శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీమద్వాల్మీకీయరామాయణస్య

॥ యుద్ధకాండం ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

శ్రీ రంగరామానుజ మహాదేశికన్

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

విషయసూచీ

1	ప్రథమః సర్గః	**8**
2	ద్వితీయః సర్గః	**11**
3	తృతీయః సర్గః	**14**
4	చతుర్థః సర్గః	**18**
5	పంచమః సర్గః	**30**
6	షష్ఠః సర్గః	**33**
7	సప్తమః సర్గః	**36**
8	అష్టమః సర్గః	**39**
9	నవమః సర్గః	**42**
10	దశమః సర్గః	**45**
11	ఏకాదశః సర్గః	**49**
12	ద్వాదశః సర్గః	**53**
13	త్రయోదశః సర్గః	**58**
14	చతుర్దశః సర్గః	**61**
15	పంచదశః సర్గః	**66**
16	షోడశః సర్గః	**69**
17	సప్తదశః సర్గః	**73**
18	అష్టాదశః సర్గః	**80**
19	ఏకోనవింశః సర్గః	**85**

20	వింశః సర్గః	**90**
21	ఏకవింశః సర్గః	**95**
22	ద్వావింశః సర్గః	**99**
23	త్రయోవింశః సర్గః	**108**
24	చతుర్వింశః సర్గః	**110**
25	పంచవింశః సర్గః	**115**
26	షడ్వింశః సర్గః	**119**
27	సప్తవింశః సర్గః	**124**
28	అష్టావింశః సర్గః	**129**
29	ఏకోనత్రింశః సర్గః	**134**
30	త్రింశః సర్గః	**138**
31	ఏకత్రింశః సర్గః	**142**
32	ద్వాత్రింశః సర్గః	**147**
33	త్రయస్త్రింశః సర్గః	**152**
34	చతుస్త్రింశః సర్గః	**156**
35	పంచత్రింశః సర్గః	**160**
36	షట్త్రింశః సర్గః	**164**
37	సప్తత్రింశః సర్గః	**167**
38	అష్టాత్రింశః సర్గః	**171**
39	ఏకోనచత్వారింశః సర్గః	**174**

40	చత్వారింశః సర్గః	**178**
41	ఏకచత్వారింశః సర్గః	**182**
42	ద్విచత్వారింశః సర్గః	**192**
43	త్రిచత్వారింశః సర్గః	**197**
44	చతుశ్చత్వారింశః సర్గః	**202**
45	పంచచత్వారింశః సర్గః	**207**
46	షట్చత్వారింశః సర్గః	**211**
47	సప్తచత్వారింశః సర్గః	**217**
48	అష్టచత్వారింశః సర్గః	**220**
49	ఏకోనపంచాశః సర్గః	**224**
50	పంచాశః సర్గః	**228**
51	ఏకపంచాశః సర్గః	**235**
52	ద్విపంచాశః సర్గః	**239**
53	త్రిపంచాశః సర్గః	**243**
54	చతుఃపంచాశః సర్గః	**247**
55	పంచపంచాశః సర్గః	**251**
56	షట్పంచాశః సర్గః	**255**
57	సప్తపంచాశః సర్గః	**260**
58	అష్టపంచాశః సర్గః	**265**
59	ఏకోనషష్టితమః సర్గః	**272**

60	షష్టితమః సర్గః	**292**
61	ఏకషష్టితమః సర్గః	**303**
62	ద్విషష్టితమః సర్గః	**308**
63	త్రిషష్టితమః సర్గః	**311**
64	చతుఃషష్టితమః సర్గః	**317**
65	పంచషష్టితమః సర్గః	**321**
66	షట్షష్టితమః సర్గః	**327**
67	సప్తషష్టితమః సర్గః	**331**
68	అష్టషష్టితమః సర్గః	**353**
69	ఏకోనసప్తతితమః సర్గః	**356**
70	సప్తతితమః సర్గః	**367**
71	ఏకసప్తతితమః సర్గః	**375**
72	ద్విసప్తతితమః సర్గః	**388**
73	త్రిసప్తతితమః సర్గః	**391**
74	చతుఃసప్తతితమః సర్గః	**401**
75	పంచసప్తతితమః సర్గః	**411**
76	షట్సప్తతితమః సర్గః	**418**
77	సప్తసప్తతితమః సర్గః	**428**
78	అష్టసప్తతితమః సర్గః	**431**
79	ఏకోనాశీతితమః సర్గః	**434**

80	అశీతితమః సర్గః	**439**
81	ఏకాశీతితమః సర్గః	**444**
82	ద్వ్యశీతితమః సర్గః	**448**
83	త్ర్యశీతితమః సర్గః	**452**
84	చతురశీతితమః సర్గః	**457**
85	పంచాశీతితమః సర్గః	**460**
86	షడశీతితమః సర్గః	**464**
87	సప్తాశీతితమః సర్గః	**468**
88	అష్టాశీతితమః సర్గః	**472**
89	ఏకోననవతితమః సర్గః	**480**
90	నవతితమః సర్గః	**486**
91	ఏకనవతితమః సర్గః	**496**
92	ద్వినవతితమః సర్గః	**500**
93	త్రినవతితమః సర్గః	**507**
94	చతుర్నవతితమః సర్గః	**511**
95	పంచనవతితమః సర్గః	**516**
96	షణ్ణవతితమః సర్గః	**522**
97	సప్తనవతితమః సర్గః	**526**
98	అష్టనవతితమః సర్గః	**531**
99	ఏకోనశతతమః సర్గః	**534**

100 శతతమః సర్గః **540**

101 ఏకాధికశతతమః సర్గః **547**

102 ద్వ్యధికశతతమః సర్గః **553**

103 త్ర్యధికశతతమః సర్గః **561**

104 చతురధికశతతమః సర్గః **565**

105 పంచాధికశతతమః సర్గః **568**

106 షడధికశతతమః సర్గః **572**

107 సప్తాధికశతతమః సర్గః **576**

108 అష్టాధికశతతమః సర్గః **583**

109 నవాధికశతతమః సర్గః **587**

110 దశాధికశతతమః సర్గః **591**

111 ఏకాదశాధికశతతమః సర్గః **594**

112 ద్వాదశాధికశతతమః సర్గః **606**

113 త్రయోదశాధికశతతమః సర్గః **609**

114 చతుర్దశాధికశతతమః సర్గః **615**

115 పంచదశాధికశతతమః సర్గః **619**

116 షోడశాధికశతతమః సర్గః **622**

117 సప్తదశాధికశతతమః సర్గః **626**

118 అష్టాదశాధికశతతమః సర్గః **630**

119 ఏకోనవింశత్యధికశతతమః సర్గః **633**

120 వింశత్యధికశతతమః సర్గః **638**
121 ఏకవింశత్యధికశతతమః సర్గః **641**
122 ద్వావింశత్యధికశతతమః సర్గః **645**
123 త్రయోవింశత్యధికశతతమః సర్గః **648**
124 చతుర్వింశత్యధికశతతమః సర్గః **654**
125 పంచవింశత్యధికశతతమః సర్గః **657**
126 షడ్వింశత్యధికశతతమః సర్గః **662**
127 సప్తవింశత్యధికశతతమః సర్గః **668**
128 అష్టావింశత్యధికశతతమః సర్గః **675**

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ ప్రథమః సర్గః ॥

హనుమంతం ప్రశస్య శ్రీరామకర్తృకస్తస్య పరిష్వంగః సముద్రతరణార్థం తస్య చింతాకరణం చ

శ్రుత్వా హనూమతో వాక్యం యథావదభిభాషితం।
రామః ప్రీతిసమాయుక్తో వాక్యముత్తరమబ్రవీత్ ॥ **6.1.1** ॥ 1

కృతం హనూమతా కార్యం సుమహద్ భువి దుర్లభం।
మనసాపి యదన్యేన న శక్యం ధరణీతలే ॥ **6.1.2** ॥ 2

నహి తం పరిపశ్యామి యస్తరేత మహోదధిం।
అన్యత్ర గరుడాద్ వాయోరన్యత్ర చ హనూమతః ॥ **6.1.3** ॥ 3

దేవదానవయక్షాణాం గంధర్వోరగరక్షసాం।
అప్రధృష్యాం పురీం లంకాం రావణేన సురక్షితాం ॥ **6.1.4** ॥ 4

ప్రవిష్టః సత్త్వమాశ్రిత్య జీవన్ కో నామ నిష్క్రమేత్।
కో విశేత్ సుదురాధర్షాం రాక్షసైశ్చ సురక్షితాం ॥ **6.1.5** ॥ 5

యో వీర్యబలసంపన్నో న సమః స్యాద్ధనూమతః।
భృత్యకార్యం హనుమతా సుగ్రీవస్య కృతం మహత్।
ఏవం విధాయ స్వబలం సదృశం విక్రమస్య చ ॥ **6.1.6** ॥ 6

యో హి భృత్యో నియుక్తః సన్ భర్త్రా కర్మణి దుష్కరే।
కుర్యాత్ తదనురాగేణ తమాహుః పురుషోత్తమం ॥ **6.1.7** ॥ 7

యో నియుక్తః పరం కార్యం న కుర్యాన్నృపతేః ప్రియం।
భృత్యో యుక్తః సమర్థశ్చ తమాహుర్మధ్యమం నరం ॥ **6.1.8** ॥ 8

నియుక్తో నృపతేః కార్యం న కుర్యాద్ యః సమాహితః।
భృత్యో యుక్తః సమర్థశ్చ తమాహుః పురుషాధమం ॥ **6.1.9** ॥ 9

తన్నియోగే నియుక్తేన కృతం కృత్యం హనూమతా।
న చాత్మా లఘుతాం నీతః సుగ్రీవశ్చాపి తోషితః ॥ **6.1.10** ॥ 10

అహం చ రఘువంశశ్చ లక్ష్మణశ్చ మహాబలః।
వైదేహ్యా దర్శనేనాద్య ధర్మతః పరిరక్షితాః ॥ **6.1.11** ॥ 11

ఇదం తు మమ దీనస్య మనో భూయః ప్రకర్షతి।
యదిహాస్య ప్రియాఖ్యాతుర్న కుర్మి సదృశం ప్రియం ॥ **6.1.12** ॥ 12

ఏష సర్వస్వభూతస్తు పరిష్వంగో హనూమతః।
మయా కాలమిమం ప్రాప్య దత్తస్తస్య మహాత్మనః ॥ **6.1.13** ॥ 13

ఇత్యుక్త్వా ప్రీతిహృష్టాంగో రామస్తం పరిషస్వజే।
హనూమంతం కృతాత్మానం కృతకార్యముపాగతం ॥ **6.1.14** ॥ 14

ధ్యాత్వా పునరువాచేదం వచనం రఘుసత్తమః।
హరీణామీశ్వరస్యాపి సుగ్రీవస్యోపశృణ్వతః ॥ **6.1.15** ॥ 15

సర్వథా సుకృతం తావత్ సీతాయాః పరిమార్గణం।
సాగరం తు సమాసాద్య పునర్నష్టం మనో మమ ॥ **6.1.16** ॥ 16

కథం నామ సముద్రస్య దుష్పారస్య మహాంభసః।
హరయో దక్షిణం పారం గమిష్యంతి సమాగతాః ॥ **6.1.17** ॥ 17

యద్యప్యేష తు వృత్తాంతో వైదేహ్యా గదితో మమ।
సముద్రపారగమనే హరీణాం కిమివోత్తరం ॥ **6.1.18** ॥ 18

ఇత్యుక్త్వా శోకసంభ్రాంతో రామః శత్రునిబర్హణః।
హనూమంతం మహాబాహుస్తతో ధ్యానముపాగమత్ ॥ **6.1.19** ॥ 19

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే ప్రథమః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ ద్వితీయః సర్గః ॥

సుగ్రీవేణ శ్రీరామస్య ప్రోత్సాహనం

తం తు శోకపరిద్యూనం రామం దశరథాత్మజం ।
ఉవాచ వచనం శ్రీమాన్ సుగ్రీవః శోకనాశనం ॥ **6.2.1** ॥ 20

కిం త్వయా తప్యతే వీర యథాన్యః ప్రాకృతస్తథా ।
మైవం భూస్త్యజ సంతాపం కృతఘ్న ఇవ సౌహృదం ॥ **6.2.2** ॥ 21

సంతాపస్య చ తే స్థానం నహి పశ్యామి రాఘవ ।
ప్రవృత్తావుపలబ్ధాయాం జ్ఞాతే చ నిలయే రిపోః ॥ **6.2.3** ॥ 22

మతిమాఞ్ఛాస్త్రవిత్ ప్రాజ్ఞః పండితశ్చాసి రాఘవ ।
త్యజేమాం ప్రాకృతాం బుద్ధిం కృతాత్మేవార్థదూషిణీం ॥ **6.2.4** ॥ 23

సముద్రం లంఘయిత్వా తు మహానక్రసమాకులం ।
లంకామారోహయిష్యామో హనిష్యామశ్చ తే రిపుం ॥ **6.2.5** ॥ 24

నిరుత్సాహస్య దీనస్య శోకపర్యాకులాత్మనః ।
సర్వార్థా వ్యవసీదంతి వ్యసనం చాధిగచ్ఛతి ॥ **6.2.6** ॥ 25

ఇమే శూరాః సమర్థాశ్చ సర్వతో హరియూథపాః ।
త్వత్ప్రియార్థం కృతోత్సాహాః ప్రవేష్టుమపి పావకం ।
ఏషాం హర్షేణ జానామి తర్కశ్చాపి దృఢో మమ ॥ **6.2.7** ॥ 26

విక్రమేణ సమానేష్యే సీతాం హత్వా యథా రిపుం।
రావణం పాపకర్మాణం తథా త్వం కర్తుమర్హసి ॥ **6.2.8** ॥ 27

సేతురత్ర యథా బద్ధ్యేద్ యథా పశ్యేమ తాం పురీం।
తస్య రాక్షసరాజస్య తథా త్వం కురు రాఘవ ॥ **6.2.9** ॥ 28

దృష్ట్వా తాం హి పురీం లంకాం త్రికూటశిఖరే స్థితాం।
హతం చ రావణం యుద్ధే దర్శనాదవధారయ ॥ **6.2.10** ॥ 29

అబద్ధ్వా సాగరే సేతుం ఘోరే చ వరుణాలయే।
లంకాం న మర్దితుం శక్యా సేంద్రైరపి సురాసురైః ॥ **6.2.11** ॥ 30

సేతుబంధః సముద్రే చ యావల్లంకాసమీపతః।
సర్వం తీర్ణం చ మే సైన్యం జితమిత్యుపధారయ।
ఇమే హి సమరే వీరా హరయః కామరూపిణః ॥ **6.2.12** ॥ 31

తదలం విక్లవాం బుద్ధిం రాజన్ సర్వార్థనాశినీం।
పురుషస్య హి లోకేఽస్మిఞ్శోకః శౌర్యాపకర్షణః ॥ **6.2.13** ॥ 32

యత్ తు కార్యం మనుష్యేణ శౌటీర్యమవలంబ్యతాం।
తదలంకరణాయైవ కర్తుర్భవతి సత్వరం ॥ **6.2.14** ॥ 33

అస్మిన్ కాలే మహాప్రాజ్ఞ సత్త్వమాతిష్ఠ తేజసా।
శూరాణాం హి మనుష్యాణాం త్వద్విధానాం మహాత్మనాం।
వినష్టే వా ప్రణష్టే వా శోకః సర్వార్థనాశనః ॥ **6.2.15** ॥ 34

తత్త్వం బుద్ధిమతాం శ్రేష్ఠః సర్వశాస్త్రార్థకోవిదః।
మద్విధైః సచివైః సార్ధమరిం జేతుం సమర్హసి ॥ **6.2.16** ॥ 35

నహి పశ్యామ్యహం కంచిత్ త్రిషు లోకేషు రాఘవ।
గృహీతధనుషో యస్తే తిష్ఠేదభిముఖో రణే ॥ **6.2.17** ॥ 36

వానరేషు సమాసక్తం న తే కార్యం విపత్స్యతే।
అచిరాద్ ద్రక్ష్యసే సీతాం తీర్త్వా సాగరమక్షయం ॥ **6.2.18** ॥ 37

తదలం శోకమాలంబ్య క్రోధమాలంబ భూపతే।
నిశ్చేష్టాః క్షత్రియా మందాః సర్వే చండస్య బిభ్యతి ॥ **6.2.19** ॥ 38

లంఘనార్థం చ ఘోరస్య సముద్రస్య నదీపతేః।
సహాస్మాభిరిహోపేతః సూక్ష్మబుద్ధిర్విచారయ ॥ **6.2.20** ॥ 39

లంఘితే తత్ర తైః సైన్యైర్జితమిత్యేవ నిశ్చిను।
సర్వం తీర్ణం చ మే సైన్యం జితమిత్యవధార్యతాం ॥ **6.2.21** ॥ 40

ఇమే హి హరయః శూరాః సమరే కామరూపిణః।
తానరీన్ విధమిష్యంతి శిలాపాదపవృష్టిభిః ॥ **6.2.22** ॥ 41

కథంచిత్ పరిపశ్యామి లంఘితం వరుణాలయం।
హతమిత్యేవ తం మన్యే యుద్ధే శత్రునిబర్హణ ॥ **6.2.23** ॥ 42

కిముక్త్వా బహుధా చాపి సర్వథా విజయీ భవాన్।
నిమిత్తాని చ పశ్యామి మనో మే సంప్రహృష్యతి ॥ **6.2.24** ॥ 43

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే ద్వితీయః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ తృతీయః సర్గః ॥

లంకాయా దుర్గద్వారసైన్యవిభాగసంక్రమప్రభృతీన్ వర్ణయిత్వా తత్ర వానరసేనాప్రస్థాపనాయ హనుమతః శ్రీరామం ప్రతి ప్రార్థనా

సుగ్రీవస్య వచః శ్రుత్వా హేతుమత్ పరమార్థవత్ ।
ప్రతిజగ్రాహ కాకుత్స్థో హనూమంతమథాబ్రవీత్ ॥ **6.3.1** ॥ 44

తపసా సేతుబంధేన సాగరోచ్ఛోషణేన చ ।
సర్వథాపి సమర్థోఽస్మి సాగరస్యాస్య లంఘనే ॥ **6.3.2** ॥ 45

కతి దుర్గాణి దుర్గాయా లంకాయాస్తద్ బ్రవీష్వ మే ।
జ్ఞాతుమిచ్ఛామి తత్ సర్వం దర్శనాదివ వానర ॥ **6.3.3** ॥ 46

బలస్య పరిమాణం చ ద్వారదుర్గక్రియామపి ।
గుప్తికర్మ చ లంకాయా రక్షసాం సదనాని చ ॥ **6.3.4** ॥ 47

యథాసుఖం యథావచ్చ లంకాయామసి దృష్టవాన్ ।
సర్వమాచక్ష్వ తత్త్వేన సర్వథా కుశలో హ్యసి ॥ **6.3.5** ॥ 48

శ్రుత్వా రామస్య వచనం హనూమాన్ మారుతాత్మజః ।
వాక్యం వాక్యవిదాం శ్రేష్ఠో రామం పునరథాబ్రవీత్ ॥ **6.3.6** ॥ 49

శ్రూయతాం సర్వమాఖ్యాస్యే దుర్గకర్మ విధానతః ।
గుప్తా పురీ యథా లంకా రక్షితా చ యథా బలైః ॥ **6.3.7** ॥ 50

రాక్షసాశ్చ యథా స్నిగ్ధా రావణస్య చ తేజసా।
పరాం సమృద్ధిం లంకాయాః సాగరస్య చ భీమతాం ॥ **6.3.8** ॥ 51

విభాగం చ బలౌఘస్య నిర్దేశం వాహనస్య చ।
ఏవముక్త్వా కపిశ్రేష్ఠః కథయామాస తత్త్వతః ॥ **6.3.9** ॥ 52

హృష్టప్రముదితా లంకా మత్తద్విపసమాకులా।
మహతీ రథసంపూర్ణా రక్షోగణనిషేవితా ॥ **6.3.10** ॥ 53

దృఢబద్ధకపాటాని మహాపరిఘవంతి చ।
చత్వారి విపులాన్యస్యా ద్వారాణి సుమహాంతి చ ॥ **6.3.11** ॥ 54

తత్రేషూపలయంత్రాణి బలవంతి మహాంతి చ।
ఆగతం ప్రతిసైన్యం తైస్తత్ర ప్రతినివార్యతే ॥ **6.3.12** ॥ 55

ద్వారేషు సంస్కృతా భీమాః కాలాయసమయాః శితాః।
శతశో రచితా వీరైః శతఘ్న్యో రక్షసాం గణైః ॥ **6.3.13** ॥ 56

సౌవర్ణస్తు మహాంస్తస్యాః ప్రాకారో దుష్ప్రధర్షణః।
మణివిద్రుమవైదూర్యముక్తావిరచితాంతరః ॥ **6.3.14** ॥ 57

సర్వతశ్చ మహాభీమాః శీతతోయా మహాశుభాః।
అగాధా గ్రాహవత్యశ్చ పరిఖా మీనసేవితాః ॥ **6.3.15** ॥ 58

ద్వారేషు తాసాం చత్వారః సంక్రమాః పరమాయతాః।
యంత్రైరుపేతా బహుభిర్మహద్భిర్గృహపంక్తిభిః ॥ **6.3.16** ॥ 59

త్రాయంతే సంక్రమాస్తత్ర పరసైన్యాగతే సతి।
యంత్రైస్తైరవకీర్యంతే పరిఖాసు సమంతతః ॥ **6.3.17** ॥ 60

ఏకస్త్వకంప్యో బలవాన్ సంక్రమః సుమహాదృఢః।
కాంచనైర్బహుభిః స్తంభైర్వేదికాభిశ్చ శోభితః ॥ **6.3.18** ॥ 61

స్వయం ప్రకృతిమాపన్నో యుయుత్సూ రామ రావణః।
ఉత్థితశ్చాప్రమత్తశ్చ బలానామనుదర్శనే ॥ **6.3.19** ॥ 62

లంకా పునర్నిరాలంబా దేవదుర్గా భయావహా।
నాదేయం పార్వతం వాన్యం కృత్రిమం చ చతుర్విధం ॥ **6.3.20** ॥ 63

స్థితా పారే సముద్రస్య దూరపారస్య రాఘవ।
నౌపథశ్చాపి నాస్త్యత్ర నిరుద్దేశశ్చ సర్వతః ॥ **6.3.21** ॥ 64

శైలాగ్రే రచితా దుర్గా సా పూర్దేవపురోపమా।
వాజివారణసంపూర్ణా లంకా పరమదుర్జయా ॥ **6.3.22** ॥ 65

పరిఖాశ్చ శతఘ్న్యశ్చ యంత్రాణి వివిధాని చ।
శోభయంతి పురీం లంకాం రావణస్య దురాత్మనః ॥ **6.3.23** ॥ 66

అయుతం రక్షసామత్ర పూర్వద్వారం సమాశ్రితం।
శూలహస్తా దురాధర్షాః సర్వే ఖడ్గాగ్రయోధినః ॥ **6.3.24** ॥ 67

నియుతం రక్షసామత్ర దక్షిణద్వారమాశ్రితం।
చతురంగేణ సైన్యేన యోధాస్తత్రాప్యనుత్తమాః ॥ **6.3.25** ॥ 68

ప్రయుతం రక్షసామత్ర పశ్చిమద్వారమాశ్రితం।
చర్మఖడ్గధరాః సర్వే తథా సర్వాస్త్రకోవిదాః ॥ **6.3.26** ॥ 69

న్యర్బుదం రక్షసామత్ర ఉత్తరద్వారమాశ్రితం।
రథినశ్చాశ్వవాహాశ్చ కులపుత్రాః సుపూజితాః ॥ **6.3.27** ॥ 70

శతశోఽథ సహస్రాణి మధ్యమం స్కంధమాశ్రితాః।
యాతుధానా దురాధర్షాః సాగ్రకోటిశ్చ రక్షసాం ॥ **6.3.28** ॥ 71

తే మయా సంక్రమా భగ్నాః పరిఖాశ్చావపూరితాః।
దగ్ధా చ నగరీ లంకా ప్రాకారాశ్చావసాదితాః।
బలైకదేశః క్షపితో రాక్షసానాం మహాత్మనాం ॥ **6.3.29** ॥ 72

యేన కేన తు మార్గేణ తరామ వరుణాలయం।
హతేతి నగరీ లంకా వానరైరుపధార్యతాం ॥ **6.3.30** ॥ 73

అంగదో ద్వివిదో మైందో జాంబవాన్ పనసో నలః।
నీలః సేనాపతిశ్చైవ బలశేషేణ కిం తవ ॥ **6.3.31** ॥ 74

ప్లవమానా హి గత్వా తాం రావణస్య మహాపురీం।
సపర్వతవనాం భిత్త్వా సఖాతాం చ సతోరణాం।
సప్రాకారాం సభవనామానయిష్యంతి రాఘవ ॥ **6.3.32** ॥ 75

ఏవమాజ్ఞాపయ క్షిప్రం బలానాం సర్వసంగ్రహం।
ముహూర్తేన తు యుక్తేన ప్రస్థానమభిరోచయ ॥ **6.3.33** ॥ 76

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే తృతీయః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ చతుర్థః సర్గః ॥

శ్రీరామప్రభృతిభిః సహ వానరసైన్యస్య ప్రస్థానం సాగరతటే నివేశశ్చ

శ్రుత్వా హనూమతో వాక్యం యథావదనుపూర్వశః।
తతోఽబ్రవీన్మహాతేజా రామః సత్యపరాక్రమః ॥ **6.4.1** ॥ 77

యన్నివేదయసే లంకాం పురీం భీమస్య రక్షసః।
క్షిప్రమేనాం వధిష్యామి సత్యమేతద్ బ్రవీమి తే ॥ **6.4.2** ॥ 78

అస్మిన్ ముహూర్తే సుగ్రీవ ప్రయాణమభిరోచయ।
యుక్తో ముహూర్తే విజయే ప్రాప్తో మధ్యం దివాకరః ॥ **6.4.3** ॥ 79

సీతాం హృత్వా తు తద్ యాతు క్వాసౌ యాస్యతి జీవితః।
సీతా శ్రుత్వాభియానం మే ఆశామేష్యతి జీవితే।
జీవితాంతేఽమృతం స్పృష్ట్వా పీత్వామృతమివాతురః ॥ **6.4.4** ॥ 80

ఉత్తరాఫాల్గునీ హ్యద్య శ్వస్తు హస్తేన యోక్ష్యతే।
అభిప్రయామ సుగ్రీవ సర్వానీకసమావృతాః ॥ **6.4.5** ॥ 81

నిమిత్తాని చ పశ్యామి యాని ప్రాదుర్భవంతి వై।
నిహత్య రావణం సీతామానయిష్యామి జానకీం ॥ **6.4.6** ॥ 82

ఉపరిష్టాద్ధి నయనం స్ఫురమాణమిమం మమ।
విజయం సమనుప్రాప్తం శంసతీవ మనోరథం ॥ **6.4.7** ॥ 83

తతో వానరరాజేన లక్ష్మణేన సుపూజితః।
ఉవాచ రామో ధర్మాత్మా పునరప్యర్థకోవిదః ॥ **6.4.8** ॥ 84

అగ్రే యాతు బలస్యాస్య నీలో మార్గమవేక్షితుం।
వృతః శతసహస్రేణ వానరాణాం తరస్వినాం ॥ **6.4.9** ॥ 85

ఫలమూలవతా నీల శీతకాననవారిణా।
పథా మధుమతా చాశు సేనాం సేనాపతే నయ ॥ **6.4.10** ॥ 86

దూషయేయుర్దురాత్మానః పథి మూలఫలోదకం।
రాక్షసాః పథి రక్షేథాస్తేభ్యస్త్వం నిత్యముద్యతః ॥ **6.4.11** ॥ 87

నిమ్నేషు వనదుర్గేషు వనేషు చ వనౌకసః।
అభిప్లుత్యాభిపశ్యేయుః పరేషాం నిహితం బలం ॥ **6.4.12** ॥ 88

యత్తు ఫల్గు బలం కించిత్ తదత్రైవోపపద్యతాం।
ఏతద్ధి కృత్యం ఘోరం నో విక్రమేణ ప్రయుజ్యతాం ॥ **6.4.13** ॥ 89

సాగరౌఘనిభం భీమమగ్రానీకం మహాబలాః।
కపిసింహాః ప్రకర్షంతు శతశోఽథ సహస్రశః ॥ **6.4.14** ॥ 90

గజశ్చ గిరిసంకాశో గవయశ్చ మహాబలః।
గవాక్షశ్చాగ్రతో యాతు గవాం దృప్త ఇవర్షభః ॥ **6.4.15** ॥ 91

యాతు వానరవాహిన్యా వానరః ప్లవతాం పతిః।
పాలయన్ దక్షిణం పార్శ్వమృషభో వానరర్షభః ॥ **6.4.16** ॥ 92

గంధహస్తీవ దుర్ధర్షస్తరస్వీ గంధమాదనః।
యాతు వానరవాహిన్యాః సవ్యం పార్శ్వమధిష్ఠితః ॥ **6.4.17** ॥ 93

యాస్యామి బలమధ్యేఽహం బలౌఘమభిహర్షయన్।
అధిరుహ్య హనూమంతమైరావతమివేశ్వరః ॥ **6.4.18** ॥ 94

అంగదేనైష సంయాతు లక్ష్మణశ్చాంతకోపమః।
సార్వభౌమేన భూతేశో ద్రవిణాధిపతిర్యథా ॥ **6.4.19** ॥ 95

జాంబవాంశ్చ సుషేణశ్చ వేగదర్శీ చ వానరః।
ఋక్షరాజో మహాబాహుః కుక్షిం రక్షంతు తే త్రయః ॥ **6.4.20** ॥ 96

రాఘవస్య వచః శ్రుత్వా సుగ్రీవో వాహినీపతిః।
వ్యాదిదేశ మహావీర్యో వానరాన్ వానరర్షభః ॥ **6.4.21** ॥ 97

తే వానరగణాః సర్వే సముత్పత్య మహౌజసః।
గుహాభ్యః శిఖరేభ్యశ్చ ఆశు పుప్లువిరే తదా ॥ **6.4.22** ॥ 98

తతో వానరరాజేన లక్ష్మణేన చ పూజితః।
జగామ రామో ధర్మాత్మా ససైన్యో దక్షిణాం దిశం ॥ **6.4.23** ॥ 99

శతైః శతసహస్రైశ్చ కోటిభిశ్చాయుతైరపి।
వారణాభైశ్చ హరిభిర్యయౌ పరివృతస్తదా ॥ **6.4.24** ॥ 100

తం యాంతమనుయాంతీ సా మహతీ హరివాహినీ।
హృష్టాః ప్రముదితాః సర్వే సుగ్రీవేణాపి పాలితాః ॥ **6.4.25** ॥ 101

ఆప్లవంతః ప్లవంతశ్చ గర్జంతశ్చ ప్లవంగమాః।
క్ష్వేలంతో నినదంతశ్చ జగ్ముర్వై దక్షిణాం దిశం ॥ **6.4.26** ॥ 102

భక్షయంతః సుగంధీని మధూని చ ఫలాని చ।
ఉద్వహంతో మహావృక్షాన్ మంజరీపుంజధారిణః ॥ **6.4.27** ॥ 103

అన్యోన్యం సహసా దృప్తా నిర్వహంతి క్షిపంతి చ।
పతంతశ్చోత్పతంత్యన్యే పాతయంత్యపరే పరాన్ ॥ **6.4.28** ॥ 104

రావణో నో నిహంతవ్యః సర్వే చ రజనీచరాః।
ఇతి గర్జంతి హరయో రాఘవస్య సమీపతః ॥ **6.4.29** ॥ 105

పురస్తాదృషభో నీలో వీరః కుముద ఏవ చ।
పంథానం శోధయంతి స్మ వానరైర్బహుభిః సహ ॥ **6.4.30** ॥ 106

మధ్యే తు రాజా సుగ్రీవో రామో లక్ష్మణ ఏవ చ।
బలిభిర్బహుభిర్భీమైర్వృతః శత్రునిబర్హణః ॥ **6.4.31** ॥ 107

హరిః శతబలిర్వీరః కోటిభిర్దశభిర్వృతః।
సర్వామేకో హ్యవష్టభ్య రరక్ష హరివాహినీం ॥ **6.4.32** ॥ 108

కోటీశతపరీవారః కేసరీ పనసో గజః।
అర్కశ్చ బహుభిః పార్శ్వమేకం తస్యాభిరక్షతి ॥ **6.4.33** ॥ 109

సుషేణో జాంబవాంశ్చైవ ఋక్షైర్బహుభిరావృతౌ।
సుగ్రీవం పురతః కృత్వా జఘనం సంరరక్షతుః ॥ **6.4.34** ॥ 110

తేషాం సేనాపతిర్వీరో నీలో వానరపుంగవః।
సంపతన్ ప్లవతాం శ్రేష్ఠస్తద్ బలం పర్యవారయత్ ॥ **6.4.35** ॥ 111

దరీముఖః ప్రజంఘశ్చ జంభోఽథ రభసః కపిః।
సర్వతశ్చ యయుర్వీరాస్త్వరయంతః ప్లవంగమాన్ ॥ **6.4.36** ॥ 112

ఏవం తే హరిశార్దూలా గచ్ఛంతి బలదర్పితాః।
అపశ్యంత గిరిశ్రేష్ఠం సహ్యం గిరిశతాయుతం ॥ **6.4.37** ॥ 113

సరాంసి చ సుఫుల్లాని తటాకాని వరాణి చ।
రామస్య శాసనం జ్ఞాత్వా భీమకోపస్య భీతవత్ ॥ **6.4.38** ॥ 114

వర్జయన్ నాగరాభ్యాశాంస్తథా జనపదానపి।
సాగరౌఘనిభం భీమం తద్ వానరబలం మహత్ ॥ **6.4.39** ॥ 115

నిఃససర్ప మహాఘోరం భీమఘోషమివార్ణవం।
తస్య దాశరథేః పార్శ్వే శూరాస్తే కపికుంజరాః ॥ **6.4.40** ॥ 116

తూర్ణమాపుప్లువుః సర్వే సదశ్వా ఇవ చోదితాః।
కపిభ్యాముహ్యమానౌ తౌ శుశుభాతే నరర్షభౌ ॥ **6.4.41** ॥ 117

మహద్భ్యామివ సంస్పృష్టౌ గ్రహాభ్యాం చంద్రభాస్కరౌ।
తతో వానరరాజేన లక్ష్మణేన సుపూజితః ॥ **6.4.42** ॥ 118

జగామ రామో ధర్మాత్మా ససైన్యో దక్షిణాం దిశం।
తమంగదగతో రామం లక్ష్మణః శుభయా గిరా ॥ **6.4.43** ॥ 119

ఉవాచ పరిపూర్ణార్థం పూర్ణార్థప్రతిభానవాన్।
హృతామవాప్య వైదేహీం క్షిప్రం హత్వా చ రావణం ॥ **6.4.44** ॥ 120

సమృద్ధార్థః సమృద్ధార్థామయోధ్యాం ప్రతియాస్యసి।
మహాంతి చ నిమిత్తాని దివి భూమౌ చ రాఘవ ॥ **6.4.45** ॥ 121

శుభాని తవ పశ్యామి సర్వాణ్యేవార్థసిద్ధయే।
అనువాతి శివో వాయుః సేనాం మృదుహితః సుఖః ॥ **6.4.46** ॥ 122

పూర్ణవల్గుస్వరాశ్చేమే ప్రవదంతి మృగద్విజాః।
ప్రసన్నాశ్చ దిశః సర్వా విమలశ్చ దివాకరః ॥ **6.4.47** ॥ 123

ఉశనా చ ప్రసన్నార్చిరను త్వాం భార్గవో గతః।
బ్రహ్మరాశిర్విశుద్ధశ్చ శుద్ధాశ్చ పరమర్షయః।
అర్చిష్మంతః ప్రకాశంతే ధ్రువం సర్వే ప్రదక్షిణం ॥ **6.4.48** ॥ 124

త్రిశంకుర్విమలో భాతి రాజర్షిః సపురోహితః।
పితామహః పురోఽస్మాకమిక్ష్వాకూణాం మహాత్మనాం ॥ **6.4.49** ॥ 125

విమలే చ ప్రకాశేతే విశాఖే నిరుపద్రవే।
నక్షత్రం పరమస్మాకమిక్ష్వాకూణాం మహాత్మనాం ॥ **6.4.50** ॥ 126

నైర్ఋతం నైర్ఋతానాం చ నక్షత్రమతిపీడ్యతే।
మూలో మూలవతా స్పృష్టో ధూప్యతే ధూమకేతునా ॥ **6.4.51** ॥ 127

సర్వం చైతద్ వినాశాయ రాక్షసానాముపస్థితం।
కాలే కాలగృహీతానాం నక్షత్రం గ్రహపీడితం ॥ **6.4.52** ॥ 128

ప్రసన్నాః సురసాశ్చాపో వనాని ఫలవంతి చ।
ప్రవాంతి నాధికా గంధా యథర్తుకుసుమా ద్రుమాః ॥ **6.4.53** ॥ 129

వ్యూఢాని కపిసైన్యాని ప్రకాశంతేఽధికం ప్రభో।
దేవానామివ సైన్యాని సంగ్రామే తారకామయే।
ఏవమార్య సమీక్ష్యైతత్ ప్రీతో భవితుమర్హసి ॥ **6.4.54** ॥ 130

ఇతి భ్రాతరమాశ్వాస్య హృష్టః సౌమిత్రిరబ్రవీత్।
అథావృత్య మహీం కృత్స్నాం జగామ హరివాహినీ ॥ **6.4.55** ॥ 131

ఋక్షవానరశార్దూలైర్నఖద్రంష్ట్రాయుధైరపి।
కరాగ్రైశ్చరణాగ్రైశ్చ వానరైరుద్ధతం రజః ॥ **6.4.56** ॥ 132

భీమమంతర్దధే లోకం నివార్య సవితుః ప్రభాం।
సపర్వతవనాకాశం దక్షిణాం హరివాహినీ ॥ **6.4.57** ॥ 133

ఛాదయంతీ యయౌ భీమా ద్యామివాంబుదసంతతిః।
ఉత్తరంత్యాశ్చ సేనాయాః సతతం బహుయోజనం ॥ **6.4.58** ॥ 134

నదీస్రోతాంసి సర్వాణి సస్యందుర్విపరీతవత్।
సరాంసి విమలాంభాంసి ద్రుమాకీర్ణాంశ్చ పర్వతాన్ ॥ **6.4.59** ॥ 135

సమాన్ భూమిప్రదేశాంశ్చ వనాని ఫలవంతి చ।
మధ్యేన చ సమంతాచ్చ తిర్యక్ చాధశ్చ సావిశత్ ॥ **6.4.60** ॥ 136

సమావృత్య మహీం కృత్స్నాం జగామ మహతీ చమూః।
తే హృష్టవదనాః సర్వే జగ్ముర్మారుతరంహసః ॥ **6.4.61** ॥ 137

హరయో రాఘవస్యార్థే సమారోపితవిక్రమాః।
హర్షం వీర్యం బలోద్రేకాన్ దర్శయంతః పరస్పరం ॥ **6.4.62** ॥ 138

యౌవనోత్సేకజాద్ దర్పాద్ వివిధాంశ్చక్రురధ్వని।
తత్ర కేచిద్ ద్రుతం జగ్మురుత్పేతుశ్చ తథాపరే ॥ **6.4.63** ॥ 139

కేచిత్ కిలకిలాం చక్రుర్వానరా వనగోచరాః।
ప్రాస్ఫోటయంశ్చ పుచ్ఛాని సన్నిజఘ్నుః పదాన్యపి ॥ **6.4.64** ॥ 140

భుజాన్ విక్షిప్య శైలాంశ్చ ద్రుమానన్యే బభంజిరే।
ఆరోహంతశ్చ శృంగాణి గిరీణాం గిరిగోచరాః ॥ **6.4.65** ॥ 141

మహానాదాన్ ప్రముంచంతి క్ష్వేడామన్యే ప్రచక్రిరే।
ఊరువేగైశ్చ మమృదుర్లతాజాలాన్యనేకశః ॥ **6.4.66** ॥ 142

జృంభమాణాశ్చ విక్రాంతా విచిక్రీడుః శిలాద్రుమైః।
తతః శతసహస్రైశ్చ కోటిభిశ్చ సహస్రశః ॥ **6.4.67** ॥ 143

వానరాణాం సుఘోరాణాం శ్రీమత్పరివృతా మహీ।
సా స్మ యాతి దివారాత్రం మహతీ హరివాహినీ ॥ **6.4.68** ॥ 144

ప్రహృష్టముదితాః సర్వే సుగ్రీవేణాభిపాలితాః।
వానరాస్త్వరితా యాంతి సర్వే యుద్ధాభినందినః।
ప్రమోక్షయిషవః సీతాం ముహూర్తం క్వాపి నావసన్ ॥ **6.4.69** ॥ 145

తతః పాదపసంబాధం నానావనసమాయుతం।
సహ్యపర్వతమాసాద్య వానరాస్తే సమారుహన్ ॥ **6.4.70** ॥ 146

కాననాని విచిత్రాణి నదీప్రస్రవణాని చ।
పశ్యన్నపి యయౌ రామః సహ్యస్య మలయస్య చ ॥ **6.4.71** ॥ 147

చంపకాంస్తిలకాంశ్చూతానశోకాన్ సిందువారకాన్।
తినిశాన్ కరవీరాంశ్చ భంజంతి స్మ ప్లవంగమాః ॥ **6.4.72** ॥ 148

అంకోలాంశ్చ కరంజాంశ్చ ప్లక్షన్యగ్రోధపాదపాన్।
జంబూకామలకాన్ నీపాన్ భంజంతి స్మ ప్లవంగమాః ॥ **6.4.73** ॥ 149

ప్రస్తరేషు చ రమ్యేషు వివిధాః కాననద్రుమాః।
వాయువేగప్రచలితాః పుష్పైరవకిరంతి తాన్ ॥ **6.4.74** ॥ 150

మారుతః సుఖసంస్పర్శో వాతి చందనశీతలః।
షట్పదైరనుకూజద్భిర్వనేషు మధుగంధిషు ॥ **6.4.75** ॥ 151

అధికం శైలరాజస్తు ధాతుభిస్తు విభూషితః।
ధాతుభ్యః ప్రసృతో రేణుర్వాయువేగేన ఘట్టితః ॥ **6.4.76** ॥ 152

సుమహద్వానరానీకం ఛాదయామాస సర్వతః।
గిరిప్రస్థేషు రమ్యేషు సర్వతః సంప్రపుష్పితాః ॥ **6.4.77** ॥ 153

కేతక్యః సిందువారాశ్చ వాసంత్యశ్చ మనోరమాః।
మాధవ్యో గంధపూర్ణాశ్చ కుందగుల్మాశ్చ పుష్పితాః ॥ **6.4.78** ॥ 154

చిరిబిల్వా మధూకాశ్చ వంజులా బకులాస్తథా।
రంజకాస్తిలకాశ్చైవ నాగవృక్షాశ్చ పుష్పితాః ॥ **6.4.79** ॥ 155

చూతాః పాటలికాశ్చైవ కోవిదారాశ్చ పుష్పితాః।
ముచులిందార్జునాశ్చైవ శింశపాః కుటజాస్తథా ॥ **6.4.80** ॥ 156

హింతాలాస్తినిశాశ్చైవ చూర్ణకా నీపకాస్తథా।
నీలాశోకాశ్చ సరలా అంకోలాః పద్మకాస్తథా ॥ **6.4.81** ॥ 157

ప్రీయమాణైః ప్లవంగైస్తు సర్వే పర్యాకులీకృతాః।
వాప్యస్తస్మిన్ గిరౌ రమ్యాః పల్వలాని తథైవ చ ॥ **6.4.82** ॥ 158

చక్రవాకానుచరితాః కారండవనిషేవితాః।
ప్లవైః క్రౌంచైశ్చ సంకీర్ణా వరాహమృగసేవితాః ॥ **6.4.83** ॥ 159

ఋక్షైస్తరక్షుభిః సింహైః శార్దూలైశ్చ భయావహైః।
వ్యాలైశ్చ బహుభిర్భీమైః సేవ్యమానాః సమంతతః ॥ **6.4.84** ॥ 160

పద్మైః సౌగంధికైః ఫుల్లైః కుముదైశ్చోత్పలైస్తథా।
వారిజైర్వివిధైః పుష్పై రమ్యాస్తత్ర జలాశయాః ॥ **6.4.85** ॥ 161

తస్య సానుషు కూజంతి నానాద్విజగణాస్తథా।
స్నాత్వా పీత్వోదకాన్యత్ర జలే క్రీడంతి వానరాః ॥ **6.4.86** ॥ 162

అన్యోన్యం ప్లావయంతి స్మ శైలమారుహ్య వానరాః।
ఫలాన్యమృతగంధీని మూలాని కుసుమాని చ ॥ **6.4.87** ॥ 163

బభంజుర్వానరాస్తత్ర పాదపానాం మదోత్కటాః।
ద్రోణమాత్రప్రమాణాని లంబమానాని వానరాః ॥ **6.4.88** ॥ 164

యయుః పిబంతః స్వస్థాస్తే మధూని మధుపింగలాః।
పాదపానవభంజంతో వికర్షంతస్తథా లతాః ॥ **6.4.89** ॥ 165

విధమంతో గిరివరాన్ ప్రయయుః ప్లవగర్షభాః।
వృక్షేభ్యోఽన్యే తు కపయో నదంతో మధు దర్పితాః ॥ **6.4.90** ॥ 166

అన్యే వృక్షాన్ ప్రపద్యంతే ప్రపిబంత్యపి చాపరే।
బభూవ వసుధా తైస్తు సంపూర్ణా హరిపుంగవైః।
యథా కమలకేదారైః పక్వైరివ వసుంధరా ॥ **6.4.91** ॥ 167

మహేంద్రమథ సంప్రాప్య రామో రాజీవలోచనః।
ఆరురోహ మహాబాహుః శిఖరం ద్రుమభూషితం ॥ **6.4.92** ॥ 168

తతః శిఖరమారుహ్య రామో దశరథాత్మజః।
కూర్మమీనసమాకీర్ణమపశ్యత్ సలిలాశయం ॥ **6.4.93** ॥ 169

తే సహ్యం సమతిక్రమ్య మలయం చ మహాగిరిం।
ఆసేదురానుపూర్వ్యేణ సముద్రం భీమనిఃస్వనం ॥ **6.4.94** ॥ 170

అవరుహ్య జగామాశు వేలావనమనుత్తమం।
రామో రమయతాం శ్రేష్ఠః ససుగ్రీవః సలక్ష్మణః ॥ **6.4.95** ॥ 171

అథ ధౌతోపలతలాం తోయౌఘైః సహసోత్థితైః।
వేలామాసాద్య విపులాం రామో వచనమబ్రవీత్ ॥ **6.4.96** ॥ 172

ఏతే వయమనుప్రాప్తాః సుగ్రీవ వరుణాలయం।
ఇహేదానీం విచింతా సా యా నః పూర్వముపస్థితా ॥ **6.4.97** ॥ 173

అతః పరమతీరోఽయం సాగరః సరితాం పతిః।
న చాయమనుపాయేన శక్యస్తరితుమర్ణవః ॥ **6.4.98** ॥ 174

తదిహైవ నివేశోఽస్తు మంత్రః ప్రస్తూయతామిహ।
యథేదం వానరబలం పరం పారమవాప్నుయాత్ ॥ **6.4.99** ॥ 175

ఇతీవ స మహాబాహుః సీతాహరణకర్శితః।
రామః సాగరమాసాద్య వాసమాజ్ఞాపయత్ తదా ॥ **6.4.100** ॥ 176

సర్వాః సేనా నివేశ్యంతాం వేలాయాం హరిపుంగవ।
సంప్రాప్తో మంత్రకాలో నః సాగరస్యేహ లంఘనే ॥ **6.4.101** ॥ 177

స్వాం స్వాం సేనాం సముత్సృజ్య మా చ కశ్చిత్ కుతో వ్రజేత్।
గచ్ఛంతు వానరాః శూరా జ్ఞేయం ఛన్నం భయం చ నః ॥ **6.4.102** ॥ 178

రామస్య వచనం శ్రుత్వా సుగ్రీవః సహలక్ష్మణః।
సేనాం నివేశయత్ తీరే సాగరస్య ద్రుమాయుతే ॥ **6.4.103** ॥ 179

విరరాజ సమీపస్థం సాగరస్య చ తద్ బలం।
మధుపాండుజలః శ్రీమాన్ ద్వితీయ ఇవ సాగరః ॥ **6.4.104** ॥ 180

వేలావనముపాగమ్య తతస్తే హరిపుంగవాః।
నివిష్టాశ్చ పరం పారం కాంక్షమాణా మహోదధేః ॥ **6.4.105** ॥ 181

తేషాం నివిశమానానాం సైన్యసన్నాహనిఃస్వనః।
అంతర్ధాయ మహానాదమర్ణవస్య ప్రశుశ్రువే ॥ **6.4.106** ॥ 182

సా వానరాణాం ధ్వజినీ సుగ్రీవేణాభిపాలితా।
త్రిధా నివిష్టా మహతీ రామస్యార్థపరాభవత్ ॥ **6.4.107** ॥ 183

సా మహార్ణవమాసాద్య హృష్టా వానరవాహినీ।
వాయువేగసమాధూతం పశ్యమానా మహార్ణవం ॥ **6.4.108** ॥ 184

దూరపారమసంబాధం రక్షోగణనిషేవితం।
పశ్యంతో వరుణావాసం నిషేదుర్హరియూథపాః ॥ **6.4.109** ॥ 185

చండనక్రగ్రాహఘోరం క్షపాదౌ దివసక్షయే।
హసంతమివ ఫేనౌఘైర్నృత్యంతమివ చోర్మిభిః ॥ **6.4.110** ॥ 186

చంద్రోదయే సముద్భూతం ప్రతిచంద్రసమాకులం।
చండానిలమహాగ్రాహైః కీర్ణం తిమితిమింగిలైః ॥ **6.4.111** ॥ 187

దీప్తభోగైరివాకీర్ణం భుజంగైర్వరుణాలయం।
అవగాఢం మహాసత్త్వైర్నానాశైలసమాకులం ॥ **6.4.112** ॥ 188

సుదుర్గం దుర్గమార్గం తమగాధమసురాలయం।
మకరైర్నాగభోగైశ్చ విగాఢా వాతలోలితాః।
ఉత్పేతుశ్చ నిపేతుశ్చ ప్రహృష్టా జలరాశయః ॥ **6.4.113** ॥ 189

అగ్నిచూర్ణమివావిద్ధం భాస్వరాంబుమహోరగం।
సురారినిలయం ఘోరం పాతాలవిషయం సదా ॥ **6.4.114** ॥ 190

సాగరం చాంబరప్రఖ్యమంబరం సాగరోపమం।
సాగరం చాంబరం చేతి నిర్విశేషమదృశ్యత ॥ **6.4.115** ॥ 191

సంపృక్తం నభసాప్యంభః సంపృక్తం చ నభోఽంభసా।
తాదృగ్రూపే స్మ దృశ్యేతే తారారత్నసమాకులే ॥ **6.4.116** ॥ 192

సముత్పతితమేఘస్య వీచిమాలాకులస్య చ।
విశేషో న ద్వయోరాసీత్ సాగరస్యాంబరస్య చ ॥ **6.4.117** ॥ 193

అన్యోన్యైరహతాః సక్తాః సస్వనుర్భీమనిఃస్వనాః।
ఊర్మయః సింధురాజస్య మహాభేర్య ఇవాంబరే ॥ **6.4.118** ॥ 194

రత్నౌఘజలసన్నాదం విషక్తమివ వాయునా।
ఉత్పతంతమివ క్రుద్ధం యాదోగణసమాకులం ॥ **6.4.119** ॥ 195

దదృశుస్తే మహాత్మానో వాతాహతజలాశయం।
అనిలోద్ధూతమాకాశే ప్రవలాంతమివోర్మిభిః ॥ **6.4.120** ॥ 196

తతో విస్మయమాపన్నా హరయో దదృశుః స్థితాః।
భ్రాంతోర్మిజాలసన్నాదం ప్రలోలమివ సాగరం ॥ **6.4.121** ॥ 197

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే చతుర్థః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ పంచమః సర్గః ॥

సీతాయాః కృతే శ్రీరామస్య శోకో విలాపశ్చ

సా తు నీలేన విధివత్స్వారక్షా సుసమాహితా।
సాగరస్యోత్తరే తీరే సాధు సా వినివేశితా ॥ **6.5.1** ॥ 198

మైందశ్చ ద్వివిదశ్చోభౌ తత్ర వానరపుంగవౌ।
విచేరతుశ్చ తాం సేనాం రక్షార్థం సర్వతోదిశం ॥ **6.5.2** ॥ 199

నివిష్టాయాం తు సేనాయాం తీరే నదనదీపతేః।
పార్శ్వస్థం లక్ష్మణం దృష్ట్వా రామో వచనమబ్రవీత్ ॥ **6.5.3** ॥ 200

శోకశ్చ కిల కాలేన గచ్ఛతా హ్యపగచ్ఛతి।
మమ చాపశ్యతః కాంతామహన్యహని వర్ధతే ॥ **6.5.4** ॥ 201

న మే దుఃఖం ప్రియా దూరే న మే దుఃఖం హృతేతి చ।
ఏతదేవానుశోచామి వయోఽస్యా హ్యతివర్తతే ॥ **6.5.5** ॥ 202

వాహి వాత యతః కాంతా తాం స్పృష్ట్వా మామపి స్పృశ।
త్వయి మే గాత్రసంస్పర్శశ్చంద్రే దృష్టిసమాగమః ॥ **6.5.6** ॥ 203

తన్మే దహతి గాత్రాణి విషం పీతమివాశయే।
హా నాథేతి ప్రియా సా మాం హ్రియమాణా యదబ్రవీత్ ॥ **6.5.7** ॥ 204

తద్వియోగేంధనవతా తచ్చింతావిమలార్చిషా।
రాత్రిం దివం శరీరం మే దహ్యతే మదనాగ్నినా ॥ **6.5.8** ॥ 205

అవగాహ్యార్ణవం స్వప్స్యే సౌమిత్రే భవతా వినా।
ఏవం చ ప్రజ్వలన్ కామో న మా సుప్తం జలే దహేత్ ॥ **6.5.9** ॥ 206

బహ్వేతత్ కామయానస్య శక్యమేతేన జీవితుం।
యదహం సా చ వామోరురేకాం ధరణిమాశ్రితౌ ॥ **6.5.10** ॥ 207

కేదారస్యేవ కేదారః సోదకస్య నిరూదకః।
ఉపస్నేహేన జీవామి జీవంతీం యచ్ఛృణోమి తాం ॥ **6.5.11** ॥ 208

కదా ను ఖలు సుశ్రోణీం శతపత్రాయతేక్షణాం।
విజిత్య శత్రూన్ ద్రక్ష్యామి సీతాం స్ఫీతామివ శ్రియం ॥ **6.5.12** ॥ 209

కదా సుచారుదంతోష్ఠం తస్యాః పద్మమివాననం।
ఈషదున్నామ్య పాస్యామి రసాయనమివాతురః ॥ **6.5.13** ॥ 210

తౌ తస్యాః సహితౌ పీనౌ స్తనౌ తాలఫలోపమౌ।
కదా ను ఖలు సోత్కంపౌ శ్లిష్యంత్యా మాం భజిష్యతః ॥ **6.5.14** ॥ 211

సా నూనమసితాపాంగీ రక్షోమధ్యగతా సతీ।
మన్నాథా నాథహీనేవ త్రాతారం నాధిగచ్ఛతి ॥ **6.5.15** ॥ 212

కథం జనకరాజస్య దుహితా మమ చ ప్రియా।
రాక్షసీమధ్యగా శేతే స్నుషా దశరథస్య చ ॥ **6.5.16** ॥ 213

అవిక్షోభ్యాణి రక్షాంసి సా విధూయోత్పతిష్యతి।
విధూయ జలదాన్ నీలాఞ్ఛశిలేఖా శరత్స్వివ ॥ **6.5.17** ॥ 214

స్వభావతనుకా నూనం శోకేనానశనేన చ।
భూయస్తనుతరా సీతా దేశకాలవిపర్యయాత్ ॥ **6.5.18** ॥ 215

కదా ను రాక్షసేంద్రస్య నిధాయోరసి సాయకాన్।
శోకం ప్రత్యాహరిష్యామి శోకముత్సృజ్య మానసం ॥ **6.5.19** ॥ 216

కదా ను ఖలు మే సాధ్వీ సీతామరసుతోపమా।
సోత్కంఠా కంఠమాలంబ్య మోక్ష్యత్యానందజం జలం ॥ **6.5.20** ॥ 217

కదా శోకమిమం ఘోరం మైథిలీవిప్రయోగజం।
సహసా విప్రమోక్ష్యామి వాసః శుక్లేతరం యథా ॥ **6.5.21** ॥ 218

ఏవం విలపతస్తస్య తత్ర రామస్య ధీమతః।
దినక్షయాన్మందవపుర్భాస్కరోఽస్తముపాగమత్ ॥ **6.5.22** ॥ 219

ఆశ్వాసితో లక్ష్మణేన రామః సంధ్యాముపాసత।
స్మరన్ కమలపత్రాక్షీం సీతాం శోకాకులీకృతః ॥ **6.5.23** ॥ 220

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే పంచమః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ షష్ఠః సర్గః ॥

కర్తవ్యనిర్ణయాయ మంత్రిణః ప్రతి సముచితసమ్మతిదానార్థం రావణస్యానురోధః

లంకాయాం తు కృతం కర్మ ఘోరం దృష్ట్వా భయావహం ।
రాక్షసేంద్రో హనుమతా శక్రేణేవ మహాత్మనా ।
అబ్రవీద్ రాక్షసాన్ సర్వాన్ హ్రియా కించిదవాఙ్ముఖః ॥ **6.6.1** ॥ 221

ధర్షితా చ ప్రవిష్టా చ లంకా దుష్ప్రసహా పురీ ।
తేన వానరమాత్రేణ దృష్టా సీతా చ జానకీ ॥ **6.6.2** ॥ 222

ప్రాసాదో ధర్షితశ్చైత్యః ప్రవరా రాక్షసా హతాః ।
ఆవిలా చ పురీ లంకా సర్వా హనుమతా కృతా ॥ **6.6.3** ॥ 223

కిం కరిష్యామి భద్రం వః కిం వో యుక్తమనంతరం ।
ఉచ్యతాం నః సమర్థం యత్ కృతం చ సుకృతం భవేత్ ॥ **6.6.4** ॥ 224

మంత్రమూలం చ విజయం ప్రవదంతి మనస్వినః ।
తస్మాద్ వై రోచయే మంత్రం రామం ప్రతి మహాబలాః ॥ **6.6.5** ॥ 225

త్రివిధాః పురుషా లోకే ఉత్తమాధమమధ్యమాః ।
తేషాం తు సమవేతానాం గుణదోషౌ వదామ్యహం ॥ **6.6.6** ॥ 226

మంత్రస్త్రిభిర్హి సంయుక్తః సమర్థైర్మంత్రనిర్ణయే ।
మిత్రైర్వాపి సమానార్థైర్బాంధవైరపి వాధికైః ॥ **6.6.7** ॥ 227

సహితో మంత్రయిత్వా యః కర్మారంభాన్ ప్రవర్తయేత్ ।
దైవే చ కురుతే యత్నం తమాహుః పురుషోత్తమం ॥ **6.6.8** ॥ 228

ఏకోఽర్థం విమృశేదేకో ధర్మే ప్రకురుతే మనః ।
ఏకః కార్యాణి కురుతే తమాహుర్మధ్యమం నరం ॥ **6.6.9** ॥ 229

గుణదోషౌ న నిశ్చిత్య త్యక్త్వా దైవవ్యపాశ్రయం ।
కరిష్యామీతి యః కార్యముపేక్షేత్ స నరాధమః ॥ **6.6.10** ॥ 230

యథేమే పురుషా నిత్యముత్తమాధమమధ్యమాః ।
ఏవం మంత్రోఽపి విజ్ఞేయ ఉత్తమాధమమధ్యమః ॥ **6.6.11** ॥ 231

ఐకమత్యముపాగమ్య శాస్త్రదృష్టేన చక్షుషా ।
మంత్రిణో యత్ర నిరతాస్తమాహుర్మంత్రముత్తమం ॥ **6.6.12** ॥ 232

బహ్వీరపి మతీర్గత్వా మంత్రిణామర్థనిర్ణయః ।
పునర్యత్రైకతాం ప్రాప్తః స మంత్రో మధ్యమః స్మృతః ॥ **6.6.13** ॥ 233

అన్యోన్యమతిమాస్థాయ యత్ర సంప్రతిభాష్యతే ।
న చైకమత్యే శ్రేయోఽస్తి మంత్రః సోఽధమ ఉచ్యతే ॥ **6.6.14** ॥ 234

తస్మాత్ సుమంత్రితం సాధు భవంతో మతిసత్తమాః ।
కార్యం సంప్రతిపద్యంతమేతత్ కృత్యం మతం మమ ॥ **6.6.15** ॥ 235

వానరాణాం హి ధీరాణాం సహస్రైః పరివారితః ।
రామోఽభ్యేతి పురీం లంకామస్మాకముపరోధకః ॥ **6.6.16** ॥ 236

తరిష్యతి చ సువ్యక్తం రాఘవః సాగరం సుఖం ।
తరసా యుక్తరూపేణ సానుజః సబలానుగః ॥ **6.6.17** ॥ 237

సముద్రముచ్ఛోషయతి వీర్యేణాన్యత్కరోతి వా।
తస్మిన్నేవంవిధే కార్యే విరుద్ధే వానరైః సహ।
హితం పురే చ సైన్యే చ సర్వం సమ్మంత్ర్యతాం మమ ॥ **6.6.18** ॥ 238

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే షష్ఠః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ సప్తమః సర్గః ॥

రావణేంద్రజిత్పరాక్రమం వర్ణయిత్వా రాక్షసైర్భవాన్ రామం విజేష్యతీతి రావణాయ విశ్వాసదాపనం

ఇత్యుక్తా రాక్షసేంద్రేణ రాక్షసాస్తే మహాబలాః।
ఊచుః ప్రాంజలయః సర్వే రావణం రాక్షసేశ్వరం ॥ **6.7.1** ॥ 239

ద్విషత్పక్షమవిజ్ఞాయ నీతిబాహ్యాస్త్వబుద్ధయః।
రాజన్ పరిఘశక్త్యృష్టిశూలపట్టిశకుంతలం ॥ **6.7.2** ॥ 240

సుమహన్నో బలం కస్మాద్ విషాదం భజతే భవాన్।
త్వయా భోగవతీం గత్వా నిర్జితాః పన్నగా యుధి ॥ **6.7.3** ॥ 241

కైలాసశిఖరావాసీ యక్షైర్బహుభిరావృతః।
సుమహత్కదనం కృత్వా వశ్యస్తే ధనదః కృతః ॥ **6.7.4** ॥ 242

స మహేశ్వరసఖ్యేన శ్లాఘమానస్త్వయా విభో।
నిర్జితః సమరే రోషాల్లోకపాలో మహాబలః ॥ **6.7.5** ॥ 243

వినిపాత్య చ యక్షౌఘాన్ విక్షోభ్య వినిగృహ్య చ।
త్వయా కైలాసశిఖరాద్ విమానమిదమాహృతం ॥ **6.7.6** ॥ 244

మయేన దానవేంద్రేణ త్వద్భయాత్ సఖ్యమిచ్ఛతా।
దుహితా తవ భార్యార్థే దత్తా రాక్షసపుంగవ ॥ **6.7.7** ॥ 245

దానవేంద్రో మహాబాహో వీర్యోత్సిక్తో దురాసదః।
విగృహ్య వశమానీతః కుంభీనస్యాః సుఖావహః ॥ **6.7.8** ॥ 246

నిర్జితాస్తే మహాబాహో నాగా గత్వా రసాతలం।
వాసుకిస్తక్షకః శంఖో జటీ చ వశమాహృతాః ॥ **6.7.9** ॥ 247

అక్షయా బలవంతశ్చ శూరా లబ్ధవరాః పునః।
త్వయా సంవత్సరం యుద్ధ్వా సమరే దానవా విభో ॥ **6.7.10** ॥ 248

స్వబలం సముపాశ్రిత్య నీతా వశమరిందమ।
మాయాశ్చాధిగతాస్తత్ర బహ్వ్యో వై రాక్షసాధిప ॥ **6.7.11** ॥ 249

శూరాశ్చ బలవంతశ్చ వరుణస్య సుతా రణే।
నిర్జితాస్తే మహాభాగ చతుర్విధబలానుగాః ॥ **6.7.12** ॥ 250

మృత్యుదండమహాగ్రాహం శాల్మలీద్రుమమండితం।
కాలపాశమహావీచిం యమకింకరపన్నగం ॥ **6.7.13** ॥ 251

మహాజ్వరేణ దుర్ధర్షం యమలోకమహార్ణవం।
అవగాహ్య త్వయా రాజన్ యమస్య బలసాగరం ॥ **6.7.14** ॥ 252

జయశ్చ విపులః ప్రాప్తో మృత్యుశ్చ ప్రతిషేధితః।
సుయుద్ధేన చ తే సర్వే లోకాస్తత్ర సుతోషితాః ॥ **6.7.15** ॥ 253

క్షత్రియైర్బహుభిర్వీరైః శక్రతుల్యపరాక్రమైః।
ఆసీద్ వసుమతీ పూర్ణా మహద్భిరివ పాదపైః ॥ **6.7.16** ॥ 254

తేషాం వీర్యగుణోత్సాహైర్న సమో రాఘవో రణే।
ప్రసహ్య తే త్వయా రాజన్ హతాః సమరదుర్జయాః ॥ **6.7.17** ॥ 255

తిష్ఠ వా కిం మహారాజ శ్రమేణ తవ వానరాన్।
అయమేకో మహాబాహురింద్రజిత్ క్షపయిష్యతి ॥ **6.7.18** ॥ 256

అనేన చ మహారాజ మాహేశ్వరమనుత్తమం।
ఇష్ట్వా యజ్ఞం వరో లబ్ధో లోకే పరమదుర్లభః ॥ **6.7.19** ॥ 257

శక్తితోమరమీనం చ వినికీర్ణాంత్రశైవలం।
గజకచ్ఛపసంబాధమశ్వమండూకసంకులం ॥ **6.7.20** ॥ 258

రుద్రాదిత్యమహాగ్రాహం మరుద్వసుమహోరగం।
రథాశ్వగజతోయౌఘం పదాతిపులినం మహత్ ॥ **6.7.21** ॥ 259

అనేన హి సమాసాద్య దేవానాం బలసాగరం।
గృహీతో దైవతపతిర్లంకాం చాపి ప్రవేశితః ॥ **6.7.22** ॥ 260

పితామహనియోగాచ్చ ముక్తః శంబరవృత్రహా।
గతస్త్రివిష్టపం రాజన్ సర్వదేవనమస్కృతః ॥ **6.7.23** ॥ 261

తమేవ త్వం మహారాజ విసృజేంద్రజితం సుతం।
యావద్ వానరసేనాం తాం సరామాం నయతి క్షయం ॥ **6.7.24** ॥ 262

రాజన్నాపదయుక్తేయమాగతా ప్రాకృతాజ్ఞనాత్।
హృది నైవ త్వయా కార్యా త్వం వధిష్యసి రాఘవం ॥ **6.7.25** ॥ 263

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే సప్తమః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ అష్టమః సర్గః ॥

ప్రహస్తదుర్ముఖవజ్రదంష్ట్రనికుంభవజ్రహనుభీ రావణస్య సమక్షం శత్రుసేనాం నిపాతయితుం స్వోత్సాహస్య ప్రదర్శనం

తతో నీలాంబుదప్రఖ్యః ప్రహస్తో నామ రాక్షసః।
అబ్రవీత్ ప్రాంజలిర్వాక్యం శూరః సేనాపతిస్తదా ॥ **6.8.1** ॥ 264

దేవదానవగంధర్వాః పిశాచపతగోరగాః।
సర్వే ధర్షయితుం శక్యాః కిం పునర్మానవౌ రణే ॥ **6.8.2** ॥ 265

సర్వే ప్రమత్తా విశ్వస్తా వంచితాః స్మ హనూమతా।
నహి మే జీవతో గచ్ఛేజ్జీవన్ స వనగోచరః ॥ **6.8.3** ॥ 266

సర్వాం సాగరపర్యంతాం సశైలవనకాననాం।
కరోమ్యవానరాం భూమిమాజ్ఞాపయతు మాం భవాన్ ॥ **6.8.4** ॥ 267

రక్షాం చైవ విధాస్యామి వానరాద్ రజనీచర।
నాగమిష్యతి తే దుఃఖం కించిదాత్మాపరాధజం ॥ **6.8.5** ॥ 268

అబ్రవీత్ తు సుసంక్రుద్ధో దుర్ముఖో నామ రాక్షసః।
ఇదం న క్షమణీయం హి సర్వేషాం నః ప్రధర్షణం ॥ **6.8.6** ॥ 269

అయం పరిభవో భూయః పురస్యాంతఃపురస్య చ।
శ్రీమతో రాక్షసేంద్రస్య వానరేణ ప్రధర్షణం ॥ **6.8.7** ॥ 270

అస్మిన్ ముహూర్తే గత్వైకో నివర్తిష్యామి వానరాన్।
ప్రవిష్టాన్ సాగరం భీమమంబరం వా రసాతలం ॥ **6.8.8** ॥ 271

తతోఽబ్రవీత్ సుసంక్రుద్ధో వజ్రదంష్ట్రో మహాబలః।
ప్రగృహ్య పరిఘం ఘోరం మాంసశోణితరూషితం ॥ **6.8.9** ॥ 272

కిం నో హనూమతా కార్యం కృపణేన తపస్వినా।
రామే తిష్ఠతి దుర్ధర్షే సుగ్రీవేఽపి సలక్ష్మణే ॥ **6.8.10** ॥ 273

అద్య రామం ససుగ్రీవం పరిఘేణ సలక్ష్మణం।
ఆగమిష్యామి హత్వైకో విక్షోభ్య హరివాహినీం ॥ **6.8.11** ॥ 274

ఇదం మమాపరం వాక్యం శృణు రాజన్ యదిచ్ఛసి।
ఉపాయకుశలో హ్యేవ జయేచ్ఛత్రూనతంద్రితః ॥ **6.8.12** ॥ 275

కామరూపధరాః శూరాః సుభీమా భీమదర్శనాః।
రాక్షసా వా సహస్రాణి రాక్షసాధిప నిశ్చితాః ॥ **6.8.13** ॥ 276

కాకుత్స్థముపసంగమ్య బిభ్రతో మానుషం వపుః।
సర్వే హ్యసంభ్రమా భూత్వా బ్రువంతు రఘుసత్తమం ॥ **6.8.14** ॥ 277

ప్రేషితా భరతేనైవ భ్రాత్రా తవ యవీయసా।
స హి సేనాం సముత్థాప్య క్షిప్రమేవోపయాస్యతి ॥ **6.8.15** ॥ 278

తతో వయమితస్తూర్ణం శూలశక్తిగదాధరాః।
చాపబాణాసిహస్తాశ్చ త్వరితాస్తత్ర యామహే ॥ **6.8.16** ॥ 279

ఆకాశే గణశః స్థిత్వా హత్వా తాం హరివాహినీం।
అశ్మశస్త్రమహావృష్ట్యా ప్రాపయామ యమక్షయం ॥ **6.8.17** ॥ 280

ఏవం చేదుపసర్పేతామనయం రామలక్ష్మణౌ।
అవశ్యమపనీతేన జహతామేవ జీవితం ॥ **6.8.18** ॥ 281

కౌంభకర్ణిస్తతో వీరో నికుంభో నామ వీర్యవాన్ ।
అబ్రవీత్ పరమక్రుద్ధో రావణం లోకరావణం ॥ **6.8.19** ॥ 282

సర్వే భవంతస్తిష్ఠంతు మహారాజేన సంగతాః ।
అహమేకో హనిష్యామి రాఘవం సహలక్ష్మణం ॥ **6.8.20** ॥ 283

సుగ్రీవం సహనూమంతం సర్వాంశ్చైవాత్ర వానరాన్ ।
తతో వజ్రహనుర్నామ రాక్షసః పర్వతోపమః ॥ **6.8.21** ॥ 284

క్రుద్ధః పరిలిహన్ సృక్కాం జిహ్వయా వాక్యమబ్రవీత్ ।
స్వైరం కుర్వంతు కార్యాణి భవంతో విగతజ్వరాః ॥ **6.8.22** ॥ 285

ఏకోఽహం భక్షయిష్యామి తాం సర్వాం హరివాహినీం ।
స్వస్థాః క్రీడంతు నిశ్చింతాః పిబంతు మధు వారుణీం ॥ **6.8.23** ॥ 286

అహమేకో వధిష్యామి సుగ్రీవం సహలక్ష్మణం ।
సాంగదం చ హనూమంతం సర్వాంశ్చైవాత్ర వానరాన్ ॥ **6.8.24** ॥ 287

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే అష్టమః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ నవమః సర్గః ॥

శ్రీరామస్యాజేయతాం ప్రతిపాద్య దీయతామస్య మైథిలీతి విభీషణస్య రావణం ప్రత్యనునయః

తతో నికుంభో రభసః సూర్యశత్రుర్మహాబలః।
సుప్తఘ్నో యజ్ఞకోపశ్చ మహాపార్శ్వమహోదరౌ ॥ **6.9.1** ॥ 288

అగ్నికేతుశ్చ దుర్ధర్షో రశ్మికేతుశ్చ రాక్షసః।
ఇంద్రజిచ్చ మహాతేజా బలవాన్ రావణాత్మజః ॥ **6.9.2** ॥ 289

ప్రహస్తోఽథ విరూపాక్షో వజ్రదంష్ట్రో మహాబలః।
ధూమ్రాక్షశ్చాతికాయశ్చ దుర్ముఖశ్చైవ రాక్షసః ॥ **6.9.3** ॥ 290

పరిఘాన్ పట్టిశాఞ్శూలాన్ ప్రాసాఞ్శక్తిపరశ్వధాన్।
చాపాని చ సుబాణాని ఖడ్గాంశ్చ విపులాంబుభాన్ ॥ **6.9.4** ॥ 291

ప్రగృహ్య పరమక్రుద్ధాః సముత్పత్య చ రాక్షసాః।
అబ్రువన్ రావణం సర్వే ప్రదీప్తా ఇవ తేజసా ॥ **6.9.5** ॥ 292

అద్య రామం వధిష్యామః సుగ్రీవం చ సలక్ష్మణం।
కృపణం చ హనూమంతం లంకా యేన ప్రధర్షితా ॥ **6.9.6** ॥ 293

తాన్ గృహీతాయుధాన్ సర్వాన్ వారయిత్వా విభీషణః।
అబ్రవీత్ ప్రాంజలిర్వాక్యం పునః ప్రత్యుపవేశ్య తాన్ ॥ **6.9.7** ॥ 294

అప్యుపాయైస్త్రిభిస్తాత యోఽర్థః ప్రాప్తుం న శక్యతే।
తస్య విక్రమకాలాంస్తాన్ యుక్తానాహుర్మనీషిణః ॥ **6.9.8** ॥ 295

ప్రమత్తేష్వభియుక్తేషు దైవేన ప్రహతేషు చ।
విక్రమాస్తాత సిద్ధ్యంతి పరీక్ష్య విధినా కృతాః ॥ **6.9.9** ॥ 296

అప్రమత్తం కథం తం తు విజిగీషుం బలే స్థితం।
జితరోషం దురాధర్షం తం ధర్షయితుమిచ్ఛథ ॥ **6.9.10** ॥ 297

సముద్రం లంఘయిత్వా తు ఘోరం నదనదీపతిం।
గతిం హనూమతో లోకే కో విద్యాత్ తర్కయేత వా ॥ **6.9.11** ॥ 298

బలాన్యపరిమేయాని వీర్యాణి చ నిశాచరాః।
పరేషాం సహసావజ్ఞా న కర్తవ్యా కథంచన ॥ **6.9.12** ॥ 299

కిం చ రాక్షసరాజస్య రామేణాపకృతం పురా।
ఆజహార జనస్థానాద్ యస్య భార్యాం యశస్వినః ॥ **6.9.13** ॥ 300

ఖరో యద్యతివృత్తస్తు స రామేణ హతో రణే।
అవశ్యం ప్రాణినాం ప్రాణా రక్షితవ్యా యథాబలం ॥ **6.9.14** ॥ 301

ఏతన్నిమిత్తం వైదేహీ భయం నః సుమహద్ భవేత్।
ఆహృతా సా పరిత్యాజ్యా కలహార్థే కృతే ను కిం ॥ **6.9.15** ॥ 302

న తు క్షమం వీర్యవతా తేన ధర్మానువర్తినా।
వైరం నిరర్థకం కర్తుం దీయతామస్య మైథిలీ ॥ **6.9.16** ॥ 303

యావన్న సగజాం సాశ్వాం బహురత్నసమాకులాం।
పురీం దారయతే బాణైర్దీయతామస్య మైథిలీ ॥ **6.9.17** ॥ 304

యావత్ సుఘోరా మహతీ దుర్ధర్షా హరివాహినీ।
నావస్కందతి నో లంకాం తావత్ సీతా ప్రదీయతాం ॥ **6.9.18** ॥ 305

వినశ్యేద్ధి పురీ లంకా శూరాః సర్వే చ రాక్షసాః।
రామస్య దయితా పత్నీ న స్వయం యది దీయతే ॥ **6.9.19** ॥ 306

ప్రసాదయే త్వాం బంధుత్వాత్ కురుష్వ వచనం మమ।
హితం తథ్యం త్వహం బ్రూమి దీయతామస్య మైథిలీ ॥ **6.9.20** ॥ 307

పురా శరత్సూర్యమరీచిసన్నిభాన్
నవాగ్రపుంఖాన్ సుదృఢాన్ నృపాత్మజః।
సృజత్యమోఘాన్ విశిఖాన్ వధాయ తే
ప్రదీయతాం దాశరథాయ మైథిలీ ॥ **6.9.21** ॥ 308

త్యజాశు కోపం సుఖధర్మనాశనం
భజస్వ ధర్మం రతికీర్తివర్ధనం।
ప్రసీద జీవేమ సపుత్రబాంధవాః
ప్రదీయతాం దాశరథాయ మైథిలీ ॥ **6.9.22** ॥ 309

విభీషణవచః శ్రుత్వా రావణో రాక్షసేశ్వరః।
విసర్జయిత్వా తాన్ సర్వాన్ ప్రవివేశ స్వకం గృహం ॥ **6.9.23** ॥ 310

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే నవమః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ దశమః సర్గః ॥

రావణభవనం గత్వాపశకునభయం ప్రదర్శ్య సీతానివర్తనాయ రావణం ప్రతి విభీషణస్య ప్రార్థనా, తామనంగీకృత్య రావణేన తస్య తతో విసర్జనం

తతః ప్రత్యూషసి ప్రాప్తే ప్రాప్తధర్మార్థనిశ్చయః ।
రాక్షసాధిపతేర్వేశ్మ భీమకర్మా విభీషణః ॥ **6.10.1** ॥ 311

శైలాగ్రచయసంకాశం శైలశృంగమివోన్నతం ।
సువిభక్తమహాకక్షం మహాజనపరిగ్రహం ॥ **6.10.2** ॥ 312

మతిమద్భిర్మహామాత్రైరనురక్తైరధిష్ఠితం ।
రాక్షసైరాప్తపర్యాప్తైః సర్వతః పరిరక్షితం ॥ **6.10.3** ॥ 313

మత్తమాతంగనిఃశ్వాసైర్వ్యాకులీకృతమారుతం ।
శంఖఘోషమహాఘోషం తూర్యసంబాధనాదితం ॥ **6.10.4** ॥ 314

ప్రమదాజనసంబాధం ప్రజల్పితమహాపథం ।
తప్తకాంచననిర్యూహం భూషణోత్తమభూషితం ॥ **6.10.5** ॥ 315

గంధర్వాణామివావాసమాలయం మరుతామివ ।
రత్నసంచయసంబాధం భవనం భోగినామివ ॥ **6.10.6** ॥ 316

తం మహాభ్రమివాదిత్యస్తేజోవిస్తృతరశ్మివాన్ ।
అగ్రజస్యాలయం వీరః ప్రవివేశ మహాద్యుతిః ॥ **6.10.7** ॥ 317

పుణ్యాన్ పుణ్యాహఘోషాంశ్చ వేదవిద్భిరుదాహృతాన్ ।
శుశ్రావ సుమహాతేజా భ్రాతుర్విజయసంశ్రితాన్ ॥ **6.10.8** ॥ 318

పూజితాన్ దధిపాత్రైశ్చ సర్పిభిః సుమనోక్షతైః ।
మంత్రవేదవిదో విప్రాన్ దదర్శ స మహాబలః ॥ **6.10.9** ॥ 319

స పూజ్యమానో రక్షోభిర్దీప్యమానం స్వతేజసా ।
ఆసనస్థం మహాబాహుర్వవందే ధనదానుజం ॥ **6.10.10** ॥ 320

స రాజదృష్టిసంపన్నమాసనం హేమభూషితం ।
జగామ సముదాచారం ప్రయుజ్యాచారకోవిదః ॥ **6.10.11** ॥ 321

స రావణం మహాత్మానం విజనే మంత్రిసన్నిధౌ ।
ఉవాచ హితమత్యర్థం వచనం హేతునిశ్చితం ॥ **6.10.12** ॥ 322

ప్రసాద్య భ్రాతరం జ్యేష్ఠం సాంత్వేనోపస్థితక్రమః ।
దేశకాలార్థసంవాది దృష్టలోకపరావరః ॥ **6.10.13** ॥ 323

యదాప్రభృతి వైదేహీ సంప్రాప్తేహ పరంతప ।
తదాప్రభృతి దృశ్యంతే నిమిత్తాన్యశుభాని నః ॥ **6.10.14** ॥ 324

సస్ఫులింగః సధూమార్చిః సధూమకలుషోదయః ।
మంత్రసంధుక్షితోఽప్యగ్నిర్న సమ్యగభివర్ధతే ॥ **6.10.15** ॥ 325

అగ్నిష్టేష్వగ్నిశాలాసు తథా బ్రహ్మస్థలీషు చ ।
సరీసృపాణి దృశ్యంతే హవ్యేషు చ పిపీలికాః ॥ **6.10.16** ॥ 326

గవాం పయాంసి స్కన్నాని విమదా వరకుంజరాః ।
దీనమశ్వాః ప్రహేషంతే నవగ్రాసాభినందినః ॥ **6.10.17** ॥ 327

ఖరోష్ట్రాశ్వతరా రాజన్ భిన్నరోమాః స్రవంతి చ ।
న స్వభావేఽవతిష్ఠంతే విధానైరపి చింతితాః ॥ **6.10.18** ॥ 328

వాయసాః సంఘశః క్రూరా వ్యాహరంతి సమంతతః।
సమవేతాశ్చ దృశ్యంతే విమానాగ్రేషు సంఘశః ॥ **6.10.19** ॥ 329

గృధ్రాశ్చ పరిలీయంతే పురీముపరి పిండితాః।
ఉపపన్నాశ్చ సంధ్యే ద్వే వ్యాహరంత్యశివం శివాః ॥ **6.10.20** ॥ 330

క్రవ్యాదానాం మృగాణాం చ పురీద్వారేషు సంఘశః।
శ్రూయంతే విపులా ఘోషాః సవిస్ఫూర్జితనిఃస్వనాః ॥ **6.10.21** ॥ 331

తదేవం ప్రస్తుతే కార్యే ప్రాయశ్చిత్తమిదం క్షమం।
రోచయే వీర వైదేహీ రాఘవాయ ప్రదీయతాం ॥ **6.10.22** ॥ 332

ఇదం చ యది వా మోహాల్లోభాద్ వా వ్యాహృతం మయా।
తత్రాపి చ మహారాజ న దోషం కర్తుమర్హసి ॥ **6.10.23** ॥ 333

అయం హి దోషః సర్వస్య జనస్యాస్యోపలక్ష్యతే।
రక్షసాం రాక్షసీనాం చ పురస్యాంతఃపురస్య చ ॥ **6.10.24** ॥ 334

ప్రాపణే చాస్య మంత్రస్య నివృత్తాః సర్వమంత్రిణః।
అవశ్యం చ మయా వాచ్యం యద్ దృష్టమథవా శ్రుతం।
సంప్రధార్య యథాన్యాయం తద్ భవాన్ కర్తుమర్హతి ॥ **6.10.25** ॥ 335

ఇతి స్వమంత్రిణాం మధ్యే భ్రాతా భ్రాతరమూచివాన్।
రావణం రక్షసాం శ్రేష్ఠం పథ్యమేతద్ విభీషణః ॥ **6.10.26** ॥ 336

హితం మహార్థం మృదు హేతుసంహితం
వ్యతీతకాలాయతిసంప్రతిక్షమం।
నిశమ్య తద్వాక్యముపస్థితజ్వరః
ప్రసంగవానుత్తరమేతదబ్రవీత్ ॥ **6.10.27** ॥ 337

భయం న పశ్యామి కుతశ్చిదప్యహం
న రాఘవః ప్రాప్స్యతి జాతు మైథిలీం ।
సురైః సహేంద్రైరపి సంగరే కథం
మమాగ్రతః స్థాస్యతి లక్ష్మణాగ్రజః ॥ **6.10.28** ॥ 338

ఇత్యేవముక్త్వా సురసైన్యనాశనో
మహాబలః సంయతి చండవిక్రమః ।
దశాననో భ్రాతరమాప్తవాదినం
విసర్జయామాస తదా విభీషణం ॥ **6.10.29** ॥ 339

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే దశమః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ ఏకాదశః సర్గః ॥

రావణస్య తత్సభాసదాం చ సంసది సమవాయః

స బభూవ కృశో రాజా మైథిలీకామమోహితః।
అసన్మానాచ్చ సుహృదాం పాపః పాపేన కర్మణా ॥ **6.11.1** ॥ 340

అతీవ కామసంపన్నో వైదేహీమనుచింతయన్।
అతీతసమయే కాలే తస్మిన్ వై యుధి రావణః।
అమాత్యైశ్చ సుహృద్భిశ్చ ప్రాప్తకాలమమన్యత ॥ **6.11.2** ॥ 341

స హేమజాలవితతం మణివిద్రుమభూషితం।
ఉపగమ్య వినీతాశ్వమారురోహ మహారథం ॥ **6.11.3** ॥ 342

తమాస్థాయ రథశ్రేష్ఠం మహామేఘసమస్వనం।
ప్రయయౌ రక్షసాం శ్రేష్ఠో దశగ్రీవః సభాం ప్రతి ॥ **6.11.4** ॥ 343

అసిచర్మధరా యోధాః సర్వాయుధధరాస్తతః।
రాక్షసా రాక్షసేంద్రస్య పురస్తాత్ సంప్రతస్థిరే ॥ **6.11.5** ॥ 344

నానావికృతవేషాశ్చ నానాభూషణభూషితాః।
పార్శ్వతః పృష్ఠతశ్చైనం పరివార్య యయుస్తదా ॥ **6.11.6** ॥ 345

రథైశ్చాతిరథాః శీఘ్రం మత్తైశ్చ వరవారణైః।
అనూత్పేతుర్దశగ్రీవమాక్రీడద్భిశ్చ వాజిభిః ॥ **6.11.7** ॥ 346

గదాపరిఘహస్తాశ్చ శక్తితోమరపాణయః।
పరశ్వధధరాశ్చాన్యే తథాన్యే శూలపాణయః।
తతస్తూర్యసహస్రాణాం సంజజ్ఞే నిఃస్వనో మహాన్ ॥ **6.11.8** ॥ 347

తుములః శంఖశబ్దశ్చ సభాం గచ్ఛతి రావణే।
స నేమిఘోషేణ మహాన్ సహసాభినినాదయన్ ॥ **6.11.9** ॥ 348

రాజమార్గం శ్రియా జుష్టం ప్రతిపేదే మహారథః।
విమలం చాతపత్రం చ ప్రగృహీతమశోభత ॥ **6.11.10** ॥ 349

పాండురం రాక్షసేంద్రస్య పూర్ణస్తారాధిపో యథా।
హేమమంజరిగర్భే చ శుద్ధస్ఫటికవిగ్రహే ॥ **6.11.11** ॥ 350

చామరవ్యజనే తస్య రేజతుః సవ్యదక్షిణే।
తే కృతాంజలయః సర్వే రథస్థం పృథివీస్థితాః ॥ **6.11.12** ॥ 351

రాక్షసా రాక్షసశ్రేష్ఠం శిరోభిస్తం ववందిరే।
రాక్షసైః స్తూయమానః సంజయాశీర్భిరరిందమః ॥ **6.11.13** ॥ 352

ఆససాద మహాతేజాః సభాం విరచితాం తదా।
సువర్ణరజతాస్తీర్ణాం విశుద్ధస్ఫటికాంతరాం ॥ **6.11.14** ॥ 353

విరాజమానో వపుషా రుక్మపట్టోత్తరచ్ఛదాం।
తాం పిశాచశతైః షడ్భిరభిగుప్తాం సదాప్రభాం ॥ **6.11.15** ॥ 354

ప్రవివేశ మహాతేజాః సుకృతాం విశ్వకర్మణా।
తస్యాం తు వైదూర్యమయం ప్రియకాజినసంవృతం ॥ **6.11.16** ॥ 355

మహత్సోపాశ్రయం భేజే రావణః పరమాసనం।
తతః శశాసేశ్వరవద్భూతాన్ లఘుపరాక్రమాన్ ॥ **6.11.17** ॥ 356

సమానయత మే క్షిప్రమిహైతాన్ రాక్షసానితి।
కృత్యమస్తి మహజ్జానే కర్తవ్యమితి శత్రుభిః ॥ **6.11.18** ॥ 357

రాక్షసాస్తద్వచః శ్రుత్వా లంకాయాం పరిచక్రముః।
అనుగేహమవస్థాయ విహారశయనేషు చ।
ఉద్యానేషు చ రక్షాంసి చోదయంతో హ్యభీతవత్ ॥ **6.11.19** ॥ 358

తే రథాంతచరా ఏకే దృప్తానేకే దృఢాన్ హయాన్।
నాగానేకేఽధిరురుహుర్జగ్ముశ్చైకే పదాతయః ॥ **6.11.20** ॥ 359

సా పురీ పరమాకీర్ణా రథకుంజరవాజిభిః।
సంపతద్భిర్విరురుచే గరుత్మద్భిరివాంబరం ॥ **6.11.21** ॥ 360

తే వాహనాన్యవస్థాయ యానాని వివిధాని చ।
సభాం పద్భిః ప్రవివిశుః సింహా గిరిగుహామివ ॥ **6.11.22** ॥ 361

రాజ్ఞః పాదౌ గృహీత్వా తు రాజ్ఞా తే ప్రతిపూజితాః।
పీఠేష్వన్యే బృసీష్వన్యే భూమౌ కేచిదుపావిశన్ ॥ **6.11.23** ॥ 362

తే సమేత్య సభాయాం వై రాక్షసా రాజశాసనాత్।
యథార్హముపతస్థుస్తే రావణం రాక్షసాధిపం ॥ **6.11.24** ॥ 363

మంత్రిణశ్చ యథాముఖ్యా నిశ్చితార్థేషు పండితాః।
అమాత్యాశ్చ గుణోపేతాః సర్వజ్ఞా బుద్ధిదర్శనాః ॥ **6.11.25** ॥ 364

సమీయుస్తత్ర శతశః శూరాశ్చ బహవస్తథా।
సభాయాం హేమవర్ణాయాం సర్వార్థస్య సుఖాయ వై ॥ **6.11.26** ॥ 365

తతో మహాత్మా విపులం సుయుగ్యం
రథం వరం హేమవిచిత్రితాంగం।

శుభం సమాస్థాయ యయౌ యశస్వీ
విభీషణః సంసదమగ్రజస్య ॥ **6.11.27** ॥ 366

స పూర్వజాయావరజః శశంస
నామాథ పశ్చాచ్చరణౌ వవందే ।
శుకః ప్రహస్తశ్చ తథైవ తేభ్యో
దదౌ యథార్హం పృథగాసనాని ॥ **6.11.28** ॥ 367

సువర్ణనానామణిభూషణానాం
సువాససాం సంసది రాక్షసానాం ।
తేషాం పరార్ధ్యాగురుచందనానాం
స్రజాం చ గంధాః ప్రవవుః సమంతాత్ ॥ **6.11.29** ॥ 368

న చుక్రుశుర్నానృతమాహ కశ్చిత్
సభాసదో నాపి జజల్పురుచ్చైః ।
సంసిద్ధార్థాః సర్వ ఏవోగ్రవీర్యా
భర్తుః సర్వే దదృశుశ్చాననం తే ॥ **6.11.30** ॥ 369

స రావణః శస్త్రభృతాం మనస్వినాం
మహాబలానాం సమితౌ మనస్వీ ।
తస్యాం సభాయాం ప్రభయా చకాశే
మధ్యే వసూనామివ వజ్రహస్తః ॥ **6.11.31** ॥ 370

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే ఏకాదశః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ ద్వాదశః సర్గః ॥

పుర్యాః పరిరక్షణాయ సైనికానాం నియుక్తిః సీతాయాం స్వీయామాసక్తిం ప్రతిపాద్య రావణేన తస్యా హరణప్రసంగస్య వర్ణనం భావికర్తవ్యనిర్ణయాయ సభాసత్సమ్మతేః ప్రార్థనం కుంభకర్ణేన రావణం నిర్భర్త్స్య సమస్తశత్రువధభారస్య స్వయమేవోత్థాపనం

స తాం పరిషదం కృత్స్నాం సమీక్ష్య సమితింజయః।
ప్రచోదయామాస తదా ప్రహస్తం వాహినీపతిం ॥ **6.12.1** ॥ 371

సేనాపతే యథా తే స్యుః కృతవిద్యాశ్చతుర్విధాః।
యోధా నగరరక్షాయాం తథా వ్యాదేష్టుమర్హసి ॥ **6.12.2** ॥ 372

స ప్రహస్తః ప్రణీతాత్మా చికీర్షన్ రాజశాసనం।
వినిక్షిపద్ బలం సర్వం బహిరంతశ్చ మందిరే ॥ **6.12.3** ॥ 373

తతో వినిక్షిప్య బలం సర్వం నగరగుప్తయే।
ప్రహస్తః ప్రముఖే రాజ్ఞో నిషసాద జగాద చ ॥ **6.12.4** ॥ 374

విహితం బహిరంతశ్చ బలం బలవతస్తవ।
కురుష్వావిమనాః క్షిప్రం యదభిప్రేతమస్తి తే ॥ **6.12.5** ॥ 375

ప్రహస్తస్య వచః శ్రుత్వా రాజా రాజ్యహితైషిణః।
సుఖేప్సుః సుహృదాం మధ్యే వ్యాజహార స రావణః ॥ **6.12.6** ॥ 376

ప్రియాప్రియే సుఖే దుఃఖే లాభాలాభే హితాహితే।
ధర్మకామార్థకృచ్ఛ్రేషు యూయమర్హథ వేదితుం ॥ **6.12.7** ॥ 377

సర్వకృత్యాని యుష్మాభిః సమారబ్ధాని సర్వదా।
మంత్రకర్మనియుక్తాని న జాతు విఫలాని మే ॥ **6.12.8** ॥ 378

ససోమగ్రహనక్షత్రైర్మరుద్భిరివ వాసవః।
భవద్భిరహమత్యర్థం వృతః శ్రియమవాప్నుయాం ॥ **6.12.9** ॥ 379

అహం తు ఖలు సర్వాన్ వః సమర్థయితుముద్యతః।
కుంభకర్ణస్య తు స్వప్నాన్నేమమర్థమచోదయం ॥ **6.12.10** ॥ 380

అయం హి సుప్తః షణ్మాసాన్ కుంభకర్ణో మహాబలః।
సర్వశస్త్రభృతాం ముఖ్యః స ఇదానీం సముత్థితః ॥ **6.12.11** ॥ 381

ఇయం చ దండకారణ్యాద్ రామస్య మహిషీ ప్రియా।
రక్షోభిశ్చరితోద్దేశాదానీతా జనకాత్మజా ॥ **6.12.12** ॥ 382

సా మే న శయ్యామారోఢుమిచ్ఛత్యలసగామినీ।
త్రిషు లోకేషు చాన్యా మే న సీతాసదృశీ తథా ॥ **6.12.13** ॥ 383

తనుమధ్యా పృథుశ్రోణీ శరదిందునిభాననా।
హేమబింబనిభా సౌమ్యా మాయేవ మయనిర్మితా ॥ **6.12.14** ॥ 384

సులోహితతలౌ శ్లక్ష్ణౌ చరణౌ సుప్రతిష్ఠితౌ।
దృష్ట్వా తామ్రనఖౌ తస్యా దీప్యతే మే శరీరజః ॥ **6.12.15** ॥ 385

హుతాగ్నేరర్చిసంకాశామేనాం సౌరీమివ ప్రభాం।
ఉన్నసం విమలం వల్గు వదనం చారులోచనం ॥ **6.12.16** ॥ 386

పశ్యంస్తదవశస్తస్యాః కామస్య వశమేయివాన్।
క్రోధహర్షసమానేన దుర్వర్ణకరణేన చ ॥ **6.12.17** ॥ 387

శోకసంతాపనిత్యేన కామేన కలుషీకృతః।
సా తు సంవత్సరం కాలం మామయాచత భామినీ ॥ **6.12.18** ॥ 388

ప్రతీక్షమాణా భర్తారం రామమాయతలోచనా।
తన్మయా చారునేత్రాయాః ప్రతిజ్ఞాతం వచః శుభం ॥ **6.12.19** ॥ 389

శ్రాంతోఽహం సతతం కామాద్ యాతో హయ ఇవాధ్వని।
కథం సాగరమక్షోభ్యం తరిష్యంతి వనౌకసః ॥ **6.12.20** ॥ 390

బహుసత్త్వఝషాకీర్ణం తౌ వా దశరథాత్మజౌ।
అథవా కపినైకేన కృతం నః కదనం మహత్ ॥ **6.12.21** ॥ 391

దుర్జ్ఞేయాః కార్యగతయో బ్రూత యస్య యథామతి।
మానుషాన్నో భయం నాస్తి తథాపి తు విమృశ్యతాం ॥ **6.12.22** ॥ 392

తదా దేవాసురే యుద్ధే యుష్మాభిః సహితోఽజయం।
తే మే భవంతశ్చ తథా సుగ్రీవప్రముఖాన్ హరీన్ ॥ **6.12.23** ॥ 393

పరే పారే సముద్రస్య పురస్కృత్య నృపాత్మజౌ।
సీతాయాః పదవీం ప్రాప్య సంప్రాప్తౌ వరుణాలయం ॥ **6.12.24** ॥ 394

అదేయా చ యథా సీతా వధ్యో దశరథాత్మజౌ।
భవద్భిర్మంత్ర్యతాం మంత్రః సునీతం చాభిధీయతాం ॥ **6.12.25** ॥ 395

నహి శక్తిం ప్రపశ్యామి జగత్యన్యస్య కస్యచిత్।
సాగరం వానరైస్తీర్త్వా నిశ్చయేన జయో మమ ॥ **6.12.26** ॥ 396

తస్య కామపరీతస్య నిశమ్య పరిదేవితం।
కుంభకర్ణః ప్రచుక్రోధ వచనం చేదమబ్రవీత్ ॥ **6.12.27** ॥ 397

యదా తు రామస్య సలక్ష్మణస్య
ప్రసహ్య సీతా ఖలు సా ఇహాహృతా।

సకృత్ సమీక్ష్యైవ సునిశ్చితం తదా
భజేత చిత్తం యమునేవ యామునం ॥ **6.12.28** ॥ 398

సర్వమేతన్మహారాజ కృతమప్రతిమం తవ।
విధీయేత సహాస్మాభిరాదావేవాస్య కర్మణః ॥ **6.12.29** ॥ 399

న్యాయేన రాజకార్యాణి యః కరోతి దశానన।
న స సంతప్యతే పశ్చాన్నిశ్చితార్థమతిర్నృపః ॥ **6.12.30** ॥ 400

అనుపాయేన కర్మాణి విపరీతాని యాని చ।
క్రియమాణాని దుష్యంతి హవీంష్యప్రయతేష్వివ ॥ **6.12.31** ॥ 401

యః పశ్చాత్ పూర్వకార్యాణి కర్మాణ్యభిచికీర్షతి।
పూర్వం చాపరకార్యాణి స న వేద నయానయౌ ॥ **6.12.32** ॥ 402

చపలస్య తు కృత్యేషు ప్రసమీక్ష్యాధికం బలం।
ఛిద్రమన్యే ప్రపద్యంతే క్రౌంచస్య ఖమివ ద్విజాః ॥ **6.12.33** ॥ 403

త్వయేదం మహదారబ్ధం కార్యమప్రతిచింతితం।
దిష్ట్యా త్వాం నావధీద్ రామో విషమిశ్రమివామిషం ॥ **6.12.34** ॥ 404

తస్మాత్ త్వయా సమారబ్ధం కర్మ హ్యప్రతిమం పరైః।
అహం సమీకరిష్యామి హత్వా శత్రూంస్తవానఘ ॥ **6.12.35** ॥ 405

అహముత్సాదయిష్యామి శత్రూంస్తవ నిశాచర।
యది శక్రవివస్వంతౌ యది పావకమారుతౌ।
తావహం యోధయిష్యామి కుబేరవరుణావపి ॥ **6.12.36** ॥ 406

గిరిమాత్రశరీరస్య మహాపరిఘయోధినః।
నర్దతస్తీక్ష్ణదంష్ట్రస్య బిభీయాద్ వై పురందరః ॥ **6.12.37** ॥ 407

పునర్మాం స ద్వితీయేన శరేణ నిహనిష్యతి।
తతోఽహం తస్య పాస్యామి రుధిరం కామమాశ్వస ॥ **6.12.38** ॥ 408

వధేన వై దాశరథేః సుఖావహం
జయం తవాహర్తుమహం యతిష్యే।
హత్వా చ రామం సహ లక్ష్మణేన
ఖాదామి సర్వాన్ హరియూథముఖ్యాన్ ॥ **6.12.39** ॥ 409

రమస్వ కామం పిబ చాగ్ర్యవారుణీం
కురుష్వ కార్యాణి హితాని విజ్వరః।
మయా తు రామే గమితే యమక్షయం
చిరాయ సీతా వశగా భవిష్యతి ॥ **6.12.40** ॥ 410

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే ద్వాదశః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ త్రయోదశః సర్గః ॥

మహాపార్శ్వేన సీతాం ప్రతి బలాత్కారం కర్తుం రావణస్య ప్రోత్సాహనం రావణేన శాపవశాత్ తథాకరణే స్వకీయాసమర్థతాయాః ప్రతిపాదనం నిజపరాక్రమస్య ప్రశంసనం చ

రావణం క్రుద్ధమాజ్ఞాయ మహాపార్శ్వో మహాబలః ।
ముహూర్తమనుసంచింత్య ప్రాంజలిర్వాక్యమబ్రవీత్ ॥ **6.13.1** ॥ 411

యః ఖల్వపి వనం ప్రాప్య మృగవ్యాలనిషేవితం ।
న పిబేన్మధు సంప్రాప్య స నరో బాలిశో భవేత్ ॥ **6.13.2** ॥ 412

ఈశ్వరస్యేశ్వరః కోఽస్తి తవ శత్రునిబర్హణ ।
రమస్వ సహ వైదేహ్యా శత్రూనాక్రమ్య మూర్ధసు ॥ **6.13.3** ॥ 413

బలాత్ కుక్కుటవృత్తేన ప్రవర్తస్వ మహాబల ।
ఆక్రమ్యాక్రమ్య సీతాం వై తాం భుంక్ష్వ చ రమస్వ చ ॥ **6.13.4** ॥ 414

లబ్ధకామస్య తే పశ్చాదాగమిష్యతి కిం భయం ।
ప్రాప్తమప్రాప్తకాలం వా సర్వం ప్రతివిధాస్యసే ॥ **6.13.5** ॥ 415

కుంభకర్ణః సహాస్మాభిరింద్రజిచ్చ మహాబలః ।
ప్రతిషేధయితుం శక్తౌ సవజ్రమపి వజ్రిణం ॥ **6.13.6** ॥ 416

ఉపప్రదానం సాంత్వం వా భేదం వా కుశలైః కృతం ।
సమతిక్రమ్య దండేన సిద్ధిమర్థేషు రోచయే ॥ **6.13.7** ॥ 417

ఇహ ప్రాప్తాన్ వయం సర్వాంఛత్రూంస్తవ మహాబల।
వశే శస్త్రప్రతాపేన కరిష్యామో న సంశయః ॥ **6.13.8** ॥ 418

ఏవముక్తస్తదా రాజా మహాపార్శ్వేన రావణః।
తస్య సంపూజయన్ వాక్యమిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ **6.13.9** ॥ 419

మహాపార్శ్వ నిబోధ త్వం రహస్యం కించిదాత్మనః।
చిరవృత్తం తదాఖ్యాస్యే యదవాప్తం పురా మయా ॥ **6.13.10** ॥ 420

పితామహస్య భవనం గచ్ఛంతీం పుంజికస్థలాం।
చంచూర్యమాణామద్రాక్షమాకాశేఽగ్నిశిఖామివ ॥ **6.13.11** ॥ 421

సా ప్రసహ్య మయా భుక్తా కృతా వివసనా తతః।
స్వయంభూభవనం ప్రాప్తా లోలితా నలినీ యథా ॥ **6.13.12** ॥ 422

తచ్చ తస్య తథా మన్యే జ్ఞాతమాసీన్మహాత్మనః।
అథ సంకుపితో వేధా మామిదం వాక్యమబ్రవీత్ ॥ **6.13.13** ॥ 423

అద్యప్రభృతి యామన్యాం బలాన్నారీం గమిష్యసి।
తదా తే శతధా మూర్ధా ఫలిష్యతి న సంశయః ॥ **6.13.14** ॥ 424

ఇత్యహం తస్య శాపస్య భీతః ప్రసభమేవ తాం।
నారోహయే బలాత్ సీతాం వైదేహీం శయనే శుభే ॥ **6.13.15** ॥ 425

సాగరస్యేవ మే వేగో మారుతస్యేవ మే గతిః।
నైతద్ దాశరథిర్వేద హ్యాసాదయతి తేన మాం ॥ **6.13.16** ॥ 426

కో హి సింహమివాసీనం సుప్తం గిరిగుహాశయే।
క్రుద్ధం మృత్యుమివాసీనం ప్రబోధయితుమిచ్ఛతి ॥ **6.13.17** ॥ 427

న మత్తో నిర్గతాన్ బాణాన్ ద్విజిహ్వాన్ పన్నగానివ।
రామః పశ్యతి సంగ్రామే తేన మామభిగచ్ఛతి ॥ **6.13.18** ॥ 428

క్షిప్రం వజ్రసమైర్బాణైః శతధా కార్ముకచ్యుతైః।
రామమాదీపయిష్యామి ఉల్కాభిరివ కుంజరం ॥ **6.13.19** ॥ 429

తచ్చాస్య బలమాదాస్యే బలేన మహతా వృతః।
ఉదితః సవితా కాలే నక్షత్రాణాం ప్రభామివ ॥ **6.13.20** ॥ 430

న వాసవేనాపి సహస్రచక్షుషా
యుధాస్మి శక్యో వరుణేన వా పునః।
మయా త్వియం బాహుబలేన నిర్జితా
పురా పురీ వైశ్రవణేన పాలితా ॥ **6.13.21** ॥ 431

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే త్రయోదశః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ చతుర్దశః సర్గః ॥

శ్రీరామస్యాజేయతాం ప్రతిపాద్య విభీషణేన రావణం ప్రతి సీతాయా రామపార్శ్వే ప్రేషణాయైవ సమ్మతిదానం

నిశాచరేంద్రస్య నిశమ్య వాక్యం
స కుంభకర్ణస్య చ గర్జితాని ।
విభీషణో రాక్షసరాజముఖ్య -
మువాచ వాక్యం హితమర్థయుక్తం ॥ **6.14.1** ॥ 432

వృతో హి బాహ్యాంతరభోగరాశి -
శ్చింతావిషః సుస్మితతీక్ష్ణదంష్ట్రః ।
పంచాంగులీపంచశిరోఽతికాయః
సీతామహాహిస్తవ కేన రాజన్ ॥ **6.14.2** ॥ 433

యావన్న లంకాం సమభిద్రవంతి
బలీముఖాః పర్వతకూటమాత్రాః ।
దంష్ట్రాయుధాశ్చైవ నఖాయుధాశ్చ
ప్రదీయతాం దాశరథాయ మైథిలీ ॥ **6.14.3** ॥ 434

యావన్న గృహ్ణంతి శిరాంసి బాణా
రామేరితా రాక్షసపుంగవానాం ।
వజ్రోపమా వాయుసమానవేగాః
ప్రదీయతాం దాశరథాయ మైథిలీ ॥ **6.14.4** ॥ 435

న కుంభకర్ణేంద్రజితౌ చ రాజం -
స్తథా మహాపార్శ్వమహోదరౌ వా ।
నికుంభకుంభౌ చ తథాతికాయః
స్థాతుం సమర్థా యుధి రాఘవస్య ॥ **6.14.5** ॥ 436

జీవంస్తు రామస్య న మోక్ష్యసే త్వం
గుప్తః సవిత్రాప్యథవా మరుద్భిః ।
న వాసవస్యాంకగతో న మృత్యో -
ర్నభో న పాతాలమనుప్రవిష్టః ॥ **6.14.6** ॥ 437

నిశమ్య వాక్యం తు విభీషణస్య
తతః ప్రహస్తో వచనం బభాషే ।
న నో భయం విద్మ న దైవతేభ్యో
న దానవేభ్యోఽప్యథవా కదాచిత్ ॥ **6.14.7** ॥ 438

న యక్షగంధర్వమహోరగేభ్యో
భయం న సంఖ్యే పతగోరగేభ్యః ।
కథం ను రామాద్ భవితా భయం నో
నరేంద్రపుత్రాత్ సమరే కదాచిత్ ॥ **6.14.8** ॥ 439

ప్రహస్తవాక్యం త్వహితం నిశమ్య
విభీషణో రాజహితానుకాంక్షీ ।
తతో మహార్థం వచనం బభాషే
ధర్మార్థకామేషు నివిష్టబుద్ధిః ॥ **6.14.9** ॥ 440

ప్రహస్త రాజా చ మహోదరశ్చ
త్వం కుంభకర్ణశ్చ యథార్థజాతం ।
బ్రవీత రామం ప్రతి తన్న శక్యం
యథా గతిః స్వర్గమధర్మబుద్ధేః ॥ **6.14.10** ॥ 441

వధస్తు రామస్య మయా త్వయా చ
ప్రహస్త సర్వైరపి రాక్షసైర్వా।
కథం భవేదర్థవిశారదస్య
మహార్ణవం తర్తుమివాప్లవస్య ॥ **6.14.11** ॥ 442

ధర్మప్రధానస్య మహారథస్య
ఇక్ష్వాకువంశప్రభవస్య రాజ్ఞః।
పురోఽస్య దేవాశ్చ తథావిధస్య
కృత్యేషు శక్తస్య భవంతి మూఢాః ॥ **6.14.12** ॥ 443

తీక్ష్ణా న తావత్ తవ కంకపత్రా
దురాసదా రాఘవవిప్రముక్తాః।
భిత్త్వా శరీరం ప్రవిశంతి బాణాః
ప్రహస్త తేనైవ వికత్థసే త్వం ॥ **6.14.13** ॥ 444

భిత్త్వా న తావత్ ప్రవిశంతి కాయం
ప్రాణాంతికాస్తేఽశనితుల్యవేగాః।
శితాః శరా రాఘవవిప్రముక్తాః
ప్రహస్త తేనైవ వికత్థసే త్వం ॥ **6.14.14** ॥ 445

న రావణో నాతిబలస్త్రిశీర్షో
న కుంభకర్ణస్య సుతో నికుంభః।
న చేంద్రజిద్ దాశరథిం ప్రవోఢుం
త్వం వా రణే శక్రసమం సమర్థః ॥ **6.14.15** ॥ 446

దేవాంతకో వాపి నరాంతకో వా
తథాతికాయోఽతిరథో మహాత్మా।
అకంపనశ్చాద్రిసమానసారః
స్థాతుం న శక్తా యుధి రాఘవస్య ॥ **6.14.16** ॥ 447

అయం చ రాజా వ్యసనాభిభూతో
మిత్రైరమిత్రప్రతిమైర్భవద్భిః।
అన్వాస్యతే రాక్షసనాశనార్థే
తీక్ష్ణః ప్రకృత్యా హ్యసమీక్షకారీ ॥ **6.14.17** ॥ 448

అనంతభోగేన సహస్రమూర్ధ్నా
నాగేన భీమేన మహాబలేన।
బలాత్ పరిక్షిప్తమిమం భవంతో
రాజానముత్క్షిప్య విమోచయంతు ॥ **6.14.18** ॥ 449

యావద్ధి కేశగ్రహణాత్ సుహృద్భిః
సమేత్య సర్వైః పరిపూర్ణకామైః।
నిగృహ్య రాజా పరిరక్షితవ్యో
భూతైర్యథా భీమబలైర్గృహీతః ॥ **6.14.19** ॥ 450

సువారిణా రాఘవసాగరేణ
ప్రచ్ఛాద్యమానస్తరసా భవద్భిః।
యుక్తస్త్వయం తారయితుం సమేత్య
కాకుత్స్థపాతాలముఖే పతన్ సః ॥ **6.14.20** ॥ 451

ఇదం పురస్యాస్య సరాక్షసస్య
రాజ్ఞశ్చ పథ్యం ససుహృజ్జనస్య।
సమ్యగ్ధి వాక్యం స్వమతం బ్రవీమి
నరేంద్రపుత్రాయ దదాతు మైథిలీం ॥ **6.14.21** ॥ 452

పరస్య వీర్యం స్వబలం చ బుద్ధ్వా
స్థానం క్షయం చైవ తథైవ వృద్ధిం।
తథా స్వపక్షేఽప్యనుమృశ్య బుద్ధ్యా
వదేత్ క్షమం స్వామిహితం స మంత్రీ ॥ **6.14.22** ॥ 453

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే చతుర్దశః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ పంచదశః సర్గః ॥

ఇంద్రజితా విభీషణస్యోపహసనం తం నిర్భర్త్స్య విభీషణేన సంసది స్వకీయసముచితసమ్మతేః ప్రకాశనం

బృహస్పతేస్తుల్యమతేర్వచస్త -
న్నిశమ్య యత్నేన విభీషణస్య।
తతో మహాత్మా వచనం బభాషే
తత్రేంద్రజిన్నైరృతయూథముఖ్యః ॥ **6.15.1** ॥ 454

కిం నామ తే తాత కనిష్ఠ వాక్య -
మనర్థకం వై బహుభీతవచ్చ।
అస్మిన్ కులే యోఽపి భవేన్న జాతః
సోఽపీదృశం నైవ వదేన్న కుర్యాత్ ॥ **6.15.2** ॥ 455

సత్త్వేన వీర్యేణ పరాక్రమేణ
ధైర్యేణ శౌర్యేణ చ తేజసా చ।
ఏకః కులేఽస్మిన్ పురుషో విముక్తో
విభీషణస్తాత కనిష్ఠ ఏషః ॥ **6.15.3** ॥ 456

కిం నామ తౌ మానుషరాజపుత్రా -
వస్మాకమేకేన హి రాక్షసేన।
సుప్రాకృతేనాపి నిహంతుమేతౌ
శక్యౌ కుతో భీషయసే స్మ భీరో ॥ **6.15.4** ॥ 457

త్రిలోకనాథో నను దేవరాజః
శక్రో మయా భూమితలే నివిష్టః।
భయార్పితాశ్చాపి దిశః ప్రపన్నాః
సర్వే తదా దేవగణాః సమగ్రాః ॥ **6.15.5** ॥ 458

ఐరావతో నిఃస్వనమున్నదన్ స
నిపాతితో భూమితలే మయా తు।
వికృష్య దంతౌ తు మయా ప్రసహ్య
విత్రాసితా దేవగణాః సమగ్రాః ॥ **6.15.6** ॥ 459

సోఽహం సురాణామపి దర్పహంతా
దైత్యోత్తమానామపి శోకకర్తా।
కథం నరేంద్రాత్మజయోర్న శక్తో
మనుష్యయోః ప్రాకృతయోః సువీర్యః ॥ **6.15.7** ॥ 460

అథేంద్రకల్పస్య దురాసదస్య
మహౌజసస్తద్ వచనం నిశమ్య।
తతో మహార్థం వచనం బభాషే
విభీషణః శస్త్రభృతాం వరిష్ఠః ॥ **6.15.8** ॥ 461

న తాత మంత్రే తవ నిశ్చయోఽస్తి
బాలస్త్వమద్యాప్యవిపక్వబుద్ధిః।
తస్మాత్ త్వయాప్యాత్మవినాశనాయ
వచోఽర్థహీనం బహు విప్రలప్తం ॥ **6.15.9** ॥ 462

పుత్రప్రవాదేన తు రావణస్య
త్వమింద్రజిన్మిత్రముఖోఽసి శత్రుః।
యస్యేదృశం రాఘవతో వినాశం
నిశమ్య మోహాదనుమన్యసే త్వం ॥ **6.15.10** ॥ 463

త్వమేవ వధ్యశ్చ సుదుర్మతిశ్చ
స చాపి వధ్యో య ఇహానయత్ త్వాం।
బాలం దృఢం సాహసికం చ యోఽద్య
ప్రావేశయన్మంత్రకృతాం సమీపం ॥ **6.15.11** ॥ 464

మూఢోఽప్రగల్భోఽవినయోపపన్న -
స్తీక్ష్ణస్వభావోఽల్పమతిర్దురాత్మా।
మూర్ఖస్త్వమత్యంతసుదుర్మతిశ్చ
త్వమింద్రజిద్ బాలతయా బ్రవీషి ॥ **6.15.12** ॥ 465

కో బ్రహ్మదండప్రతిమప్రకాశా -
నర్చిష్మతః కాలనికాశరూపాన్।
సహేత బాణాన్ యమదండకల్పాన్
సమక్షముక్తాన్ యుధి రాఘవేణ ॥ **6.15.13** ॥ 466

ధనాని రత్నాని సుభూషణాని
వాసాంసి దివ్యాని మణీంశ్చ చిత్రాన్।
సీతాం చ రామాయ నివేద్య దేవీం
వసేమ రాజన్నిహ వీతశోకాః ॥ **6.15.14** ॥ 467

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే పంచదశః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ షోడశః సర్గః ॥

రావణేన విభీషణస్య తిరస్కరణం విభీషణేనాపి రావణం నిర్భర్త్స్య తత్స్థానాన్నిర్గమనం

సునివిష్టం హితం వాక్యముక్తవంతం విభీషణం।
అబ్రవీత్ పరుషం వాక్యం రావణః కాలచోదితః ॥ **6.16.1** ॥ 468

వసేత్ సహ సపత్నేన క్రుద్ధేనాశీవిషేణ చ।
న తు మిత్రప్రవాదేన సంవసేచ్ఛత్రుసేవినా ॥ **6.16.2** ॥ 469

జానామి శీలం జ్ఞాతీనాం సర్వలోకేషు రాక్షస।
హృష్యంతి వ్యసనేష్వేతే జ్ఞాతీనాం జ్ఞాతయః సదా ॥ **6.16.3** ॥ 470

ప్రధానం సాధకం వైద్యం ధర్మశీలం చ రాక్షస।
జ్ఞాతయోఽప్యవమన్యంతే శూరం పరిభవంతి చ ॥ **6.16.4** ॥ 471

నిత్యమన్యోన్యసంహృష్టా వ్యసనేష్వాతతాయినః।
ప్రచ్ఛన్నహృదయా ఘోరా జ్ఞాతయస్తు భయావహాః ॥ **6.16.5** ॥ 472

శ్రూయంతే హస్తిభిర్గీతాః శ్లోకాః పద్మవనే పురా।
పాశహస్తాన్ నరాన్ దృష్ట్వా శృణుష్వ గదతో మమ ॥ **6.16.6** ॥ 473

నాగ్నిర్నాన్యాని శస్త్రాణి న నః పాశా భయావహాః।
ఘోరాః స్వార్థప్రయుక్తాస్తు జ్ఞాతయో నో భయావహాః ॥ **6.16.7** ॥ 474

ఉపాయమేతే వక్ష్యంతి గ్రహణే నాత్ర సంశయః।
కృత్స్నాద్ భయాజ్జ్ఞాతిభయం కుకష్టం విహితం చ నః ॥ **6.16.8** ॥ 475

విద్యతే గోషు సంపన్నం విద్యతే జ్ఞాతితో భయం।
విద్యతే స్త్రీషు చాపల్యం విద్యతే బ్రాహ్మణే తపః ॥ **6.16.9** ॥ 476

తతో నేష్టమిదం సౌమ్య యదహం లోకసత్కృతః।
ఐశ్వర్యమభిజాతశ్చ రిపూణాం మూర్ధ్ని చ స్థితః ॥ **6.16.10** ॥ 477

యథా పుష్కరపత్రేషు పతితాస్తోయబిందవః।
న శ్లేషమభిగచ్ఛంతి తథానార్యేషు సౌహృదం ॥ **6.16.11** ॥ 478

యథా శరది మేఘూనాం సించతామపి గర్జతాం।
న భవత్యంబుసంక్లేదస్తథానార్యేషు సౌహృదం ॥ **6.16.12** ॥ 479

యథా మధుకరస్తర్షాద్ రసం విందన్న తిష్ఠతి।
తథా త్వమపి తత్రైవ తథానార్యేషు సౌహృదం ॥ **6.16.13** ॥ 480

యథా మధుకరస్తర్షాత్ కాశపుష్పం పిబన్నపి।
రసమత్ర న విందేత తథానార్యేషు సౌహృదం ॥ **6.16.14** ॥ 481

యథా పూర్వం గజః స్నాత్వా
గృహ్య హస్తేన వై రజః।
దూషయత్యాత్మనో దేహం
తథానార్యేషు సౌహృదం ॥ **6.16.15** ॥ 482

యోఽన్యస్త్వేవంవిధం బ్రూయాద్
వాక్యమేతన్నిశాచర।
అస్మిన్ ముహూర్తే న భవేత్
త్వాం తు ధిక్ కులపాంసన ॥ **6.16.16** ॥ 483

ఇత్యుక్తః పరుషం వాక్యం న్యాయవాదీ విభీషణః।
ఉత్పపాత గదాపాణిశ్చతుర్భిః సహ రాక్షసైః ॥ **6.16.17** ॥ 484

అబ్రవీచ్చ తదా వాక్యం జాతక్రోధో విభీషణః।
అంతరిక్షగతః శ్రీమాన్ భ్రాతా వై రాక్షసాధిపం ॥ **6.16.18** ॥ 485

స త్వం భ్రాంతోఽసి మే రాజన్ బ్రూహి మాం యద్ యదిచ్ఛసి।
జ్యేష్ఠో మాన్యః పితృసమో న చ ధర్మపథే స్థితః।
ఇదం హి పరుషం వాక్యం న క్షమామ్యగ్రజస్య తే ॥ **6.16.19** ॥ 486

సునీతం హితకామేన వాక్యముక్తం దశానన।
న గృహ్ణంత్యకృతాత్మానః కాలస్య వశమాగతాః ॥ **6.16.20** ॥ 487

సులభాః పురుషా రాజన్ సతతం ప్రియవాదినః।
అప్రియస్య చ పథ్యస్య వక్తా శ్రోతా చ దుర్లభః ॥ **6.16.21** ॥ 488

బద్ధం కాలస్య పాశేన సర్వభూతాపహారిణః।
న నశ్యంతముపేక్షే త్వాం ప్రదీప్తం శరణం యథా ॥ **6.16.22** ॥ 489

దీప్తపావకసంకాశైః శితైః కాంచనభూషణైః।
న త్వామిచ్ఛామ్యహం ద్రష్టుం రామేణ నిహతం శరైః ॥ **6.16.23** ॥ 490

శూరాశ్చ బలవంతశ్చ కృతాస్త్రాశ్చ నరా రణే।
కాలాభిపన్నాః సీదంతి యథా వాలుకసేతవః ॥ **6.16.24** ॥ 491

తన్మర్షయతు యచ్చోక్తం గురుత్వాద్ధితమిచ్ఛతా।
ఆత్మానం సర్వథా రక్ష పురీం చేమాం సరాక్షసాం।
స్వస్తి తేఽస్తు గమిష్యామి సుఖీ భవ మయా వినా ॥ **6.16.25** ॥ 492

నివార్యమాణస్య మయా హితైషిణా
న రోచతే తే వచనం నిశాచర।

పరాంతకాలే హి గతాయుషో నరా
హితం న గృహ్ణంతి సుహృద్భిరీరితం ॥ **6.16.26** ॥ 493

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే షోడశః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ సప్తదశః సర్గః ॥

విభీషణస్య శ్రీరామస్యాశ్రయే గమనం శ్రీరామేణ మంత్రిభిః సహ తదర్థమాశ్రయదానే విచారణం చ

ఇత్యుక్త్వా పరుషం వాక్యం రావణం రావణానుజః।
ఆజగామ ముహూర్తేన యత్ర రామః సలక్ష్మణః ॥ **6.17.1** ॥ 494

తం మేరుశిఖరాకారం దీప్తామివ శతహ్రదాం।
గగనస్థం మహీస్థాస్తే దదృశుర్వానరాధిపాః ॥ **6.17.2** ॥ 495

తే చాప్యనుచరాస్తస్య చత్వారో భీమవిక్రమాః।
తేఽపి వర్మాయుధోపేతా భూషణోత్తమభూషితాః ॥ **6.17.3** ॥ 496

స చ మేఘాచలప్రఖ్యో వజ్రాయుధసమప్రభః।
వరాయుధధరో వీరో దివ్యాభరణభూషితః ॥ **6.17.4** ॥ 497

తమాత్మపంచమం దృష్ట్వా సుగ్రీవో వానరాధిపః।
వానరైః సహ దుర్ధర్షశ్చింతయామాస బుద్ధిమాన్ ॥ **6.17.5** ॥ 498

చింతయిత్వా ముహూర్తం తు వానరాంస్తానువాచ హ।
హనుమత్ప్రముఖాన్ సర్వానిదం వచనముత్తమం ॥ **6.17.6** ॥ 499

ఏష సర్వాయుధోపేతశ్చతుర్భిః సహ రాక్షసైః।
రాక్షసోభ్యేతి పశ్యధ్వమస్మాన్ హంతుం న సంశయః ॥ **6.17.7** ॥ 500

సుగ్రీవస్య వచః శ్రుత్వా సర్వే తే వానరోత్తమాః।
సాలానుద్యమ్య శైలాంశ్చ ఇదం వచనమబ్రువన్ ॥ **6.17.8** ॥ 501

శీఘ్రం వ్యాదిశ నో రాజన్ వధాయైషాం దురాత్మనాం।
నిపతంతి హతా యావద్ ధరణ్యామల్పచేతనాః ॥ **6.17.9** ॥ 502

తేషాం సంభాషమాణానామన్యోన్యం స విభీషణః।
ఉత్తరం తీరమాసాద్య ఖస్థ ఏవ వ్యతిష్ఠత ॥ **6.17.10** ॥ 503

స ఉవాచ మహాప్రాజ్ఞః స్వరేణ మహతా మహాన్।
సుగ్రీవం తాంశ్చ సంప్రేక్ష్య ఖస్థ ఏవ విభీషణః ॥ **6.17.11** ॥ 504

రావణో నామ దుర్వృత్తో రాక్షసో రాక్షసేశ్వరః।
తస్యాహమనుజో భ్రాతా విభీషణ ఇతి శ్రుతః ॥ **6.17.12** ॥ 505

తేన సీతా జనస్థానాద్ధృతా హత్వా జటాయుషం।
రుద్ధా చ వివశా దీనా రాక్షసీభిః సురక్షితా ॥ **6.17.13** ॥ 506

తమహం హేతుభిర్వాక్యైర్వివిధైశ్చ న్యదర్శయం।
సాధు నిర్యాత్యతాం సీతా రామాయేతి పునః పునః ॥ **6.17.14** ॥ 507

స చ న ప్రతిజగ్రాహ రావణః కాలచోదితః।
ఉచ్యమానం హితం వాక్యం విపరీత ఇవౌషధం ॥ **6.17.15** ॥ 508

సోఽహం పరుషితస్తేన దాసవచ్చావమానితః।
త్యక్త్వా పుత్రాంశ్చ దారాంశ్చ రాఘవం శరణం గతః ॥ **6.17.16** ॥ 509

నివేదయత మాం క్షిప్రం రాఘవాయ మహాత్మనే।
సర్వలోకశరణ్యాయ విభీషణముపస్థితం ॥ **6.17.17** ॥ 510

ఏతత్తు వచనం శ్రుత్వా సుగ్రీవో లఘువిక్రమః।
లక్ష్మణస్యాగ్రతో రామం సంరబ్ధమిదమబ్రవీత్ ॥ **6.17.18** ॥ 511

ప్రవిష్టః శత్రుసైన్యం హి ప్రాప్తః శత్రురతర్కితః।
నిహన్యాదంతరం లబ్ధ్వా ఉలూకో వాయసానివ ॥ **6.17.19** ॥ 512

మంత్రే వ్యూహే నయే చారే యుక్తో భవితుమర్హసి।
వానరాణాం చ భద్రం తే పరేషాం చ పరంతప ॥ **6.17.20** ॥ 513

అంతర్ధానగతా హ్యేతే రాక్షసాః కామరూపిణః।
శూరాశ్చ నికృతిజ్ఞాశ్చ తేషాం జాతు న విశ్వసేత్ ॥ **6.17.21** ॥ 514

ప్రణిధీ రాక్షసేంద్రస్య రావణస్య భవేదయం।
అనుప్రవిశ్య సోఽస్మాసు భేదం కుర్యాన్న సంశయః ॥ **6.17.22** ॥ 515

అథ వా స్వయమేవైష చ్ఛిద్రమాసాద్య బుద్ధిమాన్।
అనుప్రవిశ్య విశ్వస్తే కదాచిత్ ప్రహరేదపి ॥ **6.17.23** ॥ 516

మిత్రాటవిబలం చైవ మౌలభృత్యబలం తథా।
సర్వమేతద్ బలం గ్రాహ్యం వర్జయిత్వా ద్విషద్బలం ॥ **6.17.24** ॥ 517

ప్రకృత్యా రాక్షసో హ్యేష భ్రాతామిత్రస్య వై ప్రభో।
ఆగతశ్చ రిపుః సాక్షాత్ కథమస్మింశ్చ విశ్వసేత్ ॥ **6.17.25** ॥ 518

రావణస్యానుజో భ్రాతా విభీషణ ఇతి శ్రుతః।
చతుర్భిః సహ రక్షోభిర్భవంతం శరణం గతః ॥ **6.17.26** ॥ 519

రావణేన ప్రణీతం హి తమవేహి విభీషణం।
తస్యాహం నిగ్రహం మన్యే క్షమం క్షమవతాం వర ॥ **6.17.27** ॥ 520

రాక్షసో జిహ్మయా బుద్ధ్యా సందిష్టోఽయమిహాగతః।
ప్రహర్తుం మాయయా ఛన్నో విశ్వస్తే త్వయి చానఘ ॥ **6.17.28** ॥ 521

వధ్యతామేష తీవ్రేణ దండేన సచివైః సహ।
రావణస్య నృశంసస్య భ్రాతా హ్యేష విభీషణః ॥ **6.17.29** ॥ 522

ఏవముక్త్వా తు తం రామం సంరబ్ధో వాహినీపతిః।
వాక్యజ్ఞో వాక్యకుశలం తతో మౌనముపాగమత్ ॥ **6.17.30** ॥ 523

సుగ్రీవస్య తు తద్ వాక్యం శ్రుత్వా రామో మహాబలః।
సమీపస్థానువాచేదం హనుమత్ప్రముఖాన్ కపీన్ ॥ **6.17.31** ॥ 524

యదుక్తం కపిరాజేన రావణావరజం ప్రతి।
వాక్యం హేతుమదత్యర్థం భవద్భిరపి చ శ్రుతం ॥ **6.17.32** ॥ 525

సుహృదామర్థకృచ్ఛ్రేషు యుక్తం బుద్ధిమతా సదా।
సమర్థేనోపసందేష్టుం శాశ్వతీం భూతిమిచ్ఛతా ॥ **6.17.33** ॥ 526

ఇత్యేవం పరిపృష్టాస్తే స్వం స్వం మతమతంద్రితాః।
సోపచారం తదా రామమూచుః ప్రియచికీర్షవః ॥ **6.17.34** ॥ 527

అజ్ఞాతం నాస్తి తే కించిత్ త్రిషు లోకేషు రాఘవ।
ఆత్మానం పూజయన్ రామ పృచ్ఛస్యస్మాన్ సుహృత్తయా ॥ **6.17.35** ॥ 528

త్వం హి సత్యవ్రతః శూరో ధార్మికో దృఢవిక్రమః।
పరీక్ష్యకారీ స్మృతిమాన్ నిసృష్టాత్మా సుహృత్సు చ ॥ **6.17.36** ॥ 529

తస్మాదేకైకశస్తావద్ బ్రువంతు సచివాస్తవ।
హేతుతో మతిసంపన్నాః సమర్థాశ్చ పునః పునః ॥ **6.17.37** ॥ 530

ఇత్యుక్తే రాఘవాయాథ మతిమానంగదోఽగ్రతః।
విభీషణపరీక్షార్థమువాచ వచనం హరిః ॥ **6.17.38** ॥ 531

శత్రోః సకాశాత్ సంప్రాప్తః సర్వథా తర్క్య ఏవ హి।
విశ్వాసనీయః సహసా న కర్తవ్యో విభీషణః ॥ **6.17.39** ॥ 532

ఛాదయిత్వాఽఽత్మభావం హి చరంతి శఠబుద్ధయః।
ప్రహరంతి చ రంధ్రేషు సోఽనర్థః సుమహాన్ భవేత్ ॥ **6.17.40** ॥ 533

అర్థానర్థౌ వినిశ్చిత్య వ్యవసాయం భజేత హ।
గుణతః సంగ్రహం కుర్యాద్ దోషతస్తు విసర్జయేత్ ॥ **6.17.41** ॥ 534

యది దోషో మహాంస్తస్మింస్త్యజ్యతామవిశంకితం।
గుణాన్ వాపి బహూన్ జ్ఞాత్వా సంగ్రహః క్రియతాం నృప ॥ **6.17.42** ॥ 535

శరభస్త్వథ నిశ్చిత్య సార్థం వచనమబ్రవీత్।
క్షిప్రమస్మిన్ నరవ్యాఘ్ర చారః ప్రతివిధీయతాం ॥ **6.17.43** ॥ 536

ప్రణిధాయ హి చారేణ యథావత్ సూక్ష్మబుద్ధినా।
పరీక్ష్య చ తతః కార్యో యథాన్యాయం పరిగ్రహః ॥ **6.17.44** ॥ 537

జాంబవాంస్త్వథ సంప్రేక్ష్య శాస్త్రబుద్ధ్యా విచక్షణః।
వాక్యం విజ్ఞాపయామాస గుణవద్ దోషవర్జితం ॥ **6.17.45** ॥ 538

బద్ధవైరాచ్చ పాపాచ్చ రాక్షసేంద్రాద్ విభీషణః।
అదేశకాలే సంప్రాప్తః సర్వథా శంక్యతామయం ॥ **6.17.46** ॥ 539

తతో మైందస్తు సంప్రేక్ష్య నయాపనయకోవిదః।
వాక్యం వచనసంపన్నో బభాషే హేతుమత్తరం ॥ **6.17.47** ॥ 540

అనుజో నామ తస్యైష రావణస్య విభీషణః।
పృచ్ఛ్యతాం మధురేణాయం శనైర్నరపతీశ్వర ॥ **6.17.48** ॥ 541

భావమస్య తు విజ్ఞాయ తత్త్వతస్తం కరిష్యసి।
యది దుష్టో న దుష్టో వా బుద్ధిపూర్వం నరర్షభ ॥ **6.17.49** ॥ 542

అథ సంస్కారసంపన్నో హనూమాన్ సచివోత్తమః।
ఉవాచ వచనం శ్లక్ష్ణమర్థవన్మధురం లఘు ॥ **6.17.50** ॥ 543

న భవంతం మతిశ్రేష్ఠం సమర్థం వదతాం వరం।
అతిశాయయితుం శక్తో బృహస్పతిరపి బ్రువన్ ॥ **6.17.51** ॥ 544

న వాదాన్నాపి సంఘర్షాన్నాధిక్యాన్న చ కామతః।
వక్ష్యామి వచనం రాజన్ యథార్థం రామ గౌరవాత్ ॥ **6.17.52** ॥ 545

అర్థానర్థనిమిత్తం హి యదుక్తం సచివైస్తవ।
తత్ర దోషం ప్రపశ్యామి క్రియా నహ్యుపపద్యతే ॥ **6.17.53** ॥ 546

ఋతే నియోగాత్ సామర్థ్యమవబోద్ధుం న శక్యతే।
సహసా వినియోగోఽపి దోషవాన్ ప్రతిభాతి మే ॥ **6.17.54** ॥ 547

చారప్రణిహితం యుక్తం యదుక్తం సచివైస్తవ।
అర్థస్యాసంభవాత్ తత్ర కారణం నోపపద్యతే ॥ **6.17.55** ॥ 548

అదేశకాలే సంప్రాప్త ఇత్యయం యద్ విభీషణః।
వివక్షా తత్ర మేఽస్తీయం తాం నిబోధ యథామతి ॥ **6.17.56** ॥ 549

ఏష దేశశ్చ కాలశ్చ భవతీహ యథా తథా।
పురుషాత్ పురుషం ప్రాప్య తథా దోషగుణావపి ॥ **6.17.57** ॥ 550

దౌరాత్మ్యం రావణే దృష్ట్వా విక్రమం చ తథా త్వయి।
యుక్తమాగమనం హ్యత్ర సదృశం తస్య బుద్ధితః ॥ **6.17.58** ॥ 551

అజ్ఞాతరూపైః పురుషైః స రాజన్ పృచ్ఛ్యతామితి।
యదుక్తమత్ర మే ప్రేక్షా కాచిదస్తి సమీక్షితా ॥ **6.17.59** ॥ 552

పృచ్ఛ్యమానో విశంకేత సహసా బుద్ధిమాన్ వచః।
తత్ర మిత్రం ప్రదుష్యేత మిథ్యా పృష్టం సుఖాగతం ॥ **6.17.60** ॥ 553

అశక్యం సహసా రాజన్ భావో బోద్ధుం పరస్య వై।
అంతరేణ స్వరైర్భిన్నైర్నైపుణ్యం పశ్యతాం భృశం ॥ **6.17.61** ॥ 554

న త్వస్య బ్రువతో జాతు లక్ష్యతే దుష్టభావతా।
ప్రసన్నం వదనం చాపి తస్మాన్మే నాస్తి సంశయః ॥ **6.17.62** ॥ 555

అశంకితమతిః స్వస్థో న శఠః పరిసర్పతి।
న చాస్య దుష్టవాగస్తి తస్మాన్మే నాస్తి సంశయః ॥ **6.17.63** ॥ 556

ఆకారశ్చాద్యమానోఽపి న శక్యో వినిగూహితుం।
బలాద్ధి వివృణోత్యేవ భావమంతర్గతం నృణాం ॥ **6.17.64** ॥ 557

దేశకాలోపపన్నం చ కార్యం కార్యవిదాం వర।
సఫలం కురుతే క్షిప్రం ప్రయోగేణాభిసంహితం ॥ **6.17.65** ॥ 558

ఉద్యోగం తవ సంప్రేక్ష్య మిథ్యావృత్తం చ రావణం।
వాలినం చ హతం శ్రుత్వా సుగ్రీవం చాభిషేచితం ॥ **6.17.66** ॥ 559

రాజ్యం ప్రార్థయమానస్తు బుద్ధిపూర్వమిహాగతః।
ఏతావత్ తు పురస్కృత్య యుజ్యతే తస్య సంగ్రహః ॥ **6.17.67** ॥ 560

యథాశక్తి మయోక్తం తు రాక్షసస్యార్జవం ప్రతి।
ప్రమాణం త్వం హి శేషస్య శ్రుత్వా బుద్ధిమతాం వర ॥ **6.17.68** ॥ 561

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే సప్తదశః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ అష్టాదశః సర్గః ॥

శరణాగతరక్షణస్య మహత్త్వం స్వకీయం వ్రతం చ ప్రతిపాద్య శ్రీరామస్య విభీషణేన సహ సమాగమః

అథ రామః ప్రసన్నాత్మా శ్రుత్వా వాయుసుతస్య హ।
ప్రత్యభాషత దుర్ధర్షః శ్రుతవానాత్మని స్థితం ॥ **6.18.1** ॥ 562

మమాపి చ వివక్షాస్తి కాచిత్ ప్రతి విభీషణం।
శ్రోతుమిచ్ఛామి తత్ సర్వం భవద్భిః శ్రేయసి స్థితైః ॥ **6.18.2** ॥ 563

మిత్రభావేన సంప్రాప్తం న త్యజేయం కథంచన।
దోషో యద్యపి తస్య స్యాత్ సతామేతదగర్హితం ॥ **6.18.3** ॥ 564

సుగ్రీవస్త్వథ తద్వాక్యమాభాష్య చ విమృశ్య చ।
తతః శుభతరం వాక్యమువాచ హరిపుంగవః ॥ **6.18.4** ॥ 565

స దుష్టో వాప్యదుష్టో వా కిమేష రజనీచరః।
ఈదృశం వ్యసనం ప్రాప్తం భ్రాతరం యః పరిత్యజేత్ ॥ **6.18.5** ॥ 566

కో నామ స భవేత్ తస్య యమేష న పరిత్యజేత్।
వానరాధిపతేర్వాక్యం శ్రుత్వా సర్వానుదీక్ష్య తు ॥ **6.18.6** ॥ 567

ఈషదుత్స్మయమానస్తు లక్ష్మణం పుణ్యలక్షణం।
ఇతి హోవాచ కాకుత్స్థో వాక్యం సత్యపరాక్రమః ॥ **6.18.7** ॥ 568

అనధీత్య చ శాస్త్రాణి వృద్ధాననుపసేవ్య చ।
న శక్యమీదృశం వక్తుం యదువాచ హరీశ్వరః ॥ **6.18.8** ॥ 569

అస్తి సూక్ష్మతరం కించిద్ యథాత్ర ప్రతిభాతి మా।
ప్రత్యక్షం లౌకికం చాపి వర్తతే సర్వరాజసు ॥ **6.18.9** ॥ 570

అమిత్రాస్తత్కులీనాశ్చ ప్రాతిదేశ్యాశ్చ కీర్తితాః।
వ్యసనేషు ప్రహర్తారస్తస్మాదయమిహాగతః ॥ **6.18.10** ॥ 571

అపాపాస్తత్కులీనాశ్చ మానయంతి స్వకాన్ హితాన్।
ఏష ప్రాయో నరేంద్రాణాం శంకనీయస్తు శోభనః ॥ **6.18.11** ॥ 572

యస్తు దోషస్త్వయా ప్రోక్తో హ్యాదానేఽరిబలస్య చ।
తత్ర తే కీర్తయిష్యామి యథాశాస్త్రమిదం శృణు ॥ **6.18.12** ॥ 573

న వయం తత్కులీనాశ్చ రాజ్యకాంక్షీ చ రాక్షసః।
పండితా హి భవిష్యంతి తస్మాద్ గ్రాహ్యో విభీషణః ॥ **6.18.13** ॥ 574

అవ్యగ్రాశ్చ ప్రహృష్టాశ్చ తే భవిష్యంతి సంగతాః।
ప్రణాదశ్చ మహానేషోఽన్యోన్యస్య భయమాగతం।
ఇతి భేదం గమిష్యంతి తస్మాద్ గ్రాహ్యో విభీషణః ॥ **6.18.14** ॥ 575

న సర్వే భ్రాతరస్తాత భవంతి భరతోపమాః।
మద్విధా వా పితుః పుత్రాః సుహృదో వా భవద్విధాః ॥ **6.18.15** ॥ 576

ఏవముక్తస్తు రామేణ సుగ్రీవః సహలక్ష్మణః।
ఉత్థాయేదం మహాప్రాజ్ఞః ప్రణతో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ **6.18.16** ॥ 577

రావణేన ప్రణిహితం తమవేహి నిశాచరం।
తస్యాహం నిగ్రహం మన్యే క్షమం క్షమవతాం వర ॥ **6.18.17** ॥ 578

రాక్షసో జిహ్మయా బుద్ధ్యా సందిష్టోఽయమిహాగతః।
ప్రహర్తుం త్వయి విశ్వస్తే విశ్వస్తే మయి వానఘ ॥ **6.18.18** ॥ 579

లక్ష్మణే వా మహాబాహో స వధ్యః సచివైః సహ।
రావణస్య నృశంసస్య భ్రాతా హ్యేష విభీషణః ॥ **6.18.19** ॥ 580

ఏవముక్త్వా రఘుశ్రేష్ఠం సుగ్రీవో వాహినీపతిః।
వాక్యజ్ఞో వాక్యకుశలం తతో మౌనముపాగమత్ ॥ **6.18.20** ॥ 581

స సుగ్రీవస్య తద్ వాక్యం రామః శ్రుత్వా విమృశ్య చ।
తతః శుభతరం వాక్యమువాచ హరిపుంగవం ॥ **6.18.21** ॥ 582

స దుష్టో వాప్యదుష్టో వా కిమేష రజనీచరః।
సూక్ష్మమప్యహితం కర్తుం మమ శక్తః కథంచన ॥ **6.18.22** ॥ 583

పిశాచాన్ దానవాన్ యక్షాన్ పృథివ్యాం చైవ రాక్షసాన్।
అంగుల్యగ్రేణ తాన్ హన్యామిచ్ఛన్ హరిగణేశ్వర ॥ **6.18.23** ॥ 584

శ్రూయతే హి కపోతేన శత్రుః శరణమాగతః।
అర్చితశ్చ యథాన్యాయం స్వైశ్చ మాంసైర్నిమంత్రితః ॥ **6.18.24** ॥ 585

స హి తం ప్రతిజగ్రాహ భార్యాహర్తారమాగతం।
కపోతో వానరశ్రేష్ఠ కిం పునర్మద్విధో జనః ॥ **6.18.25** ॥ 586

ఋషేః కణ్వస్య పుత్రేణ కండునా పరమర్షిణా।
శృణు గాథా పురా గీతా ధర్మిష్ఠా సత్యవాదినా ॥ **6.18.26** ॥ 587

బద్ధాంజలిపుటం దీనం యాచంతం శరణాగతం।
న హన్యాదానృశంస్యార్థమపి శత్రుం పరంతప ॥ **6.18.27** ॥ 588

ఆర్తో వా యది వా దృప్తః పరేషాం శరణం గతః।
అరిః ప్రాణాన్ పరిత్యజ్య రక్షితవ్యః కృతాత్మనా ॥ **6.18.28** ॥ 589

స చేద్ భయాద్ వా మోహాద్ వా కామాద్ వాపి న రక్షతి।
స్వయా శక్త్యా యథాన్యాయం తత్ పాపం లోకగర్హితం ॥ **6.18.29** ॥ 590

వినష్టః పశ్యతస్తస్య రక్షిణః శరణం గతః।
ఆనాయ సుకృతం తస్య సర్వం గచ్ఛేదరక్షితః ॥ **6.18.30** ॥ 591

ఏవం దోషో మహానత్ర ప్రపన్నానామరక్షణే।
అస్వర్గ్యం చాయశస్యం చ బలవీర్యవినాశనం ॥ **6.18.31** ॥ 592

కరిష్యామి యథార్థం తు కండోర్వచనముత్తమం।
ధర్మిష్ఠం చ యశస్యం చ స్వర్గ్యం స్యాత్ తు ఫలోదయే ॥ **6.18.32** ॥ 593

సకృదేవ ప్రపన్నాయ తవాస్మీతి చ యాచతే।
అభయం సర్వభూతేభ్యో దదామ్యేతద్ వ్రతం మమ ॥ **6.18.33** ॥ 594

ఆనయైనం హరిశ్రేష్ఠ దత్తమస్యాభయం మయా।
విభీషణో వా సుగ్రీవ యది వా రావణః స్వయం ॥ **6.18.34** ॥ 595

రామస్య తు వచః శ్రుత్వా సుగ్రీవః ప్లవగేశ్వరః।
ప్రత్యభాషత కాకుత్స్థం సౌహార్దేనాభిపూరితః ॥ **6.18.35** ॥ 596

కిమత్ర చిత్రం ధర్మజ్ఞ లోకనాథశిఖామణే।
యత్ త్వమార్యం ప్రభాషేథాః సత్త్వవాన్ సత్పథే స్థితః ॥ **6.18.36** ॥ 597

మమ చాప్యంతరాత్మాయం శుద్ధం వేత్తి విభీషణం।
అనుమానాచ్చ భావాచ్చ సర్వతః సుపరీక్షితః ॥ **6.18.37** ॥ 598

తస్మాత్ క్షిప్రం సహాస్మాభిస్తుల్యో భవతు రాఘవ।
విభీషణో మహాప్రాజ్ఞః సఖిత్వం చాభ్యుపైతు నః ॥ **6.18.38** ॥ 599

తతస్తు సుగ్రీవవచో నిశమ్య తద్ -
ధరీశ్వరేణాభిహితం నరేశ్వరః।

విభీషణేనాశు జగామ సంగమం
పతత్రిరాజేన యథా పురందరః ॥ **6.18.39** ॥ 600

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే అష్టాదశః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ ఏకోనవింశః సర్గః ॥

నభసోఽవతీర్ణేన విభీషణేన శ్రీరామచరణయోః శరణీకరణం శ్రీరామపృష్టేన తేన రావణశక్తేః పరిచయదానం రావణవధం ప్రతిజ్ఞాయ విభీషణం లంకారాజ్యే చాభిషిచ్య తత్సమ్మత్యైవ తస్య సముద్రతటే ఉపవేశనం

రాఘవేణాభయే దత్తే సన్నతో రావణానుజః।
విభీషణో మహాప్రాజ్ఞో భూమిం సమవలోకయత్ ॥ **6.19.1** ॥ 601

ఖాత్ పపాతావనిం హృష్టో భక్తైరనుచరః సహ।
స తు రామస్య ధర్మాత్మా నిపపాత విభీషణః ॥ **6.19.2** ॥ 602

పాదయోర్నిపపాతాథ చతుర్భిః సహ రాక్షసైః।
అబ్రవీచ్చ తదా వాక్యం రామం ప్రతి విభీషణః ॥ **6.19.3** ॥ 603

ధర్మయుక్తం చ యుక్తం చ సాంప్రతం సంప్రహర్షణం।
అనుజో రావణస్యాహం తేన చాస్మ్యవమానితః ॥ **6.19.4** ॥ 604

భవంతం సర్వభూతానాం శరణ్యం శరణం గతః।
పరిత్యక్తా మయా లంకా మిత్రాణి చ ధనాని చ ॥ **6.19.5** ॥ 605

భవద్గతం హి మే రాజ్యం జీవితం చ సుఖాని చ।
తస్య తద్ వచనం శ్రుత్వా రామో వచనమబ్రవీత్ ॥ **6.19.6** ॥ 606

వచసా సాంత్వయిత్వైనం లోచనాభ్యాం పిబన్నివ।
ఆఖ్యాహి మమ తత్త్వేన రాక్షసానాం బలాబలం ॥ **6.19.7** ॥ 607

ఏవముక్తం తదా రక్షో రామేణాక్లిష్టకర్మణా।
రావణస్య బలం సర్వమాఖ్యాతుముపచక్రమే ॥ **6.19.8** ॥ 608

అవధ్యః సర్వభూతానాం గంధర్వోరగపక్షిణాం।
రాజపుత్ర దశగ్రీవో వరదానాత్ స్వయంభువః ॥ **6.19.9** ॥ 609

రావణానంతరో భ్రాతా మమ జ్యేష్ఠశ్చ వీర్యవాన్।
కుంభకర్ణో మహాతేజాః శక్రప్రతిబలో యుధి ॥ **6.19.10** ॥ 610

రామ సేనాపతిస్తస్య ప్రహస్తో యది తే శ్రుతః।
కైలాసే యేన సమరే మణిభద్రః పరాజితః ॥ **6.19.11** ॥ 611

బద్ధగోధాంగులిత్రాణస్త్ववధ్యకవచో యుధి।
ధనురాదాయ యస్తిష్ఠన్నదృశ్యో భవతీంద్రజిత్ ॥ **6.19.12** ॥ 612

సంగ్రామే సుమహద్వ్యూహే తర్పయిత్వా హుతాశనం।
అంతర్ధానగతః శ్రీమానింద్రజిద్ధంతి రాఘవ ॥ **6.19.13** ॥ 613

మహోదరమహాపార్శ్వౌ రాక్షసశ్చాప్యకంపనః।
అనీకపాస్తు తస్యైతే లోకపాలసమా యుధి ॥ **6.19.14** ॥ 614

దశకోటిసహస్రాణి రక్షసాం కామరూపిణాం।
మాంసశోణితభక్ష్యాణాం లంకాపురనివాసినాం ॥ **6.19.15** ॥ 615

స తైస్తు సహితో రాజా లోకపాలానయోధయత్।
సహ దేవైస్తు తే భగ్నా రావణేన దురాత్మనా ॥ **6.19.16** ॥ 616

విభీషణస్య తు వచస్తచ్ఛ్రుత్వా రఘుసత్తమః।
అన్వీక్ష్య మనసా సర్వమిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ **6.19.17** ॥ 617

యాని కర్మాపదానాని రావణస్య విభీషణ।
ఆఖ్యాతాని చ తత్త్వేన హ్యవగచ్ఛామి తాన్యహం ॥ **6.19.18** ॥ 618

అహం హత్వా దశగ్రీవం సప్రహస్తం సహాత్మజం।
రాజానం త్వాం కరిష్యామి సత్యమేతచ్ఛృణోతు మే ॥ **6.19.19** ॥ 619

రసాతలం వా ప్రవిశేత్ పాతాలం వాపి రావణః।
పితామహసకాశం వా న మే జీవన్ విమోక్ష్యతే ॥ **6.19.20** ॥ 620

అహత్వా రావణం సంఖ్యే సపుత్రజనబాంధవం।
అయోధ్యాం న ప్రవేక్ష్యామి త్రిభిస్తైర్భ్రాతృభిః శపే ॥ **6.19.21** ॥ 621

శ్రుత్వా తు వచనం తస్య రామస్యాక్లిష్టకర్మణః।
శిరసాఽఽవంద్య ధర్మాత్మా వక్తుమేవం ప్రచక్రమే ॥ **6.19.22** ॥ 622

రాక్షసానాం వధే సాహ్యం లంకాయాశ్చ ప్రధర్షణే।
కరిష్యామి యథాప్రాణం ప్రవేక్ష్యామి చ వాహినీం ॥ **6.19.23** ॥ 623

ఇతి బ్రువాణం రామస్తు పరిష్వజ్య విభీషణం।
అబ్రవీల్లక్ష్మణం ప్రీతః సముద్రాజ్జలమానయ ॥ **6.19.24** ॥ 624

తేన చేమం మహాప్రాజ్ఞమభిషించ విభీషణం।
రాజానం రక్షసాం క్షిప్రం ప్రసన్నే మయి మానద ॥ **6.19.25** ॥ 625

ఏవముక్తస్తు సౌమిత్రిరభ్యషించద్ విభీషణం।
మధ్యే వానరముఖ్యానాం రాజానం రాజశాసనాత్ ॥ **6.19.26** ॥ 626

తం ప్రసాదం తు రామస్య దృష్ట్వా సద్యః ప్లవంగమాః।
ప్రచుక్రుశుర్మహాత్మానం సాధుసాధ్వితి చాబ్రువన్ ॥ **6.19.27** ॥ 627

అబ్రవీచ్చ హనూమాంశ్చ సుగ్రీవశ్చ విభీషణం।
కథం సాగరమక్షోభ్యం తరామ వరుణాలయం।
సైన్యైః పరివృతాః సర్వే వానరాణాం మహౌజసాం ॥ **6.19.28** ॥ 628

ఉపాయైరభిగచ్ఛామ యథా నదనదీపతిం।
తరామ తరసా సర్వే ససైన్యా వరుణాలయం ॥ **6.19.29** ॥ 629

ఏవముక్తస్తు ధర్మాత్మా ప్రత్యువాచ విభీషణః।
సముద్రం రాఘవో రాజా శరణం గంతుమర్హతి ॥ **6.19.30** ॥ 630

ఖానితః సగరేణాయమప్రమేయో మహోదధిః।
కర్తుమర్హతి రామస్య జ్ఞాతేః కార్య మహోదధిః ॥ **6.19.31** ॥ 631

ఏవం విభీషణేనోక్తో రాక్షసేన విపశ్చితా।
ఆజగామాథ సుగ్రీవో యత్ర రామః సలక్ష్మణః ॥ **6.19.32** ॥ 632

తతశ్చాఖ్యాతుమారేభే విభీషణవచః శుభం।
సుగ్రీవో విపులగ్రీవః సాగరస్యోపవేశనం ॥ **6.19.33** ॥ 633

ప్రకృత్యా ధర్మశీలస్య రామస్యాస్యాప్యరోచత।
సలక్ష్మణం మహాతేజాః సుగ్రీవం చ హరీశ్వరం ॥ **6.19.34** ॥ 634

సత్క్రియార్థం క్రియాదక్షం స్మితపూర్వమభాషత।
విభీషణస్య మంత్రోఽయం మమ లక్ష్మణ రోచతే ॥ **6.19.35** ॥ 635

సుగ్రీవః పండితో నిత్యం భవాన్ మంత్రవిచక్షణః।
ఉభాభ్యాం సంప్రధార్యార్థం రోచతే యత్ తదుచ్యతాం ॥ **6.19.36** ॥ 636

ఏవముక్తౌ తతో వీరావుభౌ సుగ్రీవలక్ష్మణౌ।
సముదాచారసంయుక్తమిదం వచనమూచతుః ॥ **6.19.37** ॥ 637

కిమర్థం నౌ నరవ్యాఘ్ర న రోచిష్యతి రాఘవ।
విభీషణేన యత్ తూక్తమస్మిన్ కాలే సుఖావహం ॥ **6.19.38** ॥ 638

అబద్ధ్వా సాగరే సేతుం ఘోరేఽస్మిన్ వరుణాలయే।
లంకా నాసాదితుం శక్యా సేన్ద్రైరపి సురాసురైః ॥ **6.19.39** ॥ 639

విభీషణస్య శూరస్య యథార్థం క్రియతాం వచః।
అలం కాలాత్యయం కృత్వా సాగరోఽయం నియుజ్యతాం।
యథా సైన్యేన గచ్ఛామ పురీం రావణపాలితాం ॥ **6.19.40** ॥ 640

ఏవముక్తః కుశాస్తీర్ణే తీరే నదనదీపతేః।
సంవివేశ తదా రామో వేద్యామివ హుతాశనః ॥ **6.19.41** ॥ 641

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే ఏకోనవింశః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ వింశః సర్గః ॥

శార్దూలప్రేరణయా రావణేన శుకం దూతీకృత్య తద్ద్వారా సుగ్రీవసవిధే సందేశస్య ప్రేషణం, తత్ర వానరకృతా తదీయా దురవస్థా, శ్రీరామస్యానుగ్రహేణ తస్య క్లేశతో మోక్షణం సుగ్రీవేణ చ రావణం ప్రత్యుత్తరదానం

తతో నివిష్టాం ధ్వజినీం సుగ్రీవేణాభిపాలితాం ।
దదర్శ రాక్షసోఽభ్యేత్య శార్దూలో నామ వీర్యవాన్ ॥ **6.20.1** ॥ 642

చారో రాక్షసరాజస్య రావణస్య దురాత్మనః ।
తాం దృష్ట్వా సర్వతోఽవ్యగ్రాం ప్రతిగమ్య స రాక్షసః ॥ **6.20.2** ॥ 643

ఆవిశ్య లంకాం వేగేన రాజానమిదమబ్రవీత్ ।
ఏష వై వానరర్క్షౌఘో లంకాం సమభివర్తతే ॥ **6.20.3** ॥ 644

అగాధశ్చాప్రమేయశ్చ ద్వితీయ ఇవ సాగరః ।
పుత్రౌ దశరథస్యేమౌ భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ ॥ **6.20.4** ॥ 645

ఉత్తమౌ రూపసంపన్నౌ సీతాయాః పదమాగతౌ ।
ఏతౌ సాగరమాసాద్య సన్నివిష్టౌ మహాద్యుతే ॥ **6.20.5** ॥ 646

బలం చాకాశమావృత్య సర్వతో దశయోజనం ।
తత్త్వభూతం మహారాజ క్షిప్రం వేదితుమర్హసి ॥ **6.20.6** ॥ 647

తవ దూతా మహారాజ క్షిప్రమర్హంతి వేదితుం।
ఉపప్రదానం సాంత్వం వా భేదో వాత్ర ప్రయుజ్యతాం ॥ **6.20.7** ॥ 648

శార్దూలస్య వచః శ్రుత్వా రావణో రాక్షసేశ్వరః।
ఉవాచ సహసా వ్యగ్రః సంప్రధార్యార్థమాత్మనః।
శుకం సాధు తదా రక్షో వాక్యమర్థవిదాం వరం ॥ **6.20.8** ॥ 649

సుగ్రీవం బ్రూహి గత్వాఽఽశు రాజానం వచనాన్మమ।
యథాసందేశమక్లీబం శ్లక్ష్ణయా పరయా గిరా ॥ **6.20.9** ॥ 650

త్వం వై మహారాజకులప్రసూతో
మహాబలశ్చర్క్షరజఃసుతశ్చ।
న కశ్చనార్థస్తవ నాస్త్యనర్థ-
స్తథాపి మే భ్రాతృసమో హరీశ ॥ **6.20.10** ॥ 651

అహం యద్యహరం భార్యాం రాజపుత్రస్య ధీమతః।
కిం తత్ర తవ సుగ్రీవ కిష్కింధాం ప్రతి గమ్యతాం ॥ **6.20.11** ॥ 652

నహీయం హరిభిర్లంకా ప్రాప్తుం శక్యా కథంచన।
దేవైరపి సగంధర్వైః కిం పునర్నరవానరైః ॥ **6.20.12** ॥ 653

స తదా రాక్షసేంద్రేణ సందిష్టో రజనీచరః।
శుకో విహంగమో భూత్వా తూర్ణమాప్లుత్య చాంబరం ॥ **6.20.13** ॥ 654

స గత్వా దూరమధ్వానముపర్యుపరి సాగరం।
సంస్థితో హ్యంబరే వాక్యం సుగ్రీవమిదమబ్రవీత్ ॥ **6.20.14** ॥ 655

సర్వముక్తం యథాఽఽదిష్టం రావణేన దురాత్మనా।
తత్ ప్రాపయంతం వచనం తూర్ణమాప్లుత్య వానరాః ॥ **6.20.15** ॥ 656

ప్రాపద్యంత తదా క్షిప్రం లోష్టుం హంతుం చ ముష్టిభిః।
సర్వైః ప్లవంగైః ప్రసభం నిగృహీతో నిశాచరః ॥ **6.20.16** ॥ 657

గగనాద్ భూతలే చాశు ప్రతిగృహ్యావతారితః।
వానరైః పీడ్యమానస్తు శుకో వచనమబ్రవీత్ ॥ **6.20.17** ॥ 658

న దూతాన్ ఘ్నంతి కాకుత్స్థ వార్యంతాం సాధు వానరాః।
యస్తు హిత్వా మతం భర్తుః స్వమతం సంప్రధారయేత్।
అనుక్తవాదీ దూతః సన్ స దూతో వధమర్హతి ॥ **6.20.18** ॥ 659

శుకస్య వచనం రామః శ్రుత్వా తు పరిదేవితం।
ఉవాచ మావధిష్టేతి ఘ్నతః శాఖామృగర్షభాన్ ॥ **6.20.19** ॥ 660

స చ పత్రలఘుర్భూత్వా హరిభిర్ధర్షితేఽభయే।
అంతరిక్షే స్థితో భూత్వా పునర్వచనమబ్రవీత్ ॥ **6.20.20** ॥ 661

సుగ్రీవ సత్త్వసంపన్న మహాబలపరాక్రమ।
కిం మయా ఖలు వక్తవ్యో రావణో లోకరావణః ॥ **6.20.21** ॥ 662

స ఏవముక్తః ప్లవగాధిపస్తదా
ప్లవంగమానామృషభో మహాబలః।
ఉవాచ వాక్యం రజనీచరస్య
చారం శుకం శుద్ధమదీనసత్త్వః ॥ **6.20.22** ॥ 663

న మేఽసి మిత్రం న తథానుకంప్యో
న చోపకర్తాసి న మే ప్రియోఽసి।
అరిశ్చ రామస్య సహానుబంధ -
స్తతోఽసి వాలీవ వధార్హ వధ్యః ॥ **6.20.23** ॥ 664

నిహన్మ్యహం త్వాం ససుతం సబంధుం
సజ్ఞాతివర్గం రజనీచరేశ।

లంకాం చ సర్వాం మహతా బలేన
సర్వైః కరిష్యామి సమేత్య భస్మ ॥ **6.20.24** ॥ 665

న మోక్ష్యసే రావణ రాఘవస్య
సురైః సహేంద్రైరపి మూఢ గుప్తః।
అంతర్హితః సూర్యపథం గతోఽపి
తథైవ పాతాలమనుప్రవిష్టః।
గిరీశపాదాంబుజసంగతో వా
హతోఽసి రామేణ సహానుజస్త్వం ॥ **6.20.25** ॥ 666

తస్య తే త్రిషు లోకేషు న పిశాచం న రాక్షసం।
త్రాతారం నానుపశ్యామి న గంధర్వం న చాసురం ॥ **6.20.26** ॥ 667

అవధీస్త్వం జరావృద్ధం గృధ్రరాజం జటాయుషం।
కిం ను తే రామసాన్నిధ్యే సకాశే లక్ష్మణస్య చ।
హృతా సీతా విశాలాక్షీ యాం త్వం గృహ్య న బుధ్యసే ॥ **6.20.27** ॥ 668

మహాబలం మహాత్మానం దురాధర్షం సురైరపి।
న బుధ్యసే రఘుశ్రేష్ఠం యస్తే ప్రాణాన్ హరిష్యతి ॥ **6.20.28** ॥ 669

తతోఽబ్రవీద్ వాలిసుతోఽప్యంగదో హరిసత్తమః।
నాయం దూతో మహారాజ చారకః ప్రతిభాతి మే ॥ **6.20.29** ॥ 670

తులితం హి బలం సర్వమనేన తవ తిష్ఠతా।
గృహ్యతాం మాగమల్లంకామేతద్ధి మమ రోచతే ॥ **6.20.30** ॥ 671

తతో రాజ్ఞా సమాదిష్టాః సముత్పత్య వలీముఖాః।
జగృహుశ్చ బబంధుశ్చ విలపంతమనాథవత్ ॥ **6.20.31** ॥ 672

శుకస్తు వానరైశ్చండైస్తత్ర తైః సంప్రపీడితః।
వ్యాచుక్రోశ మహాత్మానం రామం దశరథాత్మజం।
లుప్యేతే మే బలాత్ పక్షౌ భిద్యతే మే తథాక్షిణీ ॥ **6.20.32** ॥ 673

యాం చ రాత్రిం మరిష్యామి జాయే రాత్రిం చ యామహం।
ఏతస్మిన్నంతరే కాలే యన్మయా హ్యశుభం కృతం।
సర్వం తదుపపద్యేథా జహ్యాం చేద్ యది జీవితం ॥ **6.20.33** ॥ 674

నాఘాతయత్ తదా రామః శ్రుత్వా తత్పరిదేవితం।
వానరానబ్రవీద్ రామో ముచ్యతాం దూత ఆగతః ॥ **6.20.34** ॥ 675

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే వింశః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ ఏకవింశః సర్గః ॥

శ్రీరామస్య సముద్రతటే కుశానాస్తీర్య దినత్రయం యావదుపవేశనం తతోఽపి స్వాత్మానమదర్శయతః సముద్రస్యోపరి కుపితేన శ్రీరామేణ బాణప్రహారేణ తస్య విక్షోభణం

తతః సాగరవేలాయాం దర్భానాస్తీర్య రాఘవః।
అంజలిం ప్రాఙ్ముఖః కృత్వా ప్రతిశిశ్యే మహోదధేః ॥ **6.21.1** ॥ 676

బాహుం భుజంగభోగాభముపధాయారిసూదనః।
జాతరూపమయైశ్చైవ భూషణైర్భూషితం పురా ॥ **6.21.2** ॥ 677

మణికాంచనకేయూరముక్తాప్రవరభూషణైః।
భుజైః పరమనారీణామభిమృష్టమనేకధా ॥ **6.21.3** ॥ 678

చందనాగురుభిశ్చైవ పురస్తాదభిసేవితం।
బాలసూర్యప్రకాశైశ్చ చందనైరుపశోభితం ॥ **6.21.4** ॥ 679

శయనే చోత్తమాంగేన సీతాయాః శోభితం పురా।
తక్షకస్యేవ సంభోగం గంగాజలనిషేవితం ॥ **6.21.5** ॥ 680

సంయుగే యుగసంకాశం శత్రూణాం శోకవర్ధనం।
సుహృదాం నందనం దీర్ఘం సాగరాంతవ్యపాశ్రయం ॥ **6.21.6** ॥ 681

అస్యతా చ పునః సవ్యం జ్యాఘాతవిహతత్వచం।
దక్షిణో దక్షిణం బాహుం మహాపరిఘసన్నిభం ॥ **6.21.7** ॥ 682

గోసహస్రప్రదాతారం హ్యుపధాయ భుజం మహత్ ।
అద్య మే తరణం వాథ మరణం సాగరస్య వా ॥ **6.21.8** ॥ 683

ఇతి రామో ధృతిం కృత్వా మహాబాహుర్మహోదధిం ।
అధిశిశ్యే చ విధివత్ ప్రయతో నియతో మునిః ॥ **6.21.9** ॥ 684

తస్య రామస్య సుప్తస్య కుశాస్తీర్ణే మహీతలే ।
నియమాదప్రమత్తస్య నిశాస్తిస్రోఽభిజగ్మతుః ॥ **6.21.10** ॥ 685

స త్రిరాత్రోషితస్తత్ర నయజ్ఞో ధర్మవత్సలః ।
ఉపాసత తదా రామః సాగరం సరితాం పతిం ॥ **6.21.11** ॥ 686

న చ దర్శయతే రూపం మందో రామస్య సాగరః ।
ప్రయతేనాపి రామేణ యథార్హమభిపూజితః ॥ **6.21.12** ॥ 687

సముద్రస్య తతః క్రుద్ధో రామో రక్తాంతలోచనః ।
సమీపస్థమువాచేదం లక్ష్మణం శుభలక్షణం ॥ **6.21.13** ॥ 688

అవలేపః సముద్రస్య న దర్శయతి యః స్వయం ।
ప్రశమశ్చ క్షమా చైవ ఆర్జవం ప్రియవాదితా ॥ **6.21.14** ॥ 689

అసామర్థ్యఫలా హ్యేతే నిర్గుణేషు సతాం గుణాః ।
ఆత్మప్రశంసినం దుష్టం ధృష్టం విపరిధావకం ॥ **6.21.15** ॥ 690

సర్వత్రోత్సృష్టదండం చ లోకః సత్కురుతే నరం ।
న సామ్నా శక్యతే కీర్తిర్న సామ్నా శక్యతే యశః ॥ **6.21.16** ॥ 691

ప్రాప్తుం లక్ష్మణ లోకేఽస్మింజయో వా రణమూర్ధని ।
అద్య మద్బాణనిర్భగ్నైర్మకరైర్మకరాలయం ॥ **6.21.17** ॥ 692

నిరుద్ధతోయం సౌమిత్రే ప్లవద్భిః పశ్య సర్వతః ।
భోగినాం పశ్య భోగాని మయా భిన్నాని లక్ష్మణ ॥ **6.21.18** ॥ 693

మహాభోగాని మత్స్యానాం కరిణాం చ కరానిహ।
సశంఖశుక్తికాజాలం సమీనమకరం తథా ॥ **6.21.19** ॥ 694

అద్య యుద్ధేన మహతా సముద్రం పరిశోషయే।
క్షమయా హి సమాయుక్తం మామయం మకరాలయః ॥ **6.21.20** ॥ 695

అసమర్థం విజానాతి ధిక్ క్షమామీదృశే జనే।
న దర్శయతి సామ్నా మే సాగరో రూపమాత్మనః ॥ **6.21.21** ॥ 696

చాపమానయ సౌమిత్రే శరాంశ్చాశీవిషోపమాన్।
సముద్రం శోషయిష్యామి పద్భ్యాం యాంతు ప్లవంగమాః ॥ **6.21.22** ॥ 697

అద్యాక్షోభ్యమపి క్రుద్ధః క్షోభయిష్యామి సాగరం।
వేలాసు కృతమర్యాదం సహస్రోర్మిసమాకులం ॥ **6.21.23** ॥ 698

నిర్మర్యాదం కరిష్యామి సాయకైర్వరుణాలయం।
మహార్ణవం క్షోభయిష్యే మహాదానవసంకులం ॥ **6.21.24** ॥ 699

ఏవముక్త్వా ధనుష్పాణిః క్రోధవిస్ఫారితేక్షణః।
బభూవ రామో దుర్ధర్షో యుగాంతాగ్నిరివ జ్వలన్ ॥ **6.21.25** ॥ 700

సంపీడ్య చ ధనుర్ఘోరం కంపయిత్వా శరైర్జగత్।
ముమోచ విశిఖానుగ్రాన్ వజ్రానివ శతక్రతుః ॥ **6.21.26** ॥ 701

తే జ్వలంతో మహావేగాస్తేజసా సాయకోత్తమాః।
ప్రవిశంతి సముద్రస్య జలం విత్రస్తపన్నగం ॥ **6.21.27** ॥ 702

తోయవేగః సముద్రస్య సమీనమకరో మహాన్।
స బభూవ మహాఘోరః సమారుతరవస్తథా ॥ **6.21.28** ॥ 703

మహోర్మిమాలావితతః శంఖశుక్తిసమావృతః।
సధూమః పరివృత్తోర్మిః సహసాసీన్మహోదధిః ॥ **6.21.29** ॥ 704

వ్యథితాః పన్నగాశ్చాసన్ దీప్తాస్యా దీప్తలోచనాః।
దానవాశ్చ మహావీర్యాః పాతాలతలవాసినః ॥ **6.21.30** ॥ 705

ఊర్మయః సింధురాజస్య సనక్రమకరాస్తథా।
వింధ్యమందరసంకాశాః సముత్పేతుః సహస్రశః ॥ **6.21.31** ॥ 706

ఆఘూర్ణితతరంగౌఘః సంభ్రాంతోరగరాక్షసః।
ఉద్వర్తితమహాగ్రాహః సఘోషో వరుణాలయః ॥ **6.21.32** ॥ 707

తతస్తు తం రాఘవముగ్రవేగం
ప్రకర్షమాణం ధనురప్రమేయం।
సౌమిత్రిరుత్పత్య వినిఃశ్వసంతం
మామేతి చోక్త్వా ధనురాలలంబే ॥ **6.21.33** ॥ 708

ఏతద్వినాపి హ్యుదధేస్తవాద్య
సంపత్స్యతే వీరతమస్య కార్యం।
భవద్విధాః క్రోధవశం న యాంతి
దీర్ఘం భవాన్ పశ్యతు సాధువృత్తం ॥ **6.21.34** ॥ 709

అంతర్హితైశ్చాపి తథాంతరిక్షే
బ్రహ్మర్షిభిశ్చైవ సురర్షిభిశ్చ।
శబ్దః కృతః కష్టమితి బ్రువద్భి -
ర్మామేతి చోక్త్వా మహతా స్వరేణ ॥ **6.21.35** ॥ 710

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే ఏకవింశః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ ద్వావింశః సర్గః ॥

సముద్రస్య సమ్మత్యా నలేన సాగరోపరి శతయోజనవిస్తృతసేతోర్నిర్మాణం తేన శ్రీరామప్రభృతిభిః సహ వానరసేనాయాః పరే పారే గమనం తత్ర నివేశనం చ

అథోవాచ రఘుశ్రేష్ఠః సాగరం దారుణం వచః।
అద్య త్వాం శోషయిష్యామి సపాతాలం మహార్ణవ ॥ **6.22.1** ॥ 711

శరనిర్దగ్ధతోయస్య పరిశుష్కస్య సాగర।
మయా నిహతసత్త్వస్య పాంసురుత్పద్యతే మహాన్ ॥ **6.22.2** ॥ 712

మత్కార్ముకవిసృష్టేన శరవర్షేణ సాగర।
పరం తీరం గమిష్యంతి పద్భిరేవ ప్లవంగమాః ॥ **6.22.3** ॥ 713

విచిన్వన్నాభిజానాసి పౌరుషం నాపి విక్రమం।
దానవాలయ సంతాపం మత్తో నామ గమిష్యసి ॥ **6.22.4** ॥ 714

బ్రాహ్మేణాస్త్రేణ సంయోజ్య బ్రహ్మదండనిభం శరం।
సంయోజ్య ధనుషి శ్రేష్ఠే విచకర్ష మహాబలః ॥ **6.22.5** ॥ 715

తస్మిన్ వికృష్టే సహసా రాఘవేణ శరాసనే।
రోదసీ సంపఫాలేవ పర్వతాశ్చ చకంపిరే ॥ **6.22.6** ॥ 716

తమశ్చ లోకమావవ్రే దిశశ్చ న చకాశిరే।
ప్రతిచుక్షుభిరే చాశు సరాంసి సరితస్తథా ॥ **6.22.7** ॥ 717

తిర్యక్ చ సహ నక్షత్రైః సంగతౌ చంద్రభాస్కరౌ।
భాస్కరాంశుభిరాదీప్తం తమసా చ సమావృతం ॥ **6.22.8** ॥ 718

ప్రచకాశే తదాఽఽకాశముల్కాశతవిదీపితం।
అంతరిక్షాచ్చ నిష్పేతా నిర్జగ్మురతులస్వనాః ॥ **6.22.9** ॥ 719

వపుఃప్రకర్షేణ వవుర్దివ్యమారుతపంక్తయః।
బభంజ చ తదా వృక్షాంజలదానుద్వహన్ముహుః ॥ **6.22.10** ॥ 720

ఆరుజంశ్చైవ శైలాగ్రాఞ్శిఖరాణి బభంజ చ।
దివి చ స్మ మహామేఘాః సంహతాః సమహాస్వనాః ॥ **6.22.11** ॥ 721

ముముచుర్వైద్యుతానగ్నీంస్తే మహాశనయస్తదా।
యాని భూతాని దృశ్యాని చుక్రుశుశ్చాశనేః సమం ॥ **6.22.12** ॥ 722

అదృశ్యాని చ భూతాని ముముచుర్భైరవస్వనం।
శిశ్యిరే చాభిభూతాని సంత్రస్తాన్యుద్విజంతి చ ॥ **6.22.13** ॥ 723

సంప్రవివ్యథిరే చాపి న చ పస్పందిరే భయాత్।
సహ భూతైః సతోయోర్మిః సనాగః సహరాక్షసః ॥ **6.22.14** ॥ 724

సహసాభూత్ తతో వేగాద్ భీమవేగో మహోదధిః।
యోజనం వ్యతిచక్రామ వేలామన్యత్ర సంప్లవాత్ ॥ **6.22.15** ॥ 725

తం తథా సమతిక్రాంతం నాతిచక్రామ రాఘవః।
సముద్ధతమమిత్రఘ్నో రామో నదనదీపతిం ॥ **6.22.16** ॥ 726

తతో మధ్యాత్ సముద్రస్య సాగరః స్వయముత్థితః।
ఉదయాద్రిమహాశైలాన్మేరోరివ దివాకరః ॥ **6.22.17** ॥ 727

పన్నగైః సహ దీప్తాస్యైః సముద్రః ప్రత్యదృశ్యత।
స్నిగ్ధవైదూర్యసంకాశో జాంబూనదవిభూషణః ॥ **6.22.18** ॥ 728

రక్తమాల్యాంబరధరః పద్మపత్రనిభేక్షణః।
సర్వపుష్పమయీం దివ్యాం శిరసా ధారయన్ స్రజం ॥ **6.22.19** ॥ 729

జాతరూపమయైశ్చైవ తపనీయవిభూషణైః।
ఆత్మజానాం చ రత్నానాం భూషితో భూషణోత్తమైః ॥ **6.22.20** ॥ 730

ధాతుభిర్మండితః శైలో వివిధైర్హిమవానివ।
ఏకావలీమధ్యగతం తరలం పాండరప్రభం ॥ **6.22.21** ॥ 731

విపులేనోరసా బిభ్రత్కౌస్తుభస్య సహోదరం।
ఆఘూర్ణితతరంగౌఘః కాలికానిలసంకులః ॥ **6.22.22** ॥ 732

గంగాసింధుప్రధానాభిరాపగాభిః సమావృతః।
ఉద్వర్తితమహాగ్రాహః సంభ్రాంతోరగరాక్షసః ॥ **6.22.23** ॥ 733

దేవతానాం సురూపాభిర్నానారూపాభిరీశ్వరః।
సాగరః సముపక్రమ్య పూర్వమామంత్ర్య వీర్యవాన్ ॥ **6.22.24** ॥ 734

అబ్రవీత్ ప్రాంజలిర్వాక్యం రాఘవం శరపాణినం ॥ **6.22.25** ॥ 735

పృథివీ వాయురాకాశమాపో జ్యోతిశ్చ రాఘవ।
స్వభావే సౌమ్య తిష్ఠంతి శాశ్వతం మార్గమాశ్రితాః ॥ **6.22.26** ॥ 736

తత్స్వభావో మమాప్యేష యదగాధోఽహమప్లవః।
వికారస్తు భవేద్ గాధ ఏతత్ తే ప్రవదామ్యహం ॥ **6.22.27** ॥ 737

న కామాన్న చ లోభాద్ వా న భయాత్ పార్థివాత్మజ।
గ్రాహనక్రాకులజలం స్తంభయేయం కథంచన ॥ **6.22.28** ॥ 738

విధాస్యే యేన గంతాసి విషహిష్యేఽప్యహం తథా।
న గ్రాహా విధమిష్యంతి యావత్సేనా తరిష్యతి।
హరీణాం తరణే రామ కరిష్యామి యథా స్థలం ॥ **6.22.29** ॥ 739

తమబ్రవీత్ తదా రామః శృణు మే వరుణాలయ।
అమోఘోఽయం మహాబాణః కస్మిన్ దేశే నిపాత్యతాం ॥ **6.22.30** ॥ 740

రామస్య వచనం శ్రుత్వా తం చ దృష్ట్వా మహాశరం।
మహోదధిర్మహాతేజా రాఘవం వాక్యమబ్రవీత్ ॥ **6.22.31** ॥ 741

ఉత్తరేణావకాశోఽస్తి కశ్చిత్ పుణ్యతరో మమ।
ద్రుమకుల్య ఇతి ఖ్యాతో లోకే ఖ్యాతో యథా భవాన్ ॥ **6.22.32** ॥ 742

ఉగ్రదర్శనకర్మాణో బహవస్తత్ర దస్యవః।
ఆభీరప్రముఖాః పాపాః పిబంతి సలిలం మమ ॥ **6.22.33** ॥ 743

తైర్న తత్స్పర్శనం పాపం సహేయం పాపకర్మభిః।
అమోఘః క్రియతాం రామ అయం తత్ర శరోత్తమః ॥ **6.22.34** ॥ 744

తస్య తద్ వచనం శ్రుత్వా సాగరస్య మహాత్మనః।
ముమోచ తం శరం దీప్తం పరం సాగరదర్శనాత్ ॥ **6.22.35** ॥ 745

తేన తన్మరుకాంతారం పృథివ్యాం కిల విశ్రుతం।
నిపాతితః శరో యత్ర వజ్రాశనిసమప్రభః ॥ **6.22.36** ॥ 746

ననాద చ తదా తత్ర వసుధా శల్యపీడితా।
తస్మాద్ వ్రణముఖాత్ తోయముత్పపాత రసాతలాత్ ॥ **6.22.37** ॥ 747

స బభూవ తదా కూపో వ్రణ ఇత్యేవ విశ్రుతః।
సతతం చోత్థితం తోయం సముద్రస్యేవ దృశ్యతే ॥ **6.22.38** ॥ 748

అవదారణశబ్దశ్చ దారుణః సమపద్యత।
తస్మాత్ తద్ బాణపాతేన అపః కుక్షిష్వశోషయత్ ॥ **6.22.39** ॥ 749

విఖ్యాతం త్రిషు లోకేషు మరుకాంతారమేవ చ।
శోషయిత్వా తు తం కుక్షిం రామో దశరథాత్మజః ॥ **6.22.40** ॥ 750

వరం తస్మై దదౌ విద్వాన్ మరవేఒమరవిక్రమః ॥ **6.22.41** ॥ 751

పశవ్యశ్చాల్పరోగశ్చ ఫలమూలరసాయుతః ।
బహుస్నేహో బహుక్షీరః సుగంధిర్విధౌషధిః ॥ **6.22.42** ॥ 752

ఏవమేతైశ్చ సంయుక్తో బహుభిః సంయుతో మరుః ।
రామస్య వరదానాచ్చ శివః పంథా బభూవ హ ॥ **6.22.43** ॥ 753

తస్మిన్ దగ్ధే తదా కుక్షౌ సముద్రః సరితాం పతిః ।
రాఘవం సర్వశాస్త్రజ్ఞమిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ **6.22.44** ॥ 754

అయం సౌమ్య నలో నామ తనయో విశ్వకర్మణః ।
పిత్రా దత్తవరః శ్రీమాన్ ప్రీతిమాన్ విశ్వకర్మణః ॥ **6.22.45** ॥ 755

ఏష సేతుం మహోత్సాహః కరోతు మయి వానరః ।
తమహం ధారయిష్యామి యథా హ్యేష పితా తథా ॥ **6.22.46** ॥ 756

ఏవముక్త్వోదధిర్నష్టః సముత్థాయ నలస్తతః ।
అబ్రవీద్ వానరశ్రేష్ఠో వాక్యం రామం మహాబలం ॥ **6.22.47** ॥ 757

అహం సేతుం కరిష్యామి విస్తీర్ణే మకరాలయే ।
పితుః సామర్థ్యమాసాద్య తత్త్వమాహ మహోదధిః ॥ **6.22.48** ॥ 758

దండ ఏవ వరో లోకే పురుషస్యేతి మే మతిః ।
ధిక్ క్షమామకృతజ్ఞేషు సాంత్వం దానమథాపి వా ॥ **6.22.49** ॥ 759

అయం హి సాగరో భీమః సేతుకర్మదిదృక్షయా ।
దదౌ దండభయాద్ గాధం రాఘవాయ మహోదధిః ॥ **6.22.50** ॥ 760

మమ మాతుర్వరో దత్తో మందరే విశ్వకర్మణా ।
మయా తు సదృశః పుత్రస్తవ దేవి భవిష్యతి ॥ **6.22.51** ॥ 761

ఔరసస్తస్య పుత్రోఽహం సదృశో విశ్వకర్మణా।
స్మారితోఽస్మ్యహమేతేన తత్త్వమాహ మహోదధిః।
న చాప్యహమనుక్తో వః ప్రబ్రూయామాత్మనో గుణాన్ ॥ **6.22.52** ॥ 762

సమర్థశ్చాప్యహం సేతుం కర్తుం వై వరుణాలయే।
తస్మాదద్యైవ బధ్నంతు సేతుం వానరపుంగవాః ॥ **6.22.53** ॥ 763

తతో విసృష్టా రామేణ సర్వతో హరిపుంగవాః।
ఉత్పేతతుర్మహారణ్యం హృష్టాః శతసహస్రశః ॥ **6.22.54** ॥ 764

తే నగాన్ నగసంకాశాః శాఖామృగగణర్షభాః।
బభంజుః పాదపాంస్తత్ర ప్రచకర్షుశ్చ సాగరం ॥ **6.22.55** ॥ 765

తే సాలైశ్చాశ్వకర్ణైశ్చ ధవైర్వంశైశ్చ వానరాః।
కుటజైరర్జునైస్తాలైస్తిలకైస్తినిశైరపి ॥ **6.22.56** ॥ 766

బిల్వకైః సప్తపర్ణైశ్చ కర్ణికారైశ్చ పుష్పితైః।
చూతైశ్చాశోకవృక్షైశ్చ సాగరం సమపూరయన్ ॥ **6.22.57** ॥ 767

సమూలాంశ్చ విమూలాంశ్చ పాదపాన్ హరిసత్తమాః।
ఇంద్రకేతూనివోద్యమ్య ప్రజహ్రుర్వానరాస్తరూన్ ॥ **6.22.58** ॥ 768

తాలాన్ దాడిమగుల్మాంశ్చ నారికేలవిభీతకాన్।
కరీరాన్ బకులాన్ నింబాన్ సమాజహ్రురితస్తతః ॥ **6.22.59** ॥ 769

హస్తిమాత్రాన్ మహాకాయాః పాషాణాంశ్చ మహాబలాః।
పర్వతాంశ్చ సముత్పాట్య యంత్రైః పరివహంతి చ ॥ **6.22.60** ॥ 770

ప్రక్షిప్యమాణైరచలైః సహసా జలముద్ధృతం।
సముత్ససర్ప చాకాశమవాసర్పత్ తతః పునః ॥ **6.22.61** ॥ 771

సముద్రం క్షోభయామాసుర్నిపతంతః సమంతతః।
సూత్రాణ్యన్యే ప్రగృహ్ణంతి హ్యాయతం శతయోజనం ॥ **6.22.62** ॥ 772

నలశ్చక్రే మహాసేతుం మధ్యే నదనదీపతేః।
స తదా క్రియతే సేతుర్వానరైర్ఘోరకర్మభిః ॥ **6.22.63** ॥ 773

దండాన్యే ప్రగృహ్ణంతి విచిన్వంతి తథాపరే।
వానరైః శతశస్తత్ర రామస్యాజ్ఞాపురఃసరైః ॥ **6.22.64** ॥ 774

మేఘాభైః పర్వతాభైశ్చ తృణైః కాష్ఠైర్బబంధిరే।
పుష్పితాగ్రైశ్చ తరుభిః సేతుం బధ్నంతి వానరాః ॥ **6.22.65** ॥ 775

పాషాణాంశ్చ గిరిప్రఖ్యాన్ గిరీణాం శిఖరాణి చ।
దృశ్యంతే పరిధావంతో గృహ్య దానవసన్నిభాః ॥ **6.22.66** ॥ 776

శిలానాం క్షిప్యమాణానాం శైలానాం తత్ర పాత్యతాం।
బభూవ తుములః శబ్దస్తదా తస్మిన్ మహోదధౌ ॥ **6.22.67** ॥ 777

కృతాని ప్రథమేనాహ్నా యోజనాని చతుర్దశ।
ప్రహృష్టైర్గజసంకాశైస్త్వరమాణైః ప్లవంగమైః ॥ **6.22.68** ॥ 778

ద్వితీయేన తథైవాహ్నా యోజనాని తు వింశతిః।
కృతాని ప్లవగైస్తూర్ణం భీమకాయైర్మహాబలైః ॥ **6.22.69** ॥ 779

అహ్నా తృతీయేన తథా యోజనాని తు సాగరే।
త్వరమాణైర్మహాకాయైరేకవింశతిరేవ చ ॥ **6.22.70** ॥ 780

చతుర్థేన తథా చాహ్నా ద్వావింశతిరథాపి వా।
యోజనాని మహావేగైః కృతాని త్వరితైస్తతః ॥ **6.22.71** ॥ 781

పంచమేన తథా చాహ్నా ప్లవగైః క్షిప్రకారిభిః।
యోజనాని త్రయోవింశత్ సువేలమధికృత్య వై ॥ **6.22.72** ॥ 782

స వానరవరః శ్రీమాన్ విశ్వకర్మాత్మజో బలీ।
బబంధ సాగరే సేతుం యథా చాస్య పితా తథా ॥ **6.22.73** ॥ 783

స నలేన కృతః సేతుః సాగరే మకరాలయే।
శుశుభే సుభగః శ్రీమాన్ స్వాతీపథ ఇవాంబరే ॥ **6.22.74** ॥ 784

తతో దేవాః సగంధర్వాః సిద్ధాశ్చ పరమర్షయః।
ఆగమ్య గగనే తస్థుర్ద్రష్టుకామాస్తదద్భుతం ॥ **6.22.75** ॥ 785

దశయోజనవిస్తీర్ణం శతయోజనమాయతం।
దదృశుర్దేవగంధర్వా నలసేతుం సుదుష్కరం ॥ **6.22.76** ॥ 786

ఆప్లవంతః ప్లవంతశ్చ గర్జంతశ్చ ప్లవంగమాః।
తమచింత్యమసహ్యం చ హ్యద్భుతం లోమహర్షణం ॥ **6.22.77** ॥ 787

దదృశుః సర్వభూతాని సాగరే సేతుబంధనం।
తాని కోటిసహస్రాణి వానరాణాం మహౌజసాం ॥ **6.22.78** ॥ 788

బధ్నంతః సాగరే సేతుం జగ్ముః పారం మహోదధేః।
విశాలః సుకృతః శ్రీమాన్ సుభూమిః సుసమాహితః ॥ **6.22.79** ॥ 789

అశోభత మహాన్ సేతుః సీమంత ఇవ సాగరే।
తతః పారే సముద్రస్య గదాపాణిర్విభీషణః ॥ **6.22.80** ॥ 790

పరేషామభిఘాతార్థమతిష్ఠత్ సచివైః సహ।
సుగ్రీవస్తు తతః ప్రాహ రామం సత్యపరాక్రమం ॥ **6.22.81** ॥ 791

హనూమంతం త్వమారోహ అంగదం త్వథ లక్ష్మణః।
అయం హి విపులో వీర సాగరో మకరాలయః ॥ **6.22.82** ॥ 792

వైహాయసౌ యువామేతౌ వానరౌ ధారయిష్యతః।
అగ్రతస్తస్య సైన్యస్య శ్రీమాన్ రామః సలక్ష్మణః ॥ **6.22.83** ॥ 793

జగామ ధన్వీ ధర్మాత్మా సుగ్రీవేణ సమన్వితః।
అన్యే మధ్యేన గచ్ఛంతి పార్శ్వతోఽన్యే ప్లవంగమాః ॥ **6.22.84** ॥ 794

సలిలం ప్రపతంత్యన్యే మార్గమన్యే ప్రపేదిరే।
కేచిద్ వైహాయసగతాః సుపర్ణా ఇవ పుప్లువుః ॥ **6.22.85** ॥ 795

ఘోషేణ మహతా ఘోషం సాగరస్య సముచ్ఛ్రితం।
భీమమంతర్దధే భీమా తరంతీ హరివాహినీ ॥ **6.22.86** ॥ 796

వానరాణాం హి సా తీర్ణా వాహినీ నలసేతునా।
తీరే నివివిశే రాజ్ఞో బహుమూలఫలోదకే ॥ **6.22.87** ॥ 797

తదద్భుతం రాఘవకర్మ దుష్కరం
సమీక్ష్య దేవాః సహ సిద్ధచారణైః।
ఉపేత్య రామం సహసా మహర్షిభి -
స్తమభ్యషించన్ సుశుభైర్జలైఃపృథక్ ॥ **6.22.88** ॥ 798

జయస్వ శత్రూన్ నరదేవ మేదినీం
ససాగరాం పాలయ శాశ్వతీఃసమాః।
ఇతీవ రామం నరదేవసత్కృతం
శుభైర్వచోభిర్విదధైరపూజయన్ ॥ **6.22.89** ॥ 799

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే ద్వావింశః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ త్రయోవింశః సర్గః ॥

శ్రీరామేణ లక్ష్మణం ప్రతి వినాశసూచకానాం లక్షణానాం వర్ణనం లంకాం ప్రత్యాక్రమణం చ

నిమిత్తాని నిమిత్తజ్ఞో దృష్ట్వా లక్ష్మణపూర్వజః।
సౌమిత్రిం సంపరిష్వజ్య ఇదం వచనమబ్రవీత్ ॥ **6.23.1** ॥ 800

పరిగృహ్యోదకం శీతం వనాని ఫలవంతి చ।
బలౌఘం సంవిభజ్యేమం వ్యూహ్య తిష్ఠేమ లక్ష్మణ ॥ **6.23.2** ॥ 801

లోకక్షయకరం భీమం భయం పశ్యామ్యుపస్థితం।
ప్రబర్హణం ప్రవీరాణామృక్షవానరరక్షసాం ॥ **6.23.3** ॥ 802

వాతాశ్చ కలుషా వాంతి కంపతే చ వసుంధరా।
పర్వతాగ్రాణి వేపంతే పతంతి చ మహీరుహాః ॥ **6.23.4** ॥ 803

మేఘాః క్రవ్యాదసంకాశాః పరుషాః పరుషస్వనాః।
క్రూరాః క్రూరం ప్రవర్షంతి మిశ్రం శోణితబిందుభిః ॥ **6.23.5** ॥ 804

రక్తచందనసంకాశా సంధ్యా పరమదారుణా।
జ్వలతః ప్రపతత్యేతదాదిత్యాదగ్నిమండలం ॥ **6.23.6** ॥ 805

దీనా దీనస్వరాః క్రూరాః సర్వతో మృగపక్షిణః।
ప్రత్యాదిత్యం వినర్దంతి జనయంతో మహద్భయం ॥ **6.23.7** ॥ 806

రజన్యామప్రకాశస్తు సంతాపయతి చంద్రమాః।
కృష్ణరక్తాంశుపర్యంతో లోకక్షయ ఇవోదితః॥ **6.23.8**॥ 807

హ్రస్వో రూక్షోఽప్రశస్తశ్చ పరివేషస్తు లోహితః।
ఆదిత్యే విమలే నీలం లక్ష్మ లక్ష్మణ దృశ్యతే॥ **6.23.9**॥ 808

రజసా మహతా చాపి నక్షత్రాణి హతాని చ।
యుగాంతమివ లోకానాం పశ్య శంసంతి లక్ష్మణ॥ **6.23.10**॥ 809

కాకాః శ్యేనాస్తథా నీచా గృధ్రాః పరిపతంతి చ।
శివాశ్చాప్యశుభాన్ నాదాన్ నదంతి సుమహాభయాన్॥ **6.23.11**॥ 810

శైలైః శూలైశ్చ ఖడ్గైశ్చ విముక్తైః కపిరాక్షసైః।
భవిష్యత్యావృతా భూమిర్మాంసశోణితకర్దమా॥ **6.23.12**॥ 811

క్షిప్రమద్యైవ దుర్ధర్షాం పురీం రావణపాలితాం।
అభియామ జవేనైవ సర్వైర్హరిభిరావృతాః॥ **6.23.13**॥ 812

ఇత్యేవముక్త్వా ధన్వీ స రామః సంగ్రామధర్షణః।
ప్రతస్థే పురతో రామో లంకామభిముఖో విభుః॥ **6.23.14**॥ 813

సవిభీషణసుగ్రీవాః సర్వే తే వానరర్షభాః।
ప్రతస్థిరే వినర్దంతో ధృతానాం ద్విషతాం వధే॥ **6.23.15**॥ 814

రాఘవస్య ప్రియార్థం తు సుతరాం వీర్యశాలినాం।
హరీణాం కర్మచేష్టాభిస్తుతోష రఘునందనః॥ **6.23.16**॥ 815

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే త్రయోవింశః సర్గః॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ చతుర్వింశః సర్గః ॥

శ్రీరామేణ లక్ష్మణం ప్రతి లంకాశోభాం వర్ణయిత్వా సేనాం వ్యూహ్య స్థాపయితుమాదేశః, శ్రీరామాజ్ఞయా ముక్తేన శుకేన రావణముపగమ్య తదగ్రే శ్రీరామసైన్యశక్తేః ప్రాబల్యస్య వర్ణనం రావణేన స్వబలస్య వికత్థనం చ

సా వీరసమితీ రాజ్ఞా విరరాజ వ్యవస్థితా।
శశినా శుభనక్షత్రా పౌర్ణమాసీవ శారదీ ॥ **6.24.1** ॥ 816

ప్రచచాల చ వేగేన త్రస్తా చైవ వసుంధరా।
పీడ్యమానా బలౌఘేన తేన సాగరవర్చసా ॥ **6.24.2** ॥ 817

తతః శుశ్రువురాక్రుష్టం లంకాయాం కాననౌకసః।
భేరీమృదంగసంఘుష్టం తుములం లోమహర్షణం ॥ **6.24.3** ॥ 818

బభూవుస్తేన ఘోషేణ సంహృష్టా హరియూథపాః।
అమృష్యమాణాస్తద్ ఘోషం వినేదుర్ఘోషవత్తరం ॥ **6.24.4** ॥ 819

రాక్షసాస్తత్ ప్లవంగానాం శుశ్రువుస్తేఽపి గర్జితం।
నర్దతామివ దృప్తానాం మేఘానామంబరే స్వనం ॥ **6.24.5** ॥ 820

దృష్ట్వా దాశరథిర్లంకాం చిత్రధ్వజపతాకినీం।
జగామ మనసా సీతాం దూయమానేన చేతసా ॥ **6.24.6** ॥ 821

అత్ర సా మృగశావాక్షీ రావణేనోపరుధ్యతే।
అభిభూతా గ్రహేణేవ లోహితాంగేన రోహిణీ ॥ **6.24.7** ॥ 822

దీర్ఘముష్ణం చ నిఃశ్వస్య సముద్వీక్ష్య చ లక్ష్మణం।
ఉవాచ వచనం వీరస్తత్కాలహితమాత్మనః ॥ **6.24.8** ॥ 823

ఆలిఖంతీమివాకాశముత్థితాం పశ్య లక్ష్మణ।
మనసేవ కృతాం లంకాం నగాగ్రే విశ్వకర్మణా ॥ **6.24.9** ॥ 824

విమానైర్బహుభిర్లంకా సంకీర్ణా రచితా పురా।
విష్ణోః పదమివాకాశం ఛాదితం పాండుభిర్ఘనైః ॥ **6.24.10** ॥ 825

పుష్పితైః శోభితా లంకా వనైశ్చిత్రరథోపమైః।
నానాపతగసంఘుష్టఫలపుష్పోపగైః శుభైః ॥ **6.24.11** ॥ 826

పశ్య మత్తవిహంగాని ప్రలీనభ్రమరాణి చ।
కోకిలాకులఖండాని దోధవీతి శివోఽనిలః ॥ **6.24.12** ॥ 827

ఇతి దాశరథీ రామో లక్ష్మణం సమభాషత।
బలం చ తత్ర విభజచ్ఛాస్త్రదృష్టేన కర్మణా ॥ **6.24.13** ॥ 828

శశాస కపిసేనాం తాం బలాదాదాయ వీర్యవాన్।
అంగదః సహ నీలేన తిష్ఠేదురసి దుర్జయః ॥ **6.24.14** ॥ 829

తిష్ఠేద్ వానరవాహిన్యా వానరౌఘసమావృతః।
ఆశ్రితో దక్షిణం పార్శ్వమృషభో నామ వానరః ॥ **6.24.15** ॥ 830

గంధహస్తీవ దుర్ధర్షస్తరస్వీ గంధమాదనః।
తిష్ఠేద్ వానరవాహిన్యాః సవ్యం పార్శ్వమధిష్ఠితః ॥ **6.24.16** ॥ 831

మూర్ధ్ని స్థాస్యామ్యహం యత్తో లక్ష్మణేన సమన్వితః।
జాంబవాంశ్చ సుషేణశ్చ వేగదర్శీ చ వానరః ॥ **6.24.17** ॥ 832

ఋక్షముఖ్యా మహాత్మానః కుక్షిం రక్షంతు తే త్రయః।
జఘనం కపిసేనాయాః కపిరాజోఽభిరక్షతు।
పశ్చార్ధమివ లోకస్య ప్రచేతాస్తేజసా వృతః ॥ **6.24.18** ॥ 833

సువిభక్తమహావ్యూహా మహావానరరక్షితా।
అనీకినీ సా విబభౌ యథా ద్యౌః సాభ్రసంప్లవా ॥ **6.24.19** ॥ 834

ప్రగృహ్య గిరిశృంగాణి మహతశ్చ మహీరుహాన్।
ఆసేదుర్వానరా లంకాం మిమర్దయిషవో రణే ॥ **6.24.20** ॥ 835

శిఖరైర్వికిరామైనాం లంకాం ముష్టిభిరేవ వా।
ఇతి స్మ దధిరే సర్వే మనాంసి హరిపుంగవాః ॥ **6.24.21** ॥ 836

తతో రామో మహాతేజాః సుగ్రీవమిదమబ్రవీత్।
సువిభక్తాని సైన్యాని శుక ఏష విముచ్యతాం ॥ **6.24.22** ॥ 837

రామస్య తు వచః శ్రుత్వా వానరేంద్రో మహాబలః।
మోచయామాస తం దూతం శుకం రామస్య శాసనాత్ ॥ **6.24.23** ॥ 838

మోచితో రామవాక్యేన వానరైశ్చ నిపీడితః।
శుకః పరమసంత్రస్తో రక్షోధిపముపాగమత్ ॥ **6.24.24** ॥ 839

రావణః ప్రహసన్నేవ శుకం వాక్యమువాచ హ।
కిమిమౌ తే సితౌ పక్షౌ లూనపక్షశ్చ దృశ్యసే ॥ **6.24.25** ॥ 840

కచ్చిన్నానేకచిత్తానాం తేషాం త్వం వశమాగతః।
తతః స భయసంవిగ్నస్తేన రాజ్ఞాభిచోదితః।
వచనం ప్రత్యువాచేదం రాక్షసాధిపముత్తమం ॥ **6.24.26** ॥ 841

సాగరస్యోత్తరే తీరేఽబ్రువం తే వచనం తథా।
యథా సందేశమక్లిష్టం సాంత్వయఞ్శ్లక్ష్ణయా గిరా ॥ **6.24.27** ॥ 842

క్రుద్ధైస్తైరహముత్ప్లుత్య దృష్టమాత్రః ప్లవంగమైః।
గృహీతోఽస్మ్యపి చారబ్ధో హంతుం లోష్టుం చ ముష్టిభిః ॥ **6.24.28** ॥ 843

న తే సంభాషితుం శక్యాః సంప్రశ్నోఽత్ర న విద్యతే।
ప్రకృత్యా కోపనాస్తీక్ష్ణా వానరా రాక్షసాధిప ॥ **6.24.29** ॥ 844

స చ హంతా విరాధస్య కబంధస్య ఖరస్య చ।
సుగ్రీవసహితో రామః సీతాయాః పదమాగతః ॥ **6.24.30** ॥ 845

స కృత్వా సాగరే సేతుం తీర్త్వా చ లవణోదధిం।
ఏష రక్షాంసి నిర్ధూయ ధన్వీ తిష్ఠతి రాఘవః ॥ **6.24.31** ॥ 846

ఋక్షవానరసంఘానామనీకాని సహస్రశః।
గిరిమేఘనికాశానాం ఛాదయంతి వసుంధరాం ॥ **6.24.32** ॥ 847

రాక్షసానాం బలౌఘస్య వానరేంద్రబలస్య చ।
నైతయోర్విద్యతే సంధిర్దేవదానవయోరివ ॥ **6.24.33** ॥ 848

పురా ప్రాకారమాయాంతి క్షిప్రమేకతరం కురు।
సీతాం చాస్మై ప్రయచ్ఛాశు యుద్ధం వాపి ప్రదీయతాం ॥ **6.24.34** ॥ 849

శుకస్య వచనం శ్రుత్వా రావణో వాక్యమబ్రవీత్।
రోషసంరక్తనయనో నిర్దహన్నివ చక్షుషా ॥ **6.24.35** ॥ 850

యది మాం ప్రతి యుద్ధేరన్ దేవగంధర్వదానవాః।
నైవ సీతాం ప్రదాస్యామి సర్వలోకభయాదపి ॥ **6.24.36** ॥ 851

కదా సమభిధావంతి మామకా రాఘవం శరాః।
వసంతే పుష్పితం మత్తా భ్రమరా ఇవ పాదపం ॥ **6.24.37** ॥ 852

కదా శోణితదిగ్ధాంగం దీప్తైః కార్ముకవిచ్యుతైః।
శరైరాదీపయిష్యామి ఉల్కాభిరివ కుంజరం ॥ **6.24.38** ॥ 853

తచ్చాస్య బలమాదాస్యే బలేన మహతా వృతః।
జ్యోతిషామివ సర్వేషాం ప్రభాముద్యన్ దివాకరః ॥ **6.24.39** ॥ 854

సాగరస్యేవ మే వేగో మారుతస్యేవ మే బలం।
న చ దాశరథిర్వేద తేన మాం యోద్ధుమిచ్ఛతి ॥ **6.24.40** ॥ 855

న మే తూణీశయాన్ బాణాన్ సవిషానివ పన్నగాన్।
రామః పశ్యతి సంగ్రామే తేన మాం యోద్ధుమిచ్ఛతి ॥ **6.24.41** ॥ 856

న జానాతి పురా వీర్యం మమ యుద్ధే స రాఘవః।
మమ చాపమయీం వీణాం శరకోణైః ప్రవాదితాం ॥ **6.24.42** ॥ 857

జ్యాశబ్దతుములాం ఘోరామార్తగీతమహాస్వనాం।
నారాచతలసన్నాదాం నదీమహితవాహినీం।
అవగాహ్య మహారంగం వాదయిష్యామ్యహం రణే ॥ **6.24.43** ॥ 858

న వాసవేనాపి సహస్రచక్షుషా
యుద్ధేఽస్మి శక్యో వరుణేన వా స్వయం।
యమేన వా ధర్షయితుం శరాగ్నినా
మహాహవే వైశ్రవణేన వా పునః ॥ **6.24.44** ॥ 859

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే చతుర్వింశః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ పంచవింశః సర్గః ॥

రావణేన నిగూఢతయా శుకసారణయోర్వానరసేనాయాం ప్రేషణం, విభీషణేన తయోర్నిగ్రహణం, శ్రీరామకృపయా మోక్షణం తదీయం సందేశమాదాయ తాభ్యాం లంకాం గత్వా రావణస్య ప్రబోధనం చ

సబలే సాగరం తీర్ణే రామే దశరథాత్మజే ।
అమాత్యౌ రావణః శ్రీమానబ్రవీచ్ఛుకసారణౌ ॥ **6.25.1** ॥ 860

సమగ్రం సాగరం తీర్ణం దుస్తరం వానరం బలం ।
అభూతపూర్వం రామేణ సాగరే సేతుబంధనం ॥ **6.25.2** ॥ 861

సాగరే సేతుబంధం తం న శ్రద్దధ్యాం కథంచన ।
అవశ్యం చాపి సంఖ్యేయం తన్మయా వానరం బలం ॥ **6.25.3** ॥ 862

భవంతౌ వానరం సైన్యం ప్రవిశ్యానుపలక్షితౌ ।
పరిమాణం చ వీర్యం చ యే చ ముఖ్యాః ప్లవంగమాః ॥ **6.25.4** ॥ 863

మంత్రిణో యే చ రామస్య సుగ్రీవస్య చ సమ్మతాః ।
యే పూర్వమభివర్తంతే యే చ శూరాః ప్లవంగమాః ॥ **6.25.5** ॥ 864

స చ సేతుర్యథా బద్ధః సాగరే సలిలార్ణవే ।
నివేశం చ యథా తేషాం వానరాణాం మహాత్మనాం ॥ **6.25.6** ॥ 865

రామస్య వ్యవసాయం చ వీర్యం ప్రహరణాని చ ।
లక్ష్మణస్య చ వీరస్య తత్త్వతో జ్ఞాతుమర్హథః ॥ **6.25.7** ॥ 866

కశ్చ సేనాపతిస్తేషాం వానరాణాం మహాత్మనాం।
తచ్చ జ్ఞాత్వా యథాతత్త్వం శీఘ్రమాగంతుమర్హథః ॥ **6.25.8** ॥ 867

ఇతి ప్రతిసమాదిష్టౌ రాక్షసౌ శుకసారణౌ।
హరిరూపధరౌ వీరౌ ప్రవిష్టౌ వానరం బలం ॥ **6.25.9** ॥ 868

తతస్తద్ వానరం సైన్యమచింత్యం లోమహర్షణం।
సంఖ్యాతుం నాధ్యగచ్ఛేతాం తదా తౌ శుకసారణౌ ॥ **6.25.10** ॥ 869

తత్ స్థితం పర్వతాగ్రేషు నిర్ఝరేషు గుహాసు చ।
సముద్రస్య చ తీరేషు వనేషూపవనేషు చ।
తరమాణం చ తీర్ణం చ తర్తుకామం చ సర్వశః ॥ **6.25.11** ॥ 870

నివిష్టం నివిశచ్చైవ భీమనాదం మహాబలం।
తద్బలార్ణవమక్షోభ్యం దదృశాతే నిశాచరౌ ॥ **6.25.12** ॥ 871

తౌ దదర్శ మహాతేజాః ప్రతిచ్ఛన్నౌ విభీషణః।
ఆచచక్షే స రామాయ గృహీత్వా శుకసారణౌ ॥ **6.25.13** ॥ 872

తస్యైతౌ రాక్షసేంద్రస్య మంత్రిణౌ శుకసారణౌ।
లంకాయాః సమనుప్రాప్తౌ చారౌ పరపురంజయ ॥ **6.25.14** ॥ 873

తౌ దృష్ట్వా వ్యథితౌ రామం నిరాశౌ జీవితే తథా।
కృతాంజలిపుటౌ భీతౌ వచనం చేదమూచతుః ॥ **6.25.15** ॥ 874

ఆవామిహాగతౌ సౌమ్య రావణప్రహితావుభౌ।
పరిజ్ఞాతుం బలం సర్వం తదిదం రఘునందన ॥ **6.25.16** ॥ 875

తయోస్తద్ వచనం శ్రుత్వా రామో దశరథాత్మజః।
అబ్రవీత్ ప్రహసన్ వాక్యం సర్వభూతహితే రతః ॥ **6.25.17** ॥ 876

యది దృష్టం బలం సర్వం వయం వా సుసమాహితాః।
యథోక్తం వా కృతం కార్యం ఛందతః ప్రతిగమ్యతాం ॥ **6.25.18** ॥ 877

అథ కించిదదృష్టం వా భూయస్తద్ ద్రష్టుమర్హథః।
విభీషణో వా కార్త్స్న్యేన పునః సందర్శయిష్యతి ॥ **6.25.19** ॥ 878

న చేదం గ్రహణం ప్రాప్య భేతవ్యం జీవితం ప్రతి।
న్యస్తశస్త్రౌ గృహీతౌ చ న దూతౌ వధమర్హథః ॥ **6.25.20** ॥ 879

ప్రచ్ఛన్నౌ చ విముంచేమౌ చారౌ రాత్రించరావుభౌ।
శత్రుపక్షస్య సతతం విభీషణ వికర్షిణౌ ॥ **6.25.21** ॥ 880

ప్రవిశ్య మహతీం లంకాం భవద్భ్యాం ధనదానుజః।
వక్తవ్యో రక్షసాం రాజా యథోక్తం వచనం మమ ॥ **6.25.22** ॥ 881

యద్ బలం త్వం సమాశ్రిత్య సీతాం మే హృతవానసి।
తద్ దర్శయ యథాకామం ససైన్యశ్చ సబాంధవః ॥ **6.25.23** ॥ 882

శ్వః కాల్యే నగరీం లంకాం సప్రాకారాం సతోరణాం।
రక్షసాం చ బలం పశ్య శరైర్విధ్వంసితం మయా ॥ **6.25.24** ॥ 883

క్రోధం భీమమహం మోక్ష్యే ససైన్యే త్వయి రావణ।
శ్వః కాల్యే వజ్రవాన్ వజ్రం దానవేష్వివ వాసవః ॥ **6.25.25** ॥ 884

ఇతి ప్రతిసమాదిష్టౌ రాక్షసౌ శుకసారణౌ।
జయేతి ప్రతినంద్యైనం రాఘవం ధర్మవత్సలం ॥ **6.25.26** ॥ 885

ఆగమ్య నగరీం లంకామబ్రూతాం రాక్షసాధిపం।
విభీషణగృహీతౌ తు వధార్థం రాక్షసేశ్వర ॥ **6.25.27** ॥ 886

దృష్ట్వా ధర్మాత్మనా ముక్తౌ రామేణామితతేజసా।
ఏకస్థానగతా యత్ర చత్వారః పురుషర్షభాః ॥ **6.25.28** ॥ 887

లోకపాలసమాః శూరాః కృతాస్త్రా దృఢవిక్రమాః।
రామో దాశరథిః శ్రీమాన్ లక్ష్మణశ్చ విభీషణః ॥ **6.25.29** ॥ 888

సుగ్రీవశ్చ మహాతేజా మహేంద్రసమవిక్రమః।
ఏతే శక్తాః పురీం లంకాం సప్రాకారాం సతోరణాం ॥ **6.25.30** ॥ 889

ఉత్పాట్య సంక్రామయితుం సర్వే తిష్ఠంతు వానరాః।
యాదృశం తద్ధి రామస్య రూపం ప్రహరణాని చ ॥ **6.25.31** ॥ 890

వధిష్యతి పురీం లంకామేకస్తిష్ఠంతు తే త్రయః।
రామలక్ష్మణగుప్తా సా సుగ్రీవేణ చ వాహినీ।
బభూవ దుర్ధర్షతరా సర్వైరపి సురాసురైః ॥ **6.25.32** ॥ 891

ప్రహృష్టయోధా ధ్వజినీ మహాత్మనాం
వనౌకసాం సంప్రతి యోద్ధుమిచ్ఛతాం।
అలం విరోధేన శమో విధీయతాం
ప్రదీయతాం దాశరథాయ మైథిలీ ॥ **6.25.33** ॥ 892

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే పంచవింశః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ షడ్వింశః సర్గః ॥

సారణేన రావణం ప్రతి పృథక్ పృథగ్ వానరయూథపతీనాం పరిచయదానం

తద్వచః సత్యమక్లీబం సారణేనాభిభాషితం।
నిశమ్య రావణో రాజా ప్రత్యభాషత సారణం ॥ **6.26.1** ॥ 893

యది మామభియుంజీరన్ దేవగంధర్వదానవాః।
నైవ సీతామహం దద్యాం సర్వలోకభయాదపి ॥ **6.26.2** ॥ 894

త్వం తు సౌమ్య పరిత్రస్తో హరిభిః పీడితో భృశం।
ప్రతిప్రదానమద్యైవ సీతాయాః సాధు మన్యసే ॥ **6.26.3** ॥ 895

కో హి నామ సపత్నో మాం సమరే జేతుమర్హతి।
ఇత్యుక్త్వా పరుషం వాక్యం రావణో రాక్షసాధిపః ॥ **6.26.4** ॥ 896

ఆరురోహ తతః శ్రీమాన్ ప్రాసాదం హిమపాండురం।
బహుతాలసముత్సేధం రావణోఽథ దిదృక్షయా ॥ **6.26.5** ॥ 897

తాభ్యాం చరాభ్యాం సహితో రావణః క్రోధమూర్చ్ఛితః।
పశ్యమానః సముద్రం తం పర్వతాంశ్చ వనాని చ ॥ **6.26.6** ॥ 898

దదర్శ పృథివీదేశం సుసంపూర్ణం ప్లవంగమైః।
తదపారమసహ్యం చ వానరాణాం మహాబలం ॥ **6.26.7** ॥ 899

ఆలోక్య రావణో రాజా పరిపప్రచ్ఛ సారణం।
ఏషాం కే వానరా ముఖ్యాః కే శూరాః కే మహాబలాః ॥ **6.26.8** ॥ 900

కే పూర్వమభివర్తంతే మహోత్సాహాః సమంతతః।
కేషాం శృణోతి సుగ్రీవః కే వా యూథపయూథపాః ॥ **6.26.9** ॥ 901

సారణాచక్ష్వ మే సర్వం కిం ప్రభావాః ప్లవంగమాః।
సారణో రాక్షసేంద్రస్య వచనం పరిపృచ్ఛతః ॥ **6.26.10** ॥ 902

ఆబభాషేఽథ ముఖ్యజ్ఞో ముఖ్యాంస్తత్ర వనౌకసః।
ఏష యోఽభిముఖో లంకాం నర్దంస్తిష్ఠతి వానరః ॥ **6.26.11** ॥ 903

యూథపానాం సహస్రాణాం శతేన పరివారితః।
యస్య ఘోషేణ మహతా సప్రాకారా సతోరణా ॥ **6.26.12** ॥ 904

లంకా ప్రతిహతా సర్వా సశైలవనకాననా।
సర్వశాఖామృగేంద్రస్య సుగ్రీవస్య మహాత్మనః ॥ **6.26.13** ॥ 905

బలాగ్రే తిష్ఠతే వీరో నీలో నామైష యూథపః।
బాహూ ప్రగృహ్య యః పద్భ్యాం మహీం గచ్ఛతి వీర్యవాన్ ॥ **6.26.14** ॥ 906

లంకామభిముఖః కోపాదభీక్ష్ణం చ విజృంభతే।
గిరిశృంగప్రతీకాశః పద్మకింజల్కసన్నిభః ॥ **6.26.15** ॥ 907

స్ఫోటయత్యతిసంరబ్ధో లాంగూలం చ పునః పునః।
యస్య లాంగూలశబ్దేన స్వనంతి ప్రదిశో దశ ॥ **6.26.16** ॥ 908

ఏష వానరరాజేన సుగ్రీవేణాభిషేచితః।
యువరాజోఽంగదో నామ త్వామాహ్వయతి సంయుగే ॥ **6.26.17** ॥ 909

వాలినః సదృశః పుత్రః సుగ్రీవస్య సదా ప్రియః।
రాఘవార్థే పరాక్రాంతః శక్రార్థే వరుణో యథా ॥ **6.26.18** ॥ 910

ఏతస్య సా మతిః సర్వా యద్ దృష్టా జనకాత్మజా।
హనూమతా వేగవతా రాఘవస్య హితైషిణా ॥ **6.26.19** ॥ 911

బహూని వానరేంద్రాణామేష యూథాని వీర్యవాన్।
పరిగృహ్యాభియాతి త్వాం స్వేనానీకేన మర్దితుం ॥ **6.26.20** ॥ 912

అనువాలిసుతస్యాపి బలేన మహతా వృతః।
వీరస్తిష్ఠతి సంగ్రామే సేతుహేతురయం నలః ॥ **6.26.21** ॥ 913

యే తు విష్టభ్య గాత్రాణి క్ష్వేడయంతి నదంతి చ।
ఉత్థాయ చ విజృంభంతే క్రోధేన హరిపుంగవాః ॥ **6.26.22** ॥ 914

ఏతే దుష్ప్రసహా ఘోరాశ్చండాశ్చండపరాక్రమాః।
అష్టౌ శతసహస్రాణి దశకోటిశతాని చ।
య ఏనమనుగచ్ఛంతి వీరాశ్చందనవాసినః ॥ **6.26.23** ॥ 915

ఏషైవాశంసతే లంకాం స్వేనానీకేన మర్దితుం।
శ్వేతో రజతసంకాశశ్చపలో భీమవిక్రమః ॥ **6.26.24** ॥ 916

బుద్ధిమాన్ వానరః శూరస్త్రిషు లోకేషు విశ్రుతః।
తూర్ణం సుగ్రీవమాగమ్య పునర్గచ్ఛతి వానరః ॥ **6.26.25** ॥ 917

విభజన్ వానరీం సేనామనీకాని ప్రహర్షయన్।
యః పురా గోమతీతీరే రమ్యం పర్యేతి పర్వతం ॥ **6.26.26** ॥ 918

నామ్నా సంరోచనో నామ నానానగయుతో గిరిః।
తత్ర రాజ్యం ప్రశాస్త్యేష కుముదో నామ యూథపః ॥ **6.26.27** ॥ 919

యోఽసౌ శతసహస్రాణి సహర్షం పరికర్షతి।
యస్య వాలా బహువ్యామా దీర్ఘలాంగూలమాశ్రితాః ॥ **6.26.28** ॥ 920

తామ్రాః పీతాః సితాః శ్వేతాః ప్రకీర్ణా ఘోరదర్శనాః।
అదీనో వానరశ్చండః సంగ్రామమభికాంక్షతి।
ఏషోఽప్యాశంసతే లంకాం స్వేనానీకేన మర్దితుం ॥ **6.26.29** ॥ 921

యస్త్వేష సింహసంకాశః కపిలో దీర్ఘకేసరః।
నిభృతః ప్రేక్షతే లంకాం దిధక్షన్నివ చక్షుషా ॥ **6.26.30** ॥ 922

వింధ్యం కృష్ణగిరిం సహ్యం పర్వతం చ సుదర్శనం।
రాజన్ సతతమధ్యాస్తే స రంభో నామ యూథపః।
శతం శతసహస్రాణాం త్రింశచ్చ హరిపుంగవాః ॥ **6.26.31** ॥ 923

యం యాంతం వానరా ఘోరాశ్చండాశ్చండపరాక్రమాః।
పరివార్యానుగచ్ఛంతి లంకాం మర్దితుమోజసా ॥ **6.26.32** ॥ 924

యస్తు కర్ణౌ వివృణుతే జృంభతే చ పునః పునః।
న తు సంవిజతే మృత్యోర్న చ సేనాం ప్రధావతి ॥ **6.26.33** ॥ 925

ప్రకంపతే చ రోషేణ తిర్యక్ చ పునరీక్షతే।
పశ్య లాంగూలవిక్షేపం క్ష్వేడత్యేష మహాబలః ॥ **6.26.34** ॥ 926

మహాజవో వీతభయో రమ్యం సాల్వేయపర్వతం।
రాజన్ సతతమధ్యాస్తే శరభో నామ యూథపః ॥ **6.26.35** ॥ 927

ఏతస్య బలినః సర్వే విహారా నామ యూథపాః।
రాజంఛతసహస్రాణి చత్వారింశత్తథైవ చ ॥ **6.26.36** ॥ 928

యస్తు మేఘ ఇవాకాశం మహానావృత్య తిష్ఠతి।
మధ్యే వానరవీరాణాం సురాణామివ వాసవః ॥ **6.26.37** ॥ 929

భేరీణామివ సన్నాదో యస్యైష శ్రూయతే మహాన్।
ఘోషః శాఖామృగేంద్రాణాం సంగ్రామమభికాంక్షతాం ॥ **6.26.38** ॥ 930

ఏష పర్వతమధ్యాస్తే పారియాత్రమనుత్తమం।
యుద్ధే దుష్ప్రసహో నిత్యం పనసో నామ యూథపః ॥ **6.26.39** ॥ 931

ఏనం శతసహస్రాణాం శతార్ధం పర్యుపాసతే।
యూథపా యూథపశ్రేష్ఠం యేషాం యూథాని భాగశః ॥ **6.26.40** ॥ 932

యస్తు భీమా ప్రవల్గంతీం చమూం తిష్ఠతి శోభయన్।
స్థితాం తీరే సముద్రస్య ద్వితీయ ఇవ సాగరః ॥ **6.26.41** ॥ 933

ఏష దర్దురసంకాశో వినతో నామ యూథపః।
పిబంశ్చరతి యో వేణాం నదీనాముత్తమాం నదీం ॥ **6.26.42** ॥ 934

షష్టిః శతసహస్రాణి బలమస్య ప్లవంగమాః।
త్వామాహ్వయతి యుద్ధాయ క్రోధనో నామ వానరః ॥ **6.26.43** ॥ 935

విక్రాంతా బలవంతశ్చ యథా యూథాని భాగశః।
యస్తు గైరికవర్ణాభం వపుః పుష్యతి వానరః ॥ **6.26.44** ॥ 936

అవమత్య సదా సర్వాన్ వానరాన్ బలదర్పితః।
గవయో నామ తేజస్వీ త్వాం క్రోధాదభివర్తతే ॥ **6.26.45** ॥ 937

ఏనం శతసహస్రాణి సప్తతిః పర్యుపాసతే।
ఏషైవాశంసతే లంకాం స్వేనానీకేన మర్దితుం ॥ **6.26.46** ॥ 938

ఏతే దుష్ప్రసహా వీరా యేషాం సంఖ్యా న విద్యతే।
యూథపా యూథపశ్రేష్ఠాస్తేషాం యూథాని భాగశః ॥ **6.26.47** ॥ 939

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే షడ్వింశః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ సప్తవింశః సర్గః ॥

వానరసైన్యస్య ప్రధానయూథపతీనాం పరిచయః

తాంస్తు తే సంప్రవక్ష్యామి ప్రేక్షమాణస్య యూథపాన్ ।
రాఘవార్థే పరాక్రాంతా యే న రక్షంతి జీవితం ॥ **6.27.1** ॥ 940

స్నిగ్ధా యస్య బహువ్యామా దీర్ఘలాంగూలమాశ్రితాః ।
తామ్రాః పీతాః సితాః శ్వేతాః ప్రకీర్ణా ఘోరకర్మణః ॥ **6.27.2** ॥ 941

ప్రగృహీతాః ప్రకాశంతే సూర్యస్యేవ మరీచయః ।
పృథివ్యాం చానుకృష్యంతే హరో నామైష వానరః ॥ **6.27.3** ॥ 942

యం పృష్ఠతోఽనుగచ్ఛంతి శతశోఽథ సహస్రశః ।
వృక్షానుద్యమ్య సహసా లంకారోహణతత్పరాః ॥ **6.27.4** ॥ 943

యూథపా హరిరాజస్య కింకరాః సముపస్థితాః ।
నీలానివ మహామేఘాంస్తిష్ఠతో యాంస్తు పశ్యసి ॥ **6.27.5** ॥ 944

అసితాంజనసంకాశాన్ యుద్ధే సత్యపరాక్రమాన్ ।
అసంఖ్యేయాననిర్దేశాన్ పరం పారమివోదధేః ॥ **6.27.6** ॥ 945

పర్వతేషు చ యే కేచిద్ విషయేషు నదీషు చ ।
ఏతే త్వామభివర్తంతే రాజన్నృక్షాః సుదారుణాః ॥ **6.27.7** ॥ 946

ఏషాం మధ్యే స్థితో రాజన్ భీమాక్షో భీమదర్శనః ।
పర్జన్య ఇవ జీమూతైః సమంతాత్ పరివారితః ॥ **6.27.8** ॥ 947

ఋక్షవంతం గిరిశ్రేష్ఠమధ్యాస్తే నర్మదాం పిబన్ ।
సర్వర్క్షాణామధిపతిర్ధూమ్రో నామైష యూథపః ॥ **6.27.9** ॥ 948

యవీయానస్య తు భ్రాతా పశ్యైనం పర్వతోపమం ।
భ్రాత్రా సమానో రూపేణ విశిష్టస్తు పరాక్రమే ॥ **6.27.10** ॥ 949

స ఏష జాంబవాన్ నామ మహాయూథపయూథపః ।
ప్రశాంతో గురువర్తీ చ సంప్రహారేష్వమర్షణః ॥ **6.27.11** ॥ 950

ఏతేన సాహ్యం తు మహత్ కృతం శక్రస్య ధీమతా ।
దైవాసురే జాంబవతా లబ్ధాశ్చ బహవో వరాః ॥ **6.27.12** ॥ 951

ఆరుహ్య పర్వతాగ్రేభ్యో మహాభ్రవిపులాః శిలాః ।
ముంచంతి విపులాకారా న మృత్యోరుద్విజంతి చ ॥ **6.27.13** ॥ 952

రాక్షసానాం చ సదృశాః పిశాచానాం చ రోమశాః ।
ఏతస్య సైన్యా బహవో విచరంత్యమితౌజసః ॥ **6.27.14** ॥ 953

య ఏనమభిసంరబ్ధం ప్లవమానమవస్థితం ।
ప్రేక్షంతే వానరాః సర్వే స్థితా యూథపయూథపం ॥ **6.27.15** ॥ 954

ఏష రాజన్ సహస్రాక్షం పర్యుపాస్తే హరీశ్వరః ।
బలేన బలసంయుక్తో దంభో నామైష యూథపః ॥ **6.27.16** ॥ 955

యః స్థితం యోజనే శైలం గచ్ఛన్ పార్శ్వేన సేవతే ।
ఊర్ధ్వం తథైవ కాయేన గతః ప్రాప్నోతి యోజనం ॥ **6.27.17** ॥ 956

యస్మాత్ తు పరమం రూపం చతుష్పాత్సు న విద్యతే ।
శ్రుతః సన్నాదనో నామ వానరాణాం పితామహః ॥ **6.27.18** ॥ 957

యేన యుద్ధం తదా దత్తం రణే శక్రస్య ధీమతా ।
పరాజయశ్చ న ప్రాప్తః సోఽయం యూథపయూథపః ॥ **6.27.19** ॥ 958

యస్య విక్రమమాణస్య శక్రస్యేవ పరాక్రమః।
ఏష గంధర్వకన్యాయాముత్పన్నః కృష్ణవర్త్మనా ॥ **6.27.20** ॥ 959

తదా దేవాసురే యుద్ధే సాహ్యార్థం త్రిదివౌకసాం।
యత్ర వైశ్రవణో రాజా జంబూముపనిషేవతే ॥ **6.27.21** ॥ 960

యో రాజా పర్వతేంద్రాణాం బహుకిన్నరసేవినాం।
విహారసుఖదో నిత్యం భ్రాతుస్తే రాక్షసాధిప ॥ **6.27.22** ॥ 961

తత్రైష రమతే శ్రీమాన్ బలవాన్ వానరోత్తమః।
యుద్ధేష్వకత్థనో నిత్యం క్రథనో నామ యూథపః ॥ **6.27.23** ॥ 962

వృతః కోటిసహస్రేణ హరీణాం సమవస్థితః।
ఏషైవాశంసతే లంకాం స్వేనానీకేన మర్దితుం ॥ **6.27.24** ॥ 963

యో గంగామనుపర్యేతి త్రాసయన్ గజయూథపాన్।
హస్తినాం వానరాణాం చ పూర్వవైరమనుస్మరన్ ॥ **6.27.25** ॥ 964

ఏష యూథపతిర్నేతా గర్జన్ గిరిగుహాశయః।
గజాన్ రోధయతే వన్యానారుజంశ్చ మహీరుహాన్ ॥ **6.27.26** ॥ 965

హరీణాం వాహినీముఖ్యో నదీం హైమవతీమను।
ఉశీరబీజమాశ్రిత్య మందరం పర్వతోత్తమం ॥ **6.27.27** ॥ 966

రమతే వానరశ్రేష్ఠో దివి శక్ర ఇవ స్వయం।
ఏనం శతసహస్రాణాం సహస్రమభివర్తతే ॥ **6.27.28** ॥ 967

వీర్యవిక్రమదృప్తానాం నర్దతాం బాహుశాలినాం।
స ఏష నేతా చైతేషాం వానరాణాం మహాత్మనాం ॥ **6.27.29** ॥ 968

స ఏష దుర్ధరో రాజన్ ప్రమాథీ నామ యూథపః।
వాతేనేవోద్ధతం మేఘం యమేనమనుపశ్యసి ॥ **6.27.30** ॥ 969

అనీకమపి సంరబ్ధం వానరాణాం తరస్వినాం।
ఉద్ధూతమరుణాభాసం పవనేన సమంతతః ॥ **6.27.31** ॥ 970

వివర్తమానం బహుశో యత్రైతద్బహులం రజః।
ఏతేఽసితముఖా ఘోరా గోలాంగూలా మహాబలాః ॥ **6.27.32** ॥ 971

శతం శతసహస్రాణి దృష్ట్వా వై సేతుబంధనం।
గోలాంగూలం మహారాజ గవాక్షం నామ యూథపం ॥ **6.27.33** ॥ 972

పరివార్యాభినర్దంతే లంకాం మర్దితుమోజసా।
భ్రమరాచరితా యత్ర సర్వకాలఫలద్రుమాః ॥ **6.27.34** ॥ 973

యం సూర్యస్తుల్యవర్ణాభమనుపర్యేతి పర్వతం।
యస్య భాసా సదా భాంతి తద్వర్ణా మృగపక్షిణః ॥ **6.27.35** ॥ 974

యస్య ప్రస్థం మహాత్మానో న త్యజంతి మహర్షయః।
సర్వకామఫలా వృక్షాః సదా ఫలసమన్వితాః ॥ **6.27.36** ॥ 975

మధూని చ మహార్హాణి యస్మిన్ పర్వతసత్తమే।
తత్రైష రమతే రాజన్ రమ్యే కాంచనపర్వతే ॥ **6.27.37** ॥ 976

ముఖ్యో వానరముఖ్యానాం కేసరీ నామ యూథపః।
షష్టిర్గిరిసహస్రాణి రమ్యాః కాంచనపర్వతాః ॥ **6.27.38** ॥ 977

తేషాం మధ్యే గిరివరస్త్వమివానఘ రక్షసాం।
తత్రైకే కపిలాః శ్వేతాస్తామ్రాస్యా మధుపింగలాః ॥ **6.27.39** ॥ 978

నివసంత్యంతిమగిరౌ తీక్ష్ణదంష్ట్రా నఖాయుధాః।
సింహా ఇవ చతుర్దంష్ట్రా వ్యాఘ్రా ఇవ దురాసదాః ॥ **6.27.40** ॥ 979

సర్వే వైశ్వానరసమా జ్వలదాశీవిషోపమాః।
సుదీర్ఘాంచితలాంగూలా మత్తమాతంగసన్నిభాః ॥ **6.27.41** ॥ 980

మహాపర్వతసంకాశా మహాజీమూతనిఃస్వనాః ।
వృత్తపింగలనేత్రా హి మహాభీమగతిస్వనాః ॥ **6.27.42** ॥ 981

మర్దయంతీవ తే సర్వే తస్థుర్లంకాం సమీక్ష్య తే ।
ఏష చైషామధిపతిర్మధ్యే తిష్ఠతి వీర్యవాన్ ॥ **6.27.43** ॥ 982

జయార్థీ నిత్యమాదిత్యముపతిష్ఠతి వీర్యవాన్ ।
నామ్నా పృథివ్యాం విఖ్యాతో రాజఋక్షతబలీతి యః ॥ **6.27.44** ॥ 983

ఏషైవాశంసతే లంకాం స్వేనానీకేన మర్దితుం ।
విక్రాంతో బలవాంఛూరః పౌరుషే స్వే వ్యవస్థితః ॥ **6.27.45** ॥ 984

రామప్రియార్థం ప్రాణానాం దయాం న కురుతే హరిః ।
గజో గవాక్షో గవయో నలో నీలశ్చ వానరః ॥ **6.27.46** ॥ 985

ఏకైకమేవ యోధానాం కోటిభిర్దశభిర్వృతః ।
తథాన్యే వానరశ్రేష్ఠా వింధ్యపర్వతవాసినః ।
న శక్యంతే బహుత్వాత్ తు సంఖ్యాతుం లఘువిక్రమాః ॥ **6.27.47** ॥ 986

సర్వే మహారాజ మహాప్రభావాః
సర్వే మహాశైలనికాశకాయాః ।
సర్వే సమర్థాః పృథివీం క్షణేన
కర్తుం ప్రవిధ్వస్తవికీర్ణశైలాం ॥ **6.27.48** ॥ 987

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే సప్తవింశః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ అష్టావింశః సర్గః ॥

శుకేన సుగ్రీవసచివానాం మైందద్వివిదయోర్హనుమతః శ్రీరామస్య లక్ష్మణస్య విభీషణస్య సుగ్రీవస్య చ పరిచయం దత్త్వా వానరసైన్యసంఖ్యాయా నిరూపణం చ

సారణస్య వచః శ్రుత్వా రావణం రాక్షసాధిపం।
బలమాదిశ్య తత్ సర్వం శుకో వాక్యమథాబ్రవీత్ ॥ **6.28.1** ॥ 988

స్థితాన్ పశ్యసి యానేతాన్ మత్తానివ మహాద్విపాన్।
న్యగ్రోధానివ గాంగేయాన్ సాలాన్ హైమవతానివ ॥ **6.28.2** ॥ 989

ఏతే దుష్ప్రసహా రాజన్ బలినః కామరూపిణః।
దైత్యదానవసంకాశా యుద్ధే దేవపరాక్రమాః ॥ **6.28.3** ॥ 990

ఏషాం కోటిసహస్రాణి నవ పంచ చ సప్త చ।
తథా శంకుసహస్రాణి తథా వృందశతాని చ ॥ **6.28.4** ॥ 991

ఏతే సుగ్రీవసచివాః కిష్కింధానిలయాః సదా।
హరయో దేవగంధర్వైరుత్పన్నాః కామరూపిణః ॥ **6.28.5** ॥ 992

యౌ తౌ పశ్యసి తిష్ఠంతౌ కుమారౌ దేవరూపిణౌ।
మైందశ్చ ద్వివిదశ్చైవ తాభ్యాం నాస్తి సమో యుధి ॥ **6.28.6** ॥ 993

బ్రహ్మణా సమనుజ్ఞాతావమృతప్రాశినావుభౌ।
ఆశంసేతే యథా లంకామేతౌ మర్దితుమోజసా ॥ **6.28.7** ॥ 994

యం తు పశ్యసి తిష్ఠంతం ప్రభిన్నమివ కుంజరం।
యో బలాత్ క్షోభయేత్ క్రుద్ధః సముద్రమపి వానరః ॥ **6.28.8** ॥ 995

ఏషోఽభిగంతా లంకాయాం వైదేహ్యాస్తవ చ ప్రభో।
ఏనం పశ్య పురా దృష్టం వానరం పునరాగతం ॥ **6.28.9** ॥ 996

జ్యేష్ఠః కేసరిణః పుత్రో వాతాత్మజ ఇతి శ్రుతః।
హనూమానితి విఖ్యాతో లంఘితో యేన సాగరః ॥ **6.28.10** ॥ 997

కామరూపో హరిశ్రేష్ఠో బలరూపసమన్వితః।
అనివార్యగతిశ్చైవ యథా సతతగః ప్రభుః ॥ **6.28.11** ॥ 998

ఉద్యంతం భాస్కరం దృష్ట్వా బాలః కిల బుభుక్షితః।
త్రియోజనసహస్రం తు అధ్వానమవతీర్య హి ॥ **6.28.12** ॥ 999

ఆదిత్యమాహరిష్యామి న మే క్షుత్ ప్రతియాస్యతి।
ఇతి నిశ్చిత్య మనసా పుప్లవే బలదర్పితః ॥ **6.28.13** ॥ 1000

అనాధృష్యతమం దేవమపి దేవర్షిరాక్షసైః।
అనాసాద్యైవ పతితో భాస్కరోదయనే గిరౌ ॥ **6.28.14** ॥ 1001

పతితస్య కపేరస్య హనురేకా శిలాతలే।
కించిద్ భిన్నా దృఢహనుర్హనూమానేష తేన వై ॥ **6.28.15** ॥ 1002

సత్యమాగమయోగేన మమైష విదితో హరిః।
నాస్య శక్యం బలం రూపం ప్రభావో వానుభాషితుం ॥ **6.28.16** ॥ 1003

ఏష ఆశంసతే లంకామేకో మథితుమోజసా।
యేన జాజ్వల్యతేఽసౌ వై ధూమకేతుస్తవాద్య వై।
లంకాయాం నిహితశ్చాపి కథం విస్మరసే కపిం ॥ **6.28.17** ॥ 1004

యశ్చైషోఽనంతరః శూరః శ్యామః పద్మనిభేక్షణః।
ఇక్ష్వాకూణామతిరథో లోకే విశ్రుతపౌరుషః ॥ **6.28.18** ॥ 1005

యస్మిన్ న చలతే ధర్మో యో ధర్మ నాతివర్తతే।
యో బ్రాహ్మమస్త్రం వేదాంశ్చ వేద వేదవిదాం వరః ॥ **6.28.19** ॥ 1006

యో భింద్యాద్ గగనం బాణైర్మేదినీం వాపి దారయేత్।
యస్య మృత్యోరివ క్రోధః శక్రస్యేవ పరాక్రమః ॥ **6.28.20** ॥ 1007

యస్య భార్యా జనస్థానాత్ సీతా చాపి హృతా త్వయా।
స ఏష రామస్త్వాం రాజన్ యోద్ధుం సమభివర్తతే ॥ **6.28.21** ॥ 1008

యస్యైష దక్షిణే పార్శ్వే శుద్ధజాంబూనదప్రభః।
విశాలవక్షాస్తామ్రాక్షో నీలకుంచితమూర్ధజః ॥ **6.28.22** ॥ 1009

ఏషో హి లక్ష్మణో నామ భ్రాతుః ప్రియహితే రతః।
నయే యుద్ధే చ కుశలః సర్వశస్త్రభృతాం వరః ॥ **6.28.23** ॥ 1010

అమర్షీ దుర్జయో జేతా విక్రాంతశ్చ జయీ బలీ।
రామస్య దక్షిణో బాహుర్నిత్యం ప్రాణో బహిశ్చరః ॥ **6.28.24** ॥ 1011

నహ్యేష రాఘవస్యార్థే జీవితం పరిరక్షతి।
ఏషైవాశంసతే యుద్ధే నిహంతుం సర్వరాక్షసాన్ ॥ **6.28.25** ॥ 1012

యస్తు సవ్యమసౌ పక్షం రామస్యాశ్రిత్య తిష్ఠతి।
రక్షోగణపరిక్షిప్తో రాజా హ్యేష విభీషణః ॥ **6.28.26** ॥ 1013

శ్రీమతా రాజరాజేన లంకాయామభిషేచితః।
త్వామసౌ ప్రతిసంరబ్ధో యుద్ధాయైషోఽభివర్తతే ॥ **6.28.27** ॥ 1014

యం తు పశ్యసి తిష్ఠంతం మధ్యే గిరిమివాచలం।
సర్వశాఖామృగేంద్రాణాం భర్తారమమితౌజసం ॥ **6.28.28** ॥ 1015

తేజసా యశసా బుద్ధ్యా బలేనాభిజనేన చ।
యః కపీనతిబభ్రాజ హిమవానివ పర్వతః ॥ **6.28.29** ॥ 1016

కిష్కింధాం యః సమధ్యాస్తే గుహాం సగహనద్రుమాం।
దుర్గాం పర్వతదుర్గమ్యాం ప్రధానైః సహ యూథపైః ॥ **6.28.30** ॥ 1017

యస్యైషా కాంచనీ మాలా శోభతే శతపుష్కరా।
కాంతా దేవమనుష్యాణాం యస్యాం లక్ష్మీః ప్రతిష్ఠితా ॥ **6.28.31** ॥ 1018

ఏతాం మాలాం చ తారాం చ కపిరాజ్యం చ శాశ్వతం।
సుగ్రీవో వాలినం హత్వా రామేణ ప్రతిపాదితః ॥ **6.28.32** ॥ 1019

శతం శతసహస్రాణాం కోటిమాహుర్మనీషిణః।
శతం కోటిసహస్రాణాం శంకురిత్యభిధీయతే ॥ **6.28.33** ॥ 1020

శతం శంకుసహస్రాణాం మహాశంకురితి స్మృతః।
మహాశంకుసహస్రాణాం శతం వృందమిహోచ్యతే ॥ **6.28.34** ॥ 1021

శతం వృందసహస్రాణాం మహావృందమితి స్మృతం।
మహావృందసహస్రాణాం శతం పద్మమిహోచ్యతే ॥ **6.28.35** ॥ 1022

శతం పద్మసహస్రాణాం మహాపద్మమితి స్మృతం।
మహాపద్మసహస్రాణాం శతం ఖర్వమిహోచ్యతే ॥ **6.28.36** ॥ 1023

శతం ఖర్వసహస్రాణాం మహాఖర్వమితి స్మృతం।
మహాఖర్వసహస్రాణాం సముద్రమభిధీయతే।
శతం సముద్రసాహస్రమోఘ ఇత్యభిధీయతే ॥ **6.28.37** ॥ 1024

శతమోఘసహస్రాణాం మహౌఘ ఇతి విశ్రుతః।
ఏవం కోటిసహస్రేణ శంకూనాం చ శతేన చ।
మహాశంకుసహస్రేణ తథా వృందశతేన చ ॥ **6.28.38** ॥ 1025

మహావృందసహస్రేణ తథా పద్మశతేన చ।
మహాపద్మసహస్రేణ తథా ఖర్వశతేన చ ॥ **6.28.39** ॥ 1026

సముద్రేణ చ తేనైవ మహౌఘేన తథైవ చ।
ఏష కోటిమహౌఘేన సముద్రసదృశేన చ ॥ **6.28.40** ॥ 1027

విభీషణేన వీరేణ సచివైః పరివారితః।
సుగ్రీవో వానరేంద్రస్త్వాం యుద్ధార్థమనువర్తతే।
మహాబలవృతో నిత్యం మహాబలపరాక్రమః ॥ **6.28.41** ॥ 1028

ఇమాం మహారాజ సమీక్ష్య వాహినీ -
ముపస్థితాం ప్రజ్వలితగ్రహోపమాం।
తతః ప్రయత్నః పరమో విధీయతాం
యథా జయః స్యాన్న పరైః పరాభవః ॥ **6.28.42** ॥ 1029

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే అష్టావింశః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ ఏకోనత్రింశః సర్గః ॥

శుకసారణౌ నిర్భర్త్స్య రావణేన తయోః సభాతో నిష్కాసనం తత్ప్రహితానాం గుప్తచరాణాం శ్రీరామానుగ్రహేణ వానరతో మోక్షణం లంకాయాం నివర్తనం చ

శుకేన తు సమాదిష్టాన్ దృష్ట్వా స హరియూథపాన్ ।
లక్ష్మణం చ మహావీర్యం భుజం రామస్య దక్షిణం ॥ **6.29.1** ॥ 1030

సమీపస్థం చ రామస్య భ్రాతరం చ విభీషణం ।
సర్వవానరరాజం చ సుగ్రీవం భీమవిక్రమం ॥ **6.29.2** ॥ 1031

అంగదం చాపి బలినం వజ్రహస్తాత్మజాత్మజం ।
హనూమంతం చ విక్రాంతం జాంబవంతం చ దుర్జయం ॥ **6.29.3** ॥ 1032

సుషేణం కుముదం నీలం నలం చ ప్లవగర్షభం ।
గజం గవాక్షం శరభం మైందం చ ద్వివిదం తథా ॥ **6.29.4** ॥ 1033

కించిదావిగ్నహృదయో జాతక్రోధశ్చ రావణః ।
భర్త్సయామాస తౌ వీరౌ కథాంతే శుకసారణౌ ॥ **6.29.5** ॥ 1034

అధోముఖౌ తౌ ప్రణతావబ్రవీచ్ఛుకసారణౌ ।
రోషగద్గదయా వాచా సంరబ్ధం పరుషం తథా ॥ **6.29.6** ॥ 1035

న తావత్ సదృశం నామ సచివైరుపజీవిభిః ।
విప్రియం నృపతేర్వక్తుం నిగ్రహే ప్రగ్రహే ప్రభోః ॥ **6.29.7** ॥ 1036

రిపూణాం ప్రతికూలానాం యుద్ధార్థమభివర్తతాం।
ఉభాభ్యాం సదృశం నామ వక్తుమప్రస్తవే స్తవం ॥ **6.29.8** ॥ 1037

ఆచార్యా గురవో వృద్ధా వృథా వాం పర్యుపాసితాః।
సారం యద్ రాజశాస్త్రాణామనుజీవ్యం న గృహ్యతే ॥ **6.29.9** ॥ 1038

గృహీతో వా న విజ్ఞాతో భారోఽజ్ఞానస్య వాహ్యతే।
ఈదృశైః సచివైర్యుక్తో మూర్ఖైర్దిష్ట్యా ధరామ్యహం ॥ **6.29.10** ॥ 1039

కిం ను మృత్యోర్భయం నాస్తి మాం వక్తుం పరుషం వచః।
యస్య మే శాసతో జిహ్వా ప్రయచ్ఛతి శుభాశుభం ॥ **6.29.11** ॥ 1040

అప్యేవ దహనం స్పృష్ట్వా వనే తిష్ఠంతి పాదపాః।
రాజదండపరామృష్టాస్తిష్ఠంతే నాపరాధినః ॥ **6.29.12** ॥ 1041

హన్యామహం త్విమౌ పాపౌ శత్రుపక్షప్రశంసినౌ।
యది పూర్వోపకారైర్మే క్రోధో న మృదుతాం వ్రజేత్ ॥ **6.29.13** ॥ 1042

అపధ్వంసత నశ్యధ్వం సన్నికర్షాదితో మమ।
నహి వాం హంతుమిచ్ఛామి స్మరామ్యుపకృతాని వాం।
హతావేవ కృతఘ్నౌ ద్వౌ మయి స్నేహపరాఙ్ముఖౌ ॥ **6.29.14** ॥ 1043

ఏవముక్తౌ తు సవ్రీడౌ తౌ దృష్ట్వా శుకసారణౌ।
రావణం జయశబ్దేన ప్రతినంద్యాభినిఃసృతౌ ॥ **6.29.15** ॥ 1044

అబ్రవీచ్చ దశగ్రీవః సమీపస్థం మహోదరం।
ఉపస్థాపయ మే శీఘ్రం చారానితి నిశాచరః।
మహోదరస్తథోక్తస్తు శీఘ్రమాజ్ఞాపయచ్చరాన్ ॥ **6.29.16** ॥ 1045

తతశ్చారాః సంత్వరితాః ప్రాప్తాః పార్థివశాసనాత్।
ఉపస్థితాః ప్రాంజలయో వర్ధయిత్వా జయాశిషః ॥ **6.29.17** ॥ 1046

తానబ్రవీత్ తతో వాక్యం రావణో రాక్షసాధిపః।
చారాన్ ప్రత్యాయికాఞ్ఛూరాన్ ధీరాన్ విగతసాధ్వసాన్ ॥ **6.29.18** ॥ 1047

ఇతో గచ్ఛత రామస్య వ్యవసాయం పరీక్షితుం।
మంత్రేష్వభ్యంతరా యేఽస్య ప్రీత్యా తేన సమాగతాః ॥ **6.29.19** ॥ 1048

కథం స్వపితి జాగర్తి కిమద్య చ కరిష్యతి।
విజ్ఞాయ నిపుణం సర్వమాగంతవ్యమశేషతః ॥ **6.29.20** ॥ 1049

చారేణ విదితః శత్రుః పండితైర్వసుధాధిపైః।
యుద్ధే స్వల్పేన యత్నేన సమాసాద్య నిరస్యతే ॥ **6.29.21** ॥ 1050

చారాస్తు తే తథేత్యుక్త్వా ప్రహృష్టా రాక్షసేశ్వరం।
శార్దూలమగ్రతః కృత్వా తతశ్చక్రుః ప్రదక్షిణం ॥ **6.29.22** ॥ 1051

తతస్తం తు మహాత్మానం చారా రాక్షససత్తమం।
కృత్వా ప్రదక్షిణం జగ్ముర్యత్ర రామః సలక్ష్మణః ॥ **6.29.23** ॥ 1052

తే సువేలస్య శైలస్య సమీపే రామలక్ష్మణౌ।
ప్రచ్ఛన్నా దదృశుర్గత్వా ససుగ్రీవవిభీషణౌ ॥ **6.29.24** ॥ 1053

ప్రేక్షమాణాశ్చమూం తాం చ బభూవుర్భయవిహ్వలాః।
తే తు ధర్మాత్మనా దృష్టా రాక్షసేంద్రేణ రాక్షసాః ॥ **6.29.25** ॥ 1054

విభీషణేన తత్రస్థా నిగృహీతా యదృచ్ఛయా।
శార్దూలో గ్రాహితస్త్వేకః పాపోఽయమితి రాక్షసః ॥ **6.29.26** ॥ 1055

మోచితః సోఽపి రామేణ వధ్యమానః ప్లవంగమైః।
ఆనృశంస్యేన రామేణ మోచితా రాక్షసాః పరే ॥ **6.29.27** ॥ 1056

వానరైరర్దితాస్తే తు విక్రాంతైర్లఘువిక్రమైః।
పునర్లంకామనుప్రాప్తాః శ్వసంతో నష్టచేతసః ॥ **6.29.28** ॥ 1057

తతో దశగ్రీవముపస్థితాస్తు తే
చారా బహిర్నిత్యచరా నిశాచరాః।
గిరేః సువేలస్య సమీపవాసినం
న్యవేదయన్ రామబలం మహాబలాః ॥ **6.29.29** ॥ 1058

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే ఏకోనత్రింశః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ త్రింశః సర్గః ॥

రావణప్రహితానాం గుప్తచరాణాం శార్దూలస్య చ తం ప్రతి వానరసేనాయాః సమాచారస్య బోధనం తత్రత్యప్రముఖవీరాణాం పరిచయదానం చ

తతస్తమక్షోభ్యబలం లంకాధిపతయే చరాః।
సువేలే రాఘవం శైలే నివిష్టం ప్రత్యవేదయన్ ॥ **6.30.1** ॥ 1059

చారాణాం రావణః శ్రుత్వా ప్రాప్తం రామం మహాబలం।
జాతోద్వేగోఽభవత్ కించిచ్ఛార్దూలం వాక్యమబ్రవీత్ ॥ **6.30.2** ॥ 1060

అయథావచ్చ తే వర్ణో దీనశ్చాసి నిశాచర।
నాసి కచ్చిదమిత్రాణాం క్రుద్ధానాం వశమాగతః ॥ **6.30.3** ॥ 1061

ఇతి తేనానుశిష్టస్తు వాచం మందముదీరయన్।
తదా రాక్షసశార్దూలం శార్దూలో భయవిక్లవః ॥ **6.30.4** ॥ 1062

న తే చారయితుం శక్యా రాజన్ వానరపుంగవాః।
విక్రాంతా బలవంతశ్చ రాఘవేణ చ రక్షితాః ॥ **6.30.5** ॥ 1063

నాపి సంభాషితుం శక్యాః సంప్రశ్నోఽత్ర న లభ్యతే।
సర్వతో రక్ష్యతే పంథా వానరైః పర్వతోపమైః ॥ **6.30.6** ॥ 1064

ప్రవిష్టమాత్రే జ్ఞాతోఽహం బలే తస్మిన్ విచారితే।
బలాద్ గృహీతో రక్షోభిర్బహుధాస్మి విచారితః ॥ **6.30.7** ॥ 1065

జానుభిర్ముష్టిభిర్దంతైస్తలైశ్చాభిహతో భృశం।
పరిణీతోఽస్మి హరిభిర్బలమధ్యే అమర్షణైః ॥ **6.30.8** ॥ 1066

పరిణీయ చ సర్వత్ర నీతోఽహం రామసంసది।
రుధిరస్రావిదీనాంగో విహ్వలశ్చలితేంద్రియః ॥ **6.30.9** ॥ 1067

హరిభిర్వధ్యమానశ్చ యాచమానః కృతాంజలిః।
రాఘవేణ పరిత్రాతో మా మేతి చ యదృచ్ఛయా ॥ **6.30.10** ॥ 1068

ఏష శైలశిలాభిస్తు పూరయిత్వా మహార్ణవం।
ద్వారమాశ్రిత్య లంకాయా రామస్తిష్ఠతి సాయుధః ॥ **6.30.11** ॥ 1069

గరుడవ్యూహమాస్థాయ సర్వతో హరిభిర్వృతః।
మాం విసృజ్య మహాతేజా లంకామేవాతివర్తతే ॥ **6.30.12** ॥ 1070

పురా ప్రాకారమాయాతి క్షిప్రమేకతరం కురు।
సీతాం వాపి ప్రయచ్ఛాశు యుద్ధం వాపి ప్రదీయతాం ॥ **6.30.13** ॥ 1071

మనసా తత్ తదా ప్రేక్ష్య తచ్ఛ్రుత్వా రాక్షసాధిపః।
శార్దూలం సుమహద్వాక్యమథోవాచ స రావణః ॥ **6.30.14** ॥ 1072

యది మాం ప్రతియుధ్యంతే దేవగంధర్వదానవాః।
నైవ సీతాం ప్రదాస్యామి సర్వలోకభయాదపి ॥ **6.30.15** ॥ 1073

ఏవముక్త్వా మహాతేజా రావణః పునరబ్రవీత్।
చరితా భవతా సేనా కేఽత్ర శూరాః ప్లవంగమాః ॥ **6.30.16** ॥ 1074

కిం ప్రభాః కీదృశాః సౌమ్య వానరా యే దురాసదాః।
కస్య పుత్రాశ్చ పౌత్రాశ్చ తత్త్వమాఖ్యాహి రాక్షస ॥ **6.30.17** ॥ 1075

తథాత్ర ప్రతిపత్స్యామి జ్ఞాత్వా తేషాం బలాబలం।
అవశ్యం ఖలు సంఖ్యానం కర్తవ్యం యుద్ధమిచ్ఛతా ॥ **6.30.18** ॥ 1076

అథైవముక్తః శార్దూలో రావణేనోత్తమశ్చరః।
ఇదం వచనమారేభే వక్తుం రావణసన్నిధౌ ॥ **6.30.19** ॥ 1077

అథర్క్షరజసః పుత్రో యుధి రాజన్ సుదుర్జయః।
గద్గదస్యాథ పుత్రోఽత్ర జాంబవానితి విశ్రుతః ॥ **6.30.20** ॥ 1078

గద్గదస్యాథ పుత్రోఽన్యో గురుపుత్రః శతక్రతోః।
కదనం యస్య పుత్రేణ కృతమేకేన రక్షసాం ॥ **6.30.21** ॥ 1079

సుషేణశ్చాత్ర ధర్మాత్మా పుత్రో ధర్మస్య వీర్యవాన్।
సౌమ్యః సోమాత్మజశ్చాత్ర రాజన్ దధిముఖః కపిః ॥ **6.30.22** ॥ 1080

సుముఖో దుర్ముఖశ్చాత్ర వేగదర్శీ చ వానరః।
మృత్యుర్వానరరూపేణ నూనం సృష్టః స్వయంభువా ॥ **6.30.23** ॥ 1081

పుత్రో హుతవహస్యాత్ర నీలః సేనాపతిః స్వయం।
అనిలస్య తు పుత్రోఽత్ర హనూమానితి విశ్రుతః ॥ **6.30.24** ॥ 1082

నప్తా శక్రస్య దుర్ధర్షో బలవానంగదో యువా।
మైందశ్చ ద్వివిదశ్చోభౌ బలినావశ్వినసంభవౌ ॥ **6.30.25** ॥ 1083

పుత్రా వైవస్వతస్యాథ పంచ కాలాంతకోపమాః।
గజో గవాక్షో గవయః శరభో గంధమాదనః ॥ **6.30.26** ॥ 1084

దశ వానరకోట్యశ్చ శూరాణాం యుద్ధకాంక్షిణాం।
శ్రీమతాం దేవపుత్రాణాం శేషం నాఖ్యాతుముత్సహే ॥ **6.30.27** ॥ 1085

పుత్రో దశరథస్యైష సింహసంహననో యువా।
దూషణో నిహతో యేన ఖరశ్చ త్రిశిరాస్తథా ॥ **6.30.28** ॥ 1086

నాస్తి రామస్య సదృశే విక్రమే భువి కశ్చన।
విరాధో నిహతో యేన కబంధశ్చాంతకోపమః ॥ **6.30.29** ॥ 1087

వక్తుం న శక్తో రామస్య గుణాన్ కశ్చిన్నరః క్షితౌ।
జనస్థానగతా యేన తావంతో రాక్షసా హతాః ॥ **6.30.30** ॥ 1088

లక్ష్మణశ్చాత్ర ధర్మాత్మా మాతంగానామివర్షభః।
యస్య బాణపథం ప్రాప్య న జీవేదపి వాసవః ॥ **6.30.31** ॥ 1089

శ్వేతో జ్యోతిర్ముఖశ్చాత్ర భాస్కరస్యాత్మసంభవౌ।
వరుణస్యాథ పుత్రోఽథ హేమకూటః ప్లవంగమః ॥ **6.30.32** ॥ 1090

విశ్వకర్మసుతో వీరో నలః ప్లవగసత్తమః।
విక్రాంతో వేగవానత్ర వసుపుత్రః స దుర్ధరః ॥ **6.30.33** ॥ 1091

రాక్షసానాం వరిష్ఠశ్చ తవ భ్రాతా విభీషణః।
ప్రతిగృహ్య పురీం లంకాం రాఘవస్య హితే రతః ॥ **6.30.34** ॥ 1092

ఇతి సర్వం సమాఖ్యాతం తథా వై వానరం బలం।
సువేలేఽధిష్ఠితం శైలే శేషకార్యే భవాన్ గతిః ॥ **6.30.35** ॥ 1093

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే త్రింశః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ ఏకత్రింశః సర్గః ॥

శ్రీరామస్య మాయామయం ఛిన్నం మస్తకం సందర్శ్య రావణేన సీతాయా మోహనం

తతస్తమక్షోభ్యబలం లంకాయాం నృపతేశ్చరాః।
సువేలే రాఘవం శైలే నివిష్టం ప్రత్యవేదయన్ ॥ **6.31.1** ॥ 1094

చారాణాం రావణః శ్రుత్వా ప్రాప్తం రామం మహాబలం।
జాతోద్వేగోఽభవత్ కించిత్ సచివానిదమబ్రవీత్ ॥ **6.31.2** ॥ 1095

మంత్రిణః శీఘ్రమాయాంతు సర్వే వై సుసమాహితాః।
అయం నో మంత్రకాలో హి సంప్రాప్త ఇతి రాక్షసాః ॥ **6.31.3** ॥ 1096

తస్య తచ్ఛాసనం శ్రుత్వా మంత్రిణోఽభ్యాగమన్ ద్రుతం।
తతః స మంత్రయామాస రాక్షసైః సచివైః సహ ॥ **6.31.4** ॥ 1097

మంత్రయిత్వా తు దుర్ధర్షః క్షమం యత్ తదనంతరం।
విసర్జయిత్వా సచివాన్ ప్రవివేశ స్వమాలయం ॥ **6.31.5** ॥ 1098

తతో రాక్షసమాదాయ విద్యుజ్జిహ్వం మహాబలం।
మాయావినం మహామాయం ప్రావిశద్ యత్ర మైథిలీ ॥ **6.31.6** ॥ 1099

విద్యుజ్జిహ్వం చ మాయాజ్ఞమబ్రవీద్ రాక్షసాధిపః।
మోహయిష్యావహే సీతాం మాయయా జనకాత్మజాం ॥ **6.31.7** ॥ 1100

శిరో మాయామయం గృహ్య రాఘవస్య నిశాచర।
మాం త్వం సముపతిష్ఠస్వ మహచ్చ సశరం ధనుః ॥ **6.31.8** ॥ 1101

ఏవముక్తస్తథేత్యాహ విద్యుజిహ్వో నిశాచరః।
దర్శయామాస తాం మాయాం సుప్రయుక్తాం స రావణే ॥ **6.31.9** ॥ 1102

తస్య తుష్టోఽభవద్ రాజా ప్రదదౌ చ విభూషణం।
అశోకవనికాయాం చ సీతాదర్శనలాలసః ॥ **6.31.10** ॥ 1103

నైరృతానామధిపతిః సంవివేశ మహాబలః।
తతో దీనామదైన్యార్హాం దదర్శ ధనదానుజః ॥ **6.31.11** ॥ 1104

అధోముఖీం శోకపరాముపవిష్టాం మహీతలే।
భర్తారం సమనుధ్యాంతీమశోకవనికాం గతాం ॥ **6.31.12** ॥ 1105

ఉపాస్యమానాం ఘోరాభీ రాక్షసీభిరదూరతః।
ఉపసృత్య తతః సీతాం ప్రహర్షం నామ కీర్తయన్ ॥ **6.31.13** ॥ 1106

ఇదం చ వచనం ధృష్టమువాచ జనకాత్మజాం।
సాంత్వ్యమానా మయా భద్రే యమాశ్రిత్య విమన్యసే ॥ **6.31.14** ॥ 1107

ఖరహంతా స తే భర్తా రాఘవః సమరే హతః।
ఛిన్నం తే సర్వథా మూలం దర్పశ్చ నిహతో మయా ॥ **6.31.15** ॥ 1108

వ్యసనేనాత్మనః సీతే మమ భార్యా భవిష్యసి।
విసృజైతాం మతిం మూఢే కిం మృతేన కరిష్యసి ॥ **6.31.16** ॥ 1109

భవస్వ భద్రే భార్యాణాం సర్వాసామీశ్వరీ మమ।
అల్పపుణ్యే నివృత్తార్థే మూఢే పండితమానిని।
శృణు భర్తృవధం సీతే ఘోరం వృత్రవధం యథా ॥ **6.31.17** ॥ 1110

సమాయాతః సముద్రాంతం హంతుం మాం కిల రాఘవః।
వానరేంద్రప్రణీతేన బలేన మహతా వృతః ॥ **6.31.18** ॥ 1111

సన్నివిష్టః సముద్రస్య పీడ్య తీరమథోత్తరం।
బలేన మహతా రామో వ్రజత్యస్తం దివాకరే ॥ **6.31.19** ॥ 1112

అథాధ్వని పరిశ్రాంతమర్ధరాత్రే స్థితం బలం।
సుఖసుప్తం సమాసాద్య చరితం ప్రథమం చరైః ॥ **6.31.20** ॥ 1113

తత్ప్రహస్తప్రణీతేన బలేన మహతా మమ।
బలమస్య హతం రాత్రౌ యత్ర రామః సలక్ష్మణః ॥ **6.31.21** ॥ 1114

పట్టిశాన్ పరిఘాంశ్చక్రానృష్టీన్ దండాన్ మహాయుధాన్।
బాణజాలాని శూలాని భాస్వరాన్ కూటముద్గరాన్ ॥ **6.31.22** ॥ 1115

యష్టీశ్చ తోమరాన్ ప్రాసాంశ్చక్రాణి ముసలాని చ।
ఉద్యమ్యోద్యమ్య రక్షోభిర్వానరేషు నిపాతితాః ॥ **6.31.23** ॥ 1116

అథ సుప్తస్య రామస్య ప్రహస్తేన ప్రమాథినా।
అసక్తం కృతహస్తేన శిరశ్ఛిన్నం మహాసినా ॥ **6.31.24** ॥ 1117

విభీషణః సముత్పత్య నిగృహీతో యదృచ్ఛయా।
దిశః ప్రవ్రాజితః సైన్యైర్లక్ష్మణః ప్లవగైః సహ ॥ **6.31.25** ॥ 1118

సుగ్రీవో గ్రీవయా సీతే భగ్నయా ప్లవగాధిపః।
నిరస్తహనుకః సీతే హనూమాన్ రాక్షసైర్హతః ॥ **6.31.26** ॥ 1119

జాంబవానథ జానుభ్యాముత్పతన్ నిహతో యుధి।
పట్టిశైర్బహుభిశ్ఛిన్నో నికృత్తః పాదపో యథా ॥ **6.31.27** ॥ 1120

మైందశ్చ ద్వివిదశ్చోభౌ తౌ వానరవరర్షభౌ।
నిఃశ్వసంతౌ రుదంతౌ చ రుధిరేణ పరిప్లుతౌ ॥ **6.31.28** ॥ 1121

అసినా వ్యాయతౌ ఛిన్నౌ మధ్యే హ్యరినిషూదనౌ।
అనుశ్వసితి మేదిన్యాం పనసః పనసో యథా ॥ **6.31.29** ॥ 1122

నారాచైర్బహుభిశ్ఛిన్నః శేతే దర్యాం దరీముఖః।
కుముదస్తు మహాతేజా నిష్క్రాజన్ సాయకైర్హతః ॥ **6.31.30** ॥ 1123

అంగదో బహుభిశ్ఛిన్నః శరైరాసాద్య రాక్షసైః।
పరితో రుధిరోద్గారీ క్షితౌ నిపతితోఽంగదః ॥ **6.31.31** ॥ 1124

హరయో మథితా నాగై రథజాలైస్తథాపరే।
శయానా మృదితాస్తత్ర వాయువేగైరివాంబుదాః ॥ **6.31.32** ॥ 1125

ప్రసృతాశ్చ పరే త్రస్తా హన్యమానా జఘన్యతః।
అనుద్రుతాస్తు రక్షోభిః సింహైరివ మహాద్విపాః ॥ **6.31.33** ॥ 1126

సాగరే పతితాః కేచిత్ కేచిద్ గగనమాశ్రితాః।
బుక్షా వృక్షానుపారూఢా వానరీం వృత్తిమాశ్రితాః ॥ **6.31.34** ॥ 1127

సాగరస్య చ తీరేషు శైలేషు చ వనేషు చ।
పింగలాస్తే విరూపాక్షై రాక్షసైర్బహవో హతాః ॥ **6.31.35** ॥ 1128

ఏవం తవ హతో భర్తా ససైన్యో మమ సేనయా।
క్షతజార్ద్రం రజోధ్వస్తమిదం చాస్యాహృతం శిరః ॥ **6.31.36** ॥ 1129

తతః పరమదుర్ధర్షో రావణో రాక్షసేశ్వరః।
సీతాయాముపశృణ్వంత్యాం రాక్షసీమిదమబ్రవీత్ ॥ **6.31.37** ॥ 1130

రాక్షసం క్రూరకర్మాణం విద్యుజ్జిహ్వం సమానయ।
యేన తద్రాఘవశిరః సంగ్రామాత్ స్వయమాహృతం ॥ **6.31.38** ॥ 1131

విద్యుజ్జిహ్వస్తదా గృహ్య శిరస్తత్సశరాసనం।
ప్రణామం శిరసా కృత్వా రావణస్యాగ్రతః స్థితః ॥ **6.31.39** ॥ 1132

తమబ్రవీత్ తతో రాజా రావణో రాక్షసం స్థితం।
విద్యుజ్జిహ్వం మహాజిహ్వం సమీపపరివర్తినం ॥ **6.31.40** ॥ 1133

అగ్రతః కురు సీతాయాః శీఘ్రం దాశరథేః శిరః।
అవస్థాం పశ్చిమాం భర్తుః కృపణా సాధు పశ్యతు ॥ **6.31.41** ॥ 1134

ఏవముక్తం తు తద్ రక్షః శిరస్తత్ ప్రియదర్శనం।
ఉపనిక్షిప్య సీతాయాః క్షిప్రమంతరధీయత ॥ **6.31.42** ॥ 1135

రావణశ్చాపి చిక్షేప భాస్వరం కార్ముకం మహత్।
త్రిషు లోకేషు విఖ్యాతం రామస్యైతదితి బ్రువన్ ॥ **6.31.43** ॥ 1136

ఇదం తత్ తవ రామస్య కార్ముకం జ్యాసమావృతం।
ఇహ ప్రహస్తేనానీతం తం హత్వా నిశి మానుషం ॥ **6.31.44** ॥ 1137

స విద్యుజ్జిహ్వేన సహైవ తచ్ఛిరో
ధనుశ్చ భూమౌ వినికీర్య రావణః।
విదేహరాజస్య సుతాం యశస్వినీం
తతోఽబ్రవీత్ తాం భవ మే వశానుగా ॥ **6.31.45** ॥ 1138

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే ఏకత్రింశః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ ద్వాత్రింశః సర్గః ॥

శ్రీరామనిధనం మత్వా సీతాయా విలాపః, రావణేన సభాం గత్వా మంత్రిభిః సహ యుద్ధవిషయే మంత్రణం

సా సీతా తచ్ఛిరో దృష్ట్వా తచ్చ కార్ముకముత్తమం।
సుగ్రీవప్రతిసంసర్గమాఖ్యాతం చ హనూమతా ॥ **6.32.1** ॥ 1139

నయనే ముఖవర్ణం చ భర్తుస్తత్సదృశం ముఖం।
కేశాన్ కేశాంతదేశం చ తం చ చూడామణిం శుభం ॥ **6.32.2** ॥ 1140

ఏతైః సర్వైరభిజ్ఞానైరభిజ్ఞాయ సుదుఃఖితా।
విజగర్హేఽత్ర కైకేయీం క్రోశంతీ కురరీ యథా ॥ **6.32.3** ॥ 1141

సకామా భవ కైకేయి హతోఽయం కులనందనః।
కులముత్సాదితం సర్వం త్వయా కలహశీలయా ॥ **6.32.4** ॥ 1142

ఆర్యేణ కిం ను కైకేయ్యాః కృతం రామేణ విప్రియం।
యన్మయా చీరవసనం దత్త్వా ప్రవ్రాజితో వనం ॥ **6.32.5** ॥ 1143

ఏవముక్త్వా తు వైదేహీ వేపమానా తపస్వినీ।
జగామ జగతీం బాలా ఛిన్నా తు కదలీ యథా ॥ **6.32.6** ॥ 1144

సా ముహూర్తాత్ సమాశ్వస్య పరిలభ్యాథ చేతనాం।
తచ్ఛిరః సముపాస్థాయ విలలాపాయతేక్షణా ॥ **6.32.7** ॥ 1145

హా హతాస్మి మహాబాహో వీరవ్రతమనువ్రత।
ఇమాం తే పశ్చిమావస్థాం గతాస్మి విధవా కృతా ॥ **6.32.8** ॥ 1146

ప్రథమం మరణం నార్యా భర్తుర్వైగుణ్యముచ్యతే।
సువృత్తః సాధువృత్తాయాః సంవృత్తస్త్వం మమాగ్రతః ॥ **6.32.9** ॥ 1147

మహద్ దుఃఖం ప్రపన్నాయా మగ్నాయాః శోకసాగరే।
యో హి మాముద్యతస్త్రాతుం సోఽపి త్వం వినిపాతితః ॥ **6.32.10** ॥ 1148

సా శ్వశ్రూర్మమ కౌసల్యా త్వయా పుత్రేణ రాఘవ।
వత్సేనేవ యథా ధేనుర్వివత్సా వత్సలా కృతా ॥ **6.32.11** ॥ 1149

ఉద్దిష్టం దీర్ఘమాయుస్తే దైవజ్ఞైరపి రాఘవ।
అనృతం వచనం తేషామల్పాయురసి రాఘవ ॥ **6.32.12** ॥ 1150

అథవా నశ్యతి ప్రజ్ఞా ప్రాజ్ఞస్యాపి సతస్తవ।
పచత్యేనం తథా కాలో భూతానాం ప్రభవో హ్యయం ॥ **6.32.13** ॥ 1151

అదృష్టం మృత్యుమాపన్నః కస్మాత్ త్వం నయశాస్త్రవిత్।
వ్యసనానాముపాయజ్ఞః కుశలో హ్యసి వర్జనే ॥ **6.32.14** ॥ 1152

తథా త్వం సంపరిష్వజ్య రౌద్రయాతినృశంసయా।
కాలరాత్ర్యా మమాచ్ఛిద్య హృతః కమలలోచన ॥ **6.32.15** ॥ 1153

ఇహ శేషే మహాబాహో మాం విహాయ తపస్వినీం।
ప్రియామివ యథా నారీం పృథివీం పురుషర్షభ ॥ **6.32.16** ॥ 1154

అర్చితం సతతం యత్నాద్ గంధమాల్యైర్మయా తవ।
ఇదం తే మత్ప్రియం వీర ధనుః కాంచనభూషితం ॥ **6.32.17** ॥ 1155

పిత్రా దశరథేన త్వం శ్వశురేణ మమానఘ।
సర్వైశ్చ పితృభిః సార్ధం నూనం స్వర్గే సమాగతః ॥ **6.32.18** ॥ 1156

దివి నక్షత్రభూతం చ మహత్కర్మకృతం తథా।
పుణ్యం రాజర్షివంశం త్వమాత్మనః సముపేక్షసే ॥ **6.32.19** ॥ 1157

కిం మాం న ప్రేక్షసే రాజన్ కిం వా న ప్రతిభాషసే।
బాలాం బాలేన సంప్రాప్తాం భార్యాం మాం సహచారిణీం ॥ **6.32.20** ॥ 1158

సంశ్రుతం గృహ్ణతా పాణిం చరిష్యామీతి యత్ త్వయా।
స్మర తన్నామ కాకుత్స్థ నయ మామపి దుఃఖితాం ॥ **6.32.21** ॥ 1159

కస్మాన్మామపహాయ త్వం గతో గతిమతాం వర।
అస్మాల్లోకాదముం లోకం త్యక్త్వా మామపి దుఃఖితాం ॥ **6.32.22** ॥ 1160

కల్యాణై రుచిరం గాత్రం పరిష్వక్తం మయైవ తు।
క్రవ్యాదైస్తచ్ఛరీరం తే నూనం విపరికృష్యతే ॥ **6.32.23** ॥ 1161

అగ్నిష్టోమాదిభిర్యజ్ఞైరిష్టవానాప్తదక్షిణైః।
అగ్నిహోత్రేణ సంస్కారం కేన త్వం న తు లప్స్యసే ॥ **6.32.24** ॥ 1162

ప్రవ్రజ్యాముపపన్నానాం త్రయాణామేకమాగతం।
పరిప్రేక్ష్యతి కౌసల్యా లక్ష్మణం శోకలాలసా ॥ **6.32.25** ॥ 1163

స తస్యాః పరిపృచ్ఛంత్యా వధం మిత్రబలస్య తే।
తవ చాఖ్యాస్యతే నూనం నిశాయాం రాక్షసైర్వధం ॥ **6.32.26** ॥ 1164

సా త్వాం సుప్తం హతం జ్ఞాత్వా మాం చ రక్షోగృహం గతాం।
హృదయేనావదీర్ణేన న భవిష్యతి రాఘవ ॥ **6.32.27** ॥ 1165

మమ హేతోరనార్యాయా అనఘుః పార్థివాత్మజః।
రామః సాగరముత్తీర్య వీర్యవాన్ గోష్పదే హతః ॥ **6.32.28** ॥ 1166

అహం దాశరథేనోఢా మోహాత్ స్వకులపాంసనీ।
ఆర్యపుత్రస్య రామస్య భార్యా మృత్యురజాయత ॥ **6.32.29** ॥ 1167

నూనమన్యాం మయా జాతిం వారితం దానముత్తమం।
యాహమద్యైవ శోచామి భార్యా సర్వాతిథేరిహ ॥ **6.32.30** ॥ 1168

సాధు ఘాతయ మాం క్షిప్రం రామస్యోపరి రావణ।
సమానయ పతిం పత్న్యా కురు కల్యాణముత్తమం ॥ **6.32.31** ॥ 1169

శిరసా మే శిరశ్చాస్య కాయం కాయేన యోజయ।
రావణానుగమిష్యామి గతిం భర్తుర్మహాత్మనః ॥ **6.32.32** ॥ 1170

ఇతీవ దుఃఖసంతప్తా విలలాపాయతేక్షణా।
భర్తుః శిరో ధనుశ్చైవ దదర్శ జనకాత్మజా ॥ **6.32.33** ॥ 1171

ఏవం లాలప్యమానాయాం సీతాయాం తత్ర రాక్షసః।
అభిచక్రామ భర్తారమనీకస్థః కృతాంజలిః ॥ **6.32.34** ॥ 1172

విజయస్వార్యపుత్రేతి సోఽభివాద్య ప్రసాద్య చ।
న్యవేదయదనుప్రాప్తం ప్రహస్తం వాహినీపతిం ॥ **6.32.35** ॥ 1173

అమాత్యైః సహితః సర్వైః ప్రహస్తస్త్వాముపస్థితః।
తేన దర్శనకామేన అహం ప్రస్థాపితః ప్రభో ॥ **6.32.36** ॥ 1174

నూనమస్తి మహారాజ రాజభావాత్ క్షమాన్విత।
కించిదాత్యయికం కార్యం తేషాం త్వం దర్శనం కురు ॥ **6.32.37** ॥ 1175

ఏతచ్ఛ్రుత్వా దశగ్రీవో రాక్షసప్రతివేదితం।
అశోకవనికాం త్యక్త్వా మంత్రిణాం దర్శనం యయౌ ॥ **6.32.38** ॥ 1176

స తు సర్వం సమర్థ్యైవ మంత్రిభిః కృత్యమాత్మనః।
సభాం ప్రవిశ్య విదధే విదిత్వా రామవిక్రమం ॥ **6.32.39** ॥ 1177

అంతర్ధానం తు తచ్ఛీర్షం తచ్చ కార్ముకముత్తమం।
జగామ రావణస్యైవ నిర్యాణసమనంతరం ॥ **6.32.40** ॥ 1178

రాక్షసేంద్రస్తు తైః సార్ధం మంత్రిభిర్భీమవిక్రమైః।
సమర్థయామాస తదా రామకార్యవినిశ్చయం ॥ **6.32.41** ॥ 1179

అవిదూరస్థితాన్ సర్వాన్ బలాధ్యక్షాన్ హితైషిణః।
అబ్రవీత్ కాలసదృశం రావణో రాక్షసాధిపః ॥ **6.32.42** ॥ 1180

శీఘ్రం భేరీనినాదేన స్ఫుటం కోణాహతేన మే।
సమానయధ్వం సైన్యాని వక్తవ్యం చ న కారణం ॥ **6.32.43** ॥ 1181

తతస్తథేతి ప్రతిగృహ్య తద్వచ -
స్తదైవ దూతాః సహసా మహద్ బలం।
సమానయంశ్చైవ సమాగతం చ తే
న్యవేదయన్ భర్తరి యుద్ధకాంక్షిణి ॥ **6.32.44** ॥ 1182

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే ద్వాత్రింశః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ త్రయస్త్రింశః సర్గః ॥

సరమయా సీతాయాః సాంత్వనం రావణమాయాయా రహస్యోద్ఘాటనం శ్రీరామాగమనసంబంధిప్రియసంవాదస్య నివేదనం తదీయవిజయస్య సమర్థనం చ

సీతాం తు మోహితాం దృష్ట్వా సరమా నామ రాక్షసీ।
ఆససాదాథ వైదేహీం ప్రియాం ప్రణయినీ సఖీం ॥ **6.33.1** ॥ 1183

మోహితాం రాక్షసేంద్రేణ సీతాం పరమదుఃఖితాం।
ఆశ్వాసయామాస తదా సరమా మృదుభాషిణీ ॥ **6.33.2** ॥ 1184

సా హి తత్ర కృతా మిత్రం సీతయా రక్ష్యమాణయా।
రక్షంతీ రావణాదిష్టా సానుక్రోశా దృఢవ్రతా ॥ **6.33.3** ॥ 1185

సా దదర్శ సఖీ సీతాం సరమా నష్టచేతనాం।
ఉపావృత్యోత్థితాం ధ్వస్తాం వడవామివ పాంసుషు ॥ **6.33.4** ॥ 1186

తాం సమాశ్వాసయామాస సఖీస్నేహేన సువ్రతాం।
సమాశ్వసిహి వైదేహి మా భూత్ తే మనసో వ్యథా।
ఉక్తా యద్ రావణేన త్వం ప్రత్యుక్తం చ స్వయం త్వయా ॥ **6.33.5** ॥ 1187

సఖీస్నేహేన తద్ భీరు మయా సర్వం ప్రతిశ్రుతం।
లీనయా గహనే శూన్యే భయముత్సృజ్య రావణాత్।
తవ హేతోర్విశాలాక్షి నహి మే రావణాద్ భయం ॥ **6.33.6** ॥ 1188

స సంభ్రాంతశ్చ నిష్క్రాంతో యత్కృతే రాక్షసేశ్వరః।
తత్ర మే విదితం సర్వమభినిష్క్రమ్య మైథిలి ॥ **6.33.7** ॥ 1189

న శక్యం సౌప్తికం కర్తుం రామస్య విదితాత్మనః।
వధశ్చ పురుషవ్యాఘ్రే తస్మిన్ నైవోపపద్యతే ॥ **6.33.8** ॥ 1190

న త్వేవం వానరా హంతుం శక్యాః పాదపయోధినః।
సురా దేవర్షభేణేవ రామేణ హి సురక్షితాః ॥ **6.33.9** ॥ 1191

దీర్ఘవృత్తభుజః శ్రీమాన్ మహోరస్కః ప్రతాపవాన్।
ధన్వీ సన్నహనోపేతో ధర్మాత్మా భువి విశ్రుతః ॥ **6.33.10** ॥ 1192

విక్రాంతో రక్షితా నిత్యమాత్మనశ్చ పరస్య చ।
లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా కులీనో నయశాస్త్రవిత్ ॥ **6.33.11** ॥ 1193

హంతా పరబలౌఘానామచింత్యబలపౌరుషః।
న హతో రాఘవః శ్రీమాన్ సీతే శత్రునిబర్హణః ॥ **6.33.12** ॥ 1194

అయుక్తబుద్ధికృత్యేన సర్వభూతవిరోధినా।
ఏవం ప్రయుక్తా రౌద్రేణ మాయా మాయావినా త్వయి ॥ **6.33.13** ॥ 1195

శోకస్తే విగతః సర్వకల్యాణం త్వాముపస్థితం।
ధ్రువం త్వాం భజతే లక్ష్మీః ప్రియం తే భవతి శృణు ॥ **6.33.14** ॥ 1196

ఉత్తీర్య సాగరం రామః సహ వానరసేనయా।
సన్నివిష్టః సముద్రస్య తీరమాసాద్య దక్షిణం ॥ **6.33.15** ॥ 1197

దృష్టో మే పరిపూర్ణార్థః కాకుత్స్థః సహలక్ష్మణః।
సహితైః సాగరాంతస్థైర్బలైస్తిష్ఠతి రక్షితః ॥ **6.33.16** ॥ 1198

అనేన ప్రేషితా యే చ రాక్షసా లఘువిక్రమాః।
రాఘవస్తీర్ణ ఇత్యేవం ప్రవృత్తిస్తైరిహాహృతా ॥ **6.33.17** ॥ 1199

స తాం శ్రుత్వా విశాలాక్షి ప్రవృత్తిం రాక్షసాధిపః।
ఏష మంత్రయతే సర్వైః సచివైః సహ రావణః ॥ **6.33.18** ॥ 1200

ఇతి బ్రువాణా సరమా రాక్షసీ సీతయా సహ।
సర్వోద్యోగేన సైన్యానాం శబ్దం శుశ్రావ భైరవం ॥ **6.33.19** ॥ 1201

దండనిర్ఘాతవాదిన్యాః శ్రుత్వా భేర్యా మహాస్వనం।
ఉవాచ సరమా సీతామిదం మధురభాషిణీ ॥ **6.33.20** ॥ 1202

సన్నాహజననీ హ్యేషా భైరవా భీరు భేరికా।
భేరీనాదం చ గంభీరం శృణు తోయదనిఃస్వనం ॥ **6.33.21** ॥ 1203

కల్ప్యంతే మత్తమాతంగా యుజ్యంతే రథవాజినః।
దృశ్యంతే తురగారూఢాః ప్రాసహస్తాః సహస్రశః ॥ **6.33.22** ॥ 1204

తత్ర తత్ర చ సన్నద్ధాః సంపతంతి సహస్రశః।
ఆపూర్యంతే రాజమార్గాః సైన్యైరద్భుతదర్శనైః ॥ **6.33.23** ॥ 1205

వేగవద్భిర్నదద్భిశ్చ తోయౌఘైరివ సాగరః।
శస్త్రాణాం చ ప్రసన్నానాం చర్మణాం వర్మణాం తథా ॥ **6.33.24** ॥ 1206

రథవాజిగజానాం చ రాక్షసేంద్రానుయాయినాం।
సంభ్రమో రక్షసామేష హృషితానాం తరస్వినాం ॥ **6.33.25** ॥ 1207

ప్రభాం విసృజతాం పశ్య నానావర్ణసముత్థితాం।
వనం నిర్దహతో ఘర్మే యథా రూపం విభావసోః ॥ **6.33.26** ॥ 1208

ఘంటానాం శృణు నిర్ఘోషం రథానాం శృణు నిఃస్వనం।
హయానాం హేషమాణానాం శృణు తూర్యధ్వనిం తథా ॥ **6.33.27** ॥ 1209

ఉద్యతాయుధహస్తానాం రాక్షసేంద్రానుయాయినాం।
సంభ్రమో రక్షసామేష తుములో లోమహర్షణం ॥ **6.33.28** ॥ 1210

శ్రీస్త్వాం భజతి శోకఘ్నీ రక్షసాం భయమాగతం।
రామః కమలపత్రాక్షో దైత్యానామివ వాసవః ॥ **6.33.29** ॥ 1211

అవజిత్య జితక్రోధస్తమచింత్యపరాక్రమః।
రావణం సమరే హత్వా భర్తా త్వాధిగమిష్యతి ॥ **6.33.30** ॥ 1212

విక్రమిష్యతి రక్షఃసు భర్తా తే సహలక్ష్మణః।
యథా శత్రుషు శత్రుఘ్నో విష్ణునా సహ వాసవః ॥ **6.33.31** ॥ 1213

ఆగతస్య హి రామస్య క్షిప్రమంకాగతాం సతీం।
అహం ద్రక్ష్యామి సిద్ధార్థాం త్వాం శత్రౌ వినిపాతితే ॥ **6.33.32** ॥ 1214

అస్రాణ్యానందజాని త్వం వర్తయిష్యసి జానకి।
సమాగమ్య పరిష్వక్తా తస్యోరసి మహోరసః ॥ **6.33.33** ॥ 1215

అచిరాన్మోక్ష్యతే సీతే దేవి తే జఘనం గతాం।
ధృతామేకాం బహూన్ మాసాన్ వేణీం రామో మహాబలః ॥ **6.33.34** ॥ 1216

తస్య దృష్ట్వా ముఖం దేవి పూర్ణచంద్రమివోదితం।
మోక్ష్యసే శోకజం వారి నిర్మోకమివ పన్నగీ ॥ **6.33.35** ॥ 1217

రావణం సమరే హత్వా నచిరాదేవ మైథిలి।
త్వయా సమగ్రః ప్రియయా సుఖార్హో లప్స్యతే సుఖం ॥ **6.33.36** ॥ 1218

సభాజితా త్వం రామేణ మోదిష్యసి మహాత్మనా।
సువర్ణేన సమాయుక్తా యథా సస్యేన మేదినీ ॥ **6.33.37** ॥ 1219

గిరివరమభితో వివర్తమానో
హయ ఇవ మండలమాశు యః కరోతి।
తమిహ శరణమభ్యుపైహి దేవి
దివసకరం ప్రభవో హ్యయం ప్రజానాం ॥ **6.33.38** ॥ 1220

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే త్రయస్త్రింశః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ చతుస్త్రింశః సర్గః ॥

సీతాయా అనునయేన సరమయా తాం ప్రతి మంత్రిసహితరావణసంబంధినిశ్చితవిచారస్య కథనం

అథ తాం జాతసంతాపాం తేన వాక్యేన మోహితాం।
సరమా హ్లాదయామాస మహీం దగ్ధామివాంభసా ॥ **6.34.1** ॥ 1221

తతస్తస్యా హితం సఖ్యాశ్చికీర్షంతీ సఖీ వచః।
ఉవాచ కాలే కాలజ్ఞా స్మితపూర్వాభిభాషిణీ ॥ **6.34.2** ॥ 1222

ఉత్సహేయమహం గత్వా త్వద్వాక్యమసితేక్షణే।
నివేద్య కుశలం రామే ప్రతిచ్ఛన్నా నివర్తితుం ॥ **6.34.3** ॥ 1223

నహి మే క్రమమాణాయా నిరాలంబే విహాయసి।
సమర్థో గతిమన్వేతుం పవనో గరుడోఽపి వా ॥ **6.34.4** ॥ 1224

ఏవం బ్రువాణాం తాం సీతా సరమామిదమబ్రవీత్।
మధురం శ్లక్ష్ణయా వాచా పూర్వశోకాభిపన్నయా ॥ **6.34.5** ॥ 1225

సమర్థా గగనం గంతుమపి చ త్వం రసాతలం।
అవగచ్ఛాద్య కర్తవ్యం కర్తవ్యం తే మదంతరే ॥ **6.34.6** ॥ 1226

మత్ప్రియం యది కర్తవ్యం యది బుద్ధిః స్థిరా తవ।
జ్ఞాతుమిచ్ఛామి తం గత్వా కిం కరోతీతి రావణః ॥ **6.34.7** ॥ 1227

స హి మాయాబలః క్రూరో రావణః శత్రురావణః।
మాం మోహయతి దుష్టాత్మా పీతమాత్రేవ వారుణీ ॥ **6.34.8** ॥ 1228

తర్జాపయతి మాం నిత్యం భర్త్సాపయతి చాసకృత్।
రాక్షసీభిః సుఘోరాభిర్యో మాం రక్షతి నిత్యశః ॥ **6.34.9** ॥ 1229

ఉద్విగ్నా శంకితా చాస్మి న స్వస్థం చ మనో మమ।
తద్భయాచ్చాహముద్విగ్నా అశోకవనికాం గతా ॥ **6.34.10** ॥ 1230

యది నామ కథా తస్య నిశ్చితం వాపి యద్ భవేత్।
నివేదయేథాః సర్వం తద్ వరో మే స్యాదనుగ్రహః ॥ **6.34.11** ॥ 1231

సాప్యేవం బ్రువతీం సీతాం సరమా మృదుభాషిణీ।
ఉవాచ వదనం తస్యాః స్పృశంతీ బాష్పవిక్లవం ॥ **6.34.12** ॥ 1232

ఏష తే యద్యభిప్రాయస్తస్మాద్ గచ్ఛామి జానకి।
గృహ్య శత్రోరభిప్రాయముపావర్తామి మైథిలి ॥ **6.34.13** ॥ 1233

ఏవముక్త్వా తతో గత్వా సమీపం తస్య రక్షసః।
శుశ్రావ కథితం తస్య రావణస్య సమంత్రిణః ॥ **6.34.14** ॥ 1234

సా శ్రుత్వా నిశ్చయం తస్య నిశ్చయజ్ఞా దురాత్మనః।
పునరేవాగమత్ క్షిప్రమశోకవనికాం శుభాం ॥ **6.34.15** ॥ 1235

సా ప్రవిష్టా తతస్తత్ర దదర్శ జనకాత్మజాం।
ప్రతీక్షమాణాం స్వామేవ భ్రష్టపద్మామివ శ్రియం ॥ **6.34.16** ॥ 1236

తాం తు సీతా పునః ప్రాప్తాం సరమాం ప్రియభాషిణీం।
పరిష్వజ్య చ సుస్నిగ్ధం దదౌ చ స్వయమాసనం ॥ **6.34.17** ॥ 1237

ఇహాసీనా సుఖం సర్వమాఖ్యాహి మమ తత్త్వతః।
క్రూరస్య నిశ్చయం తస్య రావణస్య దురాత్మనః ॥ **6.34.18** ॥ 1238

ఏవముక్తా తు సరమా సీతయా వేపమానయా।
కథితం సర్వమాచష్ట రావణస్య సమంత్రిణః ॥ **6.34.19** ॥ 1239

జనన్యా రాక్షసేంద్రో వై త్వన్మోక్షార్థం బృహద్వచః।
అతిస్నిగ్ధేన వైదేహి మంత్రివృద్ధేన చోదితః ॥ **6.34.20** ॥ 1240

దీయతామభిసత్కృత్య మనుజేంద్రాయ మైథిలీ।
నిదర్శనం తే పర్యాప్తం జనస్థానే యదద్భుతం ॥ **6.34.21** ॥ 1241

లంఘనం చ సముద్రస్య దర్శనం చ హనూమతః।
వధం చ రక్షసాం యుద్ధే కః కుర్యాన్మానుషో యుధి ॥ **6.34.22** ॥ 1242

ఏవం స మంత్రివృద్ధైశ్చ మాత్రా చ బహుబోధితః।
న త్వాముత్సహతే మోక్తుమర్థమర్థపరో యథా ॥ **6.34.23** ॥ 1243

నోత్సహత్యమృతో మోక్తుం యుద్ధే త్వామితి మైథిలి।
సామాత్యస్య నృశంసస్య నిశ్చయో హ్యేష వర్తతే ॥ **6.34.24** ॥ 1244

తదేషా సుస్థిరా బుద్ధిర్మృత్యులోభాదుపస్థితా।
భయాన్న శక్తస్త్వాం మోక్తుమనిరస్తః స సంయుగే ॥ **6.34.25** ॥ 1245

రాక్షసానాం చ సర్వేషామాత్మనశ్చ వధేన హి।
నిహత్య రావణం సంఖ్యే సర్వథా నిశితైః శరైః।
ప్రతినేష్యతి రామస్త్వామయోధ్యామసితేక్షణే ॥ **6.34.26** ॥ 1246

ఏతస్మిన్నంతరే శబ్దో భేరీశంఖసమాకులః।
శ్రుతో వై సర్వసైన్యానాం కంపయన్ ధరణీతలం ॥ **6.34.27** ॥ 1247

శ్రుత్వా తు తం వానరసైన్యనాదం
లంకాగతా రాక్షసరాజభృత్యాః।

హతౌజసో దైన్యపరీతచేష్టాః
శ్రేయో న పశ్యంతి నృపస్య దోషాత్ ॥ **6.34.28** ॥ 1248

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే చతుస్త్రింశః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ పంచత్రింశః సర్గః ॥

మాల్యవతా రావణస్య శ్రీరామేణ సహ సంధికరణాయ ప్రబోధనం

తేన శంఖవిమిశ్రేణ భేరీశబ్దేన నాదినా।
ఉపయాతి మహాబాహూ రామః పరపురంజయః ॥ **6.35.1** ॥ 1249

తం నినాదం నిశమ్యాథ రావణో రాక్షసేశ్వరః।
ముహూర్తం ధ్యానమాస్థాయ సచివానభ్యుదైక్షత ॥ **6.35.2** ॥ 1250

అథ తాన్ సచివాంస్తత్ర సర్వానాభాష్య రావణః।
సభాం సన్నాదయన్ సర్వామిత్యువాచ మహాబలః ॥ **6.35.3** ॥ 1251

జగత్సంతాపనః క్రూరోఽగర్హయన్ రాక్షసేశ్వరః।
తరణం సాగరస్యాస్య విక్రమం బలపౌరుషం ॥ **6.35.4** ॥ 1252

యదుక్తవంతో రామస్య భవంతస్తన్మయా శ్రుతం।
భవతశ్చాప్యహం వేద్మి యుద్ధే సత్యపరాక్రమాన్।
తూష్ణీకానీక్షతోఽన్యోన్యం విదిత్వా రామవిక్రమం ॥ **6.35.5** ॥ 1253

తతస్తు సుమహాప్రాజ్ఞో మాల్యవాన్ నామ రాక్షసః।
రావణస్య వచః శ్రుత్వా ఇతి మాతామహోఽబ్రవీత్ ॥ **6.35.6** ॥ 1254

విద్యాస్వభివినీతో యో రాజా రాజన్ నయానుగః।
స శాస్తి చిరమైశ్వర్యమరీంశ్చ కురుతే వశే ॥ **6.35.7** ॥ 1255

సందధానో హి కాలేన విగృహ్ణంశ్చారిభిః సహ।
స్వపక్షే వర్ధనం కుర్వన్మహదైశ్వర్యమశ్నుతే ॥ **6.35.8** ॥ 1256

హీయమానేన కర్తవ్యో రాజ్ఞా సంధిః సమేన చ।
న శత్రుమవమన్యేత జ్యాయాన్ కుర్వీత విగ్రహం ॥ **6.35.9** ॥ 1257

తన్మహ్యం రోచతే సంధిః సహ రామేణ రావణ।
యదర్థమభియుక్తోఽసి సీతా తస్మై ప్రదీయతాం ॥ **6.35.10** ॥ 1258

తస్య దేవర్షయః సర్వే గంధర్వాశ్చ జయైషిణః।
విరోధం మా గమస్తేన సంధిస్తే తేన రోచతాం ॥ **6.35.11** ॥ 1259

అసృజద్ భగవాన్ పక్షౌ ద్వావేవ హి పితామహః।
సురాణామసురాణాం చ ధర్మాధర్మౌ తదాశ్రయౌ ॥ **6.35.12** ॥ 1260

ధర్మో హి శ్రూయతే పక్ష అమరాణాం మహాత్మనాం।
అధర్మో రక్షసాం పక్షో హ్యసురాణాం చ రాక్షస ॥ **6.35.13** ॥ 1261

ధర్మో వై గ్రసతేఽధర్మం యదా కృతమభూద్ యుగం।
అధర్మో గ్రసతే ధర్మం యదా తిష్యః ప్రవర్తతే ॥ **6.35.14** ॥ 1262

తత్ త్వయా చరతా లోకాన్ ధర్మోఽపి నిహతో మహాన్।
అధర్మః ప్రగృహీతశ్చ తేనాస్మద్ బలినః పరే ॥ **6.35.15** ॥ 1263

స ప్రమాదాత్ ప్రవృద్ధస్తేఽధర్మోఽహిర్గ్రసతే హి నః।
వివర్ధయతి పక్షం చ సురాణాం సురభావనః ॥ **6.35.16** ॥ 1264

విషయేషు ప్రసక్తేన యత్కించిత్కారిణా త్వయా।
ఋషీణామగ్నికల్పానాముద్వేగో జనితో మహాన్ ॥ **6.35.17** ॥ 1265

తేషాం ప్రభావో దుర్ధర్షః ప్రదీప్త ఇవ పావకః।
తపసా భావితాత్మానో ధర్మస్యానుగ్రహే రతాః ॥ **6.35.18** ॥ 1266

ముఖ్యైర్యజ్ఞైర్యజంత్యేతే తైస్తైర్యత్తే ద్విజాతయః।
జుహ్వత్యగ్నీంశ్చ విధివద్ వేదాంశ్చోచ్చైరధీయతే ॥ **6.35.19** ॥ 1267

అభిభూయ చ రక్షాంసి బ్రహ్మఘోషానుదీరయన్।
దిశో విప్రద్రుతాః సర్వాః స్తనయిత్నురివోష్ణగే ॥ **6.35.20** ॥ 1268

ఋషీణామగ్నికల్పానామగ్నిహోత్రసముత్థితః।
ఆదత్తే రక్షసాం తేజో ధూమో వ్యాప్య దిశో దశ ॥ **6.35.21** ॥ 1269

తేషు తేషు చ దేశేషు పుణ్యేష్వేవ దృఢవ్రతైః।
చర్యమాణం తపస్తీవ్రం సంతాపయతి రాక్షసాన్ ॥ **6.35.22** ॥ 1270

దేవదానవయక్షేభ్యో గృహీతశ్చ వరస్త్వయా।
మనుష్యా వానరా ఋక్షా గోలాంగూలా మహాబలాః।
బలవంత ఇహాగమ్య గర్జంతి దృఢవిక్రమాః ॥ **6.35.23** ॥ 1271

ఉత్పాతాన్ వివిధాన్ దృష్ట్వా ఘోరాన్ బహువిధాన్ బహూన్।
వినాశమనుపశ్యామి సర్వేషాం రక్షసామహం ॥ **6.35.24** ॥ 1272

ఖరాభిస్తనితా ఘోరా మేఘాః ప్రతిభయంకరాః।
శోణితేనాభివర్షంతి లంకాముష్ణేన సర్వతః ॥ **6.35.25** ॥ 1273

రుదతాం వాహనానాం చ ప్రపతంత్యశ్రుబిందవః।
రజోధ్వస్తా వివర్ణాశ్చ న ప్రభాంతి యథాపురం ॥ **6.35.26** ॥ 1274

వ్యాలా గోమాయవో గృధ్రా వాశ్యంతి చ సుభైరవం।
ప్రవిశ్య లంకామారామే సమవాయాంశ్చ కుర్వతే ॥ **6.35.27** ॥ 1275

కాలికాః పాండురైర్దంతైః ప్రహసంత్యగ్రతః స్థితాః।
స్త్రియః స్వప్నేషు ముష్ణంత్యో గృహాణి ప్రతిభాష్య చ ॥ **6.35.28** ॥ 1276

గృహాణాం బలికర్మాణి శ్వానః పర్యుపభుంజతే ।
ఖరా గోషు ప్రజాయంతే మూషకా నకులేషు చ ॥ **6.35.29** ॥ 1277

మార్జారా ద్వీపిభిః సార్ధం సూకరాః శునకైః సహ ।
కిన్నరా రాక్షసైశ్చాపి సమేయుర్మానుషైః సహ ॥ **6.35.30** ॥ 1278

పాండురా రక్తపాదాశ్చ విహగాః కాలచోదితాః ।
రాక్షసానాం వినాశాయ కపోతా విచరంతి చ ॥ **6.35.31** ॥ 1279

చీచీకూచీతి వాశంత్యః శారికా వేశ్మసు స్థితాః ।
పతంతి గ్రథితాశ్చాపి నిర్జితాః కలహైషిభిః ॥ **6.35.32** ॥ 1280

పక్షిణశ్చ మృగాః సర్వే ప్రత్యాదిత్యం రుదంతి తే ।
కరాలో వికటో ముండః పురుషః కృష్ణపింగలః ॥ **6.35.33** ॥ 1281

కాలో గృహాణి సర్వేషాం కాలే కాలేఽన్వవేక్షతే ।
ఏతాన్యన్యాని దుష్టాని నిమిత్తాన్యుత్పతంతి చ ॥ **6.35.34** ॥ 1282

విష్ణుం మన్యామహే రామం మానుషం రూపమాస్థితం ।
నహి మానుషమాత్రోఽసౌ రాఘవో దృఢవిక్రమః ॥ **6.35.35** ॥ 1283

యేన బద్ధః సముద్రే చ సేతుః స పరమాద్భుతః ।
కురుష్వ నరరాజేన సంధిం రామేణ రావణ ।
జ్ఞాత్వావధార్య కర్మాణి క్రియతామాయతిక్షమం ॥ **6.35.36** ॥ 1284

ఇదం వచస్తస్య నిగద్య మాల్యవాన్
పరీక్ష్య రక్షోధిపతేర్మనః పునః ।
అనుత్తమేషూత్తమపౌరుషో బలీ
బభూవ తూష్ణీం సమవేక్ష్య రావణం ॥ **6.35.37** ॥ 1285

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే పంచత్రింశః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ షట్త్రింశః సర్గః ॥

మాల్యవంతం నిర్భర్త్స్య నగరగుప్తిం విధాయ రావణస్య నిజాంతఃపురే గమనం

తత్ తు మాల్యవతో వాక్యం హితముక్తం దశాననః।
న మర్షయతి దుష్టాత్మా కాలస్య వశమాగతః ॥ **6.36.1** ॥ 1286

స బద్ధ్వా భ్రుకుటిం వక్త్రే క్రోధస్య వశమాగతః।
అమర్షాత్ పరివృత్తాక్షో మాల్యవంతమథాబ్రవీత్ ॥ **6.36.2** ॥ 1287

హితబుద్ధ్యా యదహితం వచః పరుషముచ్యతే।
పరపక్షం ప్రవిశ్యైవ నైతచ్ఛ్రోత్రగతం మమ ॥ **6.36.3** ॥ 1288

మానుషం కృపణం రామమేకం శాఖామృగాశ్రయం।
సమర్థం మన్యసే కేన త్యక్తం పిత్రా వనాశ్రయం ॥ **6.36.4** ॥ 1289

రక్షసామీశ్వరం మాం చ దేవానాం చ భయంకరం।
హీనం మాం మన్యసే కేన అహీనం సర్వవిక్రమైః ॥ **6.36.5** ॥ 1290

వీరద్వేషేణ వా శంకే పక్షపాతేన వా రిపోః।
త్వయాహం పరుషాణ్యుక్తో పరప్రోత్సాహనేన వా ॥ **6.36.6** ॥ 1291

ప్రభవంతం పదస్థం హి పరుషం కోఽభిభాషతే।
పండితః శాస్త్రతత్త్వజ్ఞో వినా ప్రోత్సాహనేన వా ॥ **6.36.7** ॥ 1292

ఆనీయ చ వనాత్ సీతాం పద్మహీనామివ శ్రియం।
కిమర్థం ప్రతిదాస్యామి రాఘవస్య భయాదహం ॥ **6.36.8** ॥ 1293

వృతం వానరకోటీభిః ససుగ్రీవం సలక్ష్మణం।
పశ్య కైశ్చిదహోభిశ్చ రాఘవం నిహతం మయా ॥ **6.36.9** ॥ 1294

ద్వంద్వే యస్య న తిష్ఠంతి దైవతాన్యపి సంయుగే।
స కస్మాద్ రావణో యుద్ధే భయమాహారయిష్యతి ॥ **6.36.10** ॥ 1295

ద్విధా భజ్యేయమప్యేవం న నమేయం తు కస్యచిత్।
ఏష మే సహజో దోషః స్వభావో దురతిక్రమః ॥ **6.36.11** ॥ 1296

యది తావత్ సముద్రే తు సేతుర్బద్ధో యదృచ్ఛయా।
రామేణ విస్మయః కోఽత్ర యేన తే భయమాగతం ॥ **6.36.12** ॥ 1297

స తు తీర్త్వార్ణవం రామః సహ వానరసేనయా।
ప్రతిజానామి తే సత్యం న జీవన్ ప్రతియాస్యతి ॥ **6.36.13** ॥ 1298

ఏవం బ్రువాణం సంరబ్ధం రుష్టం విజ్ఞాయ రావణం।
వ్రీడితో మాల్యవాన్ వాక్యం నోత్తరం ప్రత్యపద్యత ॥ **6.36.14** ॥ 1299

జయాశిషా తు రాజానం వర్ధయిత్వా యథోచితం।
మాల్యవానభ్యనుజ్ఞాతో జగామ స్వం నివేశనం ॥ **6.36.15** ॥ 1300

రావణస్తు సహామాత్యో మంత్రయిత్వా విమృశ్య చ।
లంకాయాస్తు తదా గుప్తిం కారయామాస రాక్షసః ॥ **6.36.16** ॥ 1301

వ్యాదిదేశ చ పూర్వస్యాం ప్రహస్తం ద్వారి రాక్షసం।
దక్షిణస్యాం మహావీర్యౌ మహాపార్శ్వమహోదరౌ ॥ **6.36.17** ॥ 1302

పశ్చిమాయామథ ద్వారి పుత్రమింద్రజితం తదా।
వ్యాదిదేశ మహామాయం రాక్షసైర్బహుభిర్వృతం ॥ **6.36.18** ॥ 1303

ఉత్తరస్యాం పురద్వారి వ్యాదిశ్య శుకసారణౌ।
స్వయం చాత్ర గమిష్యామి మంత్రిణస్తానువాచ హ ॥ **6.36.19** ॥ 1304

రాక్షసం తు విరూపాక్షం మహావీర్యపరాక్రమం।
మధ్యమేఽస్థాపయద్ గుల్మే బహుభిః సహ రాక్షసైః ॥ **6.36.20** ॥ 1305

ఏవం విధానం లంకాయాం కృత్వా రాక్షసపుంగవః।
కృతకృత్యమివాత్మానం మన్యతే కాలచోదితః ॥ **6.36.21** ॥ 1306

విసర్జయామాస తతః స మంత్రిణో
విధానమాజ్ఞాప్య పురస్య పుష్కలం।
జయాశిషా మంత్రిగణేన పూజితో
వివేశ సోఽంతఃపురమృద్ధిమన్మహత్ ॥ **6.36.22** ॥ 1307

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే షట్త్రింశః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ సప్తత్రింశః సర్గః ॥

విభీషణేన శ్రీరామం ప్రతి రావణేన విహితాయా లంకారక్షావ్యవస్థాయా వర్ణనం శ్రీరామేణ లంకాయా ద్వారేష్వాక్రమణాయ వానరసేనాపతీనాం నియుక్తిః

నరవానరరాజానౌ స తు వాయుసుతః కపిః।
జాంబవాన్ఋక్షరాజశ్చ రాక్షసశ్చ విభీషణః ॥ **6.37.1** ॥ 1308

అంగదో వాలిపుత్రశ్చ సౌమిత్రిః శరభః కపిః।
సుషేణః సహదాయాదో మైందో ద్వివిద ఏవ చ ॥ **6.37.2** ॥ 1309

గజో గవాక్షః కుముదో నలోఽథ పనసస్తథా।
అమిత్రవిషయం ప్రాప్తాః సమవేతాః సమర్థయన్ ॥ **6.37.3** ॥ 1310

ఇయం సా లక్ష్యతే లంకా పురీ రావణపాలితా।
సాసురోరగగంధర్వైరమరైరపి దుర్జయా ॥ **6.37.4** ॥ 1311

కార్యసిద్ధిం పురస్కృత్య మంత్రయధ్వం వినిర్ణయే।
నిత్యం సన్నిహితో యత్ర రావణో రాక్షసాధిపః ॥ **6.37.5** ॥ 1312

అథ తేషు బ్రువాణేషు రావణావరజోఽబ్రవీత్।
వాక్యమగ్రామ్యపదవత్ పుష్కలార్థం విభీషణః ॥ **6.37.6** ॥ 1313

అనలః పనసశ్చైవ సంపాతిః ప్రమతిస్తథా।
గత్వా లంకాం మమామాత్యాః పురీం పునరిహాగతాః ॥ **6.37.7** ॥ 1314

భూత్వా శకునయః సర్వే ప్రవిష్టాశ్చ రిపోర్బలం।
విధానం విహితం యచ్చ తద్ దృష్ట్వా సముపస్థితాః ॥ **6.37.8** ॥ 1315

సంవిధానం యథాహుస్తే రావణస్య దురాత్మనః।
రామ తద్ బ్రువతః సర్వం యాథాతథ్యేన మే శృణు ॥ **6.37.9** ॥ 1316

పూర్వం ప్రహస్తః సబలో ద్వారమాసాద్య తిష్ఠతి।
దక్షిణం చ మహావీర్యౌ మహాపార్శ్వమహోదరౌ ॥ **6.37.10** ॥ 1317

ఇంద్రజిత్ పశ్చిమం ద్వారం రాక్షసైర్బహుభిర్వృతః।
పట్టిశాసిధనుష్మద్భిః శూలముద్గరపాణిభిః ॥ **6.37.11** ॥ 1318

నానాప్రహరణైః శూరైరావృతో రావణాత్మజః।
రాక్షసానాం సహస్రైస్తు బహుభిః శస్త్రపాణిభిః ॥ **6.37.12** ॥ 1319

యుక్తః పరమసంవిగ్నో రాక్షసైః సహ మంత్రవిత్।
ఉత్తరం నగరద్వారం రావణః స్వయమాస్థితః ॥ **6.37.13** ॥ 1320

విరూపాక్షస్తు మహతా శూలఖడ్గధనుష్మతా।
బలేన రాక్షసైః సార్ధం మధ్యమం గుల్మమాశ్రితః ॥ **6.37.14** ॥ 1321

ఏతానేవం విధాన్ గుల్మాన్ లంకాయాం సముదీక్ష్య తే।
మామకా మంత్రిణః సర్వే శీఘ్రం పునరిహాగతాః ॥ **6.37.15** ॥ 1322

గజానాం దశసాహస్రం రథానామయుతం తథా।
హయానామయుతే ద్వే చ సాగ్రకోటిశ్చ రక్షసాం ॥ **6.37.16** ॥ 1323

విక్రాంతా బలవంతశ్చ సంయుగేష్వాతతాయినః।
ఇష్టా రాక్షసరాజస్య నిత్యమేతే నిశాచరాః ॥ **6.37.17** ॥ 1324

ఏకైకస్యాత్ర యుద్ధార్థే రాక్షసస్య విశాంపతే।
పరీవారః సహస్రాణాం సహస్రముపతిష్ఠతే ॥ **6.37.18** ॥ 1325

ఏతాం ప్రవృత్తిం లంకాయాం మంత్రిప్రోక్తాం విభీషణః।
ఏవముక్త్వా మహాబాహూ రాక్షసాంస్తానదర్శయత్ ॥ **6.37.19** ॥ 1326

లంకాయాం సచివైః సర్వం రామాయ ప్రత్యవేదయత్।
రామం కమలపత్రాక్షమిదముత్తరమబ్రవీత్ ॥ **6.37.20** ॥ 1327

రావణావరజః శ్రీమాన్ రామప్రియచికీర్షయా।
కుబేరం తు యదా రామ రావణః ప్రతియుధ్యతి ॥ **6.37.21** ॥ 1328

షష్టిః శతసహస్రాణి తదా నిర్యాంతి రాక్షసాః।
పరాక్రమేణ వీర్యేణ తేజసా సత్త్వగౌరవాత్।
సదృశా హ్యత్ర దర్పణ రావణస్య దురాత్మనః ॥ **6.37.22** ॥ 1329

అత్ర మన్యుర్న కర్తవ్యః కోపయే త్వాం న భీషయే।
సమర్థో హ్యసి వీర్యేణ సురాణామపి నిగ్రహే ॥ **6.37.23** ॥ 1330

తద్భవాంశ్చతురంగేణ బలేన మహతా వృతం।
వ్యూహ్యేదం వానరానీకం నిర్మథిష్యసి రావణం ॥ **6.37.24** ॥ 1331

రావణావరజే వాక్యమేవం బ్రువతి రాఘవః।
శత్రూణాం ప్రతిఘాతార్థమిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ **6.37.25** ॥ 1332

పూర్వద్వారం తు లంకాయా నీలో వానరపుంగవః।
ప్రహస్తం ప్రతియోద్ధా స్యాద్ వానరైర్బహుభిర్వృతః ॥ **6.37.26** ॥ 1333

అంగదో వాలిపుత్రస్తు బలేన మహతా వృతః।
దక్షిణే బాధతాం ద్వారే మహాపార్శ్వమహోదరౌ ॥ **6.37.27** ॥ 1334

హనూమాన్ పశ్చిమద్వారం నిష్పీడ్య పవనాత్మజః।
ప్రవిశత్వప్రమేయాత్మా బహుభిః కపిభిర్వృతః ॥ **6.37.28** ॥ 1335

దైత్యదానవసంఘానామృషీణాం చ మహాత్మనాం।
విప్రకారప్రియః క్షుద్రో వరదానబలాన్వితః॥ **6.37.29**॥ 1336

పరిక్రమతి యః సర్వాల్లోకాన్ సంతాపయన్ ప్రజాః।
తస్యాహం రాక్షసేంద్రస్య స్వయమేవ వధే ధృతః॥ **6.37.30**॥ 1337

ఉత్తరం నగరద్వారమహం సౌమిత్రిణా సహ।
నిపీడ్యాభిప్రవేక్ష్యామి సబలో యత్ర రావణః॥ **6.37.31**॥ 1338

వానరేంద్రశ్చ బలవాన్ఋక్షరాజశ్చ వీర్యవాన్।
రాక్షసేంద్రానుజశ్చైవ గుల్మే భవతు మధ్యమే॥ **6.37.32**॥ 1339

న చైవ మానుషం రూపం కార్యం హరిభిరాహవే।
ఏషా భవతు నః సంజ్ఞా యుద్ధేఽస్మిన్ వానరే బలే॥ **6.37.33**॥ 1340

వానరా ఏవ నశ్చిహ్నం స్వజనేఽస్మిన్ భవిష్యతి।
వయం తు మానుషేణైవ సప్త యోత్స్యామహే పరాన్॥ **6.37.34**॥ 1341

అహమేవ సహ భ్రాత్రా లక్ష్మణేన మహౌజసా।
ఆత్మనా పంచమశ్చాయం సఖా మమ విభీషణః॥ **6.37.35**॥ 1342

స రామః కృత్యసిద్ధ్యర్థమేవముక్త్వా విభీషణం।
సువేలారోహణే బుద్ధిం చకార మతిమాన్ ప్రభుః।
రమణీయతరం దృష్ట్వా సువేలస్య గిరేస్తటం॥ **6.37.36**॥ 1343

తతస్తు రామో మహతా బలేన
ప్రచ్ఛాద్య సర్వాం పృథివీం మహాత్మా।
ప్రహృష్టరూపోఽభిజగామ లంకాం
కృత్వా మతిం సోఽరివధే మహాత్మా॥ **6.37.37**॥ 1344

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే సప్తత్రింశః సర్గః॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ అష్టాత్రింశః సర్గః ॥

ప్రముఖవానరైః సహ సువేలపర్వతమధిరూఢస్య శ్రీరామస్య తత్రైవ రాత్రౌ నివాసః

స తు కృత్వా సువేలస్య మతిమారోహణం ప్రతి।
లక్ష్మణానుగతో రామః సుగ్రీవమిదమబ్రవీత్ ॥ **6.38.1** ॥ 1345

విభీషణం చ ధర్మజ్ఞమనురక్తం నిశాచరం।
మంత్రజ్ఞం చ విధిజ్ఞం చ శ్లక్ష్ణయా పరయా గిరా ॥ **6.38.2** ॥ 1346

సువేలం సాధు శైలేంద్రమిమం ధాతుశతైశ్చితం।
అధ్యారోహామహే సర్వే వత్స్యామోఽత్ర నిశామిమాం ॥ **6.38.3** ॥ 1347

లంకాం చాలోకయిష్యామో నిలయం తస్య రక్షసః।
యేన మే మరణాంతాయ హృతా భార్యా దురాత్మనా ॥ **6.38.4** ॥ 1348

యేన ధర్మో న విజ్ఞాతో న వృత్తం న కులం తథా।
రాక్షస్యా నీచయా బుద్ధ్యా యేన తద్ గర్హితం కృతం ॥ **6.38.5** ॥ 1349

తస్మిన్ మే వర్తతే రోషః కీర్తితే రాక్షసాధమే।
యస్యాపరాధాన్నీచస్య వధం ద్రక్ష్యామి రక్షసాం ॥ **6.38.6** ॥ 1350

ఏకో హి కురుతే పాపం కాలపాశవశం గతః।
నీచేనాత్మాపచారేణ కులం తేన వినశ్యతి ॥ **6.38.7** ॥ 1351

ఏవం సమ్మంత్రయన్నేవ సక్రోధో రావణం ప్రతి।
రామః సువేలం వాసాయ చిత్రసానుముపారుహత్ ॥ **6.38.8** ॥ 1352

పృష్ఠతో లక్ష్మణశ్చైనమన్వగచ్ఛత్ సమాహితః।
సశరం చాపముద్యమ్య సుమహద్విక్రమే రతః ॥ **6.38.9** ॥ 1353

తమన్వారోహత్ సుగ్రీవః సామాత్యః సవిభీషణః।
హనుమానంగదో నీలో మైందో ద్వివిద ఏవ చ ॥ **6.38.10** ॥ 1354

గజో గవాక్షో గవయః శరభో గంధమాదనః।
పనసః కుముదశ్చైవ హరో రంభశ్చ యూథపః ॥ **6.38.11** ॥ 1355

జాంబవాంశ్చ సుషేణశ్చ ఋషభశ్చ మహామతిః।
దుర్ముఖశ్చ మహాతేజాస్తథా శతవలిః కపిః ॥ **6.38.12** ॥ 1356

ఏతే చాన్యే చ బహవో వానరాః శీఘ్రగామినః।
తే వాయువేగప్రవణాస్తం గిరిం గిరిచారిణః ॥ **6.38.13** ॥ 1357

అధ్యారోహంత శతశః సువేలం యత్ర రాఘవః।
తే త్వదీర్ఘేణ కాలేన గిరిమారుహ్య సర్వతః ॥ **6.38.14** ॥ 1358

దదృశుః శిఖరే తస్య విషక్తామివ ఖే పురీం।
తాం శుభాం ప్రవరద్వారాం ప్రాకారవరశోభితాం ॥ **6.38.15** ॥ 1359

లంకాం రాక్షససంపూర్ణాం దదృశుర్హరియూథపాః।
ప్రాకారవరసంస్థైశ్చ తథా నీలైశ్చ రాక్షసైః ॥ **6.38.16** ॥ 1360

దదృశుస్తే హరిశ్రేష్ఠాః ప్రాకారమపరం కృతం ॥ **6.38.17** ॥ 1361

తే దృష్ట్వా వానరాః సర్వే రాక్షసాన్ యుద్ధకాంక్షిణః।
ముముచుర్వివిధాన్ నాదాంస్తస్య రామస్య పశ్యతః ॥ **6.38.18** ॥ 1362

తతోఽస్తమగమత్ సూర్యః సంధ్యయా ప్రతిరంజితః।
పూర్ణచంద్రప్రదీప్తా చ క్షపా సమతివర్తత ॥ **6.38.19** ॥ 1363

తతః స రామో హరివాహినీపతి -
ర్విభీషణేన ప్రతినంద్య సత్కృతః।
సలక్ష్మణో యూథపయూథసంయుతః
సువేలపృష్ఠే న్యవసద్ యథాసుఖం ॥ **6.38.20** ॥ 1364

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే అష్టాత్రింశః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ ఏకోనచత్వారింశః సర్గః ॥

వానరైః సహ శ్రీరామేణ సువేలశిఖరాల్లంకాయా నిరీక్షణం

తాం రాత్రిముషితాస్తత్ర సువేలే హరియూథపాః।
లంకాయాం దదృశుర్వీరా వనాన్యుపవనాని చ ॥ **6.39.1** ॥ 1365

సమసౌమ్యాని రమ్యాణి విశాలాన్యాయతాని చ।
దృష్టిరమ్యాణి తే దృష్ట్వా బభూవుర్జాతవిస్మయాః ॥ **6.39.2** ॥ 1366

చంపకాశోకబకులశాలతాలసమాకులా।
తమాలవనసంఛన్నా నాగమాలాసమావృతా ॥ **6.39.3** ॥ 1367

హింతాలైరర్జునైర్నీపైః సప్తపర్ణైః సుపుష్పితైః।
తిలకైః కర్ణికారైశ్చ పాటలైశ్చ సమంతతః ॥ **6.39.4** ॥ 1368

శుశుభే పుష్పితాగ్రైశ్చ లతాపరిగతైర్ద్రుమైః।
లంకా బహువిధైర్దివ్యైర్యథేంద్రస్యామరావతీ ॥ **6.39.5** ॥ 1369

విచిత్రకుసుమోపేతై రక్తకోమలపల్లవైః।
శాద్వలైశ్చ తథా నీలైశ్చిత్రాభిర్వనరాజిభిః ॥ **6.39.6** ॥ 1370

గంధాఢ్యాన్యతిరమ్యాణి పుష్పాణి చ ఫలాని చ।
ధారయంత్యగమాస్తత్ర భూషణానీవ మానవాః ॥ **6.39.7** ॥ 1371

తచ్చైత్రరథసంకాశం మనోజ్ఞం నందనోపమం।
వనం సర్వర్తుకం రమ్యం శుశుభే షట్పదాయుతం ॥ **6.39.8** ॥ 1372

దాత్యూహకోయష్టిబకైర్నృత్యమానైశ్చ బర్హిణైః।
రుతం పరభృతానాం చ శుశ్రువే వననిర్ఝరే ॥ **6.39.9** ॥ 1373

నిత్యమత్తవిహంగాని భ్రమరాచరితాని చ।
కోకిలాకులఖండాని విహంగాభిరుతాని చ ॥ **6.39.10** ॥ 1374

భృంగరాజాధిగీతాని కురరస్వనితాని చ।
కోణాలకవిఘుష్టాని సారసాభిరుతాని చ।
వివిశుస్తే తతస్తాని వనాన్యుపవనాని చ ॥ **6.39.11** ॥ 1375

హృష్టాః ప్రముదితా వీరా హరయః కామరూపిణః।
తేషాం ప్రవిశతాం తత్ర వానరాణాం మహౌజసాం ॥ **6.39.12** ॥ 1376

పుష్పసంసర్గసురభిర్వవౌ ఘ్రాణసుఖోఽనిలః।
అన్యే తు హరివీరాణాం యూథాన్నిష్క్రమ్య యూథపాః।
సుగ్రీవేణాభ్యనుజ్ఞాతా లంకాం జగ్ముః పతాకినీం ॥ **6.39.13** ॥ 1377

విత్రాసయంతో విహగాన్ గ్లాపయంతో మృగద్విపాన్।
కంపయంతశ్చ తాం లంకాం నాదైః స్వైర్నదతాం వరాః ॥ **6.39.14** ॥ 1378

కుర్వంతస్తే మహావేగా మహీం చరణపీడితాం।
రజశ్చ సహసైవోర్ధ్వం జగామ చరణోత్థితం ॥ **6.39.15** ॥ 1379

ఋక్షాః సింహాశ్చ మహిషా వారణాశ్చ మృగాః ఖగాః।
తేన శబ్దేన విత్రస్తా జగ్ముర్భీతా దిశో దశ ॥ **6.39.16** ॥ 1380

శిఖరం తు త్రికూటస్య ప్రాంశు చైకం దివిస్పృశం।
సమంతాత్ పుష్పసంఛన్నం మహారజతసన్నిభం ॥ **6.39.17** ॥ 1381

శతయోజనవిస్తీర్ణం విమలం చారుదర్శనం।
శ్లక్ష్ణం శ్రీమన్మహచ్చైవ దుష్ప్రాపం శకునైరపి ॥ **6.39.18** ॥ 1382

మనసాపి దురారోహం కిం పునః కర్మణా జనైః।
నివిష్టా తస్య శిఖరే లంకా రావణపాలితా ॥ **6.39.19** ॥ 1383

దశయోజనవిస్తీర్ణా వింశద్యోజనమాయతా।
సా పురీ గోపురైరుచ్చైః పాండురాంబుదసన్నిభైః।
కాంచనేన చ శాలేన రాజతేన చ శోభతే ॥ **6.39.20** ॥ 1384

ప్రాసాదైశ్చ విమానైశ్చ లంకా పరమభూషితా।
ఘనైరివాతపాపాయే మధ్యమం వైష్ణవం పదం ॥ **6.39.21** ॥ 1385

యస్యాం స్తంభసహస్రేణ ప్రాసాదః సమలంకృతః।
కైలాసశిఖరాకారో దృశ్యతే ఖమివోల్లిఖన్ ॥ **6.39.22** ॥ 1386

చైత్యః స రాక్షసేంద్రస్య బభూవ పురభూషణం।
శతేన రక్షసాం నిత్యం యః సమగ్రేణ రక్ష్యతే ॥ **6.39.23** ॥ 1387

మనోజ్ఞాం కాంచనవతీం పర్వతైరుపశోభితాం।
నానాధాతువిచిత్రైశ్చ ఉద్యానైరుపశోభితాం ॥ **6.39.24** ॥ 1388

నానావిహగసంఘుష్టాం నానామృగనిషేవితాం।
నానాకుసుమసంపన్నాం నానారాక్షససేవితాం ॥ **6.39.25** ॥ 1389

తాం సమృద్ధాం సమృద్ధార్థాం లక్ష్మీవాన్ లక్ష్మణాగ్రజః।
రావణస్య పురీం రామో దదర్శ సహ వానరైః ॥ **6.39.26** ॥ 1390

తాం మహాగృహసంబాధాం దృష్ట్వా లక్ష్మణపూర్వజః।
నగరీం త్రిదివప్రఖ్యాం విస్మయం ప్రాప వీర్యవాన్ ॥ **6.39.27** ॥ 1391

తాం రత్నపూర్ణాం బహుసంవిధానాం
ప్రాసాదమాలాభిరలంకృతాం చ।

పురీం మహాయంత్రకవాటముఖ్యాం
దదర్శ రామో మహతా బలేన ॥ **6.39.28** ॥ 1392

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే ఏకోనచత్వారింశః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ చత్వారింశః సర్గః ॥

సుగ్రీవరావణయోర్మల్లయుద్ధం

తతో రామః సువేలాగ్రం యోజనద్వయమండలం ।
ఉపారోహత్ ససుగ్రీవో హరియూథైః సమన్వితః ॥ **6.40.1** ॥ 1393

స్థిత్వా ముహూర్తం తత్రైవ దిశో దశ విలోకయన్ ।
త్రికూటశిఖరే రమ్యే నిర్మితాం విశ్వకర్మణా ॥ **6.40.2** ॥ 1394

దదర్శ లంకాం సున్యస్తాం రమ్యకాననశోభితాం ।
తస్య గోపురశృంగస్థం రాక్షసేంద్రం దురాసదం ॥ **6.40.3** ॥ 1395

శ్వేతచామరపర్యంతం విజయచ్ఛత్రశోభితం ।
రక్తచందనసంలిప్తం రత్నాభరణభూషితం ॥ **6.40.4** ॥ 1396

నీలజీమూతసంకాశం హేమసంఛాదితాంబరం ।
ఐరావతవిషాణాగ్రైరుత్కృష్టకిణవక్షసం ॥ **6.40.5** ॥ 1397

శశలోహితరాగేణ సంవీతం రక్తవాససా ।
సంధ్యాతపేన సంఛన్నం మేఘరాశిమివాంబరే ॥ **6.40.6** ॥ 1398

పశ్యతాం వానరేంద్రాణాం రాఘవస్యాపి పశ్యతః ।
దర్శనాద్ రాక్షసేంద్రస్య సుగ్రీవః సహసోత్థితః ॥ **6.40.7** ॥ 1399

క్రోధవేగేన సంయుక్తః సత్త్వేన చ బలేన చ।
అచలాగ్రాదథోత్థాయ పుప్లువే గోపురస్థలే ॥ **6.40.8** ॥ 1400

స్థిత్వా ముహూర్తం సంప్రేక్ష్య నిర్భయేనాంతరాత్మనా।
తృణీకృత్య చ తద్ రక్షః సోఽబ్రవీత్ పరుషం వచః ॥ **6.40.9** ॥ 1401

లోకనాథస్య రామస్య సఖా దాసోఽస్మి రాక్షస।
న మయా మోక్ష్యసేఽద్య త్వం పార్థివేంద్రస్య తేజసా ॥ **6.40.10** ॥ 1402

ఇత్యుక్త్వా సహసోత్పత్య పుప్లువే తస్య చోపరి।
ఆకృష్య ముకుటం చిత్రం పాతయామాస తద్ భువి ॥ **6.40.11** ॥ 1403

సమీక్ష్య తూర్ణమాయాంతం బభాషే తం నిశాచరః।
సుగ్రీవస్త్వం పరోక్షం మే హీనగ్రీవో భవిష్యసి ॥ **6.40.12** ॥ 1404

ఇత్యుక్త్వోత్థాయ తం క్షిప్రం బాహుభ్యామాక్షిపత్ తలే।
కందువత్ స సముత్థాయ బాహుభ్యామాక్షిపద్ధరిః ॥ **6.40.13** ॥ 1405

పరస్పరం స్వేదవిదిగ్ధగాత్రౌ పరస్పరం శోణితరక్తదేహౌ।
పరస్పరం శ్లిష్టనిరుద్ధచేష్టౌ పరస్పరం శాల్మలికింశుకావివ ॥ **6.40.14** ॥ 1406

ముష్టిప్రహారైశ్చ తలప్రహారై -
రరత్నిఘాతైశ్చ కరాగ్రఘాతైః।
తౌ చక్రతుర్యుద్ధమసహ్యరూపం
మహాబలౌ రాక్షసవానరేంద్రౌ ॥ **6.40.15** ॥ 1407

కృత్వా నియుద్ధం భృశముగ్రవేగౌ
కాలం చిరం గోపురవేదిమధ్యే।
ఉత్క్షిప్య చోత్క్షిప్య వినమ్య దేహౌ
పాదక్రమాద్ గోపురవేదిలగ్నౌ ॥ **6.40.16** ॥ 1408

అన్యోన్యమాపీడ్య విలగ్నదేహౌ
తౌ పేతతుః సాలనిఖాతమధ్యే।
ఉత్పేతతుర్భూమితలం స్పృశంతౌ
స్థిత్వా ముహూర్తం త్వభినిఃశ్వసంతౌ ॥ **6.40.17** ॥ 1409

ఆలింగ్య చాలింగ్య చ బాహుయోక్త్రైః।
సంయోజయామాసతురాహవే తౌ।
సంరంభశిక్షాబలసంప్రయుక్తౌ
సుచేరతుః సంప్రతి యుద్ధమార్గైః ॥ **6.40.18** ॥ 1410

శార్దూలసింహావివ జాతదంష్ట్రౌ
గజేంద్రపోతావివ సంప్రయుక్తౌ।
సంహత్య సంవేద్య చ తౌ కరాభ్యాం
తౌ పేతతుర్వై యుగపద్ ధరాయాం ॥ **6.40.19** ॥ 1411

ఉద్యమ్య చాన్యోన్యమధిక్షిపంతౌ
సంచక్రమాతే బహు యుద్ధమార్గే।
వ్యాయామశిక్షాబలసంప్రయుక్తౌ
క్లమం న తౌ జగ్మతురాశు వీరౌ ॥ **6.40.20** ॥ 1412

బాహూత్తమైర్వారణవారణాభై -
ర్నివారయంతౌ పరవారణాభౌ।
చిరేణ కాలేన భృశం ప్రయుద్ధౌ
సంచేరతుర్మండలమార్గమాశు ॥ **6.40.21** ॥ 1413

తౌ పరస్పరమాసాద్య యత్తావన్యోన్యసూదనే।
మార్జారావివ భక్షార్థేఽవతస్థాతే ముహుర్ముహుః ॥ **6.40.22** ॥ 1414

మండలాని విచిత్రాణి స్థానాని వివిధాని చ।
గోమూత్రకాణి చిత్రాణి గతప్రత్యాగతాని చ ॥ **6.40.23** ॥ 1415

తిరశ్చీనగతాన్యేవ తథా వక్రగతాని చ।
పరిమోక్షం ప్రహారాణాం వర్జనం పరిధావనం ॥ **6.40.24** ॥ 1416

అభిద్రవణమాప్లావమవస్థానం సవిగ్రహం।
పరావృత్తమపావృత్తమపద్రుతమవప్లుతం ॥ **6.40.25** ॥ 1417

ఉపన్యస్తమపన్యస్తం యుద్ధమార్గవిశారదౌ।
తౌ విచేరతురన్యోన్యం వానరేంద్రశ్చ రావణః ॥ **6.40.26** ॥ 1418

ఏతస్మిన్నంతరే రక్షో మాయాబలమథాత్మనః।
ఆరబ్ధుముపసంపేదే జ్ఞాత్వా తం వానరాధిపః ॥ **6.40.27** ॥ 1419

ఉత్పపాత తదాఽఽకాశం జితకాశీ జితక్లమః।
రావణః స్థిత ఏవాత్ర హరిరాజేన వంచితః ॥ **6.40.28** ॥ 1420

అథ హరివరనాథః ప్రాప్తసంగ్రామకీర్తి -
ర్నిశిచరపతిమాజౌ యోజయిత్వా శ్రమేణ।
గగనమతివిశాలం లంఘయిత్వార్కసూను -
ర్హరిగణబలమధ్యే రామపార్శ్వం జగామ ॥ **6.40.29** ॥ 1421

ఇతి స సవితృసూనుస్తత్ర తత్ కర్మ కృత్వా
పవనగతిరనీకం ప్రావిశత్ సంప్రహృష్టః।
రఘువరనృపసూనోర్వర్ధయన్ యుద్ధహర్ష
తరుమృగగణముఖ్యైః పూజ్యమానో హరీంద్రః ॥ **6.40.30** ॥ 1422

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే చత్వారింశః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ ఏకచత్వారింశః సర్గః ॥

శ్రీరామేణ సుగ్రీవస్య దుఃసాహసాద్ వారణం, లంకాయాశ్చతుర్షు ద్వారేషు వానరసైనికానాం నియుక్తిః, శ్రీరామ దూతస్యాంగదస్య రావణభవనే పరాక్రమో వానరాణామాక్రమణాద్ రక్షసాం భయం

అథ తస్మిన్ నిమిత్తాని దృష్ట్వా లక్ష్మణపూర్వజః ।
సుగ్రీవం సంపరిష్వజ్య రామో వచనమబ్రవీత్ ॥ **6.41.1** ॥ 1423

అసమ్మంత్ర్య మయా సార్ధం తదిదం సాహసం కృతం ।
ఏవం సాహసయుక్తాని న కుర్వంతి జనేశ్వరాః ॥ **6.41.2** ॥ 1424

సంశయే స్థాప్య మాం చేదం బలం చేమం విభీషణం ।
కష్టం కృతమిదం వీర సాహసం సాహసప్రియ ॥ **6.41.3** ॥ 1425

ఇదానీం మా కృథా వీర ఏవంవిధమరిందమ ।
త్వయి కించిత్సమాపన్నే కిం కార్యం సీతయా మమ ॥ **6.41.4** ॥ 1426

భరతేన మహాబాహో లక్ష్మణేన యవీయసా ।
శత్రుఘ్నేన చ శత్రుఘ్న స్వశరీరేణ వా పునః ॥ **6.41.5** ॥ 1427

త్వయి చానాగతే పూర్వమితి మే నిశ్చితా మతిః ।
జానతశ్చాపి తే వీర్యం మహేంద్రవరుణోపమ ॥ **6.41.6** ॥ 1428

హత్వాహం రావణం యుద్ధే సపుత్రబలవాహనం ।
అభిషిచ్య చ లంకాయాం విభీషణమథాపి చ ॥ **6.41.7** ॥ 1429

భరతే రాజ్యమారోప్య త్యక్ష్యే దేహం మహాబల।
తమేవం వాదినం రామం సుగ్రీవః ప్రత్యభాషత ॥ **6.41.8** ॥ 1430

తవ భార్యాపహర్తారం దృష్ట్వా రాఘవ రావణం।
మర్షయామి కథం వీర జానన్ విక్రమమాత్మనః ॥ **6.41.9** ॥ 1431

ఇత్యేవం వాదినం వీరమభినంద్య చ రాఘవః।
లక్ష్మణం లక్ష్మిసంపన్నమిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ **6.41.10** ॥ 1432

పరిగృహ్యోదకం శీతం వనాని ఫలవంతి చ।
బలౌఘం సంవిభజ్యేమం వ్యూహ్య తిష్ఠామ లక్ష్మణ ॥ **6.41.11** ॥ 1433

లోకక్షయకరం భీమం భయం పశ్యామ్యుపస్థితం।
నిబర్హణం ప్రవీరాణామృక్షవానరరక్షసాం ॥ **6.41.12** ॥ 1434

వాతా హి పరుషం వాంతి కంపతే చ వసుంధరా।
పర్వతాగ్రాణి వేపంతే నదంతి ధరణీధరాః ॥ **6.41.13** ॥ 1435

మేఘాః క్రవ్యాదసంకాశాః పరుషాః పరుషస్వరాః।
క్రూరాః క్రూరం ప్రవర్షంతే మిశ్రం శోణితబిందుభిః ॥ **6.41.14** ॥ 1436

రక్తచందనసంకాశా సంధ్యా పరమదారుణా।
జ్వలచ్చ నిపతత్యేతదాదిత్యాదగ్నిమండలం ॥ **6.41.15** ॥ 1437

ఆదిత్యమభివాశ్యంతి జనయంతో మహద్భయం।
దీనా దీనస్వరా ఘోరా అప్రశస్తా మృగద్విజాః ॥ **6.41.16** ॥ 1438

రజన్యామప్రకాశశ్చ సంతాపయతి చంద్రమాః।
కృష్ణరక్తాంశుపర్యంతో యథా లోకస్య సంక్షయే ॥ **6.41.17** ॥ 1439

హ్రస్వో రూక్షోఽప్రశస్తశ్చ పరివేషః సులోహితః।
ఆదిత్యమండలే నీలం లక్ష్మ లక్ష్మణ దృశ్యతే ॥ **6.41.18** ॥ 1440

దృశ్యంతే న యథావచ్చ నక్షత్రాణ్యభివర్తతే।
యుగాంతమివ లోకస్య పశ్య లక్ష్మణ శంసతి ॥ **6.41.19** ॥ 1441

కాకాః శ్యేనాస్తథా గృధ్రా నీచైః పరిపతంతి చ।
శివాశ్చాప్యశుభా వాచః ప్రవదంతి మహాస్వనాః ॥ **6.41.20** ॥ 1442

శైలైః శూలైశ్చ ఖడ్గైశ్చ విముక్తైః కపిరాక్షసైః।
భవిష్యత్యావృతా భూమిర్మాంసశోణితకర్దమా ॥ **6.41.21** ॥ 1443

క్షిప్రమద్య దురాధర్షాం పురీం రావణపాలితాం।
అభియామ జవేనైవ సర్వతో హరిభిర్వృతాః ॥ **6.41.22** ॥ 1444

ఇత్యేవం తు వదన్ వీరో లక్ష్మణం లక్ష్మణాగ్రజః।
తస్మాదవాతరచ్ఛీఘ్రం పర్వతాగ్రాన్మహాబలః ॥ **6.41.23** ॥ 1445

అవతీర్య తు ధర్మాత్మా తస్మాచ్ఛైలాత్ స రాఘవః।
పరైః పరమదుర్ధర్షం దదర్శ బలమాత్మనః ॥ **6.41.24** ॥ 1446

సన్నహ్య తు ససుగ్రీవః కపిరాజబలం మహత్।
కాలజ్ఞో రాఘవః కాలే సంయుగాయాభ్యచోదయత్ ॥ **6.41.25** ॥ 1447

తతః కాలే మహాబాహుర్బలేన మహతా వృతః।
ప్రస్థితః పురతో ధన్వీ లంకామభిముఖః పురీం ॥ **6.41.26** ॥ 1448

తం విభీషణసుగ్రీవౌ హనూమాంజాంబవాన్ నలః।
ఋక్షరాజస్తథా నీలో లక్ష్మణశ్చాన్వయుస్తదా ॥ **6.41.27** ॥ 1449

తతః పశ్చాత్ సుమహతీ పృతనర్క్షవనౌకసాం।
ప్రచ్ఛాద్య మహతీం భూమిమనుయాతి స్మ రాఘవం ॥ **6.41.28** ॥ 1450

శైలశృంగాణి శతశః ప్రవృద్ధాంశ్చ మహీరుహాన్।
జగృహుః కుంజరప్రఖ్యా వానరాః పరవారణాః ॥ **6.41.29** ॥ 1451

తౌ త్వదీర్ఘేణ కాలేన భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ।
రావణస్య పురీం లంకామాసేదతురరిందమౌ ॥ **6.41.30** ॥ 1452

పతాకామాలినీం రమ్యాముద్యానవనశోభితాం।
చిత్రవప్రాం సుదుష్ప్రాపాముచ్చైః ప్రాకారతోరణాం ॥ **6.41.31** ॥ 1453

తాం సురైరపి దుర్ధర్షాం రామవాక్యప్రచోదితాః।
యథానిదేశం సంపీడ్య న్యవిశంత వనౌకసః ॥ **6.41.32** ॥ 1454

లంకాయాస్తూత్తరద్వారం శైలశృంగమివోన్నతం।
రామః సహానుజో ధన్వీ జుగోప చ రురోధ చ ॥ **6.41.33** ॥ 1455

లంకాముపనివిష్టస్తు రామో దశరథాత్మజః।
లక్ష్మణానుచరో వీరః పురీం రావణపాలితాం ॥ **6.41.34** ॥ 1456

ఉత్తరద్వారమాసాద్య యత్ర తిష్ఠతి రావణః।
నాన్యో రామాద్ధి తద్ద్వారం సమర్థః పరిరక్షితుం ॥ **6.41.35** ॥ 1457

రావణాధిష్ఠితం భీమం వరుణేనేవ సాగరం।
సాయుధై రాక్షసైర్భీమైరభిగుప్తం సమంతతః ॥ **6.41.36** ॥ 1458

లఘూనాం త్రాసజననం పాతాలమివ దానవైః।
విన్యస్తాని చ యోధానాం బహూని వివిధాని చ ॥ **6.41.37** ॥ 1459

దదర్శాయుధజాలాని తథైవ కవచాని చ।
పూర్వం తు ద్వారమాసాద్య నీలో హరిచమూపతిః ॥ **6.41.38** ॥ 1460

అతిష్ఠత్ సహ మైందేన ద్వివిదేన చ వీర్యవాన్।
అంగదో దక్షిణద్వారం జగ్రాహ సుమహాబలః ॥ **6.41.39** ॥ 1461

ఋషభేణ గవాక్షేణ గజేన గవయేన చ।
హనూమాన్ పశ్చిమద్వారం రరక్ష బలవాన్ కపిః ॥ **6.41.40** ॥ 1462

ప్రమాథిప్రఘసాభ్యాం చ వీరైరన్యైశ్చ సంగతః।
మధ్యమే చ స్వయం గుల్మే సుగ్రీవః సమతిష్ఠత ॥ **6.41.41** ॥ 1463

సహ సర్వైర్హరిశ్రేష్ఠైః సుపర్ణపవనోపమైః।
వానరాణాం తు షట్త్రింశత్కోట్యః ప్రఖ్యాతయూథపాః ॥ **6.41.42** ॥ 1464

నిపీడ్యోపనివిష్టాశ్చ సుగ్రీవో యత్ర వానరః।
శాసనేన తు రామస్య లక్ష్మణః సవిభీషణః ॥ **6.41.43** ॥ 1465

ద్వారే ద్వారే హరీణాం తు కోటిం కోటీర్న్యవేశయత్।
పశ్చిమేన తు రామస్య సుషేణః సహజాంబవాన్ ॥ **6.41.44** ॥ 1466

అదూరాన్మధ్యమే గుల్మే తస్థౌ బహుబలానుగః।
తే తు వానరశార్దూలాః శార్దూలా ఇవ దంష్ట్రిణః।
గృహీత్వా ద్రుమశైలాగ్రాన్ హృష్టా యుద్ధాయ తస్థిరే ॥ **6.41.45** ॥ 1467

సర్వే వికృతలాంగూలాః సర్వే దంష్ట్రానఖాయుధాః।
సర్వే వికృతచిత్రాంగాః సర్వే చ వికృతాననాః ॥ **6.41.46** ॥ 1468

దశనాగబలాః కేచిత్ కేచిద్ దశగుణోత్తరాః।
కేచిన్నాగసహస్రస్య బభూవుస్తుల్యవిక్రమాః ॥ **6.41.47** ॥ 1469

సంతి చౌఘబలాః కేచిత్ కేచిచ్ఛతగుణోత్తరాః।
అప్రమేయబలాశ్చాన్యే తత్రాసన్ హరియూథపాః ॥ **6.41.48** ॥ 1470

అద్భుతశ్చ విచిత్రశ్చ తేషామాసీత్ సమాగమః।
తత్ర వానరసైన్యానాం శలభానామివోద్గమః ॥ **6.41.49** ॥ 1471

పరిపూర్ణమివాకాశం సంపూర్ణేవ చ మేదినీ।
లంకాముపనివిష్టైశ్చ సంపతద్భిశ్చ వానరైః ॥ **6.41.50** ॥ 1472

శతం శతసహస్రాణాం పృతనర్క్షవనౌకసాం।
లంకాద్వారాణ్యుపాజగ్మురన్యే యోద్ధుం సమంతతః ॥ **6.41.51** ॥ 1473

ఆవృతః స గిరిః సర్వైస్తైః సమంతాత్ ప్లవంగమైః।
అయుతానాం సహస్రం చ పురీం తామభ్యవర్తత ॥ **6.41.52** ॥ 1474

వానరైర్బలవద్భిశ్చ బభూవ ద్రుమపాణిభిః।
సర్వతః సంవృతా లంకా దుష్ప్రవేశాపి వాయునా ॥ **6.41.53** ॥ 1475

రాక్షసా విస్మయం జగ్ముః సహసాభినిపీడితాః।
వానరైర్మేఘసంకాశైః శక్రతుల్యపరాక్రమైః ॥ **6.41.54** ॥ 1476

మహాంఛబ్దోఽభవత్ తత్ర బలౌఘస్యాభివర్తతః।
సాగరస్యేవ భిన్నస్య యథా స్యాత్ సలిలస్వనః ॥ **6.41.55** ॥ 1477

తేన శబ్దేన మహతా సప్రాకారా సతోరణా।
లంకా ప్రచలితా సర్వా సశైలవనకాననా ॥ **6.41.56** ॥ 1478

రామలక్ష్మణగుప్తా సా సుగ్రీవేణ చ వాహినీ।
బభూవ దుర్ధర్షతరా సర్వైరపి సురాసురైః ॥ **6.41.57** ॥ 1479

రాఘవః సన్నివేశ్యైవం స్వసైన్యం రక్షసాం వధే।
సమ్మంత్ర్య మంత్రిభిః సార్ధం నిశ్చిత్య చ పునః పునః ॥ **6.41.58** ॥ 1480

ఆనంతర్యమభిప్రేప్సుః క్రమయోగార్థతత్త్వవిత్।
విభీషణస్యానుమతే రాజధర్మమనుస్మరన్ ॥ **6.41.59** ॥ 1481

అంగదం వాలితనయం సమాహూయేదమబ్రవీత్।
గత్వా సౌమ్య దశగ్రీవం బ్రూహి మద్వచనాత్ కపే ॥ **6.41.60** ॥ 1482

లంఘయిత్వా పురీం లంకాం భయం త్యక్త్వా గతవ్యథః।
భ్రష్టశ్రీకం గతైశ్వర్యం ముమూర్షానష్టచేతనం ॥ **6.41.61** ॥ 1483

ఋషీణాం దేవతానాం చ గంధర్వాప్సరసాం తథా।
నాగానామథ యక్షాణాం రాజ్ఞాం చ రజనీచర ॥ **6.41.62** ॥ 1484

యచ్చ పాపం కృతం మోహాదవలిప్తేన రాక్షస।
నూనం తే విగతో దర్పః స్వయంభూవరదానజః।
తస్య పాపస్య సంప్రాప్తా వ్యుష్టిరద్య దురాసదా ॥ **6.41.63** ॥ 1485

యస్య దండధరస్తేఽహం దారాహరణకర్శితః।
దండం ధారయమాణస్తు లంకాద్వారే వ్యవస్థితః ॥ **6.41.64** ॥ 1486

పదవీం దేవతానాం చ మహర్షీణాం చ రాక్షస।
రాజర్షీణాం చ సర్వేషాం గమిష్యసి యుధి స్థిరః ॥ **6.41.65** ॥ 1487

బలేన యేన వై సీతాం మాయయా రాక్షసాధమ।
మామతిక్రమయిత్వా త్వం హృతవాంస్తన్నిదర్శయ ॥ **6.41.66** ॥ 1488

అరాక్షసమిమం లోకం కర్తాస్మి నిశితైః శరైః।
న చేచ్ఛరణమభ్యేషి తామాదాయ తు మైథిలీం ॥ **6.41.67** ॥ 1489

ధర్మాత్మా రాక్షసశ్రేష్ఠః సంప్రాప్తోఽయం విభీషణః।
లంకైశ్వర్యమిదం శ్రీమాన్ ధ్రువం ప్రాప్నోత్యకంటకం ॥ **6.41.68** ॥ 1490

నహి రాజ్యమధర్మేణ భోక్తుం క్షణమపి త్వయా।
శక్యం మూర్ఖసహాయేన పాపేనావిదితాత్మనా ॥ **6.41.69** ॥ 1491

యుధ్యస్వ మా ధృతిం కృత్వా శౌర్యమాలంబ్య రాక్షస।
మచ్ఛరైస్త్వం రణే శాంతస్తతః పూతో భవిష్యసి ॥ **6.41.70** ॥ 1492

యద్యావిశసి లోకాంస్త్రీన్ పక్షీభూతో నిశాచర।
మమ చక్షుఃపథం ప్రాప్య న జీవన్ ప్రతియాస్యసి ॥ **6.41.71** ॥ 1493

బ్రవీమి త్వాం హితం వాక్యం క్రియతామౌర్ధ్వదేహికం।
సుదృష్టా క్రియతాం లంకా జీవితం తే మయి స్థితం ॥ **6.41.72** ॥ 1494

ఇత్యుక్తః స తు తారేయో రామేణాక్లిష్టకర్మణా।
జగామాకాశమావిశ్య మూర్తిమానివ హవ్యవాట్ ॥ **6.41.73** ॥ 1495

సోఽతిపత్య ముహూర్తేన శ్రీమాన్ రావణమందిరం।
దదర్శాసీనమవ్యగ్రం రావణం సచివైః సహ ॥ **6.41.74** ॥ 1496

తతస్తస్యావిదూరేణ నిపత్య హరిపుంగవః।
దీప్తాగ్నిసదృశస్తస్థావంగదః కనకాంగదః ॥ **6.41.75** ॥ 1497

తద్ రామవచనం సర్వమన్యూనాధికముత్తమం।
సామాత్యం శ్రావయామాస నివేద్యాత్మానమాత్మనా ॥ **6.41.76** ॥ 1498

దూతోఽహం కోసలేంద్రస్య రామస్యాక్లిష్టకర్మణః।
వాలిపుత్రోఽంగదో నామ యది తే శ్రోత్రమాగతః ॥ **6.41.77** ॥ 1499

ఆహ త్వాం రాఘవో రామః కౌసల్యానందవర్ధనః।
నిష్పత్య ప్రతియుధ్యస్వ నృశంస పురుషో భవ ॥ **6.41.78** ॥ 1500

హంతాస్మి త్వాం సహామాత్యం సపుత్రజ్ఞాతిబాంధవం।
నిరుద్విగ్నాస్త్రయో లోకా భవిష్యంతి హతే త్వయి ॥ **6.41.79** ॥ 1501

దేవదానవయక్షాణాం గంధర్వోరగరక్షసాం।
శత్రుమద్యోద్ధరిష్యామి త్వామృషీణాం చ కంటకం ॥ **6.41.80** ॥ 1502

విభీషణస్య చైశ్వర్యం భవిష్యతి హతే త్వయి।
న చేత్ సత్కృత్య వైదేహీం ప్రణిపత్య ప్రదాస్యసి ॥ **6.41.81** ॥ 1503

ఇత్యేవం పరుషం వాక్యం బ్రువాణే హరిపుంగవే।
అమర్షవశమాపన్నో నిశాచరగణేశ్వరః ॥ **6.41.82** ॥ 1504

తతః స రోషమాపన్నః శశాస సచివాంస్తదా।
గృహ్యతామితి దుర్మేధా వధ్యతామితి చాసకృత్ ॥ **6.41.83** ॥ 1505

రావణస్య వచః శ్రుత్వా దీప్తాగ్నిమివ తేజసా।
జగృహుస్తం తతో ఘోరాశ్చత్వారో రజనీచరాః ॥ **6.41.84** ॥ 1506

గ్రాహయామాస తారేయః స్వయమాత్మానమాత్మవాన్।
బలం దర్శయితుం వీరో యాతుధానగణే తదా ॥ **6.41.85** ॥ 1507

స తాన్ బాహుద్వయాసక్తానాదాయ పతగానివ।
ప్రాసాదం శైలసంకాశముత్పపాతాంగదస్తదా ॥ **6.41.86** ॥ 1508

తస్యోత్పతనవేగేన నిర్ధూతాస్తత్ర రాక్షసాః।
భూమౌ నిపతితాః సర్వే రాక్షసేంద్రస్య పశ్యతః ॥ **6.41.87** ॥ 1509

తతః ప్రాసాదశిఖరం శైలశృంగమివోన్నతం।
చక్రామ రాక్షసేంద్రస్య వాలిపుత్రః ప్రతాపవాన్ ॥ **6.41.88** ॥ 1510

పఫాల చ తదాక్రాంతం దశగ్రీవస్య పశ్యతః।
పురా హిమవతః శృంగం వజ్రేణేవ విదారితం ॥ **6.41.89** ॥ 1511

భంక్త్వా ప్రాసాదశిఖరం నామ విశ్రావ్య చాత్మనః।
వినద్య సుమహానాదముత్పపాత విహాయసా ॥ **6.41.90** ॥ 1512

వ్యథయన్ రాక్షసాన్ సర్వాన్ హర్షయంశ్చాపి వానరాన్।
స వానరాణాం మధ్యే తు రామపార్శ్వముపాగతః ॥ **6.41.91** ॥ 1513

రావణస్తు పరం చక్రే క్రోధం ప్రాసాదధర్షణాత్।
వినాశం చాత్మనః పశ్యన్ నిఃశ్వాసపరమోఽభవత్ ॥ **6.41.92** ॥ 1514

రామస్తు బహుభిర్హృష్టైర్వినదద్భిః ప్లవంగమైః।
వృతో రిపువధాకాంక్షీ యుద్ధాయైవాభ్యవర్తత ॥ **6.41.93** ॥ 1515

సుషేణస్తు మహావీర్యో గిరికూటోపమో హరిః।
బహుభిః సంవృతస్తత్ర వానరైః కామరూపిభిః ॥ **6.41.94** ॥ 1516

స తు ద్వారాణి సంయమ్య సుగ్రీవవచనాత్ కపిః।
పర్యక్రామత దుర్ధర్షో నక్షత్రాణీవ చంద్రమాః ॥ **6.41.95** ॥ 1517

తేషామక్షౌహిణిశతం సమవేక్ష్య వనౌకసాం।
లంకాముపనివిష్టానాం సాగరం చాభివర్తతాం ॥ **6.41.96** ॥ 1518

రాక్షసా విస్మయం జగ్ముస్త్రాసం జగ్ముస్తథాపరే।
అపరే సమరే హర్షాద్ధర్షమేవోపపేదిరే ॥ **6.41.97** ॥ 1519

కృత్స్నం హి కపిభిర్వ్యాప్తం ప్రాకారపరిఖాంతరం।
దదృశూ రాక్షసా దీనాః ప్రాకారం వానరీకృతం।
హాహాకారమకుర్వంత రాక్షసా భయమాగతాః ॥ **6.41.98** ॥ 1520

తస్మిన్ మహాభీషణకే ప్రవృత్తే
కోలాహలే రాక్షసరాజయోధాః।
ప్రగృహ్య రక్షాంసి మహాయుధాని
యుగాంతవాతా ఇవ సంవిచేరుః ॥ **6.41.99** ॥ 1521

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే ఏకచత్వారింశః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ ద్విచత్వారింశః సర్గః ॥

లంకాం ప్రతి వానరాణామాక్రమణం రాక్షసైః సహ సంగ్రామశ్చ

తతస్తే రాక్షసాస్తత్ర గత్వా రావణమందిరం ।
న్యవేదయన్ పురీం రుద్ధాం రామేణ సహ వానరైః ॥ **6.42.1** ॥ 1522

రుద్ధాం తు నగరీం శ్రుత్వా జాతక్రోధో నిశాచరః ।
విధానం ద్విగుణం కృత్వా ప్రాసాదం చాప్యరోహత ॥ **6.42.2** ॥ 1523

స దదర్శ వృతాం లంకాం సశైలవనకాననాం ।
అసంఖ్యేయైర్హరిగణైః సర్వతో యుద్ధకాంక్షిభిః ॥ **6.42.3** ॥ 1524

స దృష్ట్వా వానరైః సర్వైర్వసుధాం కపిలీకృతాం ।
కథం క్షపయితవ్యాః స్యురితి చింతాపరోఽభవత్ ॥ **6.42.4** ॥ 1525

స చింతయిత్వా సుచిరం ధైర్యమాలంబ్య రావణః ।
రాఘవం హరియూథాంశ్చ దదర్శాయతలోచనః ॥ **6.42.5** ॥ 1526

రాఘవః సహ సైన్యేన ముదితో నామ పుప్లువే ।
లంకాం దదర్శ గుప్తాం వై సర్వతో రాక్షసైర్వృతాం ॥ **6.42.6** ॥ 1527

దృష్ట్వా దాశరథిర్లంకాం చిత్రధ్వజపతాకినీం ।
జగామ సహసా సీతాం దూయమానేన చేతసా ॥ **6.42.7** ॥ 1528

అత్ర సా మృగశావాక్షీ మత్కృతే జనకాత్మజా।
పీడ్యతే శోకసంతప్తా కృశా స్థండిలశాయినీ ॥ **6.42.8** ॥ 1529

నిపీడ్యమానాం ధర్మాత్మా వైదేహీమనుచింతయన్।
క్షిప్రమాజ్ఞాపయద్ రామో వానరాన్ ద్విషతాం వధే ॥ **6.42.9** ॥ 1530

ఏవముక్తే తు వచసి రామేణాక్లిష్టకర్మణా।
సంఘర్షమాణాః ప్లవగాః సింహనాదైరనాదయన్ ॥ **6.42.10** ॥ 1531

శిఖరైర్వికిరామైతాం లంకాం ముష్టిభిరేవ వా।
ఇతి స్మ దధిరే సర్వే మనాంసి హరియూథపాః ॥ **6.42.11** ॥ 1532

ఉద్యమ్య గిరిశృంగాణి మహాంతి శిఖరాణి చ।
తరూంశ్చోత్పాట్య వివిధాంస్తిష్ఠంతి హరియూథపాః ॥ **6.42.12** ॥ 1533

ప్రేక్షతో రాక్షసేంద్రస్య తాన్యనీకాని భాగశః।
రాఘవప్రియకామార్థం లంకామారురుహుస్తదా ॥ **6.42.13** ॥ 1534

తే తామ్రవక్త్రా హేమాభా రామార్థే త్యక్తజీవితాః।
లంకామేవాభ్యవర్తంత సాలభూధరయోధినః ॥ **6.42.14** ॥ 1535

తే ద్రుమైః పర్వతాగ్రైశ్చ ముష్టిభిశ్చ ప్లవంగమాః।
ప్రాకారాగ్రాణ్యసంఖ్యాని మమంథుస్తోరణాని చ ॥ **6.42.15** ॥ 1536

పరిఖాన్ పూరయంతశ్చ ప్రసన్నసలిలాశయాన్।
పాంసుభిః పర్వతాగ్రైశ్చ తృణైః కాష్ఠైశ్చ వానరాః ॥ **6.42.16** ॥ 1537

తతః సహస్రయూథాశ్చ కోటియూథాశ్చ యూథపాః।
కోటియూథశతాశ్చాన్యే లంకామారురుహుస్తదా ॥ **6.42.17** ॥ 1538

కాంచనాని ప్రమర్దంతస్తోరణాని ప్లవంగమాః।
కైలాసశిఖరాగ్రాణి గోపురాణి ప్రమథ్య చ ॥ **6.42.18** ॥ 1539

ఆప్లవంతః ప్లవంతశ్చ గర్జంతశ్చ ప్లవంగమాః।
లంకాం తామభిధావంతి మహావారణసన్నిభాః ॥ **6.42.19** ॥ 1540

జయత్యురుబలో రామో లక్ష్మణశ్చ మహాబలః।
రాజా జయతి సుగ్రీవో రాఘవేణాభిపాలితః ॥ **6.42.20** ॥ 1541

ఇత్యేవం ఘోషయంతశ్చ గర్జంతశ్చ ప్లవంగమాః।
అభ్యధావంత లంకాయాః ప్రాకారం కామరూపిణః ॥ **6.42.21** ॥ 1542

వీరబాహుః సుబాహుశ్చ నలశ్చ పనసస్తథా।
నిపీడ్యోపనివిష్టాస్తే ప్రాకారం హరియూథపాః।
ఏతస్మిన్నంతరే చక్రుః స్కంధావారనివేశనం ॥ **6.42.22** ॥ 1543

పూర్వద్వారం తు కుముదః కోటిభిర్దశభిర్వృతః।
ఆవృత్య బలవాంస్తస్థౌ హరిభిర్జితకాశిభిః ॥ **6.42.23** ॥ 1544

సహాయార్థే తు తస్యైవ నివిష్టః ప్రఘసో హరిః।
పనసశ్చ మహాబాహుర్వానరైరభిసంవృతః ॥ **6.42.24** ॥ 1545

దక్షిణద్వారమాసాద్య వీరః శతబలిః కపిః।
ఆవృత్య బలవాంస్తస్థౌ వింశత్యా కోటిభిర్వృతః ॥ **6.42.25** ॥ 1546

సుషేణః పశ్చిమద్వారం గత్వా తారాపితా బలీ।
ఆవృత్య బలవాంస్తస్థౌ కోటికోటిభిరావృతః ॥ **6.42.26** ॥ 1547

ఉత్తరద్వారమాగమ్య రామః సౌమిత్రిణా సహ।
ఆవృత్య బలవాంస్తస్థౌ సుగ్రీవశ్చ హరీశ్వరః ॥ **6.42.27** ॥ 1548

గోలాంగూలో మహాకాయో గవాక్షో భీమదర్శనః।
వృతః కోట్యా మహావీర్యస్తస్థౌ రామస్య పార్శ్వతః ॥ **6.42.28** ॥ 1549

ఋక్షాణాం భీమకోపానాం ధూమ్రః శత్రునిబర్హణః।
వృతః కోట్యా మహావీర్యస్తస్థౌ రామస్య పార్శ్వతః ॥ **6.42.29** ॥ 1550

సన్నద్ధస్తు మహావీర్యో గదాపాణిర్విభీషణః।
వృతో యత్తైస్తు సచివైస్తస్థౌ యత్ర మహాబలః ॥ **6.42.30** ॥ 1551

గజో గవాక్షో గవయః శరభో గంధమాదనః।
సమంతాత్ పరిధావంతో రరక్షుర్హరివాహినీం ॥ **6.42.31** ॥ 1552

తతః కోపపరీతాత్మా రావణో రాక్షసేశ్వరః।
నిర్యాణం సర్వసైన్యానాం ద్రుతమాజ్ఞాపయత్ తదా ॥ **6.42.32** ॥ 1553

ఏతచ్ఛ్రుత్వా తదా వాక్యం రావణస్య ముఖేరితం।
సహసా భీమనిర్ఘోషముద్ఘుష్టం రజనీచరైః ॥ **6.42.33** ॥ 1554

తతః ప్రబోధితా భేర్యశ్చంద్రపాండురపుష్కరాః।
హేమకోణైరభిహతా రాక్షసానాం సమంతతః ॥ **6.42.34** ॥ 1555

వినేదుశ్చ మహాఘోషాః శంఖాః శతసహస్రశః।
రాక్షసానాం సుఘోరాణాం ముఖమారుతపూరితాః ॥ **6.42.35** ॥ 1556

తే బభుః శుభనీలాంగాః సశంఖా రజనీచరాః।
విద్యున్మండలసన్నద్ధాః సబలాకా ఇవాంబుదాః ॥ **6.42.36** ॥ 1557

నిష్పతంతి తతః సైన్యా హృష్టా రావణచోదితాః।
సమయే పూర్యమాణస్య వేగా ఇవ మహోదధేః ॥ **6.42.37** ॥ 1558

తతో వానరసైన్యేన ముక్తో నాదః సమంతతః।
మలయః పూరితో యేన ససానుప్రస్థకందరః ॥ **6.42.38** ॥ 1559

శంఖదుందుభినిర్ఘోషః సింహనాదస్తరస్వినాం।
పృథివీం చాంతరిక్షం చ సాగరం చాభ్యనాదయత్ ॥ **6.42.39** ॥ 1560

గజానాం బృంహితైః సార్ధం హయానాం హ్రేషితైరపి ।
రథానాం నేమినిర్ఘోషై రక్షసాం వదనస్వనైః ॥ **6.42.40** ॥ 1561

ఏతస్మిన్నంతరే ఘోరః సంగ్రామః సమపద్యత ।
రక్షసాం వానరాణాం చ యథా దేవాసురే పురా ॥ **6.42.41** ॥ 1562

తే గదాభిః ప్రదీప్తాభిః శక్తిశూలపరశ్వధైః ।
నిజఘ్నుర్వానరాన్ సర్వాన్ కథయంతః స్వవిక్రమాన్ ॥ **6.42.42** ॥ 1563

తథా వృక్షైర్మహాకాయాః పర్వతాగ్రైశ్చ వానరాః ।
నిజఘ్నుస్తాని రక్షాంసి నఖైర్దంతైశ్చ వేగినః ॥ **6.42.43** ॥ 1564

రాజా జయతి సుగ్రీవ ఇతి శబ్దో మహానభూత్ ।
రాజంజయజయేత్యుక్త్వా స్వస్వనామకథాం తతః ॥ **6.42.44** ॥ 1565

రాక్షసాస్త్వపరే భీమాః ప్రాకారస్థా మహీం గతాన్ ।
వానరాన్ భిందిపాలైశ్చ శూలైశ్చైవ వ్యదారయన్ ॥ **6.42.45** ॥ 1566

వానరాశ్చాపి సంక్రుద్ధాః ప్రాకారస్థాన్ మహీం గతాః ।
రాక్షసాన్ పాతయామాసుః ఖమాప్లుత్య స్వబాహుభిః ॥ **6.42.46** ॥ 1567

స సంప్రహారస్తుములో మాంసశోణితకర్దమః ।
రక్షసాం వానరాణాం చ సంబభూవాద్భుతోపమః ॥ **6.42.47** ॥ 1568

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే ద్విచత్వారింశః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ త్రిచత్వారింశః సర్గః ॥

ద్వంద్వయుద్ధే వానరై రక్షసాం పరాజయః

యుధ్యతాం తు తతస్తేషాం వానరాణాం మహాత్మనాం।
రక్షసాం సంబభూవాథ బలరోషః సుదారుణః ॥ **6.43.1** ॥ 1569

తే హయైః కాంచనాపీడైర్గజైశ్చాగ్నిశిఖోపమైః।
రథైశ్చాదిత్యసంకాశైః కవచైశ్చ మనోరమైః ॥ **6.43.2** ॥ 1570

నిర్యయూ రాక్షసా వీరా నాదయంతో దిశో దశ।
రాక్షసా భీమకర్మాణో రావణస్య జయైషిణః ॥ **6.43.3** ॥ 1571

వానరాణామపి చమూర్బృహతీ జయమిచ్ఛతాం।
అభ్యధావత తాం సేనాం రక్షసాం ఘోరకర్మణాం ॥ **6.43.4** ॥ 1572

ఏతస్మిన్నంతరే తేషామన్యోన్యమభిధావతాం।
రక్షసాం వానరాణాం చ ద్వంద్వయుద్ధమవర్తత ॥ **6.43.5** ॥ 1573

అంగదేనేంద్రజిత్సార్ధం వాలిపుత్రేణ రాక్షసః।
అయుధ్యత మహాతేజాస్త్ర్యంబకేణ యథాంధకః ॥ **6.43.6** ॥ 1574

ప్రజంఘేన చ సంపాతిర్నిత్యం దుర్ధర్షణో రణే।
జంబుమాలినమారబ్ధో హనూమానపి వానరః ॥ **6.43.7** ॥ 1575

సంగతస్తు మహాక్రోధో రాక్షసో రావణానుజః।
సమరే తీక్ష్ణవేగేన శత్రుఘ్నేన విభీషణః ॥ **6.43.8** ॥ 1576

తపనేన గజః సార్ధం రాక్షసేన మహాబలః।
నికుంభేన మహాతేజా నీలోఽపి సమయుధ్యత ॥ **6.43.9** ॥ 1577

వానరేంద్రస్తు సుగ్రీవః ప్రఘసేన సుసంగతః।
సంగతః సమరే శ్రీమాన్ విరూపాక్షేణ లక్ష్మణః ॥ **6.43.10** ॥ 1578

అగ్నికేతుః సుదుర్ధర్షో రశ్మికేతుశ్చ రాక్షసః।
సుప్తఘ్నో యజ్ఞకోపశ్చ రామేణ సహ సంగతాః ॥ **6.43.11** ॥ 1579

వజ్రముష్టిశ్చ మైందేన ద్వివిదేనాశనిప్రభః।
రాక్షసాభ్యాం సుఘోరాభ్యాం కపిముఖ్యౌ సమాగతౌ ॥ **6.43.12** ॥ 1580

వీరః ప్రతపనో ఘోరో రాక్షసో రణదుర్ధరః।
సమరే తీక్ష్ణవేగేన నలేన సమయుధ్యత ॥ **6.43.13** ॥ 1581

ధర్మస్య పుత్రో బలవాన్ సుషేణ ఇతి విశ్రుతః।
స విద్యున్మాలినా సార్ధమయుధ్యత మహాకపిః ॥ **6.43.14** ॥ 1582

వానరాశ్చాపరే ఘోరా రాక్షసైరపరైః సహ।
ద్వంద్వం సమీయుః సహసా యుద్ధ్వా చ బహుభిః సహ ॥ **6.43.15** ॥ 1583

తత్రాసీత్ సుమహద్ యుద్ధం తుములం రోమహర్షణం।
రక్షసాం వానరాణాం చ వీరాణాం జయమిచ్ఛతాం ॥ **6.43.16** ॥ 1584

హరిరాక్షసదేహేభ్యః ప్రభూతాః కేశశాద్వలాః।
శరీరసంఘాటవహాః ప్రసుస్రుః శోణితాపగాః ॥ **6.43.17** ॥ 1585

ఆజఘానేంద్రజిత్ క్రుద్ధో వజ్రేణేవ శతక్రతుః।
అంగదం గదయా వీరం శత్రుసైన్యవిదారణం ॥ **6.43.18** ॥ 1586

తస్య కాంచనచిత్రాంగం రథం సాశ్వం ససారథిం।
జఘాన గదయా శ్రీమానంగదో వేగవాన్ హరిః ॥ **6.43.19** ॥ 1587

సంపాతిస్తు ప్రజంఘేన త్రిభిర్బాణైః సమాహతః।
నిజఘానాశ్వకర్ణేన ప్రజంఘం రణమూర్ధని ॥ **6.43.20** ॥ 1588

జంబుమాలీ రథస్థస్తు రథశక్త్యా మహాబలః।
బిభేద సమరే క్రుద్ధో హనూమంతం స్తనాంతరే ॥ **6.43.21** ॥ 1589

తస్య తం రథమాస్థాయ హనూమాన్ మారుతాత్మజః।
ప్రమమాథ తలేనాశు సహ తేనైవ రక్షసా ॥ **6.43.22** ॥ 1590

నదన్ ప్రతపనో ఘోరో నలం సోఽభ్యనుధావత।
నలః ప్రతపనస్యాశు పాతయామాస చక్షుషీ ॥ **6.43.23** ॥ 1591

భిన్నగాత్రః శరైస్తీక్ష్ణైః క్షిప్రహస్తేన రక్షసా।
గ్రసంతమివ సైన్యాని ప్రఘసం వానరాధిపః ॥ **6.43.24** ॥ 1592

సుగ్రీవః సప్తపర్ణేన నిజఘాన జవేన చ।
ప్రపీడ్య శరవర్షేణ రాక్షసం భీమదర్శనం ॥ **6.43.25** ॥ 1593

నిజఘాన విరూపాక్షం శరేణైకేన లక్ష్మణః।
అగ్నికేతుశ్చ దుర్ధర్షో రశ్మికేతుశ్చ రాక్షసః।
సుప్తఘ్నో యజ్ఞకోపశ్చ రామం నిర్బిభిదుః శరైః ॥ **6.43.26** ॥ 1594

తేషాం చతుర్ణాం రామస్తు శిరాంసి సమరే శరైః।
క్రుద్ధశ్చతుర్భిశ్చిచ్ఛేద ఘోరైరగ్నిశిఖోపమైః ॥ **6.43.27** ॥ 1595

వజ్రముష్టిస్తు మైందేన ముష్టినా నిహతో రణే।
పపాత సరథః సాశ్వః పురాట్ట ఇవ భూతలే ॥ **6.43.28** ॥ 1596

నికుంభస్తు రణే నీలం నీలాంజనచయప్రభం।
నిర్బిభేద శరైస్తీక్ష్ణైః కరైర్మేఘమివాంశుమాన్ ॥ **6.43.29** ॥ 1597

పునః శరశతేనాథ క్షిప్రహస్తో నిశాచరః।
బిభేద సమరే నీలం నికుంభః ప్రజహాస చ ॥ **6.43.30** ॥ 1598

తస్యైవ రథచక్రేణ నీలో విష్ణురివాహవే।
శిరశ్చిచ్ఛేద సమరే నికుంభస్య చ సారథేః ॥ **6.43.31** ॥ 1599

వజ్రాశనిసమస్పర్శో ద్వివిదోఽప్యశనిప్రభం।
జఘాన గిరిశృంగేణ మిషతాం సర్వరక్షసాం ॥ **6.43.32** ॥ 1600

ద్వివిదం వానరేంద్రం తు ద్రుమయోధినమాహవే।
శరైరశనిసంకాశైః స వివ్యాధాశనిప్రభః ॥ **6.43.33** ॥ 1601

స శరైరభివిద్ధాంగో ద్వివిదః క్రోధమూర్చ్ఛితః।
సాలేన సరథం సాశ్వం నిజఘానాశనిప్రభం ॥ **6.43.34** ॥ 1602

విద్యున్మాలీ రథస్థస్తు శరైః కాంచనభూషణైః।
సుషేణం తాడయామాస ననాద చ ముహుర్ముహుః ॥ **6.43.35** ॥ 1603

తం రథస్థమథో దృష్ట్వా సుషేణో వానరోత్తమః।
గిరిశృంగేణ మహతా రథమాశు న్యపాతయత్ ॥ **6.43.36** ॥ 1604

లాఘవేన తు సంయుక్తో విద్యున్మాలీ నిశాచరః।
అపక్రమ్య రథాత్ తూర్ణం గదాపాణిః క్షితౌ స్థితః ॥ **6.43.37** ॥ 1605

తతః క్రోధసమావిష్టః సుషేణో హరిపుంగవః।
శిలాం సుమహతీం గృహ్య నిశాచరమభిద్రవత్ ॥ **6.43.38** ॥ 1606

తమాపతంతం గదయా విద్యున్మాలీ నిశాచరః।
వక్షస్యభిజఘానాశు సుషేణం హరిపుంగవం ॥ **6.43.39** ॥ 1607

గదాప్రహారం తం ఘోరమచింత్య ప్లవగోత్తమః।
తాం తూష్ణీం పాతయామాస తస్యోరసి మహామృధే ॥ **6.43.40** ॥ 1608

శిలాప్రహారాభిహతో విద్యున్మాలీ నిశాచరః।
నిష్పిష్టహృదయో భూమౌ గతాసుర్నిపపాత హ ॥ **6.43.41** ॥ 1609

ఏవం తైర్వానరైః శూరైః శూరాస్తే రజనీచరాః।
ద్వంద్వే విమథితాస్తత్ర దైత్యా ఇవ దివౌకసైః ॥ **6.43.42** ॥ 1610

భల్లైశ్చాన్యైర్గదాభిశ్చ శక్తితోమరసాయకైః।
అపవిద్ధైశ్చాపి రథైస్తథా సాంగ్రామికైర్హయైః ॥ **6.43.43** ॥ 1611

నిహతైః కుంజరైర్మత్తైస్తథా వానరరాక్షసైః।
చక్రాక్షయుగదండైశ్చ భగ్నైర్ధరణిసంశ్రితైః ॥ **6.43.44** ॥ 1612

బభూవాయోధనం ఘోరం గోమాయుగణసేవితం।
కబంధాని సముత్పేతుర్దిక్షు వానరరక్షసాం।
విమర్దే తుములే తస్మిన్ దేవాసురరణోపమే ॥ **6.43.45** ॥ 1613

నిహన్యమానా హరిపుంగవైస్తదా
నిశాచరాః శోణితగంధమూర్చ్ఛితాః।
పునః సుయుద్ధం తరసా సమాశ్రితా
దివాకరస్యాస్తమయాభికాంక్షిణః ॥ **6.43.46** ॥ 1614

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే త్రిచత్వారింశః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ చతుశ్చత్వారింశః సర్గః ॥

రాత్రౌ వానరాణాం రక్షసాం చ ఘోరం యుద్ధం అంగదేనేంద్రజిత్పరాజయో మాయాతోఽదృశ్యమానేనేంద్రజితా శ్రీరామలక్ష్మణయోర్నాగపాశైర్బంధనం

యుధ్యతామేవ తేషాం తు తదా వానరరక్షసాం।
రవిరస్తం గతో రాత్రిః ప్రవృత్తా ప్రాణహారిణీ ॥ **6.44.1** ॥ 1615

అన్యోన్యం బద్ధవైరాణాం ఘోరాణాం జయమిచ్ఛతాం।
సంప్రవృత్తం నిశాయుద్ధం తదా వానరరక్షసాం ॥ **6.44.2** ॥ 1616

రాక్షసోఽసీతి హరయో వానరోఽసీతి రాక్షసాః।
అన్యోన్యం సమరే జఘ్నుస్తస్మింస్తమసి దారుణే ॥ **6.44.3** ॥ 1617

హత దారయ చైహీతి కథం విద్రవసీతి చ।
ఏవం సుతుములః శబ్దస్తస్మిన్ సైన్యే తు శుశ్రువే ॥ **6.44.4** ॥ 1618

కాలాః కాంచనసన్నాహాస్తస్మింస్తమసి రాక్షసాః।
సంప్రదృశ్యంత శైలేంద్రా దీప్తౌషధివనా ఇవ ॥ **6.44.5** ॥ 1619

తస్మింస్తమసి దుష్పారే రాక్షసాః క్రోధమూర్చ్ఛితాః।
పరిపేతుర్మహావేగా భక్షయంతః ప్లవంగమాన్ ॥ **6.44.6** ॥ 1620

తే హయాన్ కాంచనాపీడాన్ ధ్వజాంశ్చాశీవిషోపమాన్।
ఆప్లుత్య దశనైస్తీక్ష్ణైర్భీమకోపా వ్యదారయన్ ॥ **6.44.7** ॥ 1621

వానరా బలినో యుద్ధేఽక్షోభయన్ రాక్షసీ చమూం।
కుంజరాన్ కుంజరారోహాన్ పతాకాధ్వజినో రథాన్ ॥ **6.44.8** ॥ 1622

చకర్షుశ్చ దదంశుశ్చ దశనైః క్రోధమూర్చ్ఛితాః।
లక్ష్మణశ్చాపి రామశ్చ శరైరాశీవిషోపమైః ॥ **6.44.9** ॥ 1623

దృశ్యాదృశ్యాని రక్షాంసి ప్రవరాణి నిజఘ్నతుః।
తురంగఖురవిధ్వస్తం రథనేమిసముత్థితం ॥ **6.44.10** ॥ 1624

రురోధ కర్ణనేత్రాణి యుధ్యతాం ధరణీరజః।
వర్తమానే తథా ఘోరే సంగ్రామే లోమహర్షణే।
రుధిరౌఘా మహాఘోరా నద్యస్తత్ర విసుస్రువుః ॥ **6.44.11** ॥ 1625

తతో భేరీమృదంగానాం పణవానాం చ నిఃస్వనః।
శంఖనేమిస్వనోన్మిశ్రః సంబభూవాద్భుతోపమః ॥ **6.44.12** ॥ 1626

హతానాం స్తనమానానాం రాక్షసానాం చ నిఃస్వనః।
శస్తానాం వానరాణాం చ సంబభూవాత్ర దారుణః ॥ **6.44.13** ॥ 1627

హతైర్వానరముఖ్యైశ్చ శక్తిశూలపరశ్వధైః।
నిహతైః పర్వతాకారై రాక్షసైః కామరూపిభిః ॥ **6.44.14** ॥ 1628

శస్త్రపుష్పోపహారా చ తత్రాసీద్ యుద్ధమేదినీ।
దుర్జ్ఞేయా దుర్నివేశా చ శోణితాస్త్రావకర్దమా ॥ **6.44.15** ॥ 1629

సా బభూవ నిశా ఘోరా హరిరాక్షసహారిణీ।
కాలరాత్రీవ భూతానాం సర్వేషాం దురతిక్రమా ॥ **6.44.16** ॥ 1630

తతస్తే రాక్షసాస్తత్ర తస్మింస్తమసి దారుణే।
రామమేవాభ్యవర్తంత సంహృష్టాః శరవృష్టిభిః ॥ **6.44.17** ॥ 1631

తేషామాపతతాం శబ్దః క్రుద్ధానామపి గర్జతాం।
ఉద్వర్త ఇవ సప్తానాం సముద్రాణామభూత్ స్వనః ॥ **6.44.18** ॥ 1632

తేషాం రామః శరైః షడ్భిః షడ్ జఘాన నిశాచరాన్।
నిమేషాంతరమాత్రేణ శరైరగ్నిశిఖోపమైః ॥ **6.44.19** ॥ 1633

యజ్ఞశత్రుశ్చ దుర్ధర్షో మహాపార్శ్వమహోదరౌ।
వజ్రదంష్ట్రో మహాకాయస్తౌ చోభౌ శుకసారణౌ ॥ **6.44.20** ॥ 1634

తే తు రామేణ బాణౌఘైః సర్వమర్మసు తాడితాః।
యుద్ధాదపసృతాస్తత్ర సావశేషాయుషోఽభవన్ ॥ **6.44.21** ॥ 1635

నిమేషాంతరమాత్రేణ ఘోరైరగ్నిశిఖోపమైః।
దిశశ్చకార విమలాః ప్రదిశశ్చ మహారథః ॥ **6.44.22** ॥ 1636

యే త్వన్యే రాక్షసా వీరా రామస్యాభిముఖే స్థితాః।
తేఽపి నష్టాః సమాసాద్య పతంగా ఇవ పావకం ॥ **6.44.23** ॥ 1637

సువర్ణపుంఖైర్విశిఖైః సంపతద్భిః సమంతతః।
బభూవ రజనీ చిత్రా ఖద్యోతైరివ శారదీ ॥ **6.44.24** ॥ 1638

రాక్షసానాం చ నినదైర్భేరీణాం చైవ నిఃస్వనైః।
సా బభూవ నిశా ఘోరా భూయో ఘోరతరాభవత్ ॥ **6.44.25** ॥ 1639

తేన శబ్దేన మహతా ప్రవృద్ధేన సమంతతః।
త్రికూటః కందరాకీర్ణః ప్రవ్యాహరదివాచలః ॥ **6.44.26** ॥ 1640

గోలాంగూలా మహాకాయాస్తమసా తుల్యవర్చసః।
సంపరిష్వజ్య బాహుభ్యాం భక్షయన్ రజనీచరాన్ ॥ **6.44.27** ॥ 1641

అంగదస్తు రణే శత్రూన్ నిహంతుం సముపస్థితః।
రావణిం నిజఘానాశు సారథిం చ హయానపి ॥ **6.44.28** ॥ 1642

ఇంద్రజిత్ తు రథం త్యక్త్వా హతాశ్వో హతసారథిః।
అంగదేన మహాకాయస్తత్రైవాంతరధీయత ॥ **6.44.29** ॥ 1643

తత్ కర్మ వాలిపుత్రస్య సర్వే దేవాః సహర్షిభిః।
తుష్టువుః పూజనార్హస్య తౌ చోభౌ రామలక్ష్మణౌ ॥ **6.44.30** ॥ 1644

ప్రభావం సర్వభూతాని విదురింద్రజితో యుధి।
తతస్తే తం మహాత్మానం దృష్ట్వా తుష్టాః ప్రధర్షితం ॥ **6.44.31** ॥ 1645

తతః ప్రహృష్టాః కపయః ససుగ్రీవవిభీషణాః।
సాధుసాధ్వితి నేదుశ్చ దృష్ట్వా శత్రుం పరాజితం ॥ **6.44.32** ॥ 1646

ఇంద్రజిత్ తు తదానేన నిర్జితో భీమకర్మణా।
సంయుగే వాలిపుత్రేణ క్రోధం చక్రే సుదారుణం ॥ **6.44.33** ॥ 1647

సోఽంతర్ధానగతః పాపో రావణీ రణకర్శితః।
బ్రహ్మదత్తవరో వీరో రావణిః క్రోధమూర్చ్ఛితః ॥ **6.44.34** ॥ 1648

అదృశ్యో నిశితాన్ బాణాన్ ముమోచాశనివర్చసః।
రామం చ లక్ష్మణం చైవ ఘోరైర్నాగమయైః శరైః ॥ **6.44.35** ॥ 1649

బిభేద సమరే క్రుద్ధః సర్వగాత్రేషు రాక్షసః।
మాయయా సంవృతస్తత్ర మోహయన్ రాఘవౌ యుధి ॥ **6.44.36** ॥ 1650

అదృశ్యః సర్వభూతానాం కూటయోధీ నిశాచరః।
బబంధ శరబంధేన భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ ॥ **6.44.37** ॥ 1651

తౌ తేన పురుషవ్యాఘ్రౌ క్రుద్ధేనాశీవిషైః శరైః।
సహసాభిహతౌ వీరౌ తదా ప్రేక్షంత వానరాః ॥ **6.44.38** ॥ 1652

ప్రకాశరూపస్తు యదా న శక్త-
స్తౌ బాధితుం రాక్షసరాజపుత్రః।

మాయాం ప్రయోక్తుం సముపాజగామ
బబంధ తౌ రాజసుతౌ దురాత్మా ॥ **6.44.39** ॥ 1653

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే చతుశ్చత్వారింశః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ పంచచత్వారింశః సర్గః ॥

ఇంద్రజిద్బాణైః శ్రీరామలక్ష్మణయోర్విసంజ్ఞతా వానరాణాం శోకశ్చ

స తస్య గతిమన్విచ్ఛన్ రాజపుత్రః ప్రతాపవాన్ ।
దిదేశాతిబలో రామో దశ వానరయూథపాన్ ॥ **6.45.1** ॥ 1654

ద్వౌ సుషేణస్య దాయాదౌ నీలం చ ప్లవగాధిపం ।
అంగదం వాలిపుత్రం చ శరభం చ తరస్వినం ॥ **6.45.2** ॥ 1655

ద్వివిదం చ హనూమంతం సానుప్రస్థం మహాబలం ।
ఋషభం చర్షభస్కంధమాదిదేశ పరంతపః ॥ **6.45.3** ॥ 1656

తే సంప్రహృష్టా హరయో భీమానుద్యమ్య పాదపాన్ ।
ఆకాశం వివిశుః సర్వే మార్గమాణా దిశో దశ ॥ **6.45.4** ॥ 1657

తేషాం వేగవతాం వేగమిషుభిర్వేగవత్తరైః ।
అస్త్రవిత్ పరమాస్త్రస్తు వారయామాస రావణిః ॥ **6.45.5** ॥ 1658

తం భీమవేగా హరయో నారాచైః క్షతవిక్షతాః ।
అంధకారే న దదృశుర్మేఘైః సూర్యమివావృతం ॥ **6.45.6** ॥ 1659

రామలక్ష్మణయోరేవ సర్వదేహభిదః శరాన్ ।
భృశమావేశయామాస రావణిః సమితింజయః ॥ **6.45.7** ॥ 1660

నిరంతరశరీరౌ తు తావుభౌ రామలక్ష్మణౌ ।
క్రుద్ధేనేంద్రజితా వీరౌ పన్నగైః శరతాం గతైః ॥ **6.45.8** ॥ 1661

తయోః క్షతజమార్గేణ సుస్రావ రుధిరం బహు ।
తావుభౌ చ ప్రకాశేతే పుష్పితావివ కింశుకౌ ॥ **6.45.9** ॥ 1662

తతః పర్యంతరక్తాక్షో భిన్నాంజనచయోపమః ।
రావణిర్భ్రాతరౌ వాక్యమంతర్ధానగతోఽబ్రవీత్ ॥ **6.45.10** ॥ 1663

యుధ్యమానమనాలక్ష్యం శక్రోఽపి త్రిదశేశ్వరః ।
ద్రష్టుమాసాదితుం వాపి న శక్తః కిం పునర్యువాం ॥ **6.45.11** ॥ 1664

ప్రాపితావిషుజాలేన రాఘువౌ కంకపత్త్రిణా ।
ఏష రోషపరీతాత్మా నయామి యమసాదనం ॥ **6.45.12** ॥ 1665

ఏవముక్త్వా తు ధర్మజ్ఞౌ భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ ।
నిర్బిభేద శితైర్బాణైః ప్రజహర్ష ననాద చ ॥ **6.45.13** ॥ 1666

భిన్నాంజనచయశ్యామో విస్ఫార్య విపులం ధనుః ।
భూయ ఏవ శరాన్ ఘోరాన్ విససర్జ మహామృధే ॥ **6.45.14** ॥ 1667

తతో మర్మసు మర్మజ్ఞో మజ్జయన్ నిశితాఞ్ఛరాన్ ।
రామలక్ష్మణయోర్వీరో ననాద చ ముహుర్ముహుః ॥ **6.45.15** ॥ 1668

బద్ధౌ తు శరబంధేన తావుభౌ రణమూర్ధని ।
నిమేషాంతరమాత్రేణ న శేకతురవేక్షితుం ॥ **6.45.16** ॥ 1669

తతో విభిన్నసర్వాంగౌ శరశల్యాచితౌ కృతౌ ।
ధ్వజావివ మహేంద్రస్య రజ్జుముక్తౌ ప్రకంపితౌ ॥ **6.45.17** ॥ 1670

తౌ సంప్రచలితౌ వీరౌ మర్మభేదేన కర్శితౌ ।
నిపేతతుర్మహేష్వాసౌ జగత్యాం జగతీపతీ ॥ **6.45.18** ॥ 1671

తౌ వీరశయనే వీరౌ శయానౌ రుధిరోక్షితౌ।
శరవేష్టితసర్వాంగావార్తౌ పరమపీడితౌ ॥ **6.45.19** ॥ 1672

నహ్యవిద్ధం తయోర్గాత్రే బభూవాంగులమంతరం।
నానిర్విణ్ణం న చాధ్వస్తమాకరాగ్రాదజిహ్మగైః ॥ **6.45.20** ॥ 1673

తౌ తు క్రూరేణ నిహతౌ రక్షసా కామరూపిణా।
అసృక్స్రువతుస్తీవ్రం జలం ప్రస్రవణావివ ॥ **6.45.21** ॥ 1674

పపాత ప్రథమం రామో విద్ధో మర్మసు మార్గణైః।
క్రోధాదింద్రజితా యేన పురా శక్రో వినిర్జితః ॥ **6.45.22** ॥ 1675

రుక్మపుంఖైః ప్రసన్నాగ్రై రజోగతిభిరాశుగైః।
నారాచైరర్ధనారాచైర్భల్లైరంజలికైరపి।
వివ్యాధ వత్సదంతైశ్చ సింహదంష్ట్రైః క్షురైస్తథా ॥ **6.45.23** ॥ 1676

స వీరశయనే శిశ్యేఽవిజ్యమావిధ్య కార్ముకం।
భిన్నముష్టిపరీణాహం త్రినతం రుక్మభూషితం ॥ **6.45.24** ॥ 1677

బాణపాతాంతరే రామం పతితం పురుషర్షభం।
స తత్ర లక్ష్మణో దృష్ట్వా నిరాశో జీవితేఽభవత్ ॥ **6.45.25** ॥ 1678

రామం కమలపత్రాక్షం శరణ్యం రణతోషిణం।
శుశోచ భ్రాతరం దృష్ట్వా పతితం ధరణీతలే ॥ **6.45.26** ॥ 1679

హరయశ్చాపి తం దృష్ట్వా సంతాపం పరమం గతాః।
శోకార్తాశ్చక్రుశుర్ఘోరమశ్రుపూరితలోచనాః ॥ **6.45.27** ॥ 1680

బద్ధౌ తు తౌ వీరశయే శయానౌ
తే వానరాః సంపరివార్య తస్థుః।

సమాగతా వాయుసుతప్రముఖ్యా
విషాదమార్తాః పరమం చ జగ్ముః ॥ **6.45.28** ॥ 1681

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే పంచచత్వారింశః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ షట్చత్వారింశః సర్గః ॥

శ్రీరామలక్ష్మణౌ విసంజ్ఞౌ దృష్ట్వా వానరాణాం శోక ఇంద్రజితో హర్షోద్గారో విభీషణేన సుగ్రీవస్య ప్రబోధనం ఇంద్రజితా లంకాం గత్వా పితరం ప్రతి శత్రువధవృత్తాంతస్య శ్రావణం ప్రసన్నేన రావణేన స్వపుత్రస్యాభినందనం

తతో ద్యాం పృథివీం చైవ వీక్షమాణా వనౌకసః।
దదృశుః సంతతౌ బాణైర్భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ ॥ **6.46.1** ॥ 1682

వృష్ట్వేవోపరతే దేవే కృతకర్మణి రాక్షసే।
ఆజగామాథ తం దేశం ససుగ్రీవో విభీషణః ॥ **6.46.2** ॥ 1683

నీలశ్చ ద్వివిదో మైందః సుషేణః కుముదోఽంగదః।
తూర్ణం హనుమతా సార్ధమన్వశోచంత రాఘవౌ ॥ **6.46.3** ॥ 1684

అచేష్టౌ మందనిఃశ్వాసౌ శోణితేన పరిప్లుతౌ।
శరజాలాచితౌ స్తబ్ధౌ శయానౌ శరతల్పగౌ ॥ **6.46.4** ॥ 1685

నిఃశ్వసంతౌ యథా సర్పౌ నిశ్చేష్టౌ మందవిక్రమౌ।
రుధిరస్రావదిగ్ధాంగౌ తపనీయావివ ధ్వజౌ ॥ **6.46.5** ॥ 1686

తౌ వీరశయనే వీరౌ శయానౌ మందచేష్టితౌ।
యూథపైః సైన్యైః పరివృతౌ బాష్పవ్యాకులలోచనైః ॥ **6.46.6** ॥ 1687

రాఘవౌ పతితౌ దృష్ట్వా శరజాలసమన్వితౌ।
బభూవుర్వ్యథితాః సర్వే వానరాః సవిభీషణాః ॥ **6.46.7** ॥ 1688

అంతరిక్షం నిరీక్షంతో దిశః సర్వాశ్చ వానరాః।
న చైనం మాయయా ఛన్నం దదృశూ రావణిం రణే ॥ **6.46.8** ॥ 1689

తం తు మాయాప్రతిచ్ఛన్నం మాయయైవ విభీషణః।
వీక్షమాణో దదర్శాగ్రే భ్రాతుః పుత్రమవస్థితం।
తమప్రతిమకర్మాణమప్రతిద్వంద్వమాహవే ॥ **6.46.9** ॥ 1690

దదర్శాంతర్హితం వీరం వరదానాద్ విభీషణః।
తేజసా యశసా చైవ విక్రమేణ చ సంయుతః ॥ **6.46.10** ॥ 1691

ఇంద్రజిత్ త్వాత్మనః కర్మ తౌ శయానౌ సమీక్ష్య చ।
ఉవాచ పరమప్రీతో హర్షయన్ సర్వరాక్షసాన్ ॥ **6.46.11** ॥ 1692

దూషణస్య చ హంతారౌ ఖరస్య చ మహాబలౌ।
సాదితౌ మామకైర్బాణైర్భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ ॥ **6.46.12** ॥ 1693

నేమౌ మోక్షయితుం శక్యావేతస్మాదిషుబంధనాత్।
సర్వైరపి సమాగమ్య సర్షిసంఘైః సురాసురైః ॥ **6.46.13** ॥ 1694

యత్కృతే చింతయానస్య శోకార్తస్య పితుర్మమ।
అస్పృష్ట్వా శయనం గాత్రైస్త్రియామా యాతి శర్వరీ ॥ **6.46.14** ॥ 1695

కృత్స్నేయం యత్కృతే లంకా నదీ వర్షాస్వివాకులా।
సోఽయం మూలహరోఽనర్థః సర్వేషాం శమితో మయా ॥ **6.46.15** ॥ 1696

రామస్య లక్ష్మణస్యైవ సర్వేషాం చ వనౌకసాం।
విక్రమా నిష్ఫలాః సర్వే యథా శరది తోయదాః ॥ **6.46.16** ॥ 1697

ఏవముక్త్వా తు తాన్ సర్వాన్ రాక్షసాన్ పరిపశ్యతః।
యూథపానపి తాన్ సర్వాంస్తాడయత్ స చ రావణిః ॥ **6.46.17** ॥ 1698

నీలం నవభిరాహత్య మైందం సద్వివిదం తథా।
త్రిభిస్త్రిభిరమిత్రఘ్నస్తతాప పరమేషుభిః ॥ **6.46.18** ॥ 1699

జాంబవంతం మహేష్వాసో విద్ధ్వా బాణేన వక్షసి।
హనూమతో వేగవతో విససర్జ శరాన్ దశ ॥ **6.46.19** ॥ 1700

గవాక్షం శరభం చైవ తావప్యమితవిక్రమౌ।
ద్వాభ్యాం ద్వాభ్యాం మహావేగో వివ్యాధ యుధి రావణిః ॥ **6.46.20** ॥ 1701

గోలాంగూలేశ్వరం చైవ వాలిపుత్రమథాంగదం।
వివ్యాధ బహుభిర్బాణైస్త్వరమాణోఽథ రావణిః ॥ **6.46.21** ॥ 1702

తాన్ వానరవరాన్ భిత్త్వా శరైరగ్నిశిఖోపమైః।
ననాద బలవాంస్తత్ర మహాసత్త్వః స రావణిః ॥ **6.46.22** ॥ 1703

తానర్దయిత్వా బాణౌఘైస్త్రాసయిత్వా చ వానరాన్।
ప్రజహాస మహాబాహుర్వచనం చేదమబ్రవీత్ ॥ **6.46.23** ॥ 1704

శరబంధేన ఘోరేణ మయా బద్ధౌ చమూముఖే।
సహితౌ భ్రాతరావేతౌ నిశామయత రాక్షసాః ॥ **6.46.24** ॥ 1705

ఏవముక్తాస్తు తే సర్వే రాక్షసాః కూటయోధినః।
పరం విస్మయమాపన్నాః కర్మణా తేన హర్షితాః ॥ **6.46.25** ॥ 1706

వినేదుశ్చ మహానాదాన్ సర్వే తే జలదోపమాః।
హతో రామ ఇతి జ్ఞాత్వా రావణిం సమపూజయన్ ॥ **6.46.26** ॥ 1707

నిష్పందౌ తు తదా దృష్ట్వా భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ।
వసుధాయాం నిరుచ్ఛ్వాసౌ హతావిత్యన్వమన్యత ॥ **6.46.27** ॥ 1708

హర్షేణ తు సమావిష్ట ఇంద్రజిత్ సమితింజయః।
ప్రవివేశ పురీం లంకాం హర్షయన్ సర్వనైరృతాన్ ॥ **6.46.28** ॥ 1709

రామలక్ష్మణయోర్దృష్ట్వా శరీరే సాయకైశ్చితే।
సర్వాణి చాంగోపాంగాని సుగ్రీవం భయమావిశత్ ॥ **6.46.29** ॥ 1710

తమువాచ పరిత్రస్తం వానరేంద్రం విభీషణః।
సబాష్పవదనం దీనం శోకవ్యాకులలోచనం ॥ **6.46.30** ॥ 1711

అలం త్రాసేన సుగ్రీవ బాష్పవేగో నిగృహ్యతాం।
ఏవంప్రాయాణి యుద్ధాని విజయో నాస్తి నైష్ఠికః ॥ **6.46.31** ॥ 1712

సభాగ్యశేషతాస్మాకం యది వీర భవిష్యతి।
మోహమేతౌ ప్రహాస్యేతే మహాత్మానౌ మహాబలౌ ॥ **6.46.32** ॥ 1713

పర్యవస్థాపయాత్మానమనాథం మాం చ వానర।
సత్యధర్మాభిరక్తానాం నాస్తి మృత్యుకృతం భయం ॥ **6.46.33** ॥ 1714

ఏవముక్త్వా తతస్తస్య జలక్లిన్నేన పాణినా।
సుగ్రీవస్య శుభే నేత్రే ప్రమమార్జ విభీషణః ॥ **6.46.34** ॥ 1715

తతః సలిలమాదాయ విద్యయా పరిజప్య చ।
సుగ్రీవనేత్రే ధర్మాత్మా ప్రమమార్జ విభీషణః ॥ **6.46.35** ॥ 1716

విమృజ్య వదనం తస్య కపిరాజస్య ధీమతః।
అబ్రవీత్ కాలసంప్రాప్తమసంభ్రాంతమిదం వచః ॥ **6.46.36** ॥ 1717

న కాలః కపిరాజేంద్ర వైక్లవ్యమవలంబితుం।
అతిస్నేహోఽపి కాలేఽస్మిన్ మరణాయోపకల్పతే ॥ **6.46.37** ॥ 1718

తస్మాదుత్సృజ్య వైక్లవ్యం సర్వకార్యవినాశనం।
హితం రామపురోగాణాం సైన్యానామనుచింతయ ॥ **6.46.38** ॥ 1719

అథ వా రక్ష్యతాం రామో యావత్సంజ్ఞావిపర్యయః।
లబ్ధసంజ్ఞౌ హి కాకుత్స్థౌ భయం నౌ వ్యపనేష్యతః ॥ **6.46.39** ॥ 1720

నైతత్ కించన రామస్య న చ రామో ముమూర్షతి।
నహ్యేనం హాస్యతే లక్ష్మీర్దుర్లభా యా గతాయుషాం ॥ **6.46.40** ॥ 1721

తస్మాదాశ్వాసయాత్మానం బలం చాశ్వాసయ స్వకం।
యావత్ సైన్యాని సర్వాణి పునః సంస్థాపయామ్యహం ॥ **6.46.41** ॥ 1722

ఏతే హి ఫుల్లనయనాస్త్రాసాదాగతసాధ్వసాః।
కర్ణే కర్ణే ప్రకథితా హరయో హరిసత్తమ ॥ **6.46.42** ॥ 1723

మాం తు దృష్ట్వా ప్రధావంతమనీకం సంప్రహర్షితం।
త్యజంతు హరయస్త్రాసం భుక్తపూర్వామివ స్రజం ॥ **6.46.43** ॥ 1724

సమాశ్వాస్య తు సుగ్రీవం రాక్షసేంద్రో విభీషణః।
విద్రుతం వానరానీకం తత్ సమాశ్వాసయత్ పునః ॥ **6.46.44** ॥ 1725

ఇంద్రిజిత్ తు మహామాయః సర్వసైన్యసమావృతః।
వివేశ నగరీ లంకాం పితరం చాభ్యుపాగమత్ ॥ **6.46.45** ॥ 1726

తత్ర రావణమాసాద్య అభివాద్య కృతాంజలిః।
ఆచచక్షే ప్రియం పిత్రే నిహతౌ రామలక్ష్మణౌ ॥ **6.46.46** ॥ 1727

ఉత్పపాత తతో హృష్టః పుత్రం చ పరిషస్వజే।
రావణో రక్షసాం మధ్యే శ్రుత్వా శత్రూ నిపాతితౌ ॥ **6.46.47** ॥ 1728

ఉపాఘ్రాయ చ తం మూర్ధ్ని పప్రచ్ఛ ప్రీతమానసః।
పృచ్ఛతే చ యథావృత్తం పిత్రే తస్మై న్యవేదయత్ ॥ **6.46.48** ॥ 1729

యథా తౌ శరబంధేన నిశ్చేష్టౌ నిష్ప్రభౌ కృతౌ ॥ **6.46.49** ॥ 1730

స హర్షవేగానుగతాంతరాత్మా
శ్రుత్వా గిరం తస్య మహారథస్య।

జహౌ జ్వరం దాశరథేః సముత్థం
ప్రహృష్టవాచాభిననంద పుత్రం ॥ **6.46.50** ॥ 1731

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే షట్చత్వారింశః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ సప్తచత్వారింశః సర్గః ॥

వానరైః శ్రీరామలక్ష్మణయో రక్షణం రావణాజ్ఞయా రాక్షసీభిః పుష్పకేణ సీతాయా రణభూమౌ నయనం తత్ర తయా శ్రీరామస్య సలక్ష్మణస్య దర్శనం సీతాయా విలాపశ్చ

తస్మిన్ ప్రవిష్టే లంకాయాం కృతార్థే రావణాత్మజే ।
రాఘవం పరివార్యాథ రరక్షుర్వానరర్షభాః ॥ **6.47.1** ॥ 1732

హనుమానంగదో నీలః సుషేణః కుముదో నలః ।
గజో గవాక్షో గవయః శరభో గంధమాదనః ॥ **6.47.2** ॥ 1733

జాంబవాన్వృషభః స్కంధో రంభః శతబలిః పృథుః ।
వ్యూఢానీకాశ్చ యత్తాశ్చ ద్రుమానాదాయ సర్వతః ॥ **6.47.3** ॥ 1734

వీక్షమాణా దిశః సర్వాస్తిర్యగూర్ధ్వం చ వానరాః ।
తృణేష్వపి చ చేష్టత్సు రాక్షసా ఇతి మేనిరే ॥ **6.47.4** ॥ 1735

రావణశ్చాపి సంహృష్టో విసృజ్యేంద్రజితం సుతం ।
ఆజుహావ తతః సీతారక్షణీ రాక్షసీస్తదా ॥ **6.47.5** ॥ 1736

రాక్షస్యస్త్రిజటా చాపి శాసనాత్ తముపస్థితాః ।
తా ఉవాచ తతో హృష్టో రాక్షసీ రాక్షసాధిపః ॥ **6.47.6** ॥ 1737

హతావింద్రజితాఖ్యాత వైదేహ్యా రామలక్ష్మణౌ ।
పుష్పకం తత్సమారోప్య దర్శయధ్వం రణే హతౌ ॥ **6.47.7** ॥ 1738

యదాశ్రయాదవష్టబ్ధా నేయం మాముపతిష్ఠతే।
సోఽస్యా భర్తా సహ భ్రాత్రా నిహతో రణమూర్ధని ॥ **6.47.8** ॥ 1739

నిర్విశంకా నిరుద్విగ్నా నిరపేక్షా చ మైథిలీ।
మాముపస్థాస్యతే సీతా సర్వాభరణభూషితా ॥ **6.47.9** ॥ 1740

అద్య కాలవశం ప్రాప్తం రణే రామం సలక్ష్మణం।
అవేక్ష్య వినివృత్తా సా చాన్యాం గతిమపశ్యతీ ॥ **6.47.10** ॥ 1741

అనపేక్షా విశాలాక్షీ మాముపస్థాస్యతే స్వయం।
తస్య తద్ వచనం శ్రుత్వా రావణస్య దురాత్మనః ॥ **6.47.11** ॥ 1742

రాక్షస్యస్తాస్తథేత్యుక్త్వా జగ్ముర్వై యత్ర పుష్పకం।
తతః పుష్పకమాదాయ రాక్షస్యో రావణాజ్ఞయా ॥ **6.47.12** ॥ 1743

అశోకవనికాస్థాం తాం మైథిలీం సముపానయన్।
తామాదాయ తు రాక్షస్యో భర్తృశోకపరాజితాం ॥ **6.47.13** ॥ 1744

సీతామారోపయామాసుర్విమానం పుష్పకం తదా।
తతః పుష్పకమారోప్య సీతాం త్రిజటయా సహ ॥ **6.47.14** ॥ 1745

జగ్ముర్దర్శయితుం తస్యై రాక్షస్యో రామలక్ష్మణౌ।
రావణశ్చారయామాస పతాకాధ్వజమాలినీం ॥ **6.47.15** ॥ 1746

ప్రాఘోషయత హృష్టశ్చ లంకాయాం రాక్షసేశ్వరః।
రాఘవో లక్ష్మణశ్చైవ హతావింద్రజితా రణే ॥ **6.47.16** ॥ 1747

విమానేనాపి గత్వా తు సీతా త్రిజటయా సహ।
దదర్శ వానరాణాం తు సర్వం సైన్యం నిపాతితం ॥ **6.47.17** ॥ 1748

ప్రహృష్టమనసశ్చాపి దదర్శ పిశితాశనాన్।
వానరాంశ్చాతిదుఃఖార్తాన్ రామలక్ష్మణపార్శ్వతః ॥ **6.47.18** ॥ 1749

తతః సీతా దదర్శోభౌ శయానౌ శరతల్పగౌ।
లక్ష్మణం చైవ రామం చ విసంజ్ఞౌ శరపీడితౌ ॥ **6.47.19** ॥ 1750

విధ్వస్తకవచౌ వీరౌ విప్రవిద్ధశరాసనౌ।
సాయకైశ్చిన్నసర్వాంగౌ శరస్తంబమయౌ క్షితౌ ॥ **6.47.20** ॥ 1751

తౌ దృష్ట్వా భ్రాతరౌ తత్ర ప్రవీరౌ పురుషర్షభౌ।
శయానౌ పుండరీకాక్షౌ కుమారావివ పావకీ ॥ **6.47.21** ॥ 1752

శరతల్పగతౌ వీరౌ తథాభూతౌ నరర్షభౌ।
దుఃఖార్తా కరుణం సీతా సుభృశం విలలాప హ ॥ **6.47.22** ॥ 1753

భర్తారమనవద్యాంగీ లక్ష్మణం చాసితేక్షణా।
ప్రేక్ష్య పాంసుషు చేష్టంతౌ రురోద జనకాత్మజా ॥ **6.47.23** ॥ 1754

సబాష్పశోకాభిహతా సమీక్ష్య
తౌ భ్రాతరౌ దేవసుతప్రభావౌ।
వితర్కయంతీ నిధనం తయోః సా
దుఃఖాన్వితా వాక్యమిదం జగాద ॥ **6.47.24** ॥ 1755

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే సప్తచత్వారింశః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ అష్టచత్వారింశః సర్గః ॥

సీతాయా విలాపస్త్రిజటయా తస్యా బోధనం శ్రీరామలక్ష్మణయోర్జీవితావస్థాం ప్రత్యాయ్య తతో లంకాయాం నివర్తనం చ

భర్తారం నిహతం దృష్ట్వా లక్ష్మణం చ మహాబలం।
విలలాప భృశం సీతా కరుణం శోకకర్శితా ॥ **6.48.1** ॥ 1756

ఊచుర్లాక్షణికా యే మాం పుత్రిణ్యవిధవేతి చ।
తేఽద్య సర్వే హతే రామే జ్ఞానినోఽనృతవాదినః ॥ **6.48.2** ॥ 1757

యజ్వనో మహిషీం యే మామూచుః పత్నీం చ సత్రిణః।
తేఽద్య సర్వే హతే రామే జ్ఞానినోఽనృతవాదినః ॥ **6.48.3** ॥ 1758

వీరపార్థివపత్నీనాం యే విదుర్భర్తృపూజితాం।
తేఽద్య సర్వే హతే రామే జ్ఞానినోఽనృతవాదినః ॥ **6.48.4** ॥ 1759

ఊచుః సంశ్రవణే యే మాం ద్విజాః కార్తాంతికాః శుభాం।
తేఽద్య సర్వే హతే రామే జ్ఞానినోఽనృతవాదినః ॥ **6.48.5** ॥ 1760

ఇమాని ఖలు పద్మాని పాదయోర్వై కులస్త్రియః।
ఆధిరాజ్యేఽభిషిచ్యంతే నరేంద్రైః పతిభిః సహ ॥ **6.48.6** ॥ 1761

వైధవ్యం యాంతి యైర్నార్యోఽలక్షణైర్భాగ్యదుర్లభాః।
నాత్మనస్తాని పశ్యామి పశ్యంతీ హతలక్షణా ॥ **6.48.7** ॥ 1762

సత్యనామాని పద్మాని స్త్రీణాముక్తాని లక్షణైః।
తాన్యద్య నిహతే రామే వితథాని భవంతి మే ॥ **6.48.8** ॥ 1763

కేశాః సూక్ష్మాః సమా నీలా భ్రువౌ చాసంహతే మమ।
వృత్తే చారోమకే జంఘే దంతాశ్చావిరలా మమ ॥ **6.48.9** ॥ 1764

శంఖ నేత్రే కరౌ పాదౌ గుల్ఫావూరూ సమౌ చితౌ।
అనువృత్తనఖాః స్నిగ్ధాః సమాశ్చాంగులయో మమ ॥ **6.48.10** ॥ 1765

స్తనౌ చావిరలౌ పీనౌ మామకౌ మగ్నచూచుకౌ।
మగ్నా చోత్సేధనీ నాభిః పార్శ్వోరస్కం చ మే చితం ॥ **6.48.11** ॥ 1766

మమ వర్ణో మణినిభో మృదూన్యంగరుహాణి చ।
ప్రతిష్ఠితాం ద్వాదశభిర్మామూచుః శుభలక్షణాం ॥ **6.48.12** ॥ 1767

సమగ్రయవమచ్ఛిద్రం పాణిపాదం చ వర్ణవత్।
మందస్మితేత్యేవ చ మాం కన్యాలాక్షణికా విదుః ॥ **6.48.13** ॥ 1768

ఆధిరాజ్యేఽభిషేకో మే బ్రాహ్మణైః పతినా సహ।
కృతాంతకుశలైరుక్తం తత్ సర్వం వితథీకృతం ॥ **6.48.14** ॥ 1769

శోధయిత్వా జనస్థానం ప్రవృత్తిముపలభ్య చ।
తీర్త్వా సాగరమక్షోభ్యం భ్రాతరౌ గోష్పదే హతౌ ॥ **6.48.15** ॥ 1770

నను వారుణమాగ్నేయమైంద్రం వాయవ్యమేవ చ।
అస్త్రం బ్రహ్మశిరశ్చైవ రాఘవౌ ప్రత్యపద్యత ॥ **6.48.16** ॥ 1771

అదృశ్యమానేన రణే మాయయా వాసవోపమౌ।
మమ నాథావనాథాయా నిహతౌ రామలక్ష్మణౌ ॥ **6.48.17** ॥ 1772

నహి దృష్టిపథం ప్రాప్య రాఘవస్య రణే రిపుః।
జీవన్ ప్రతినివర్తేత యద్యపి స్యాన్మనోజవః ॥ **6.48.18** ॥ 1773

న కాలస్యాతిభారోఽస్తి కృతాంతశ్చ సుదుర్జయః।
యత్ర రామః సహ భ్రాత్రా శేతే యుధి నిపాతితః ॥ **6.48.19** ॥ 1774

న శోచామి తథా రామం లక్ష్మణం చ మహారథం।
నాత్మానం జననీం చాపి యథా శ్వశ్రూం తపస్వినీం ॥ **6.48.20** ॥ 1775

సా తు చింతయతే నిత్యం సమాప్తవ్రతమాగతం।
కదా ద్రక్ష్యామి సీతాం చ లక్ష్మణం చ సరాఘవం ॥ **6.48.21** ॥ 1776

పరిదేవయమానాం తాం రాక్షసీ త్రిజటాబ్రవీత్।
మా విషాదం కృథా దేవి భర్తాయం తవ జీవతి ॥ **6.48.22** ॥ 1777

కారణాని చ వక్ష్యామి మహాంతి సదృశాని చ।
యథేమౌ జీవతో దేవి భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ ॥ **6.48.23** ॥ 1778

నహి కోపపరీతాని హర్షపర్యుత్సుకాని చ।
భవంతి యుధి యోధానాం ముఖాని నిహతే పతౌ ॥ **6.48.24** ॥ 1779

ఇదం విమానం వైదేహి పుష్పకం నామ నామతః।
దివ్యం త్వాం ధారయేన్నేదం యద్యేతౌ గతజీవితౌ ॥ **6.48.25** ॥ 1780

హతవీరప్రధానా హి గతోత్సాహా నిరుద్యమా।
సేనా భ్రమతి సంఖ్యేషు హతకర్ణేవ నౌర్జలే ॥ **6.48.26** ॥ 1781

ఇయం పునరసంభ్రాంతా నిరుద్విగ్నా తపస్విని।
సేనా రక్షతి కాకుత్స్థా మయా ప్రీత్యా నివేదితౌ ॥ **6.48.27** ॥ 1782

సా త్వం భవ సువిస్రబ్ధా అనుమానైః సుఖోదయైః।
అహతౌ పశ్య కాకుత్స్థా స్నేహాదేతద్ బ్రవీమి తే ॥ **6.48.28** ॥ 1783

అనృతం నోక్తపూర్వం మే న చ వక్ష్యామి మైథిలి।
చారిత్రసుఖశీలత్వాత్ ప్రవిష్టాసి మనో మమ ॥ **6.48.29** ॥ 1784

నేమౌ శక్యౌ రణే జేతుం సేంద్రైరపి సురాసురైః।
తాదృశం దర్శనం దృష్ట్వా మయా చోదీరితం తవ ॥ **6.48.30** ॥ 1785

ఇదం తు సుమహచ్చిత్రం శరైః పశ్యస్వ మైథిలి।
విసంజ్ఞౌ పతితావేతౌ నైవ లక్ష్మీర్విముంచతి ॥ **6.48.31** ॥ 1786

ప్రాయేణ గతసత్త్వానాం పురుషాణాం గతాయుషాం।
దృశ్యమానేషు వక్త్రేషు పరం భవతి వైకృతం ॥ **6.48.32** ॥ 1787

త్యజ శోకం చ దుఃఖం చ మోహం చ జనకాత్మజే।
రామలక్ష్మణయోరర్థే నాద్య శక్యమజీవితుం ॥ **6.48.33** ॥ 1788

శ్రుత్వా తు వచనం తస్యాః సీతా సురసుతోపమా।
కృతాంజలిరువాచేమామేవమస్త్వితి మైథిలీ ॥ **6.48.34** ॥ 1789

విమానం పుష్పకం తత్తు సన్నివర్త్య మనోజవం।
దీనా త్రిజటయా సీతా లంకామేవ ప్రవేశితా ॥ **6.48.35** ॥ 1790

తతస్త్రిజటయా సార్ధం పుష్పకాదవరుహ్య సా।
అశోకవనికామేవ రాక్షసీభిః ప్రవేశితా ॥ **6.48.36** ॥ 1791

ప్రవిశ్య సీతా బహువృక్షఖండాం
తాం రాక్షసేంద్రస్య విహారభూమిం।
సంప్రేక్ష్య సంచింత్య చ రాజపుత్రౌ
పరం విషాదం సముపాజగామ ॥ **6.48.37** ॥ 1792

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే అష్టచత్వారింశః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ ఏకోనపంచాశః సర్గః ॥

సంజ్ఞాముపేత్య శ్రీరామస్య లక్ష్మణార్థం విలాపః - ప్రాణాన్ పరిత్యక్తుం నిశ్చిత్య తేన వానరాన్ ప్రతి గృహే నివర్తనాయాదేశస్య ప్రదానం

ఘోరేణ శరబంధేన బద్ధౌ దశరథాత్మజౌ।
నిఃశ్వసంతౌ యథా నాగౌ శయానౌ రుధిరోక్షితౌ ॥ **6.49.1** ॥ 1793

సర్వే తే వానరశ్రేష్ఠాః ససుగ్రీవమహాబలాః।
పరివార్య మహాత్మానౌ తస్థుః శోకపరిప్లుతాః ॥ **6.49.2** ॥ 1794

ఏతస్మిన్నంతరే రామః ప్రత్యబుధ్యత వీర్యవాన్।
స్థిరత్వాత్ సత్త్వయోగాచ్చ శరైః సందానితోఽపి సన్ ॥ **6.49.3** ॥ 1795

తతో దృష్ట్వా సరుధిరం నిషణ్ణం గాఢమర్పితం।
భ్రాతరం దీనవదనం పర్యదేవయదాతురః ॥ **6.49.4** ॥ 1796

కిం ను మే సీతయా కార్యం లబ్ధయా జీవితేన వా।
శయానం యోఽద్య పశ్యామి భ్రాతరం యుధి నిర్జితం ॥ **6.49.5** ॥ 1797

శక్యా సీతాసమా నారీ మర్త్యలోకే విచిన్వతా।
న లక్ష్మణసమో భ్రాతా సచివః సాంపరాయికః ॥ **6.49.6** ॥ 1798

పరిత్యక్ష్యామ్యహం ప్రాణాన్ వానరాణాం తు పశ్యతాం।
యది పంచత్వమాపన్నః సుమిత్రానందవర్ధనః ॥ **6.49.7** ॥ 1799

కిం ను వక్ష్యామి కౌసల్యాం మాతరం కిం ను కైకయీం।
కథమంబాం సుమిత్రాం చ పుత్రదర్శనలాలసాం ॥ **6.49.8** ॥ 1800

వివత్సాం వేపమానాం చ వేపంతీం కురరీమివ।
కథమాశ్వాసయిష్యామి యది యాస్యామి తం వినా ॥ **6.49.9** ॥ 1801

కథం వక్ష్యామి శత్రుఘ్నం భరతం చ యశస్వినం।
మయా సహ వనం యాతో వినా తేనాహమాగతః ॥ **6.49.10** ॥ 1802

ఉపాలంభం న శక్ష్యామి సోఢుమంబాసుమిత్రయా।
ఇహైవ దేహం త్యక్ష్యామి నహి జీవితుముత్సహే ॥ **6.49.11** ॥ 1803

ధిఙ్మాం దుష్కృతకర్మాణమనార్యం యత్కృతే హ్యసౌ।
లక్ష్మణః పతితః శేతే శరతల్పే గతాసువత్ ॥ **6.49.12** ॥ 1804

త్వం నిత్యం సువిషణ్ణం మామాశ్వాసయసి లక్ష్మణ।
గతాసుర్నాద్య శక్తోఽసి మామార్తమభిభాషితుం ॥ **6.49.13** ॥ 1805

యేనాద్య బహవో యుద్ధే నిహతా రాక్షసాః క్షితౌ।
తస్యామేవాద్య శూరస్త్వం శేషే వినిహతః శరైః ॥ **6.49.14** ॥ 1806

శయానః శరతల్పేఽస్మిన్ సశోణితపరిస్రుతః।
శరభూతస్తతో భాసి భాస్కరోఽస్తమివ వ్రజన్ ॥ **6.49.15** ॥ 1807

బాణాభిహతమర్మత్వాన్న శక్నోషీహ భాషితుం।
రుజా చాబ్రువతో యస్య దృష్టిరాగేణ సూచ్యతే ॥ **6.49.16** ॥ 1808

యథైవ మాం వనం యాంతమనుయాతో మహాద్యుతిః।
అహమప్యనుయాస్యామి తథైవైనం యమక్షయం ॥ **6.49.17** ॥ 1809

ఇష్టబంధుజనో నిత్యం మాం చ నిత్యమనువ్రతః।
ఇమామద్య గతోఽవస్థాం మమానార్యస్య దుర్నయైః ॥ **6.49.18** ॥ 1810

సురుష్టేనాపి వీరేణ లక్ష్మణేన న సంస్మరే।
పరుషం విప్రియం చాపి శ్రావితం తు కదాచన ॥ **6.49.19** ॥ 1811

విససర్జైకవేగేన పంచ బాణశతాని యః।
ఇశ్వస్త్రేష్వధికస్తస్మాత్ కార్తవీర్యాచ్చ లక్ష్మణః ॥ **6.49.20** ॥ 1812

అస్త్రైరస్త్రాణి యో హన్యాచ్ఛక్రస్యాపి మహాత్మనః।
సోఽయముర్వ్యాం హతః శేతే మహార్హశయనోచితః ॥ **6.49.21** ॥ 1813

తత్తు మిథ్యా ప్రలప్తం మాం ప్రధక్ష్యతి న సంశయః।
యన్మయా న కృతో రాజా రాక్షసానాం విభీషణః ॥ **6.49.22** ॥ 1814

అస్మిన్ ముహూర్తే సుగ్రీవ ప్రతియాతుమితోఽర్హసి।
మత్వా హీనం మయా రాజన్ రావణోఽభిభవిష్యతి ॥ **6.49.23** ॥ 1815

అంగదం తు పురస్కృత్య ససైన్యం సపరిచ్ఛదం।
సాగరం తర సుగ్రీవ నీలేన చ నలేన చ ॥ **6.49.24** ॥ 1816

కృతం హి సుమహత్కర్మ యదన్యైర్దుష్కరం రణే।
ఋక్షరాజేన తుష్యామి గోలాంగూలాధిపేన చ ॥ **6.49.25** ॥ 1817

అంగదేన కృతం కర్మ మైందేన ద్వివిదేన చ।
యుద్ధం కేసరిణా సంఖ్యే ఘోరం సంపాతినా కృతం ॥ **6.49.26** ॥ 1818

గవయేన గవాక్షేణ శరభేణ గజేన చ।
అన్యైశ్చ హరిభిర్యుద్ధం మదర్థే త్యక్తజీవితైః ॥ **6.49.27** ॥ 1819

న చాతిక్రమితుం శక్యం దైవం సుగ్రీవ మానుషైః।
యత్తు శక్యం వయస్యేన సుహృదా వా పరం మమ ॥ **6.49.28** ॥ 1820

కృతం సుగ్రీవ తత్ సర్వం భవతా ధర్మభీరుణా।
మిత్రకార్యం కృతమిదం భవద్భిర్వానరర్షభాః ॥ **6.49.29** ॥ 1821

అనుజ్ఞాతా మయా సర్వే యథేష్టం గంతుమర్హథ।
శుశ్రువుస్తస్య యే సర్వే వానరాః పరిదేవితం ॥ **6.49.30** ॥ 1822

వర్తయాంచక్రిరేఽశ్రూణి నేత్రైః కృష్ణేతరేక్షణాః ॥ **6.49.31** ॥ 1823

తతః సర్వాణ్యనీకాని స్థాపయిత్వా విభీషణః।
ఆజగామ గదాపాణిస్త్వరితం యత్ర రాఘవః ॥ **6.49.32** ॥ 1824

తం దృష్ట్వా త్వరితం యాంతం నీలాంజనచయోపమం।
వానరా దుద్రువుః సర్వే మన్యమానాస్తు రావణిం ॥ **6.49.33** ॥ 1825

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే ఏకోనపంచాశః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ పంచాశః సర్గః ॥

విభీషణమింద్రజితం మత్వా వానరాణాం పలాయనం, సుగ్రీవస్యాజ్ఞయా జాంబవతా తేభ్యః సాంత్వనాప్రదానం విభీషణస్య విలాపః, సుగ్రీవేణ తస్య ప్రబోధనం గరుడస్యాగమనం శ్రీరామలక్ష్మణౌ నాగపాశతో మోచయిత్వా తస్య పునర్గమనం చ

అథోవాచ మహాతేజా హరిరాజో మహాబలః।
కిమియం వ్యథితా సేనా మూఢవాతేవ నౌర్జలే ॥ **6.50.1** ॥ 1826

సుగ్రీవస్య వచః శ్రుత్వా వాలిపుత్రోఽంగదోఽబ్రవీత్।
న త్వం పశ్యసి రామం చ లక్ష్మణం చ మహారథం ॥ **6.50.2** ॥ 1827

శరజాలాచితౌ వీరావుభౌ దశరథాత్మజౌ।
శరతల్పే మహాత్మానౌ శయానౌ రుధిరోక్షితౌ ॥ **6.50.3** ॥ 1828

అథాబ్రవీద్ వానరేంద్రః సుగ్రీవః పుత్రమంగదం।
నానిమిత్తమిదం మన్యే భవితవ్యం భయేన తు ॥ **6.50.4** ॥ 1829

విషణ్ణవదనా హ్యేతే త్యక్తప్రహరణా దిశః।
పలాయంతేఽత్ర హరయస్త్రాసాదుత్ఫుల్లలోచనాః ॥ **6.50.5** ॥ 1830

అన్యోన్యస్య న లజ్జంతే న నిరీక్షంతి పృష్ఠతః।
విప్రకర్షంతి చాన్యోన్యం పతితం లంఘయంతి చ ॥ **6.50.6** ॥ 1831

ఏతస్మిన్నంతరే వీరో గదాపాణిర్విభీషణః।
సుగ్రీవం వర్ధయామాస రాఘవం చ జయాశిషా ॥ **6.50.7** ॥ 1832

విభీషణం చ సుగ్రీవో దృష్ట్వా వానరభీషణం।
ఋక్షరాజం మహాత్మానం సమీపస్థమువాచ హ ॥ **6.50.8** ॥ 1833

విభీషణోఽయం సంప్రాప్తో యం దృష్ట్వా వానరర్షభాః।
ద్రవంత్యాయతసంత్రాసా రావణాత్మజశంకయా ॥ **6.50.9** ॥ 1834

శీఘ్రమేతాన్ సుసంత్రస్తాన్ బహుధా విప్రధావితాన్।
పర్యవస్థాపయాఖ్యాహి విభీషణముపస్థితం ॥ **6.50.10** ॥ 1835

సుగ్రీవేణైవముక్తస్తు జాంబవానృక్షపార్థివః।
వానరాన్ సాంత్వయామాస సన్నివర్త్య ప్రధావతః ॥ **6.50.11** ॥ 1836

తే నివృత్తాః పునః సర్వే వానరాస్త్యక్తసాధ్వసాః।
ఋక్షరాజవచః శ్రుత్వా తం చ దృష్ట్వా విభీషణం ॥ **6.50.12** ॥ 1837

విభీషణస్తు రామస్య దృష్ట్వా గాత్రం శరైశ్చితం।
లక్ష్మణస్య తు ధర్మాత్మా బభూవ వ్యథితస్తదా ॥ **6.50.13** ॥ 1838

జలక్లిన్నేన హస్తేన తయోర్నేత్రే విమృజ్య చ।
శోకసంపీడితమనా రురోద విలలాప చ ॥ **6.50.14** ॥ 1839

ఇమౌ తౌ సత్త్వసంపన్నౌ విక్రాంతౌ ప్రియసంయుగౌ।
ఇమామవస్థాం గమితౌ రాక్షసైః కూటయోధిభిః ॥ **6.50.15** ॥ 1840

భ్రాతృపుత్రేణ చైతేన దుష్పుత్రేణ దురాత్మనా।
రాక్షస్యా జిహ్మయా బుద్ధ్యా వంచితావృజువిక్రమౌ ॥ **6.50.16** ॥ 1841

శరైరిమావలం విద్ధౌ రుధిరేణ సముక్షితౌ।
వసుధాయామిమౌ సుప్తౌ దృశ్యేతే శల్యకావివ ॥ **6.50.17** ॥ 1842

యయోర్వీర్యముపాశ్రిత్య ప్రతిష్ఠా కాంక్షితా మయా।
తావిమౌ దేహనాశాయ ప్రసుప్తౌ పురుషర్షభౌ ॥ **6.50.18** ॥ 1843

జీవన్నద్య విపన్నోఽస్మి నష్టరాజ్యమనోరథః।
ప్రాప్తప్రతిజ్ఞశ్చ రిపుః సకామో రావణః కృతః ॥ **6.50.19** ॥ 1844

ఏవం విలపమానం తం పరిష్వజ్య విభీషణం।
సుగ్రీవః సత్త్వసంపన్నో హరిరాజోఽబ్రవీదిదం ॥ **6.50.20** ॥ 1845

రాజ్యం ప్రాప్స్యసి ధర్మజ్ఞ లంకాయాం నేహ సంశయః।
రావణః సహ పుత్రేణ స్వకామం నేహ లప్స్యతే ॥ **6.50.21** ॥ 1846

గరుడాధిష్ఠితావేతావుభౌ రాఘవలక్ష్మణౌ।
త్యక్త్వా మోహం వధిష్యేతే సగణం రావణం రణే ॥ **6.50.22** ॥ 1847

తమేవం సాంత్వయిత్వా తు సమాశ్వాస్య తు రాక్షసం।
సుషేణం శ్వశురం పార్శ్వే సుగ్రీవస్తమువాచ హ ॥ **6.50.23** ॥ 1848

సహ శూరైర్హరిగణైర్లబ్ధసంజ్ఞావరిందమౌ।
గచ్ఛ త్వం భ్రాతరౌ గృహ్య కిష్కింధాం రామలక్ష్మణౌ ॥ **6.50.24** ॥ 1849

అహం తు రావణం హత్వా సపుత్రం సహబాంధవం।
మైథిలీమానయిష్యామి శక్రో నష్టామివ శ్రియం ॥ **6.50.25** ॥ 1850

శ్రుత్వైతద్ వానరేంద్రస్య సుషేణో వాక్యమబ్రవీత్।
దేవాసురం మహాయుద్ధమనుభూతం పురాతనం ॥ **6.50.26** ॥ 1851

తదా స్మ దానవా దేవాఞ్శరసంస్పర్శకోవిదాన్।
నిజఘ్నుః శస్త్రవిదుషశ్చాదయంతో ముహుర్ముహుః ॥ **6.50.27** ॥ 1852

తానార్తాన్ నష్టసంజ్ఞాంశ్చ గతాసూంశ్చ బృహస్పతిః।
విద్యాభిర్మంత్రయుక్తాభిరోషధీభిశ్చికిత్సతి ॥ **6.50.28** ॥ 1853

తాన్యౌషధాన్యానయితుం క్షీరోదం యాంతు సాగరం।
జవేన వానరాః శీఘ్రం సంపాతిపనసాదయః ॥ **6.50.29** ॥ 1854

హరయస్తు విజానంతి పార్వతీ తే మహౌషధీ।
సంజీవకరణీం దివ్యాం విశల్యాం దేవనిర్మితాం ॥ **6.50.30** ॥ 1855

చంద్రశ్చ నామ ద్రోణశ్చ క్షీరోదే సాగరోత్తమే।
అమృతం యత్ర మథితం తత్ర తే పరమౌషధీ ॥ **6.50.31** ॥ 1856

తౌ తత్ర విహితౌ దేవైః పర్వతౌ తౌ మహోదధౌ।
అయం వాయుసుతో రాజన్ హనూమాంస్తత్ర గచ్ఛతు ॥ **6.50.32** ॥ 1857

ఏతస్మిన్నంతరే వాయుర్మేఘాశ్చాపి సవిద్యుతః।
పర్యస్య సాగరే తోయం కంపయన్నివ పర్వతాన్ ॥ **6.50.33** ॥ 1858

మహతా పక్షవాతేన సర్వద్వీపమహాద్రుమాః।
నిపేతుర్భగ్నవిటపాః సలిలే లవణాంభసి ॥ **6.50.34** ॥ 1859

అభవన్ పన్నగాస్తస్తా భోగినస్తత్ర వాసినః।
శీఘ్రం సర్వాణి యాదాంసి జగ్ముశ్చ లవణార్ణవం ॥ **6.50.35** ॥ 1860

తతో ముహూర్తాద్ గరుడం వైనతేయం మహాబలం।
వానరా దదృశుః సర్వే జ్వలంతమివ పావకం ॥ **6.50.36** ॥ 1861

తమాగతమభిప్రేక్ష్య నాగాస్తే విప్రదుద్రువుః।
యైస్తు తౌ పురుషౌ బద్ధౌ శరభూతైర్మహాబలైః ॥ **6.50.37** ॥ 1862

తతః సుపర్ణః కాకుత్స్థౌ స్పృష్ట్వా ప్రత్యభినంద్య చ।
విమమర్శ చ పాణిభ్యాం ముఖే చంద్రసమప్రభే ॥ **6.50.38** ॥ 1863

వైనతేయేన సంస్పృష్టాస్తయోః సంరురుహుర్వ్రణాః।
సువర్ణే చ తనూ స్నిగ్ధే తయోరాశు బభూవతుః ॥ **6.50.39** ॥ 1864

తేజో వీర్యం బలం చౌజ ఉత్సాహశ్చ మహాగుణాః।
ప్రదర్శనం చ బుద్ధిశ్చ స్మృతిశ్చ ద్విగుణా తయోః ॥ **6.50.40** ॥ 1865

తావుత్థాప్య మహాతేజా గరుడో వాసవోపమౌ।
ఉభౌ చ సస్వజే హృష్టో రామశ్చైనమువాచ హ ॥ **6.50.41** ॥ 1866

భవత్ప్రసాదాద్ వ్యసనం రావణిప్రభవం మహత్।
ఉపాయేన వ్యతిక్రాంతౌ శీఘ్రం చ బలినౌ కృతౌ ॥ **6.50.42** ॥ 1867

యథా తాతం దశరథం యథాజం చ పితామహం।
తథా భవంతమాసాద్య హృదయం మే ప్రసీదతి ॥ **6.50.43** ॥ 1868

కో భవాన్ రూపసంపన్నో దివ్యస్రగనులేపనః।
వసానో విరజే వస్త్రే దివ్యాభరణభూషితః ॥ **6.50.44** ॥ 1869

తమువాచ మహాతేజా వైనతేయో మహాబలః।
పతత్రిరాజః ప్రీతాత్మా హర్షపర్యాకులేక్షణం ॥ **6.50.45** ॥ 1870

అహం సఖా తే కాకుత్స్థ ప్రియః ప్రాణో బహిశ్చరః।
గరుత్మానిహ సంప్రాప్తో యువయోః సాహ్యకారణాత్ ॥ **6.50.46** ॥ 1871

అసురా వా మహావీర్యా దానవా వా మహాబలాః।
సురాశ్చాపి సగంధర్వాః పురస్కృత్య శతక్రతుం ॥ **6.50.47** ॥ 1872

నేమం మోక్షయితుం శక్తాః శరబంధం సుదారుణం।
మాయాబలాదింద్రజితా నిర్మితం క్రూరకర్మణా ॥ **6.50.48** ॥ 1873

ఏతే నాగాః కాద్రవేయాస్తీక్ష్ణదంష్ట్రా విషోల్బణాః।
రక్షోమాయాప్రభావేణ శరభూతాస్త్వదాశ్రయాః ॥ **6.50.49** ॥ 1874

సభాగ్యశ్చాసి ధర్మజ్ఞ రామ సత్యపరాక్రమ।
లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా సమరే రిపుఘాతినా ॥ **6.50.50** ॥ 1875

ఇమం శ్రుత్వా తు వృత్తాంతం త్వరమాణోఽహమాగతః।
సహసైవావయోః స్నేహాత్ సఖిత్వమనుపాలయన్ ॥ **6.50.51** ॥ 1876

మోక్షితౌ చ మహాఘోరాదస్మాత్ సాయకబంధనాత్।
అప్రమాదశ్చ కర్తవ్యో యువాభ్యాం నిత్యమేవ హి ॥ **6.50.52** ॥ 1877

ప్రకృత్యా రాక్షసాః సర్వే సంగ్రామే కూటయోధినః।
శూరాణాం శుద్ధభావానాం భవతామార్జవం బలం ॥ **6.50.53** ॥ 1878

తన్న విశ్వసనీయం వో రాక్షసానాం రణాజిరే।
ఏతేనైవోపమానేన నిత్యం జిహ్మా హి రాక్షసాః ॥ **6.50.54** ॥ 1879

ఏవముక్త్వా తదా రామం సుపర్ణః స మహాబలః।
పరిష్వజ్య చ సుస్నిగ్ధమాప్రష్టుముపచక్రమే ॥ **6.50.55** ॥ 1880

సఖే రాఘవ ధర్మజ్ఞ రిపూణామపి వత్సల।
అభ్యనుజ్ఞాతుమిచ్ఛామి గమిష్యామి యథాసుఖం ॥ **6.50.56** ॥ 1881

న చ కౌతూహలం కార్యం సఖిత్వం ప్రతి రాఘవ।
కృతకర్మా రణే వీర సఖిత్వం ప్రతివేత్స్యసి ॥ **6.50.57** ॥ 1882

బాలవృద్ధావశేషాం తు లంకాం కృత్వా శరోర్మిభిః।
రావణం తు రిపుం హత్వా సీతాం త్వముపలప్స్యసే ॥ **6.50.58** ॥ 1883

ఇత్యేవముక్త్వా వచనం సుపర్ణః శీఘ్రవిక్రమః।
రామం చ నీరుజం కృత్వా మధ్యే తేషాం వనౌకసాం ॥ **6.50.59** ॥ 1884

ప్రదక్షిణం తతః కృత్వా పరిష్వజ్య చ వీర్యవాన్।
జగామాకాశమావిశ్య సుపర్ణః పవనో యథా ॥ **6.50.60** ॥ 1885

నీరుజౌ రాఘవౌ దృష్ట్వా తతో వానరయూథపాః।
సింహనాదం తదా నేదుర్లాంగూలం దుధువుశ్చ తే ॥ **6.50.61** ॥ 1886

తతో భేరీః సమాజఘ్నుర్మృదంగాంశ్చాప్యవాదయన్ ।
దధ్ముః శంఖాన్ సంప్రహృష్టాః శ్వేలంత్యపి యథాపురం ॥ **6.50.62** ॥ 1887

అపరే స్ఫోట్య విక్రాంతా వానరా నగయోధినః ।
ద్రుమానుత్పాట్య వివిధాంస్తస్థుః శతసహస్రశః ॥ **6.50.63** ॥ 1888

విసృజంతో మహానాదాంస్త్రాసయంతో నిశాచరాన్ ।
లంకాద్వారాణ్యుపాజగ్ముర్యోద్ధుకామాః ప్లవంగమాః ॥ **6.50.64** ॥ 1889

తేషాం సుభీమస్తుములో నినాదో
బభూవ శాఖామృగయూథపానాం ।
క్షయే నిదాఘస్య యథా ఘనానాం
నాదః సుభీమో నదతాం నిశీథే ॥ **6.50.65** ॥ 1890

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే పంచాశః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ ఏకపంచాశః సర్గః ॥

శ్రీరామస్య బంధనతో మోక్షం శ్రుత్వా చింతితేన రావణేన ధూమ్రాక్షస్య యుద్ధాయ ప్రేషణం సేనాపతినా సహ తస్య నగరాన్నిర్గమనం చ

తేషాం తు తుములం శబ్దం వానరాణాం మహౌజసాం।
నర్దతాం రాక్షసైః సార్ధం తదా శుశ్రావ రావణః ॥ **6.51.1** ॥ 1891

స్నిగ్ధగంభీరనిర్ఘోషం శ్రుత్వా తం నినదం భృశం।
సచివానాం తతస్తేషాం మధ్యే వచనమబ్రవీత్ ॥ **6.51.2** ॥ 1892

యథాసౌ సంప్రహృష్టానాం వానరాణాముపస్థితః।
బహూనాం సుమహాన్ నాదో మేఘానామివ గర్జతాం ॥ **6.51.3** ॥ 1893

సువ్యక్తం మహతీ ప్రీతిరేతేషాం నాత్ర సంశయః।
తథాహి విపులైర్నాదైశ్చుక్షుభే లవణార్ణవః ॥ **6.51.4** ॥ 1894

తౌ తు బద్ధౌ శరైస్తీక్ష్ణైర్భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ।
అయం చ సుమహాన్ నాదః శంకాం జనయతీవ మే ॥ **6.51.5** ॥ 1895

ఏవం చ వచనం చోక్త్వా మంత్రిణో రాక్షసేశ్వరః।
ఉవాచ నైరృతాంస్తత్ర సమీపపరివర్తినః ॥ **6.51.6** ॥ 1896

జ్ఞాయతాం తూర్ణమేతేషాం సర్వేషాం చ వనౌకసాం।
శోకకాలే సముత్పన్నే హర్షకారణముత్థితం ॥ **6.51.7** ॥ 1897

తథోక్తాస్తే సుసంభ్రాంతాః ప్రాకారమధిరుహ్య చ।
దదృశుః పాలితాం సేనాం సుగ్రీవేణ మహాత్మనా ॥ **6.51.8** ॥ 1898

తౌ చ ముక్తౌ సుఘోరేణ శరబంధేన రాఘవౌ।
సముత్థితౌ మహాభాగౌ విషేదుః సర్వరాక్షసాః ॥ **6.51.9** ॥ 1899

సంత్రస్తహృదయాః సర్వే ప్రాకారాదవరుహ్య తే।
వివర్ణా రాక్షసా ఘోరా రాక్షసేంద్రముపస్థితాః ॥ **6.51.10** ॥ 1900

తదప్రియం దీనముఖా రావణస్య చ రాక్షసాః।
కృత్స్నం నివేదయామాసుర్యథావద్ వాక్యకోవిదాః ॥ **6.51.11** ॥ 1901

యౌ తావింద్రజితా యుద్ధే భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ।
నిబద్ధౌ శరబంధేన నిష్ప్రకంపభుజౌ కృతౌ ॥ **6.51.12** ॥ 1902

విముక్తౌ శరబంధేన దృశ్యేతే తౌ రణాజిరే।
పాశానివ గజౌ ఛిత్త్వా గజేంద్రసమవిక్రమౌ ॥ **6.51.13** ॥ 1903

తచ్ఛ్రుత్వా వచనం తేషాం రాక్షసేంద్రో మహాబలః।
చింతాశోకసమాక్రాంతో వివర్ణవదనోఽభవత్ ॥ **6.51.14** ॥ 1904

ఘోరైర్దత్తవరైర్బద్ధౌ శరైరాశీవిషోపమైః।
అమోఘైః సూర్యసంకాశైః ప్రమథ్యేంద్రజితా యుధి ॥ **6.51.15** ॥ 1905

తదస్త్రబంధమాసాద్య యది ముక్తౌ రిపూ మమ।
సంశయస్థమిదం సర్వమనుపశ్యామ్యహం బలం ॥ **6.51.16** ॥ 1906

నిష్ఫలాః ఖలు సంవృత్తాః శరాః పావకతేజసః।
ఆదత్తం యైస్తు సంగ్రామే రిపూణాం జీవితం మమ ॥ **6.51.17** ॥ 1907

ఏవముక్త్వా తు సంక్రుద్ధో నిఃశ్వసన్నురగో యథా।
అబ్రవీద్ రక్షసాం మధ్యే ధూమ్రాక్షం నామ రాక్షసం ॥ **6.51.18** ॥ 1908

బలేన మహతా యుక్తో రక్షసాం భీమవిక్రమ।
త్వం వధాయాశు నిర్యాహి రామస్య సహ వానరైః ॥ **6.51.19** ॥ 1909

ఏవముక్తస్తు ధూమ్రాక్షో రాక్షసేంద్రేణ ధీమతా।
పరిక్రమ్య తతః శీఘ్రం నిర్జగామ నృపాలయాత్ ॥ **6.51.20** ॥ 1910

అభినిష్క్రమ్య తద్ద్వారం బలాధ్యక్షమువాచ హ।
త్వరయస్వ బలం శీఘ్రం కిం చిరేణ యుయుత్సతః ॥ **6.51.21** ॥ 1911

ధూమ్రాక్షవచనం శ్రుత్వా బలాధ్యక్షో బలానుగః।
బలముద్యోజయామాస రావణస్యాజ్ఞయా భృశం ॥ **6.51.22** ॥ 1912

తే బద్ధఘంటా బలినో ఘోరరూపా నిశాచరాః।
వినద్యమానాః సంహృష్టా ధూమ్రాక్షం పర్యవారయన్ ॥ **6.51.23** ॥ 1913

వివిధాయుధహస్తాశ్చ శూలముద్గరపాణయః।
గదాభిః పట్టిశైర్దండైరాయసైర్ముసలైరపి ॥ **6.51.24** ॥ 1914

పరిఘైర్భిందిపాలైశ్చ భల్లైః పాశైః పరశ్వధైః।
నిర్యయూ రాక్షసా ఘోరా నర్దంతో జలదా యథా ॥ **6.51.25** ॥ 1915

రథైః కవచినస్త్వన్యే ధ్వజైశ్చ సమలంకృతైః।
సువర్ణజాలవిహితైః ఖరైశ్చ వివిధాననైః ॥ **6.51.26** ॥ 1916

హయైః పరమశీఘ్రైశ్చ గజైశ్చైవ మదోత్కటైః।
నిర్యయుర్నైరృతవ్యాఘ్రా వ్యాఘ్రా ఇవ దురాసదాః ॥ **6.51.27** ॥ 1917

వృకసింహముఖైర్యుక్తం ఖరైః కనకభూషితైః।
ఆరురోహ రథం దివ్యం ధూమ్రాక్షః ఖరనిఃస్వనః ॥ **6.51.28** ॥ 1918

స నిర్యాతో మహావీర్యో ధూమ్రాక్షో రాక్షసైర్వృతః।
హసన్ వై పశ్చిమద్వారాద్ధనూమాన్ యత్ర తిష్ఠతి ॥ **6.51.29** ॥ 1919

రథప్రవరమాస్థాయ ఖరయుక్తం ఖరస్వనం।
ప్రయాంతం తు మహాఘోరం రాక్షసం భీమదర్శనం ॥ **6.51.30** ॥ 1920

అంతరిక్షగతాః క్రూరాః శకునాః ప్రత్యషేధయన్।
రథశీర్షే మహాభీమో గృధ్రశ్చ నిపపాత హ ॥ **6.51.31** ॥ 1921

ధ్వజాగ్రే గ్రథితాశ్చైవ నిపేతుః కుణపాశనాః।
రుధిరార్ద్రో మహాఞ్ఛ్వేతః కబంధః పతితో భువి ॥ **6.51.32** ॥ 1922

విస్వరం చోత్సృజన్నాదాన్ ధూమ్రాక్షస్య నిపాతితః।
వవర్ష రుధిరం దేవః సంచచాల చ మేదినీ ॥ **6.51.33** ॥ 1923

ప్రతిలోమం వవౌ వాయుర్నిర్ఘాతసమనిఃస్వనః।
తిమిరౌఘావృతాస్తత్ర దిశశ్చ న చకాశిరే ॥ **6.51.34** ॥ 1924

స తూత్పాతాంస్తతో దృష్ట్వా రాక్షసానాం భయావహాన్।
ప్రాదుర్భూతాన్ సుఘోరాంశ్చ ధూమ్రాక్షో వ్యథితోఽభవత్।
ముముహూ రాక్షసాః సర్వే ధూమ్రాక్షస్య పురఃసరాః ॥ **6.51.35** ॥ 1925

తతః సుభీమో బహుభిర్నిశాచరై -
ర్వృతోఽభినిష్క్రమ్య రణోత్సుకో బలీ।
దదర్శ తాం రాఘవబాహుపాలితాం
మహౌఘకల్పాం బహు వానరీం చమూం ॥ **6.51.36** ॥ 1926

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే ఏకపంచాశః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ ద్విపంచాశః సర్గః ॥

ధూమ్రాక్షస్య యుద్ధం తస్య హనుమతా వధశ్చ

ధూమ్రాక్షం ప్రేక్ష్య నిర్యాంతం రాక్షసం భీమవిక్రమం।
వినేదుర్వానరాః సర్వే ప్రహృష్టా యుద్ధకాంక్షిణః ॥ **6.52.1** ॥ 1927

తేషాం సుతుములం యుద్ధం సంజజ్ఞే కపిరక్షసాం।
అన్యోన్యం పాదపైర్ఘోరైర్నిఘ్నతాం శూలముద్గరైః ॥ **6.52.2** ॥ 1928

రాక్షసైర్వానరా ఘోరా వినికృత్తాః సమంతతః।
వానరై రాక్షసాశ్చాపి ద్రుమైర్భూమిసమీకృతాః ॥ **6.52.3** ॥ 1929

రాక్షసాస్త్వభిసంక్రుద్ధా వానరాన్ నిశితైః శరైః।
వివ్యధుర్ఘోరసంకాశైః కంకపత్త్రైరజిహ్మగైః ॥ **6.52.4** ॥ 1930

తే గదాభిశ్చ భీమాభిః పట్టిశైః కూటముద్గరైః।
ఘోరైశ్చ పరిఘైశ్చిత్రైస్త్రిశూలైశ్చాపి సంశ్రితైః ॥ **6.52.5** ॥ 1931

విదార్యమాణా రక్షోభిర్వానరాస్తే మహాబలాః।
అమర్షజనితోద్ధర్షాశ్చక్రుః కర్మాణ్యభీతవత్ ॥ **6.52.6** ॥ 1932

శరనిర్భిన్నగాత్రాస్తే శూలనిర్భిన్నదేహినః।
జగృహుస్తే ద్రుమాంస్తత్ర శిలాశ్చ హరియూథపాః ॥ **6.52.7** ॥ 1933

తే భీమవేగా హరయో నర్దమానాస్తతస్తతః।
మమంథూ రాక్షసాన్ వీరాన్ నామాని చ బభాషిరే ॥ **6.52.8** ॥ 1934

తద్ బభూవాద్భుతం ఘోరం యుద్ధం వానరరక్షసాం।
శిలాభిర్వివిధాభిశ్చ బహుశాఖైశ్చ పాదపైః ॥ **6.52.9** ॥ 1935

రాక్షసా మథితాః కేచిద్ వానరైర్జితకాశిభిః।
ప్రవేమూ రుధిరం కేచిన్ముఖై రుధిరభోజనాః ॥ **6.52.10** ॥ 1936

పార్శ్వేషు దారితాః కేచిత్ కేచిద్ రాశీకృతా ద్రుమైః।
శిలాభిశ్చూర్ణితాః కేచిత్ కేచిద్ దంతైర్విదారితాః ॥ **6.52.11** ॥ 1937

ధ్వజైర్విమథితైర్భగ్నైః ఖడ్గైశ్చ వినిపాతితైః।
రథైర్విధ్వంసితైః కేచిద్ వ్యథితా రజనీచరాః ॥ **6.52.12** ॥ 1938

గజేంద్రైః పర్వతాకారైః పర్వతాగ్రైర్వనౌకసాం।
మథితైర్వాజిభిః కీర్ణం సారోహైర్వసుధాతలం ॥ **6.52.13** ॥ 1939

వానరైర్భీమవిక్రాంతైరాప్లుత్యోత్ప్లుత్య వేగితైః।
రాక్షసాః కరజైస్తీక్ష్ణైర్ముఖేషు వినిదారితాః ॥ **6.52.14** ॥ 1940

విషణ్ణవదనా భూయో విప్రకీర్ణశిరోరుహాః।
మూఢాః శోణితగంధేన నిపేతుర్ధరణీతలే ॥ **6.52.15** ॥ 1941

అన్యే తు పరమక్రుద్ధా రాక్షసా భీమవిక్రమాః।
తలైరేవాభిధావంతి వజ్రస్పర్శసమైర్హరీన్ ॥ **6.52.16** ॥ 1942

వానరైః పాతయంతస్తే వేగితా వేగవత్తరైః।
ముష్టిభిశ్చరణైర్దంతైః పాదపైశ్చావపోథితాః ॥ **6.52.17** ॥ 1943

సైన్యం తు విద్రుతం దృష్ట్వా ధూమ్రాక్షో రాక్షసర్షభః।
రోషేణ కదనం చక్రే వానరాణాం యుయుత్సతాం ॥ **6.52.18** ॥ 1944

ప్రాసైః ప్రమథితాః కేచిద్ వానరాః శోణితస్రవాః।
ముద్గరైరాహతాః కేచిత్ పతితా ధరణీతలే ॥ **6.52.19** ॥ 1945

పరిఘైర్మథితాః కేచిద్ భిందిపాలైశ్చ దారితాః।
పట్టిశైర్మథితాః కేచిద్ విహ్వలంతో గతాసవః ॥ **6.52.20** ॥ 1946

కేచిద్ వినిహతా భూమౌ రుధిరార్ద్రా వనౌకసః।
కేచిద్ విద్రావితా నష్టాః సంక్రుద్ధై రాక్షసైర్యుధి ॥ **6.52.21** ॥ 1947

విభిన్నహృదయాః కేచిదేకపార్శ్వేన శాయితాః।
విదారితాస్త్రిశూలైశ్చ కేచిదాంత్రైర్వినిఃసృతాః ॥ **6.52.22** ॥ 1948

తత్ సుభీమం మహద్యుద్ధం హరిరాక్షససంకులం।
ప్రబభౌ శస్త్రబహులం శిలాపాదపసంకులం ॥ **6.52.23** ॥ 1949

ధనుర్జ్యాతంత్రిమధురం హిక్కాతాలసమన్వితం।
మందస్తనితగీతం తద్ యుద్ధగాంధర్వమాబభౌ ॥ **6.52.24** ॥ 1950

ధూమ్రాక్షస్తు ధనుష్పాణిర్వానరాన్ రణమూర్ధని।
హసన్ విద్రావయామాస దిశస్తాంఛరవృష్టిభిః ॥ **6.52.25** ॥ 1951

ధూమ్రాక్షేణార్దితం సైన్యం వ్యథితం ప్రేక్ష్య మారుతిః।
అభ్యవర్తత సంక్రుద్ధః ప్రగృహ్య విపులాం శిలాం ॥ **6.52.26** ॥ 1952

క్రోధాద్ ద్విగుణతామ్రాక్షః పితుస్తుల్యపరాక్రమః।
శిలాం తాం పాతయామాస ధూమ్రాక్షస్య రథం ప్రతి ॥ **6.52.27** ॥ 1953

ఆపతంతీం శిలాం దృష్ట్వా గదాముద్యమ్య సంభ్రమాత్।
రథాదాప్లుత్య వేగేన వసుధాయాం వ్యతిష్ఠత ॥ **6.52.28** ॥ 1954

సా ప్రమథ్య రథం తస్య నిపపాత శిలా భువి।
సచక్రకూబరం సాశ్వం సధ్వజం సశరాసనం ॥ **6.52.29** ॥ 1955

స భంక్త్వా తు రథం తస్య హనూమాన్ మారుతాత్మజః।
రక్షసాం కదనం చక్రే సస్కంధవిటపైర్ద్రుమైః ॥ **6.52.30** ॥ 1956

విభిన్నశిరసో భూత్వా రాక్షసా రుధిరోక్షితాః।
ద్రుమైః ప్రమథితాశ్చాన్యే నిపేతుర్ధరణీతలే ॥ **6.52.31** ॥ 1957

విద్రావ్య రాక్షసం సైన్యం హనూమాన్ మారుతాత్మజః।
గిరేః శిఖరమాదాయ ధూమ్రాక్షమభిదుద్రువే ॥ **6.52.32** ॥ 1958

తమాపతంతం ధూమ్రాక్షో గదాముద్యమ్య వీర్యవాన్।
వినర్దమానః సహసా హనూమంతమభిద్రవత్ ॥ **6.52.33** ॥ 1959

తస్య క్రుద్ధస్య రోషేణ గదాం తాం బహుకంటకాం।
పాతయామాస ధూమ్రాక్షో మస్తకేఽథ హనూమతః ॥ **6.52.34** ॥ 1960

తాడితః స తయా తత్ర గదయా భీమవేగయా।
స కపిర్మారుతబలస్తం ప్రహారమచింతయన్ ॥ **6.52.35** ॥ 1961

ధూమ్రాక్షస్య శిరోమధ్యే గిరిశృంగమపాతయత్।
స విస్ఫారితసర్వాంగో గిరిశృంగేణ తాడితః ॥ **6.52.36** ॥ 1962

పపాత సహసా భూమౌ వికీర్ణ ఇవ పర్వతః।
ధూమ్రాక్షం నిహతం దృష్ట్వా హతశేషా నిశాచరాః।
త్రస్తాః ప్రవివిశుర్లంకాం వధ్యమానాః ప్లవంగమైః ॥ **6.52.37** ॥ 1963

స తు పవనసుతో నిహత్య శత్రూన్
క్షతజవహాః సరితశ్చ సంవికీర్య।
రిపువధజనితశ్రమో మహాత్మా
ముదమగమత్ కపిభిః సుపూజ్యమానః ॥ **6.52.38** ॥ 1964

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే ద్విపంచాశః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ త్రిపంచాశః సర్గః ॥

ససైన్యస్య వజ్రదంష్ట్రస్య యుద్ధాయ ప్రస్థానం వానరాణాం రాక్షసైః సహ యుద్ధం వజ్రదంష్ట్రేన వానరాణామంగదేన రక్షసాం చ సంహారః

ధూమ్రాక్షం నిహతం శ్రుత్వా రావణో రాక్షసేశ్వరః।
క్రోధేన మహతాఽఽవిష్టో నిఃశ్వసన్నురగో యథా ॥ **6.53.1** ॥ 1965

దీర్ఘముష్ణం వినిఃశ్వస్య క్రోధేన కలుషీకృతః।
అబ్రవీద్ రాక్షసం క్రూరం వజ్రదంష్ట్రం మహాబలం ॥ **6.53.2** ॥ 1966

గచ్ఛ త్వం వీర నిర్యాహి రాక్షసైః పరివారితః।
జహి దాశరథిం రామం సుగ్రీవం వానరైః సహ ॥ **6.53.3** ॥ 1967

తథేత్యుక్త్వా ద్రుతతరం మాయావీ రాక్షసేశ్వరః।
నిర్జగామ బలైః సార్ధం బహుభిః పరివారితః ॥ **6.53.4** ॥ 1968

నాగైరశ్వైః ఖరైరుష్ట్రైః సంయుక్తః సుసమాహితః।
పతాకాధ్వజచిత్రైశ్చ బహుభిః సమలంకృతః ॥ **6.53.5** ॥ 1969

తతో విచిత్రకేయూరముకుటేన విభూషితః।
తనుత్రం స సమావృత్య సధనుర్నిర్యయౌ ద్రుతం ॥ **6.53.6** ॥ 1970

పతాకాలంకృతం దీప్తం తప్తకాంచనభూషితం।
రథం ప్రదక్షిణం కృత్వా సమారోహచ్చమూపతిః ॥ **6.53.7** ॥ 1971

ఋష్టిభిస్తోమరైశ్చిత్రైః శ్లక్ష్ణైశ్చ ముసలైరపి।
భిందిపాలైశ్చ చాపైశ్చ శక్తిభిః పట్టిశైరపి ॥ **6.53.8** ॥ 1972

ఖడ్గైశ్చక్రైర్గదాభిశ్చ నిశితైశ్చ పరశ్వధైః।
పదాతయశ్చ నిర్యాంతి వివిధాః శస్త్రపాణయః ॥ **6.53.9** ॥ 1973

విచిత్రవాససః సర్వే దీప్తా రాక్షసపుంగవాః।
గజా మహోత్కటాః శూరాశ్చలంత ఇవ పర్వతాః ॥ **6.53.10** ॥ 1974

తే యుద్ధకుశలా రూఢాస్తోమరాంకుశపాణిభిః।
అన్యే లక్షణసంయుక్తాః శూరారూఢా మహాబలాః ॥ **6.53.11** ॥ 1975

తద్ రాక్షసబలం సర్వం విప్రస్థితమశోభత।
ప్రావృట్కాలే యథా మేఘా నర్దమానాః సవిద్యుతః ॥ **6.53.12** ॥ 1976

నిఃసృతా దక్షిణద్వారాదంగదో యత్ర యూథపః।
తేషాం నిష్క్రమమాణానామశుభం సమజాయత ॥ **6.53.13** ॥ 1977

ఆకాశాద్ విఘనాత్ తీవ్రా ఉల్కాశ్చాభ్యపతంస్తదా।
వమంతః పావకజ్వాలాః శివా ఘోరా వవాశిరే ॥ **6.53.14** ॥ 1978

వ్యాహరంత మృగా ఘోరా రక్షసాం నిధనం తదా।
సమాపతంతో యోధాస్తు ప్రాస్ఖలంస్తత్ర దారుణం ॥ **6.53.15** ॥ 1979

ఏతానౌత్పాతికాన్ దృష్ట్వా వజ్రదంష్ట్రో మహాబలః।
ధైర్యమాలంబ్య తేజస్వీ నిర్జగామ రణోత్సుకః ॥ **6.53.16** ॥ 1980

తాంస్తు విద్రవతో దృష్ట్వా వానరా జితకాశినః।
ప్రణేదుః సుమహానాదాన్ దిశః శబ్దేన పూరయన్ ॥ **6.53.17** ॥ 1981

తతః ప్రవృత్తం తుములం హరీణాం రాక్షసైః సహ।
ఘోరాణాం భీమరూపాణామన్యోన్యవధకాంక్షిణాం ॥ **6.53.18** ॥ 1982

నిష్పతంతో మహోత్సాహా భిన్నదేహశిరోధరాః।
రుధిరోక్షితసర్వాంగా న్యపతన్ ధరణీతలే ॥ **6.53.19** ॥ 1983

కేచిదన్యోన్యమాసాద్య శూరాః పరిఘబాహవః।
చిక్షిపుర్వివిధాఞ్శస్త్రాన్ సమరేష్వనివర్తినః ॥ **6.53.20** ॥ 1984

ద్రుమాణాం చ శిలానాం చ శస్త్రాణాం చాపి నిఃస్వనః।
శ్రూయతే సుమహాంస్తత్ర ఘోరో హృదయభేదనః ॥ **6.53.21** ॥ 1985

రథనేమిస్వనస్తత్ర ధనుషశ్చాపి ఘోరవత్।
శంఖభేరీమృదంగానాం బభూవ తుములః స్వనః ॥ **6.53.22** ॥ 1986

కేచిదస్త్రాణి సంత్యజ్య బాహుయుద్ధమకుర్వత ॥ **6.53.23** ॥ 1987

తలైశ్చ చరణైశ్చాపి ముష్టిభిశ్చ ద్రుమైరపి।
జానుభిశ్చ హతాః కేచిద్ భగ్నదేహాశ్చ రాక్షసాః।
శిలాభిశ్చూర్ణితాః కేచిద్ వానరైర్యుద్ధదుర్మదైః ॥ **6.53.24** ॥ 1988

వజ్రదంష్ట్రో భృశం బాణై రణే విత్రాసయన్ హరీన్।
చచార లోకసంహారే పాశహస్త ఇవాంతకః ॥ **6.53.25** ॥ 1989

బలవంతోఽస్త్రవిదుషో నానాప్రహరణా రణే।
జఘ్నుర్వానరసైన్యాని రాక్షసాః క్రోధమూర్చ్ఛితాః ॥ **6.53.26** ॥ 1990

జఘ్నే తాన్ రాక్షసాన్ సర్వాన్ ధృష్టో వాలిసుతో రణే।
క్రోధేన ద్విగుణావిష్టః సంవర్తక ఇవానలః ॥ **6.53.27** ॥ 1991

తాన్ రాక్షసగణాన్ సర్వాన్ వృక్షముద్యమ్య వీర్యవాన్।
అంగదః క్రోధతామ్రాక్షః సింహః క్షుద్రమృగానివ ॥ **6.53.28** ॥ 1992

చకార కదనం ఘోరం శక్రతుల్యపరాక్రమః।
అంగదాభిహతాస్తత్ర రాక్షసా భీమవిక్రమాః ॥ **6.53.29** ॥ 1993

విభిన్నశిరసః పేతుర్నికృత్తా ఇవ పాదపాః।
రథేశ్చత్రైర్ధ్వజైరశ్వైః శరీరైర్హరిరక్షసాం ॥ **6.53.30** ॥ 1994

రుధిరౌఘేణ సంఛన్నా భూమిర్భయకరీ తదా।
హారకేయూరవస్త్రైశ్చ శస్త్రైశ్చ సమలంకృతా ॥ **6.53.31** ॥ 1995

భూమిర్భాతి రణే తత్ర శారదీవ యథా నిశా।
అంగదస్య చ వేగేన తద్ రాక్షసబలం మహత్।
ప్రాకంపత తదా తత్ర పవనేనాంబుదో యథా ॥ **6.53.32** ॥ 1996

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే త్రిపంచాశః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ చతుఃపంచాశః సర్గః ॥

వజ్రదంష్ట్రాంగదయోర్యుద్ధమంగదేన తస్య వధశ్చ

స్వబలస్య చ ఘాతేన అంగదస్య బలేన చ।
రాక్షసః క్రోధమావిష్టో వజ్రదంష్ట్రో మహాబలః ॥ **6.54.1** ॥ 1997

విస్ఫార్య చ ధనుర్ఘోరం శక్రాశనిసమప్రభం।
వానరాణామనీకాని ప్రాకిరచ్ఛరవృష్టిభిః ॥ **6.54.2** ॥ 1998

రాక్షసాశ్చాపి ముఖ్యాస్తే రథేషు సమవస్థితాః।
నానాప్రహరణాః శూరాః ప్రాయుధ్యంత తదా రణే ॥ **6.54.3** ॥ 1999

వానరాణాం చ శూరాస్తు తే సర్వే ప్లవగర్షభాః।
అయుధ్యంత శిలాహస్తాః సమవేతాః సమంతతః ॥ **6.54.4** ॥ 2000

తత్రాయుధసహస్రాణి తస్మిన్నాయోధనే భృశం।
రాక్షసాః కపిముఖ్యేషు పాతయాంచక్రిరే తదా ॥ **6.54.5** ॥ 2001

వానరాశ్చైవ రక్షఃసు గిరివృక్షాన్ మహాశిలాః।
ప్రవీరాః పాతయామాసుర్మత్తవారణసన్నిభాః ॥ **6.54.6** ॥ 2002

శూరాణాం యుధ్యమానానాం సమరేష్వనివర్తినాం।
తద్ రాక్షసగణానాం చ సుయుద్ధం సమవర్తత ॥ **6.54.7** ॥ 2003

ప్రభిన్నశిరసః కేచిచ్ఛిన్నాః పాదైశ్చ బాహుభిః।
శస్త్రైరర్దితదేహాస్తు రుధిరేణ సముక్షితాః ॥ **6.54.8** ॥ 2004

హరయో రాక్షసాశ్చైవ శేరతే గాం సమాశ్రితాః।
కంకగృధ్రబలాఢ్యాశ్చ గోమాయుకులసంకులాః ॥ **6.54.9** ॥ 2005

కబంధాని సముత్పేతుర్భీరూణాం భీషణాని వై।
భుజపాణిశిరశ్ఛిన్నాశ్ఛిన్నకాయాశ్చ భూతలే ॥ **6.54.10** ॥ 2006

వానరా రాక్షసాశ్చాపి నిపేతుస్తత్ర భూతలే।
తతో వానరసైన్యేన హన్యమానం నిశాచరం ॥ **6.54.11** ॥ 2007

ప్రాభజ్యత బలం సర్వం వజ్రదంష్ట్రస్య పశ్యతః।
రాక్షసాన్ భయవిత్రస్తాన్ హన్యమానాన్ ప్లవంగమైః ॥ **6.54.12** ॥ 2008

దృష్ట్వా స రోషతామ్రాక్షో వజ్రదంష్టః ప్రతాపవాన్।
ప్రవివేశ ధనుష్పాణిస్త్రాసయన్ హరివాహినీం ॥ **6.54.13** ॥ 2009

శరైర్విదారయామాస కంకపత్త్రైరజిహ్మగైః।
బిభేద వానరాంస్తత్ర సప్తాష్టౌ నవ పంచ చ ॥ **6.54.14** ॥ 2010

వివ్యాధ పరమక్రుద్ధో వజ్రదంష్ట్రః ప్రతాపవాన్।
త్రస్తాః సర్వే హరిగణాః శరైః సంకృత్తదేహినః।
అంగదం సంప్రధావంతి ప్రజాపతిమివ ప్రజాః ॥ **6.54.15** ॥ 2011

తతో హరిగణాన్ భగ్నాన్ దృష్ట్వా వాలిసుతస్తదా।
క్రోధేన వజ్రదంష్ట్రం తముదీక్షంతముదైక్షత ॥ **6.54.16** ॥ 2012

వజ్రదంష్ట్రోఽంగదశ్చోభౌ యోయుధ్యేతే పరస్పరం।
చేరతుః పరమక్రుద్ధౌ హరిమత్తగజావివ ॥ **6.54.17** ॥ 2013

తతః శతసహస్రేణ హరిపుత్రం మహాబలం।
జఘాన మర్మదేశేషు శరైరగ్నిశిఖోపమైః ॥ **6.54.18** ॥ 2014

రుధిరోక్షితసర్వాంగో వాలిసూనుర్మహాబలః।
చిక్షేప వజ్రదంష్ట్రాయ వృక్షం భీమపరాక్రమః ॥ **6.54.19** ॥ 2015

దృష్ట్వా పతంతం తం వృక్షమసంభ్రాంతశ్చ రాక్షసః।
చిచ్ఛేద బహుధా సోఽపి మథితః ప్రాపతద్ భువి ॥ **6.54.20** ॥ 2016

తం దృష్ట్వా వజ్రదంష్ట్రస్య విక్రమం ప్లవగర్షభః।
ప్రగృహ్య విపులం శైలం చిక్షేప చ ననాద చ ॥ **6.54.21** ॥ 2017

తమాపతంతం దృష్ట్వా స రథాదాప్లుత్య వీర్యవాన్।
గదాపాణిరసంభ్రాంతః పృథివ్యాం సమతిష్ఠత ॥ **6.54.22** ॥ 2018

అంగదేన శిలా క్షిప్తా గత్వా తు రణమూర్ధని।
సచక్రకూబరం సాశ్వం ప్రమమాథ రథం తదా ॥ **6.54.23** ॥ 2019

తతోఽన్యచ్ఛిఖరం గృహ్య విపులం ద్రుమభూషితం।
వజ్రదంష్ట్రస్య శిరసి పాతయామాస వానరః ॥ **6.54.24** ॥ 2020

అభవచ్ఛోణితోద్గారీ వజ్రదంష్ట్రః సుమూర్చ్ఛితః।
ముహూర్తమభవన్మూఢో గదామాలింగ్య నిఃశ్వసన్ ॥ **6.54.25** ॥ 2021

స లబ్ధసంజ్ఞో గదయా వాలిపుత్రమవస్థితం।
జఘాన పరమక్రుద్ధో వక్షోదేశే నిశాచరః ॥ **6.54.26** ॥ 2022

గదాం త్యక్త్వా తతస్తత్ర ముష్టియుద్ధమకుర్వత।
అన్యోన్యం జఘ్నతుస్తత్ర తావుభౌ హరిరాక్షసౌ ॥ **6.54.27** ॥ 2023

రుధిరోద్గారిణౌ తౌ తు ప్రహారైర్జనితశ్రమౌ।
బభూవతుః సువిక్రాంతావంగారకబుధావివ ॥ **6.54.28** ॥ 2024

తతః పరమతేజస్వీ అంగదః ప్లవగర్షభః।
ఉత్పాట్య వృక్షం స్థితవానాసీత్ పుష్పఫలైర్యుతః ॥ **6.54.29** ॥ 2025

జగ్రాహ చార్షభం చర్మ ఖడ్గం చ విపులం శుభం।
కింకిణీజాలసంఛన్నం చర్మణా చ పరిష్కృతం ॥ **6.54.30** ॥ 2026

చిత్రాంశ్చ రుచిరాన్ మార్గాంశ్చేరతుః కపిరాక్షసౌ।
జఘ్నతుశ్చ తదాన్యోన్యం నర్దంతౌ జయకాంక్షిణౌ ॥ **6.54.31** ॥ 2027

వ్రణైః సాస్రైరశోభేతాం పుష్పితావివ కింశుకౌ।
యుధ్యమానౌ పరిశ్రాంతౌ జానుభ్యామవనీం గతౌ ॥ **6.54.32** ॥ 2028

నిమేషాంతరమాత్రేణ అంగదః కపికుంజరః।
ఉదతిష్ఠత దీప్తాక్షో దండాహత ఇవోరగః ॥ **6.54.33** ॥ 2029

నిర్మలేన సుధౌతేన ఖడ్గేనాస్య మహచ్ఛిరః।
జధాన వజ్రదంష్ట్రస్య వాలిసూనుర్మహాబలః ॥ **6.54.34** ॥ 2030

రుధిరోక్షితగాత్రస్య బభూవ పతితం ద్విధా।
తచ్చ తస్య పరీతాక్షం శుభం ఖడ్గహతం శిరః ॥ **6.54.35** ॥ 2031

వజ్రదంష్ట్రం హతం దృష్ట్వా రాక్షసా భయమోహితాః।
త్రస్తా హ్యభ్యద్రవన్ లంకాం వధ్యమానాః ప్లవంగమైః।
విషణ్ణవదనా దీనా హ్రియా కించిదవాఙ్ముఖాః ॥ **6.54.36** ॥ 2032

నిహత్య తం వజ్రధరప్రభావః
స వాలిసూనుః కపిసైన్యమధ్యే।
జగామ హర్షం మహితో మహాబలః
సహస్రనేత్రస్త్రిదశైరివావృతః ॥ **6.54.37** ॥ 2033

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే చతుఃపంచాశః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ పంచపంచాశః సర్గః ॥

రావణాజ్ఞయాకంపనాదీనాం యుద్ధ ఆగమనం వానరైః సహ తేషాం ఘోరం యుద్ధం చ

వజ్రదంష్ట్రం హతం శ్రుత్వా వాలిపుత్రేణ రావణః।
బలాధ్యక్షమువాచేదం కృతాంజలిముపస్థితం ॥ **6.55.1** ॥ 2034

శీఘ్రం నిర్యాంతు దుర్ధర్షా రాక్షసా భీమవిక్రమాః।
అకంపనం పురస్కృత్య సర్వశస్త్రాస్త్రకోవిదం ॥ **6.55.2** ॥ 2035

ఏష శాస్తా చ గోప్తా చ నేతా చ యుధి సత్తమః।
భూతికామశ్చ మే నిత్యం నిత్యం చ సమరప్రియః ॥ **6.55.3** ॥ 2036

ఏష జేష్యతి కాకుత్స్థో సుగ్రీవం చ మహాబలం।
వానరాంశ్చాపరాన్ ఘోరాన్ హనిష్యతి న సంశయః ॥ **6.55.4** ॥ 2037

పరిగృహ్య స తామాజ్ఞాం రావణస్య మహాబలః।
బలం సంప్రేరయామాస తదా లఘుపరాక్రమః ॥ **6.55.5** ॥ 2038

తతో నానాప్రహరణా భీమాక్షా భీమదర్శనాః।
నిష్పేతూ రాక్షసా ముఖ్యా బలాధ్యక్షప్రచోదితాః ॥ **6.55.6** ॥ 2039

రథమాస్థాయ విపులం తప్తకాంచనభూషణం।
మేఘాభో మేఘవర్ణశ్చ మేఘస్వనమహాస్వనః ॥ **6.55.7** ॥ 2040

రాక్షసైః సంవృతో ఘోరైస్తదా నిర్యాత్యకంపనః।
నహి కంపయితుం శక్యః సురైరపి మహామృధే ॥ **6.55.8** ॥ 2041

అకంపనస్తతస్తేషామాదిత్య ఇవ తేజసా।
తస్య నిర్ధావమానస్య సంరబ్ధస్య యుయుత్సయా ॥ **6.55.9** ॥ 2042

అకస్మాద్ దైన్యమాగచ్ఛద్ధయానాం రథవాహినాం।
వ్యస్ఫురన్నయనం చాస్య సవ్యం యుద్ధాభినందినః ॥ **6.55.10** ॥ 2043

వివర్ణో ముఖవర్ణశ్చ గద్గదశ్చాభవత్ స్వనః।
అభవత్ సుదినే కాలే దుర్దినం రూక్షమారుతం ॥ **6.55.11** ॥ 2044

ఊచుః ఖగమృగాః సర్వే వాచః క్రూరా భయావహాః।
స సింహోపచితస్కంధః శార్దూలసమవిక్రమః ॥ **6.55.12** ॥ 2045

తానుత్పాతానచింత్యైవ నిర్జగామ రణాజిరం।
తథా నిర్గచ్ఛతస్తస్య రక్షసః సహ రాక్షసైః ॥ **6.55.13** ॥ 2046

బభూవ సుమహాన్ నాదః క్షోభయన్నివ సాగరం।
తేన శబ్దేన విత్రస్తా వానరాణాం మహాచమూః ॥ **6.55.14** ॥ 2047

ద్రుమశైలప్రహారాణాం యోద్ధుం సముపతిష్ఠతాం।
తేషాం యుద్ధం మహారౌద్రం సంజజ్ఞే కపిరక్షసాం ॥ **6.55.15** ॥ 2048

రామరావణయోరర్థే సమభిత్యక్తదేహినః।
సర్వే హ్యతిబలాః శూరాః సర్వే పర్వతసన్నిభాః ॥ **6.55.16** ॥ 2049

హరయో రాక్షసాశ్చైవ పరస్పరజిఘాంసయా।
తేషాం వినర్దతాం శబ్దః సంయుగేఽతితరస్వినాం ॥ **6.55.17** ॥ 2050

శుశ్రువే సుమహాన్ కోపాదన్యోన్యమభిగర్జతాం।
రజశ్చారుణవర్ణాభం సుభీమమభవద్ భృశం ॥ **6.55.18** ॥ 2051

ఉద్ధృతం హరిరక్షోభిః సంరురోధ దిశో దశ।
అన్యోన్యం రజసా తేన కౌశేయోద్ధతపాండునా ॥ **6.55.19** ॥ 2052

సంవృతాని చ భూతాని దదృశుర్న రణాజిరే।
న ధ్వజో న పతాకా వా చర్మ వా తురగోఽపి వా ॥ **6.55.20** ॥ 2053

ఆయుధం స్యందనో వాపి దదృశే తేన రేణునా।
శబ్దశ్చ సుమహాంస్తేషాం నర్దతామభిధావతాం ॥ **6.55.21** ॥ 2054

శ్రూయతే తుములో యుద్ధే న రూపాణి చకాశిరే।
హరీనేవ సుసంరుష్టా హరయో జఘ్నురాహవే ॥ **6.55.22** ॥ 2055

రాక్షసా రాక్షసాంశ్చాపి నిజఘ్నుస్తిమిరే తదా।
తే పరాంశ్చ వినిఘ్నంతః స్వాంశ్చ వానరరాక్షసాః ॥ **6.55.23** ॥ 2056

రుధిరార్ద్రాం తదా చక్రుర్మహీం పంకానులేపనాం।
తతస్తు రుధిరౌఘేణ సిక్తం హ్యపగతం రజః ॥ **6.55.24** ॥ 2057

శరీరశవసంకీర్ణా బభూవ చ వసుంధరా।
ద్రుమశక్తిగదాప్రాసైః శిలాపరిఘతోమరైః ॥ **6.55.25** ॥ 2058

రాక్షసా హరయస్తూర్ణం జఘ్నురన్యోన్యమోజసా।
బాహుభిః పరిఘాకారైర్యుధ్యంతః పర్వతోపమాన్ ॥ **6.55.26** ॥ 2059

హరయో భీమకర్మాణో రాక్షసాంజఘ్నురాహవే।
రాక్షసాస్త్వభిసంక్రుద్ధాః ప్రాసతోమరపాణయః ॥ **6.55.27** ॥ 2060

కపీన్ నిజఘ్నిరే తత్ర శస్త్రైః పరమదారుణైః।
అకంపనః సుసంక్రుద్ధో రాక్షసానాం చమూపతిః ॥ **6.55.28** ॥ 2061

సంహర్షయతి తాన్ సర్వాన్ రాక్షసాన్ భీమవిక్రమాన్।
హరయస్త్వపి రక్షాంసి మహాద్రుమమహాశ్మభిః ॥ **6.55.29** ॥ 2062

విదారయంత్యభిక్రమ్య శస్త్రాణ్యాచ్ఛిద్య వీర్యతః।
ఏతస్మిన్నంతరే వీరా హరయః కుముదో నలః ॥ **6.55.30** ॥ 2063

మైందశ్చ ద్వివిదః క్రుద్ధాశ్చక్రుర్వేగమనుత్తమం।
తే తు వృక్షైర్మహావీరా రాక్షసానాం చమూముఖే ॥ **6.55.31** ॥ 2064

కదనం సుమహచ్చక్రుర్లీలయా హరిపుంగవాః।
మమంథూ రాక్షసాన్ సర్వే నానాప్రహరణైర్భృశం ॥ **6.55.32** ॥ 2065

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే పంచపంచాశః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ షట్పంచాశః సర్గః ॥

హనుమతాకంపనస్య వధః

తద్ దృష్ట్వా సుమహత్ కర్మ కృతం వానరసత్తమైః।
క్రోధమాహారయామాస యుధి తీవ్రమకంపనః ॥ **6.56.1** ॥ 2066

క్రోధమూర్చ్ఛితరూపస్తు ధున్వన్ పరమకార్ముకం।
దృష్ట్వా తు కర్మ శత్రూణాం సారథిం వాక్యమబ్రవీత్ ॥ **6.56.2** ॥ 2067

తత్రైవ తావత్ త్వరితో రథం ప్రాపయ సారథే।
ఏతే చ బలినో ఘ్నంతి సుబహూన్ రాక్షసాన్ రణే ॥ **6.56.3** ॥ 2068

ఏతే చ బలవంతో వా భీమకోపాశ్చ వానరాః।
ద్రుమశైలప్రహరణాస్తిష్ఠంతి ప్రముఖే మమ ॥ **6.56.4** ॥ 2069

ఏతాన్ నిహంతుమిచ్ఛామి సమరశ్లాఘినో హ్యహం।
ఏతైః ప్రమథితం సర్వం రక్షసాం దృశ్యతే బలం ॥ **6.56.5** ॥ 2070

తతః ప్రచలితాశ్వేన రథేన రథినాం వరః।
హరీనభ్యపతద్ దూరాచ్ఛరజాలైరకంపనః ॥ **6.56.6** ॥ 2071

న స్థాతుం వానరాః శేకుః కిం పునర్యోద్ధుమాహవే।
అకంపనశరైర్భగ్నాః సర్వ ఏవాభిదుద్రువుః ॥ **6.56.7** ॥ 2072

తాన్ మృత్యువశమాపన్నానకంపనశరానుగాన్ ।
సమీక్ష్య హనుమాంఙ్జాతీనుపతస్థే మహాబలః ॥ **6.56.8** ॥ 2073

తం మహాప్లవగం దృష్ట్వా సర్వే తే ప్లవగర్షభాః ।
సమేత్య సమరే వీరాః సంహృష్టాః పర్యవారయన్ ॥ **6.56.9** ॥ 2074

వ్యవస్థితం హనూమంతం తే దృష్ట్వా ప్లవగర్షభాః ।
బభూవుర్బలవంతో హి బలవంతముపాశ్రితాః ॥ **6.56.10** ॥ 2075

అకంపనస్తు శైలాభం హనూమంతమవస్థితం ।
మహేంద్ర ఇవ ధారాభిః శరైరభివవర్ష హ ॥ **6.56.11** ॥ 2076

అచింతయిత్వా బాణౌఘాఞ్శరీరే పాతితాన్ కపిః ।
అకంపనవధార్థాయ మనో దధ్రే మహాబలః ॥ **6.56.12** ॥ 2077

స ప్రహస్య మహాతేజా హనూమాన్ మారుతాత్మజః ।
అభిదుద్రావ తద్రక్షః కంపయన్నివ మేదినీం ॥ **6.56.13** ॥ 2078

తస్యాథ నర్దమానస్య దీప్యమానస్య తేజసా ।
బభూవ రూపం దుర్ధర్షం దీప్తస్యేవ విభావసోః ॥ **6.56.14** ॥ 2079

ఆత్మానం త్వప్రహరణం జ్ఞాత్వా క్రోధసమన్వితః ।
శైలముత్పాటయామాస వేగేన హరిపుంగవః ॥ **6.56.15** ॥ 2080

గృహీత్వా సుమహాశైలం పాణినైకేన మారుతిః ।
స వినద్య మహానాదం భ్రామయామాస వీర్యవాన్ ॥ **6.56.16** ॥ 2081

తతస్తమభిదుద్రావ రాక్షసేంద్రమకంపనం ।
పురా హి నముచిం సంఖ్యే వజ్రేణేవ పురందరః ॥ **6.56.17** ॥ 2082

అకంపనస్తు తద్ దృష్ట్వా గిరిశృంగం సముద్యతం ।
దూరాదేవ మహాబాణైరర్ధచంద్రైర్వ్యదారయత్ ॥ **6.56.18** ॥ 2083

తం పర్వతాగ్రమాకాశే రక్షోబాణవిదారితం।
వికీర్ణం పతితం దృష్ట్వా హనూమాన్ క్రోధమూర్చ్ఛితః ॥ **6.56.19** ॥ 2084

సోఽశ్వకర్ణం సమాసాద్య రోషదర్పాన్వితో హరిః।
తూర్ణముత్పాటయామాస మహాగిరిమివోచ్ఛ్రితం ॥ **6.56.20** ॥ 2085

తం గృహీత్వా మహాస్కంధం సోఽశ్వకర్ణం మహాద్యుతిః।
ప్రగృహ్య పరయా ప్రీత్యా భ్రామయామాస సంయుగే ॥ **6.56.21** ॥ 2086

ప్రధావన్నురువేగేన బభంజ తరసా ద్రుమాన్।
హనూమాన్ పరమక్రుద్ధశ్చరణైర్దారయన్ మహీం ॥ **6.56.22** ॥ 2087

గజాంశ్చ సగజారోహాన్ సరథాన్ రథినస్తథా।
జఘాన హనుమాన్ ధీమాన్ రాక్షసాంశ్చ పదాతిగాన్ ॥ **6.56.23** ॥ 2088

తమంతకమివ క్రుద్ధం సద్రుమం ప్రాణహారిణం।
హనూమంతమభిప్రేక్ష్య రాక్షసా విప్రదుద్రువుః ॥ **6.56.24** ॥ 2089

తమాపతంతం సంక్రుద్ధం రాక్షసానాం భయావహం।
దదర్శాకంపనో వీరశ్చుక్షోభ చ ననాద చ ॥ **6.56.25** ॥ 2090

స చతుర్దశభిర్బాణైర్నిశితైర్దేహదారణైః।
నిర్బిభేద మహావీర్యం హనూమంతమకంపనః ॥ **6.56.26** ॥ 2091

స తథా విప్రకీర్ణస్తు నారాచైః శితశక్తిభిః।
హనూమాన్ దదృశే వీరః ప్రరూఢ ఇవ సానుమాన్ ॥ **6.56.27** ॥ 2092

విరరాజ మహావీర్యో మహాకాయో మహాబలః।
పుష్పితాశోకసంకాశో విధూమ ఇవ పావకః ॥ **6.56.28** ॥ 2093

తతోఽన్యం వృక్షముత్పాట్య కృత్వా వేగమనుత్తమం।
శిరస్యాభిజఘానాశు రాక్షసేంద్రమకంపనం ॥ **6.56.29** ॥ 2094

స వృక్షేణ హతస్తేన సక్రోధేన మహాత్మనా।
రాక్షసో వానరేంద్రేణ పపాత చ మమార చ ॥ **6.56.30** ॥ 2095

తం దృష్ట్వా నిహతం భూమౌ రాక్షసేంద్రమకంపనం।
వ్యథితా రాక్షసాః సర్వే క్షితికంప ఇవ ద్రుమాః ॥ **6.56.31** ॥ 2096

త్యక్తప్రహరణాః సర్వే రాక్షసాస్తే పరాజితాః।
లంకామభియయుస్త్రాసాద్ వానరైస్తైరభిద్రుతాః ॥ **6.56.32** ॥ 2097

తే ముక్తకేశాః సంభ్రాంతా భగ్నమానాః పరాజితాః।
భయాచ్ఛ్రమజలైరంగైః ప్రస్రవద్భిర్విదుద్రువుః ॥ **6.56.33** ॥ 2098

అన్యోన్యం యే ప్రమథ్నంతో వివిశుర్నగరం భయాత్।
పృష్ఠతస్తే తు సమ్మూఢాః ప్రేక్షమాణా ముహుర్ముహుః ॥ **6.56.34** ॥ 2099

తేషు లంకాం ప్రవిష్టేషు రాక్షసేషు మహాబలాః।
సమేత్య హరయః సర్వే హనూమంతమపూజయన్ ॥ **6.56.35** ॥ 2100

సోఽపి ప్రవృద్ధస్తాన్ సర్వాన్ హరీన్ సంప్రత్యపూజయత్।
హనూమాన్ సత్త్వసంపన్నో యథార్హమనుకూలతః ॥ **6.56.36** ॥ 2101

వినేదుశ్చ యథాప్రాణం హరయో జితకాశినః।
చకృషుశ్చ పునస్తత్ర సప్రాణానేవ రాక్షసాన్ ॥ **6.56.37** ॥ 2102

స వీరశోభామభజన్మహాకపిః
సమేత్య రక్షాంసి నిహత్య మారుతిః।
మహాసురం భీమమమిత్రనాశనం
విష్ణుర్యథైవోరుబలం చమూముఖే ॥ **6.56.38** ॥ 2103

అపూజయన్ దేవగణాస్తదా కపిం
స్వయం చ రామోఽతిబలశ్చ లక్ష్మణః।

తథైవ సుగ్రీవముఖాః ప్లవంగమా
విభీషణశ్చైవ మహాబలస్తదా ॥ **6.56.39** ॥ 2104

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే షట్పంచాశః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ సప్తపంచాశః సర్గః ॥

రావణాజ్ఞయా ప్రహస్తస్య విపులసైన్యేన సహ యుద్ధాయ ప్రస్థానం

అకంపనవధం శ్రుత్వా క్రుద్ధో వై రాక్షసేశ్వరః।
కించిద్ దీనముఖశ్చాపి సచివాంస్తానుదైక్షత ॥ **6.57.1** ॥ 2105

స తు ధ్యాత్వా ముహూర్తం తు మంత్రిభిఃసంవిచార్య చ।
తతస్తు రావణః పూర్వదివసే రాక్షసాధిపః।
పురీం పరియయౌ లంకాం సర్వాన్ గుల్మానవేక్షితుం ॥ **6.57.2** ॥ 2106

తాం రాక్షసగణైర్గుప్తాం గుల్మైర్బహుభిరావృతాం।
దదర్శ నగరీం రాజా పతాకాధ్వజమాలినీం ॥ **6.57.3** ॥ 2107

రుద్ధాం తు నగరీం దృష్ట్వా రావణో రాక్షసేశ్వరః।
ఉవాచాత్మహితం కాలే ప్రహస్తం యుద్ధకోవిదం ॥ **6.57.4** ॥ 2108

పురస్యోపనివిష్టస్య సహసా పీడితస్య హ।
నాన్యయుద్ధాత్ ప్రపశ్యామి మోక్షం యుద్ధవిశారద ॥ **6.57.5** ॥ 2109

అహం వా కుంభకర్ణో వా త్వం వా సేనాపతిర్మమ।
ఇంద్రజిద్ వా నికుంభో వా వహేయుర్భారమీదృశం ॥ **6.57.6** ॥ 2110

స త్వం బలమతః శీఘ్రమాదాయ పరిగృహ్య చ।
విజయాయాభినిర్యాహి యత్ర సర్వే వనౌకసః ॥ **6.57.7** ॥ 2111

నిర్యాణాదేవ తూర్ణం చ చలితా హరివాహినీ।
నర్దతాం రాక్షసేంద్రాణాం శ్రుత్వా నాదం ద్రవిష్యతి ॥ **6.57.8** ॥ 2112

చపలా హ్యవినీతాశ్చ చలచిత్తాశ్చ వానరాః।
న సహిష్యంతి తే నాదం సింహనాదమివ ద్విపాః ॥ **6.57.9** ॥ 2113

విద్రుతే చ బలే తస్మిన్ రామః సౌమిత్రిణా సహ।
అవశస్తే నిరాలంబః ప్రహస్త వశమేష్యతి ॥ **6.57.10** ॥ 2114

ఆపత్సంశయితా శ్రేయో నాత్ర నిఃసంశయీకృతా।
ప్రతిలోమానులోమం వా యత్ తు నో మన్యసే హితం ॥ **6.57.11** ॥ 2115

రావణేనైవముక్తస్తు ప్రహస్తో వాహినీపతిః।
రాక్షసేంద్రమువాచేదమసురేంద్రమివోశనా ॥ **6.57.12** ॥ 2116

రాజన్ మంత్రితపూర్వం నః కుశలైః సహ మంత్రిభిః।
వివాదశ్చాపి నో వృత్తః సమవేక్ష్య పరస్పరం ॥ **6.57.13** ॥ 2117

ప్రదానేన తు సీతాయాః శ్రేయో వ్యవసితం మయా।
అప్రదానే పునర్యుద్ధం దృష్టమేవ తథైవ నః ॥ **6.57.14** ॥ 2118

సోఽహం దానైశ్చ మానైశ్చ సతతం పూజితస్త్వయా।
సాంత్వైశ్చ వివిధైః కాలే కిం న కుర్యాం హితం తవ ॥ **6.57.15** ॥ 2119

నహి మే జీవితం రక్ష్యం పుత్రదారధనాని చ।
త్వం పశ్య మాం జుహూషంతం త్వదర్థే జీవితం యుధి ॥ **6.57.16** ॥ 2120

ఏవముక్త్వా తు భర్తారం రావణం వాహినీపతిః।
ఉవాచేదం బలాధ్యక్షాన్ ప్రహస్తః పురతః స్థితాన్ ॥ **6.57.17** ॥ 2121

సమానయత మే శీఘ్రం రాక్షసానాం మహాబలం।
మద్బాణానాం తు వేగేన హతానాం చ రణాజిరే ॥ **6.57.18** ॥ 2122

అద్య తృప్యంతు మాంసాదాః పక్షిణః కాననౌకసాం।
తస్య తద్ వచనం శ్రుత్వా బలాధ్యక్షా మహాబలాః ॥ **6.57.19** ॥ 2123

బలముద్యోజయామాసుస్తస్మిన్ రాక్షసమందిరే।
సా బభూవ ముహూర్తేన భీమైర్నానావిధాయుధైః ॥ **6.57.20** ॥ 2124

లంకా రాక్షసవీరైస్తైర్గజైరివ సమాకులా।
హుతాశనం తర్పయతాం బ్రాహ్మణాంశ్చ నమస్యతాం ॥ **6.57.21** ॥ 2125

ఆజ్యగంధప్రతివహాః సురభిర్మారుతో వవౌ।
స్రజశ్చ వివిధాకారా జగృహుస్త్వభిమంత్రితాః ॥ **6.57.22** ॥ 2126

సంగ్రామసజ్జాః సంహృష్టా ధారయన్ రాక్షసాస్తదా।
సధనుష్కాః కవచినో వేగాదాప్లుత్య రాక్షసాః ॥ **6.57.23** ॥ 2127

రావణం ప్రేక్ష్య రాజానం ప్రహస్తం పర్యవారయన్।
అథామంత్ర్య తు రాజానం భేరీమాహత్య భైరవాం ॥ **6.57.24** ॥ 2128

ఆరురోహ రథం యుక్తః ప్రహస్తః సజ్జకల్పితం।
హయైర్మహాజవైర్యుక్తం సమ్యక్స్నాతం సుసంయతం ॥ **6.57.25** ॥ 2129

మహాజలదనిర్ఘోషం సాక్షాచ్చంద్రార్కభాస్వరం।
ఉరగధ్వజదుర్ధర్షం సువరూథం స్వపస్కరం ॥ **6.57.26** ॥ 2130

సువర్ణజాలసంయుక్తం ప్రహసంతమివ శ్రియా।
తతస్తం రథమాస్థాయ రావణార్పితశాసనః ॥ **6.57.27** ॥ 2131

లంకాయా నిర్యయౌ తూర్ణం బలేన మహతా వృతః।
తతో దుందుభినిర్ఘోషః పర్జన్యనినదోపమః।
వాదిత్రాణాం చ నినదః పూరయన్నివ మేదినీం ॥ **6.57.28** ॥ 2132

శుశ్రువే శంఖశబ్దశ్చ ప్రయాతే వాహినీపతౌ।
నినదంతః స్వరాన్ ఘోరాన్ రాక్షసా జగ్ముర్రగ్రతః ॥ **6.57.29** ॥ 2133

భీమరూపా మహాకాయాః ప్రహస్తస్య పురఃసరాః।
నరాంతకః కుంభహనుర్మహానాదః సమున్నతః।
ప్రహస్తసచివా హ్యేతే నిర్యయుః పరివార్య తం ॥ **6.57.30** ॥ 2134

వ్యూఢేనైవ సుఘోరేణ పూర్వద్వారాత్ స నిర్యయౌ।
గజయూథనికాశేన బలేన మహతా వృతః ॥ **6.57.31** ॥ 2135

సాగరప్రతిమౌఘేన వృతస్తేన బలేన సః।
ప్రహస్తో నిర్యయౌ క్రుద్ధః కాలాంతకయమోపమః ॥ **6.57.32** ॥ 2136

తస్య నిర్యాణఘోషేణ రాక్షసానాం చ నర్దతాం।
లంకాయాం సర్వభూతాని వినేదుర్వికృతైః స్వరైః ॥ **6.57.33** ॥ 2137

వ్యభ్రమాకాశమావిశ్య మాంసశోణితభోజనాః।
మండలాన్యపసవ్యాని ఖగాశ్చక్రూ రథం ప్రతి ॥ **6.57.34** ॥ 2138

వమంత్యః పావకజ్వాలాః శివా ఘోరా వవాశిరే।
అంతరిక్షాత్ పపాతోల్కా వాయుశ్చ పరుషం వవౌ ॥ **6.57.35** ॥ 2139

అన్యోన్యమభిసంరబ్ధా గ్రహాశ్చ న చకాశిరే।
మేఘాశ్చ ఖరనిర్ఘోషా రథస్యోపరి రక్షసః ॥ **6.57.36** ॥ 2140

వవర్షూ రుధిరం చాస్య సిషిచుశ్చ పురఃసరాన్।
కేతుమూర్ధని గృధ్రస్తు విలీనో దక్షిణాముఖః ॥ **6.57.37** ॥ 2141

నదన్నుభయతః పార్శ్వం సమగ్రాం శ్రియమాహరత్।
సారథేర్బహుశశ్చాస్య సంగ్రామమవగాహతః ॥ **6.57.38** ॥ 2142

ప్రతోదో న్యపతద్ధస్తాత్ సూతస్య హయసాదినః।
నిర్యాణశ్రీశ్చ యా చ స్యాద్ భాస్వరా చ సుదుర్లభా ॥ **6.57.39** ॥ 2143

సా ననాశ ముహూర్తేన సమే చ స్ఖలితా హయాః।
ప్రహస్తం తం హి నిర్యాంతం ప్రఖ్యాతగుణపౌరుషం।
యుధి నానాప్రహరణా కపిసేనాభ్యవర్తత ॥ **6.57.40** ॥ 2144

అథ ఘోషః సుతుములో హరీణాం సమజాయత।
వృక్షానారుజతాం చైవ గుర్వీర్వై గృహ్ణతాం శిలాః ॥ **6.57.41** ॥ 2145

నదతాం రాక్షసానాం చ వానరాణాం చ గర్జతాం।
ఉభే ప్రముదితే సైన్యే రక్షోగణవనౌకసాం ॥ **6.57.42** ॥ 2146

వేగితానాం సమర్థానామన్యోన్యవధకాక్షిణాం।
పరస్పరం చాహ్వయతాం నినాదః శ్రూయతే మహాన్ ॥ **6.57.43** ॥ 2147

తతః ప్రహస్తః కపిరాజవాహినీ -
మభిప్రతస్థే విజయాయ దుర్మతిః।
వివృద్ధవేగాం చ వివేశ తాం చమూం
యథా ముమూర్షుః శలభో విభావసుం ॥ **6.57.44** ॥ 2148

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే సప్తపంచాశః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ అష్టపంచాశః సర్గః ॥

నీలకర్తృకః ప్రహస్తస్య వధః

తతః ప్రహస్తం నిర్యాంతం దృష్ట్వా రణకృతోద్యమం ।
ఉవాచ సస్మితం రామో విభీషణమరిందమః ॥ **6.58.1** ॥ 2149

క ఏష సుమహాకాయో బలేన మహతా వృతః ।
ఆగచ్ఛతి మహావేగః కింరూపబలపౌరుషః ॥ **6.58.2** ॥ 2150

ఆచక్ష్వ మే మహాబాహో వీర్యవంతం నిశాచరం ।
రాఘవస్య వచః శ్రుత్వా ప్రత్యువాచ విభీషణః ॥ **6.58.3** ॥ 2151

ఏష సేనాపతిస్తస్య ప్రహస్తో నామ రాక్షసః ।
లంకాయాం రాక్షసేంద్రస్య త్రిభాగబలసంవృతః ।
వీర్యవానస్త్రవిచ్ఛూరః సుప్రఖ్యాతపరాక్రమః ॥ **6.58.4** ॥ 2152

తతః ప్రహస్తం నిర్యాంతం భీమం భీమపరాక్రమం ।
గర్జంతం సుమహాకాయం రాక్షసైరభిసంవృతం ॥ **6.58.5** ॥ 2153

దదర్శ మహతీ సేనా వానరాణాం బలీయసాం ।
అభిసంజాతఘోషాణాం ప్రహస్తమభిగర్జతాం ॥ **6.58.6** ॥ 2154

ఖడ్గశక్త్యృష్టిశూలాశ్చ బాణాని ముసలాని చ ।
గదాశ్చ పరిఘాః ప్రాసా వివిధాశ్చ పరశ్వధాః ॥ **6.58.7** ॥ 2155

ధనూంషి చ విచిత్రాణి రాక్షసానాం జయైషిణాం।
ప్రగృహీతాన్యరాజంత వానరానభిధావతాం ॥ **6.58.8** ॥ 2156

జగృహుః పాదపాంశ్చాపి పుష్పితాంస్తు గిరీంస్తథా।
శిలాశ్చ విపులా దీర్ఘా యోద్ధుకామాః ప్లవంగమాః ॥ **6.58.9** ॥ 2157

తేషామన్యోన్యమాసాద్య సంగ్రామః సుమహానభూత్।
బహూనామశ్మవృష్టిం చ శరవర్షం చ వర్షతాం ॥ **6.58.10** ॥ 2158

బహవో రాక్షసా యుద్ధే బహూన్ వానరపుంగవాన్।
వానరా రాక్షసాంశ్చాపి నిజఘ్నుర్బహవో బహూన్ ॥ **6.58.11** ॥ 2159

శూలైః ప్రమథితాః కేచిత్ కేచిత్ తు పరమాయుధైః।
పరిఘైరాహతాః కేచిత్ కేచిచ్ఛిన్నాః పరశ్వధైః ॥ **6.58.12** ॥ 2160

నిరుచ్ఛ్వాసాః పునః కేచిత్ పతితా జగతీతలే।
విభిన్నహృదయాః కేచిదిషుసంధానసాధితాః ॥ **6.58.13** ॥ 2161

కేచిద్ ద్విధా కృతాః ఖడ్గైః స్ఫురంతః పతితా భువి।
వానరా రాక్షసైః శూరైః పార్శ్వతశ్చ విదారితాః ॥ **6.58.14** ॥ 2162

వానరైశ్చాపి సంక్రుద్ధై రాక్షసౌఘాః సమంతతః।
పాదపైర్గిరిశృంగైశ్చ సంపిష్టా వసుధాతలే ॥ **6.58.15** ॥ 2163

వజ్రస్పర్శతలైర్హస్తైర్ముష్టిభిశ్చ హతా భృశం।
వమంత్యోశ్రితమాస్యేభ్యో విశీర్ణదశనేక్షణాః ॥ **6.58.16** ॥ 2164

ఆర్తస్వనం చ స్వనతాం సింహనాదం చ నర్దతాం।
బభూవ తుములః శబ్దో హరీణాం రక్షసామపి ॥ **6.58.17** ॥ 2165

వానరా రాక్షసాః క్రుద్ధా వీరమార్గమనువ్రతాః।
వివృత్తవదనాః క్రూరాశ్చక్రుః కర్మాణ్యభీతవత్ ॥ **6.58.18** ॥ 2166

నరాంతకః కుంభహనుర్మహానాదః సమున్నతః।
ఏతే ప్రహస్తసచివాః సర్వే జఘ్నుర్వనౌకసః ॥ **6.58.19** ॥ 2167

తేషాం నిపతతాం శీఘ్రం నిఘ్నతాం చాపి వానరాన్।
ద్వివిదో గిరిశృంగేణ జఘానైకం నరాంతకం ॥ **6.58.20** ॥ 2168

దుర్ముఖః పునరుత్థాయ కపిః సవిపులద్రుమం।
రాక్షసం క్షిప్రహస్తం తు సమున్నతమపోథయత్ ॥ **6.58.21** ॥ 2169

జాంబవాంస్తు సుసంక్రుద్ధః ప్రగృహ్య మహతీం శిలాం।
పాతయామాస తేజస్వీ మహానాదస్య వక్షసి ॥ **6.58.22** ॥ 2170

అథ కుంభహనుస్తత్ర తారేణాసాద్య వీర్యవాన్।
వృక్షేణ మహతా సద్యః ప్రాణాన్ సంత్యాజయద్ రణే ॥ **6.58.23** ॥ 2171

అమృష్యమాణస్తత్కర్మ ప్రహస్తో రథమాస్థితః।
చకార కదనం ఘోరం ధనుష్పాణిర్వనౌకసాం ॥ **6.58.24** ॥ 2172

ఆవర్త ఇవ సంజజ్ఞే సేనయోరుభయోస్తదా।
క్షుభితస్యాప్రమేయస్య సాగరస్యేవ నిఃస్వనః ॥ **6.58.25** ॥ 2173

మహతా హి శరౌఘేణ రాక్షసో రణదుర్మదః।
అర్దయామాస సంక్రుద్ధో వానరాన్ పరమాహవే ॥ **6.58.26** ॥ 2174

వానరాణాం శరీరైస్తు రాక్షసానాం చ మేదినీ।
బభూవాతిచితా ఘోరైః పర్వతైరివ సంవృతా ॥ **6.58.27** ॥ 2175

సా మహీ రుధిరౌఘేణ ప్రచ్ఛన్నా సంప్రకాశతే।
సంఛన్నా మాధవే మాసి పలాశైరివ పుష్పితైః ॥ **6.58.28** ॥ 2176

హతవీరౌఘవప్రాం తు భగ్నాయుధమహాద్రుమాం।
శోణితౌఘమహాతోయాం యమసాగరగామినీం ॥ **6.58.29** ॥ 2177

యకృత్ప్లీహమహాపంకాం వినికీర్ణాంత్రశైవలాం ।
భిన్నకాయశిరోమీనామగావయవశాద్వలాం ॥ **6.58.30** ॥ 2178

గృధ్రహంసవరాకీర్ణాం కంకసారససేవితాం ।
మేదఃఫేనసమాకీర్ణామార్తస్తనితనిఃస్వనాం ॥ **6.58.31** ॥ 2179

తాం కాపురుషదుస్తారాం యుద్ధభూమిమయీం నదీం ।
నదీమివ ఘనాపాయే హంససారససేవితాం ॥ **6.58.32** ॥ 2180

రాక్షసాః కపిముఖ్యాస్తే తేరుస్తాం దుస్తరాం నదీం ।
యథా పద్మరజోధ్వస్తాం నలినీం గజయూథపాః ॥ **6.58.33** ॥ 2181

తతః సృజంతం బాణౌఘాన్ ప్రహస్తం స్యందనే స్థితం ।
దదర్శ తరసా నీలో విధమంతం ప్లవంగమాన్ ॥ **6.58.34** ॥ 2182

ఉద్ధూత ఇవ వాయుః ఖే మహదభ్రబలం బలాత్ ।
సమీక్ష్యాభిద్రుతం యుద్ధే ప్రహస్తో వాహినీపతిః ॥ **6.58.35** ॥ 2183

రథేనాదిత్యవర్ణేన నీలమేవాభిదుద్రువే ।
స ధనుర్ధన్వినాం శ్రేష్ఠో వికృష్య పరమాహవే ॥ **6.58.36** ॥ 2184

నీలాయ వ్యసృజద్ బాణాన్ ప్రహస్తో వాహినీపతిః ।
తే ప్రాప్య విశిఖా నీలం వినిర్భిద్య సమాహితాః ॥ **6.58.37** ॥ 2185

మహీం జగ్ముర్మహావేగా రోషితా ఇవ పన్నగాః ।
నీలః శరైరభిహతో నిశితైర్జ్వలనోపమైః ॥ **6.58.38** ॥ 2186

స తం పరమదుర్ధర్షమాపతంతం మహాకపిః ।
ప్రహస్తం తాడయామాస వృక్షముత్పాట్య వీర్యవాన్ ॥ **6.58.39** ॥ 2187

స తేనాభిహతః క్రుద్ధో నర్దన్ రాక్షసపుంగవః ।
ववర్ష శరవర్షాణి ప్లవంగానాం చమూపతౌ ॥ **6.58.40** ॥ 2188

తస్య బాణగణానేవ రాక్షసస్య దురాత్మనః।
అపారయన్ వారయితుం ప్రత్యగృహ్ణన్నిమీలితః।
యథైవ గోవృషో వర్షం శారదం శీఘ్రమాగతం ॥ **6.58.41** ॥ 2189

ఏవమేవ ప్రహస్తస్య శరవర్షాన్ దురాసదాన్।
నిమీలితాక్షః సహసా నీలః సేహే దురాసదాన్ ॥ **6.58.42** ॥ 2190

రోషితః శరవర్షేణ సాలేన మహతా మహాన్।
ప్రజఘాన హయాన్ నీలః ప్రహస్తస్య మహాబలః ॥ **6.58.43** ॥ 2191

తతో రోషపరీతాత్మా ధనుస్తస్య దురాత్మనః।
బభంజ తరసా నీలో ననాద చ పునః పునః ॥ **6.58.44** ॥ 2192

విధనుః స కృతస్తేన ప్రహస్తో వాహినీపతిః।
ప్రగృహ్య ముసలం ఘోరం స్యందనాదవపుప్లువే ॥ **6.58.45** ॥ 2193

తావుభౌ వాహినీముఖ్యౌ జాతవైరౌ తరస్వినౌ।
స్థితౌ క్షతజసిక్తాంగౌ ప్రభిన్నావివ కుంజరౌ ॥ **6.58.46** ॥ 2194

ఉల్లిఖంతౌ సుతీక్ష్ణాభిర్దంష్ట్రాభిరితరేతరం।
సింహశార్దూలసదృశౌ సింహశార్దూలచేష్టితౌ ॥ **6.58.47** ॥ 2195

విక్రాంతవిజయౌ వీరౌ సమరేష్వనివర్తినౌ।
కాంక్షమాణౌ యశః ప్రాప్తుం వృత్రవాసవయోరివ ॥ **6.58.48** ॥ 2196

ఆజఘాన తదా నీలం లలాటే ముసలేన సః।
ప్రహస్తః పరమాయత్తస్తతః సుస్రావ శోణితం ॥ **6.58.49** ॥ 2197

తతః శోణితదిగ్ధాంగః ప్రగృహ్య చ మహాతరుం।
ప్రహస్తస్యోరసి క్రుద్ధో విససర్జ మహాకపిః ॥ **6.58.50** ॥ 2198

తమచింత్యప్రహారం స ప్రగృహ్య ముసలం మహత్ ।
అభిదుద్రావ బలినం బలాన్నీలం ప్లవంగమం ॥ **6.58.51** ॥ 2199

తముగ్రవేగం సంరబ్ధమాపతంతం మహాకపిః ।
తతః సంప్రేక్ష్య జగ్రాహ మహావేగో మహాశిలాం ॥ **6.58.52** ॥ 2200

తస్య యుద్ధాభికామస్య మృధే ముసలయోధినః ।
ప్రహస్తస్య శిలాం నీలో మూర్ధ్ని తూర్ణమపాతయత్ ॥ **6.58.53** ॥ 2201

నీలేన కపిముఖ్యేన విముక్తా మహతీ శిలా ।
బిభేద బహుధా ఘోరా ప్రహస్తస్య శిరస్తదా ॥ **6.58.54** ॥ 2202

స గతాసుర్గతశ్రీకో గతసత్త్వో గతేంద్రియః ।
పపాత సహసా భూమౌ ఛిన్నమూల ఇవ ద్రుమః ॥ **6.58.55** ॥ 2203

విభిన్నశిరసస్తస్య బహు సుస్రావ శోణితం ।
శరీరాదపి సుస్రావ గిరేః ప్రస్రవణం యథా ॥ **6.58.56** ॥ 2204

హతే ప్రహస్తే నీలేన తదకంప్యం మహాబలం ।
రాక్షసానామహృష్టానాం లంకామభిజగామ హ ॥ **6.58.57** ॥ 2205

న శేకుః సమవస్థాతుం నిహతే వాహినీపతౌ ।
సేతుబంధం సమాసాద్య విశీర్ణం సలిలం యథా ॥ **6.58.58** ॥ 2206

హతే తస్మింశ్చమూముఖ్యే రాక్షసాస్తే నిరుద్యమాః ।
రక్షఃపతిగృహం గత్వా ధ్యానమూకత్వమాగతాః ॥ **6.58.59** ॥ 2207

ప్రాప్తాః శోకార్ణవం తీవ్రం విసంజ్ఞా ఇవ తేఽభవన్ ॥ **6.58.60** ॥ 2208

తతస్తు నీలో విజయీ మహాబలః
ప్రశస్యమానః సుకృతేన కర్మణా ।

సమేత్య రామేణ సలక్ష్మణేన చ
ప్రహృష్టరూపస్తు బభూవ యూథపః ॥ **6.58.61** ॥ 2209

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే అష్టపంచాశః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ ఏకోనషష్టితమః సర్గః ॥

ప్రహస్తస్య వధేన దుఃఖితస్య రావణస్య యుద్ధాయ ప్రస్థానం తేన సహాగతానాం వీరాణాం పరిచయో రావణస్య ప్రహారేణ సుగ్రీవస్య మూర్ఛ్ఛా, లక్ష్మణస్య రణభూమావాగమనం హనుమద్రావణయోర్ముథస్తలప్రహారో రావణకర్తృకం నీలస్య విసంజ్ఞత్వం, శక్తిప్రహారేణ లక్ష్మణస్య మూర్ఛ్ఛా ససంజ్ఞతా చ, శ్రీరామాత్ పరాజితస్య రావణస్య లంకాయాం ప్రవేశః

తస్మిన్ హతే రాక్షససైన్యపాలే
ప్లవంగమానామృషభేణ యుద్ధే।
భీమాయుధం సాగరవేగతుల్యం
విదుద్రువే రాక్షసరాజసైన్యం ॥ **6.59.1** ॥ 2210

గత్వా తు రక్షోధిపతేః శశంసుః
సేనాపతిం పావకసూనుశస్తం।
తచ్చాపి తేషాం వచనం నిశమ్య
రక్షోధిపః క్రోధవశం జగామ ॥ **6.59.2** ॥ 2211

సంఖ్యే ప్రహస్తం నిహతం నిశమ్య
క్రోధార్దితః శోకపరీతచేతాః।
ఉవాచ తాన్ రాక్షసయూథముఖ్యా -
నింద్రో యథా నిర్జరయూథముఖ్యాన్ ॥ **6.59.3** ॥ 2212

నావజ్ఞా రిపవే కార్యా యైరింద్రబలసాదనః।
సూదితః సైన్యపాలో మే సానుయాత్రః సకుంజరః ॥ **6.59.4** ॥ 2213

సోఽహం రిపువినాశాయ విజయాయావిచారయన్।
స్వయమేవ గమిష్యామి రణశీర్షం తదద్భుతం ॥ **6.59.5** ॥ 2214

అద్య తద్ వానరానీకం రామం చ సహలక్ష్మణం।
నిర్దహిష్యామి బాణౌఘైర్వనం దీప్తైరివాగ్నిభిః।
అద్య సంతర్పయిష్యామి పృథివీం కపిశోణితైః ॥ **6.59.6** ॥ 2215

స ఏవముక్త్వా జ్వలనప్రకాశం
రథం తురంగోత్తమరాజియుక్తం।
ప్రకాశమానం వపుషా జ్వలంతం
సమారురోహామరరాజశత్రుః ॥ **6.59.7** ॥ 2216

స శంఖభేరీపణవప్రణాదై -
రాస్ఫోటితక్ష్వేడితసింహనాదైః।
పుణ్యైః స్తవైశ్చాపి సుపూజ్యమాన -
స్తదా యయౌ రాక్షసరాజముఖ్యః ॥ **6.59.8** ॥ 2217

స శైలజీమూతనికాశరూపై -
ర్మాంసాశనైః పావకదీప్తనేత్రైః।
బభౌ వృతో రాక్షసరాజముఖ్యో
భూతైర్వృతో రుద్ర ఇవామరేశః ॥ **6.59.9** ॥ 2218

తతో నగర్యాః సహసా మహౌజా
నిష్క్రమ్య తద్ వానరసైన్యముగ్రం।
మహార్ణవాభ్రస్తనితం దదర్శ
సముద్యతం పాదపశైలహస్తం ॥ **6.59.10** ॥ 2219

తద్ రాక్షసానీకమతిప్రచండ -
మాలోక్య రామో భుజగేంద్రబాహుః।
విభీషణం శస్త్రభృతాం వరిష్ఠ -
మువాచ సేనానుగతః పృథుశ్రీః ॥ **6.59.11** ॥ 2220

నానాపతాకాధ్వజచత్రజుష్టం
ప్రాసాసిశూలాయుధశస్త్రజుష్టం।
కస్యేదమక్షోభ్యమభీరుజుష్టం
సైన్యం మహేంద్రోపమనాగజుష్టం ॥ **6.59.12** ॥ 2221

తతస్తు రామస్య నిశమ్య వాక్యం
విభీషణః శక్రసమానవీర్యః।
శశంస రామస్య బలప్రవేకం
మహాత్మనాం రాక్షసపుంగవానాం ॥ **6.59.13** ॥ 2222

యోఽసౌ గజస్కంధగతో మహాత్మా
నవోదితార్కోపమతామ్రవక్త్రః।
సంకంపయన్నాగశిరోఽభ్యుపైతి
హ్యకంపనం త్వేనమవేహి రాజన్ ॥ **6.59.14** ॥ 2223

యోఽసౌ రథస్థో మృగరాజకేతు -
ర్ధున్వన్ ధనుః శక్రధనుఃప్రకాశం।
కరీవ భాత్యుగ్రవివృత్తదంష్ట్రః
స ఇంద్రజిన్నామ వరప్రధానః ॥ **6.59.15** ॥ 2224

యశ్చైష వింధ్యాస్తమహేంద్రకల్పో
ధన్వీ రథస్థోఽతిరథోఽతివీరః।
విస్ఫారయంశ్చాపమతుల్యమానం
నామ్నాతికాయోఽతివివృద్ధకాయః ॥ **6.59.16** ॥ 2225

యోఽసౌ నవార్కోదితతామ్రచక్షు -
రారుహ్య ఘంటానినదప్రణాదం।
గజం ఖరం గర్జతి వై మహాత్మా
మహోదరో నామ స ఏష వీరః ॥ **6.59.17** ॥ 2226

యోఽసౌ హయం కాంచనచిత్రభాండ -
మారుహ్య సంధ్యాభ్రగిరిప్రకాశం।
ప్రాసం సముద్యమ్య మరీచినద్ధం
పిశాచ ఏషోఽశనితుల్యవేగః ॥ **6.59.18** ॥ 2227

యశ్చైష శూలం నిశితం ప్రగృహ్య
విద్యుత్ప్రభం కింకరవజ్రవేగం।
వృషేంద్రమాస్థాయ శశిప్రకాశ -
మాయాతి యోఽసౌ త్రిశిరా యశస్వీ ॥ **6.59.19** ॥ 2228

అసౌ చ జీమూతనికాశరూపః
కుంభః పృథువ్యూఢసుజాతవక్షాః।
సమాహితః పన్నగరాజకేతు -
ర్విస్ఫారయన్ యాతి ధనుర్విధున్వన్ ॥ **6.59.20** ॥ 2229

యశ్చైష జాంబూనదవజ్రజుష్టం
దీప్తం సధూమం పరిఘం ప్రగృహ్య।
ఆయాతి రక్షోబలకేతుభూతో
యోఽసౌ నికుంభోఽద్భుతఘోరకర్మా ॥ **6.59.21** ॥ 2230

యశ్చైష చాపాసిశరౌఘజుష్టం
పతాకినం పావకదీప్తరూపం।
రథం సమాస్థాయ విభాత్యుదగ్రో
నరాంతకోఽసౌ నగశృంగయోధీ ॥ **6.59.22** ॥ 2231

యశ్చైష నానావిధఘోరరూపై -
    ర్వ్యాఘ్రోష్ట్రనాగేంద్రమృగాశ్వవక్త్రైః।
భూతైర్వృతో భాతి వివృత్తనేత్రై -
    ర్యోఽసౌ సురాణామపి దర్పహంతా ॥ **6.59.23** ॥ 2232

యత్రైతదిందుప్రతిమం విభాతి
    చ్ఛత్రం సితం సూక్ష్మశలాకమగ్ర్యం।
అత్రైష రక్షోధిపతిర్మహాత్మా
    భూతైర్వృతో రుద్ర ఇవావభాతి ॥ **6.59.24** ॥ 2233

అసౌ కిరీటీ చలకుండలాస్యో
    నగేంద్రవింధ్యోపమభీమకాయః।
మహేంద్రవైవస్వతదర్పహంతా
    రక్షోధిపః సూర్య ఇవావభాతి ॥ **6.59.25** ॥ 2234

ప్రత్యువాచ తతో రామో విభీషణమరిందమః।
అహో దీప్తమహాతేజా రావణో రాక్షసేశ్వరః ॥ **6.59.26** ॥ 2235

ఆదిత్య ఇవ దుష్ప్రేక్ష్యో రశ్మిభిర్భాతి రావణః।
న వ్యక్తం లక్షయే హ్యస్య రూపం తేజఃసమావృతం ॥ **6.59.27** ॥ 2236

దేవదానవవీరాణాం వపుర్హ్యేవంవిధం భవేత్।
యాదృశం రాక్షసేంద్రస్య వపురేతద్ విరాజతే ॥ **6.59.28** ॥ 2237

సర్వే పర్వతసంకాశాః సర్వే పర్వతయోధినః।
సర్వే దీప్తాయుధధరా యోధాస్తస్య మహాత్మనః ॥ **6.59.29** ॥ 2238

విభాతి రక్షోరాజోఽసౌ ప్రదీప్తైర్భీమదర్శనైః।
భూతైః పరివృతస్తీక్ష్ణైర్దేహవద్భిరివాంతకః ॥ **6.59.30** ॥ 2239

దిష్ట్యాయమద్య పాపాత్మా మమ దృష్టిపథం గతః।
అద్య క్రోధం విమోక్ష్యామి సీతాహరణసంభవం ॥ **6.59.31** ॥ 2240

ఏవముక్త్వా తతో రామో ధనురాదాయ వీర్యవాన్।
లక్ష్మణానుచరస్తస్థౌ సముద్ధృత్య శరోత్తమం ॥ **6.59.32** ॥ 2241

తతః స రక్షోధిపతిర్మహాత్మా
రక్షాంసి తాన్యాహ మహాబలాని।
ద్వారేషు చర్యాగృహగోపురేషు
సునిర్వృతాస్తిష్ఠత నిర్విశంకాః ॥ **6.59.33** ॥ 2242

ఇహాగతం మాం సహితం భవద్భి -
ర్వనౌకసశ్ఛిద్రమిదం విదిత్వా।
శూన్యాం పురీ దుష్ప్రసహాం ప్రమథ్య
ప్రధర్షయేయుః సహసా సమేతాః ॥ **6.59.34** ॥ 2243

విసర్జయిత్వా సచివాంస్తతస్తాన్
గతేషు రక్షఃసు యథానియోగం।
వ్యదారయద్ వానరసాగరౌఘం
మహోరుషః పూర్ణమివార్ణవౌఘం ॥ **6.59.35** ॥ 2244

తమాపతంతం సహసా సమీక్ష్య
దీప్తేషుచాపం యుధి రాక్షసేంద్రం।
మహత్ సముత్పాట్య మహీధరాగ్రం
దుద్రావ రక్షోధిపతిం హరీశః ॥ **6.59.36** ॥ 2245

తచ్ఛైలశృంగం బహువృక్షసానుం
ప్రగృహ్య చిక్షేప నిశాచరాయ।
తమాపతంతం సహసా సమీక్ష్య
చిచ్ఛేద బాణైస్తపనీయపుంఖైః ॥ **6.59.37** ॥ 2246

తస్మిన్ ప్రవృద్ధోత్తమసానువృక్షే
శృంగే విదీర్ణే పతితే పృథివ్యాం।
మహాహికల్పం శరమంతకాభం
సమాదధే రాక్షసలోకనాథః ॥ **6.59.38** ॥ 2247

స తం గృహీత్వానిలతుల్యవేగం
సవిస్ఫులింగజ్వలనప్రకాశం।
బాణం మహేంద్రాశనితుల్యవేగం
చిక్షేప సుగ్రీవవధాయ రుష్టః ॥ **6.59.39** ॥ 2248

స సాయకో రావణబాహుముక్తః
శక్రాశనిప్రఖ్యవపుఃప్రకాశం।
సుగ్రీవమాసాద్య బిభేద వేగాద్
గుహేరితా క్రౌంచమివోగ్రశక్తిః ॥ **6.59.40** ॥ 2249

స సాయకార్తో విపరీతచేతాః
కూజన్ పృథివ్యాం నిపపాత వీరః।
తం వీక్ష్య భూమౌ పతితం విసంజ్ఞం
నేదుః ప్రహృష్టా యుధి యాతుధానాః ॥ **6.59.41** ॥ 2250

తతో గవాక్షో గవయః సుషేణ -
స్త్వథర్షభో జ్యోతిముఖో నలశ్చ।
శైలాన్ సముత్పాట్య వివృద్ధకాయాః
ప్రదుద్రువుస్తం ప్రతి రాక్షసేంద్రం ॥ **6.59.42** ॥ 2251

తేషాం ప్రహారాన్ స చకార మోఘాన్
రక్షోధిపో బాణశతైః శితాగ్రైః।
తాన్ వానరేంద్రానపి బాణజాలై -
ర్బిభేద జాంబూనదచిత్రపుంఖైః ॥ **6.59.43** ॥ 2252

తే వానరేంద్రాస్త్రిదశారిబాణై -
ర్భిన్నా నిపేతుర్భువి భీమకాయాః।
తతస్తు తద్ వానరసైన్యముగ్రం
ప్రచ్ఛాదయామాస స బాణజాలైః ॥ **6.59.44** ॥ 2253

తే వధ్యమానాః పతితాశ్చ వీరా
నానద్యమానా భయశల్యవిద్ధాః।
శాఖామృగా రావణసాయకార్తా
జగ్ముః శరణ్యం శరణం స్మ రామం ॥ **6.59.45** ॥ 2254

తతో మహాత్మా స ధనుర్ధనుష్మాన్
ఆదాయ రామః సహసా జగామ।
తం లక్ష్మణః ప్రాంజలిరభ్యుపేత్య
ఉవాచ రామం పరమార్థయుక్తం ॥ **6.59.46** ॥ 2255

కామమార్య సుపర్యాప్తో వధాయాస్య దురాత్మనః।
విధమిష్యామ్యహం చైతమనుజానీహి మాం విభో ॥ **6.59.47** ॥ 2256

తమబ్రవీన్మహాతేజా రామః సత్యపరాక్రమః।
గచ్ఛ యత్నపరశ్చాపి భవ లక్ష్మణ సంయుగే ॥ **6.59.48** ॥ 2257

రావణో హి మహావీర్యో రణేఽద్భుతపరాక్రమః।
త్రైలోక్యేనాపి సంక్రుద్ధో దుష్ప్రసహ్యో న సంశయః ॥ **6.59.49** ॥ 2258

తస్యచ్ఛిద్రాణి మార్గస్వ స్వచ్ఛిద్రాణి చ లక్షయ।
చక్షుషా ధనుషాఽఽత్మానం గోపాయస్వ సమాహితః ॥ **6.59.50** ॥ 2259

రాఘవస్య వచః శ్రుత్వా సంపరిష్వజ్య పూజ్య చ।
అభివాద్య చ రామాయ యయౌ సౌమిత్రిరాహవే ॥ **6.59.51** ॥ 2260

స రావణం వారణహస్తబాహుం
దదర్శ భీమోద్యతదీప్తచాపం।
ప్రచ్ఛాదయంతం శరవృష్టిజాలై -
స్తాన్ వానరాన్ భిన్నవికీర్ణదేహాన్ ॥ **6.59.52** ॥ 2261

తమాలోక్య మహాతేజా హనూమాన్ మారుతాత్మజః।
నివార్య శరజాలాని విదుద్రావ స రావణం ॥ **6.59.53** ॥ 2262

రథం తస్య సమాసాద్య బాహుముద్యమ్య దక్షిణం।
త్రాసయన్ రావణం ధీమాన్ హనూమాన్ వాక్యమబ్రవీత్ ॥ **6.59.54** ॥ 2263

దేవదానవగంధర్వైర్యక్షైశ్చ సహ రాక్షసైః।
అవధ్యత్వం త్వయా ప్రాప్తం వానరేభ్యస్తు తే భయం ॥ **6.59.55** ॥ 2264

ఏష మే దక్షిణో బాహుః పంచశాఖః సముద్యతః।
విధమిష్యతి తే దేహే భూతాత్మానం చిరోషితం ॥ **6.59.56** ॥ 2265

శ్రుత్వా హనూమతో వాక్యం రావణో భీమవిక్రమః।
సంరక్తనయనః క్రోధాదిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ **6.59.57** ॥ 2266

క్షిప్రం ప్రహర నిఃశంకం స్థిరాం కీర్తిమవాప్నుహి।
తతస్త్వాం జ్ఞాతవిక్రాంతం నాశయిష్యామి వానర ॥ **6.59.58** ॥ 2267

రావణస్య వచః శ్రుత్వా వాయుసూనుర్వచోఽబ్రవీత్।
ప్రహృతం హి మయా పూర్వమక్షం తవ సుతం స్మర ॥ **6.59.59** ॥ 2268

ఏవముక్తో మహాతేజా రావణో రాక్షసేశ్వరః।
ఆజఘానానిలసుతం తలేనోరసి వీర్యవాన్ ॥ **6.59.60** ॥ 2269

స తలాభిహతస్తేన చచాల చ ముహుర్ముహుః।
స్థితో ముహూర్తం తేజస్వీ స్థైర్యం కృత్వా మహామతిః ॥ **6.59.61** ॥ 2270

ఆజఘాన చ సంక్రుద్ధస్తలేనైవామరద్విషం।
తతః స తేనాభిహతో వానరేణ మహాత్మనా ॥ **6.59.62** ॥ 2271

దశగ్రీవః సమాధూతో యథా భూమితలేఽచలః।
సంగ్రామే తం తథా దృష్ట్వా రావణం తలతాడితం ॥ **6.59.63** ॥ 2272

ఋషయో వానరాః సిద్ధా నేదుర్దేవాః సహాసురైః।
అథాశ్వస్య మహాతేజా రావణో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ **6.59.64** ॥ 2273

సాధు వానర వీర్యేణ శ్లాఘనీయోఽసి మే రిపుః।
రావణేనైవముక్తస్తు మారుతిర్వాక్యమబ్రవీత్ ॥ **6.59.65** ॥ 2274

ధిగస్తు మమ వీర్యస్య యత్ త్వం జీవసి రావణ।
సకృత్ తు ప్రహరేదానీం దుర్బుద్ధే కిం వికత్థసే ॥ **6.59.66** ॥ 2275

తతస్త్వాం మామకో ముష్టిర్నయిష్యతి యమక్షయం।
తతో మారుతివాక్యేన కోపస్తస్య ప్రజజ్వలే ॥ **6.59.67** ॥ 2276

సంరక్తనయనో యత్నాన్ముష్టిమావృత్య దక్షిణం।
పాతయామాస వేగేన వానరోరసి వీర్యవాన్ ॥ **6.59.68** ॥ 2277

హనూమాన్ వక్షసి వ్యూఢే సంచచాల పునః పునః।
విహ్వలం తు తదా దృష్ట్వా హనూమంతం మహాబలం ॥ **6.59.69** ॥ 2278

రథేనాతిరథః శీఘ్రం నీలం ప్రతి సమభ్యగాత్।
రాక్షసానామధిపతిర్దశగ్రీవః ప్రతాపవాన్ ॥ **6.59.70** ॥ 2279

పన్నగప్రతిమైర్భీమైః పరమర్మాభిభేదనైః।
శరైరాదీపయామాస నీలం హరిచమూపతిం ॥ **6.59.71** ॥ 2280

స శరౌఘసమాయస్తో నీలో హరిచమూపతిః।
కరేణైకేన శైలాగ్రం రక్షోధిపతయేఽసృజత్ ॥ **6.59.72** ॥ 2281

హనూమానపి తేజస్వీ సమాశ్వస్తో మహామనాః।
విప్రేక్షమాణో యుద్ధేప్సుః సరోషమిదమబ్రవీత్ ॥ **6.59.73** ॥ 2282

నీలేన సహ సంయుక్తం రావణం రాక్షసేశ్వరం।
అన్యేన యుధ్యమానస్య న యుక్తమభిధావనం ॥ **6.59.74** ॥ 2283

రావణోఽథ మహాతేజాస్తం శృంగం సప్తభిః శరైః।
ఆజఘాన సుతీక్ష్ణాగ్రైస్తద్ వికీర్ణం పపాత హ ॥ **6.59.75** ॥ 2284

తద్ వికీర్ణం గిరేః శృంగం దృష్ట్వా హరిచమూపతిః।
కాలాగ్నిరివ జజ్వాల కోపేన పరవీరహా ॥ **6.59.76** ॥ 2285

సోఽశ్వకర్ణద్రుమాఞ్శాలాంశ్చూతాంశ్చాపి సుపుష్పితాన్।
అన్యాంశ్చ వివిధాన్ వృక్షాన్ నీలశ్చిక్షేప సంయుగే ॥ **6.59.77** ॥ 2286

స తాన్ వృక్షాన్ సమాసాద్య ప్రతిచిచ్ఛేద రావణః।
అభ్యవర్షచ్చ ఘోరేణ శరవర్షేణ పావకిం ॥ **6.59.78** ॥ 2287

అభివృష్టః శరౌఘేణ మేఘేనేవ మహాచలః।
హ్రస్వం కృత్వా తతో రూపం ధ్వజాగ్రే నిపపాత హ ॥ **6.59.79** ॥ 2288

పావకాత్మజమాలోక్య ధ్వజాగ్రే సమవస్థితం।
జజ్వాల రావణః క్రోధాత్ తతో నీలో ననాద చ ॥ **6.59.80** ॥ 2289

ధ్వజాగ్రే ధనుషశ్చాగ్రే కిరీటాగ్రే చ తం హరిం।
లక్ష్మణోఽథ హనూమాంశ్చ రామశ్చాపి సువిస్మితాః ॥ **6.59.81** ॥ 2290

రావణోఽపి మహాతేజాః కపిలాఘవవిస్మితః।
అస్త్రమాహారయామాస దీప్తమాగ్నేయమద్భుతం ॥ **6.59.82** ॥ 2291

తతస్తే చుక్రుశుర్హృష్టా లబ్ధలక్షాః ప్లవంగమాః।
నీలలాఘవసంభ్రాంతం దృష్ట్వా రావణమాహవే ॥ **6.59.83** ॥ 2292

వానరాణాం చ నాదేన సంరబ్ధో రావణస్తదా।
సంభ్రమావిష్టహృదయో న కించిత్ ప్రత్యపద్యత ॥ **6.59.84** ॥ 2293

ఆగ్నేయేనాపి సంయుక్తం గృహీత్వా రావణః శరం।
ధ్వజశీర్షస్థితం నీలముదైక్షత నిశాచరః ॥ **6.59.85** ॥ 2294

తతోఽబ్రవీన్మహాతేజా రావణో రాక్షసేశ్వరః।
కపే లాఘవయుక్తోఽసి మాయయా పరయా సహ ॥ **6.59.86** ॥ 2295

జీవితం ఖలు రక్షస్వ యది శక్తోఽసి వానర।
తాని తాన్యాత్మరూపాణి సృజసి త్వమనేకశః ॥ **6.59.87** ॥ 2296

తథాపి త్వాం మయా ముక్తః సాయకోఽస్త్రప్రయోజితః।
జీవితం పరిరక్షంతం జీవితాద్ భ్రంశయిష్యతి ॥ **6.59.88** ॥ 2297

ఏవముక్త్వా మహాబాహూ రావణో రాక్షసేశ్వరః।
సంధాయ బాణమస్త్రేణ చమూపతిమతాడయత్ ॥ **6.59.89** ॥ 2298

సోఽస్త్రముక్తేన బాణేన నీలో వక్షసి తాడితః।
నిర్దహ్యమానః సహసా స పపాత మహీతలే ॥ **6.59.90** ॥ 2299

పితృమాహాత్మ్యసంయోగాదాత్మనశ్చాపి తేజసా।
జానుభ్యామపతద్ భూమౌ న తు ప్రాణైర్వియుజ్యత ॥ **6.59.91** ॥ 2300

విసంజ్ఞం వానరం దృష్ట్వా దశగ్రీవో రణోత్సుకః।
రథేనాంబుదనాదేన సౌమిత్రిమభిదుద్రువే ॥ **6.59.92** ॥ 2301

ఆసాద్య రణమధ్యే తం వారయిత్వా స్థితో జ్వలన్।
ధనుర్విస్ఫారయామాస రాక్షసేంద్రః ప్రతాపవాన్ ॥ **6.59.93** ॥ 2302

తమాహ సౌమిత్రిరదీనసత్త్వో
విస్ఫారయంతం ధనురప్రమేయం।

అవేహి మామద్య నిశాచరేంద్ర
న వానరాంస్త్వం ప్రతియోద్ధుమర్హః ॥ **6.59.94** ॥ 2303

స తస్య వాక్యం ప్రతిపూర్ణఘోషం
జ్యాశబ్దముగ్రం చ నిశమ్య రాజా ।
ఆసాద్య సౌమిత్రిముపస్థితం తం
రోషాన్వితం వాచమువాచ రక్షః ॥ **6.59.95** ॥ 2304

దిష్ట్యాసి మే రాఘవ దృష్టిమార్గం
ప్రాప్తోఽంతగామీ విపరీతబుద్ధిః ।
అస్మిన్ క్షణే యాస్యసి మృత్యులోకం
సంసాద్యమానో మమ బాణజాలైః ॥ **6.59.96** ॥ 2305

తమాహ సౌమిత్రిరవిస్మయానో
గర్జంతముద్వృత్తశితాగ్రదంష్ట్రం ।
రాజన్ న గర్జంతి మహాప్రభావా
వికత్థసే పాపకృతాం వరిష్ఠ ॥ **6.59.97** ॥ 2306

జానామి వీర్యం తవ రాక్షసేంద్ర
బలం ప్రతాపం చ పరాక్రమం చ ।
అవస్థితోఽహం శరచాపపాణి -
రాగచ్ఛ కిం మోఘవికత్థనేన ॥ **6.59.98** ॥ 2307

స ఏవముక్తః కుపితః ససర్జ
రక్షోధిపః సప్త శరాన్ సుపుంఖాన్ ।
తాన్ లక్ష్మణః కాంచనచిత్రపుంఖై -
శ్చిచ్ఛేద బాణైర్నిశితాగ్రధారైః ॥ **6.59.99** ॥ 2308

తాన్ ప్రేక్షమాణః సహసా నికృత్తాన్
నికృత్తభోగానివ పన్నగేంద్రాన్ ।

లంకేశ్వరః క్రోధవశం జగామ
ససర్జ చాన్యాన్ నిశితాన్ పృషత్కాన్ ॥ **6.59.100** ॥ 2309

స బాణవర్షం తు ववర్ష తీవ్రం
రామానుజః కార్ముకసంప్రయుక్తం ।
క్షురార్ధచంద్రోత్తమకర్ణిభల్లైః
శరాంశ్చ చిచ్ఛేద న చుక్షుభే చ ॥ **6.59.101** ॥ 2310

స బాణజాలాన్యపి తాని తాని
మోఘాని పశ్యంస్త్రిదశారిరాజః ।
విసిస్మియే లక్ష్మణలాఘవేన
పునశ్చ బాణాన్ నిశితాన్ ముమోచ ॥ **6.59.102** ॥ 2311

స లక్ష్మణశ్చాపి శితాఞ్ఛితాగ్రాన్
మహేంద్రతుల్యోఽశనిభీమవేగాన్ ।
సంధాయ చాపే జ్వలనప్రకాశాన్
ససర్జ రక్షోధిపతేర్వధాయ ॥ **6.59.103** ॥ 2312

స తాన్ ప్రచిచ్ఛేద హి రాక్షసేంద్రః
శితాఞ్ఛరాంల్లక్ష్మణమాజఘాన ।
శరేణ కాలాగ్నిసమప్రభేణ
స్వయంభుదత్తేన లలాటదేశే ॥ **6.59.104** ॥ 2313

స లక్ష్మణో రావణసాయకార్త -
శ్చచాల చాపం శిథిలం ప్రగృహ్య ।
పునశ్చ సంజ్ఞాం ప్రతిలభ్య కృచ్ఛ్రా -
చ్చిచ్ఛేద చాపం త్రిదశేంద్రశత్రోః ॥ **6.59.105** ॥ 2314

నికృత్తచాపం త్రిభిరాజఘాన
బాణైస్తదా దాశరథిః శితాగ్రైః ।

స సాయకార్తో విచచాల రాజా
కృచ్ఛ్రేచ్ఛ సంజ్ఞాం పునరాససాద ॥ **6.59.106** ॥ 2315

స కృత్తచాపః శరతాడితశ్చ
మేదార్ద్రగాత్రో రుధిరావసిక్తః।
జగ్రాహ శక్తిం స్వయముగ్రశక్తిః
స్వయంభుదత్తాం యుధి దేవశత్రుః ॥ **6.59.107** ॥ 2316

స తాం సధూమానలసన్నికాశాం
విత్రాసనాం సంయతి వానరాణాం।
చిక్షేప శక్తిం తరసా జ్వలంతీం
సౌమిత్రయే రాక్షసరాష్ట్రనాథః ॥ **6.59.108** ॥ 2317

తామాపతంతీం భరతానుజోఽస్త్రై -
ర్జఘాన బాణైశ్చ హుతాగ్నికల్పైః।
తథాపి సా తస్య వివేశ శక్తి -
ర్భుజాంతరం దాశరథేర్విశాలం ॥ **6.59.109** ॥ 2318

స శక్తిమాఞ్శక్తిసమాహతః సన్
జజ్వాల భూమౌ స రఘుప్రవీరః।
తం విహ్వలంతం సహసాభ్యుపేత్య
జగ్రాహ రాజా తరసా భుజాభ్యాం ॥ **6.59.110** ॥ 2319

హిమవాన్ మందరో మేరుస్త్రైలోక్యం వా సహామరైః।
శక్యం భుజాభ్యాముద్ధర్తుం న శక్యో భరతానుజః ॥ **6.59.111** ॥ 2320

శక్త్యా బ్రాహ్మ్యా తు సౌమిత్రిస్తాడితోఽపి స్తనాంతరే।
విష్ణోరమీమాంస్యభాగమాత్మానం ప్రత్యనుస్మరత్ ॥ **6.59.112** ॥ 2321

తతో దానవదర్పఘ్నం సౌమిత్రిం దేవకంటకః।
తం పీడయిత్వా బాహుభ్యాం న ప్రభుర్లంఘనేఽభవత్ ॥ **6.59.113** ॥ 2322

తతః క్రుద్ధో వాయుసుతో రావణం సమభిద్రవత్।
ఆజఘానోరసి క్రుద్ధో వజ్రకల్పేన ముష్టినా ॥ **6.59.114** ॥ 2323

తేన ముష్టిప్రహారేణ రావణో రాక్షసేశ్వరః।
జానుభ్యామగమద్ భూమౌ చచాల చ పపాత చ ॥ **6.59.115** ॥ 2324

ఆస్యేశ్చ నేత్రైః శ్రవణైః పపాత రుధిరం బహు।
విఘూర్ణమానో నిశ్చేష్టో రథోపస్థ ఉపావిశత్ ॥ **6.59.116** ॥ 2325

విసంజ్ఞో మూర్చ్ఛితశ్చాసీన్న చ స్థానం సమాలభత్।
విసంజ్ఞం రావణం దృష్ట్వా సమరే భీమవిక్రమం ॥ **6.59.117** ॥ 2326

ఋషయో వానరాశ్చైవ నేదుర్దేవాశ్చ సాసురాః।
హనూమానథ తేజస్వీ లక్ష్మణం రావణార్దితం ॥ **6.59.118** ॥ 2327

ఆనయద్ రాఘవాభ్యాశం బాహుభ్యాం పరిగృహ్య తం।
వాయుసూనోః సుహృత్త్వేన భక్త్యా పరమయా చ సః।
శత్రూణామప్యకంప్యోఽపి లఘుత్వమగమత్ కపేః ॥ **6.59.119** ॥ 2328

తం సముత్సృజ్య సా శక్తిః సౌమిత్రిం యుధి నిర్జితం।
రావణస్య రథే తస్మిన్ స్థానం పునరుపాగమత్ ॥ **6.59.120** ॥ 2329

రావణోఽపి మహాతేజాః ప్రాప్య సంజ్ఞాం మహాహవే।
ఆదదే నిశితాన్ బాణాంజగ్రాహ చ మహద్ధనుః ॥ **6.59.121** ॥ 2330

ఆశ్వస్తశ్చ విశల్యశ్చ లక్ష్మణః శత్రుసూదనః।
విష్ణోర్భాగమమీమాంస్యమాత్మానం ప్రత్యనుస్మరన్ ॥ **6.59.122** ॥ 2331

నిపాతితమహావీరాం వానరాణాం మహాచమూం।
రాఘవస్తు రణే దృష్ట్వా రావణం సమభిద్రవత్ ॥ **6.59.123** ॥ 2332

అథైనమనుసంక్రమ్య హనూమాన్ వాక్యమబ్రవీత్।
మమ పృష్ఠం సమారుహ్య రాక్షసం శాస్తుమర్హసి ॥ **6.59.124** ॥ 2333

విష్ణుర్యథా గరుత్మంతమారుహ్యామరవైరిణం।
తచ్ఛ్రుత్వా రాఘవో వాక్యం వాయుపుత్రేణ భాషితం ॥ **6.59.125** ॥ 2334

అథారురోహ సహసా హనూమంతం మహాకపిం।
రథస్థం రావణం సంఖ్యే దదర్శ మనుజాధిపః ॥ **6.59.126** ॥ 2335

తమాలోక్య మహాతేజాః ప్రదుద్రావ స రావణం।
వైరోచనమివ క్రుద్ధో విష్ణురభ్యుద్యతాయుధః ॥ **6.59.127** ॥ 2336

జ్యాశబ్దమకరోత్ తీవ్రం వజ్రనిష్పేషనిష్ఠురం।
గిరా గంభీరయా రామో రాక్షసేంద్రమువాచ హ ॥ **6.59.128** ॥ 2337

తిష్ఠ తిష్ఠ మమ త్వం హి కృత్వా విప్రియమీదృశం।
క్వ ను రాక్షసశార్దూల గత్వా మోక్షమవాప్స్యసి ॥ **6.59.129** ॥ 2338

యదీంద్రవైవస్వతభాస్కరాన్ వా
స్వయంభువైశ్వానరశంకరాన్ వా।
గమిష్యసి త్వం దశ వా దిశోఽథవా
తథాపి మే నాద్య గతో విమోక్ష్యసే ॥ **6.59.130** ॥ 2339

యశ్చైష శక్త్యా నిహతస్త్వయాద్య
గచ్ఛన్ విషాదం సహసాభ్యుపేత్య।
స ఏష రక్షోగణరాజ మృత్యుః
సపుత్రపౌత్రస్య తవాద్య యుద్ధే ॥ **6.59.131** ॥ 2340

ఏతేన చాత్యద్భుతదర్శనాని
శరైర్జనస్థానకృతాలయాని।
చతుర్దశాన్యాత్తవరాయుధాని
రక్షఃసహస్రాణి నిషూదితాని ॥ **6.59.132** ॥ 2341

రాఘవస్య వచః శ్రుత్వా రాక్షసేంద్రో మహాబలః।
వాయుపుత్రం మహావేగం వహంతం రాఘవం రణే ॥ **6.59.133** ॥ 2342

రోషేణ మహతాఽఽవిష్టః పూర్వవైరమనుస్మరన్।
ఆజఘాన శరైర్దీప్తైః కాలానలశిఖోపమైః ॥ **6.59.134** ॥ 2343

రాక్షసేనాహవే తస్య తాడితస్యాపి సాయకైః।
స్వభావతేజోయుక్తస్య భూయస్తేజోఽభ్యవర్ధత ॥ **6.59.135** ॥ 2344

తతో రామో మహాతేజా రావణేన కృతవ్రణం।
దృష్ట్వా ప్లవగశార్దూలం క్రోధస్య వశమేయివాన్ ॥ **6.59.136** ॥ 2345

తస్యాభిసంక్రమ్య రథం సచక్రం
సాశ్వధ్వజచ్ఛత్రమహాపతాకం।
ససారథిం సాశనిశూలఖడ్గం
రామః ప్రచిచ్ఛేద శితైః శరాగ్రైః ॥ **6.59.137** ॥ 2346

అథేంద్రశత్రుం తరసా జఘాన
బాణేన వజ్రాశనిసన్నిభేన।
భుజాంతరే వ్యూఢసుజాతరూపే
వజ్రేణ మేరుం భగవానివేంద్రః ॥ **6.59.138** ॥ 2347

యో వజ్రపాతాశనిసన్నిపాతా -
న్న చుక్షుభే నాపి చచాల రాజా।

స రామబాణాభిహతో భృశార్త -
శ్చచాల చాపం చ ముమోచ వీరః ॥ **6.59.139** ॥ 2348

తం విహ్వలంతం ప్రసమీక్ష్య రామః
సమాదదే దీప్తమథార్ధచంద్రం ।
తేనార్కవర్ణం సహసా కిరీటం
చిచ్ఛేద రక్షోధిపతేర్మహాత్మా ॥ **6.59.140** ॥ 2349

తం నిర్విషాశీవిషసన్నికాశం
శాంతార్చిషం సూర్యమివాప్రకాశం ।
గతశ్రియం కృత్తకిరీటకూట -
మువాచ రామో యుధి రాక్షసేంద్రం ॥ **6.59.141** ॥ 2350

కృతం త్వయా కర్మ మహత్ సుభీమం
హతప్రవీరశ్చ కృతస్త్వయాహం ।
తస్మాత్ పరిశ్రాంత ఇతి వ్యవస్య
న త్వాం శరైర్మృత్యువశం నయామి ॥ **6.59.142** ॥ 2351

ప్రయాహి జానామి రణార్దితస్త్వం
ప్రవిశ్య రాత్రించరరాజ లంకాం ।
ఆశ్వస్య నిర్యాహి రథీ చ ధన్వీ
తదా బలం ప్రేక్ష్యసి మే రథస్థః ॥ **6.59.143** ॥ 2352

స ఏవముక్తో హతదర్పహర్షో
నికృత్తచాపః స హతాశ్వసూతః ।
శరార్దితో భగ్నమహాకిరీటో
వివేశ లంకాం సహసా స్మ రాజా ॥ **6.59.144** ॥ 2353

తస్మిన్ ప్రవిష్టే రజనీచరేంద్రే
మహాబలే దానవదేవశత్రౌ ।

హరీన్ విశల్యాన్ సహ లక్ష్మణేన
చకార రామః పరమాహవాగ్రే ॥ **6.59.145** ॥ 2354

తస్మిన్ ప్రభగ్నే త్రిదశేంద్రశత్రౌ
సురాసురా భూతగణా దిశశ్చ ।
ససాగరాః సర్షిమహోరగాశ్చ
తథైవ భూమ్యంబుచరాః ప్రహృష్టాః ॥ **6.59.146** ॥ 2355

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే ఏకోనషష్టితమః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ షష్టితమః సర్గః ॥

స్వపరాజయేన విషణ్ణస్య రావణస్యాదేశేన సుప్తస్య కుంభకర్ణస్య ప్రబోధనం తం దృష్ట్వా వానరాణాం భయం చ

స ప్రవిశ్య పురీం లంకాం రామబాణభయార్దితః।
భగ్నదర్పస్తదా రాజా బభూవ వ్యథితేంద్రియః ॥ **6.60.1** ॥ 2356

మాతంగ ఇవ సింహేన గరుడేనేవ పన్నగః।
అభిభూతోఽభవద్ రాజా రాఘవేణ మహాత్మనా ॥ **6.60.2** ॥ 2357

బ్రహ్మదండప్రతీకానాం విద్యుచ్చలితవర్చసాం।
స్మరన్ రాఘవబాణానాం వివ్యథే రాక్షసేశ్వరః ॥ **6.60.3** ॥ 2358

స కాంచనమయం దివ్యమాశ్రిత్య పరమాసనం।
విప్రేక్షమాణో రక్షాంసి రావణో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ **6.60.4** ॥ 2359

సర్వం తత్ ఖలు మే మోఘం యత్ తప్తం పరమం తపః।
యత్ సమానో మహేంద్రేణ మానుషేణ వినిర్జితః ॥ **6.60.5** ॥ 2360

ఇదం తద్ బ్రహ్మణో ఘోరం వాక్యం మామభ్యుపస్థితం।
మానుషేభ్యో విజానీహి భయం త్వమితి తత్తథా ॥ **6.60.6** ॥ 2361

దేవదానవగంధర్వైర్యక్షరాక్షసపన్నగైః।
అవధ్యత్వం మయా ప్రోక్తం మానుషేభ్యో న యాచితం ॥ **6.60.7** ॥ 2362

తమిమం మానుషం మన్యే రామం దశరథాత్మజం।
ఇక్ష్వాకుకులజాతేన అనరణ్యేన యత్ పురా ॥ **6.60.8** ॥ 2363

ఉత్పత్స్యతి హి మద్వంశపురుషో రాక్షసాధమ।
యస్త్వాం సపుత్రం సామాత్యం సబలం సాశ్వసారథిం ॥ **6.60.9** ॥ 2364

నిహనిష్యతి సంగ్రామే త్వాం కులాధమ దుర్మతే।
శప్తోఽహం వేదవత్యా చ యథా సా ధర్షితా పురా ॥ **6.60.10** ॥ 2365

సేయం సీతా మహాభాగా జాతా జనకనందినీ।
ఉమా నందీశ్వరశ్చాపి రంభా వరుణకన్యకా ॥ **6.60.11** ॥ 2366

యథోక్తాస్తన్మయా ప్రాప్తం న మిథ్యా ఋషిభాషితం।
ఏతదేవ సమాగమ్య యత్నం కర్తుమిహార్హథ ॥ **6.60.12** ॥ 2367

రాక్షసాశ్చాపి తిష్ఠంతు చర్యాగోపురమూర్ధసు।
స చాప్రతిమగాంభీర్యో దేవదానవదర్పహా ॥ **6.60.13** ॥ 2368

బ్రహ్మశాపాభిభూతస్తు కుంభకర్ణో విబోధ్యతాం।
సమరే జితమాత్మానం ప్రహస్తం చ నిషూదితం ॥ **6.60.14** ॥ 2369

జ్ఞాత్వా రక్షోబలం భీమమాదిదేశ మహాబలః।
ద్వారేషు యత్నః క్రియతాం ప్రాకారశ్చాధిరుహ్యతాం ॥ **6.60.15** ॥ 2370

నిద్రావశసమావిష్టః కుంభకర్ణో విబోధ్యతాం।
సుఖం స్వపితి నిశ్చింతః కామోపహతచేతనః ॥ **6.60.16** ॥ 2371

నవ సప్త దశాష్టౌ చ మాసాన్ స్వపితి రాక్షసః।
మంత్రం కృత్వా ప్రసుప్తోఽయమితస్తు నవమేఽహని ॥ **6.60.17** ॥ 2372

తం తు బోధయత క్షిప్రం కుంభకర్ణం మహాబలం।
స హి సంఖ్యే మహాబాహుః ककుదం సర్వరక్షసాం।
వానరాన్ రాజపుత్రౌ చ క్షిప్రమేవ హనిష్యతి ॥ **6.60.18** ॥ 2373

ఏష కేతుః పరం సంఖ్యే ముఖ్యో వై సర్వరక్షసాం।
కుంభకర్ణః సదా శేతే మూఢో గ్రామ్యసుఖే రతః ॥ **6.60.19** ॥ 2374

రామేణాభినిరస్తస్య సంగ్రామేఽస్మిన్ సుదారుణే।
భవిష్యతి న మే శోకః కుంభకర్ణే విబోధితే ॥ **6.60.20** ॥ 2375

కిం కరిష్యామ్యహం తేన శక్రతుల్యబలేన హి।
ఈదృశే వ్యసనే ఘోరే యో న సాహ్యాయ కల్పతే ॥ **6.60.21** ॥ 2376

తే తు తద్ వచనం శ్రుత్వా రాక్షసేంద్రస్య రాక్షసాః।
జగ్ముః పరమసంభ్రాంతాః కుంభకర్ణనివేశనం ॥ **6.60.22** ॥ 2377

తే రావణసమాదిష్టా మాంసశోణితభోజనాః।
గంధం మాల్యం మహద్భక్ష్యమాదాయ సహసా యయుః ॥ **6.60.23** ॥ 2378

తాం ప్రవిశ్య మహాద్వారాం సర్వతో యోజనాయతాం।
కుంభకర్ణగుహాం రమ్యాం పుష్పగంధప్రవాహినీం ॥ **6.60.24** ॥ 2379

కుంభకర్ణస్య నిఃశ్వాసాదవధూతా మహాబలాః।
ప్రతిష్ఠమానాః కృచ్ఛ్రేణ యత్నాత్ ప్రవివిశుర్గుహాం ॥ **6.60.25** ॥ 2380

తాం ప్రవిశ్య గుహాం రమ్యాం రత్నకాంచనకుట్టిమాం।
దదృశుర్నైరృతవ్యాఘ్రాః శయానం భీమవిక్రమం ॥ **6.60.26** ॥ 2381

తే తు తం వికృతం సుప్తం వికీర్ణమివ పర్వతం।
కుంభకర్ణం మహానిద్రం సమేతాః ప్రత్యబోధయన్ ॥ **6.60.27** ॥ 2382

ఊర్ధ్వలోమాంచితతనుం శ్వసంతమివ పన్నగం।
భ్రామయంతం వినిఃశ్వాసైః శయానం భీమవిక్రమం ॥ **6.60.28** ॥ 2383

భీమనాసాపుటం తం తు పాతాలవిపులాననం।
శయనే న్యస్తసర్వాంగం మేదోరుధిరగంధినం ॥ **6.60.29** ॥ 2384

కాంచనాంగదనద్ధాంగం కిరీటేనార్కవర్చసం।
దదృశుర్నైరృతవ్యాఘ్రం కుంభకర్ణమరిందమం ॥ **6.60.30** ॥ 2385

తతశ్చక్రుర్మహాత్మానః కుంభకర్ణస్య చాగ్రతః।
భూతానాం మేరుసంకాశం రాశిం పరమతర్పణం ॥ **6.60.31** ॥ 2386

మృగాణాం మహిషాణాం చ వరాహాణాం చ సంచయాన్।
చక్రుర్నైరృతశార్దూలా రాశిమన్నస్య చాద్భుతం ॥ **6.60.32** ॥ 2387

తతః శోణితకుంభాంశ్చ మాంసాని వివిధాని చ।
పురస్తాత్ కుంభకర్ణస్య చక్రుస్త్రిదశశత్రవః ॥ **6.60.33** ॥ 2388

లిలిపుశ్చ పరార్ధ్యేన చందనేన పరంతపం।
దివ్యైరాశ్వాసయామాసుర్మాల్యైర్గంధైశ్చ గంధిభిః ॥ **6.60.34** ॥ 2389

ధూపగంధాంశ్చ ససృజుస్తుష్టువుశ్చ పరంతపం।
జలదా ఇవ చానేదుర్యాతుధానాస్తతస్తతః ॥ **6.60.35** ॥ 2390

శంఖాంశ్చ పూరయామాసుః శశాంకసదృశప్రభాన్।
తుములం యుగపచ్చాపి వినేదుశ్చాప్యమర్షితాః ॥ **6.60.36** ॥ 2391

నేదురాస్ఫోటయామాసుశ్చిక్షిపుస్తే నిశాచరాః।
కుంభకర్ణవిబోధార్థం చక్రుస్తే విపులం స్వరం ॥ **6.60.37** ॥ 2392

సశంఖభేరీపణవప్రణాదం
సాస్ఫోటితక్ష్వేలితసింహనాదం।
దిశో ద్రవంతస్త్రిదివం కిరంతః
శ్రుత్వా విహంగాః సహసా నిపేతుః ॥ **6.60.38** ॥ 2393

యదా భృశం తైర్నినదైర్మహాత్మా
న కుంభకర్ణో బుబుధే ప్రసుప్తః।

తతో భుశుండీర్ముసలాని సర్వే
రక్షోగణాస్తే జగృహుర్గదాశ్చ ॥ **6.60.39** ॥ 2394

తం శైలశృంగైర్ముసలైర్గదాభి -
ర్వక్షఃస్థలే ముద్గరముష్టిభిశ్చ ।
సుఖప్రసుప్తం భువి కుంభకర్ణం
రక్షాస్యుదగ్రాణి తదా నిజఘ్నుః ॥ **6.60.40** ॥ 2395

తస్య నిఃశ్వాసవాతేన కుంభకర్ణస్య రక్షసః ।
రాక్షసాః కుంభకర్ణస్య స్థాతుం శేకుర్న చాగ్రతః ॥ **6.60.41** ॥ 2396

తతః పరిహితా గాఢం రాక్షసా భీమవిక్రమాః ।
మృదంగపణవాన్ భేరీః శంఖకుంభగణాంస్తథా ॥ **6.60.42** ॥ 2397

దశ రాక్షససాహస్రం యుగపత్పర్యవారయత్ ।
నీలాంజనచయాకారం తే తు తం ప్రత్యబోధయన్ ॥ **6.60.43** ॥ 2398

అభిఘ్నంతో నదంతశ్చ న చ సంబుబుధే తదా ।
యదా చైనం న శేకుస్తే ప్రతిబోధయితుం తదా ॥ **6.60.44** ॥ 2399

తతో గురుతరం యత్నం దారుణం సముపాక్రమన్ ।
అశ్వానుష్ట్రాన్ ఖరాన్ నాగాంజఘ్నుర్దండకశాంకుశైః ॥ **6.60.45** ॥ 2400

భేరీశంఖమృదంగాంశ్చ సర్వప్రాణైరవాదయన్ ।
నిజఘ్నుశ్చాస్య గాత్రాణి మహాకాష్ఠకటంకరైః ॥ **6.60.46** ॥ 2401

ముద్గరైర్ముసలైశ్చాపి సర్వప్రాణసముద్యతైః ।
తేన నాదేన మహతా లంకా సర్వా ప్రపూరితా ।
సపర్వతవనా సర్వా సోఽపి నైవ ప్రబుధ్యతే ॥ **6.60.47** ॥ 2402

తతో భేరీసహస్రం తు యుగపత్ సమహన్యత।
మృష్టకాంచనకోణానామసక్తానాం సమంతతః ॥ **6.60.48** ॥ 2403

ఏవమప్యతినిద్రస్తు యదా నైవ ప్రబుధ్యతే।
శాపస్య వశమాపన్నస్తతః క్రుద్ధా నిశాచరాః ॥ **6.60.49** ॥ 2404

తతః కోపసమావిష్టాః సర్వే భీమపరాక్రమాః।
తద్ రక్షో బోధయిష్యంతశ్చక్రురన్యే పరాక్రమం ॥ **6.60.50** ॥ 2405

అన్యే భేరీః సమాజఘ్నురన్యే చక్రుర్మహాస్వనం।
కేశాననన్యే ప్రలులుపుః కర్ణాననన్యే దశంతి చ ॥ **6.60.51** ॥ 2406

ఉదకుంభశతాననన్యే సమసించంత కర్ణయోః।
న కుంభకర్ణః పస్పందే మహానిద్రావశం గతః ॥ **6.60.52** ॥ 2407

అన్యే చ బలినస్తస్య కూటముద్గరపాణయః।
మూర్ధ్ని వక్షసి గాత్రేషు పాతయన్ కూటముద్గరాన్ ॥ **6.60.53** ॥ 2408

రజ్జుబంధనబద్ధాభిః శతఘ్నీభిశ్చ సర్వతః।
వధ్యమానో మహాకాయో న ప్రాబుధ్యత రాక్షసః ॥ **6.60.54** ॥ 2409

వారణానాం సహస్రం చ శరీరేఽస్య ప్రధావితం।
కుంభకర్ణస్తదా బుద్ధ్వా స్పర్శ పరమబుధ్యత ॥ **6.60.55** ॥ 2410

స పాత్యమానైర్గిరిశృంగవృక్షై -
రచింతయంస్తాన్ విపులాన్ ప్రహారాన్।
నిద్రాక్షయాత్ క్షుద్భయపీడితశ్చ
విజృంభమాణః సహసోత్పపాత ॥ **6.60.56** ॥ 2411

స నాగభోగాచలశృంగకల్పౌ
విక్షిప్య బాహూ జితవజ్రసారౌ।

వివృత్య వక్త్రం వడవాముఖాభం
నిశాచరోఽసౌ వికృతం జజృంభే ॥ **6.60.57** ॥ 2412

తస్య జాజృంభమాణస్య వక్త్రం పాతాలసన్నిభం।
దదృశే మేరుశృంగాగ్రే దివాకర ఇవోదితః ॥ **6.60.58** ॥ 2413

స జృంభమాణోఽతిబలః ప్రబుద్ధస్తు నిశాచరః।
నిఃశ్వాసశ్చాస్య సంజజ్ఞే పర్వతాదివ మారుతః ॥ **6.60.59** ॥ 2414

రూపముత్తిష్ఠతస్తస్య కుంభకర్ణస్య తద్ బభౌ।
యుగాంతే సర్వభూతాని కాలస్యేవ దిధక్షతః ॥ **6.60.60** ॥ 2415

తస్య దీప్తాగ్నిసదృశే విద్యుత్సదృశవర్చసీ।
దదృశాతే మహానేత్రే దీప్తావివ మహాగ్రహౌ ॥ **6.60.61** ॥ 2416

తతస్త్వదర్శయన్ సర్వాన్ భక్ష్యాంశ్చ వివిధాన్ బహూన్।
వరాహాన్ మహిషాంశ్చైవ బభక్ష స మహాబలః ॥ **6.60.62** ॥ 2417

ఆదద్ బుభుక్షితో మాంసం శోణితం తృషితోఽపిబత్।
మేదఃకుంభాంశ్చ మద్యాంశ్చ పపౌ శక్రరిపుస్తదా ॥ **6.60.63** ॥ 2418

తతస్తృప్త ఇతి జ్ఞాత్వా సముత్పేతుర్నిశాచరాః।
శిరోభిశ్చ ప్రణమ్యైనం సర్వతః పర్యవారయన్ ॥ **6.60.64** ॥ 2419

నిద్రావిశదనేత్రస్తు కలుషీకృతలోచనః।
చారయన్ సర్వతో దృష్టిం తాన్ దదర్శ నిశాచరాన్ ॥ **6.60.65** ॥ 2420

స సర్వాన్ సాంత్వయామాస నైరృతాన్ నైరృతర్షభః।
బోధనాద్ విస్మితశ్చాపి రాక్షసానిదమబ్రవీత్ ॥ **6.60.66** ॥ 2421

కిమర్థమహమాదృత్య భవద్భిః ప్రతిబోధితః।
కచ్చిత్ సుకుశలం రాజ్ఞో భయం వా నేహ కించన ॥ **6.60.67** ॥ 2422

అథవా ధ్రువమన్యేభ్యో భయం పరముపస్థితం।
యదర్థమేవ త్వరితైర్భవద్భిః ప్రతిబోధితః ॥ **6.60.68** ॥ 2423

అద్య రాక్షసరాజస్య భయముత్పాటయామ్యహం।
దారయిష్యే మహేంద్రం వా శీతయిష్యే తథానలం ॥ **6.60.69** ॥ 2424

న హ్యల్పకారణే సుప్తం బోధయిష్యతి మాదృశం।
తదాఖ్యాతార్థతత్త్వేన మత్ప్రబోధనకారణం ॥ **6.60.70** ॥ 2425

ఏవం బ్రువాణం సంరబ్ధం కుంభకర్ణమరిందమం।
యూపాక్షః సచివో రాజ్ఞః కృతాంజలిరభాషత ॥ **6.60.71** ॥ 2426

న నో దేవకృతం కించిద్ భయమస్తి కదాచన।
మానుషాన్నో భయం రాజంస్తుములం సంప్రబాధతే ॥ **6.60.72** ॥ 2427

న దైత్యదానవేభ్యో వా భయమస్తి న నః క్వచిత్।
యాదృశం మానుషం రాజన్ భయమస్మానుపస్థితం ॥ **6.60.73** ॥ 2428

వానరైః పర్వతాకారైర్లంకేయం పరివారితా।
సీతాహరణసంతప్తాద్ రామాన్నస్తుములం భయం ॥ **6.60.74** ॥ 2429

ఏకేన వానరేణేయం పూర్వం దగ్ధా మహాపురీ।
కుమారో నిహతశ్చాక్షః సానుయాత్రః సకుంజరః ॥ **6.60.75** ॥ 2430

స్వయం రక్షోధిపశ్చాపి పౌలస్త్యో దేవకంటకః।
వ్రజేతి సంయుగే ముక్తో రామేణాదిత్యవర్చసా ॥ **6.60.76** ॥ 2431

యన్న దేవైః కృతో రాజా నాపి దైత్యైర్న దానవైః।
కృతః స ఇహ రామేణ విముక్తః ప్రాణసంశయాత్ ॥ **6.60.77** ॥ 2432

స యూపాక్షవచః శ్రుత్వా భ్రాతుర్యుధి పరాభవం।
కుంభకర్ణో వివృత్తాక్షో యూపాక్షమిదమబ్రవీత్ ॥ **6.60.78** ॥ 2433

సర్వమద్యైవ యూపాక్ష హరిసైన్యం సలక్ష్మణం।
రాఘవం చ రణే జిత్వా తతో ద్రక్ష్యామి రావణం ॥ **6.60.79** ॥ 2434

రాక్షసాంస్తర్పయిష్యామి హరీణాం మాంసశోణితైః।
రామలక్ష్మణయోశ్చాపి స్వయం పాస్యామి శోణితం ॥ **6.60.80** ॥ 2435

తత్ తస్య వాక్యం బ్రువతో నిశమ్య
సగర్వితం రోషవివృద్ధదోషం।
మహోదరో నైరృతయోధముఖ్యః
కృతాంజలిర్వాక్యమిదం బభాషే ॥ **6.60.81** ॥ 2436

రావణస్య వచః శ్రుత్వా గుణదోషౌ విమృశ్య చ।
పశ్చాదపి మహాబాహో శత్రూన్ యుధి విజేష్యసి ॥ **6.60.82** ॥ 2437

మహోదరవచః శ్రుత్వా రాక్షసైః పరివారితః।
కుంభకర్ణో మహాతేజాః సంప్రతస్థే మహాబలః ॥ **6.60.83** ॥ 2438

సుప్తముత్థాప్య భీమాక్షం భీమరూపపరాక్రమం।
రాక్షసాస్త్వరితా జగ్ముర్దశగ్రీవనివేశనం ॥ **6.60.84** ॥ 2439

తేఽభిగమ్య దశగ్రీవమాసీనం పరమాసనే।
ఊచుర్బద్ధాంజలిపుటాః సర్వ ఏవ నిశాచరాః ॥ **6.60.85** ॥ 2440

కుంభకర్ణః ప్రబుద్ధోఽసౌ భ్రాతా తే రాక్షసేశ్వర।
కథం తత్రైవ నిర్యాతు ద్రక్ష్యసే తమిహాగతం ॥ **6.60.86** ॥ 2441

రావణస్త్వబ్రవీద్ధృష్టో రాక్షసాంస్తానుపస్థితాన్।
ద్రష్టుమేనమిహేచ్ఛామి యథాన్యాయం చ పూజ్యతాం ॥ **6.60.87** ॥ 2442

తథేత్యుక్త్వా తు తే సర్వే పునరాగమ్య రాక్షసాః।
కుంభకర్ణమిదం వాక్యమూచూ రావణచోదితాః ॥ **6.60.88** ॥ 2443

ద్రష్టుం త్వాం కాంక్షతే రాజా సర్వరాక్షసపుంగవః।
గమనే క్రియతాం బుద్ధిర్భ్రాతరం సంప్రహర్షయ ॥ **6.60.89** ॥ 2444

కుంభకర్ణస్తు దుర్ధర్షో భ్రాతురాజ్ఞాయ శాసనం।
తథేత్యుక్త్వా మహావీర్యః శయనాదుత్పపాత హ ॥ **6.60.90** ॥ 2445

ప్రక్షాల్య వదనం హృష్టః స్నాతః పరమహర్షితః।
పిపాసుస్త్వరయామాస పానం బలసమీరణం ॥ **6.60.91** ॥ 2446

తతస్తే త్వరితాస్తత్ర రాక్షసా రావణాజ్ఞయా।
మద్యం భక్ష్యాంశ్చ వివిధాన్ క్షిప్రమేవోపహారయన్ ॥ **6.60.92** ॥ 2447

పీత్వా ఘటసహస్రే ద్వే గమనాయోపచక్రమే।
ఈషత్సముత్కటో మత్తస్తేజోబలసమన్వితః ॥ **6.60.93** ॥ 2448

కుంభకర్ణో బభౌ రుష్టః కాలాంతకయమోపమః।
భ్రాతుః స భవనం గచ్ఛన్ రక్షోబలసమన్వితః।
కుంభకర్ణః పదన్యాసైరకంపయత మేదినీం ॥ **6.60.94** ॥ 2449

స రాజమార్గం వపుషా ప్రకాశయన్
సహస్రరశ్మిర్ధరణీమివాంశుభిః।
జగామ తత్రాంజలిమాలయా వృతః
శతక్రతుర్గేహమివ స్వయంభువః ॥ **6.60.95** ॥ 2450

తం రాజమార్గస్థమమిత్రఘాతినం
వనౌకసస్తే సహసా బహిః స్థితాః।
దృష్ట్వాప్రమేయం గిరిశృంగకల్పం
వితత్రసుస్తే సహ యూథపాలైః ॥ **6.60.96** ॥ 2451

కేచిచ్ఛరణ్యం శరణం స్మ రామం
వ్రజంతి కేచిద్ వ్యథితాః పతంతి।

కేచిద్ దిశశ్చ వ్యథితాః పతంతి
కేచిద్ భయార్తా భువి శేరతే స్మ ॥ **6.60.97** ॥ 2452

తమద్రిశృంగప్రతిమం కిరీటినం
స్పృశంతమాదిత్యమివాత్మతేజసా ।
వనౌకసః ప్రేక్ష్య వివృద్ధమద్భుతం
భయార్దితా దుద్రువిరే యతస్తతః ॥ **6.60.98** ॥ 2453

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే షష్టితమః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ ఏకషష్టితమః సర్గః ॥

విభీషణేన శ్రీరామం ప్రతి కుంభకర్ణస్య పరిచయదానం శ్రీరామస్యాజ్ఞయా యుద్ధార్థం వానరాణాం లంకాద్వారేషు సమవస్థానం

తతో రామో మహాతేజా ధనురాదాయ వీర్యవాన్ ।
కిరీటినం మహాకాయం కుంభకర్ణం దదర్శ హ ॥ **6.61.1** ॥ 2454

తం దృష్ట్వా రాక్షసశ్రేష్ఠం పర్వతాకారదర్శనం ।
క్రమమాణమివాకాశం పురా నారాయణం యథా ॥ **6.61.2** ॥ 2455

సతోయాంబుదసంకాశం కాంచనాంగదభూషణం ।
దృష్ట్వా పునః ప్రదుద్రావ వానరాణాం మహాచమూః ॥ **6.61.3** ॥ 2456

విద్రుతాం వాహినీం దృష్ట్వా వర్ధమానం చ రాక్షసం ।
సవిస్మితమిదం రామో విభీషణమువాచ హ ॥ **6.61.4** ॥ 2457

కోఽసౌ పర్వతసంకాశః కిరీటీ హరిలోచనః ।
లంకాయాం దృశ్యతే వీరః సవిద్యుదివ తోయదః ॥ **6.61.5** ॥ 2458

పృథివ్యాం కేతుభూతోఽసౌ మహానేకోఽత్ర దృశ్యతే ।
యం దృష్ట్వా వానరాః సర్వే విద్రవంతి తతస్తతః ॥ **6.61.6** ॥ 2459

ఆచక్ష్వ సుమహాన్ కోఽసౌ రక్షో వా యది వాసురః ।
న మయైవంవిధం భూతం దృష్టపూర్వం కదాచన ॥ **6.61.7** ॥ 2460

సంపృష్టో రాజపుత్రేణ రామేణాక్లిష్టకర్మణా।
విభీషణో మహాప్రాజ్ఞః కాకుత్స్థమిదమబ్రవీత్ ॥ **6.61.8** ॥ 2461

యేన వైవస్వతో యుద్ధే వాసవశ్చ పరాజితః।
సైష విశ్రవసః పుత్రః కుంభకర్ణః ప్రతాపవాన్।
అస్య ప్రమాణసదృశో రాక్షసోఽన్యో న విద్యతే ॥ **6.61.9** ॥ 2462

ఏతేన దేవా యుధి దానవాశ్చ
యక్షా భుజంగాః పిశితాశనాశ్చ।
గంధర్వవిద్యాధరకిన్నరాశ్చ
సహస్రశో రాఘవ సంప్రభగ్నాః ॥ **6.61.10** ॥ 2463

శూలపాణిం విరూపాక్షం కుంభకర్ణం మహాబలం।
హంతుం న శేకుస్త్రిదశాః కాలోఽయమితి మోహితాః ॥ **6.61.11** ॥ 2464

ప్రకృత్యా హ్యేష తేజస్వీ కుంభకర్ణో మహాబలః।
అన్యేషాం రాక్షసేంద్రాణాం వరదానకృతం బలం ॥ **6.61.12** ॥ 2465

బాలేన జాతమాత్రేణ క్షుధార్తేన మహాత్మనా।
భక్షితాని సహస్రాణి ప్రజానాం సుబహూన్యపి ॥ **6.61.13** ॥ 2466

తేషు సంభక్ష్యమాణేషు ప్రజా భయనిపీడితాః।
యాంతి స్మ శరణం శక్రం తమప్యర్థం న్యవేదయన్ ॥ **6.61.14** ॥ 2467

స కుంభకర్ణం కుపితో మహేంద్రో
జఘాన వజ్రేణ శితేన వజ్రీ।
స శక్రవజ్రాభిహతో మహాత్మా
చచాల కోపాచ్చ భృశం ననాద ॥ **6.61.15** ॥ 2468

తస్య నానద్యమానస్య కుంభకర్ణస్య రక్షసః।
శ్రుత్వా నినాదం విత్రస్తాః ప్రజా భూయో వితత్రసుః ॥ **6.61.16** ॥ 2469

తతః క్రుద్ధో మహేంద్రస్య కుంభకర్ణో మహాబలః।
నిష్కృష్యైరావతాద్ దంతం జఘానోరసి వాసవం ॥ **6.61.17** ॥ 2470

కుంభకర్ణప్రహారార్తో విజజ్వాల స వాసవః।
తతో విషేదుః సహసా దేవా బ్రహ్మర్షిదానవాః ॥ **6.61.18** ॥ 2471

ప్రజాభిః సహ శక్రశ్చ యయౌ స్థానం స్వయంభువః।
కుంభకర్ణస్య దౌరాత్మ్యం శశంసుస్తే ప్రజాపతేః ॥ **6.61.19** ॥ 2472

ప్రజానాం భక్షణం చాపి దేవానాం చాపి ధర్షణం।
ఆశ్రమధ్వంసనం చాపి పరస్త్రీహరణం భృశం ॥ **6.61.20** ॥ 2473

ఏవం ప్రజా యది త్వేష భక్షయిష్యతి నిత్యశః।
అచిరేణైవ కాలేన శూన్యో లోకో భవిష్యతి ॥ **6.61.21** ॥ 2474

వాసవస్య వచః శ్రుత్వా సర్వలోకపితామహః।
రక్షాంస్యావాహయామాస కుంభకర్ణం దదర్శ హ ॥ **6.61.22** ॥ 2475

కుంభకర్ణం సమీక్ష్యైవ వితత్రాస ప్రజాపతిః।
కుంభకర్ణమథాశ్వస్తః స్వయంభూరిదమబ్రవీత్ ॥ **6.61.23** ॥ 2476

ధ్రువం లోకవినాశాయ పౌలస్త్యేనాసి నిర్మితః।
తస్మాత్ త్వమద్యప్రభృతి మృతకల్పః శయిష్యసే ॥ **6.61.24** ॥ 2477

బ్రహ్మశాపాభిభూతోఽథ నిపపాతాగ్రతః ప్రభోః।
తతః పరమసంభ్రాంతో రావణో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ **6.61.25** ॥ 2478

ప్రవృద్ధః కాంచనో వృక్షః ఫలకాలే నికృత్యతే।
న నప్తారం స్వకం న్యాయ్యం శప్తుమేవం ప్రజాపతే ॥ **6.61.26** ॥ 2479

న మిథ్యావచనశ్చ త్వం స్వప్స్యత్యేవ న సంశయః।
కాలస్తు క్రియతామస్య శయనే జాగరే తథా ॥ **6.61.27** ॥ 2480

రావణస్య వచః శ్రుత్వా స్వయంభూరిదమబ్రవీత్।
శయితా హ్యేష షణ్మాసమేకాహం జాగరిష్యతి ॥ **6.61.28** ॥ 2481

ఏకేనాహ్నా త్వసౌ వీరశ్చరన్ భూమిం బుభుక్షితః।
వ్యాత్తాస్యో భక్షయేల్లోకాన్ సంవృద్ధ ఇవ పావకః ॥ **6.61.29** ॥ 2482

సోఽసౌ వ్యసనమాపన్నః కుంభకర్ణమబోధయత్।
త్వత్పరాక్రమభీతశ్చ రాజా సంప్రతి రావణః ॥ **6.61.30** ॥ 2483

స ఏష నిర్గతో వీరః శిబిరాద్ భీమవిక్రమః।
వానరాన్ భృశసంక్రుద్ధో భక్షయన్ పరిధావతి ॥ **6.61.31** ॥ 2484

కుంభకర్ణం సమీక్ష్యైవ హరయోఽద్య ప్రదుద్రువుః।
కథమేనం రణే క్రుద్ధం వారయిష్యంతి వానరాః ॥ **6.61.32** ॥ 2485

ఉచ్యంతాం వానరాః సర్వే యంత్రమేతత్ సముచ్ఛ్రితం।
ఇతి విజ్ఞాయ హరయో భవిష్యంతీహ నిర్భయాః ॥ **6.61.33** ॥ 2486

విభీషణవచః శ్రుత్వా హేతుమత్ సుముఖోద్గతం।
ఉవాచ రాఘవో వాక్యం నీలం సేనాపతిం తదా ॥ **6.61.34** ॥ 2487

గచ్ఛ సైన్యాని సర్వాణి వ్యూహ్య తిష్ఠస్వ పావకే।
ద్వారాణ్యాదాయ లంకాయాశ్చర్యాశ్చాస్యాథ సంక్రమాన్ ॥ **6.61.35** ॥ 2488

శైలశృంగాణి వృక్షాంశ్చ శిలాశ్చాప్యుపసంహరన్।
భవంతః సాయుధాః సర్వే వానరాః శైలపాణయః ॥ **6.61.36** ॥ 2489

రాఘవేణ సమాదిష్టో నీలో హరిచమూపతిః।
శశాస వానరానీకం యథావత్ కపికుంజరః ॥ **6.61.37** ॥ 2490

తతో గవాక్షః శరభో హనూమానంగదస్తథా।
శైలశృంగాణి శైలాభా గృహీత్వా ద్వారమభ్యయుః ॥ **6.61.38** ॥ 2491

రామవాక్యముపశ్రుత్య హరయో జితకాశినః।
పాదపైరర్దయన్ వీరా వానరాః పరవాహినీం ॥ **6.61.39** ॥ 2492

తతో హరీణాం తదనీకముగ్రం
రరాజ శైలోద్యతవృక్షహస్తం।
గిరేః సమీపానుగతం యథైవ
మహన్మహాంభోధరజాలముగ్రం ॥ **6.61.40** ॥ 2493

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే ఏకషష్టితమః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ ద్విషష్టితమః సర్గః ॥

కుంభకర్ణస్య రావణగృహే ప్రవేశో రామాద్ భయం సూచయిత్వా రావణేన తస్య శత్రుసేనాసంహరణాయ ప్రేషణం

స తు రాక్షసశార్దూలో నిద్రామదసమాకులః।
రాజమార్గం శ్రియా జుష్టం యయౌ విపులవిక్రమః ॥ **6.62.1** ॥ 2494

రాక్షసానాం సహస్రైశ్చ వృతః పరమదుర్జయః।
గృహేభ్యః పుష్పవర్షేణ కీర్యమాణస్తదా యయౌ ॥ **6.62.2** ॥ 2495

స హేమజాలవితతం భానుభాస్వరదర్శనం।
దదర్శ విపులం రమ్యం రాక్షసేంద్రనివేశనం ॥ **6.62.3** ॥ 2496

స తత్తదా సూర్య ఇవాభ్రజాలం
ప్రవిశ్య రక్షోధిపతేర్నివేశం।
దదర్శ దూరేఽగ్రజమాసనస్థం
స్వయంభువం శక్ర ఇవాసనస్థం ॥ **6.62.4** ॥ 2497

భ్రాతుః స భవనం గచ్ఛన్ రక్షోగణసమన్వితః।
కుంభకర్ణః పదన్యాసైరకంపయత మేదినీం ॥ **6.62.5** ॥ 2498

సోఽభిగమ్య గృహం భ్రాతుః కక్ష్యామభివిగాహ్య చ।
దదర్శోద్విగ్నమాసీనం విమానే పుష్పకే గురుం ॥ **6.62.6** ॥ 2499

అథ దృష్ట్వా దశగ్రీవః కుంభకర్ణముపస్థితం।
తూర్ణముత్థాయ సంహృష్టః సన్నికర్షముపానయత్ ॥ **6.62.7** ॥ 2500

అథాసీనస్య పర్యంకే కుంభకర్ణో మహాబలః।
భ్రాతుర్వవందే చరణౌ కిం కృత్యమితి చాబ్రవీత్ ॥ **6.62.8** ॥ 2501

ఉత్పత్య చైనం ముదితో రావణః పరిషస్వజే।
స భ్రాత్రా సంపరిష్వక్తో యథావచ్చాభినందితః ॥ **6.62.9** ॥ 2502

కుంభకర్ణః శుభం దివ్యం ప్రతిపేదే వరాసనం।
స తదాసనమాశ్రిత్య కుంభకర్ణో మహాబలః ॥ **6.62.10** ॥ 2503

సంరక్తనయనః క్రోధాద్ రావణం వాక్యమబ్రవీత్।
కిమర్థమహమాదృత్య త్వయా రాజన్ ప్రబోధితః ॥ **6.62.11** ॥ 2504

శంస కస్మాద్ భయం తేఽత్ర కో వా ప్రేతో భవిష్యతి।
భ్రాతరం రావణః క్రుద్ధం కుంభకర్ణమవస్థితం ॥ **6.62.12** ॥ 2505

రోషేణ పరివృత్తాభ్యాం నేత్రాభ్యాం వాక్యమబ్రవీత్।
అద్య తే సుమహాన్ కాలః శయానస్య మహాబల ॥ **6.62.13** ॥ 2506

సుషుప్తస్త్వం న జానీషే మమ రామకృతం భయం।
ఏష దాశరథిః శ్రీమాన్ సుగ్రీవసహితో బలీ ॥ **6.62.14** ॥ 2507

సముద్రం లంఘయిత్వా తు మూలం నః పరికృంతతి।
హంత పశ్యస్వ లంకాయాం వనాన్యుపవనాని చ ॥ **6.62.15** ॥ 2508

సేతునా సుఖమాగత్య వానరైకార్ణవం కృతం।
యే రాక్షసా ముఖ్యతమా హతాస్తే వానరైర్యుధి ॥ **6.62.16** ॥ 2509

వానరాణాం క్షయం యుద్ధే న పశ్యామి కథంచన।
న చాపి వానరా యుద్ధే జితపూర్వాః కదాచన ॥ **6.62.17** ॥ 2510

తదేతద్ భయముత్పన్నం త్రాయస్వేహ మహాబల।
నాశయ త్వమిమానద్య తదర్థం బోధితో భవాన్ ॥ **6.62.18** ॥ 2511

సర్వక్షపితకోశం చ స త్వమభ్యుపపద్య మాం।
త్రాయస్వేమాం పురీం లంకాం బాలవృద్ధావశేషితాం ॥ **6.62.19** ॥ 2512

భ్రాతురర్థే మహాబాహో కురు కర్మ సుదుష్కరం।
మయైవం నోక్తపూర్వో హి భ్రాతా కశ్చిత్ పరంతప ॥ **6.62.20** ॥ 2513

త్వయ్యస్తి మమ చ స్నేహః పరా సంభావనా చ మే।
దేవాసురేషు యుద్ధేషు బహుశో రాక్షసర్షభ ॥ **6.62.21** ॥ 2514

త్వయా దేవాః ప్రతివ్యూహ్య నిర్జితాశ్చాసురా యుధి ॥ **6.62.22** ॥ 2515

తదేతత్ సర్వమాతిష్ఠ వీర్యం భీమపరాక్రమ।
నహి తే సర్వభూతేషు దృశ్యతే సదృశో బలీ ॥ **6.62.23** ॥ 2516

కురుష్వ మే ప్రియహితమేతదుత్తమం
యథాప్రియం ప్రియరణ బాంధవప్రియ।
స్వతేజసా వ్యథయ సపత్నవాహినీం
శరధ్వనం పవన ఇవోద్యతో మహాన్ ॥ **6.62.24** ॥ 2517

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే ద్విషష్టితమః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ త్రిషష్టితమః సర్గః ॥

కుంభకర్ణస్య రావణం ప్రతి తత్కృత్యనిమిత్తక ఉపాలంభస్తం సాంత్వయిత్వా స్వకీయయుద్ధవిషయకోత్సాహస్య తేన ప్రకటనం చ

తస్య రాక్షసరాజస్య నిశమ్య పరిదేవితం।
కుంభకర్ణో బభాషేదం వచనం ప్రజహాస చ ॥ **6.63.1** ॥ 2518

దృష్టో దోషో హి యోఽస్మాభిః పురా మంత్రవినిర్ణయే।
హితేష్వనభియుక్తేన సోఽయమాసాదితస్త్వయా ॥ **6.63.2** ॥ 2519

శీఘ్రం ఖల్వభ్యుపేతం త్వాం ఫలం పాపస్య కర్మణః।
నిరయేష్వేవ పతనం యథా దుష్కృతకర్మణః ॥ **6.63.3** ॥ 2520

ప్రథమం వై మహారాజ కృత్యమేతదచింతితం।
కేవలం వీర్యదర్పేణ నానుబంధో విచారితః ॥ **6.63.4** ॥ 2521

యః పశ్చాత్పూర్వకార్యాణి కుర్యాదైశ్వర్యమాస్థితః।
పూర్వం చోత్తరకార్యాణి న స వేద నయానయౌ ॥ **6.63.5** ॥ 2522

దేశకాలవిహీనాని కర్మాణి విపరీతవత్।
క్రియమాణాని దుష్యంతి హవీంష్యప్రయతేష్వివ ॥ **6.63.6** ॥ 2523

త్రయాణాం పంచధా యోగం కర్మణాం యః ప్రపద్యతే।
సచివైః సమయం కృత్వా స సమ్యగ్ వర్తతే పథి ॥ **6.63.7** ॥ 2524

యథాగమం చ యో రాజా సమయం చ చికీర్షతి।
బుధ్యతే సచివైర్బుద్ధ్యా సుహృదశ్చానుపశ్యతి ॥ **6.63.8** ॥ 2525

ధర్మమర్థం హి కామం వా సర్వాన్ వా రక్షసాం పతే।
భజేత పురుషః కాలే త్రీణి ద్వంద్వాని వా పునః ॥ **6.63.9** ॥ 2526

త్రిషు చైతేషు యచ్ఛ్రేష్ఠం శ్రుత్వా తన్నావబుధ్యతే।
రాజా వా రాజమాత్రో వా వ్యర్థం తస్య బహుశ్రుతం ॥ **6.63.10** ॥ 2527

ఉపప్రదానం సాంత్వం చ భేదం కాలే చ విక్రమం।
యోగం చ రక్షసాం శ్రేష్ఠ తావుభౌ చ నయానయౌ ॥ **6.63.11** ॥ 2528

కాలే ధర్మార్థకామాన్ యః సమ్మంత్ర్య సచివైః సహ।
నిషేవేతాత్మవాన్ లోకే న స వ్యసనమాప్నుయాత్ ॥ **6.63.12** ॥ 2529

హితానుబంధమాలోక్య కుర్యాత్ కార్యమిహాత్మనః।
రాజా సహార్థతత్త్వజ్ఞైః సచివైర్బుద్ధిజీవిభిః ॥ **6.63.13** ॥ 2530

అనభిజ్ఞాయ శాస్త్రార్థాన్ పురుషాః పశుబుద్ధయః।
ప్రాగల్భ్యాద్ వక్తుమిచ్ఛంతి మంత్రిష్వభ్యంతరీకృతాః ॥ **6.63.14** ॥ 2531

అశాస్త్రవిదుషాం తేషాం కార్యం నాభిహితం వచః।
అర్థశాస్త్రానభిజ్ఞానాం విపులాం శ్రియమిచ్ఛతాం ॥ **6.63.15** ॥ 2532

అహితం చ హితాకారం ధార్ష్ట్యాజ్జల్పంతి యే నరాః।
అవశ్యం మంత్రబాహ్యాస్తే కర్తవ్యాః కృత్యదూషకాః ॥ **6.63.16** ॥ 2533

వినాశయంతో భర్తారం సహితాః శత్రుభిర్బుధైః।
విపరీతాని కృత్యాని కారయంతీహ మంత్రిణః ॥ **6.63.17** ॥ 2534

తాన్ భర్తా మిత్రసంకాశానమిత్రాన్ మంత్రనిర్ణయే।
వ్యవహారేణ జానీయాత్ సచివానుపసంహితాన్ ॥ **6.63.18** ॥ 2535

చపలస్యేహ కృత్యాని సహసానుప్రధావతః।
ఛిద్రమన్యే ప్రపద్యంతే క్రౌంచస్య ఖమివ ద్విజాః ॥ **6.63.19** ॥ 2536

యో హి శత్రుమవజ్ఞాయ ఆత్మానం నాభిరక్షతి।
అవాప్నోతి హి సోఽనర్థాన్ స్థానాచ్చ వ్యవరోప్యతే ॥ **6.63.20** ॥ 2537

యదుక్తమిహ తే పూర్వం ప్రియయా మేఽనుజేన చ।
తదేవ నో హితం వాక్యం యథేచ్ఛసి తథా కురు ॥ **6.63.21** ॥ 2538

తత్ తు శ్రుత్వా దశగ్రీవః కుంభకర్ణస్య భాషితం।
భ్రుకుటిం చైవ సంచక్రే క్రుద్ధశ్చైనమభాషత ॥ **6.63.22** ॥ 2539

మాన్యో గురురివాచార్యః కిం మాం త్వమనుశాససే।
కిమేవం వాక్క్రమం కృత్వా యద్ యుక్తం తద్ విధీయతాం ॥ **6.63.23** ॥ 2540

విభ్రమాచ్చిత్తమోహాద్ వా బలవీర్యాశ్రయేణ వా।
నాభిపన్నమిదానీం యద్ వ్యర్థా తస్య పునః కథా ॥ **6.63.24** ॥ 2541

అస్మిన్ కాలే తు యద్ యుక్తం తదిదానీం విచింత్యతాం।
గతం తు నానుశోచంతి గతం తు గతమేవ హి ॥ **6.63.25** ॥ 2542

మమాపనయజం దోషం విక్రమేణ సమీకురు।
యది ఖల్వస్తి మే స్నేహో విక్రమం వాధిగచ్ఛసి ॥ **6.63.26** ॥ 2543

యది కార్యం మమైతత్తే హృది కార్యతమం మతం।
స సుహృద్ యో విపన్నార్థం దీనమభ్యుపపద్యతే ॥ **6.63.27** ॥ 2544

స బంధుర్యోఽపనీతేషు సాహాయ్యాయోపకల్పతే।
తమథైవం బ్రువాణం స వచనం ధీరదారుణం ॥ **6.63.28** ॥ 2545

రుష్టోఽయమితి విజ్ఞాయ శనైః శ్లక్ష్ణమువాచ హ।
అతీవ హి సమాలక్ష్య భ్రాతరం క్షుభితేంద్రియం ॥ **6.63.29** ॥ 2546

కుంభకర్ణః శనైర్వాక్యం బభాషే పరిసాంత్వయన్ ।
శృణు రాజన్నవహితో మమ వాక్యమరిందమ ॥ **6.63.30** ॥ 2547

అలం రాక్షసరాజేంద్ర సంతాపముపపద్య తే ।
రోషం చ సంపరిత్యజ్య స్వస్థో భవితుమర్హసి ॥ **6.63.31** ॥ 2548

నైతన్మనసి కర్తవ్యం మయి జీవతి పార్థివ ।
తమహం నాశయిష్యామి యత్ కృతే పరితప్యతే ॥ **6.63.32** ॥ 2549

అవశ్యం తు హితం వాచ్యం సర్వావస్థం మయా తవ ।
బంధుభావాదభిహితం భ్రాతృస్నేహాచ్చ పార్థివ ॥ **6.63.33** ॥ 2550

సదృశం యచ్చ కాలేఽస్మిన్ కర్తుం స్నేహేన బంధునా ।
శత్రూణాం కదనం పశ్య క్రియమాణం మయా రణే ॥ **6.63.34** ॥ 2551

అద్య పశ్య మహాబాహో మయా సమరమూర్ధని ।
హతే రామే సహ భ్రాత్రా ద్రవంతీం హరివాహినీం ॥ **6.63.35** ॥ 2552

అద్య రామస్య తద్ దృష్ట్వా మయాఽఽనీతం రణాచ్ఛిరః ।
సుఖీ భవ మహాబాహో సీతా భవతు దుఃఖితా ॥ **6.63.36** ॥ 2553

అద్య రామస్య పశ్యంతు నిధనం సుమహత్ ప్రియం ।
లంకాయాం రాక్షసాః సర్వే యే తే నిహతబాంధవాః ॥ **6.63.37** ॥ 2554

అద్య శోకపరీతానాం స్వబంధువధశోచినాం ।
శత్రోర్వ్యధి వినాశేన కరోమ్యశ్రుప్రమార్జనం ॥ **6.63.38** ॥ 2555

అద్య పర్వతసంకాశం ససూర్యమివ తోయదం ।
వికీర్ణం పశ్య సమరే సుగ్రీవం ప్లవగేశ్వరం ॥ **6.63.39** ॥ 2556

కథం చ రాక్షసైరేభిర్మయా చ పరిసాంత్వితః ।
జిఘాంసుభిర్దాశరథిం వ్యథసే త్వం సదానఘ ॥ **6.63.40** ॥ 2557

మాం నిహత్య కిల త్వాం హి నిహనిష్యతి రాఘవః।
నాహమాత్మని సంతాపం గచ్ఛేయం రాక్షసాధిప ॥ **6.63.41** ॥ 2558

కామం త్విదానీమపి మాం వ్యాదిశ త్వం పరంతప।
న పరః ప్రేక్షణీయస్తే యుద్ధాయాతులవిక్రమ ॥ **6.63.42** ॥ 2559

అహముత్సాదయిష్యామి శత్రూంస్తవ మహాబలాన్।
యది శక్రో యది యమో యది పావకమారుతౌ ॥ **6.63.43** ॥ 2560

తానహం యోధయిష్యామి కుబేరవరుణావపి।
గిరిమాత్రశరీరస్య శితశూలధరస్య మే ॥ **6.63.44** ॥ 2561

నర్దతస్తీక్ష్ణదంష్ట్రస్య బిభీయాద్ వై పురందరః।
అథ వా త్యక్తశస్త్రస్య మృద్నతస్తరసా రిపూన్ ॥ **6.63.45** ॥ 2562

న మే ప్రతిముఖః కశ్చిత్ స్థాతుం శక్తో జిజీవిషుః।
నైవ శక్త్యా న గదయా నాసినా నిశితైః శరైః ॥ **6.63.46** ॥ 2563

హస్తాభ్యామేవ సంరభ్య హనిష్యామి సవజ్రిణం।
యది మే ముష్టివేగం స రాఘవోఽద్య సహిష్యతి ॥ **6.63.47** ॥ 2564

తతః పాస్యంతి బాణౌఘా రుధిరం రాఘవస్య మే।
చింతయా తప్యసే రాజన్ కిమర్థం మయి తిష్ఠతి ॥ **6.63.48** ॥ 2565

సోఽహం శత్రువినాశాయ తవ నిర్యాతుముద్యతః।
ముంచ రామాద్ భయం ఘోరం నిహనిష్యామి సంయుగే ॥ **6.63.49** ॥ 2566

రాఘవం లక్ష్మణం చైవ సుగ్రీవం చ మహాబలం।
హనూమంతం చ రక్షోఘ్నం యేన లంకా ప్రదీపితా ॥ **6.63.50** ॥ 2567

హరీంశ్చ భక్షయిష్యామి సంయుగే సముపస్థితే।
అసాధారణమిచ్ఛామి తవ దాతుం మహద్ యశః ॥ **6.63.51** ॥ 2568

యది చేంద్రాద్ భయం రాజన్ యది చాపి స్వయంభువః।
తతోఽహం నాశయిష్యామి నైశం తమ ఇవాంశుమాన్ ॥ **6.63.52** ॥ 2569

అపి దేవాః శయిష్యంతే మయి క్రుద్ధే మహీతలే।
యమం చ శమయిష్యామి భక్షయిష్యామి పావకం ॥ **6.63.53** ॥ 2570

ఆదిత్యం పాతయిష్యామి సనక్షత్రం మహీతలే।
శతక్రతుం వధిష్యామి పాస్యామి వరుణాలయం ॥ **6.63.54** ॥ 2571

పర్వతాంశ్చూర్ణయిష్యామి దారయిష్యామి మేదినీం।
దీర్ఘకాలం ప్రసుప్తస్య కుంభకర్ణస్య విక్రమం ॥ **6.63.55** ॥ 2572

అద్య పశ్యంతు భూతాని భక్ష్యమాణాని సర్వశః।
న త్విదం త్రిదివం సర్వమాహారో మమ పూర్యతే ॥ **6.63.56** ॥ 2573

వధేన తే దాశరథేః సుఖార్హం
సుఖం సమాహర్తుమహం వ్రజామి।
నిహత్య రామం సహ లక్ష్మణేన
ఖాదామి సర్వాన్ హరియూథముఖ్యాన్ ॥ **6.63.57** ॥ 2574

రమస్వ రాజన్ పిబ చాద్య వారుణీం
కురుష్వ కృత్యాని వినీయతాం జ్వరః।
మయాద్య రామే గమితే యమక్షయం
చిరాయ సీతా వశగా భవిష్యతి ॥ **6.63.58** ॥ 2575

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే త్రిషష్టితమః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ చతుఃషష్టితమః సర్గః ॥

కుంభకర్ణం ప్రత్యాక్షిప్య మహోదరేణ యుద్ధం వినైవాభీష్టవస్తునో లాభోపాయస్య కథనం

తదుక్తమతికాయస్య బలినో బాహుశాలినః।
కుంభకర్ణస్య వచనం శ్రుత్వోవాచ మహోదరః ॥ **6.64.1** ॥ 2576

కుంభకర్ణ కులే జాతో ధృష్టః ప్రాకృతదర్శనః।
అవలిప్తో న శక్నోషి కృత్యం సర్వత్ర వేదితుం ॥ **6.64.2** ॥ 2577

నహి రాజా న జానీతే కుంభకర్ణ నయానయౌ।
త్వం తు కైశోరకాద్ ధృష్టః కేవలం వక్తుమిచ్ఛసి ॥ **6.64.3** ॥ 2578

స్థానం వృద్ధిం చ హానిం చ దేశకాలవిధానవిత్।
ఆత్మనశ్చ పరేషాం చ బుధ్యతే రాక్షసర్షభః ॥ **6.64.4** ॥ 2579

యత్ త్వశక్యం బలవతా వక్తుం ప్రాకృతబుద్ధినా।
అనుపాసితవృద్ధేన కః కుర్యాత్ తాదృశం బుధః ॥ **6.64.5** ॥ 2580

యాంస్తు ధర్మార్థకామాంస్త్వం బ్రవీషి పృథగాశ్రయాన్।
అవబోద్ధుం స్వభావేన నహి లక్షణమస్తి తాన్ ॥ **6.64.6** ॥ 2581

కర్మ చైవ హి సర్వేషాం కారణానాం ప్రయోజనం।
శ్రేయః పాపీయసాం చాత్ర ఫలం భవతి కర్మణాం ॥ **6.64.7** ॥ 2582

నిఃశ్రేయసఫలావేవ ధర్మార్థావితరావపి।
అధర్మానర్థయోః ప్రాప్తం ఫలం చ ప్రత్యవాయికం ॥ **6.64.8** ॥ 2583

ఐహలౌకికపారక్యం కర్మ పుంభిర్నిషేవ్యతే।
కర్మాణ్యపి తు కల్యాని లభతే కామమాస్థితః ॥ **6.64.9** ॥ 2584

తత్ర క్లృప్తమిదం రాజ్ఞా హృది కార్యం మతం చ నః।
శత్రౌ హి సాహసం యత్ తత్ కిమివాత్రాపనీయతే ॥ **6.64.10** ॥ 2585

ఏకస్యైవాభియానే తు హేతుర్యః ప్రాహృతస్త్వయా।
తత్రాప్యనుపపన్నం తే వక్ష్యామి యదసాధు చ ॥ **6.64.11** ॥ 2586

యేన పూర్వం జనస్థానే బహవోఽతిబలా హతాః।
రాక్షసా రాఘవం తం త్వం కథమేకో జయిష్యసి ॥ **6.64.12** ॥ 2587

యే పూర్వం నిర్జితాస్తేన జనస్థానే మహౌజసః।
రాక్షసాంస్తాన్ పురే సర్వాన్ భీతానద్య న పశ్యసి ॥ **6.64.13** ॥ 2588

తం సింహమివ సంక్రుద్ధం రామం దశరథాత్మజం।
సర్పం సుప్తమహో బుద్ధ్వా ప్రబోధయితుమిచ్ఛసి ॥ **6.64.14** ॥ 2589

జ్వలంతం తేజసా నిత్యం క్రోధేన చ దురాసదం।
కస్తం మృత్యుమివాసహ్యమాసాదయితుమర్హతి ॥ **6.64.15** ॥ 2590

సంశయస్థమిదం సర్వం శత్రోః ప్రతిసమాసనే।
ఏకస్య గమనం తాత నహి మే రోచతే భృశం ॥ **6.64.16** ॥ 2591

హీనార్థస్తు సమృద్ధార్థం కో రిపుం ప్రాకృతం యథా।
నిశ్చితం జీవితత్యాగే వశమానేతుమిచ్ఛతి ॥ **6.64.17** ॥ 2592

యస్య నాస్తి మనుష్యేషు సదృశో రాక్షసోత్తమ।
కథమాశంససే యోద్ధం తుల్యేనేంద్రవివస్వతోః ॥ **6.64.18** ॥ 2593

ఏవముక్త్వా తు సంరబ్ధం కుంభకర్ణం మహోదరః।
ఉవాచ రక్షసాం మధ్యే రావణం లోకరావణం ॥ **6.64.19** ॥ 2594

లబ్ధ్వా పురస్తాద్ వైదేహీం కిమర్థం త్వం విలంబసే।
యదీచ్ఛసి తదా సీతా వశగా తే భవిష్యతి ॥ **6.64.20** ॥ 2595

దృష్టః కశ్చిదుపాయో మే సీతోపస్థానకారకః।
రుచితశ్చేత్ స్వయా బుద్ధ్యా రాక్షసేంద్ర తతః శృణు ॥ **6.64.21** ॥ 2596

అహం ద్విజిహ్వాః సంహ్రాదీ కుంభకర్ణో వితర్దనః।
పంచ రామవధాయైతే నిర్యాంతీత్యవఘోషయ ॥ **6.64.22** ॥ 2597

తతో గత్వా వయం యుద్ధం దాస్యామస్తస్య యత్నతః।
జేష్యామో యది తే శత్రూన్ నోపాయైః కార్యమస్తి నః ॥ **6.64.23** ॥ 2598

అథ జీవతి నః శత్రుర్వయం చ కృతసంయుగాః।
తతః సమభిపత్స్యామో మనసా యత్ సమీక్షితం ॥ **6.64.24** ॥ 2599

వయం యుద్ధాదిహైష్యామో రుధిరేణ సముక్షితాః।
విదార్య స్వతనుం బాణై రామనామాంకితైః శరైః ॥ **6.64.25** ॥ 2600

భక్షితో రాఘవోఽస్మాభిర్లక్ష్మణశ్చేతి వాదినః।
తతః పాదౌ గ్రహీష్యామస్త్వం నః కామం ప్రపూరయ ॥ **6.64.26** ॥ 2601

తతోఽవఘోషయ పురే గజస్కంధేన పార్థివ।
హతో రామః సహ భ్రాత్రా ససైన్య ఇతి సర్వతః ॥ **6.64.27** ॥ 2602

ప్రీతో నామ తతో భూత్వా భృత్యానాం త్వమరిందమ।
భోగాంశ్చ పరివారాంశ్చ కామాన్ వసు చ దాపయ ॥ **6.64.28** ॥ 2603

తతో మాల్యాని వాసాంసి వీరాణామనులేపనం।
పేయం చ బహు యోధేభ్యః స్వయం చ ముదితః పిబ ॥ **6.64.29** ॥ 2604

తతోఽస్మిన్ బహులీభూతే కౌలీనే సర్వతో గతే।
భక్షితః ససుహృద్ రామో రాక్షసైరితి విశ్రుతే ॥ **6.64.30** ॥ 2605

ప్రవిశ్యాశ్వాస్య చాపి త్వం సీతాం రహసి సాంత్వయన్।
ధనధాన్యైశ్చ కామైశ్చ రత్నైశ్చైనాం ప్రలోభయ ॥ **6.64.31** ॥ 2606

అనయోపధయా రాజన్ భూయః శోకానుబంధయా।
అకామా త్వద్వశం సీతా నష్టనాథా గమిష్యతి ॥ **6.64.32** ॥ 2607

రమణీయం హి భర్తారం వినష్టమధిగమ్య సా।
నైరాశ్యాత్ స్త్రీలఘుత్వాచ్చ త్వద్వశం ప్రతిపత్స్యతే ॥ **6.64.33** ॥ 2608

సా పురా సుఖసంవృద్ధా సుఖార్హా దుఃఖకర్శితా।
త్వయ్యధీనం సుఖం జ్ఞాత్వా సర్వథైవ గమిష్యతి ॥ **6.64.34** ॥ 2609

ఏతత్ సునీతం మమ దర్శనేన
రామం హి దృష్ట్వైవ భవేదనర్థః।
ఇహైవ తే సేత్స్యతి మోత్సుకో భూ -
ర్మహానయుద్ధేన సుఖస్య లాభః ॥ **6.64.35** ॥ 2610

అనష్టసైన్యో హ్యనవాప్తసంశయో
రిపుం త్వయుద్ధేన జయంజనాధిపః।
యశశ్చ పుణ్యం చ మహన్మహీపతే
శ్రియం చ కీర్తిం చ చిరం సమశ్నుతే ॥ **6.64.36** ॥ 2611

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే చతుఃషష్టితమః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ పంచషష్టితమః సర్గః ॥

కుంభకర్ణస్య రణయాత్రా

స తథోక్తస్తు నిర్భర్త్స్య కుంభకర్ణో మహోదరం।
అబ్రవీద్ రాక్షసశ్రేష్ఠం భ్రాతరం రావణం తతః ॥ **6.65.1** ॥ 2612

సోఽహం తవ భయం ఘోరం వధాత్ తస్య దురాత్మనః।
రామస్యాద్య ప్రమార్జామి నిర్వైరో హి సుఖీ భవ ॥ **6.65.2** ॥ 2613

గర్జంతి న వృథా శూరా నిర్జలా ఇవ తోయదాః।
పశ్య సంపద్యమానం తు గర్జితం యుధి కర్మణా ॥ **6.65.3** ॥ 2614

న మర్షయంతి చాత్మానం సంభావయితుమాత్మనా।
అదర్శయిత్వా శూరాస్తు కర్మ కుర్వంతి దుష్కరం ॥ **6.65.4** ॥ 2615

విక్లవానాం హ్యబుద్ధీనాం రాజ్ఞాం పండితమానినాం।
రోచతే త్వద్వచో నిత్యం కథ్యమానం మహోదర ॥ **6.65.5** ॥ 2616

యుద్ధే కాపురుషైర్నిత్యం భవద్భిః ప్రియవాదిభిః।
రాజానమనుగచ్ఛద్భిః సర్వం కృత్యం వినాశితం ॥ **6.65.6** ॥ 2617

రాజశేషా కృతా లంకా క్షీణః కోశో బలం హతం।
రాజానమిమమాసాద్య సుహృచ్ఛ్రేష్ఠమమిత్రకం ॥ **6.65.7** ॥ 2618

ఏష నిర్యామ్యహం యుద్ధముద్యతః శత్రునిర్జయే।
దుర్నయం భవతామద్య సమీకర్తుం మహాహవే ॥ **6.65.8** ॥ 2619

ఏవముక్తవతో వాక్యం కుంభకర్ణస్య ధీమతః।
ప్రత్యువాచ తతో వాక్యం ప్రహసన్ రాక్షసాధిపః ॥ **6.65.9** ॥ 2620

మహోదరోఽయం రామాత్ తు పరిత్రస్తో న సంశయః।
న హి రోచయతే తాత యుద్ధం యుద్ధవిశారద ॥ **6.65.10** ॥ 2621

కశ్చిన్మే త్వత్సమో నాస్తి సౌహృదేన బలేన చ।
గచ్ఛ శత్రువధాయ త్వం కుంభకర్ణ జయాయ చ ॥ **6.65.11** ॥ 2622

శయానః శత్రునాశార్థం భవాన్ సంబోధితో మయా।
అయం హి కాలః సుమహాన్ రాక్షసానామరిందమ ॥ **6.65.12** ॥ 2623

సంగచ్ఛ శూలమాదాయ పాశహస్త ఇవాంతకః।
వానరాన్ రాజపుత్రౌ చ భక్షయాదిత్యతేజసౌ ॥ **6.65.13** ॥ 2624

సమాలోక్య తు తే రూపం విద్రవిష్యంతి వానరాః।
రామలక్ష్మణయోశ్చాపి హృదయే ప్రస్ఫుటిష్యతః ॥ **6.65.14** ॥ 2625

ఏవముక్త్వా మహాతేజాః కుంభకర్ణం మహాబలం।
పునర్జాతమివాత్మానం మేనే రాక్షసపుంగవః ॥ **6.65.15** ॥ 2626

కుంభకర్ణబలాభిజ్ఞో జానంస్తస్య పరాక్రమం।
బభూవ ముదితో రాజా శశాంక ఇవ నిర్మలః ॥ **6.65.16** ॥ 2627

ఇత్యేవముక్తః సంహృష్టో నిర్జగామ మహాబలః।
రాజ్ఞస్తు వచనం శ్రుత్వా యోద్ధముద్యుక్తవాంస్తదా ॥ **6.65.17** ॥ 2628

ఆదదే నిశితం శూలం వేగాచ్ఛత్రునిబర్హణః।
సర్వం కాలాయసం దీప్తం తప్తకాంచనభూషణం ॥ **6.65.18** ॥ 2629

ఇంద్రాశనిసమప్రఖ్యం వజ్రప్రతిమగౌరవం।
దేవదానవగంధర్వయక్షపన్నగసూదనం ॥ **6.65.19** ॥ 2630

రక్తమాల్యమహాదామం స్వతశ్చోద్గతపావకం।
ఆదాయ విపులం శూలం శత్రుశోణితరంజితం ॥ **6.65.20** ॥ 2631

కుంభకర్ణో మహాతేజా రావణం వాక్యమబ్రవీత్।
గమిష్యామ్యహమేకాకీ తిష్ఠత్విహ బలం మమ ॥ **6.65.21** ॥ 2632

అద్య తాన్ క్షుధితః క్రుద్ధో భక్షయిష్యామి వానరాన్।
కుంభకర్ణవచః శ్రుత్వా రావణో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ **6.65.22** ॥ 2633

సైన్యైః పరివృతో గచ్ఛ శూలముద్గరపాణిభిః।
వానరా హి మహాత్మానః శూరాః సువ్యవసాయినః ॥ **6.65.23** ॥ 2634

ఏకాకినం ప్రమత్తం వా నయేయుర్దశనైః క్షయం।
తస్మాత్ పరమదుర్ధర్షః సైన్యైః పరివృతో వ్రజ।
రక్షసామహితం సర్వం శత్రుపక్షం నిషూదయ ॥ **6.65.24** ॥ 2635

అథాసనాత్ సముత్పత్య స్రజం మణికృతాంతరాం।
ఆబబంధ మహాతేజాః కుంభకర్ణస్య రావణః ॥ **6.65.25** ॥ 2636

అంగదాన్యంగులీవేష్టాన్ వరాణ్యాభరణాని చ।
హారం చ శశిసంకాశమాబబంధ మహాత్మనః ॥ **6.65.26** ॥ 2637

దివ్యాని చ సుగంధీని మాల్యదామాని రావణః।
గాత్రేషు సజ్జయామాస శ్రోత్రయోశ్చాస్య కుండలే ॥ **6.65.27** ॥ 2638

కాంచనాంగదకేయూరనిష్కాభరణభూషితః।
కుంభకర్ణో బృహత్కర్ణః సుహుతోఽగ్నిరివాబభౌ ॥ **6.65.28** ॥ 2639

శ్రోణీసూత్రేణ మహతా మేచకేన వ్యరాజత।
అమృతోత్పాదనే నద్ధో భుజంగేనేవ మందరః ॥ **6.65.29** ॥ 2640

స కాంచనం భారసహం నివాతం
విద్యుత్ప్రభం దీప్తమివాత్మభాసా।
ఆవధ్యమానః కవచం రరాజ
సంధ్యాభ్రసంవీత ఇవాద్రిరాజః ॥ **6.65.30** ॥ 2641

సర్వాభరణసర్వాంగః శూలపాణిః స రాక్షసః।
త్రివిక్రమకృతోత్సాహో నారాయణ ఇవాబభౌ ॥ **6.65.31** ॥ 2642

భ్రాతరం సంపరిష్వజ్య కృత్వా చాపి ప్రదక్షిణం।
ప్రణమ్య శిరసా తస్మై ప్రతస్థే స మహాబలః ॥ **6.65.32** ॥ 2643

తమాశీర్భిః ప్రశస్తాభిః ప్రేషయామాస రావణః।
శంఖదుందుభినిర్ఘోషైః సైన్యైశ్చాపి వరాయుధైః ॥ **6.65.33** ॥ 2644

తం గజైశ్చ తురంగైశ్చ స్యందనైశ్చాంబుదస్వనైః।
అనుజగ్ముర్మహాత్మానో రథినో రథినాం వరం ॥ **6.65.34** ॥ 2645

సర్వైరుష్ట్రైః ఖరైశ్చైవ సింహద్విపమృగద్విజైః।
అనుజగ్ముశ్చ తం ఘోరం కుంభకర్ణం మహాబలం ॥ **6.65.35** ॥ 2646

స పుష్పవర్షైరవకీర్యమాణో
ధృతాతపత్రః శితశూలపాణిః।
మదోత్కటః శోణితగంధమత్తో
వినిర్యయౌ దానవదేవశత్రుః ॥ **6.65.36** ॥ 2647

పదాతయశ్చ బహవో మహానాదా మహాబలాః।
అన్వయూ రాక్షసా భీమా భీమాక్షాః శస్త్రపాణయః ॥ **6.65.37** ॥ 2648

రక్తాక్షాః సుబహువ్యామా నీలాంజనచయోపమాః।
శూలానుద్యమ్య ఖడ్గాంశ్చ నిశితాంశ్చ పరశ్వధాన్ ॥ **6.65.38** ॥ 2649

భిందిపాలాంశ్చ పరిఘాన్ గదాశ్చ ముసలాని చ।
తాలస్కంధాంశ్చ విపులాన్ క్షేపణీయాన్ దురాసదాన్ ॥ **6.65.39** ॥ 2650

అథాన్యద్ద్వపురాదాయ దారుణం ఘోరదర్శనం।
నిష్పపాత మహాతేజాః కుంభకర్ణో మహాబలః ॥ **6.65.40** ॥ 2651

ధనుఃశతపరీణాహః స షట్శతసముచ్ఛ్రితః।
రౌద్రః శకటచక్రాక్షో మహాపర్వతసన్నిభః ॥ **6.65.41** ॥ 2652

సన్నిపత్య చ రక్షాంసి దగ్ధశైలోపమో మహాన్।
కుంభకర్ణో మహావక్త్రః ప్రహసన్నిదమబ్రవీత్ ॥ **6.65.42** ॥ 2653

అద్య వానరముఖ్యానాం తాని యూథాని భాగశః।
నిర్దహిష్యామి సంక్రుద్ధః పతంగానివ పావకః ॥ **6.65.43** ॥ 2654

నాపరాధ్యంతి మే కామం వానరా వనచారిణః।
జాతిరస్మద్విధానాం సా పురోద్యానవిభూషణం ॥ **6.65.44** ॥ 2655

పురరోధస్య మూలం తు రాఘవః సహలక్ష్మణః।
హతే తస్మిన్ హతం సర్వం తం వధిష్యామి సంయుగే ॥ **6.65.45** ॥ 2656

ఏవం తస్య బ్రువాణస్య కుంభకర్ణస్య రాక్షసాః।
నాదం చక్రుర్మహాఘోరం కంపయంత ఇవార్ణవం ॥ **6.65.46** ॥ 2657

తస్య నిష్పతతస్తూర్ణం కుంభకర్ణస్య ధీమతః।
బభూవుర్ఘోరరూపాణి నిమిత్తాని సమంతతః ॥ **6.65.47** ॥ 2658

ఉల్కాశనియుతా మేఘా బభూవుర్గర్దభారుణాః।
ససాగరవనా చైవ వసుధా సమకంపత ॥ **6.65.48** ॥ 2659

ఘోరరూపాః శివా నేదుః సజ్వాలకవలైర్ముఖైః।
మండలాన్యపసవ్యాని బబంధుశ్చ విహంగమాః ॥ **6.65.49** ॥ 2660

నిష్పపాత చ గృధ్రోఽస్య శూలే వై పథి గచ్ఛతః।
ప్రాస్ఫురన్నయనం చాస్య సవ్యో బాహురకంపత ॥ **6.65.50** ॥ 2661

నిష్పపాత తదా చోల్కా జ్వలంతీ భీమనిఃస్వనా।
ఆదిత్యో నిష్ప్రభశ్చాసీన్న వాతి చ సుఖోఽనిలః ॥ **6.65.51** ॥ 2662

అచింతయన్ మహోత్పాతానుదితాన్ రోమహర్షణాన్।
నిర్యయౌ కుంభకర్ణస్తు కృతాంతబలచోదితః ॥ **6.65.52** ॥ 2663

స లంఘయిత్వా ప్రాకారం పద్భ్యాం పర్వతసన్నిభః।
దదర్శాభ్రఘనప్రఖ్యం వానరానీకమద్భుతం ॥ **6.65.53** ॥ 2664

తే దృష్ట్వా రాక్షసశ్రేష్ఠం వానరాః పర్వతోపమం।
వాయునున్నా ఇవ ఘనా యయుః సర్వా దిశస్తదా ॥ **6.65.54** ॥ 2665

తద్ వానరానీకమతిప్రచండం
దిశో ద్రవద్భిన్నమివాభ్రజాలం।
స కుంభకర్ణః సమవేక్ష్య హర్షా -
న్ననాద భూయో ఘనవద్ఘనాభః ॥ **6.65.55** ॥ 2666

తే తస్య ఘోరం నినదం నిశమ్య
యథా నినాదం దివి వారిదస్య।
పేతుర్ధరణ్యాం బహవః ప్లవంగా
నికృత్తమూలా ఇవ శాలవృక్షాః ॥ **6.65.56** ॥ 2667

విపులపరిఘవాన్ స కుంభకర్ణో
రిపునిధనాయ వినిఃసృతో మహాత్మా।
కపిగణభయమాదదత్ సుభీమం
ప్రభురివ కింకరదండవాన్ యుగాంతే ॥ **6.65.57** ॥ 2668

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే పంచషష్టితమః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ షట్షష్టితమః సర్గః ॥

కుంభకర్ణభయాత్ పలాయమానానాం వానరాణామంగదేన ప్రోత్సాహనమావాహనం చ కుంభకర్ణేన కపీనాం సంహారః పునర్వానరసైనికానాం పలాయనమంగదేన ప్రబోధ్య తేషాం పునః ప్రత్యావర్తనం చ

స లంఘయిత్వా ప్రాకారం గిరికూటోపమో మహాన్ ।
నిర్యయౌ నగరాత్ తూర్ణం కుంభకర్ణో మహాబలః ॥ **6.66.1** ॥ 2669

ననాద చ మహానాదం సముద్రమభినాదయన్ ।
విజయన్నివ నిర్ఘాతాన్ విధమన్నివ పర్వతాన్ ॥ **6.66.2** ॥ 2670

తమవధ్యం మఘవతా యమేన వరుణేన వా ।
ప్రేక్ష్య భీమాక్షమాయాంతం వానరా విప్రదుద్రువుః ॥ **6.66.3** ॥ 2671

తాంస్తు విప్రద్రుతాన్ దృష్ట్వా రాజపుత్రోఽంగదోఽబ్రవీత్ ।
నలం నీలం గవాక్షం చ కుముదం చ మహాబలం ॥ **6.66.4** ॥ 2672

ఆత్మనస్తాని విస్మృత్య వీర్యాణ్యభిజనాని చ ।
క్వ గచ్ఛత భయత్రస్తాః ప్రాకృతా హరయో యథా ॥ **6.66.5** ॥ 2673

సాధు సౌమ్యా నివర్తధ్వం కిం ప్రాణాన్ పరిరక్షథ ।
నాలం యుద్ధాయ వై రక్షో మహతీయం విభీషికా ॥ **6.66.6** ॥ 2674

మహతీముత్థితామేనాం రాక్షసానాం విభీషికాం।
విక్రమాద్ విధమిష్యామో నివర్తధ్వం ప్లవంగమాః ॥ **6.66.7** ॥ 2675

కృచ్ఛ్రేణ తు సమాశ్వస్య సంగమ్య చ తతస్తతః।
వృక్షాన్ గృహీత్వా హరయః సంప్రతస్థూ రణాజిరే ॥ **6.66.8** ॥ 2676

తే నివర్త్య తు సంరబ్ధాః కుంభకర్ణం వనౌకసః।
నిజఘ్నుః పరమక్రుద్ధాః సమదా ఇవ కుంజరాః ॥ **6.66.9** ॥ 2677

ప్రాంశుభిర్గిరిశృంగైశ్చ శిలాభిశ్చ మహాబలాః।
పాదపైః పుష్పితాగ్రైశ్చ హన్యమానో న కంపతే ॥ **6.66.10** ॥ 2678

తస్య గాత్రేషు పతితా భిద్యంతే బహవః శిలాః।
పాదపాః పుష్పితాగ్రాశ్చ భగ్నాః పేతుర్మహీతలే ॥ **6.66.11** ॥ 2679

సోఽపి సైన్యాని సంక్రుద్ధో వానరాణాం మహౌజసాం।
మమంథ పరమాయత్తో వనాన్యగ్నిరివోత్థితః ॥ **6.66.12** ॥ 2680

లోహితార్దాస్తు బహవః శేరతే వానరర్షభాః।
నిరస్తాః పతితా భూమౌ తామ్రపుష్పా ఇవ ద్రుమాః ॥ **6.66.13** ॥ 2681

లంఘయంతః ప్రధావంతో వానరా నావలోకయన్।
కేచిత్ సముద్రే పతితాః కేచిద్ గగనమాస్థితాః ॥ **6.66.14** ॥ 2682

వధ్యమానాస్తు తే వీరా రాక్షసేన చ లీలయా।
సాగరం యేన తే తీర్ణాః పథా తేనైవ దుద్రువుః ॥ **6.66.15** ॥ 2683

తే స్థలాని తదా నిమ్నం వివర్ణవదనా భయాత్।
బుక్షా వృక్షాన్ సమారూఢాః కేచిత్ పర్వతమాశ్రితాః ॥ **6.66.16** ॥ 2684

మమజ్జురర్ణవే కేచిద్ గుహాః కేచిత్ సమాశ్రితాః।
నిపేతుః కేచిదపరే కేచిన్నైవావతస్థిరే।
కేచిద్ భూమౌ నిపతితాః కేచిత్ సుప్తా మృతా ఇవ ॥ **6.66.17** ॥ 2685

తాన్ సమీక్ష్యాంగదో భగ్నాన్ వానరానిదమబ్రవీత్।
అవతిష్ఠత యుధ్యామో నివర్తధ్వం ప్లవంగమాః ॥ **6.66.18** ॥ 2686

భగ్నానాం వో న పశ్యామి పరిక్రమ్య మహీమిమాం।
స్థానం సర్వే నివర్తధ్వం కిం ప్రాణాన్ పరిరక్షథ ॥ **6.66.19** ॥ 2687

నిరాయుధానాం క్రమతామసంగగతిపౌరుషాః।
దారా హ్యుపహసిష్యంతి స వై ఘాతః సుజీవతాం ॥ **6.66.20** ॥ 2688

కులేషు జాతాః సర్వేఽస్మిన్ విస్తీర్ణేషు మహత్సు చ।
క్వ గచ్ఛత భయత్రస్తాః ప్రాకృతా హరయో యథా।
అనార్యాః ఖలు యద్భీతాస్త్యక్త్వా వీర్యం ప్రధావత ॥ **6.66.21** ॥ 2689

వికత్థనాని వో యాని భవద్భిర్జనసంసది।
తాని వః క్వ ను యాతాని సోదగ్రాణి హితాని చ ॥ **6.66.22** ॥ 2690

భీరోః ప్రవాదాః శ్రూయంతే యస్తు జీవతి ధిక్కృతః।
మార్గః సత్పురుషైర్జుష్టః సేవ్యతాం త్యజ్యతాం భయం ॥ **6.66.23** ॥ 2691

శయామహే వా నిహతాః పృథివ్యామల్పజీవితాః।
ప్రాప్నుయామో బ్రహ్మలోకం దుష్ప్రాపం చ కుయోధిభిః ॥ **6.66.24** ॥ 2692

అవాప్నుయామః కీర్తిం వా నిహత్వా శత్రుమాహవే।
నిహతా వీరలోకస్య భోక్ష్యామో వసు వానరాః ॥ **6.66.25** ॥ 2693

న కుంభకర్ణః కాకుత్స్థం దృష్ట్వా జీవన్ గమిష్యతి।
దీప్యమానమివాసాద్య పతంగో జ్వలనం యథా ॥ **6.66.26** ॥ 2694

పలాయనేన చోద్దిష్టాః ప్రాణాన్ రక్షామహే వయం।
ఏకేన బహవో భగ్నా యశో నాశం గమిష్యతి ॥ **6.66.27** ॥ 2695

ఏవం బ్రువాణం తం శూరమంగదం కనకాంగదం।
ద్రవమాణాస్తతో వాక్యమూచుః శూరవిగర్హితం ॥ **6.66.28** ॥ 2696

కృతం నః కదనం ఘోరం కుంభకర్ణేన రక్షసా।
న స్థానకాలో గచ్ఛామో దయితం జీవితం హి నః ॥ **6.66.29** ॥ 2697

ఏతావదుక్త్వా వచనం సర్వే తే భేజిరే దిశః।
భీమం భీమాక్షమాయాంతం దృష్ట్వా వానరయూథపాః ॥ **6.66.30** ॥ 2698

ద్రవమాణాస్తు తే వీరా అంగదేన బలీముఖాః।
సాంత్వనైశ్చానుమానైశ్చ తతః సర్వే నివర్తితాః ॥ **6.66.31** ॥ 2699

ప్రహర్షముపనీతాశ్చ వాలిపుత్రేణ ధీమతా।
ఆజ్ఞాప్రతీక్షాస్తస్థుశ్చ సర్వే వానరయూథపాః ॥ **6.66.32** ॥ 2700

ఋషభశరభమైందధూమ్రనీలాః।
కుముదసుషేణగవాక్షరంభతారాః।
ద్వివిదపనసవాయుపుత్రముఖ్యా -
స్త్వరితతరాభిముఖం రణం ప్రయాతాః ॥ **6.66.33** ॥ 2701

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే షట్షష్టితమః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ సప్తషష్టితమః సర్గః ॥

కుంభకర్ణకర్తృకం ఘోరం యుద్ధం శ్రీరామేణ తస్య వధశ్చ

తే నివృత్తా మహాకాయాః శ్రుత్వాంగదవచస్తదా।
నైష్ఠికీం బుద్ధిమాస్థాయ సర్వే సంగ్రామకాంక్షిణః ॥ **6.67.1** ॥ 2702

సముదీరితవీర్యాస్తే సమారోపితవిక్రమాః।
పర్యవస్థాపితా వాక్యైరంగదేన బలీయసా ॥ **6.67.2** ॥ 2703

ప్రయాతాశ్చ గతా హర్షం మరణే కృతనిశ్చయాః।
చక్రుః సుతుములం యుద్ధం వానరాస్త్యక్తజీవితాః ॥ **6.67.3** ॥ 2704

అథ వృక్షాన్ మహాకాయాః సానూని సుమహాంతి చ।
వానరాస్తూర్ణముద్యమ్య కుంభకర్ణమభిద్రవన్ ॥ **6.67.4** ॥ 2705

కుంభకర్ణః సుసంక్రుద్ధో గదాముద్యమ్య వీర్యవాన్।
ధర్షయన్ స మహాకాయః సమంతాద్ వ్యక్షిపద్ రిపూన్ ॥ **6.67.5** ॥ 2706

శతాని సప్త చాష్టౌ చ సహస్రాణి చ వానరాః।
ప్రకీర్ణాః శేరతే భూమౌ కుంభకర్ణేన తాడితాః ॥ **6.67.6** ॥ 2707

షోడశాష్టౌ చ దశ చ వింశత్రింశత్తథైవ చ।
పరిక్షిప్య చ బాహుభ్యాం ఖాదన్ స పరిధావతి।
భక్షయన్ భృశసంక్రుద్ధో గరుడః పన్నగానివ ॥ **6.67.7** ॥ 2708

కృచ్ఛ్రేణ చ సమాశ్వస్తాః సంగమ్య చ తతస్తతః।
వృక్షాద్రిహస్తా హరయస్తస్థుః సంగ్రామమూర్ధని ॥ **6.67.8** ॥ 2709

తతః పర్వతముత్పాట్య ద్వివిదః ప్లవగర్షభః।
దుద్రావ గిరిశృంగాభం విలంబ ఇవ తోయదః ॥ **6.67.9** ॥ 2710

తం సముత్పాట్య చిక్షేప కుంభకర్ణాయ వానరః।
తమప్రాప్య మహాకాయం తస్య సైన్యేఽపతత్ తతః ॥ **6.67.10** ॥ 2711

మమర్దాశ్వాన్ గజాంశ్చాపి రథాంశ్చాపి గజోత్తమాన్।
తాని చాన్యాని రక్షాంసి ఏవం చాన్యద్గిరేః శిరః ॥ **6.67.11** ॥ 2712

తచ్ఛైలవేగాభిహతం హతాశ్వం హతసారథిం।
రక్షసాం రుధిరక్లిన్నం బభూవాయోధనం మహత్ ॥ **6.67.12** ॥ 2713

రథినో వానరేంద్రాణాం శరైః కాలాంతకోపమైః।
శిరాంసి నర్దతాం జహ్రుః సహసా భీమనిఃస్వనాః ॥ **6.67.13** ॥ 2714

వానరాశ్చ మహాత్మానః సముత్పాట్య మహాద్రుమాన్।
రథానశ్వాన్ గజానుష్ట్రాన్ రాక్షసానభ్యసూదయన్ ॥ **6.67.14** ॥ 2715

హనూమాఞ్ఛైలశృంగాణి శిలాశ్చ వివిధాన్ద్రుమాన్।
ववర్ష కుంభకర్ణస్య శిరస్యంబరమాస్థితః ॥ **6.67.15** ॥ 2716

తాని పర్వతశృంగాణి శూలేన స బిభేద హ।
బభంజ వృక్షవర్షం చ కుంభకర్ణో మహాబలః ॥ **6.67.16** ॥ 2717

తతో హరీణాం తదనీకముగ్రం
దుద్రావ శూలం నిశితం ప్రగృహ్య।
తస్థౌ స తస్యాపతతః పరస్తా -
న్మహీధరాగ్రం హనుమాన్ ప్రగృహ్య ॥ **6.67.17** ॥ 2718

స కుంభకర్ణం కుపితో జఘాన
వేగేన శైలోత్తమభీమకాయం।
సంచుక్షుభే తేన తదాభిభూతో
మేదార్ద్రగాత్రో రుధిరావసిక్తః ॥ **6.67.18** ॥ 2719

స శూలమావిధ్య తడిత్ప్రకాశం
గిరిం యథా ప్రజ్వలితాగ్నిశృంగం।
బాహ్వంతరే మారుతిమాజఘాన
గుహోఽచలం క్రౌంచమివోగ్రశక్త్యా ॥ **6.67.19** ॥ 2720

స శూలనిర్భిన్నమహాభుజాంతరః
ప్రవిహ్వలః శోణితముద్వమన్ ముఖాత్।
ననాద భీమం హనుమాన్ మహాహవే
యుగాంతమేఘస్తనితస్వనోపమం ॥ **6.67.20** ॥ 2721

తతో వినేదుః సహసా ప్రహృష్టా
రక్షోగణాస్తం వ్యథితం సమీక్ష్య।
ప్లవంగమాస్తు వ్యథితా భయార్తాః
ప్రదుద్రువుః సంయతి కుంభకర్ణాత్ ॥ **6.67.21** ॥ 2722

తతస్తు నీలో బలవాన్ పర్యవస్థాపయన్ బలం।
ప్రవిచిక్షేప శైలాగ్రం కుంభకర్ణాయ ధీమతే ॥ **6.67.22** ॥ 2723

తదాపతంతం సంప్రేక్ష్య ముష్టినాభిజఘాన హ।
ముష్టిప్రహారాభిహతం తచ్ఛైలాగ్రం వ్యశీర్యత।
సవిస్ఫులింగం సజ్వాలం నిపపాత మహీతలే ॥ **6.67.23** ॥ 2724

ఋషభః శరభో నీలో గవాక్షో గంధమాదనః।
పంచ వానరశార్దూలాః కుంభకర్ణముపాద్రవన్ ॥ **6.67.24** ॥ 2725

శైలైర్వృక్షైస్తలైః పాదైర్ముష్టిభిశ్చ మహాబలాః।
కుంభకర్ణం మహాకాయం నిజఘ్నుః సర్వతో యుధి ॥ **6.67.25** ॥ 2726

స్పర్శానివ ప్రహారాంస్తాన్ వేదయానో న విव్యథే।
ఋషభం తు మహావేగం బాహుభ్యాం పరిషస్వజే ॥ **6.67.26** ॥ 2727

కుంభకర్ణభుజాభ్యాం తు పీడితో వానరర్షభః।
నిపపాతర్షభో భీమః ప్రముఖాగతశోణితః ॥ **6.67.27** ॥ 2728

ముష్టినా శరభం హత్వా జానునా నీలమాహవే।
ఆజఘాన గవాక్షం తు తలేనేంద్రరిపుస్తదా।
పాదేనాభ్యహనత్ క్రుద్ధస్తరసా గంధమాదనం ॥ **6.67.28** ॥ 2729

దత్తప్రహారవ్యథితా ముముహుః శోణితోక్షితాః।
నిపేతుస్తే తు మేదిన్యాం నికృత్తా ఇవ కింశుకాః ॥ **6.67.29** ॥ 2730

తేషు వానరముఖ్యేషు పాతితేషు మహాత్మసు।
వానరాణాం సహస్రాణి కుంభకర్ణం ప్రదుద్రువుః ॥ **6.67.30** ॥ 2731

తం శైలమివ శైలాభాః సర్వే తు ప్లవగర్షభాః।
సమారుహ్య సముత్పత్య దదంశుశ్చ మహాబలాః ॥ **6.67.31** ॥ 2732

తం నఖైర్దశనైశ్చాపి ముష్టిభిర్బాహుభిస్తథా।
కుంభకర్ణం మహాబాహుం నిజఘ్నుః ప్లవగర్షభాః ॥ **6.67.32** ॥ 2733

స వానరసహస్రైస్తు విచితః పర్వతోపమః।
రరాజ రాక్షసవ్యాఘ్రో గిరిరాత్మరుహైరివ ॥ **6.67.33** ॥ 2734

బాహుభ్యాం వానరాన్ సర్వాన్ ప్రగృహ్య స మహాబలః।
భక్షయామాస సంక్రుద్ధో గరుడః పన్నగానివ ॥ **6.67.34** ॥ 2735

ప్రక్షిప్తాః కుంభకర్ణేన వక్త్రే పాతాలసన్నిభే।
నాసాపుటాభ్యాం సంజగ్ముః కర్ణాభ్యాం చైవ వానరాః ॥ **6.67.35** ॥ 2736

భక్షయన్ భృశసంక్రుద్ధో హరీన్ పర్వతసన్నిభః।
బభంజ వానరాన్ సర్వాన్ సంక్రుద్ధో రాక్షసోత్తమః ॥ **6.67.36** ॥ 2737

మాంసశోణితసంక్లేదాం కుర్వన్ భూమిం స రాక్షసః।
చచార హరిసైన్యేషు కాలాగ్నిరివ మూర్చ్ఛితః ॥ **6.67.37** ॥ 2738

వజ్రహస్తో యథా శక్రః పాశహస్త ఇవాంతకః।
శూలహస్తో బభౌ యుద్ధే కుంభకర్ణో మహాబలః ॥ **6.67.38** ॥ 2739

యథా శుష్కాణ్యరణ్యాని గ్రీష్మే దహతి పావకః।
తథా వానరసైన్యాని కుంభకర్ణో దదాహ సః ॥ **6.67.39** ॥ 2740

తతస్తే వధ్యమానాస్తు హతయూథాః ప్లవంగమాః।
వానరా భయసంవిగ్నా వినేదుర్వికృతైః స్వరైః ॥ **6.67.40** ॥ 2741

అనేకశో వధ్యమానాః కుంభకర్ణేన వానరాః।
రాఘవం శరణం జగ్ముర్వ్యథితా భిన్నచేతసః ॥ **6.67.41** ॥ 2742

ప్రభగ్నాన్ వానరాన్ దృష్ట్వా వజ్రహస్తాత్మజాత్మజః।
అభ్యధావత వేగేన కుంభకర్ణం మహాహవే ॥ **6.67.42** ॥ 2743

శైలశృంగం మహద్ గృహ్య వినదన్ స ముహుర్ముహుః।
త్రాసయన్ రాక్షసాన్ సర్వాన్ కుంభకర్ణపదానుగాన్ ॥ **6.67.43** ॥ 2744

చిక్షేప శైలశిఖరం కుంభకర్ణస్య మూర్ధని।
స తేనాభిహతో మూర్ధ్ని శైలేనేంద్రరిపుస్తదా ॥ **6.67.44** ॥ 2745

కుంభకర్ణః ప్రజజ్వాల క్రోధేన మహతా తదా।
సోఽభ్యధావత వేగేన వాలిపుత్రమమర్షణః ॥ **6.67.45** ॥ 2746

కుంభకర్ణో మహానాదస్త్రాసయన్ సర్వవానరాన్।
శూలం ససర్జ వై రోషాదంగదే తు మహాబలః ॥ **6.67.46** ॥ 2747

తదాపతంతం బలవాన్ యుద్ధమార్గవిశారదః।
లాఘవాన్మోక్షయామాస బలవాన్ వానరర్షభః ॥ **6.67.47** ॥ 2748

ఉత్పత్య చైనం తరసా తలేనోరస్యతాడయత్।
స తేనాభిహతః కోపాత్ ప్రముమోహాచలోపమః ॥ **6.67.48** ॥ 2749

స లబ్ధసంజ్ఞోఽతిబలో ముష్టిం సంగృహ్య రాక్షసః।
అపహస్తేన చిక్షేప విసంజ్ఞః స పపాత హ ॥ **6.67.49** ॥ 2750

తస్మిన్ ప్లవగశార్దూలే విసంజ్ఞే పతితే భువి।
తచ్ఛూలం సముపాదాయ సుగ్రీవమభిదుద్రువే ॥ **6.67.50** ॥ 2751

తమాపతంతం సంప్రేక్ష్య కుంభకర్ణం మహాబలం।
ఉత్పపాత తదా వీరః సుగ్రీవో వానరాధిపః ॥ **6.67.51** ॥ 2752

స పర్వతాగ్రముత్క్షిప్య సమావిధ్య మహాకపిః।
అభిదుద్రావ వేగేన కుంభకర్ణం మహాబలం ॥ **6.67.52** ॥ 2753

తమాపతంతం సంప్రేక్ష్య కుంభకర్ణః ప్లవంగమం।
తస్థౌ వివృత్తసర్వాంగో వానరేంద్రస్య సమ్ముఖః ॥ **6.67.53** ॥ 2754

కపిశోణితదిగ్ధాంగం భక్షయంతం మహాకపీన్।
కుంభకర్ణం స్థితం దృష్ట్వా సుగ్రీవో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ **6.67.54** ॥ 2755

పాతితాశ్చ త్వయా వీరాః కృతం కర్మ సుదుష్కరం।
భక్షితాని చ సైన్యాని ప్రాప్తం తే పరమం యశః ॥ **6.67.55** ॥ 2756

త్యజ తద్ వానరానీకం ప్రాకృతైః కిం కరిష్యసి।
సహస్వైకం నిపాతం మే పర్వతస్యాస్య రాక్షస ॥ **6.67.56** ॥ 2757

తద్ వాక్యం హరిరాజస్య సత్త్వధైర్యసమన్వితం।
శ్రుత్వా రాక్షసశార్దూలః కుంభకర్ణోఽబ్రవీద్ వచః ॥ **6.67.57** ॥ 2758

ప్రజాపతేస్తు పౌత్రస్త్వం తథైవర్క్షరజఃసుతః।
ధృతిపౌరుషసంపన్నస్తస్మాద్ గర్జసి వానర ॥ **6.67.58** ॥ 2759

స కుంభకర్ణస్య వచో నిశమ్య
వ్యావిధ్య శైలం సహసా ముమోచ।
తేనాజఘానోరసి కుంభకర్ణం
శైలేన వజ్రాశనిసన్నిభేన ॥ **6.67.59** ॥ 2760

తచ్ఛైలశృంగం సహసా విభిన్నం
భుజాంతరే తస్య తదా విశాలే।
తతో విషేదుః సహసా ప్లవంగా
రక్షోగణాశ్చాపి ముదా వినేదుః ॥ **6.67.60** ॥ 2761

స శైలశృంగాభిహతశ్చుకోప
ననాద రోషాచ్చ వివృత్య వక్త్రం।
వ్యావిధ్య శూలం స తడిత్ప్రకాశం
చిక్షేప హర్యృక్షపతేర్వధాయ ॥ **6.67.61** ॥ 2762

తత్ కుంభకర్ణస్య భుజప్రణున్నం
శూలం శితం కాంచనధామయష్టిం।
క్షిప్రం సముత్పత్య నిగృహ్య దోర్భ్యాం
బభంజ వేగేన సుతోఽనిలస్య ॥ **6.67.62** ॥ 2763

కృతం భారసహస్రస్య శూలం కాలాయసం మహత్।
బభంజ జానుమారోప్య తదా హృష్టః ప్లవంగమః ॥ **6.67.63** ॥ 2764

శూలం భగ్నం హనుమతా దృష్ట్వా వానరవాహినీ।
హృష్టా ననాద బహుశః సర్వతశ్చాపి దుద్రువే ॥ **6.67.64** ॥ 2765

బభూవాథ పరిత్రస్తో రాక్షసో విముఖోఽభవత్।
సింహనాదం చ తే చక్రుః ప్రహృష్టా వనగోచరాః।
మారుతిం పూజయాంచక్రుర్దృష్ట్వా శూలం తథాగతం ॥ **6.67.65** ॥ 2766

స తత్ తథా భగ్నమవేక్ష్య శూలం
చుకోప రక్షోధిపతిర్మహాత్మా।
ఉత్పాట్య లంకామలయాత్ స శృంగం
జఘాన సుగ్రీవముపేత్య తేన ॥ **6.67.66** ॥ 2767

స శైలశృంగాభిహతో విసంజ్ఞః
పపాత భూమౌ యుధి వానరేంద్రః।
తం వీక్ష్య భూమౌ పతితం విసంజ్ఞం
నేదుః ప్రహృష్టా యుధి యాతుధానాః ॥ **6.67.67** ॥ 2768

సమభ్యుపేత్యాద్భుతఘోరవీర్యం
స కుంభకర్ణో యుధి వానరేంద్రం।
జహార సుగ్రీవమభిప్రగృహ్య
యథానిలో మేఘమివ ప్రచండః ॥ **6.67.68** ॥ 2769

స తం మహామేఘనికాశరూప -
ముత్పాట్య గచ్ఛన్ యుధి కుంభకర్ణః।
రరాజ మేరుప్రతిమానరూపో
మేరుర్యథా వ్యుచ్ఛ్రితఘోరశృంగః ॥ **6.67.69** ॥ 2770

తతస్తమాదాయ జగామ వీరః
సంస్తూయమానో యుధి రాక్షసేంద్రః।

శృణ్వన్ నినాదం త్రిదివాలయానాం
ప్లవంగరాజగ్రహవిస్మితానాం ॥ **6.67.70** ॥ 2771

తతస్తమాదాయ తదా స మేనే
హరీంద్రమింద్రోపమమింద్రవీర్యః।
అస్మిన్ హతే సర్వమిదం హతం స్యాత్
సరాఘవం సైన్యమితీంద్రశత్రుః ॥ **6.67.71** ॥ 2772

విద్రుతాం వాహినీం దృష్ట్వా వానరాణామితస్తతః।
కుంభకర్ణేన సుగ్రీవం గృహీతం చాపి వానరం ॥ **6.67.72** ॥ 2773

హనూమాంశ్చింతయామాస మతిమాన్ మారుతాత్మజః।
ఏవం గృహీతే సుగ్రీవే కిం కర్తవ్యం మయా భవేత్ ॥ **6.67.73** ॥ 2774

యద్ధి న్యాయ్యం మయా కర్తుం తత్ కరిష్యామ్యసంశయం।
భూత్వా పర్వతసంకాశో నాశయిష్యామి రాక్షసం ॥ **6.67.74** ॥ 2775

మయా హతే సంయతి కుంభకర్ణే
మహాబలే ముష్టివిశీర్ణదేహే।
విమోచితే వానరపార్థివే చ
భవంతు హృష్టాః ప్లవగాః సమగ్రాః ॥ **6.67.75** ॥ 2776

అథవా స్వయమప్యేష మోక్షం ప్రాప్స్యతి వానరః।
గృహీతోఽయం యది భవేత్ త్రిదశైః సాసురోరగైః ॥ **6.67.76** ॥ 2777

మన్యే న తావదాత్మానం బుధ్యతే వానరాధిపః।
శైలప్రహారాభిహతః కుంభకర్ణేన సంయుగే ॥ **6.67.77** ॥ 2778

అయం ముహూర్తాత్ సుగ్రీవో లబ్ధసంజ్ఞో మహాహవే।
ఆత్మనో వానరాణాం చ యత్ పథ్యం తత్ కరిష్యతి ॥ **6.67.78** ॥ 2779

మయా తు మోక్షితస్యాస్య సుగ్రీవస్య మహాత్మనః।
అప్రీతిశ్చ భవేత్ కష్టా కీర్తినాశశ్చ శాశ్వతః ॥ **6.67.79** ॥ 2780

తస్మాన్ముహూర్తం కాంక్షిష్యే విక్రమం మోక్షితస్య తు।
భిన్నం చ వానరానీకం తావదాశ్వాసయామ్యహం ॥ **6.67.80** ॥ 2781

ఇత్యేవం చింతయిత్వాథ హనూమాన్ మారుతాత్మజః।
భూయః సంస్తంభయామాస వానరాణాం మహాచమూం ॥ **6.67.81** ॥ 2782

స కుంభకర్ణోఽథ వివేశ లంకాం
స్ఫురంతమాదాయ మహాహరిం తం।
విమానచర్యాగృహగోపురస్థైః
పుష్పాగ్ర్యవర్షైరభిపూజ్యమానః ॥ **6.67.82** ॥ 2783

లాజగంధోదవర్షైస్తు సేచ్యమానః శనైః శనైః।
రాజవీథ్యాస్తు శీతత్వాత్ సంజ్ఞాం ప్రాప మహాబలః ॥ **6.67.83** ॥ 2784

తతః స సంజ్ఞాముపలభ్య కృచ్ఛ్రాద్
బలీయసస్తస్య భుజాంతరస్థః।
అవేక్షమాణః పురరాజమార్గం
విచింతయామాస ముహుర్మహాత్మా ॥ **6.67.84** ॥ 2785

ఏవం గృహీతేన కథం ను నామ
శక్యం మయా సంప్రతికర్తుమద్య।
తథా కరిష్యామి యథా హరీణాం
భవిష్యతీష్టం చ హితం చ కార్యం ॥ **6.67.85** ॥ 2786

తతః కరాగ్రైః సహసా సమేత్య
రాజా హరీణామమరేంద్రశత్రోః।

ఖరైశ్చ కర్ణౌ దశనైశ్చ నాసాం
దదంశ పాదైర్విదదార పార్శ్వౌ ॥ **6.67.86** ॥ 2787

స కుంభకర్ణో హృతకర్ణనాసో
విదారితస్తేన రదైర్నఖైశ్చ।
రోషాభిభూతః క్షతజార్ద్రగాత్రః
సుగ్రీవమావిధ్య పిపేష భూమౌ ॥ **6.67.87** ॥ 2788

స భూతలే భీమబలాభిపిష్టః
సురారిభిస్తైరభిహన్యమానః।
జగామ ఖం కందుకవజ్జవేన
పునశ్చ రామేణ సమాజగామ ॥ **6.67.88** ॥ 2789

కర్ణనాసావిహీనస్తు కుంభకర్ణో మహాబలః।
రరాజ శోణితోత్సిక్తో గిరిః ప్రస్రవణైరివ ॥ **6.67.89** ॥ 2790

శోణితార్ద్రో మహాకాయో రాక్షసో భీమదర్శనః।
యుద్ధాయాభిముఖో భూయో మనశ్చక్రే నిశాచరః ॥ **6.67.90** ॥ 2791

అమర్షాచ్ఛోణితోద్గారీ శుశుభే రావణానుజః।
నీలాంజనచయప్రఖ్యః ససంధ్య ఇవ తోయదః ॥ **6.67.91** ॥ 2792

గతే చ తస్మిన్ సురరాజశత్రుః
క్రోధాత్ ప్రదుద్రావ రణాయ భూయః।
అనాయుధోఽస్మీతి విచింత్య రౌద్రో
ఘోరం తదా ముద్గరమాససాద ॥ **6.67.92** ॥ 2793

తతః స పుర్యాః సహసా మహౌజా
నిష్క్రమ్య తద్ వానరసైన్యముగ్రం।

బభక్ష రక్షో యుధి కుంభకర్ణః
ప్రజా యుగాంతాగ్నిరివ ప్రవృద్ధః ॥ **6.67.93** ॥ 2794

బుభుక్షితః శోణితమాంసగృధ్నుః
ప్రవిశ్య తద్ వానరసైన్యముగ్రం ।
చఖాద రక్షాంసి హరీన్ పిశాచా -
న్ఋక్షాంశ్చ మోహాద్ యుధి కుంభకర్ణః ।
యథైవ మృత్యుర్హరతే యుగాంతే
స భక్షయామాస హరీంశ్చ ముఖ్యాన్ ॥ **6.67.94** ॥ 2795

ఏకం ద్వౌ త్రీన్ బహూన్ క్రుద్ధో వానరాన్ సహ రాక్షసైః ।
సమాదాయైకహస్తేన ప్రచిక్షేప త్వరన్ ముఖే ॥ **6.67.95** ॥ 2796

సంప్రస్రవంస్తదా మేదః శోణితం చ మహాబలః ।
వధ్యమానో నగేంద్రాగ్రైర్భక్షయామాస వానరాన్ ॥ **6.67.96** ॥ 2797

తే భక్ష్యమాణా హరయో రామం జగ్ముస్తదా గతిం ।
కుంభకర్ణో భృశం క్రుద్ధః కపీన్ ఖాదన్ ప్రధావతి ॥ **6.67.97** ॥ 2798

శతాని సప్త చాష్టౌ చ వింశత్త్రింశత్ తథైవ చ ।
సంపరిష్వజ్య బాహుభ్యాం ఖాదన్ విపరిధావతి ॥ **6.67.98** ॥ 2799

మేదోవసాశోణితదిగ్ధగాత్రః
కర్ణావసక్తగ్రథితాంత్రమాలః ।
వవర్ష శూలాని సుతీక్ష్ణదంష్ట్రః
కాలో యుగాంతస్థ ఇవ ప్రవృద్ధః ॥ **6.67.99** ॥ 2800

తస్మిన్ కాలే సుమిత్రాయాః పుత్రః పరబలార్దనః ।
చకార లక్ష్మణః క్రుద్ధో యుద్ధం పరపురంజయః ॥ **6.67.100** ॥ 2801

స కుంభకర్ణస్య శరాఞ్శరీరే సప్త వీర్యవాన్ ।
నిచఖానాదదే చాన్యాన్ విససర్జ చ లక్ష్మణః ॥ **6.67.101** ॥ 2802

పీడ్యమానస్తదస్త్రం తు విశేషం తత్ స రాక్షసః ।
తతశ్చుకోప బలవాన్ సుమిత్రానందవర్ధనః ॥ **6.67.102** ॥ 2803

అథాస్య కవచం శుభ్రం జాంబూనదమయం శుభం ।
ప్రచ్ఛాదయామాస శరైః సంధ్యాభ్రమివ మారుతః ॥ **6.67.103** ॥ 2804

నీలాంజనచయప్రఖ్యైః శరైః కాంచనభూషణైః ।
ఆపీడ్యమానః శుశుభే మేఘైః సూర్య ఇవాంశుమాన్ ॥ **6.67.104** ॥ 2805

తతః స రాక్షసో భీమః సుమిత్రానందవర్ధనం ।
సావజ్ఞమేవ ప్రోవాచ వాక్యం మేఘౌఘనిఃస్వనః ॥ **6.67.105** ॥ 2806

అంతకస్యాప్యకష్టేన యుధి జేతారమాహవే ।
యుధ్యతా మామభీతేన ఖ్యాపితా వీరతా త్వయా ॥ **6.67.106** ॥ 2807

ప్రగృహీతాయుధస్యేహ మృత్యోరివ మహామృధే ।
తిష్ఠన్నప్యగ్రతః పూజ్యః కిము యుద్ధప్రదాయకః ॥ **6.67.107** ॥ 2808

ఐరావతం సమారూఢో వృతః సర్వామరైః ప్రభుః ।
నైవ శక్రోఽపి సమరే స్థితపూర్వః కదాచన ॥ **6.67.108** ॥ 2809

అద్య త్వయాహం సౌమిత్రే బాలేనాపి పరాక్రమైః ।
తోషితో గంతుమిచ్ఛామి త్వామనుజ్ఞాప్య రాఘవం ॥ **6.67.109** ॥ 2810

యత్ తు వీర్యబలోత్సాహైస్తోషితోఽహం రణే త్వయా ।
రామమేవైకమిచ్ఛామి హంతుం యస్మిన్ హతే హతం ॥ **6.67.110** ॥ 2811

రామే మయాత్ర నిహతే యేఽన్యే స్థాస్యంతి సంయుగే ।
తానహం యోధయిష్యామి స్వబలేన ప్రమాథినా ॥ **6.67.111** ॥ 2812

ఇత్యుక్తవాక్యం తద్ రక్షః ప్రోవాచ స్తుతిసంహితం।
మృధే ఘోరతరం వాక్యం సౌమిత్రిః ప్రహసన్నివ ॥ **6.67.112** ॥ 2813

యస్త్వం శక్రాదిభిర్దేవైరసహ్యాః ప్రాప్య పౌరుషం।
తత్ సత్యం నాన్యథా వీర దృష్టస్తేఽద్య పరాక్రమః ॥ **6.67.113** ॥ 2814

ఏష దాశరథీ రామస్తిష్ఠత్యద్రిరివాచలః।
ఇతి శ్రుత్వా హ్యనాదృత్య లక్ష్మణం స నిశాచరః ॥ **6.67.114** ॥ 2815

అతిక్రమ్య చ సౌమిత్రిం కుంభకర్ణో మహాబలః।
రామమేవాభిదుద్రావ కంపయన్నివ మేదినీం ॥ **6.67.115** ॥ 2816

అథ దాశరథీ రామో రౌద్రమస్త్రం ప్రయోజయన్।
కుంభకర్ణస్య హృదయే ససర్జ నిశితాఞ్శరాన్ ॥ **6.67.116** ॥ 2817

తస్య రామేణ విద్ధస్య సహసాభిప్రధావతః।
అంగారమిశ్రాః క్రుద్ధస్య ముఖాన్నిశ్చేరురర్చిషః ॥ **6.67.117** ॥ 2818

రామాస్త్రవిద్ధో ఘోరం వై నర్దన్ రాక్షసపుంగవః।
అభ్యధావత సంక్రుద్ధో హరీన్ విద్రావయన్ రణే ॥ **6.67.118** ॥ 2819

తస్యోరసి నిమగ్నాస్తే శరా బర్హిణవాससః।
హస్తాచ్చాస్య పరిభ్రష్టా గదా చోర్వ్యాం పపాత హ ॥ **6.67.119** ॥ 2820

ఆయుధాని చ సర్వాణి విప్రకీర్యంత భూతలే।
స నిరాయుధమాత్మానం యదా మేనే మహాబలః ॥ **6.67.120** ॥ 2821

ముష్టిభ్యాం చ కరాభ్యాం చ చకార కదనం మహత్।
స బాణైరతివిద్ధాంగః క్షతజేన సముక్షితః।
రుధిరం పరిసుస్రావ గిరిః ప్రస్రవణం యథా ॥ **6.67.121** ॥ 2822

స తీవ్రేణ చ కోపేన రుధిరేణ చ మూర్చ్ఛితః।
వానరాన్ రాక్షసాన్భక్షాన్ ఖాదన్ స పరిధావతి ॥ **6.67.122** ॥ 2823

అథ శృంగం సమావిధ్య భీమం భీమపరాక్రమః।
చిక్షేప రామముద్దిశ్య బలవానంతకోపమః ॥ **6.67.123** ॥ 2824

అప్రాప్తమంతరా రామః సప్తభిస్తమజిహ్మగైః।
చిచ్ఛేద గిరిశృంగం తం పునః సంధాయ కార్ముకం ॥ **6.67.124** ॥ 2825

తతస్తు రామో ధర్మాత్మా తస్య శృంగం మహత్ తదా।
శరైః కాంచనచిత్రాంగైశ్చిచ్ఛేద భరతాగ్రజః ॥ **6.67.125** ॥ 2826

తన్మేరుశిఖరాకారం ద్యోతమానమివ శ్రియా।
ద్వే శతే వానరాణాం చ పతమానమపాతయత్ ॥ **6.67.126** ॥ 2827

తస్మిన్ కాలే స ధర్మాత్మా లక్ష్మణో రామమబ్రవీత్।
కుంభకర్ణవధే యుక్తో యోగాన్ పరిమృశన్ బహూన్ ॥ **6.67.127** ॥ 2828

నైవాయం వానరాన్ రాజన్ న విజానాతి రాక్షసాన్।
మత్తః శోణితగంధేన స్వాన్ పరాంశ్చైవ ఖాదతి ॥ **6.67.128** ॥ 2829

సాధ్వేనమధిరోహంతు సర్వతో వానరర్షభాః।
యూథపాశ్చ యథా ముఖ్యాస్తిష్ఠంత్వస్మిన్ సమంతతః ॥ **6.67.129** ॥ 2830

అద్యాయం దుర్మతిః కాలే గురుభారప్రపీడితః।
ప్రచరన్ రాక్షసో భూమౌ నాన్యాన్ హన్యాత్ ప్లవంగమాన్ ॥ **6.67.130** ॥ 2831

తస్య తద్ వచనం శ్రుత్వా రాజపుత్రస్య ధీమతః।
తే సమారురుహుర్హృష్టాః కుంభకర్ణం మహాబలాః ॥ **6.67.131** ॥ 2832

కుంభకర్ణస్తు సంక్రుద్ధః సమారూఢః ప్లవంగమైః।
వ్యధూనయత్ తాన్ వేగేన దుష్టహస్తీవ హస్తిపాన్ ॥ **6.67.132** ॥ 2833

తాన్ దృష్ట్వా నిర్ధుతాన్ రామో రుష్టోఽయమితి రాక్షసం।
సముత్పపాత వేగేన ధనురుత్తమమాదదే ॥ **6.67.133** ॥ 2834

క్రోధరక్తేక్షణో ధీరో నిర్దహన్నివ చక్షుషా।
రాఘవో రాక్షసం వేగాదభిదుద్రావ వేగితః।
యూథపాన్ హర్షయన్ సర్వాన్ కుంభకర్ణబలార్దితాన్ ॥ **6.67.134** ॥ 2835

స చాపమాదాయ భుజంగకల్పం
దృఢజ్యముగ్రం తపనీయచిత్రం।
హరీన్ సమాశ్వాస్య సముత్పపాత
రామో నిబద్ధోత్తమతూణబాణః ॥ **6.67.135** ॥ 2836

స వానరగణైస్తైస్తు వృతః పరమదుర్జయైః।
లక్ష్మణానుచరో వీరః సంప్రతస్థే మహాబలః ॥ **6.67.136** ॥ 2837

స దదర్శ మహాత్మానం కిరీటినమరిందమం।
శోణితాప్లుతరక్తాక్షం కుంభకర్ణం మహాబలః ॥ **6.67.137** ॥ 2838

సర్వాన్ సమభిధావంతం యథా రుష్టం దిశాగజం।
మార్గమాణం హరీన్ క్రుద్ధం రాక్షసైః పరివారితం ॥ **6.67.138** ॥ 2839

వింధ్యమందరసంకాశం కాంచనాంగదభూషణం।
స్రవంతం రుధిరం వక్త్రాద్ వర్షమేఘమివోత్థితం ॥ **6.67.139** ॥ 2840

జిహ్వయా పరిలిహ్యంతం సృక్కిణీ శోణితోక్షితే।
మృద్నంతం వానరానీకం కాలాంతకయమోపమం ॥ **6.67.140** ॥ 2841

తం దృష్ట్వా రాక్షసశ్రేష్ఠం ప్రదీప్తానలవర్చసం।
విస్ఫారయామాస తదా కార్ముకం పురుషర్షభః ॥ **6.67.141** ॥ 2842

స తస్య చాపనిర్ఘోషాత్ కుపితో రాక్షసర్షభః।
అమృష్యమాణస్తం ఘోషమభిదుద్రావ రాఘవం ॥ **6.67.142** ॥ 2843

తతస్తు వాతోద్ధతమేఘకల్పం
భుజంగరాజోత్తమభోగబాహుః।
తమాపతంతం ధరణీధరాభ-
మువాచ రామో యుధి కుంభకర్ణం ॥ **6.67.143** ॥ 2844

ఆగచ్ఛ రక్షోఽధిప మా విషాద-
మవస్థితోఽహం ప్రగృహీతచాపః।
అవేహి మాం శక్రసపత్న రామం
మయా ముహూర్తాద్ భవితా విచేతాః ॥ **6.67.144** ॥ 2845

రామోఽయమితి విజ్ఞాయ జహాస వికృతస్వనం।
అభ్యధావత సంక్రుద్ధో హరీన్ విద్రావయన్ రణే ॥ **6.67.145** ॥ 2846

దారయన్నివ సర్వేషాం హృదయాని వనౌకసాం।
ప్రహస్య వికృతం భీమం స మేఘస్తనితోపమం ॥ **6.67.146** ॥ 2847

కుంభకర్ణో మహాతేజా రాఘవం వాక్యమబ్రవీత్।
నాహం విరాధో విజ్ఞేయో న కబంధః ఖరో న చ।
న వాలీ న చ మారీచః కుంభకర్ణః సమాగతః ॥ **6.67.147** ॥ 2848

పశ్య మే ముద్గరం భీమం సర్వం కాలాయసం మహత్।
అనేన నిర్జితా దేవా దానవాశ్చ పురా మయా ॥ **6.67.148** ॥ 2849

వికర్ణనాస ఇతి మాం నావజ్ఞాతుం త్వమర్హసి।
స్వల్పాపి హి న మే పీడా కర్ణనాసావినాశనాత్ ॥ **6.67.149** ॥ 2850

దర్శయేక్ష్వాకుశార్దూల వీర్యం గాత్రేషు మేఽనఘ।
తతస్త్వాం భక్షయిష్యామి దృష్టపౌరుషవిక్రమం ॥ **6.67.150** ॥ 2851

స కుంభకర్ణస్య వచో నిశమ్య
రామః సుపుంఖాన్ విససర్జ బాణాన్ ।
తైరాహతో వజ్రసమప్రవేగై -
ర్న చుక్షుభే న వ్యథతే సురారిః ॥ **6.67.151** ॥ 2852

యైః సాయకైః సాలవరా నికృత్తా
వాలీ హతో వానరపుంగవశ్చ ।
తే కుంభకర్ణస్య తదా శరీరం
వజ్రోపమా న వ్యథయాంప్రచక్రుః ॥ **6.67.152** ॥ 2853

స వారిధారా ఇవ సాయకాంస్తాన్
పిబఞ్శరీరేణ మహేంద్రశత్రుః ।
జఘాన రామస్య శరప్రవేగం
వ్యావిధ్య తం ముద్గరముగ్రవేగం ॥ **6.67.153** ॥ 2854

తతస్తు రక్షః క్షతజానులిప్తం
విత్రాసనం దేవమహాచమూనాం ।
వ్యావిధ్య తం ముద్గరముగ్రవేగం
విద్రావయామాస చమూం హరీణాం ॥ **6.67.154** ॥ 2855

వాయవ్యమాదాయ తతోఽపరాస్త్రం
రామః ప్రచిక్షేప నిశాచరాయ ।
సముద్గరం తేన జహార బాహుం
స కృత్తబాహుస్తుములం ననాద ॥ **6.67.155** ॥ 2856

స తస్య బాహుర్గిరిశృంగకల్పః
సముద్గరో రాఘవబాణకృత్తః ।
పపాత తస్మిన్ హరిరాజసైన్యే
జఘాన తాం వానరవాహినీం చ ॥ **6.67.156** ॥ 2857

తే వానరా భగ్నహతావశేషాః
పర్యంతమాశ్రిత్య తదా విషణ్ణాః।
ప్రపీడితాంగా దదృశుః సుఘోరం
నరేంద్రరక్షోఽధిపసన్నిపాతం ॥ **6.67.157** ॥ 2858

స కుంభకర్ణోఽస్త్రనికృత్తబాహు -
ర్మహాసికృత్తాగ్ర ఇవాచలేంద్రః।
ఉత్పాటయామాస కరేణ వృక్షం
తతోఽభిదుద్రావ రణే నరేంద్రం ॥ **6.67.158** ॥ 2859

తం తస్య బాహుం సహతాలవృక్షం
సముద్యతం పన్నగభోగకల్పం।
ఐంద్రాస్త్రయుక్తేన జఘాన రామో
బాణేన జాంబూనదచిత్రితేన ॥ **6.67.159** ॥ 2860

స కుంభకర్ణస్య భుజో నికృత్తః
పపాత భూమౌ గిరిసన్నికాశః।
విచేష్టమానో నిజఘాన వృక్షా -
ఞ్శైలాఞ్శిలావానరరాక్షసాంశ్చ ॥ **6.67.160** ॥ 2861

తం ఛిన్నబాహుం సమవేక్ష్య రామః
సమాపతంతం సహసా నదంతం।
ద్వావర్ధచంద్రౌ నిశితౌ ప్రగృహ్య
చిచ్ఛేద పాదౌ యుధి రాక్షసస్య ॥ **6.67.161** ॥ 2862

తౌ తస్య పాదౌ ప్రదిశో దిశశ్చ
గిరేర్గుహాశ్చైవ మహార్ణవం చ।
లంకాం చ సేనాం కపిరాక్షసానాం
వినాదయంతౌ వినిపేతతుశ్చ ॥ **6.67.162** ॥ 2863

నికృత్తబాహుర్వినికృత్తపాదో
విదార్య వక్త్రం వడవాముఖాభం।
దుద్రావ రామం సహసాభిగర్జన్
రాహుర్యథా చంద్రమివాంతరిక్షే ॥ **6.67.163** ॥ 2864

అపూరయత్ తస్య ముఖం శితాగ్రై
రామః శరైర్హేమపినద్ధపుంఖైః।
సంపూర్ణవక్త్రో న శశాక వక్తుం
చుకూజ కృచ్ఛ్రేణ ముమూర్చ్ఛ చాపి ॥ **6.67.164** ॥ 2865

అథాదదే సూర్యమరీచికల్పం
స బ్రహ్మదండాంతకకాలకల్పం।
అరిష్టమైంద్రం నిశితం సుపుంఖం
రామః శరం మారుతతుల్యవేగం ॥ **6.67.165** ॥ 2866

తం వజ్రజాంబూనదచారుపుంఖం
ప్రదీప్తసూర్యజ్వలనప్రకాశం।
మహేంద్రవజ్రాశనితుల్యవేగం
రామః ప్రచిక్షేప నిశాచరాయ ॥ **6.67.166** ॥ 2867

స సాయకో రాఘవబాహుచోదితో
దిశఃస్వభాసా దశ సంప్రకాశయన్।
విధూమవైశ్వానరభీమదర్శనో
జగామ శక్రాశనిభీమవిక్రమః ॥ **6.67.167** ॥ 2868

స తన్మహాపర్వతకూటసన్నిభం
సువృత్తదంష్ట్రం చలచారుకుండలం।
చకర్త రక్షోఽధిపతేః శిరస్తదా
యథైవ వృత్రస్య పురా పురందరః ॥ **6.67.168** ॥ 2869

కుంభకర్ణశిరో భాతి కుండలాలంకృతం మహత్ ।
ఆదిత్యేఽభ్యుదితే రాత్రౌ మధ్యస్థ ఇవ చంద్రమాః ॥ **6.67.169** ॥ 2870

తద్ రామబాణాభిహతం పపాత
రక్షఃశిరః పర్వతసన్నికాశం ।
బభంజ చర్యాగృహగోపురాణి
ప్రాకారముచ్చం తమపాతయచ్చ ॥ **6.67.170** ॥ 2871

తచ్ఛాతికాయం హిమవత్ ప్రకాశం
రక్షస్తదా తోయనిధౌ పపాత ।
గ్రాహాన్ పరాన్ మీనవరాన్ భుజంగాన్
మమర్ద భూమిం చ తథా వివేశ ॥ **6.67.171** ॥ 2872

తస్మిన్ హతే బ్రాహ్మణదేవశత్రౌ
మహాబలే సంయతి కుంభకర్ణే ।
చచాల భూర్భూమిధరాశ్చ సర్వే
హర్షాచ్చ దేవాస్తుములం ప్రణేదుః ॥ **6.67.172** ॥ 2873

తతస్తు దేవర్షిమహర్షిపన్నగాః
సురాశ్చ భూతాని సుపర్ణగుహ్యకాః ।
సయక్షగంధర్వగణా నభోగతాః
ప్రహర్షితా రామపరాక్రమేణ ॥ **6.67.173** ॥ 2874

తతస్తు తే తస్య వధేన భూరిణా
మనస్వినో నైరృతరాజబాంధవాః ।
వినేదురుచ్చైర్వ్యథితా రఘూత్తమం
హరిం సమీక్ష్యైవ యథా మతంగజాః ॥ **6.67.174** ॥ 2875

స దేవలోకస్య తమో నిహత్య
సూర్యో యథా రాహుముఖాద్ విముక్తః ।

తథా వ్యభాసీద్ధరిసైన్యమధ్యే
నిహత్య రామో యుధి కుంభకర్ణం ॥ **6.67.175** ॥ 2876

ప్రహర్షమీయుర్బహవశ్చ వానరాః
ప్రబుద్ధపద్మప్రతిమైరివాననైః ।
అపూజయన్ రాఘవమిష్టభాగినం
హతే రిపౌ భీమబలే నృపాత్మజం ॥ **6.67.176** ॥ 2877

స కుంభకర్ణం సురసైన్యమర్దనం
మహత్సు యుద్ధేషు కదాచనాజితం ।
ననంద హత్వా భరతాగ్రజో రణే
మహాసురం వృత్రమివామరాధిపః ॥ **6.67.177** ॥ 2878

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే సప్తషష్టితమః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ అష్టషష్టితమః సర్గః ॥

కుంభకర్ణవధం శ్రుత్వా రావణస్య విలాపః

కుంభకర్ణం హతం దృష్ట్వా రాఘవేణ మహాత్మనా ।
రాక్షసా రాక్షసేంద్రాయ రావణాయ న్యవేదయన్ ॥ **6.68.1** ॥ 2879

రాజన్ స కాలసంకాశః సంయుక్తః కాలకర్మణా ।
విద్రావ్య వానరీం సేనాం భక్షయిత్వా చ వానరాన్ ॥ **6.68.2** ॥ 2880

ప్రతపిత్వా ముహూర్తం తు ప్రశాంతో రామతేజసా ।
కాయేనార్ధప్రవిష్టేన సముద్రం భీమదర్శనం ॥ **6.68.3** ॥ 2881

నికృత్తనాసాకర్ణేన విక్షరద్రుధిరేణ చ ।
రుద్ధ్వా ద్వారం శరీరేణ లంకాయాః పర్వతోపమః ॥ **6.68.4** ॥ 2882

కుంభకర్ణస్తవ భ్రాతా కాకుత్స్థశరపీడితః ।
అగండభూతో వివృతో దావదగ్ధ ఇవ ద్రుమః ॥ **6.68.5** ॥ 2883

శ్రుత్వా వినిహతం సంఖ్యే కుంభకర్ణం మహాబలం ।
రావణః శోకసంతప్తో ముమోహ చ పపాత చ ॥ **6.68.6** ॥ 2884

పితృవ్యం నిహతం శ్రుత్వా దేవాంతకనరాంతకౌ ।
త్రిశిరాశ్చాతికాయశ్చ రురుదుః శోకపీడితాః ॥ **6.68.7** ॥ 2885

భ్రాతరం నిహతం శ్రుత్వా రామేణాక్లిష్టకర్మణా ।
మహోదరమహాపార్శ్వౌ శోకాక్రాంతౌ బభూవతుః ॥ **6.68.8** ॥ 2886

తతః కృచ్ఛ్రాత్ సమాసాద్య సంజ్ఞాం రాక్షసపుంగవః।
కుంభకర్ణవధాద్ దీనో విలలాపాకులేంద్రియః ॥ **6.68.9** ॥ 2887

హా వీర రిపుదర్పఘ్న కుంభకర్ణ మహాబల।
త్వం మాం విహాయ వై దైవాద్ యాతోఽసి యమసాదనం ॥ **6.68.10** ॥ 2888

మమ శల్యమనుద్ధృత్య బాంధవానాం మహాబల।
శత్రుసైన్యం ప్రతాప్యైకః క్వ మాం సంత్యజ్య గచ్ఛసి ॥ **6.68.11** ॥ 2889

ఇదానీం ఖల్వహం నాస్మి యస్య మే పతితో భుజః।
దక్షిణోఽయం సమాశ్రిత్య న బిభేమి సురాసురాత్ ॥ **6.68.12** ॥ 2890

కథమేవంవిధో వీరో దేవదానవదర్పహా।
కాలాగ్నిప్రతిమో హ్యద్య రాఘవేణ రణే హతః ॥ **6.68.13** ॥ 2891

యస్య తే వజ్రనిష్పేషో న కుర్యాద్ వ్యసనం సదా।
స కథం రామబాణార్తః ప్రసుప్తోఽసి మహీతలే ॥ **6.68.14** ॥ 2892

ఏతే దేవగణాః సార్ధమృషిభిర్గగనే స్థితాః।
నిహతం త్వాం రణే దృష్ట్వా నినదంతి ప్రహర్షితాః ॥ **6.68.15** ॥ 2893

ధ్రువమద్యైవ సంహృష్టా లబ్ధలక్షాః ప్లవంగమాః।
ఆరోక్ష్యంతీహ దుర్గాణి లంకాద్వారాణి సర్వశః ॥ **6.68.16** ॥ 2894

రాజ్యేన నాస్తి మే కార్యం కిం కరిష్యామి సీతయా।
కుంభకర్ణవిహీనస్య జీవితే నాస్తి మే మతిః ॥ **6.68.17** ॥ 2895

యద్యహం భ్రాతృహంతారం న హన్మి యుధి రాఘవం।
నను మే మరణం శ్రేయో న చేదం వ్యర్థజీవితం ॥ **6.68.18** ॥ 2896

అద్యైవ తం గమిష్యామి దేశం యత్రానుజో మమ।
నహి భ్రాతౄన్ సముత్సృజ్య క్షణం జీవితుముత్సహే ॥ **6.68.19** ॥ 2897

దేవా హి మాం హసిష్యంతి దృష్ట్వా పూర్వాపకారిణం।
కథమింద్రం జయిష్యామి కుంభకర్ణ హతే త్వయి ॥ **6.68.20** ॥ 2898

తదిదం మామనుప్రాప్తం విభీషణవచః శుభం।
యదజ్ఞానాన్మయా తస్య న గృహీతం మహాత్మనః ॥ **6.68.21** ॥ 2899

విభీషణవచస్తావత్ కుంభకర్ణప్రహస్తయోః।
వినాశోఽయం సముత్పన్నో మాం వ్రీడయతి దారుణః ॥ **6.68.22** ॥ 2900

తస్యాయం కర్మణః ప్రాప్తో విపాకో మమ శోకదః।
యన్మయా ధార్మికః శ్రీమాన్ స నిరస్తో విభీషణః ॥ **6.68.23** ॥ 2901

ఇతి బహువిధమాకులాంతరాత్మా
కృపణమతీవ విలప్య కుంభకర్ణం।
న్యపతదపి దశాననో భృశార్త-
స్తమనుజమింద్రరిపుం హతం విదిత్వా ॥ **6.68.24** ॥ 2902

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే అష్టషష్టితమః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ ఏకోనసప్తతితమః సర్గః ॥

రావణస్య పుత్రాణాం బంధూనాం చ యుద్ధాయ ప్రస్థానమంగదేన నరాంతకస్య వధశ్చ

ఏవం విలపమానస్య రావణస్య దురాత్మనః।
శ్రుత్వా శోకాభిభూతస్య త్రిశిరా వాక్యమబ్రవీత్ ॥ **6.69.1** ॥ 2903

ఏవమేవ మహావీర్యో హతో నస్తాతమధ్యమః।
న తు సత్పురుషా రాజన్ విలపంతి యథా భవాన్ ॥ **6.69.2** ॥ 2904

నూనం త్రిభువనస్యాపి పర్యాప్తస్త్వమసి ప్రభో।
స కస్మాత్ ప్రాకృత ఇవ శోచస్యాత్మానమీదృశం ॥ **6.69.3** ॥ 2905

బ్రహ్మదత్తాస్తి తే శక్తిః కవచం సాయకో ధనుః।
సహస్రఖరసంయుక్తో రథో మేఘసమస్వనః ॥ **6.69.4** ॥ 2906

త్వయాసకృద్ధి శస్త్రేణ విశస్తా దేవదానవాః।
స సర్వాయుధసంపన్నో రాఘవం శాస్తుమర్హసి ॥ **6.69.5** ॥ 2907

కామం తిష్ఠ మహారాజ నిర్గమిష్యామ్యహం రణే।
ఉద్ధరిష్యామి తే శత్రూన్ గరుడః పన్నగానివ ॥ **6.69.6** ॥ 2908

శంబరో దేవరాజేన నరకో విష్ణునా యథా।
తథాద్య శయితా రామో మయా యుధి నిపాతితః ॥ **6.69.7** ॥ 2909

శ్రుత్వా త్రిశిరసో వాక్యం రావణో రాక్షసాధిపః।
పునర్జాతమివాత్మానం మన్యతే కాలచోదితః ॥ **6.69.8** ॥ 2910

శ్రుత్వా త్రిశిరసో వాక్యం దేవాంతకనరాంతకౌ।
అతికాయశ్చ తేజస్వీ బభూవుర్యుద్ధహర్షితాః ॥ **6.69.9** ॥ 2911

తతోఽహమహమిత్యేవం గర్జంతో నైరృతర్షభాః।
రావణస్య సుతా వీరాః శక్రతుల్యపరాక్రమాః ॥ **6.69.10** ॥ 2912

అంతరిక్షగతాః సర్వే సర్వే మాయావిశారదాః।
సర్వే త్రిదశదర్పఘ్నాః సర్వే సమరదుర్మదాః ॥ **6.69.11** ॥ 2913

సర్వే సుబలసంపన్నాః సర్వే విస్తీర్ణకీర్తయః।
సర్వే సమరమాసాద్య న శ్రూయంతే స్మ నిర్జితాః ॥ **6.69.12** ॥ 2914

దేవైరపి సగంధర్వైః సకిన్నరమహోరగైః।
సర్వేఽస్త్రవిదుషో వీరాః సర్వే యుద్ధవిశారదాః।
సర్వే ప్రవరవిజ్ఞానాః సర్వే లబ్ధవరాస్తథా ॥ **6.69.13** ॥ 2915

స తైస్తథా భాస్కరతుల్యవర్చసైః
సుతైర్వృతః శత్రుబలశ్రియార్దనైః।
రరాజ రాజా మఘవాన్ యథామరై -
ర్వృతో మహాదానవదర్పనాశనైః ॥ **6.69.14** ॥ 2916

స పుత్రాన్ సంపరిష్వజ్య భూషయిత్వా చ భూషణైః।
ఆశీర్భిశ్చ ప్రశస్తాభిః ప్రేషయామాస వై రణే ॥ **6.69.15** ॥ 2917

యుద్ధోన్మత్తం చ మత్తం చ భ్రాతరౌ చాపి రావణః।
రక్షణార్థం కుమారాణాం ప్రేషయామాస సంయుగే ॥ **6.69.16** ॥ 2918

తేఽభివాద్య మహాత్మానం రావణం లోకరావణం।
కృత్వా ప్రదక్షిణం చైవ మహాకాయాః ప్రతస్థిరే ॥ **6.69.17** ॥ 2919

సర్వౌషధీభిర్గంధైశ్చ సమాలభ్య మహాబలాః।
నిర్జగ్ముర్నైరృతశ్రేష్ఠాః షడేతే యుద్ధకాంక్షిణః ॥ **6.69.18** ॥ 2920

త్రిశిరాశ్చాతికాయశ్చ దేవాంతకనరాంతకౌ।
మహోదరమహాపార్శ్వౌ నిర్జగ్ముః కాలచోదితాః ॥ **6.69.19** ॥ 2921

తతః సుదర్శనం నాగం నీలజీమూతసన్నిభం।
ఐరావతకులే జాతమారురోహ మహోదరః ॥ **6.69.20** ॥ 2922

సర్వాయుధసమాయుక్తస్తూణీభిశ్చాప్యలంకృతః।
రరాజ గజమాస్థాయ సవితేవాస్తమూర్ధని ॥ **6.69.21** ॥ 2923

హయోత్తమసమాయుక్తం సర్వాయుధసమాకులం।
ఆరురోహ రథశ్రేష్ఠం త్రిశిరా రావణాత్మజః ॥ **6.69.22** ॥ 2924

త్రిశిరా రథమాస్థాయ విరరాజ ధనుర్ధరః।
సవిద్యుదుల్కః సజ్వాలః సేంద్రచాప ఇవాంబుదః ॥ **6.69.23** ॥ 2925

త్రిభిః కిరీటైస్త్రిశిరాః శుశుభే స రథోత్తమే।
హిమవానివ శైలేంద్రస్త్రిభిః కాంచనపర్వతైః ॥ **6.69.24** ॥ 2926

అతికాయోఽతితేజస్వీ రాక్షసేంద్రసుతస్తదా।
ఆరురోహ రథశ్రేష్ఠం శ్రేష్ఠః సర్వధనుష్మతాం ॥ **6.69.25** ॥ 2927

సుచక్రాక్షం సుసంయుక్తం స్వనుకర్షం సుకూబరం।
తూణీబాణాసనైర్దీప్తం ప్రాసాసిపరిఘాకులం ॥ **6.69.26** ॥ 2928

స కాంచనవిచిత్రేణ కిరీటేన విరాజతా।
భూషణైశ్చ బభౌ మేరుః ప్రభాభిరివ భాసయన్ ॥ **6.69.27** ॥ 2929

స రరాజ రథే తస్మిన్ రాజసూనుర్మహాబలః।
వృతో నైరృతశార్దూలైర్వజ్రపాణిరివామరైః ॥ **6.69.28** ॥ 2930

హయముచ్చైఃశ్రవఃప్రఖ్యం శ్వేతం కనకభూషణం।
మనోజవం మహాకాయమారురోహ నరాంతకః ॥ **6.69.29** ॥ 2931

గృహీత్వా ప్రాసముల్కాభం విరరాజ నరాంతకః।
శక్తిమాదాయ తేజస్వీ గుహః శిఖిగతో యథా ॥ **6.69.30** ॥ 2932

దేవాంతకః సమాదాయ పరిఘం హేమభూషణం।
పరిగృహ్య గిరిం దోర్భ్యాం వపుర్విష్ణోర్విడంబయన్ ॥ **6.69.31** ॥ 2933

మహాపార్శ్వో మహాతేజా గదామాదాయ వీర్యవాన్।
విరరాజ గదాపాణిః కుబేర ఇవ సంయుగే ॥ **6.69.32** ॥ 2934

తే ప్రతస్థుర్మహాత్మానోఽమరావత్యాః సురా ఇవ।
తాన్ గజైశ్చ తురంగైశ్చ రథైశ్చాంబుదనిఃస్వనైః ॥ **6.69.33** ॥ 2935

అనూత్పేతుర్మహాత్మానో రాక్షసాః ప్రవరాయుధాః।
తే విరేజుర్మహాత్మానః కుమారాః సూర్యవర్చసః ॥ **6.69.34** ॥ 2936

కిరీటినః శ్రియా జుష్టా గ్రహా దీప్తా ఇవాంబరే।
ప్రగృహీతా బభౌ తేషాం శస్త్రాణామావలిః సితా ॥ **6.69.35** ॥ 2937

శరదభ్రప్రతీకాశా హంసావలిరివాంబరే।
మరణం వాపి నిశ్చిత్య శత్రూణాం వా పరాజయం ॥ **6.69.36** ॥ 2938

ఇతి కృత్వా మతిం వీరాః సంజగ్ముః సంయుగార్థినః।
జగర్జుశ్చ ప్రణేదుశ్చ చిక్షిపుశ్చాపి సాయకాన్ ॥ **6.69.37** ॥ 2939

జగృహుశ్చ మహాత్మానో నిర్యాంతో యుద్ధదుర్మదాః।
క్ష్వేడితాస్ఫోటితానాం వై సంచచాలేవ మేదినీ ॥ **6.69.38** ॥ 2940

రక్షసాం సింహనాదైశ్చ సంస్ఫోటితమివాంబరం।
తేఽభినిష్క్రమ్య ముదితా రాక్షసేంద్రా మహాబలాః ॥ **6.69.39** ॥ 2941

దదృశుర్వానరానీకం సముద్యతశిలానగం।
హరయోఽపి మహాత్మానో దదృశూ రాక్షసం బలం ॥ **6.69.40** ॥ 2942

హస్త్యశ్వరథసంబాధం కింకిణీశతనాదితం।
నీలజీమూతసంకాశం సముద్యతమహాయుధం ॥ **6.69.41** ॥ 2943

దీప్తానలరవిప్రఖ్యైర్నైర్ఋతైః సర్వతో వృతం।
తద్ దృష్ట్వా బలమాయాతం లబ్ధలక్షాః ప్లవంగమాః ॥ **6.69.42** ॥ 2944

సముద్యతమహాశైలాః సంప్రణేదుర్ముహుర్ముహుః।
అమృష్యమాణా రక్షాంసి ప్రతినర్దంత వానరాః ॥ **6.69.43** ॥ 2945

తతః సముత్కృష్టరవం నిశమ్య
రక్షోగణా వానరయూథపానాం।
అమృష్యమాణాః పరహర్షముగ్రం
మహాబలా భీమతరం ప్రణేదుః ॥ **6.69.44** ॥ 2946

తే రాక్షసబలం ఘోరం ప్రవిశ్య హరియూథపాః।
విచేరురుద్యతైః శైలైర్నగాః శిఖరిణో యథా ॥ **6.69.45** ॥ 2947

కేచిదాకాశమావిశ్య కేచిదుర్వ్యాం ప్లవంగమాః।
రక్షఃసైన్యేషు సంక్రుద్ధాః కేచిద్ ద్రుమశిలాయుధాః ॥ **6.69.46** ॥ 2948

ద్రుమాంశ్చ విపులస్కంధాన్ గృహ్య వానరపుంగవాః।
తద్ యుద్ధమభవద్ ఘోరం రక్షోవానరసంకులం ॥ **6.69.47** ॥ 2949

తే పాదపశిలాశైలైశ్చక్రుర్వృష్టిమనూపమాం।
బాణౌఘైర్వార్యమాణాశ్చ హరయో భీమవిక్రమాః ॥ **6.69.48** ॥ 2950

సింహనాదాన్ వినేదుశ్చ రణే రాక్షసవానరాః।
శిలాభిశ్చూర్ణయామాసుర్యాతుధానాన్ ప్లవంగమాః ॥ **6.69.49** ॥ 2951

నిర్జఘ్నుః సంయుగే క్రుద్ధాః కవచాభరణావృతాన్।
కేచిద్ రథగతాన్ వీరాన్ గజవాజిగతానపి ॥ **6.69.50** ॥ 2952

నిర్జఘ్నుః సహసాఽఽప్లుత్య యాతుధానాన్ ప్లవంగమాః।
శైలశృంగాన్వితాంగాస్తే ముష్టిభిర్వాంతలోచనాః ॥ **6.69.51** ॥ 2953

చేలుః పేతుశ్చ నేదుశ్చ తత్ర రాక్షసపుంగవాః।
రాక్షసాశ్చ శరైస్తీక్ష్ణైర్బిభిదుః కపికుంజరాన్ ॥ **6.69.52** ॥ 2954

శూలముద్గరఖడ్గైశ్చ జఘ్నుః ప్రాసైశ్చ శక్తిభిః।
అన్యోన్యం పాతయామాసుః పరస్పరజయైషిణః ॥ **6.69.53** ॥ 2955

రిపుశోణితదిగ్ధాంగాస్తత్ర వానరరాక్షసాః।
తతః శైలైశ్చ ఖడ్గైశ్చ విసృష్టైర్హరిరాక్షసైః ॥ **6.69.54** ॥ 2956

ముహూర్తేనావృతా భూమిరభవచ్ఛోణితోక్షితా।
వికీర్ణైః పర్వతాకారై రక్షోభిరభిమర్దితైః।
ఆసీద్ వసుమతీ పూర్ణా తదా యుద్ధమదాన్వితైః ॥ **6.69.55** ॥ 2957

ఆక్షిప్తాః క్షిప్యమాణాశ్చ భగ్నశైలాశ్చ వానరాః।
పునరంగైస్తదా చక్రురాసన్నా యుద్ధమద్భుతం ॥ **6.69.56** ॥ 2958

వానరాన్ వానరైరేవ జఘ్నుస్తే నైరృతర్షభాః।
రాక్షసాన్ రాక్షసైరేవ జఘ్నుస్తే వానరా అపి ॥ **6.69.57** ॥ 2959

ఆక్షిప్య చ శిలాః శైలాంజఘ్నుస్తే రాక్షసాస్తదా।
తేషాం చాచ్ఛిద్య శస్త్రాణి జఘ్నూ రక్షాంసి వానరాః ॥ **6.69.58** ॥ 2960

నిర్జఘ్నుః శైలశృంగైశ్చ బిభిదుశ్చ పరస్పరం।
సింహనాదాన్ వినేదుశ్చ రణే రాక్షసవానరాః ॥ **6.69.59** ॥ 2961

ఛిన్నవర్మతనుత్రాణా రాక్షసా వానరైర్హతాః।
రుధిరం ప్రసృతాస్తత్ర రససారమివ ద్రుమాః ॥ **6.69.60** ॥ 2962

రథేన చ రథం చాపి వారణేనాపి వారణం।
హయేన చ హయం కేచిన్నిర్జఘ్నుర్వానరా రణే ॥ **6.69.61** ॥ 2963

క్షురప్రైరర్ధచంద్రైశ్చ భల్లైశ్చ నిశితైః శరైః।
రాక్షసా వానరేంద్రాణాం బిభిదుః పాదపాఞ్శిలాః ॥ **6.69.62** ॥ 2964

వికీర్ణాః పర్వతాస్తైశ్చ ద్రుమచ్ఛిన్నైశ్చ సంయుగే।
హతైశ్చ కపిరక్షోభిర్దుర్గమా వసుధాభవత్ ॥ **6.69.63** ॥ 2965

తే వానరా గర్వితహృష్టచేష్టాః
సంగ్రామమాసాద్య భయం విముచ్య।
యుద్ధం స్మ సర్వే సహ రాక్షసైస్తే
నానాయుధాశ్చక్రురదీనసత్త్వాః ॥ **6.69.64** ॥ 2966

తస్మిన్ ప్రవృత్తే తుములే విమర్దే
ప్రహృష్యమాణేషు వలీముఖేషు।
నిపాత్యమానేషు చ రాక్షసేషు
మహర్షయో దేవగణాశ్చ నేదుః ॥ **6.69.65** ॥ 2967

తతో హయం మారుతతుల్యవేగ-
మారుహ్య శక్తిం నిశితాం ప్రగృహ్య।
నరాంతకో వానరసైన్యముగ్రం
మహార్ణవం మీన ఇవావివేశ ॥ **6.69.66** ॥ 2968

స వానరాన్ సప్త శతాని వీరః
ప్రాసేన దీప్తేన వినిర్బిభేద।
ఏకః క్షణేనేంద్రరిపుర్మహాత్మా
జఘాన సైన్యం హరిపుంగవానాం ॥ **6.69.67** ॥ 2969

దదృశుశ్చ మహాత్మానం హయపృష్ఠప్రతిష్ఠితం।
చరంతం హరిసైన్యేషు విద్యాధరమహర్షయః ॥ **6.69.68** ॥ 2970

స తస్య దదృశే మార్గో మాంసశోణితకర్దమః।
పతితైః పర్వతాకారైర్వానరైరభిసంవృతః ॥ **6.69.69** ॥ 2971

యావద్ విక్రమితుం బుద్ధిం చక్రుః ప్లవగపుంగవాః।
తావదేతానతిక్రమ్య నిర్బిభేద నరాంతకః ॥ **6.69.70** ॥ 2972

జ్వలంతం ప్రాసముద్యమ్య సంగ్రామాగ్రే నరాంతకః।
దదాహ హరిసైన్యాని వనానీవ విభావసుః ॥ **6.69.71** ॥ 2973

యావదుత్పాటయామాసుర్వృక్షాఞ్ఛైలాన్ వనౌకసః।
తావత్ ప్రాసహతాః పేతుర్వజ్రకృత్తా ఇవాచలాః ॥ **6.69.72** ॥ 2974

దిక్షు సర్వాసు బలవాన్ విచచార నరాంతకః।
ప్రమృద్నన్ సర్వతో యుద్ధే ప్రావృట్కాలే యథానిలః ॥ **6.69.73** ॥ 2975

న శేకుర్ధావితుం వీరా న స్థాతుం స్పందితుం భయాత్।
ఉత్పతంతం స్థితం యాంతం సర్వాన్ వివ్యాధ వీర్యవాన్ ॥ **6.69.74** ॥ 2976

ఏకేనాంతకకల్పేన ప్రాసేనాదిత్యతేజసా।
భగ్నాని హరిసైన్యాని నిపేతుర్ధరణీతలే ॥ **6.69.75** ॥ 2977

వజ్రనిష్పేషసదృశం ప్రాసస్యాభినిపాతనం।
న శేకుర్వానరాః సోఢుం తే వినేదుర్మహాస్వనం ॥ **6.69.76** ॥ 2978

పతతాం హరివీరాణాం రూపాణి ప్రచకాశిరే।
వజ్రభిన్నాగ్రకూటానాం శైలానాం పతతామివ ॥ **6.69.77** ॥ 2979

యే తు పూర్వం మహాత్మానః కుంభకర్ణేన పాతితాః।
తే స్వస్థా వానరశ్రేష్ఠాః సుగ్రీవముపతస్థిరే ॥ **6.69.78** ॥ 2980

ప్రేక్షమాణః స సుగ్రీవో దదృశే హరివాహినీం।
నరాంతకభయత్రస్తాం విద్రవంతీం యతస్తతః ॥ **6.69.79** ॥ 2981

విద్రుతాం వాహినీం దృష్ట్వా స దదర్శ నరాంతకం।
గృహీతప్రాసమాయాంతం హయపృష్ఠప్రతిష్ఠితం ॥ **6.69.80** ॥ 2982

దృష్ట్వోవాచ మహాతేజాః సుగ్రీవో వానరాధిపః।
కుమారమంగదం వీరం శక్రతుల్యపరాక్రమం ॥ **6.69.81** ॥ 2983

గచ్ఛైనం రాక్షసం వీరం యోఽసౌ తురగమాస్థితః।
క్షోభయంతం హరిబలం క్షిప్రం ప్రాణైర్వియోజయ ॥ **6.69.82** ॥ 2984

స భర్తుర్వచనం శ్రుత్వా నిష్పపాతాంగదస్తదా।
అనీకాన్మేఘసంకాశాదంశుమానివ వీర్యవాన్ ॥ **6.69.83** ॥ 2985

శైలసంఘాతసంకాశో హరీణాముత్తమోఽంగదః।
రరాజాంగదసన్నద్ధః సధాతురివ పర్వతః ॥ **6.69.84** ॥ 2986

నిరాయుధో మహాతేజాః కేవలం నఖదంష్ట్రవాన్।
నరాంతకమభిక్రమ్య వాలిపుత్రోఽబ్రవీద్ వచః ॥ **6.69.85** ॥ 2987

తిష్ఠ కిం ప్రాకృతైరేభిర్హరిభిస్త్వం కరిష్యసి।
అస్మిన్ వజ్రసమస్పర్శం ప్రాసం క్షిప్ర మమోరసి ॥ **6.69.86** ॥ 2988

అంగదస్య వచః శ్రుత్వా ప్రచుక్రోధ నరాంతకః।
సందశ్య దశనైరోష్ఠం నిఃశ్వస్య చ భుజంగవత్।
అభిగమ్యాంగదం క్రుద్ధో వాలిపుత్రం నరాంతకః ॥ **6.69.87** ॥ 2989

స ప్రాసమావిధ్య తదాంగదాయ
సముజ్జ్వలంతం సహసోత్ససర్జ।
స వాలిపుత్రోరసి వజ్రకల్పే
బభూవ భగ్నో న్యపతచ్చ భూమౌ ॥ **6.69.88** ॥ 2990

తం ప్రాసమాలోక్య తదా విభగ్నం
సుపర్ణకృత్తోరగభోగకల్పం।
తలం సముద్యమ్య స వాలిపుత్ర -
స్తురంగమస్యాభిజఘాన మూర్ధ్ని ॥ **6.69.89** ॥ 2991

నిమగ్నపాదః స్ఫుటితాక్షితారో
నిష్క్రాంతజిహ్వోఽచలసన్నికాశః।
స తస్య వాజీ నిపపాత భూమౌ
తలప్రహారేణ వికీర్ణమూర్ధా ॥ **6.69.90** ॥ 2992

నరాంతకః క్రోధవశం జగామ
హతం తురంగం పతితం సమీక్ష్య।
స ముష్టిముద్యమ్య మహాప్రభావో
జఘాన శీర్షే యుధి వాలిపుత్రం ॥ **6.69.91** ॥ 2993

అథాంగదో ముష్టివిశీర్ణమూర్ధా
సుస్రావ తీవ్రం రుధిరం భృశోష్ణం।
ముహుర్విజజ్వాల ముమోహ చాపి
సంజ్ఞాం సమాసాద్య విసిస్మియే చ ॥ **6.69.92** ॥ 2994

అథాంగదో మృత్యుసమానవేగం
సంవర్త్య ముష్టిం గిరిశృంగకల్పం।
నిపాతయామాస తదా మహాత్మా
నరాంతకస్యోరసి వాలిపుత్రః ॥ **6.69.93** ॥ 2995

స ముష్టినిర్భిన్ననిమగ్నవక్షా
జ్వాలా వమఞ్శోణితదిగ్ధగాత్రః।
నరాంతకో భూమితలే పపాత
యథాచలో వజ్రనిపాతభగ్నః ॥ **6.69.94** ॥ 2996

తదాంతరిక్షే త్రిదశోత్తమానాం
వనౌకసాం చైవ మహాప్రణాదః।
బభూవ తస్మిన్ నిహతేఽగ్ర్యవీర్యే
నరాంతకే వాలిసుతేన సంఖ్యే ॥ **6.69.95** ॥ 2997

అథాంగదో రామమనఃప్రహర్షణం
సుదుష్కరం తత్ కృతవాన్ హి విక్రమం।
విసిష్మియే సోఽప్యతి వీర్యవిక్రమః
పునశ్చ యుద్ధే స బభూవ హర్షితః ॥ **6.69.96** ॥ 2998

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే ఏకోనసప్తతితమః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ సప్తతితమః సర్గః ॥

హనుమతా దేవాంతకత్రిశిరసోర్వధో నీలేన మహోదరస్యర్షభేణ మహాపార్శ్వస్య చ వధః

నరాంతకం హతం దృష్ట్వా చుక్రుశుర్నైరృతర్షభాః।
దేవాంతకస్త్రిమూర్ధా చ పౌలస్త్యశ్చ మహోదరః ॥ **6.70.1** ॥ 2999

ఆరూఢో మేఘసంకాశం వారణేంద్రం మహోదరః।
వాలిపుత్రం మహావీర్యమభిదుద్రావ వేగవాన్ ॥ **6.70.2** ॥ 3000

భ్రాతృవ్యసనసంతప్తస్తదా దేవాంతకో బలీ।
ఆదాయ పరిఘం ఘోరమంగదం సమభిద్రవత్ ॥ **6.70.3** ॥ 3001

రథమాదిత్యసంకాశం యుక్తం పరమవాజిభిః।
ఆస్థాయ త్రిశిరా వీరో వాలిపుత్రమథాభ్యగాత్ ॥ **6.70.4** ॥ 3002

స త్రిభిర్దేవదర్పఘ్నై రాక్షసేంద్రైరభిద్రుతః।
వృక్షముత్పాటయామాస మహావిటపమంగదః ॥ **6.70.5** ॥ 3003

దేవాంతకాయ తం వీరశ్చిక్షేప సహసాంగదః।
మహావృక్షం మహాశాఖం శక్రో దీప్తామివాశనిం ॥ **6.70.6** ॥ 3004

త్రిశిరాస్తం ప్రచిచ్ఛేద శరైరాశీవిషోపమైః।
స వృక్షం కృత్తమాలోక్య ఉత్పపాత తదాంగదః ॥ **6.70.7** ॥ 3005

స వవర్ష తతో వృక్షాఞ్శిలాశ్చ కపికుంజరః।
తాన్ ప్రచిచ్ఛేద సంక్రుద్ధస్త్రిశిరా నిశితైః శరైః ॥ **6.70.8** ॥ 3006

పరిఘాగ్రేణ తాన్ వృక్షాన్ బభంజ స మహోదరః।
త్రిశిరాశ్చాంగదం వీరమభిదుద్రావ సాయకైః ॥ **6.70.9** ॥ 3007

గజేన సమభిద్రుత్య వాలిపుత్రం మహోదరః।
జఘానోరసి సంక్రుద్ధస్తోమరైర్వజ్రసన్నిభైః ॥ **6.70.10** ॥ 3008

దేవాంతకశ్చ సంక్రుద్ధః పరిఘేణ తదాంగదం।
ఉపగమ్యాభిహత్యాశు వ్యపచక్రామ వేగవాన్ ॥ **6.70.11** ॥ 3009

స త్రిభిర్నైరృతశ్రేష్ఠో ర్యుగపత్ సమభిద్రుతః।
న వివ్యథే మహాతేజా వాలిపుత్రః ప్రతాపవాన్ ॥ **6.70.12** ॥ 3010

స వేగవాన్ మహావేగం కృత్వా పరమదుర్జయః।
తలేన సమభిద్రుత్య జఘానాస్య మహాగజం ॥ **6.70.13** ॥ 3011

తస్య తేన ప్రహారేణ నాగరాజస్య సంయుగే।
పేతతుర్నయనే తస్య విననాశ స కుంజరః ॥ **6.70.14** ॥ 3012

విషాణం చాస్య నిష్కృష్య వాలిపుత్రో మహాబలః।
దేవాంతకమభిద్రుత్య తాడయామాస సంయుగే ॥ **6.70.15** ॥ 3013

స విహ్వలస్తు తేజస్వీ వాతోద్ధూత ఇవ ద్రుమః।
లాక్షారసనిభం చ సుస్రావ రుధిరం మహత్ ॥ **6.70.16** ॥ 3014

అథాశ్వాస్య మహాతేజాః కృచ్ఛ్రాద్ దేవాంతకో బలీ।
ఆవిధ్య పరిఘం వేగాదాజఘాన తదాంగదం ॥ **6.70.17** ॥ 3015

పరిఘాభిహతశ్చాపి వానరేంద్రాత్మజస్తదా।
జానుభ్యాం పతితో భూమౌ పునరేవోత్పపాత హ ॥ **6.70.18** ॥ 3016

తముత్పతంతం త్రిశిరాస్త్రిభిర్బాణైరజిహ్మగైః।
ఘోరైర్హరిపతేః పుత్రం లలాటేఽభిజఘాన హ ॥ **6.70.19** ॥ 3017

తతోఽంగదం పరిక్షిప్తం త్రిభిర్నైర్ఋతపుంగవైః।
హనూమానథ విజ్ఞాయ నీలశ్చాపి ప్రతస్థతుః ॥ **6.70.20** ॥ 3018

తతశ్చిక్షేప శైలాగ్రం నీలస్త్రిశిరసే తదా।
తద్ రావణసుతో ధీమాన్ బిభేద నిశితైః శరైః ॥ **6.70.21** ॥ 3019

తద్బాణశతనిర్భిన్నం విదారితశిలాతలం।
సవిస్ఫులింగం సజ్వాలం నిపపాత గిరేః శిరః ॥ **6.70.22** ॥ 3020

స విజృంభితమాలోక్య హర్షాద్ దేవాంతకో బలీ।
పరిఘేణాభిదుద్రావ మారుతాత్మజమాహవే ॥ **6.70.23** ॥ 3021

తమాపతంతముత్పత్య హనూమాన్ కపికుంజరః।
ఆజఘాన తదా మూర్ధ్ని వజ్రకల్పేన ముష్టినా ॥ **6.70.24** ॥ 3022

శిరసి ప్రాహరద్ వీరస్తదా వాయుసుతో బలీ।
నాదేనాకంపయచ్చైవ రాక్షసాన్ స మహాకపిః ॥ **6.70.25** ॥ 3023

స ముష్టినిష్పిష్టవిభిన్నమూర్ధా
నిర్వాంతదంతాక్షివిలంబిజిహ్వః।
దేవాంతకో రాక్షసరాజసూను -
ర్గతాసురుర్వ్యాం సహసా పపాత ॥ **6.70.26** ॥ 3024

తస్మిన్ హతే రాక్షసయోధముఖ్యే
మహాబలే సంయతి దేవశత్రౌ।
క్రుద్ధస్త్రిశీర్షా నిశితాస్త్రముగ్రం
వవర్ష నీలోరసి బాణవర్షం ॥ **6.70.27** ॥ 3025

మహోదరస్తు సంక్రుద్ధః కుంజరం పర్వతోపమం।
భూయః సమధిరుహ్యాశు మందరం రశ్మివానివ ॥ **6.70.28** ॥ 3026

తతో బాణమయం వర్షం నీలస్యోపర్యపాతయత్।
గిరౌ వర్షం తడిచ్చక్రచాపవానివ తోయదః ॥ **6.70.29** ॥ 3027

తతః శరౌఘైరభివృష్యమాణో
విభిన్నగాత్రః కపిసైన్యపాలః।
నీలో బభూవాథ విసృష్టగాత్రో
విష్టంభితస్తేన మహాబలేన ॥ **6.70.30** ॥ 3028

తతస్తు నీలః ప్రతిలబ్ధసంజ్ఞః
శైలం సముత్పాట్య సవృక్షఖండం।
తతః సముత్పత్య మహోగ్రవేగో
మహోదరం తేన జఘాన మూర్ధ్ని ॥ **6.70.31** ॥ 3029

తతః స శైలాభినిపాతభగ్నో
మహోదరస్తేన మహాద్విపేన।
వ్యామోహితో భూమితలే గతాసుః
పపాత వజ్రాభిహతో యథాద్రిః ॥ **6.70.32** ॥ 3030

పితృవ్యం నిహతం దృష్ట్వా త్రిశిరాశ్చాపమాదదే।
హనూమంతం చ సంక్రుద్ధో వివ్యాధ నిశితైః శరైః ॥ **6.70.33** ॥ 3031

స వాయుసూనుః కుపితశ్చిక్షేప శిఖరం గిరేః।
త్రిశిరాస్తచ్ఛరైస్తీక్ష్ణైర్బిభేద బహుధా బలీ ॥ **6.70.34** ॥ 3032

తద్ వ్యర్థం శిఖరం దృష్ట్వా ద్రుమవర్షం తదా కపిః।
విససర్జ రణే తస్మిన్ రావణస్య సుతం ప్రతి ॥ **6.70.35** ॥ 3033

తమాపతంతమాకాశే ద్రుమవర్షం ప్రతాపవాన్ ।
త్రిశిరా నిశితైర్బాణైశ్చిచ్ఛేద చ ననాద చ ॥ **6.70.36** ॥ 3034

హనూమాంస్తు సముత్పత్య హయం త్రిశిరసస్తదా ।
విదదార నఖైః క్రుద్ధో నాగేంద్రం మృగరాడివ ॥ **6.70.37** ॥ 3035

అథ శక్తిం సమాసాద్య కాలరాత్రిమివాంతకః ।
చిక్షేపానిలపుత్రాయ త్రిశిరా రావణాత్మజః ॥ **6.70.38** ॥ 3036

దివః క్షిప్తామివోల్కాం తాం శక్తిం క్షిప్తామసంగతాం ।
గృహీత్వా హరిశార్దూలో బభంజ చ ననాద చ ॥ **6.70.39** ॥ 3037

తాం దృష్ట్వా ఘోరసంకాశాం శక్తిం భగ్నాం హనూమతా ।
ప్రహృష్టా వానరగణా వినేదుర్జలదా యథా ॥ **6.70.40** ॥ 3038

తతః ఖడ్గం సముద్యమ్య త్రిశిరా రాక్షసోత్తమః ।
నిచఖాన తదా ఖడ్గం వానరేంద్రస్య వక్షసి ॥ **6.70.41** ॥ 3039

ఖడ్గప్రహారాభిహతో హనూమాన్ మారుతాత్మజః ।
ఆజఘాన త్రిమూర్ధానం తలేనోరసి వీర్యవాన్ ॥ **6.70.42** ॥ 3040

స తలాభిహతస్తేన స్రస్తహస్తాయుధో భువి ।
నిపపాత మహాతేజాస్త్రిశిరాస్త్యక్తచేతనః ॥ **6.70.43** ॥ 3041

స తస్య పతతః ఖడ్గం తమాచ్ఛిద్య మహాకపిః ।
ననాద గిరిసంకాశస్త్రాసయన్ సర్వరాక్షసాన్ ॥ **6.70.44** ॥ 3042

అమృష్యమాణస్తం ఘోషముత్పపాత నిశాచరః ।
ఉత్పత్య చ హనూమంతం తాడయామాస ముష్టినా ॥ **6.70.45** ॥ 3043

తేన ముష్టిప్రహారేణ సంచుకోప మహాకపిః ।
కుపితశ్చ నిజగ్రాహ కిరీటే రాక్షసర్షభం ॥ **6.70.46** ॥ 3044

స తస్య శీర్షాణ్యసినా శితేన
కిరీటజుష్టాని సకుండలాని।
క్రుద్ధః ప్రచిచ్ఛేద సుతోఽనిలస్య
త్వష్టుః సుతస్యేవ శిరాంసి శక్రః ॥ **6.70.47** ॥ 3045

తాన్యాయతాక్షాణ్యగసన్నిభాని
ప్రదీప్తవైశ్వానరలోచనాని।
పేతుః శిరాంసీంద్రరిపోః పృథివ్యాం
జ్యోతీంషి ముక్తాని యథార్కమార్గాత్ ॥ **6.70.48** ॥ 3046

తస్మిన్ హతే దేవరిపౌ త్రిశీర్షే
హనూమతా శక్రపరాక్రమేణ।
నేదుః ప్లవంగాః ప్రచచాల భూమీ
రక్షాంస్యథో దుద్రువిరే సమంతాత్ ॥ **6.70.49** ॥ 3047

హతం త్రిశిరసం దృష్ట్వా తథైవ చ మహోదరం।
హతౌ ప్రేక్ష్య దురాధర్షౌ దేవాంతకనరాంతకౌ ॥ **6.70.50** ॥ 3048

చుకోప పరమామర్షీ మత్తో రాక్షసపుంగవః।
జగ్రాహార్చిష్మతీం చాపి గదాం సర్వాయసీం తదా ॥ **6.70.51** ॥ 3049

హేమపట్టపరిక్షిప్తాం మాంసశోణితఫేనిలాం।
విరాజమానాం విపులాం శత్రుశోణితతర్పితాం ॥ **6.70.52** ॥ 3050

తేజసా సంప్రదీప్తాగ్రాం రక్తమాల్యవిభూషితాం।
ఐరావతమహాపద్మసార్వభౌమభయావహాం ॥ **6.70.53** ॥ 3051

గదామాదాయ సంక్రుద్ధో మత్తో రాక్షసపుంగవః।
హరీన్ సమభిదుద్రావ యుగాంతాగ్నిరివ జ్వలన్ ॥ **6.70.54** ॥ 3052

అథర్షభః సముత్పత్య వానరో రావణానుజం।
మత్తానీకముపాగమ్య తస్థౌ తస్యాగ్రతో బలీ ॥ **6.70.55** ॥ 3053

తం పురస్తాత్ స్థితం దృష్ట్వా వానరం పర్వతోపమం।
ఆజఘానోరసి క్రుద్ధో గదయా వజ్రకల్పయా ॥ **6.70.56** ॥ 3054

స తయాభిహతస్తేన గదయా వానరర్షభః।
భిన్నవక్షాః సమాధూతః సుస్రావ రుధిరం బహు ॥ **6.70.57** ॥ 3055

స సంప్రాప్య చిరాత్ సంజ్ఞామృషభో వానరేశ్వరః।
క్రుద్ధో విస్ఫురమాణౌష్ఠో మహాపార్శ్వముదైక్షత ॥ **6.70.58** ॥ 3056

స వేగవాన్ వేగవదభ్యుపేత్య
తం రాక్షసం వానరవీరముఖ్యః।
సంవర్త్య ముష్టిం సహసా జఘాన
బాహ్వంతరే శైలనికాశరూపః ॥ **6.70.59** ॥ 3057

స కృత్తమూలః సహసేవ వృక్షః
క్షితౌ పపాత క్షతజోక్షితాంగః।
తాం చాస్య ఘోరాం యమదండకల్పాం
గదాం ప్రగృహ్యాశు తదా ననాద ॥ **6.70.60** ॥ 3058

ముహూర్తమాసీత్ స గతాసుకల్పః
ప్రత్యాగతాత్మా సహసా సురారిః।
ఉత్పత్య సంధ్యాభ్రసమానవర్ణ-
స్తం వారిరాజాత్మజమాజఘాన ॥ **6.70.61** ॥ 3059

స మూర్చ్ఛితో భూమితలే పపాత
ముహూర్తముత్పత్య పునః ససంజ్ఞః।

తామేవ తస్యాద్రివరాద్రికల్పాం
గదాం సమావిధ్య జఘూన సంఖ్యే ॥ **6.70.62** ॥ 3060

సా తస్య రౌద్రా సముపేత్య దేహం
రౌద్రస్య దేవాధ్వరవిప్రశత్రోః ।
బిభేద వక్షః క్షతజం చ భూరి
సుస్రావ ధాత్వంభ ఇవాద్రిరాజః ॥ **6.70.63** ॥ 3061

అభిదుద్రావ వేగేన గదాం తస్య మహాత్మనః ।
తాం గృహీత్వా గదాం భీమామావిధ్య చ పునః పునః ॥ **6.70.64** ॥ 3062

మత్తానీకం మహాత్మా స జఘూన రణమూర్ధని ।
స స్వయా గదయా భగ్నో విశీర్ణదశనేక్షణః ॥ **6.70.65** ॥ 3063

నిపపాత తదా మత్తో వజ్రాహత ఇవాచలః ।
విశీర్ణనయనే భూమౌ గతసత్త్వే గతాయుషి ।
పతితే రాక్షసే తస్మిన్ విద్రుతం రాక్షసం బలం ॥ **6.70.66** ॥ 3064

తస్మిన్ హతే భ్రాతరి రావణస్య
తన్నైర్ఋతానాం బలమర్ణవాభం ।
త్యక్తాయుధం కేవలజీవితార్థం
దుద్రావ భిన్నార్ణవసన్నికాశం ॥ **6.70.67** ॥ 3065

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే సప్తతితమః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ ఏకసప్తతితమః సర్గః ॥

అతికాయస్య ఘోరం యుద్ధం లక్ష్మణేన తస్య వధశ్చ

స్వబలం వ్యథితం దృష్ట్వా తుములం లోమహర్షణం।
భ్రాతౄంశ్చ నిహతాన్ దృష్ట్వా శక్రతుల్యపరాక్రమాన్ ॥ **6.71.1** ॥ 3066

పితృవ్యౌ చాపి సందృశ్య సమరే సన్నిపాతితౌ।
యుద్ధోన్మత్తం చ మత్తం చ భ్రాతరౌ రాక్షసోత్తమౌ ॥ **6.71.2** ॥ 3067

చుకోప చ మహాతేజా బ్రహ్మదత్తవరో యుధి।
అతికాయోఽద్రిసంకాశో దేవదానవదర్పహా ॥ **6.71.3** ॥ 3068

స భాస్కరసహస్రస్య సంఘాతమివ భాస్వరం।
రథమారుహ్య శక్రారిరభిదుద్రావ వానరాన్ ॥ **6.71.4** ॥ 3069

స విస్ఫార్య తదా చాపం కిరీటీ మృష్టకుండలః।
నామ సంశ్రావయామాస ననాద చ మహాస్వనం ॥ **6.71.5** ॥ 3070

తేన సింహప్రణాదేన నామవిశ్రావణేన చ।
జ్యాశబ్దేన చ భీమేన త్రాసయామాస వానరాన్ ॥ **6.71.6** ॥ 3071

తే దృష్ట్వా దేహమాహాత్మ్యం కుంభకర్ణోఽయముత్థితః।
భయార్తా వానరాః సర్వే సంశ్రయంతే పరస్పరం ॥ **6.71.7** ॥ 3072

తే తస్య రూపమాలోక్య యథా విష్ణోస్త్రివిక్రమే।
భయాద్ వానరయోధాస్తే విద్రవంతి తతస్తతః ॥ **6.71.8** ॥ 3073

తేఽతికాయం సమాసాద్య వానరా మూఢచేతసః।
శరణ్యం శరణం జగ్ముర్లక్ష్మణాగ్రజమాహవే ॥ **6.71.9** ॥ 3074

తతోఽతికాయం కాకుత్స్థో రథస్థం పర్వతోపమం।
దదర్శ ధన్వినం దూరాద్ గర్జంతం కాలమేఘవత్ ॥ **6.71.10** ॥ 3075

స తం దృష్ట్వా మహాకాయం రాఘవస్తు సువిస్మితః।
వానరాన్ సాంత్వయిత్వా చ విభీషణమువాచ హ ॥ **6.71.11** ॥ 3076

కోఽసౌ పర్వతసంకాశో ధనుష్మాన్ హరిలోచనః।
యుక్తే హయసహస్రేణ విశాలే స్యందనే స్థితః ॥ **6.71.12** ॥ 3077

య ఏష నిశితైః శూలైః సుతీక్ష్ణైః ప్రాసతోమరైః।
అర్చిష్మద్భిర్వృతో భాతి భూతైరివ మహేశ్వరః ॥ **6.71.13** ॥ 3078

కాలజిహ్వాప్రకాశాభిర్య ఏషోఽభివిరాజతే।
ఆవృతో రథశక్తీభిర్విద్యుద్భిరివ తోయదః ॥ **6.71.14** ॥ 3079

ధనూంషి చాస్య సజ్జాని హేమపృష్ఠాని సర్వశః।
శోభయంతి రథశ్రేష్ఠం శక్రచాపమివాంబరం ॥ **6.71.15** ॥ 3080

య ఏష రక్షఃశార్దూలో రణభూమిం విరాజయన్।
అభ్యేతి రథినాం శ్రేష్ఠో రథేనాదిత్యవర్చసా ॥ **6.71.16** ॥ 3081

ధ్వజశృంగప్రతిష్ఠేన రాహుణాభివిరాజతే।
సూర్యరశ్మిప్రభైర్బాణైర్దిశో దశ విరాజయన్ ॥ **6.71.17** ॥ 3082

త్రినతం మేఘనిర్హ్రాదం హేమపృష్ఠమలంకృతం।
శతక్రతుధనుఃప్రఖ్యం ధనుశ్చాస్య విరాజతే ॥ **6.71.18** ॥ 3083

సధ్వజః సపతాకశ్చ సానుకర్షో మహారథః।
చతుఃసాదిసమాయుక్తో మేఘస్తనితనిఃస్వనః ॥ **6.71.19** ॥ 3084

వింశతిర్దశ చాష్టౌ చ తూణాస్య రథమాస్థితాః।
కార్ముకాణి చ భౌమాని జ్యాశ్చ కాంచనపింగలాః ॥ **6.71.20** ॥ 3085

ద్వౌ చ ఖడ్గౌ చ పార్శ్వస్థౌ ప్రదీప్తౌ పార్శ్వశోభితౌ।
చతుర్హస్తత్సరుచితౌ వ్యక్తహస్తదశాయతౌ ॥ **6.71.21** ॥ 3086

రక్తకంఠగుణో ధీరో మహాపర్వతసన్నిభః।
కాలః కాలమహావక్త్రో మేఘస్థ ఇవ భాస్కరః ॥ **6.71.22** ॥ 3087

కాంచనాంగదనద్ధాభ్యాం భుజాభ్యామేష శోభతే।
శృంగాభ్యామివ తుంగాభ్యాం హిమవాన్ పర్వతోత్తమః ॥ **6.71.23** ॥ 3088

కుండలాభ్యాముభాభ్యాం చ భాతి వక్త్రం సుభీషణం।
పునర్వస్వంతరగతం పరిపూర్ణో నిశాకరః ॥ **6.71.24** ॥ 3089

ఆచక్ష్వ మే మహాబాహో త్వమేనం రాక్షసోత్తమం।
యం దృష్ట్వా వానరాః సర్వే భయార్తా విద్రుతా దిశః ॥ **6.71.25** ॥ 3090

స పృష్టో రాజపుత్రేణ రామేణామితతేజసా।
ఆచచక్షే మహాతేజా రాఘవాయ విభీషణః ॥ **6.71.26** ॥ 3091

దశగ్రీవో మహాతేజా రాజా వైశ్రవణానుజః।
భీమకర్మా మహాత్మా హి రావణో రాక్షసేశ్వరః ॥ **6.71.27** ॥ 3092

తస్యాసీద్ వీర్యవాన్ పుత్రో రావణప్రతిమో బలే।
వృద్ధసేవీ శ్రుతిధరః సర్వాస్త్రవిదుషాం వరః ॥ **6.71.28** ॥ 3093

అశ్వపృష్ఠే నాగపృష్ఠే ఖడ్గే ధనుషి కర్షణే।
భేదే సాంత్వే చ దానే చ నయే మంత్రే చ సమ్మతః ॥ **6.71.29** ॥ 3094

యస్య బాహుం సమాశ్రిత్య లంకా భవతి నిర్భయా।
తనయం ధాన్యమాలిన్యా అతికాయమిమం విదుః ॥ **6.71.30** ॥ 3095

ఏతేనారాధితో బ్రహ్మా తపసా భావితాత్మనా।
అస్త్రాణి చాప్యవాప్తాని రిపవశ్చ పరాజితాః ॥ **6.71.31** ॥ 3096

సురాసురైరవధ్యత్వం దత్తమస్మై స్వయంభువా।
ఏతచ్చ కవచం దివ్యం రథశ్చ రవిభాస్వరః ॥ **6.71.32** ॥ 3097

ఏతేన శతశో దేవా దానవాశ్చ పరాజితాః।
రక్షితాని చ రక్షాంసి యక్షాశ్చాపి నిషూదితాః ॥ **6.71.33** ॥ 3098

వజ్రం విష్టంభితం యేన బాణైరింద్రస్య ధీమతా।
పాశః సలిలరాజస్య యుద్ధే ప్రతిహతస్తథా ॥ **6.71.34** ॥ 3099

ఏషోఽతికాయో బలవాన్ రాక్షసానామథర్షభః।
స రావణసుతో ధీమాన్ దేవదానవదర్పహా ॥ **6.71.35** ॥ 3100

తదస్మిన్ క్రియతాం యత్నః క్షిప్రం పురుషపుంగవ।
పురా వానరసైన్యాని క్షయం నయతి సాయకైః ॥ **6.71.36** ॥ 3101

తతోఽతికాయో బలవాన్ ప్రవిశ్య హరివాహినీం।
విస్ఫారయామాస ధనుర్ననాద చ పునః పునః ॥ **6.71.37** ॥ 3102

తం భీమవపుషం దృష్ట్వా రథస్థం రథినాం వరం।
అభిపేతుర్మహాత్మానః ప్రధానా యే వనౌకసః ॥ **6.71.38** ॥ 3103

కుముదో ద్వివిదో మైందో నీలః శరభ ఏవ చ।
పాదపైర్గిరిశృంగైశ్చ యుగపత్ సమభిద్రవన్ ॥ **6.71.39** ॥ 3104

తేషాం వృక్షాంశ్చ శైలాంశ్చ శరైః కనకభూషణైః।
అతికాయో మహాతేజాశ్చిచ్ఛేదాస్త్రవిదాం వరః ॥ **6.71.40** ॥ 3105

తాంశ్చైవ సర్వాన్ స హరీఞ్శరైః సర్వాయసైర్బలీ।
వివ్యాధాభిముఖాన్ సంఖ్యే భీమకాయో నిశాచరః ॥ **6.71.41** ॥ 3106

తేఽర్దితా బాణవర్షేణ భిన్నగాత్రాః పరాజితాః।
న శేకురతికాయస్య ప్రతికర్తుం మహాహవే ॥ **6.71.42** ॥ 3107

తత్ సైన్యం హరివీరాణాం త్రాసయామాస రాక్షసః।
మృగయూథమివ క్రుద్ధో హరియౌవనదర్పితః ॥ **6.71.43** ॥ 3108

స రాక్షసేంద్రో హరియూథమధ్యే
నాయుధ్యమానం నిజఘాన కంచిత్।
ఉత్పత్య రామం స ధనుఃకలాపీ
సగర్వితం వాక్యమిదం బభాషే ॥ **6.71.44** ॥ 3109

రథే స్థితోఽహం శరచాపపాణి -
ర్న ప్రాకృతం కంచన యోధయామి।
యస్యాస్తి శక్తిర్వ్యవసాయయుక్తో
దదాతు మే శీఘ్రమిహాద్య యుద్ధం ॥ **6.71.45** ॥ 3110

తత్ తస్య వాక్యం బ్రువతో నిశమ్య
చుకోప సౌమిత్రిరమిత్రహంతా।
అమృష్యమాణశ్చ సముత్పపాత
జగ్రాహ చాపం చ తతః స్మయిత్వా ॥ **6.71.46** ॥ 3111

క్రుద్ధః సౌమిత్రిరుత్పత్య తూణాదాక్షిప్య సాయకం।
పురస్తాదతికాయస్య విచకర్ష మహద్ధనుః ॥ **6.71.47** ॥ 3112

పూరయన్ స మహీం సర్వామాకాశం సాగరం దిశః।
జ్యాశబ్దో లక్ష్మణస్యోగ్రస్త్రాసయన్ రజనీచరాన్ ॥ **6.71.48** ॥ 3113

సౌమిత్రేశ్చాపనిర్ఘోషం శ్రుత్వా ప్రతిభయం తదా।
విసిస్మియే మహాతేజా రాక్షసేంద్రాత్మజో బలీ ॥ **6.71.49** ॥ 3114

తదాతికాయః కుపితో దృష్ట్వా లక్ష్మణముత్థితం।
ఆదాయ నిశితం బాణమిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ **6.71.50** ॥ 3115

బాలస్త్వమసి సౌమిత్రే విక్రమేష్వవిచక్షణః।
గచ్ఛ కిం కాలసంకాశం మాం యోధయితుమిచ్ఛసి ॥ **6.71.51** ॥ 3116

నహి మద్బాహుసృష్టానాం బాణానాం హిమవానపి।
సోఢుముత్సహతే వేగమంతరిక్షమథో మహీ ॥ **6.71.52** ॥ 3117

సుఖప్రసుప్తం కాలాగ్నిం విబోధయితుమిచ్ఛసి।
న్యస్య చాపం నివర్తస్వ ప్రాణాన్న జహి మద్గతః ॥ **6.71.53** ॥ 3118

అథవా త్వం ప్రతిస్తబ్ధో న నివర్తితుమిచ్ఛసి।
తిష్ఠ ప్రాణాన్ పరిత్యజ్య గమిష్యసి యమక్షయం ॥ **6.71.54** ॥ 3119

పశ్య మే నిశితాన్ బాణాన్ రిపుదర్పనిషూదనాన్।
ఈశ్వరాయుధసంకాశాంస్తప్తకాంచనభూషణాన్ ॥ **6.71.55** ॥ 3120

ఏష తే సర్పసంకాశో బాణః పాస్యతి శోణితం।
మృగరాజ ఇవ క్రుద్ధో నాగరాజస్య శోణితం।
ఇత్యేవముక్త్వా సంక్రుద్ధః శరం ధనుషి సందధే ॥ **6.71.56** ॥ 3121

శ్రుత్వాతికాయస్య వచః సరోషం
సగర్వితం సంయతి రాజపుత్రః।
స సంచుకోపాతిబలో మనస్వీ
ఉవాచ వాక్యం చ తతో మహార్థం ॥ **6.71.57** ॥ 3122

న వాక్యమాత్రేణ భవాన్ ప్రధానో
న కత్థనాత్ సత్పురుషా భవంతి।
మయి స్థితే ధన్విని బాణపాణౌ
నిదర్శయస్వాత్మబలం దురాత్మన్ ॥ **6.71.58** ॥ 3123

కర్మణా సూచయాత్మానం న వికత్థితుమర్హసి।
పౌరుషేణ తు యో యుక్తః స తు శూర ఇతి స్మృతః ॥ **6.71.59** ॥ 3124

సర్వాయుధసమాయుక్తో ధన్వీ త్వం రథమాస్థితః।
శరైర్వా యది వాప్యస్త్రైర్దర్శయస్వ పరాక్రమం ॥ **6.71.60** ॥ 3125

తతః శిరస్తే నిశితైః పాతయిష్యామ్యహం శరైః।
మారుతః కాలసంపక్వం వృంతాత్ తాలఫలం యథా ॥ **6.71.61** ॥ 3126

అద్య తే మామకా బాణాస్తప్తకాంచనభూషణాః।
పాస్యంతి రుధిరం గాత్రాద్ బాణశల్యాంతరోత్థితం ॥ **6.71.62** ॥ 3127

బాలోఽయమితి విజ్ఞాయ న చావజ్ఞాతుమర్హసి।
బాలో వా యది వా వృద్ధో మృత్యుం జానీహి సంయుగే ॥ **6.71.63** ॥ 3128

బాలేన విష్ణునా లోకాస్త్రయః క్రాంతాస్త్రివిక్రమైః।
లక్ష్మణస్య వచః శ్రుత్వా హేతుమత్ పరమార్థవత్।
అతికాయః ప్రచుక్రోధ బాణం చోత్తమమాదదే ॥ **6.71.64** ॥ 3129

తతో విద్యాధరా భూతా దేవా దైత్యా మహర్షయః।
గుహ్యకాశ్చ మహాత్మానస్తద్ యుద్ధం ద్రష్టుమాగమన్ ॥ **6.71.65** ॥ 3130

తతోఽతికాయః కుపితశ్చాపమారోప్య సాయకం।
లక్ష్మణాయ ప్రచిక్షేప సంక్షిపన్నివ చాంబరం ॥ **6.71.66** ॥ 3131

తమాపతంతం నిశితం శరమాశీవిషోపమం।
అర్ధచంద్రేణ చిచ్ఛేద లక్ష్మణః పరవీరహా ॥ **6.71.67** ॥ 3132

తం నికృత్తం శరం దృష్ట్వా కృత్తభోగమివోరగం।
అతికాయో భృశం క్రుద్ధః పంచ బాణాన్ సమాదధే ॥ **6.71.68** ॥ 3133

తాఞ్శరాన్ సంప్రచిక్షేప లక్ష్మణాయ నిశాచరః।
తానప్రాప్తాశితైర్బాణైశ్చిచ్ఛేద భరతానుజః ॥ **6.71.69** ॥ 3134

స తాంఛిత్త్వా శితైర్బాణైర్లక్ష్మణః పరవీరహా।
ఆదదే నిశితం బాణం జ్వలంతమివ తేజసా ॥ **6.71.70** ॥ 3135

తమాదాయ ధనుఃశ్రేష్ఠే యోజయామాస లక్ష్మణః।
విచకర్ష చ వేగేన విససర్జ చ సాయకం ॥ **6.71.71** ॥ 3136

పూర్ణాయతవిసృష్టేన శరేణ నతపర్వణా।
లలాటే రాక్షసశ్రేష్ఠమాజఘాన స వీర్యవాన్ ॥ **6.71.72** ॥ 3137

స లలాటే శరో మగ్నస్తస్య భీమస్య రక్షసః।
దదృశే శోణితేనాక్తః పన్నగేంద్ర ఇవాచలే ॥ **6.71.73** ॥ 3138

రాక్షసః ప్రచకంపేఽథ లక్ష్మణేషు ప్రపీడితః।
రుద్రబాణహతం ఘోరం యథా త్రిపురగోపురం ॥ **6.71.74** ॥ 3139

చింతయామాస చాశ్వాస్య విమృశ్య చ మహాబలః।
సాధు బాణనిపాతేన శ్లాఘనీయోఽసి మే రిపుః ॥ **6.71.75** ॥ 3140

విధాయైవం విదార్యాస్యం నియమ్య చ మహాభుజౌ।
స రథోపస్థమాస్థాయ రథేన ప్రచచార హ ॥ **6.71.76** ॥ 3141

ఏకం త్రీన్ పంచ సప్తేతి సాయకాన్ రాక్షసర్షభః।
ఆదదే సందధే చాపి విచకర్షోత్ససర్జ చ ॥ **6.71.77** ॥ 3142

తే బాణాః కాలసంకాశా రాక్షసేంద్రధనుశ్చ్యుతాః।
హేమపుంఖా రవిప్రఖ్యాశ్చక్రుర్దీప్తమివాంబరం ॥ **6.71.78** ॥ 3143

తతస్తాన్ రాక్షసోత్సృష్టాఞ్శరౌఘాన్ రాఘవానుజః।
అసంభ్రాంతః ప్రచిచ్ఛేద నిశితైర్బహుభిః శరైః ॥ **6.71.79** ॥ 3144

తాఞ్శరాన్ యుధి సంప్రేక్ష్య నికృత్తాన్ రావణాత్మజః।
చుకోప త్రిదశేంద్రారిర్జగ్రాహ నిశితం శరం ॥ **6.71.80** ॥ 3145

స సంధాయ మహాతేజాస్తం బాణం సహసోత్సృజత్।
తేన సౌమిత్రిమాయాంతమాజఘాన స్తనాంతరే ॥ **6.71.81** ॥ 3146

అతికాయేన సౌమిత్రిస్తాడితో యుధి వక్షసి।
సుస్రావ రుధిరం తీవ్రం మదం మత్త ఇవ ద్విపః ॥ **6.71.82** ॥ 3147

స చకార తదాత్మానం విశల్యం సహసా విభుః।
జగ్రాహ చ శరం తీక్ష్ణమస్త్రేణాపి సమాదదే ॥ **6.71.83** ॥ 3148

ఆగ్నేయేన తదాస్త్రేణ యోజయామాస సాయకం।
స జజ్వాల తదా బాణో ధనుష్యస్య మహాత్మనః ॥ **6.71.84** ॥ 3149

అతికాయోఽతితేజస్వీ రౌద్రమస్త్రం సమాదదే।
తేన బాణం భుజంగాభం హేమపుంఖమయోజయత్ ॥ **6.71.85** ॥ 3150

తదస్త్రం జ్వలితం ఘోరం లక్ష్మణః శరమాహితం।
అతికాయాయ చిక్షేప కాలదండమివాంతకః ॥ **6.71.86** ॥ 3151

ఆగ్నేయాస్త్రాభిసంయుక్తం దృష్ట్వా బాణం నిశాచరః।
ఉత్ససర్జ తదా బాణం రౌద్రం సూర్యాస్త్రయోజితం ॥ **6.71.87** ॥ 3152

తావుభావంబరే బాణావన్యోన్యమభిజఘ్నతుః।
తేజసా సంప్రదీప్తాగ్రౌ క్రుద్ధావివ భుజంగమౌ ॥ **6.71.88** ॥ 3153

తావన్యోన్యం వినిర్దహ్య పేతతుః పృథివీతలే ॥ **6.71.89** ॥ 3154

నిరర్చిషౌ భస్మకృతౌ న భ్రాజేతే శరోత్తమౌ।
తావుభౌ దీప్యమానౌ స్మ న భ్రాజేతే మహీతలే ॥ **6.71.90** ॥ 3155

తతోఽతికాయః సంక్రుద్ధస్త్వాష్ట్రమైషీకముత్సృజత్ ।
తతశ్చిచ్ఛేద సౌమిత్రిరస్త్రమైంద్రేణ వీర్యవాన్ ॥ **6.71.91** ॥ 3156

ఐషీకం నిహతం దృష్ట్వా కుమారో రావణాత్మజః ।
యామ్యేనాస్త్రేణ సంక్రుద్ధో యోజయామాస సాయకం ॥ **6.71.92** ॥ 3157

తతస్తదస్త్రం చిక్షేప లక్ష్మణాయ నిశాచరః ।
వాయవ్యేన తదస్త్రేణ నిజఘాన స లక్ష్మణః ॥ **6.71.93** ॥ 3158

అథైనం శరధారాభిర్ధారాభిరివ తోయదః ।
అభ్యవర్షత సంక్రుద్ధో లక్ష్మణో రావణాత్మజం ॥ **6.71.94** ॥ 3159

తేఽతికాయం సమాసాద్య కవచే వజ్రభూషితే ।
భగ్నాగ్రశల్యాః సహసా పేతుర్బాణా మహీతలే ॥ **6.71.95** ॥ 3160

తాన్మోఘానభిసంప్రేక్ష్య లక్ష్మణః పరవీరహా ।
అభ్యవర్షత బాణానాం సహస్రేణ మహాయశాః ॥ **6.71.96** ॥ 3161

స వృష్యమాణో బాణౌఘైరతికాయో మహాబలః ।
అవధ్యకవచః సంఖ్యే రాక్షసో నైవ వివ్యథే ॥ **6.71.97** ॥ 3162

శరం చాశీవిషాకారం లక్ష్మణాయ వ్యపాసృజత్ ।
స తేన విద్ధః సౌమిత్రిర్మర్మదేశే శరేణ హ ॥ **6.71.98** ॥ 3163

ముహూర్తమాత్రం నిఃసంజ్ఞో హ్యభవచ్ఛత్రుతాపనః ।
తతః సంజ్ఞాముపాలభ్య చతుర్భిః సాయకోత్తమైః ॥ **6.71.99** ॥ 3164

నిజఘాన హయాన్ సంఖ్యే సారథిం చ మహాబలః ।
ధ్వజస్యోన్మథనం కృత్వా శరవర్షైరరిందమః ॥ **6.71.100** ॥ 3165

అసంభ్రాంతః స సౌమిత్రిస్తాఞ్శరానభిలక్షితాన్ ।
ముమోచ లక్ష్మణో బాణాన్ వధార్థం తస్య రక్షసః ॥ **6.71.101** ॥ 3166

న శశాక రుజం కర్తుం యుధి తస్య నరోత్తమః।
అథైనమభ్యుపాగమ్య వాయుర్వాక్యమువాచ హ ॥ **6.71.102** ॥ 3167

బ్రహ్మదత్తవరో హ్యేష అవధ్యకవచావృతః।
బ్రాహ్మణాస్త్రేణ భింధ్యేనమేష వధ్యో హి నాన్యథా।
అవధ్య ఏష హ్యన్యేషామస్త్రాణాం కవచీ బలీ ॥ **6.71.103** ॥ 3168

తతస్తు వాయోర్వచనం నిశమ్య
సౌమిత్రిరింద్రప్రతిమానవీర్యః।
సమాదధే బాణమథోగ్రవేగం
తద్బ్రాహ్మమస్త్రం సహసా నియుజ్య ॥ **6.71.104** ॥ 3169

తస్మిన్ వరాస్త్రే తు నియుజ్యమానే
సౌమిత్రిణా బాణవరే శితాగ్రే।
దిశశ్చ చంద్రార్కమహాగ్రహాశ్చ
నభశ్చ తత్రాస రరాస చోర్వీ ॥ **6.71.105** ॥ 3170

తం బ్రహ్మణోఽస్త్రేణ నియుజ్య చాపే
శరం సపుంఖం యమదూతకల్పం।
సౌమిత్రిరింద్రారిసుతస్య తస్య
ససర్జ బాణం యుధి వజ్రకల్పం ॥ **6.71.106** ॥ 3171

తం లక్ష్మణోత్సృష్టవివృద్ధవేగం
సమాపతంతం శ్వసనోగ్రవేగం।
సుపర్ణవజ్రోత్తమచిత్రపుంఖం
తదాతికాయః సమరే దదర్శ ॥ **6.71.107** ॥ 3172

తం ప్రేక్షమాణః సహసాతికాయో
జఘాన బాణైర్నిశితైరనేకైః।

స సాయకస్తస్య సుపర్ణవేగ -
స్తథాతివేగేన జగామ పార్శ్వం ॥ **6.71.108** ॥ 3173

తమాగతం ప్రేక్ష్య తదాతికాయో
బాణం ప్రదీప్తాంతకకాలకల్పం ।
జఘాన శక్త్యృష్టిగదాకుఠారైః
శూలైః శరైశ్చాప్యవిపన్నచేష్టః ॥ **6.71.109** ॥ 3174

తాన్యాయుధాన్యద్భుతవిగ్రహాణి
మోఘాని కృత్వా స శరోఽగ్నిదీప్తః ।
ప్రగృహ్య తస్యైవ కిరీటజుష్టం
తదాతికాయస్య శిరో జహార ॥ **6.71.110** ॥ 3175

తచ్ఛిరః సశిరస్త్రాణం లక్ష్మణేషుప్రమర్దితం ।
పపాత సహసా భూమౌ శృంగం హిమవతో యథా ॥ **6.71.111** ॥ 3176

తం భూమౌ పతితం దృష్ట్వా విక్షిప్తాంబరభూషణం ।
బభూవుర్వ్యథితాః సర్వే హతశేషా నిశాచరాః ॥ **6.71.112** ॥ 3177

తే విషణ్ణముఖా దీనాః ప్రహారజనితశ్రమాః ।
వినేదురుచ్చైర్బహవః సహసా విస్వరైః స్వరైః ॥ **6.71.113** ॥ 3178

తతస్తత్పరితం యాతా నిరపేక్షా నిశాచరాః ।
పురీమభిముఖా భీతా ద్రవంతో నాయకే హతే ॥ **6.71.114** ॥ 3179

ప్రహర్షయుక్తా బహవస్తు వానరాః
ప్రఫుల్లపద్మప్రతిమాననాస్తదా ।
అపూజయన్ లక్ష్మణమిష్టభాగినం
హతే రిపౌ భీమబలే దురాసదే ॥ **6.71.115** ॥ 3180

అతిబలమతికాయమభ్రకల్పం
యుధి వినిపాత్య స లక్ష్మణః ప్రహృష్టః।
త్వరితమథ తదా స రామపార్శ్వం
కపినివహైశ్చ సుపూజితో జగామ ॥ **6.71.116** ॥ 3181

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే ఏకసప్తతితమః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ ద్విసప్తతితమః సర్గః ॥

రావణస్య చింతా పురీరక్షణాయావధానార్థం రాక్షసాన్ ప్రత్యాదేశశ్చ

అతికాయం హతం శ్రుత్వా లక్ష్మణేన మహాత్మనా।
ఉద్వేగమగమద్ రాజా వచనం చేదమబ్రవీత్ ॥ **6.72.1** ॥ 3182

ధూమ్రాక్షః పరమామర్షీ సర్వశస్త్రభృతాం వరః।
అకంపనః ప్రహస్తశ్చ కుంభకర్ణస్తథైవ చ ॥ **6.72.2** ॥ 3183

ఏతే మహాబలా వీరా రాక్షసా యుద్ధకాంక్షిణః।
జేతారః పరసైన్యానాం పరైర్నిత్యాపరాజితాః ॥ **6.72.3** ॥ 3184

ససైన్యాస్తే హతా వీరా రామేణాక్లిష్టకర్మణా।
రాక్షసాః సుమహాకాయా నానాశస్త్రవిశారదాః ॥ **6.72.4** ॥ 3185

అన్యే చ బహవః శూరా మహాత్మానో నిపాతితాః।
ప్రఖ్యాతబలవీర్యేణ పుత్రేణేంద్రజితా మమ ॥ **6.72.5** ॥ 3186

తౌ భ్రాతరౌ తదా బద్ధౌ ఘోరైర్దత్తవరైః శరైః।
యన్న శక్యం సురైః సర్వైరసురైర్వా మహాబలైః ॥ **6.72.6** ॥ 3187

మోక్తుం తద్బంధనం ఘోరం యక్షగంధర్వపన్నగైః।
తన్న జానే ప్రభావైర్వా మాయయా మోహనేన వా ॥ **6.72.7** ॥ 3188

శరబంధాద్ విముక్తౌ తౌ భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ।
యే యోధా నిర్గతాః శూరా రాక్షసా మమ శాసనాత్ ॥ **6.72.8** ॥ 3189

తే సర్వే నిహతా యుద్ధే వానరైః సుమహాబలైః।
తం న పశ్యామ్యహం యుద్ధే యోఽద్య రామం సలక్ష్మణం ॥ **6.72.9** ॥ 3190

నాశయేత్ సబలం వీరం ససుగ్రీవం విభీషణం।
అహో సుబలవాన్ రామో మహదస్త్రబలం చ వై ॥ **6.72.10** ॥ 3191

యస్య విక్రమమాసాద్య రాక్షసా నిధనం గతాః।
తం మన్యే రాఘవం వీరం నారాయణమనామయం ॥ **6.72.11** ॥ 3192

తద్భయాద్ధి పురీ లంకా పిహితద్వారతోరణా।
అప్రమత్తైశ్చ సర్వత్ర గుల్మే రక్ష్యా పురీ త్వియం ॥ **6.72.12** ॥ 3193

అశోకవనికా చైవ యత్ర సీతాభిరక్ష్యతే।
నిష్క్రమో వా ప్రవేశో వా జ్ఞాతవ్యః సర్వదైవ నః ॥ **6.72.13** ॥ 3194

యత్ర యత్ర భవేద్ గుల్మస్తత్ర తత్ర పునః పునః।
సర్వతశ్చాపి తిష్ఠధ్వం స్వైః స్వైః పరివృతా బలైః ॥ **6.72.14** ॥ 3195

ద్రష్టవ్యం చ పదం తేషాం వానరాణాం నిశాచరాః।
ప్రదోషే వార్ధరాత్రే వా ప్రత్యూషే వాపి సర్వశః ॥ **6.72.15** ॥ 3196

నావజ్ఞా తత్ర కర్తవ్యా వానరేషు కదాచన।
ద్విషతాం బలముద్యుక్తమాపతత్ కిం స్థితం యథా ॥ **6.72.16** ॥ 3197

తతస్తే రాక్షసాః సర్వే శ్రుత్వా లంకాధిపస్య తత్।
వచనం సర్వమాతిష్ఠన్ యథావత్ తు మహాబలాః ॥ **6.72.17** ॥ 3198

తాన్ సర్వాన్ హి సమాదిశ్య రావణో రాక్షసాధిపః।
మన్యుశల్యం వహన్ దీనః ప్రవివేశ స్వమాలయం ॥ **6.72.18** ॥ 3199

తతః స సందీపితకోపవహ్నా-
ర్నిశాచరాణామధిపో మహాబలః।

తదేవ పుత్రవ్యసనం విచింతయన్
ముహుర్ముహుశ్చైవ తదా వినిఃశ్వసన్ ॥ **6.72.19** ॥ 3200

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే ద్విసప్తతితమః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ త్రిసప్తతితమః సర్గః ॥

ఇంద్రజితో బ్రహ్మాస్త్రేణ వానరసేనాసహితయోః శ్రీరామలక్ష్మణయోర్మూర్ఛ్ఛా

తతో హతాన్ రాక్షసపుంగవాంస్తాన్
దేవాంతకాదిత్రిశిరోఽతికాయాన్ ।
రక్షోగణాస్తత్ర హతావశిష్టా -
స్తే రావణాయ త్వరితాః శశంసుః ॥ **6.73.1** ॥ 3201

తతో హతాంస్తాన్ సహసా నిశమ్య
రాజా మహాబాష్పపరిప్లుతాక్షః ।
పుత్రక్షయం భ్రాతృవధం చ ఘోరం
విచింత్య రాజా విపులం ప్రదధ్యౌ ॥ **6.73.2** ॥ 3202

తతస్తు రాజానముదీక్ష్య దీనం
శోకార్ణవే సంపరిపుప్లువానం ।
రథర్షభో రాక్షసరాజసూను -
స్తమింద్రజిద్ వాక్యమిదం బభాషే ॥ **6.73.3** ॥ 3203

న తాత మోహం పరిగంతుమర్హసే
యత్రేంద్రజిజ్జీవతి నైరృతేశ ।
నేంద్రారిబాణాభిహతో హి కశ్చిత్
ప్రాణాన్ సమర్థః సమరేఽభిపాతుం ॥ **6.73.4** ॥ 3204

పశ్యాద్య రామం సహ లక్ష్మణేన
మద్బాణనిర్భిన్నవికీర్ణదేహం।
గతాయుషం భూమితలే శయానం
శితైః శరైరాచితసర్వగాత్రం ॥ **6.73.5** ॥ 3205

ఇమాం ప్రతిజ్ఞాం శృణు శక్రశత్రోః
సునిశ్చితాం పౌరుషదైవయుక్తాం।
అద్యైవ రామం సహ లక్ష్మణేన
సంతర్పయిష్యామి శరైరమోఘైః ॥ **6.73.6** ॥ 3206

అద్యేంద్రవైవస్వతవిష్ణురుద్ర -
సాధ్యాశ్చ వైశ్వానరచంద్రసూర్యాః।
ద్రక్ష్యంతి మే విక్రమమప్రమేయం
విష్ణోరివోగ్రం బలియజ్ఞవాటే ॥ **6.73.7** ॥ 3207

స ఏవముక్త్వా త్రిదశేంద్రశత్రు -
రాపృచ్ఛ్య రాజానమదీనసత్త్వః।
సమారురోహానిలతుల్యవేగం
రథం ఖరశ్రేష్ఠసమాధియుక్తం ॥ **6.73.8** ॥ 3208

సమాస్థాయ మహాతేజా రథం హరిరథోపమం।
జగామ సహసా తత్ర యత్ర యుద్ధమరిందమః ॥ **6.73.9** ॥ 3209

తం ప్రస్థితం మహాత్మానమనుజగ్ముర్మహాబలాః।
సంహర్షమాణా బహవో ధనుఃప్రవరపాణయః ॥ **6.73.10** ॥ 3210

గజస్కంధగతాః కేచిత్ కేచిత్ పరమవాజిభిః।
వ్యాఘ్రవృశ్చికమార్జారఖరోష్ట్రైశ్చ భుజంగమైః ॥ **6.73.11** ॥ 3211

వరాహైః శ్వాపదైః సింహైర్జంబుకైః పర్వతోపమైః।
కాకహంసమయూరైశ్చ రాక్షసా భీమవిక్రమాః ॥ **6.73.12** ॥ 3212

ప్రాసపట్టిశనిస్త్రింశపరశ్వధగదాధరాః।
భుశుండిముద్గరాయష్టిశతఘ్నీపరిఘాయుధాః ॥ **6.73.13** ॥ 3213

స శంఖనినదైః పూర్ణైర్భేరీణాం చాపి నిఃస్వనైః।
జగామ త్రిదశేంద్రారిరాజిం వేగేన వీర్యవాన్ ॥ **6.73.14** ॥ 3214

స శంఖశశివర్ణేన ఛత్రేణ రిపుసూదనః।
రరాజ ప్రతిపూర్ణేన నభశ్చంద్రమసా యథా ॥ **6.73.15** ॥ 3215

వీజ్యమానస్తతో వీరో హైమైర్హేమవిభూషణైః।
చారుచామరముఖ్యైశ్చ ముఖ్యైః సర్వధనుష్మతాం ॥ **6.73.16** ॥ 3216

స తు దృష్ట్వా వినిర్యాంతం బలేన మహతా వృతం।
రాక్షసాధిపతిః శ్రీమాన్ రావణః పుత్రమబ్రవీత్ ॥ **6.73.17** ॥ 3217

త్వమప్రతిరథః పుత్ర త్వయా వై వాసవో జితః।
కిం పునర్మానుషం ధృష్యం నిహనిష్యసి రాఘవం ॥ **6.73.18** ॥ 3218

తథోక్తో రాక్షసేంద్రేణ ప్రత్యగృహ్ణాన్మహాశిషః।
తతస్త్వింద్రజితా లంకా సూర్యప్రతిమతేజసా ॥ **6.73.19** ॥ 3219

రరాజాప్రతివీర్యేణ ద్యౌరివార్కేణ భాస్వతా।
స సంప్రాప్య మహాతేజా యుద్ధభూమిమరిందమః ॥ **6.73.20** ॥ 3220

స్థాపయామాస రక్షాంసి రథం ప్రతి సమంతతః।
తతస్తు హుతభోక్తారం హుతభుక్సదృశప్రభః ॥ **6.73.21** ॥ 3221

జుహువే రాక్షసశ్రేష్ఠో విధివన్మంత్రసత్తమైః।
స హవిర్లాజసత్కారైర్మాల్యగంధపురస్కృతైః ॥ **6.73.22** ॥ 3222

జుహువే పావకం తత్ర రాక్షసేంద్రః ప్రతాపవాన్ ।
శస్త్రాణి శరపత్రాణి సమిధోఽథ బిభీతకాః ॥ **6.73.23** ॥ 3223

లోహితాని చ వాసాంసి స్రువం కార్ష్ణాయసం తథా ।
స తత్రాగ్నిం సమాస్తీర్య శరపత్త్రైః సతోమరైః ॥ **6.73.24** ॥ 3224

ఛాగస్య కృష్ణవర్ణస్య గలం జగ్రాహ జీవతః ।
సకృదేవ సమిద్ధస్య విధూమస్య మహార్చిషః ॥ **6.73.25** ॥ 3225

బభూవుస్తాని లింగాని విజయం యాన్యదర్శయన్ ।
ప్రదక్షిణావర్తశిఖస్తప్తకాంచనసన్నిభః ॥ **6.73.26** ॥ 3226

హవిస్తత్ ప్రతిజగ్రాహ పావకః స్వయముత్థితః ।
సోఽస్త్రమాహారయామాస బ్రాహ్మమస్త్రవిశారదః ॥ **6.73.27** ॥ 3227

ధనుశ్చాత్మరథం చైవ సర్వం తత్రాభ్యమంత్రయత్ ।
తస్మిన్నాహూయమానేఽస్త్రే హూయమానే చ పావకే ।
సార్కగ్రహేందునక్షత్రం వితత్రాస నభస్థలం ॥ **6.73.28** ॥ 3228

స పావకం పావకదీప్తతేజా
హుత్వా మహేంద్రప్రతిమప్రభావః ।
సచాపబాణాసిరథాశ్వసూతః
ఖేఽంతర్దధేఽఽత్మానమచింత్యవీర్యః ॥ **6.73.29** ॥ 3229

తతో హయరథాకీర్ణం పతాకాధ్వజశోభితం ।
నిర్యయౌ రాక్షసబలం నర్దమానం యుయుత్సయా ॥ **6.73.30** ॥ 3230

తే శరైర్బహుభిశ్చిత్రైస్తీక్ష్ణవేగైరలంకృతైః ।
తోమరైరంకుశైశ్చాపి వానరాంజఘ్నురాహవే ॥ **6.73.31** ॥ 3231

రావణిస్తు సుసంక్రుద్ధస్తాన్ నిరీక్ష్య నిశాచరాన్ ।
హృష్టా భవంతో యుధ్యంతు వానరాణాం జిఘాంసయా ॥ **6.73.32** ॥ 3232

తతస్తే రాక్షసాః సర్వే గర్జంతో జయకాంక్షిణః ।
అభ్యవర్షంస్తతో ఘోరం వానరాఞ్శరవృష్టిభిః ॥ **6.73.33** ॥ 3233

స తు నాలీకనారాచైర్గదాభిర్ముసలైరపి ।
రక్షోభిః సంవృతః సంఖ్యే వానరాన్ విచకర్ష హ ॥ **6.73.34** ॥ 3234

తే వధ్యమానాః సమరే వానరాః పాదపాయుధాః ।
అభ్యవర్షంత సహసా రావణిం శైలపాదపైః ॥ **6.73.35** ॥ 3235

ఇంద్రజిత్ తు తదా క్రుద్ధో మహాతేజా మహాబలః ।
వానరాణాం శరీరాణి వ్యధమద్ రావణాత్మజః ॥ **6.73.36** ॥ 3236

శరేణైకేన చ హరీన్ నవ పంచ చ సప్త చ ।
బిభేద సమరే క్రుద్ధో రాక్షసాన్ సంప్రహర్షయన్ ॥ **6.73.37** ॥ 3237

స శరైః సూర్యసంకాశైః శాతకుంభవిభూషణైః ।
వానరాన్ సమరే వీరః ప్రమమాథ సుదుర్జయః ॥ **6.73.38** ॥ 3238

తే భిన్నగాత్రాః సమరే వానరాః శరపీడితాః ।
పేతుర్మథితసంకల్పాః సురైరివ మహాసురాః ॥ **6.73.39** ॥ 3239

తే తపంతమివాదిత్యం ఘోరైర్బాణగభస్తిభిః ।
అభ్యధావంత సంక్రుద్ధాః సంయుగే వానరర్షభాః ॥ **6.73.40** ॥ 3240

తతస్తు వానరాః సర్వే భిన్నదేహా విచేతసః ।
వ్యథితా విద్రవంతి స్మ రుధిరేణ సముక్షితాః ॥ **6.73.41** ॥ 3241

రామస్యార్థే పరాక్రమ్య వానరాస్త్యక్తజీవితాః ।
నర్దంతస్తేఽనివృత్తాస్తు సమరే సశిలాయుధాః ॥ **6.73.42** ॥ 3242

తే ద్రుమైః పర్వతాగ్రైశ్చ శిలాభిశ్చ ప్లవంగమాః।
అభ్యవర్షంత సమరే రావణిం సమవస్థితాః ॥ **6.73.43** ॥ 3243

తం ద్రుమాణాం శిలానాం చ వర్షం ప్రాణహరం మహత్।
వ్యపోహత మహాతేజా రావణిః సమితింజయః ॥ **6.73.44** ॥ 3244

తతః పావకసంకాశైః శరైరాశీవిషోపమైః।
వానరాణామనీకాని బిభేద సమరే ప్రభుః ॥ **6.73.45** ॥ 3245

అష్టాదశశరైస్తీక్ష్ణైః స విద్ధ్వా గంధమాదనం।
వివ్యాధ నవభిశ్చైవ నలం దూరాదవస్థితం ॥ **6.73.46** ॥ 3246

సప్తభిస్తు మహావీర్యో మైందం మర్మవిదారణైః।
పంచభిర్విశిఖైశ్చైవ గజం వివ్యాధ సంయుగే ॥ **6.73.47** ॥ 3247

జాంబవంతం తు దశభిర్నీలం త్రింశద్భిరేవ చ।
సుగ్రీవమృషభం చైవ సోఽంగదం ద్వివిదం తథా ॥ **6.73.48** ॥ 3248

ఘోరైర్దత్తవరైస్తీక్ష్ణైర్నిష్ప్రాణానకరోత్ తదా।
అన్యానపి తథా ముఖ్యాన్ వానరాన్ బహుభిః శరైః ॥ **6.73.49** ॥ 3249

అర్దయామాస సంక్రుద్ధః కాలాగ్నిరివ మూర్చ్ఛితః।
స శరైః సూర్యసంకాశైః సుముక్తైః శీఘ్రగామిభిః ॥ **6.73.50** ॥ 3250

వానరాణామనీకాని నిర్మమంథ మహారణే।
ఆకులాం వానరీం సేనాం శరజాలేన పీడితాం ॥ **6.73.51** ॥ 3251

హృష్టః స పరయా ప్రీత్యా దదర్శ క్షతజోక్షితాం।
పునరేవ మహాతేజా రాక్షసేంద్రాత్మజో బలీ ॥ **6.73.52** ॥ 3252

సంసృజ్య బాణవర్షం చ శస్త్రవర్షం చ దారుణం।
మమర్ద వానరానీకం పరితస్త్వింద్రజిద్ బలీ ॥ **6.73.53** ॥ 3253

స్వసైన్యముత్సృజ్య సమేత్య తూర్ణం
మహాహవే వానరవాహినీషు।
అదృశ్యమానః శరజాలముగ్రం
వవర్ష నీలాంబుధరో యథాంబు ॥ **6.73.54** ॥ 3254

తే శక్రజిద్బాణవిశీర్ణదేహా
మాయాహతా విస్వరమున్నదంతః।
రణే నిపేతుర్హరయోఽద్రికల్పా
యథేంద్రవజ్రాభిహతా నగేంద్రాః ॥ **6.73.55** ॥ 3255

తే కేవలం సందదృశుః శితాగ్రాన్
బాణాన్ రణే వానరవాహినీషు।
మాయావిగూఢం చ సురేంద్రశత్రుం
న చాత్ర తం రాక్షసమప్యపశ్యన్ ॥ **6.73.56** ॥ 3256

తతః స రక్షోధిపతిర్మహాత్మా
సర్వా దిశో బాణగణైః శితాగ్రైః।
ప్రచ్ఛాదయామాస రవిప్రకాశై -
ర్విదారయామాస చ వానరేంద్రాన్ ॥ **6.73.57** ॥ 3257

స శూలనిస్త్రింశపరశ్వధాని
వ్యావిద్ధదీప్తానలసప్రభాణి।
సవిస్ఫులింగోజ్జ్వలపావకాని
వవర్ష తీవ్రం ప్లవగేంద్రసైన్యే ॥ **6.73.58** ॥ 3258

తతో జ్వలనసంకాశైర్బాణైర్వానరయూథపాః।
తాడితాః శక్రజిద్బాణైః ప్రఫుల్లా ఇవ కింశుకాః ॥ **6.73.59** ॥ 3259

తేఽన్యోన్యమభిసర్పంతో నినదంతశ్చ విస్వరం।
రాక్షసేంద్రాస్త్రనిర్భిన్నా నిపేతుర్వానరర్షభాః ॥ **6.73.60** ॥ 3260

ఉదీక్షమాణా గగనం కేచిన్నేత్రేషు తాడితాః।
శరైర్వివిశురన్యోన్యం పేతుశ్చ జగతీతలే ॥ **6.73.61** ॥ 3261

హనూమంతం చ సుగ్రీవమంగదం గంధమాదనం।
జాంబవంతం సుషేణం చ వేగదర్శినమేవ చ ॥ **6.73.62** ॥ 3262

మైందం చ ద్వివిదం నీలం గవాక్షం గవయం తథా।
కేసరిం హరిలోమానం విద్యుద్దంష్ట్రం చ వానరం ॥ **6.73.63** ॥ 3263

సూర్యాననం జ్యోతిర్ముఖం తథా దధిముఖం హరిం।
పావకాక్షం నలం చైవ కుముదం చైవ వానరం ॥ **6.73.64** ॥ 3264

ప్రాసైః శూలైః శితైర్బాణైరింద్రజిన్మంత్రసంహితైః।
వివ్యాధ హరిశార్దూలాన్ సర్వాంస్తాన్ రాక్షసోత్తమః ॥ **6.73.65** ॥ 3265

స వై గదాభిర్హరియూథముఖ్యాన్
నిర్భిద్య బాణైస్తపనీయవర్ణైః।
వవర్ష రామం శరవృష్టిజాలైః
సలక్ష్మణం భాస్కరరశ్మికల్పైః ॥ **6.73.66** ॥ 3266

స బాణవర్షైరభివృష్యమాణో
ధారానిపాతానివ తానచింత్య।
సమీక్షమాణః పరమాద్భుతశ్రీ
రామస్తదా లక్ష్మణమిత్యువాచ ॥ **6.73.67** ॥ 3267

అసౌ పునర్లక్ష్మణ రాక్షసేంద్రో
బ్రహ్మాస్త్రమాశ్రిత్య సురేంద్రశత్రుః।
నిపాతయిత్వా హరిసైన్యమస్మా -
ఞ్శితైః శరైరర్దయతి ప్రసక్తం ॥ **6.73.68** ॥ 3268

స్వయంభువా దత్తవరో మహాత్మా
సమాహితోఽంతర్హితభీమకాయః।
కథం ను శక్యో యుధి నష్టదేహో
నిహంతుమద్యేంద్రజిదుద్యతాస్త్రః ॥ **6.73.69** ॥ 3269

మన్యే స్వయంభూర్భగవానచింత్య -
స్తస్యైతదస్త్రం ప్రభవశ్చ యోఽస్య।
బాణావపాతం త్వమిహాద్య ధీమన్
మయా సహావ్యగ్రమనాః సహస్వ ॥ **6.73.70** ॥ 3270

ప్రచ్ఛాదయత్యేష హి రాక్షసేంద్రః
సర్వా దిశః సాయకవృష్టిజాలైః।
ఏతచ్చ సర్వం పతితాగ్ర్యశూరం
న భ్రాజతే వానరరాజసైన్యం ॥ **6.73.71** ॥ 3271

ఆవాం తు దృష్ట్వా పతితౌ విసంజ్ఞౌ
నివృత్తయుద్ధౌ హతహర్షరోషౌ।
ధ్రువం ప్రవేక్ష్యత్యమరారివాస -
మసౌ సమాసాద్య రణాగ్ర్యలక్ష్మీం ॥ **6.73.72** ॥ 3272

తతస్తు తావింద్రజితోఽస్త్రజాలై -
ర్బభూవతుస్తత్ర తదా విశస్తౌ।
స చాపి తౌ తత్ర విషాదయిత్వా
ననాద హర్షాద్ యుధి రాక్షసేంద్రః ॥ **6.73.73** ॥ 3273

తతస్తదా వానరసైన్యమేవం
రామం చ సంఖ్యే సహ లక్ష్మణేన।
విషాదయిత్వా సహసా వివేశ
పురీం దశగ్రీవభుజాభిగుప్తాం।

సంస్తూయమానః స తు యాతుధానైః
పిత్రే చ సర్వం హృషితోఽభ్యువాచ ॥ **6.73.74** ॥ 3274

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే త్రిసప్తతితమః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ చతుఃసప్తతితమః సర్గః ॥

జాంబవదాదేశేన హనుమతా హిమాలయాద్దివ్యౌషధీనాం పర్వతస్యానయనం తాసాం గంధేన శ్రీరామలక్ష్మణయోః సమేషాం వానరాణాం చ స్వాస్థ్యలాభః

తయోస్తదాసాదితయో రణాగ్రే
ముమోహ సైన్యం హరియూథపానాం।
సుగ్రీవనీలాంగదజాంబవంతో
న చాపి కించిత్ ప్రతిపేదిరే తే ॥ **6.74.1** ॥ 3275

తతో విషణ్ణం సమవేక్ష్య సర్వం
విభీషణో బుద్ధిమతాం వరిష్ఠః।
ఉవాచ శాఖామృగరాజవీరా -
నాశ్వాసయన్నప్రతిమైర్వచోభిః ॥ **6.74.2** ॥ 3276

మా భైష్ట నాస్త్యత్ర విషాదకాలో
యదార్యపుత్రౌ హ్యవశౌ విషణ్ణౌ।
స్వయంభువో వాక్యమథోద్వహంతౌ
యత్సాదితావింద్రజితాస్త్రజాలైః ॥ **6.74.3** ॥ 3277

తస్మై తు దత్తం పరమాస్త్రమేతత్
స్వయంభువా బ్రాహ్మమమోఘవీర్యం।

తన్మానయంతౌ యుధి రాజపుత్రౌ
నిపాతితౌ కోఽత్ర విషాదకాలః ॥ **6.74.4** ॥ 3278

బ్రాహ్మమస్త్రం తతో ధీమాన్ మానయిత్వా తు మారుతిః ।
విభీషణవచః శ్రుత్వా హనూమానిదమబ్రవీత్ ॥ **6.74.5** ॥ 3279

అస్మిన్నస్త్రహతే సైన్యే వానరాణాం తరస్వినాం ।
యో యో ధారయతే ప్రాణాంస్తం తమాశ్వాసయావహే ॥ **6.74.6** ॥ 3280

తావుభౌ యుగపద్ వీరౌ హనూమద్రాక్షసోత్తమౌ ।
ఉల్కాహస్తౌ తదా రాత్రౌ రణశీర్షే విచేరతుః ॥ **6.74.7** ॥ 3281

భిన్నలాంగూలహస్తోరుపాదాంగులిశిరోధరైః ।
స్రవద్భిః క్షతజం గాత్రైః ప్రస్రవద్భిః సమంతతః ॥ **6.74.8** ॥ 3282

పతితైః పర్వతాకారైర్వానరైరభిసంవృతాం ।
శస్త్రైశ్చ పతితైర్దీప్తైర్దదృశాతే వసుంధరాం ॥ **6.74.9** ॥ 3283

సుగ్రీవమంగదం నీలం శరభం గంధమాదనం ।
జాంబవంతం సుషేణం చ వేగదర్శినమేవ చ ॥ **6.74.10** ॥ 3284

మైందం నలం జ్యోతిర్ముఖం ద్వివిదం చాపి వానరం ।
విభీషణో హనూమాంశ్చ దదృశాతే హతాన్ రణే ॥ **6.74.11** ॥ 3285

సప్తషష్టిర్హతాః కోట్యో వానరాణాం తరస్వినాం ।
అహ్నాః పంచమశేషేణ వల్లభేన స్వయంభువః ॥ **6.74.12** ॥ 3286

సాగరౌఘనిభం భీమం దృష్ట్వా బాణార్దితం బలం ।
మార్గతే జాంబవంతం చ హనూమాన్ సవిభీషణః ॥ **6.74.13** ॥ 3287

స్వభావజరయా యుక్తం వృద్ధం శరశతైశ్చితం ।
ప్రజాపతిసుతం వీరం శామ్యంతమివ పావకం ॥ **6.74.14** ॥ 3288

దృష్ట్వా సమభిసంక్రమ్య పౌలస్త్యో వాక్యమబ్రవీత్।
కచ్చిదార్య శరైస్తీక్ష్ణైర్న ప్రాణా ధ్వంసితాస్తవ ॥ **6.74.15** ॥ 3289

విభీషణవచః శ్రుత్వా జాంబవానృక్షపుంగవః।
కృచ్ఛ్రాదభ్యుద్గిరన్ వాక్యమిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ **6.74.16** ॥ 3290

నైరృతేంద్ర మహావీర్య స్వరేణ త్వాభిలక్షయే।
విద్ధగాత్రః శితైర్బాణైర్న త్వాం పశ్యామి చక్షుషా ॥ **6.74.17** ॥ 3291

అంజనా సుప్రజా యేన మాతరిశ్వా చ సువ్రత।
హనూమాన్ వానరశ్రేష్ఠః ప్రాణాన్ ధారయతే క్వచిత్ ॥ **6.74.18** ॥ 3292

శ్రుత్వా జాంబవతో వాక్యమువాచేదం విభీషణః।
ఆర్యపుత్రావతిక్రమ్య కస్మాత్ పృచ్ఛసి మారుతిం ॥ **6.74.19** ॥ 3293

నైవ రాజని సుగ్రీవే నాంగదే నాపి రాఘవే।
ఆర్య సందర్శితః స్నేహో యథా వాయుసుతే పరః ॥ **6.74.20** ॥ 3294

విభీషణవచః శ్రుత్వా జాంబవాన్ వాక్యమబ్రవీత్।
శృణు నైరృతశార్దూల యస్మాత్ పృచ్ఛామి మారుతిం ॥ **6.74.21** ॥ 3295

అస్మింజీవతి వీరే తు హతమప్యహతం బలం।
హనూమత్యుజ్ఝితప్రాణే జీవంతోఽపి మృతా వయం ॥ **6.74.22** ॥ 3296

ధరతే మారుతిస్తాత మారుతప్రతిమో యది।
వైశ్వానరసమో వీర్యే జీవితాశా తతో భవేత్ ॥ **6.74.23** ॥ 3297

తతో వృద్ధముపాగమ్య వినయేనాభ్యవాదయత్।
గృహ్య జాంబవతః పాదౌ హనూమాన్ మారుతాత్మజః ॥ **6.74.24** ॥ 3298

శ్రుత్వా హనూమతో వాక్యం తదా విव्యథితేంద్రియః।
పునర్జాతమివాత్మానం మన్యతే స్మర్క్షపుంగవః ॥ **6.74.25** ॥ 3299

తతోఽబ్రవీన్మహాతేజా హనూమంతం స జాంబవాన్।
ఆగచ్ఛ హరిశార్దూల వానరాంస్త్రాతుమర్హసి ॥ **6.74.26** ॥ 3300

నాన్యో విక్రమపర్యాప్తస్త్వమేషాం పరమః సఖా।
త్వత్పరాక్రమకాలోఽయం నాన్యం పశ్యామి కంచన ॥ **6.74.27** ॥ 3301

ఋక్షవానరవీరాణామనీకాని ప్రహర్షయ।
విశల్యౌ కురు చాప్యేతౌ సాదితౌ రామలక్ష్మణౌ ॥ **6.74.28** ॥ 3302

గత్వా పరమమధ్వానముపర్యుపరి సాగరం।
హిమవంతం నగశ్రేష్ఠం హనూమన్ గంతుమర్హసి ॥ **6.74.29** ॥ 3303

తతః కాంచనమత్యుచ్చమృషభం పర్వతోత్తమం।
కైలాసశిఖరం చాత్ర ద్రక్ష్యస్యరినిషూదన ॥ **6.74.30** ॥ 3304

తయోః శిఖరయోర్మధ్యే ప్రదీప్తమతులప్రభం।
సర్వౌషధియుతం వీర ద్రక్ష్యస్యోషధిపర్వతం ॥ **6.74.31** ॥ 3305

తస్య వానరశార్దూల చతస్రో మూర్ధ్ని సంభవాః।
ద్రక్ష్యస్యోషధయో దీప్తా దీపయంతీర్దిశో దశ ॥ **6.74.32** ॥ 3306

మృతసంజీవనీం చైవ విశల్యకరణీమపి।
సువర్ణకరణీం చైవ సంధానీం చ మహౌషధీం ॥ **6.74.33** ॥ 3307

తాః సర్వా హనుమన్ గృహ్య క్షిప్రమాగంతుమర్హసి।
ఆశ్వాసయ హరీన్ ప్రాణైర్యోజ్య గంధవహాత్మజ ॥ **6.74.34** ॥ 3308

శ్రుత్వా జాంబవతో వాక్యం హనూమాన్ మారుతాత్మజః।
ఆపూర్యత బలోద్ధర్షైర్వాయువేగైరివార్ణవః ॥ **6.74.35** ॥ 3309

స పర్వతతటాగ్రస్థః పీడయన్ పర్వతోత్తమం।
హనూమాన్ దృశ్యతే వీరో ద్వితీయ ఇవ పర్వతః ॥ **6.74.36** ॥ 3310

హరిపాదవినిర్భగ్నో నిషసాద స పర్వతః।
న శశాక తదాత్మానం వోఢుం భృశనిపీడితః ॥ **6.74.37** ॥ 3311

తస్య పేతుర్నగా భూమౌ హరివేగాచ్చ జజ్వలుః।
శృంగాణి చ వ్యశీర్యంత పీడితస్య హనూమతా ॥ **6.74.38** ॥ 3312

తస్మిన్ సంపీడ్యమానే తు భగ్నద్రుమశిలాతలే।
న శేకుర్వానరాః స్థాతుం ఘూర్ణమానే నగోత్తమే ॥ **6.74.39** ॥ 3313

సా ఘూర్ణితమహాద్వారా ప్రభగ్నగృహగోపురా।
లంకా త్రాసాకులా రాత్రౌ ప్రనృత్తేవాభవత్ తదా ॥ **6.74.40** ॥ 3314

పృథివీధరసంకాశో నిపీడ్య పృథివీధరం।
పృథివీం క్షోభయామాస సార్ణవాం మారుతాత్మజః ॥ **6.74.41** ॥ 3315

ఆరురోహ తదా తస్మాద్ధరిర్మలయపర్వతం।
మేరుమందరసంకాశం నానాప్రస్రవణాకులం ॥ **6.74.42** ॥ 3316

నానాద్రుమలతాకీర్ణం వికాసికమలోత్పలం।
సేవితం దేవగంధర్వైః షష్టియోజనముచ్ఛ్రితం ॥ **6.74.43** ॥ 3317

విద్యాధరైర్మునిగణైరప్సరోభిర్నిషేవితం।
నానామృగగణాకీర్ణం బహుకందరశోభితం ॥ **6.74.44** ॥ 3318

సర్వానాకులయంస్తత్ర యక్షగంధర్వకిన్నరాన్।
హనూమాన్ మేఘసంకాశో వవృధే మారుతాత్మజః ॥ **6.74.45** ॥ 3319

పద్భ్యాం తు శైలమాపీడ్య వడవాముఖవన్ముఖం।
వివృత్యోగ్రం ననాదోచ్చైస్త్రాసయన్ రజనీచరాన్ ॥ **6.74.46** ॥ 3320

తస్య నానద్యమానస్య శ్రుత్వా నినదముత్తమం।
లంకాస్థా రాక్షసవ్యాఘ్రా న శేకుః స్పందితుం క్వచిత్ ॥ **6.74.47** ॥ 3321

నమస్కృత్వా సముద్రాయ మారుతిర్భీమవిక్రమః।
రాఘవార్థే పరం కర్మ సమీహత పరంతపః ॥ **6.74.48** ॥ 3322

స పుచ్ఛముద్యమ్య భుజంగకల్పం
వినమ్య పృష్ఠం శ్రవణే నికుచ్య।
వివృత్య వక్త్రం వడవాముఖాభ -
మాపుప్లువే వ్యోమ్ని స చండవేగః ॥ **6.74.49** ॥ 3323

స వృక్షఖండాంస్తరసా జహార
శైలాఞ్శిలాః ప్రాకృతవానరాంశ్చ।
బాహూరువేగోద్ధతసంప్రణున్నా -
స్తే క్షీణవేగాః సలిలే నిపేతుః ॥ **6.74.50** ॥ 3324

స తౌ ప్రసార్యోరగభోగకల్పౌ
భుజౌ భుజంగారినికాశవీర్యః।
జగామ శైలం నగరాజమగ్ర్యం
దిశః ప్రకర్షన్నివ వాయుసూనుః ॥ **6.74.51** ॥ 3325

స సాగరం ఘూర్ణితవీచిమాలం
తదంభసా భ్రామితసర్వసత్త్వం।
సమీక్షమాణః సహసా జగామ
చక్రం యథా విష్ణుకరాగ్రముక్తం ॥ **6.74.52** ॥ 3326

స పర్వతాన్ పక్షిగణాన్ సరాంసి
నదీస్తటాకాని పురోత్తమాని।
స్ఫీతాంజనాంస్తానపి సంప్రవీక్ష్య
జగామ వేగాత్ పితృతుల్యవేగః ॥ **6.74.53** ॥ 3327

ఆదిత్యపథమాశ్రిత్య జగామ స గతశ్రమః।
హనూమాంస్త్వరితో వీరః పితుస్తుల్యపరాక్రమః ॥ **6.74.54** ॥ 3328

జవేన మహతా యుక్తో మారుతిర్వాతరంహసా।
జగామ హరిశార్దూలో దిశః శబ్దేన నాదయన్ ॥ **6.74.55** ॥ 3329

స్మరంజాంబవతో వాక్యం మారుతిర్భీమవిక్రమః।
దదర్శ సహసా చాపి హిమవంతం మహాకపిః ॥ **6.74.56** ॥ 3330

నానాప్రస్రవణోపేతం బహుకందరనిర్ఝరం।
శ్వేతాభ్రచయసంకాశైః శిఖరైశ్చారుదర్శనైః।
శోభితం వివిధైర్వృక్షైరగమత్ పర్వతోత్తమం ॥ **6.74.57** ॥ 3331

స తం సమాసాద్య మహానగేంద్ర-
మతిప్రవృద్ధోత్తమహేమశృంగం।
దదర్శ పుణ్యాని మహాశ్రమాణి
సురర్షిసంఘోత్తమసేవితాని ॥ **6.74.58** ॥ 3332

స బ్రహ్మకోశం రజతాలయం చ
శక్రాలయం రుద్రశరప్రమోక్షం।
హయాననం బ్రహ్మశిరశ్చ దీప్తం
దదర్శ వైవస్వతకింకరాంశ్చ ॥ **6.74.59** ॥ 3333

వహ్న్యాలయం వైశ్రవణాలయం చ
సూర్యప్రభం సూర్యనిబంధనం చ।
బ్రహ్మాలయం శంకరకార్ముకం చ
దదర్శ నాభిం చ వసుంధరాయాః ॥ **6.74.60** ॥ 3334

కైలాసమగ్ర్యం హిమవచ్ఛిలాం చ
తం వై వృషం కాంచనశైలమగ్ర్యం।
ప్రదీప్తసర్వౌషధిసంప్రదీప్తం
దదర్శ సర్వౌషధిపర్వతేంద్రం ॥ **6.74.61** ॥ 3335

స తం సమీక్ష్యానలరాశిదీప్తం
విసిస్మియే వాసవదూతసూనుః।
ఆప్లుత్య తం చౌషధిపర్వతేంద్రం
తత్రౌషధీనాం విచయం చకార ॥ **6.74.62** ॥ 3336

స యోజనసహస్రాణి సమతీత్య మహాకపిః।
దివ్యౌషధిధరం శైలం వ్యచరన్మారుతాత్మజః ॥ **6.74.63** ॥ 3337

మహౌషధ్యస్తతః సర్వాస్తస్మిన్ పర్వతసత్తమే।
విజ్ఞాయార్థినమాయాంతం తతో జగ్మురదర్శనం ॥ **6.74.64** ॥ 3338

స తా మహాత్మా హనుమానపశ్యం -
శ్చుకోప రోషాచ్చ భృశం ననాద।
అమృష్యమాణోఽగ్నిసమానచక్షు -
ర్మహీధరేంద్రం తమువాచ వాక్యం ॥ **6.74.65** ॥ 3339

కిమేతదేవం సువినిశ్చితం తే
యద్ రాఘవే నాసి కృతానుకంపః।
పశ్యాద్య మద్బాహుబలాభిభూతో
వికీర్ణమాత్మానమథో నగేంద్ర ॥ **6.74.66** ॥ 3340

స తస్య శృంగం సనగం సనాగం
సకాంచనం ధాతుసహస్రజుష్టం।
వికీర్ణకూటం జ్వలితాగ్రసానుం
ప్రగృహ్య వేగాత్ సహసోన్మమాథ ॥ **6.74.67** ॥ 3341

స తం సముత్పాట్య ఖముత్పపాత
విత్రాస్య లోకాన్ ససురాసురేంద్రాన్।
సంస్తూయమానః ఖచరైరనేకై -
ర్జగామ వేగాద్ గరుడోగ్రవేగః ॥ **6.74.68** ॥ 3342

స భాస్కరాధ్వానమనుప్రపన్న -
స్తం భాస్కరాభం శిఖరం ప్రగృహ్య।
బభౌ తదా భాస్కరసన్నికాశో
రవేః సమీపే ప్రతిభాస్కరాభః ॥ **6.74.69** ॥ 3343

స తేన శైలేన భృశం రరాజ
శైలోపమో గంధవహాత్మజస్తు।
సహస్రధారేణ సపావకేన
చక్రేణ ఖే విష్ణురివార్పితేన ॥ **6.74.70** ॥ 3344

తం వానరాః ప్రేక్ష్య తదా వినేదుః
స తానపి ప్రేక్ష్య ముదా ననాద।
తేషాం సముత్కృష్టరవం నిశమ్య
లంకాలయా భీమతరం వినేదుః ॥ **6.74.71** ॥ 3345

తతో మహాత్మా నిపపాత తస్మిన్
శైలోత్తమే వానరసైన్యమధ్యే।
హర్యుత్తమేభ్యః శిరసాభివాద్య
విభీషణం తత్ర చ సస్వజే సః ॥ **6.74.72** ॥ 3346

తావప్యుభౌ మానుషరాజపుత్రౌ
తం గంధమాఘ్రాయ మహౌషధీనాం।
బభూవతుస్తత్ర తదా విశల్యా -
వుత్తస్థురన్యే చ హరిప్రవీరాః ॥ **6.74.73** ॥ 3347

సర్వే విశల్యా విరుజాః క్షణేన
హరిప్రవీరాశ్చ హతాశ్చ యే స్యుః।
గంధేన తాసాం ప్రవరౌషధీనాం
సుప్తా నిశాంతేష్వివ సంప్రబుద్ధాః ॥ **6.74.74** ॥ 3348

యదాప్రభృతి లంకాయాం యుధ్యంతే హరిరాక్షసాః।
తదాప్రభృతి మానార్థమాజ్ఞయా రావణస్య చ ॥ **6.74.75** ॥ 3349

యే హన్యంతే రణే తత్ర రాక్షసాః కపికుంజరైః।
హతా హతాస్తు క్షిప్యంతే సర్వ ఏవ తు సాగరే ॥ **6.74.76** ॥ 3350

తతో హరిర్గంధవహాత్మజస్తు
తమోషధీశైలముదగ్రవేగః।
నినాయ వేగాద్ధిమవంతమేవ
పునశ్చ రామేణ సమాజగామ ॥ **6.74.77** ॥ 3351

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే చతుఃసప్తతితమః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ పంచసప్తతితమః సర్గః ॥

లంకాయా దహనం రక్షసాం వానరాణాం చ ఘోరం యుద్ధం

తతోఽబ్రవీన్మహాతేజాః సుగ్రీవో వానరేశ్వరః।
అర్థ్యం విజ్ఞాపయంశ్చాపి హనూమంతమిదం వచః ॥ **6.75.1** ॥ 3352

యతో హతః కుంభకర్ణః కుమారాశ్చ నిషూదితాః।
నేదానీముపనిర్హారం రావణో దాతుమర్హతి ॥ **6.75.2** ॥ 3353

యే యే మహాబలాః సంతి లఘువశ్చ ప్లవంగమాః।
లంకామభిపతంత్వాశు గృహ్యోల్కాః ప్లవగర్షభాః ॥ **6.75.3** ॥ 3354

తతోఽస్తం గత ఆదిత్యే రౌద్రే తస్మిన్ నిశాముఖే।
లంకామభిముఖాః సోల్కా జగ్ముస్తే ప్లవగర్షభాః ॥ **6.75.4** ॥ 3355

ఉల్కాహస్తైర్హరిగణైః సర్వతః సమభిద్రుతాః।
ఆరక్షస్థా విరూపాక్షాః సహసా విప్రదుద్రువుః ॥ **6.75.5** ॥ 3356

గోపురాట్టప్రతోలీషు చర్యాసు వివిధాసు చ।
ప్రాసాదేషు చ సంహృష్టాః ససృజుస్తే హుతాశనం ॥ **6.75.6** ॥ 3357

తేషాం గృహసహస్రాణి దదాహ హుతభుక్ తదా।
ప్రాసాదాః పర్వతాకారాః పతంతి ధరణీతలే ॥ **6.75.7** ॥ 3358

అగురుర్దహ్యతే తత్ర పరం చైవ సుచందనం।
మౌక్తికా మణయః స్నిగ్ధా వజ్రం చాపి ప్రవాలకం ॥ **6.75.8** ॥ 3359

క్షౌమం చ దహ్యతే తత్ర కౌశేయం చాపి శోభనం।
ఆవికం వివిధం చౌర్ణం కాంచనం భాండమాయుధం ॥ **6.75.9** ॥ 3360

నానావికృతసంస్థానం వాజిభాండపరిచ్ఛదం।
గజగ్రైవేయకక్ష్యాశ్చ రథభాండాంశ్చ సంస్కృతాన్ ॥ **6.75.10** ॥ 3361

తనుత్రాణి చ యోధానాం హస్త్యశ్వానాం చ వర్మ చ।
ఖడ్గా ధనూంషి జ్యాబాణాస్తోమరాంకుశశక్తయః ॥ **6.75.11** ॥ 3362

రోమజం వాలజం చర్మ వ్యాఘ్రజం చాండజం బహు।
ముక్తామణివిచిత్రాంశ్చ ప్రాసాదాంశ్చ సమంతతః ॥ **6.75.12** ॥ 3363

వివిధానస్త్రసంఘాతానగ్నిర్దహతి తత్ర వై।
నానావిధాన్ గృహాంశ్చిత్రాన్ దదాహ హుతభుక్ తదా ॥ **6.75.13** ॥ 3364

ఆవాసాన్ రాక్షసానాం చ సర్వేషాం గృహగృధ్నునాం।
హేమచిత్రతనుత్రాణాం స్రగ్భాండాంబరధారిణాం ॥ **6.75.14** ॥ 3365

సీధుపానచలాక్షాణాం మదవిహ్వలగామినాం।
కాంతాలంబితవస్త్రాణాం శత్రుసంజాతమన్యునాం ॥ **6.75.15** ॥ 3366

గదాశూలాసిహస్తానాం ఖాదతాం పిబతామపి।
శయనేషు మహార్హేషు ప్రసుప్తానాం ప్రియైః సహ ॥ **6.75.16** ॥ 3367

త్రస్తానాం గచ్ఛతాం తూర్ణం పుత్రానాదాయ సర్వతః।
తేషాం శతసహస్రాణి తదా లంకానివాసినాం ॥ **6.75.17** ॥ 3368

అదహత్ పావకస్తత్ర జజ్వాల చ పునః పునః।
సారవంతి మహార్హాణి గంభీరగుణవంతి చ ॥ **6.75.18** ॥ 3369

హేమచంద్రార్ధచంద్రాణి చంద్రశాలోన్నతాని చ।
తత్ర చిత్రగవాక్షాణి సాధిష్ఠానాని సర్వశః ॥ **6.75.19** ॥ 3370

మణివిద్రుమచిత్రాణి స్పృశంతీవ దివాకరం।
క్రౌంచబర్హిణవీణానాం భూషణానాం చ నిఃస్వనైః ॥ **6.75.20** ॥ 3371

నాదితాన్యచలాభాని వేశ్మాన్యగ్నిర్దదాహ సః।
జ్వలనేన పరీతాని తోరణాని చకాశిరే ॥ **6.75.21** ॥ 3372

విద్యుద్భిరివ నద్ధాని మేఘజాలాని ఘర్మగే।
జ్వలనేన పరీతాని గృహాణి ప్రచకాశిరే ॥ **6.75.22** ॥ 3373

దావాగ్నిదీప్తాని యథా శిఖరాణి మహాగిరేః।
విమానేషు ప్రసుప్తాశ్చ దహ్యమానా వరాంగనాః ॥ **6.75.23** ॥ 3374

త్యక్తాభరణసంయోగా హాహేత్యుచ్చైర్విచుక్రుశుః।
తత్ర చాగ్నిపరీతాని నిపేతుర్భవనాన్యపి ॥ **6.75.24** ॥ 3375

వజ్రివజ్రహతానీవ శిఖరాణి మహాగిరేః।
తాని నిర్దహ్యమానాని దూరతః ప్రచకాశిరే ॥ **6.75.25** ॥ 3376

హిమవచ్ఛిఖరాణీవ దహ్యమానాని సర్వశః।
హర్మ్యాగ్ర్యైర్దహ్యమానైశ్చ జ్వాలాప్రజ్వలితైరపి ॥ **6.75.26** ॥ 3377

రాత్రౌ సా దృశ్యతే లంకా పుష్పితైరివ కింశుకైః।
హస్త్యధ్యక్షైర్గజైర్ముక్తైర్ముక్తైశ్చ తురగైరపి।
బభూవ లంకా లోకాంతే భ్రాంతగ్రాహ ఇవార్ణవః ॥ **6.75.27** ॥ 3378

అశ్వం ముక్తం గజో దృష్ట్వా క్వచిద్ భీతోఽపసర్పతి।
భీతో భీతం గజం దృష్ట్వా క్వచిదశ్వో నివర్తతే ॥ **6.75.28** ॥ 3379

లంకాయాం దహ్యమానాయాం శుశుభే చ మహోదధిః।
ఛాయాసంసక్తసలిలో లోహితోద ఇవార్ణవః ॥ **6.75.29** ॥ 3380

సా బభూవ ముహూర్తేన హరిభిర్దీపితా పురీ।
లోకస్యాస్య క్షయే ఘోరే ప్రదీప్తేవ వసుంధరా ॥ **6.75.30** ॥ 3381

నారీజనస్య ధూమేన వ్యాప్తస్యోచైర్వినేదుషః।
స్వనో జ్వలనతప్తస్య శుశ్రువే శతయోజనం ॥ **6.75.31** ॥ 3382

ప్రదగ్ధకాయానపరాన్ రాక్షసాన్ నిర్గతాన్ బహిః।
సహసా హ్యుత్పతంతి స్మ హరయోఽథ యుయుత్సవః ॥ **6.75.32** ॥ 3383

ఉద్ఘుష్టం వానరాణాం చ రాక్షసానాం చ నిఃస్వనం।
దిశో దశ సముద్రం చ పృథివీం చ వ్యనాదయత్ ॥ **6.75.33** ॥ 3384

విశల్యౌ చ మహాత్మానౌ తావుభౌ రామలక్ష్మణౌ।
అసంభ్రాంతౌ జగృహతుస్తే ఉభే ధనుషీ వరే ॥ **6.75.34** ॥ 3385

తతో విస్ఫారయామాస రామశ్చ ధనురుత్తమం।
బభూవ తుములః శబ్దో రాక్షసానాం భయావహః ॥ **6.75.35** ॥ 3386

అశోభత తదా రామో ధనుర్విస్ఫారయన్ మహత్।
భగవానివ సంక్రుద్ధో భవో వేదమయం ధనుః ॥ **6.75.36** ॥ 3387

ఉద్ఘుష్టం వానరాణాం చ రాక్షసానాం చ నిఃస్వనం।
జ్యాశబ్దస్తావుభౌ శబ్దావతి రామస్య శుశ్రువే ॥ **6.75.37** ॥ 3388

వానరోద్ఘుష్టఘోషశ్చ రాక్షసానాం చ నిఃస్వనః।
జ్యాశబ్దశ్చాపి రామస్య త్రయం వ్యాప దిశో దశ ॥ **6.75.38** ॥ 3389

తస్య కార్ముకనిర్ముక్తైః శరైస్తత్పురగోపురం।
కైలాసశృంగప్రతిమం వికీర్ణమభవద్ భువి ॥ **6.75.39** ॥ 3390

తతో రామశరాన్ దృష్ట్వా విమానేషు గృహేషు చ।
సన్నాహో రాక్షసేంద్రాణాం తుములః సమపద్యత ॥ **6.75.40** ॥ 3391

తేషాం సన్నహ్యమానానాం సింహనాదం చ కుర్వతాం।
శర్వరీ రాక్షసేంద్రాణాం రౌద్రీవ సమపద్యత ॥ **6.75.41** ॥ 3392

ఆదిష్టా వానరేంద్రాస్తే సుగ్రీవేణ మహాత్మనా।
ఆసన్నం ద్వారమాసాద్య యుధ్యధ్వం చ ప్లవంగమాః ॥ **6.75.42** ॥ 3393

యశ్చ వో వితథం కుర్యాత్ తత్ర తత్రాప్యుపస్థితః।
స హంతవ్యోఽభిసంప్లుత్య రాజశాసనదూషకః ॥ **6.75.43** ॥ 3394

తేషు వానరముఖ్యేషు దీప్తోల్కోజ్జ్వలపాణిషు।
స్థితేషు ద్వారమాశ్రిత్య రావణం క్రోధ ఆవిశత్ ॥ **6.75.44** ॥ 3395

తస్య జృంభితవిక్షేపాద్ వ్యామిశ్రా వై దిశో దశ।
రూపవానివ రుద్రస్య మన్యుర్గాత్రేష్వదృశ్యత ॥ **6.75.45** ॥ 3396

స కుంభం చ నికుంభం చ కుంభకర్ణాత్మజావుభౌ।
ప్రేషయామాస సంక్రుద్ధో రాక్షసైర్బహుభిః సహ ॥ **6.75.46** ॥ 3397

యూపాక్షః శోణితాక్షశ్చ ప్రజంఘః కంపనస్తథా।
నిర్యయుః కౌంభకర్ణిభ్యాం సహ రావణశాసనాత్ ॥ **6.75.47** ॥ 3398

శశాస చైవ తాన్ సర్వాన్ రాక్షసాన్ స మహాబలాన్।
రాక్షసా గచ్ఛతాద్యైవ సింహనాదం చ నాదయన్ ॥ **6.75.48** ॥ 3399

తతస్తు చోదితాస్తేన రాక్షసా జ్వలితాయుధాః।
లంకాయా నిర్యయుర్వీరాః ప్రణదంతః పునః పునః ॥ **6.75.49** ॥ 3400

రక్షసాం భూషణస్థాభిర్భాభిః స్వాభిశ్చ సర్వశః।
చక్రుస్తే సప్రభం వ్యోమ హరయశ్చాగ్నిభిః సహ ॥ **6.75.50** ॥ 3401

తత్ర తారాధిపస్యాభా తారాణాం భా తథైవ చ।
తయోరాభరణాభా చ జ్వలితా ద్యామభాసయత్ ॥ **6.75.51** ॥ 3402

చంద్రాభా భూషణాభా చ గ్రహాణాం జ్వలతాం చ భా।
హరిరాక్షససైన్యాని భ్రాజయామాస సర్వతః ॥ **6.75.52** ॥ 3403

తత్ర చార్ధప్రదీప్తానాం గృహాణాం సాగరః పునః।
భాభిః సంసక్తసలిలశ్చలోర్మిః శుశుభేఽధికం ॥ **6.75.53** ॥ 3404

పతాకాధ్వజసంయుక్తముత్తమాసిపరశ్వధం।
భీమాశ్వరథమాతంగం నానాపత్తిసమాకులం ॥ **6.75.54** ॥ 3405

దీప్తశూలగదాఖడ్గప్రాసతోమరకార్ముకం।
తద్ రాక్షసబలం భీమం ఘోరవిక్రమపౌరుషం ॥ **6.75.55** ॥ 3406

దదృశే జ్వలితప్రాసం కింకిణీశతనాదితం।
హేమజాలాచితభుజం వ్యావేష్టితపరశ్వధం ॥ **6.75.56** ॥ 3407

వ్యాఘూర్ణితమహాశస్త్రం బాణసంసక్తకార్ముకం।
గంధమాల్యమధూత్సేకసమ్మోదితమహానిలం ॥ **6.75.57** ॥ 3408

ఘోరం శూరజనాకీర్ణం మహాంబుధరనిఃస్వనం।
తద్ దృష్ట్వా బలమాయాతం రాక్షసానాం దురాసదం ॥ **6.75.58** ॥ 3409

సంచచాల ప్లవంగానాం బలముచ్చైర్ననాద చ।
జవేనాప్లుత్య చ పునస్తద్ బలం రక్షసాం మహత్ ॥ **6.75.59** ॥ 3410

అభ్యయాత్ ప్రత్యరిబలం పతంగా ఇవ పావకం।
తేషాం భుజపరామర్శవ్యామృష్టపరిఘాశని ॥ **6.75.60** ॥ 3411

రాక్షసానాం బలం శ్రేష్ఠం భూయః పరమశోభత।
తత్రోన్మత్తా ఇవోత్పేతుర్వరయోఽథ యుయుత్సవః ॥ **6.75.61** ॥ 3412

తరుశైలైరభిఘ్నంతో ముష్టిభిశ్చ నిశాచరాన్ ।
తథైవాపతతాం తేషాం హరీణాం నిశితైః శరైః ॥ **6.75.62** ॥ 3413

శిరాంసి సహసా జఘ్రూ రాక్షసా భీమవిక్రమాః ।
దశనైర్హతకర్ణాశ్చ ముష్టిభిర్భిన్నమస్తకాః ।
శిలాప్రహారభగ్నాంగా విచేరుస్తత్ర రాక్షసాః ॥ **6.75.63** ॥ 3414

తథైవాప్యపరే తేషాం కపీనామసిభిః శితైః ।
ప్రవరానభితో జఘ్నుర్ఘోరరూపా నిశాచరాః ॥ **6.75.64** ॥ 3415

ఘ్నంతమన్యం జఘానాన్యః పాతయంతమపాతయత్ ।
గర్హమాణం జగర్హాన్యో దశంతమపరోఽదశత్ ॥ **6.75.65** ॥ 3416

దేహీత్యన్యో దదాత్యన్యో దదామీత్యపరః పునః ।
కిం క్లేశయసి తిష్ఠేతి తత్రాన్యోన్యం బభాషిరే ॥ **6.75.66** ॥ 3417

విప్రలంభితశస్త్రం చ విముక్తకవచాయుధం ।
సముద్యతమహాప్రాసం ముష్టిశూలాసికుంతలం ॥ **6.75.67** ॥ 3418

ప్రావర్తత మహారౌద్రం యుద్ధం వానరరక్షసాం ।
వానరాన్ దశ సప్తేతి రాక్షసా జఘ్నురాహవే ॥ **6.75.68** ॥ 3419

రాక్షసాన్ దశ సప్తేతి వానరాశ్చాభ్యపాతయన్ ।
విప్రలంభితవస్త్రం చ విముక్తకవచధ్వజం ।
బలం రాక్షసమాలంబ్య వానరాః పర్యవారయన్ ॥ **6.75.69** ॥ 3420

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే పంచసప్తతితమః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ షట్సప్తతితమః సర్గః ॥

అంగదేన కంపనప్రజంఘయోర్ద్వివిదేన శోణితాక్షస్య మైందేన యూపాక్షస్య సుగ్రీవేణ కుంభస్య వధశ్చ

ప్రవృత్తే సంకులే తస్మిన్ ఘోరే వీరజనక్షయే।
అంగదః కంపనం వీరమాససాద రణోత్సుకః ॥ **6.76.1** ॥ 3421

ఆహూయ సోఽంగదం కోపాత్ తాడయామాస వేగితః।
గదయా కంపనః పూర్వం స చచాల భృశాహతః ॥ **6.76.2** ॥ 3422

స సంజ్ఞాం ప్రాప్య తేజస్వీ చిక్షేప శిఖరం గిరేః।
అర్దితశ్చ ప్రహారేణ కంపనః పతితో భువి ॥ **6.76.3** ॥ 3423

తతస్తు కంపనం దృష్ట్వా శోణితాక్షో హతం రణే।
రథేనాభ్యపతత్ క్షిప్రం తత్రాంగదమభీతవత్ ॥ **6.76.4** ॥ 3424

సోఽంగదం నిశితైర్బాణైస్తదా వివ్యాధ వేగితః।
శరీరదారణైస్తీక్ష్ణైః కాలాగ్నిసమవిగ్రహైః ॥ **6.76.5** ॥ 3425

క్షురక్షురప్రనారాచైర్వత్సదంతైః శిలీముఖైః।
కర్ణిశల్యవిపాఠైశ్చ బహుభిర్నిశితైః శరైః ॥ **6.76.6** ॥ 3426

అంగదః ప్రతివిద్ధాంగో వాలిపుత్రః ప్రతాపవాన్।
ధనురుగ్రం రథం బాణాన్ మమర్ద తరసా బలీ ॥ **6.76.7** ॥ 3427

శోణితాక్షస్తతః క్షిప్రమసిచర్మ సమాదదే।
ఉత్పపాత తదా క్రుద్ధో వేగవానవిచారయన్ ॥ **6.76.8** ॥ 3428

తం క్షిప్రతరమాప్లుత్య పరామృశ్యాంగదో బలీ।
కరేణ తస్య తం ఖడ్గం సమాచ్ఛిద్య ననాద చ ॥ **6.76.9** ॥ 3429

తస్యాంసఫలకే ఖడ్గం నిజఘాన తతోఽంగదః।
యజ్ఞోపవీతవచ్చైనం చిచ్ఛేద కపికుంజరః ॥ **6.76.10** ॥ 3430

తం ప్రగృహ్య మహాఖడ్గం వినద్య చ పునఃపునః।
వాలిపుత్రోఽభిదుద్రావ రణశీర్షే పరానరీన్ ॥ **6.76.11** ॥ 3431

ప్రజంఘసహితో వీరో యూపాక్షస్తు తతో బలీ।
రథేనాభియయౌ క్రుద్ధో వాలిపుత్రం మహాబలం ॥ **6.76.12** ॥ 3432

ఆయసీం తు గదాం గృహ్య స వీరః కనకాంగదః।
శోణితాక్షః సమాశ్వస్య తమేవానుపపాత హ ॥ **6.76.13** ॥ 3433

ప్రజంఘస్తు మహావీరో యూపాక్షసహితో బలీ।
గదయాభియయౌ క్రుద్ధో వాలిపుత్రం మహాబలం ॥ **6.76.14** ॥ 3434

తయోర్మధ్యే కపిశ్రేష్ఠః శోణితాక్షప్రజంఘయోః।
విశాఖయోర్మధ్యగతః పూర్ణచంద్ర ఇవాబభౌ ॥ **6.76.15** ॥ 3435

అంగదం పరిరక్షంతౌ మైందో ద్వివిద ఏవ చ।
తస్య తస్థతురభ్యాశే పరస్పరదిదృక్షయా ॥ **6.76.16** ॥ 3436

అభిపేతుర్మహాకాయాః ప్రతియత్తా మహాబలాః।
రాక్షసా వానరాన్ రోషాదసిబాణగదాధరాః ॥ **6.76.17** ॥ 3437

త్రయాణాం వానరేంద్రాణాం త్రిభీ రాక్షసపుంగవైః।
సంసక్తానాం మహద్ యుద్ధమభవద్ రోమహర్షణం ॥ **6.76.18** ॥ 3438

తే తు వృక్షాన్ సమాదాయ సంప్రచిక్షిపురాహవే।
ఖడ్గేన ప్రతిచిక్షేప తాన్ ప్రజంఘో మహాబలః ॥ **6.76.19** ॥ 3439

రథానశ్వాన్ ద్రుమాంఛైలాన్ ప్రతిచిక్షిపురాహవే।
శరౌఘైః ప్రతిచిచ్ఛేద తాన్ యూపాక్షో మహాబలః ॥ **6.76.20** ॥ 3440

సృష్టాన్ ద్వివిదమైందాభ్యాం ద్రుమానుత్పాట్య వీర్యవాన్।
బభంజ గదయా మధ్యే శోణితాక్షః ప్రతాపవాన్ ॥ **6.76.21** ॥ 3441

ఉద్యమ్య విపులం ఖడ్గం పరమర్మవిదారణం।
ప్రజంఘో వాలిపుత్రాయ అభిదుద్రావ వేగితః ॥ **6.76.22** ॥ 3442

తమభ్యాశగతం దృష్ట్వా వానరేంద్రో మహాబలః।
ఆజఘానాశ్వకర్ణేన ద్రుమేణాతిబలస్తదా ॥ **6.76.23** ॥ 3443

బాహుం చాస్య సనిస్త్రింశమాజఘాన స ముష్టినా।
వాలిపుత్రస్య ఘాతేన స పపాత క్షితావసిః ॥ **6.76.24** ॥ 3444

తం దృష్ట్వా పతితం భూమౌ ఖడ్గం ముసలసన్నిభం।
ముష్టిం సంవర్తయామాస వజ్రకల్పం మహాబలః ॥ **6.76.25** ॥ 3445

స లలాటే మహావీర్యమంగదం వానరర్షభం।
ఆజఘాన మహాతేజాః స ముహూర్తం చచాల హ ॥ **6.76.26** ॥ 3446

స సంజ్ఞాం ప్రాప్య తేజస్వీ వాలిపుత్రః ప్రతాపవాన్।
ప్రజంఘస్య శిరః కాయాత్ పాతయామాస ముష్టినా ॥ **6.76.27** ॥ 3447

స యూపాక్షోఽశ్రుపూర్ణాక్షః పితృవ్యే నిహతే రణే।
అవరుహ్య రథాత్ క్షిప్రం క్షీణేషుః ఖడ్గమాదదే ॥ **6.76.28** ॥ 3448

తమాపతంతం సంప్రేక్ష్య యూపాక్షం ద్వివిదస్త్వరన్।
ఆజఘానోరసి క్రుద్ధో జగ్రాహ చ బలాద్ బలీ ॥ **6.76.29** ॥ 3449

గృహీతం భ్రాతరం దృష్ట్వా శోణితాక్షో మహాబలః।
ఆజఘాన మహాతేజా వక్షసి ద్వివిదం తతః ॥ **6.76.30** ॥ 3450

స తతోఽభిహతస్తేన చచాల చ మహాబలః।
ఉద్యతాం చ పునస్తస్య జహార ద్వివిదో గదాం ॥ **6.76.31** ॥ 3451

ఏతస్మిన్నంతరే మైందో ద్వివిదాభ్యాశమాగమత్।
యూపాక్షం తాడయామాస తలేనోరసి వీర్యవాన్ ॥ **6.76.32** ॥ 3452

తౌ శోణితాక్షయూపాక్షౌ ప్లవంగాభ్యాం తరస్వినౌ।
చక్రతుః సమరే తీవ్రమాకర్షోత్పాటనం భృశం ॥ **6.76.33** ॥ 3453

ద్వివిదః శోణితాక్షం తు విదదార నఖైర్ముఖే।
నిష్పిపేష స వీర్యేణ క్షితావావిధ్య వీర్యవాన్ ॥ **6.76.34** ॥ 3454

యూపాక్షమభిసంక్రుద్ధో మైందో వానరపుంగవః।
పీడయామాస బాహుభ్యాం పపాత స హతః క్షితౌ ॥ **6.76.35** ॥ 3455

హతప్రవీరా వ్యథితా రాక్షసేంద్రచమూస్తథా।
జగామాభిముఖీ సా తు కుంభకర్ణాత్మజో యతః ॥ **6.76.36** ॥ 3456

ఆపతంతీం చ వేగేన కుంభస్తాం సాంత్వయచ్చమూం।
అథోత్కృష్టం మహావీర్యైర్లబ్ధలక్షైః ప్లవంగమైః ॥ **6.76.37** ॥ 3457

నిపాతితమహావీరాం దృష్ట్వా రక్షశ్చమూం తదా।
కుంభః ప్రచక్రే తేజస్వీ రణే కర్మ సుదుష్కరం ॥ **6.76.38** ॥ 3458

స ధనుర్ధన్వినాం శ్రేష్ఠః ప్రగృహ్య సుసమాహితః।
ముమోచాశీవిషప్రఖ్యాంఛరాన్ దేహవిదారణాన్ ॥ **6.76.39** ॥ 3459

తస్య తచ్ఛుశుభే భూయః సశరం ధనురుత్తమం।
విద్యుద్వైరావతార్చిష్మద్ద్వితీయేంద్రధనుర్యథా ॥ **6.76.40** ॥ 3460

ఆకర్ణకృష్టముక్తేన జఘూన ద్వివిదం తదా।
తేన హాటకపుంఖేన పత్త్రిణా పత్త్రవాససా ॥ **6.76.41** ॥ 3461

సహసాభిహతస్తేన విప్రముక్తపదః స్ఫురన్।
నిపపాత త్రికూటాభో విహ్వలన్ ప్లవగోత్తమః ॥ **6.76.42** ॥ 3462

మైందస్తు భ్రాతరం తత్ర భగ్నం దృష్ట్వా మహాహవే।
అభిదుద్రావ వేగేన ప్రగృహ్య విపులాం శిలాం ॥ **6.76.43** ॥ 3463

తాం శిలాం తు ప్రచిక్షేప రాక్షసాయ మహాబలః।
బిభేద తాం శిలాం కుంభః ప్రసన్నైః పంచభిః శరైః ॥ **6.76.44** ॥ 3464

సంధాయ చాన్యం సుముఖం శరమాశీవిషోపమం।
ఆజఘూన మహాతేజా వక్షసి ద్వివిదాగ్రజం ॥ **6.76.45** ॥ 3465

స తు తేన ప్రహారేణ మైందో వానరయూథపః।
మర్మణ్యభిహతస్తేన పపాత భువి మూర్చ్ఛితః ॥ **6.76.46** ॥ 3466

అంగదో మాతులౌ దృష్ట్వా మథితౌ తు మహాబలౌ।
అభిదుద్రావ వేగేన కుంభముద్యతకార్ముకం ॥ **6.76.47** ॥ 3467

తమాపతంతం విజ్ఞాయ కుంభః పంచభిరాయసైః।
త్రిభిశ్చాన్యైః శితైర్బాణైర్మాతంగమివ తోమరైః।
సోఽంగదం బహుభిర్బాణైః కుంభో విజ్ఞాయ వీర్యవాన్ ॥ **6.76.48** ॥ 3468

అకుంఠధారైర్నిశితైస్తీక్ష్ణైః కనకభూషణైః।
అంగదః ప్రతివిద్ధాంగో వాలిపుత్రో న కంపతే ॥ **6.76.49** ॥ 3469

శిలాపాదపవర్షాణి తస్య మూర్ధ్ని ववర్ష హ।
స ప్రచిచ్ఛేద తాన్ సర్వాన్ బిభేద చ పునః శిలాః ॥ **6.76.50** ॥ 3470

కుంభకర్ణాత్మజః శ్రీమాన్ వాలిపుత్రసమీరితాన్ ।
ఆపతంతం చ సంప్రేక్ష్య కుంభో వానరయూథపం ॥ **6.76.51** ॥ 3471

భ్రువౌ వివ్యాధ బాణాభ్యాముల్కాభ్యామివ కుంజరం ।
తస్య సుస్రావ రుధిరం పిహితే చాస్య లోచనే ॥ **6.76.52** ॥ 3472

అంగదః పాణినా నేత్రే పిధాయ రుధిరోక్షితే ।
సాలమాసన్నమేకేన పరిజగ్రాహ పాణినా ॥ **6.76.53** ॥ 3473

సంపీడ్యోరసి సస్కంధం కరేణాభినివేశ్య చ ।
కించిదభ్యవనమ్యైనమున్మమాథ మహారణే ॥ **6.76.54** ॥ 3474

తమింద్రకేతుప్రతిమం వృక్షం మందరసన్నిభం ।
సముత్సృజత వేగేన మిషతాం సర్వరక్షసాం ॥ **6.76.55** ॥ 3475

స చిచ్ఛేద శితైర్బాణైః సప్తభిః కాయభేదనైః ।
అంగదో వివ్యథేఽభీక్ష్ణం స పపాత ముమోహ చ ॥ **6.76.56** ॥ 3476

అంగదం పతితం దృష్ట్వా సీదంతమివ సాగరే ।
దురాసదం హరిశ్రేష్ఠా రాఘవాయ న్యవేదయన్ ॥ **6.76.57** ॥ 3477

రామస్తు వ్యథితం శ్రుత్వా వాలిపుత్రం మహాహవే ।
వ్యాదిదేశ హరిశ్రేష్ఠాంజాంబవత్ప్రముఖాంస్తతః ॥ **6.76.58** ॥ 3478

తే తు వానరశార్దూలాః శ్రుత్వా రామస్య శాసనం ।
అభిపేతుః సుసంక్రుద్ధాః కుంభముద్యతకార్ముకం ॥ **6.76.59** ॥ 3479

తతో ద్రుమశిలాహస్తాః కోపసంరక్తలోచనాః ।
రిరక్షిషంతోఽభ్యపతన్నంగదం వానరర్షభాః ॥ **6.76.60** ॥ 3480

జాంబవాంశ్చ సుషేణశ్చ వేగదర్శీ చ వానరః ।
కుంభకర్ణాత్మజం వీరం క్రుద్ధాః సమభిదుద్రువుః ॥ **6.76.61** ॥ 3481

సమీక్ష్యాపతతస్తాంస్తు వానరేంద్రాన్ మహాబలాన్।
ఆవవార శరౌఘేణ నగేనేవ జలాశయం ॥ **6.76.62** ॥ 3482

తస్య బాణపథం ప్రాప్య న శేకురపి వీక్షితుం।
వానరేంద్రా మహాత్మానో వేలామివ మహోదధిః ॥ **6.76.63** ॥ 3483

తాంస్తు దృష్ట్వా హరిగణాఞ్ఛరవృష్టిభిరర్దితాన్।
అంగదం పృష్ఠతః కృత్వా భ్రాతృజం ప్లవగేశ్వరః ॥ **6.76.64** ॥ 3484

అభిదుద్రావ సుగ్రీవః కుంభకర్ణాత్మజం రణే।
శైలసానుచరం నాగం వేగవానివ కేసరీ ॥ **6.76.65** ॥ 3485

ఉత్పాట్య చ మహావృక్షానశ్వకర్ణాదికాన్ బహూన్।
అన్యాంశ్చ వివిధాన్ వృక్షాంశ్చిక్షేప స మహాకపిః ॥ **6.76.66** ॥ 3486

తాం ఛాదయంతీమాకాశం వృక్షవృష్టిం దురాసదాం।
కుంభకర్ణాత్మజః శ్రీమాంశ్చిచ్ఛేద స్వశరైః శితైః ॥ **6.76.67** ॥ 3487

అభిలక్ష్యేణ తీవ్రేణ కుంభేన నిశితైః శరైః।
ఆచితాస్తే ద్రుమా రేజుర్యథా ఘోరాః శతఘ్నయః।
ద్రుమవర్షం తు తద్ భిన్నం దృష్ట్వా కుంభేన వీర్యవాన్ ॥ **6.76.68** ॥ 3488

వానరాధిపతిః శ్రీమాన్ మహాసత్త్వో న వివ్యథే।
స విధ్యమానః సహసా సహమానస్తు తాంఛరాన్ ॥ **6.76.69** ॥ 3489

కుంభస్య ధనురాక్షిప్య బభంజేంద్రధనుఃప్రభం।
అవప్లుత్య తతః శీఘ్రం కృత్వా కర్మ సుదుష్కరం ॥ **6.76.70** ॥ 3490

అబ్రవీత్ కుపితః కుంభం భగ్నశృంగమివ ద్విపం।
నికుంభాగ్రజ వీర్యం తే బాణవేగం తదద్భుతం ॥ **6.76.71** ॥ 3491

సన్నతిశ్చ ప్రభావశ్చ తవ వా రావణస్య వా।
ప్రహ్రాదబలివృత్రఘ్నకుబేరవరుణోపమ ॥ **6.76.72** ॥ 3492

ఏకస్త్వమనుజాతోఽసి పితరం బలవత్తరం।
త్వామేవైకం మహాబాహుం శూలహస్తమరిందమం ॥ **6.76.73** ॥ 3493

త్రిదశా నాతివర్తంతే జితేంద్రియమివాధయః।
విక్రమస్వ మహాబుద్ధే కర్మాణి మమ పశ్య చ ॥ **6.76.74** ॥ 3494

వరదానాత్ పితృవ్యస్తే సహతే దేవదానవాన్।
కుంభకర్ణస్తు వీర్యేణ సహతే చ సురాసురాన్ ॥ **6.76.75** ॥ 3495

ధనుషీంద్రజితస్తుల్యః ప్రతాపే రావణస్య చ।
త్వమద్య రక్షసాం లోకే శ్రేష్ఠోఽసి బలవీర్యతః ॥ **6.76.76** ॥ 3496

మహావిమర్దం సమరే మయా సహ తవాద్భుతం।
అద్య భూతాని పశ్యంతు శక్రశంబరయోరివ ॥ **6.76.77** ॥ 3497

కృతమప్రతిమం కర్మ దర్శితం చాస్త్రకౌశలం।
పతితా హరివీరాశ్చ త్వయైతే భీమవిక్రమాః ॥ **6.76.78** ॥ 3498

ఉపాలంభభయాచ్చైవ నాసి వీర మయా హతః।
కృతకర్మపరిశ్రాంతో విశ్రాంతః పశ్య మే బలం ॥ **6.76.79** ॥ 3499

తేన సుగ్రీవవాక్యేన సావమానేన మానితః।
అగ్నేరాజ్యహుతస్యేవ తేజస్తస్యాభ్యవర్ధత ॥ **6.76.80** ॥ 3500

తతః కుంభస్తు సుగ్రీవం బాహుభ్యాం జగృహే తదా।
గజావివాతీతమదౌ నిఃశ్వసంతౌ ముహుర్ముహుః ॥ **6.76.81** ॥ 3501

అన్యోన్యగాత్రగ్రథితౌ ఘర్షంతావితరేతరం।
సధూమాం ముఖతో జ్వాలాం విసృజంతౌ పరిశ్రమాత్ ॥ **6.76.82** ॥ 3502

తయోః పాదాభిఘాతాచ్చ నిమగ్నా చాభవన్మహీ।
వ్యాఘూర్ణితతరంగశ్చ చుక్షుభే వరుణాలయః ॥ **6.76.83** ॥ 3503

తతః కుంభం సముత్క్షిప్య సుగ్రీవో లవణాంభసి।
పాతయామాస వేగేన దర్శయన్నుదధేస్తలం ॥ **6.76.84** ॥ 3504

తతః కుంభనిపాతేన జలరాశిః సముత్థితః।
వింధ్యమందరసంకాశో విససర్ప సమంతతః ॥ **6.76.85** ॥ 3505

తతః కుంభః సముత్పత్య సుగ్రీవమభిపాత్య చ।
ఆజఘానోరసి క్రుద్ధో వజ్రకల్పేన ముష్టినా ॥ **6.76.86** ॥ 3506

తస్య వర్మ చ పుస్ఫోట సంజజ్ఞే చాపి శోణితం।
తస్య ముష్టిర్మహావేగః ప్రతిజఘ్నేఽస్థిమండలే ॥ **6.76.87** ॥ 3507

తస్య వేగేన తత్రాసీత్ తేజః ప్రజ్వలితం మహత్।
వజ్రనిష్పేషసంజాతా జ్వాలా మేరోర్యథా గిరేః ॥ **6.76.88** ॥ 3508

స తత్రాభిహతస్తేన సుగ్రీవో వానరర్షభః।
ముష్టిం సంవర్తయామాస వజ్రకల్పం మహాబలః ॥ **6.76.89** ॥ 3509

అర్చిఃసహస్రవికచరవిమండలవర్చసం।
స ముష్టిం పాతయామాస కుంభస్యోరసి వీర్యవాన్ ॥ **6.76.90** ॥ 3510

స తు తేన ప్రహారేణ విహ్వలో భృశపీడితః।
నిపపాత తదా కుంభో గతార్చిరివ పావకః ॥ **6.76.91** ॥ 3511

ముష్టినాభిహతస్తేన నిపపాతాశు రాక్షసః।
లోహితాంగ ఇవాకాశాద్ దీప్తరశ్మిర్యదృచ్ఛయా ॥ **6.76.92** ॥ 3512

కుంభస్య పతతో రూపం భగ్నస్యోరసి ముష్టినా।
బభౌ రుద్రాభిపన్నస్య యథా రూపం గవాం పతేః ॥ **6.76.93** ॥ 3513

తస్మిన్ హతే భీమపరాక్రమేణ
ప్లవంగమానామృషభేణ యుద్ధే।
మహీ సశైలా సవనా చచాల
భయం చ రక్షాంస్యధికం వివేశ ॥ **6.76.94** ॥ 3514

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే షట్సప్తతితమః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ సప్తసప్తతితమః సర్గః ॥

హనుమతా నికుంభస్య వధః

నికుంభో భ్రాతరం దృష్ట్వా సుగ్రీవేణ నిపాతితం ।
ప్రదహన్నివ కోపేన వానరేంద్రముదైక్షత ॥ **6.77.1** ॥ 3515

తతః స్రగ్దామసన్నద్ధం దత్తపంచాంగులం శుభం ।
ఆదదే పరిఘం ధీరో మహేంద్రశిఖరోపమం ॥ **6.77.2** ॥ 3516

హేమపట్టపరిక్షిప్తం వజ్రవిద్రుమభూషితం ।
యమదండోపమం భీమం రక్షసాం భయనాశనం ॥ **6.77.3** ॥ 3517

తమావిధ్య మహాతేజాః శక్రధ్వజసమౌజసం ।
నినాద వివృత్తాస్యో నికుంభో భీమవిక్రమః ॥ **6.77.4** ॥ 3518

ఉరోగతేన నిష్కేణ భుజస్థైరంగదైరపి ।
కుండలాభ్యాం చ చిత్రాభ్యాం మాలయా చ సచిత్రయా ॥ **6.77.5** ॥ 3519

నికుంభో భూషణైర్భాతి తేన స్మ పరిఘేణ చ ।
యథేంద్రధనుషా మేఘః సవిద్యుత్స్తనయిత్నుమాన్ ॥ **6.77.6** ॥ 3520

పరిఘాగ్రేణ పుస్ఫోట వాతగ్రంథిర్మహాత్మనః ।
ప్రజజ్వాల సఘోషశ్చ విధూమ ఇవ పావకః ॥ **6.77.7** ॥ 3521

నగర్యా విటపావత్యా గంధర్వభవనోత్తమైః।
సతారాగణనక్షత్రం సచంద్రసమహాగ్రహం।
నికుంభపరిఘాఘూర్ణం భ్రమతీవ నభస్థలం ॥ **6.77.8** ॥ 3522

దురాసదశ్చ సంజజ్ఞే పరిఘాభరణప్రభః।
క్రోధేంధనో నికుంభాగ్నిర్యుగాంతాగ్నిరివోత్థితః ॥ **6.77.9** ॥ 3523

రాక్షసా వానరాశ్చాపి న శేకుః స్పందితుం భయాత్।
హనుమాంస్తు వివృత్యోరస్తస్థౌ ప్రముఖతో బలీ ॥ **6.77.10** ॥ 3524

పరిఘోపమబాహుస్తు పరిఘం భాస్కరప్రభం।
బలీ బలవతస్తస్య పాతయామాస వక్షసి ॥ **6.77.11** ॥ 3525

స్థిరే తస్యోరసి వ్యూఢే పరిఘః శతధా కృతః।
వికీర్యమాణః సహసా ఉల్కాశతమివాంబరే ॥ **6.77.12** ॥ 3526

స తు తేన ప్రహారేణ న చచాల మహాకపిః।
పరిఘేణ సమాధూతో యథా భూమిచలేఽచలః ॥ **6.77.13** ॥ 3527

స తథాభిహతస్తేన హనూమాన్ ప్లవగోత్తమః।
ముష్టిం సంవర్తయామాస బలేనాతిమహాబలః ॥ **6.77.14** ॥ 3528

తముద్యమ్య మహాతేజా నికుంభోరసి వీర్యవాన్।
అభిచిక్షేప వేగేన వేగవాన్ వాయువిక్రమః ॥ **6.77.15** ॥ 3529

తత్ర పుస్ఫోట వర్మాస్య ప్రసుస్రావ చ శోణితం।
ముష్టినా తేన సంజజ్ఞే మేఘే విద్యుదివోత్థితా ॥ **6.77.16** ॥ 3530

స తు తేన ప్రహారేణ నికుంభో విచచాల చ।
స్వస్థశ్చాపి నిజగ్రాహ హనూమంతం మహాబలం ॥ **6.77.17** ॥ 3531

చుక్రుశుశ్చ తదా సంఖ్యే భీమం లంకానివాసినః।
నికుంభేనోద్యతం దృష్ట్వా హనూమంతం మహాబలం ॥ **6.77.18** ॥ 3532

స తథా హ్రియమాణోఒపి హనూమాంస్తేన రక్షసా।
ఆజఘానానిలసుతో వజ్రకల్పేన ముష్టినా ॥ **6.77.19** ॥ 3533

ఆత్మానం మోక్షయిత్వాథ క్షితావభ్యవపద్యత।
హనూమానున్మమాథాశు నికుంభం మారుతాత్మజః ॥ **6.77.20** ॥ 3534

నిక్షిప్య పరమాయత్తో నికుంభం నిష్పిపేష చ।
ఉత్పత్య చాస్య వేగేన పపాతోరసి వేగవాన్ ॥ **6.77.21** ॥ 3535

పరిగృహ్య చ బాహుభ్యాం పరివృత్య శిరోధరాం।
ఉత్పాటయామాస శిరో భైరవం నదతో మహత్ ॥ **6.77.22** ॥ 3536

అథ నినదతి సాదితే నికుంభే
పవనసుతేన రణే బభూవ యుద్ధం।
దశరథసుతరాక్షసేంద్రసూన్వో -
ర్భృశతరమాగతరోషయోః సుభీమం ॥ **6.77.23** ॥ 3537

వ్యపేతే తు జీవే నికుంభస్య హృష్టా
వినేదుః ప్లవంగా దిశః సస్వనుశ్చ।
చచాలేవ చోర్వీ పపాతేవ సా ద్యౌ -
ర్బలం రాక్షసానాం భయం చావివేశ ॥ **6.77.24** ॥ 3538

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే సప్తసప్తతితమః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ అష్టసప్తతితమః సర్గః ॥

రావణస్యాజ్ఞయా మకరాక్షస్య యుద్ధాయ ప్రస్థానం

నికుంభం నిహతం శ్రుత్వా కుంభం చ వినిపాతితం।
రావణః పరమామర్షీ ప్రజజ్వాలానలో యథా ॥ **6.78.1** ॥ 3539

నైరృతః క్రోధశోకాభ్యాం ద్వాభ్యాం తు పరిమూర్చ్ఛితః।
ఖరపుత్రం విశాలాక్షం మకరాక్షమచోదయత్ ॥ **6.78.2** ॥ 3540

గచ్ఛ పుత్ర మయాఽఽజ్ఞప్తో బలేనాభిసమన్వితః।
రాఘవం లక్ష్మణం చైవ జహి తౌ సవనౌకసౌ ॥ **6.78.3** ॥ 3541

రావణస్య వచః శ్రుత్వా శూరమానీ ఖరాత్మజః।
బాఢమిత్యబ్రవీద్ధృష్టో మకరాక్షో నిశాచరం ॥ **6.78.4** ॥ 3542

సోఽభివాద్య దశగ్రీవం కృత్వా చాపి ప్రదక్షిణం।
నిర్జగామ గృహాచ్ఛుభ్రాద్ రావణస్యాజ్ఞయా బలీ ॥ **6.78.5** ॥ 3543

సమీపస్థం బలాధ్యక్షం ఖరపుత్రోఽబ్రవీద్ వచః।
రథమానీయతాం తూర్ణం సైన్యం త్వానీయతాం త్వరాత్ ॥ **6.78.6** ॥ 3544

తస్య తద్ వచనం శ్రుత్వా బలాధ్యక్షో నిశాచరః।
స్యందనం చ బలం చైవ సమీపం ప్రత్యపాదయత్ ॥ **6.78.7** ॥ 3545

ప్రదక్షిణం రథం కృత్వా సమారుహ్య నిశాచరః।
సూతం సంచోదయామాస శీఘ్రం వై రథమావహ ॥ **6.78.8** ॥ 3546

అథ తాన్ రాక్షసాన్ సర్వాన్ మకరాక్షోఽబ్రవీదిదం।
యూయం సర్వే ప్రయుధ్యధ్వం పురస్తాన్మమ రాక్షసాః ॥ **6.78.9** ॥ 3547

అహం రాక్షసరాజేన రావణేన మహాత్మనా।
ఆజ్ఞప్తః సమరే హంతుం తావుభౌ రామలక్ష్మణౌ ॥ **6.78.10** ॥ 3548

అద్య రామం వధిష్యామి లక్ష్మణం చ నిశాచరాః।
శాఖామృగం చ సుగ్రీవం వానరాంశ్చ శరోత్తమైః ॥ **6.78.11** ॥ 3549

అద్య శూలనిపాతైశ్చ వానరాణాం మహాచమూం।
ప్రదహిష్యామి సంప్రాప్తాం శుష్కేంధనమివానలః ॥ **6.78.12** ॥ 3550

మకరాక్షస్య తచ్ఛ్రుత్వా వచనం తే నిశాచరాః।
సర్వే నానాయుధోపేతా బలవంతః సమాహితాః ॥ **6.78.13** ॥ 3551

తే కామరూపిణః క్రూరా దంష్ట్రిణః పింగలేక్షణాః।
మాతంగా ఇవ నర్దంతో ధ్వస్తకేశా భయావహాః ॥ **6.78.14** ॥ 3552

పరివార్య మహాకాయా మహాకాయం ఖరాత్మజం।
అభిజగ్ముస్తతో హృష్టాశ్చాలయంతో వసుంధరాం ॥ **6.78.15** ॥ 3553

శంఖభేరీసహస్రాణామాహతానాం సమంతతః।
క్ష్వేలితాస్ఫోటితానాం చ తత్ర శబ్దో మహానభూత్ ॥ **6.78.16** ॥ 3554

ప్రభ్రష్టోఽథ కరాత్ తస్య ప్రతోదః సారథేస్తదా।
పపాత సహసా దైవాద్ ధ్వజస్తస్య తు రక్షసః ॥ **6.78.17** ॥ 3555

తస్య తే రథసంయుక్తా హయా విక్రమవర్జితాః।
చరణైరాకులైర్గత్వా దీనాః సాస్రముఖా యయుః ॥ **6.78.18** ॥ 3556

ప్రవాతి పవనస్తస్మిన్ సపాంసుః ఖరదారుణః।
నిర్యాణే తస్య రౌద్రస్య మకరాక్షస్య దుర్మతేః ॥ **6.78.19** ॥ 3557

తాని దృష్ట్వా నిమిత్తాని రాక్షసా వీర్యవత్తమాః।
అచింత్య నిర్గతాః సర్వే యత్ర తౌ రామలక్ష్మణౌ ॥ **6.78.20** ॥ 3558

ఘనగజమహిషాంగతుల్యవర్ణాః
సమరముఖేష్వసకృద్గదాసిభిన్నాః।
అహమహమితి యుద్ధకౌశలాస్తే
రజనిచరాః పరిబభ్రముర్ముహుస్తే ॥ **6.78.21** ॥ 3559

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే అష్టసప్తతితమః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ ఏకోనాశీతితమః సర్గః ॥

శ్రీరామేణ మకరాక్షస్య వధః

నిర్గతం మకరాక్షం తే దృష్ట్వా వానరపుంగవాః।
ఆప్లుత్య సహసా సర్వే యోద్ధుకామా వ్యవస్థితాః ॥ **6.79.1** ॥ 3560

తతః ప్రవృత్తం సుమహత్ తద్ యుద్ధం లోమహర్షణం।
నిశాచరైః ప్లవంగానాం దేవానాం దానవైరివ ॥ **6.79.2** ॥ 3561

వృక్షశూలనిపాతైశ్చ గదాపరిఘపాతనైః।
అన్యోన్యం మర్దయంతి స్మ తదా కపినిశాచరాః ॥ **6.79.3** ॥ 3562

శక్తిఖడ్గగదాకుంతైస్తోమరైశ్చ నిశాచరాః।
పట్టిశైర్భిందిపాలైశ్చ బాణపాతైః సమంతతః ॥ **6.79.4** ॥ 3563

పాశముద్గరదండైశ్చ నిర్ఘాతైశ్చాపరైస్తథా।
కదనం కపిసింహానాం చక్రుస్తే రజనీచరాః ॥ **6.79.5** ॥ 3564

బాణౌఘైరర్దితాశ్చాపి ఖరపుత్రేణ వానరాః।
సంభ్రాంతమనసః సర్వే దుద్రువుర్భయపీడితాః ॥ **6.79.6** ॥ 3565

తాన్ దృష్ట్వా రాక్షసాః సర్వే ద్రవమాణాన్ వనౌకసః।
నేదుస్తే సింహవద్ దృప్తా రాక్షసా జితకాశినః ॥ **6.79.7** ॥ 3566

విద్రవత్సు తదా తేషు వానరేషు సమంతతః।
రామస్తాన్ వారయామాస శరవర్షేణ రాక్షసాన్ ॥ **6.79.8** ॥ 3567

వారితాన్ రాక్షసాన్ దృష్ట్వా మకరాక్షో నిశాచరః।
కోపానలసమావిష్టో వచనం చేదమబ్రవీత్ ॥ **6.79.9** ॥ 3568

తిష్ఠ రామ మయా సార్ధం ద్వంద్వయుద్ధం భవిష్యతి।
త్యాజయిష్యామి తే ప్రాణాన్ ధనుర్ముక్తైః శితైః శరైః ॥ **6.79.10** ॥ 3569

యత్ తదా దండకారణ్యే పితరం హతవాన్ మమ।
తదగ్రతః స్వకర్మస్థం స్మృత్వా రోషోఽభివర్ధతే ॥ **6.79.11** ॥ 3570

దహ్యంతే భృశమంగాని దురాత్మన్ మమ రాఘవ।
యన్మయాసి న దృష్టస్త్వం తస్మిన్ కాలే మహావనే ॥ **6.79.12** ॥ 3571

దిష్ట్యాసి దర్శనం రామ మమ త్వం ప్రాప్తవానిహ।
కాంక్షితోఽసి క్షుధార్తస్య సింహస్యేవేతరో మృగః ॥ **6.79.13** ॥ 3572

అద్య మద్బాణవేగేన ప్రేతరాడ్విషయం గతః।
యే త్వయా నిహతాః శూరాః సహ తైశ్చ వసిష్యసి ॥ **6.79.14** ॥ 3573

బహునాత్ర కిముక్తేన శృణు రామ వచో మమ।
పశ్యంతు సకలా లోకాస్త్వాం మాం చైవ రణాజిరే ॥ **6.79.15** ॥ 3574

అస్త్రైర్వా గదయా వాపి బాహుభ్యాం వా రణాజిరే।
అభ్యస్తం యేన వా రామ వర్తతాం తేన వా మృధం ॥ **6.79.16** ॥ 3575

మకరాక్షవచః శ్రుత్వా రామో దశరథాత్మజః।
అబ్రవీత్ ప్రహసన్ వాక్యముత్తరోత్తరవాదినం ॥ **6.79.17** ॥ 3576

కత్థసే కిం వృథా రక్షో బహూన్యసదృశాని తే।
న రణే శక్యతే జేతుం వినా యుద్ధేన వాగ్బలాత్ ॥ **6.79.18** ॥ 3577

చతుర్దశ సహస్రాణి రక్షసాం త్వత్పితా చ యః।
త్రిశిరా దూషణశ్చాపి దండకే నిహతో మయా ॥ **6.79.19** ॥ 3578

స్వాశితాశ్చాపి మాంసేన గృధ్రగోమాయువాయసాః।
భవిష్యంత్యద్య వై పాప తీక్ష్ణతుండనఖాంకుశాః ॥ **6.79.20** ॥ 3579

రాఘవేణైవముక్తస్తు మకరాక్షో మహాబలః।
బాణౌఘానముచత్ తస్మై రాఘవాయ రణాజిరే ॥ **6.79.21** ॥ 3580

తాంఛరాంఛరవర్షేణ రామశ్చిచ్ఛేద నైకధా।
నిపేతుర్భువి విచ్ఛిన్నా రుక్మపుంఖాః సహస్రశః ॥ **6.79.22** ॥ 3581

తద్ యుద్ధమభవత్ తత్ర సమేత్యాన్యోన్యమోజసా।
ఖరరాక్షసపుత్రస్య సూనోర్దశరథస్య చ ॥ **6.79.23** ॥ 3582

జీమూతయోరివాకాశే శబ్దో జ్యాతలయోరివ।
ధనుర్ముక్తః స్వనోఽన్యోన్యం శ్రూయతే చ రణాజిరే ॥ **6.79.24** ॥ 3583

దేవదానవగంధర్వాః కిన్నరాశ్చ మహోరగాః।
అంతరిక్షగతాః సర్వే ద్రష్టుకామాస్తదద్భుతం ॥ **6.79.25** ॥ 3584

విద్ధమన్యోన్యగాత్రేషు ద్విగుణం వర్ధతే బలం।
కృతప్రతికృతాన్యోన్యం కురుతాం తౌ రణాజిరే ॥ **6.79.26** ॥ 3585

రామముక్తాంస్తు బాణౌఘాన్ రాక్షసస్త్వచ్ఛినద్ రణే।
రక్షోముక్తాంస్తు రామో వై నైకధా ప్రాచ్ఛినచ్ఛరైః ॥ **6.79.27** ॥ 3586

బాణౌఘవితతాః సర్వా దిశశ్చ ప్రదిశస్తథా।
సంఛన్నా వసుధా చైవ సమంతాన్న ప్రకాశతే ॥ **6.79.28** ॥ 3587

తతః క్రుద్ధో మహాబాహుర్ధనుశ్చిచ్ఛేద సంయుగే।
అష్టాభిరథ నారాచైః సూతం వివ్యాధ రాఘవః ॥ **6.79.29** ॥ 3588

భిత్త్వా రథం శరై రామో హత్వా అశ్వానపాతయత్ ।
విరథో వసుధాస్థః స మకరాక్షో నిశాచరః ॥ **6.79.30** ॥ 3589

తత్తిష్ఠద్ వసుధాం రక్షః శూలం జగ్రాహ పాణినా ।
త్రాసనం సర్వభూతానాం యుగాంతాగ్నిసమప్రభం ॥ **6.79.31** ॥ 3590

దురవాపం మహచ్ఛూలం రుద్రదత్తం భయంకరం ।
జాజ్వల్యమానమాకాశే సంహారాస్త్రమివాపరం ॥ **6.79.32** ॥ 3591

యం దృష్ట్వా దేవతాః సర్వా భయార్తా విద్రుతా దిశః ।
విభ్రామ్య చ మహచ్ఛూలం ప్రజ్వలంతం నిశాచరః ॥ **6.79.33** ॥ 3592

స క్రోధాత్ ప్రాహిణోత్ తస్మై రాఘవాయ మహాహవే ।
తమాపతంతం జ్వలితం ఖరపుత్రకరాచ్చ్యుతం ॥ **6.79.34** ॥ 3593

బాణైశ్చతుర్భిరాకాశే శూలం చిచ్ఛేద రాఘవః ।
స భిన్నో నైకధా శూలో దివ్యహాటకమండితః ।
వ్యశీర్యత మహోల్కేవ రామబాణార్దితో భువి ॥ **6.79.35** ॥ 3594

తచ్ఛూలం నిహతం దృష్ట్వా రామేణాక్లిష్టకర్మణా ।
సాధు సాధ్వితి భూతాని వ్యాహరంతి నభోగతాః ॥ **6.79.36** ॥ 3595

తం దృష్ట్వా నిహతం శూలం మకరాక్షో నిశాచరః ।
ముష్టిముద్యమ్య కాకుత్స్థం తిష్ఠ తిష్ఠేతి చాబ్రవీత్ ॥ **6.79.37** ॥ 3596

స తం దృష్ట్వా పతంతం తు ప్రహస్య రఘునందనః ।
పావకాస్త్రం తతో రామః సందధే తు శరాసనే ॥ **6.79.38** ॥ 3597

తేనాస్త్రేణ హతం రక్షః కాకుత్స్థేన తదా రణే ।
సంఛిన్నహృదయం తత్ర పపాత చ మమార చ ॥ **6.79.39** ॥ 3598

దృష్ట్వా తే రాక్షసాః సర్వే మకరాక్షస్య పాతనం ।
లంకామేవ ప్రధావంత రామబాణభయార్దితాః ॥ **6.79.40** ॥ 3599

దశరథనృపసూనుబాణవేగై
రజనిచరం నిహతం ఖరాత్మజం తం ।
ప్రదదృశురథ దేవతాః ప్రహృష్టా
గిరిమివ వజ్రహతం యథా వికీర్ణం ॥ **6.79.41** ॥ 3600

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే ఏకోనాశీతితమః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ అశీతితమః సర్గః ॥

రావణస్యాదేశేనేంద్రజితో ఘోరం యుద్ధం తస్య వధవిషయే శ్రీరామలక్ష్మణయోః సంలాపశ్చ

మకరాక్షం హతం శ్రుత్వా రావణః సమితింజయః।
రోషేణ మహతావిష్టో దంతాన్ కటకటాయ్య చ ॥ **6.80.1** ॥ 3601

కుపితశ్చ తదా తత్ర కిం కార్యమితి చింతయన్।
ఆదిదేశాథ సంక్రుద్ధో రణాయేంద్రజితం సుతం ॥ **6.80.2** ॥ 3602

జహి వీర మహావీర్యౌ భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ।
అదృశ్యో దృశ్యమానో వా సర్వథా త్వం బలాధికః ॥ **6.80.3** ॥ 3603

త్వమప్రతిమకర్మాణమింద్రం జయసి సంయుగే।
కిం పునర్మానుషౌ దృష్ట్వా న వధిష్యసి సంయుగే ॥ **6.80.4** ॥ 3604

తథోక్తో రాక్షసేంద్రేణ ప్రతిగృహ్య పితుర్వచః।
యజ్ఞభూమౌ స విధివత్ పావకం జుహువేంద్రజిత్ ॥ **6.80.5** ॥ 3605

జుహ్వతశ్చాపి తత్రాగ్నిం రక్తోష్ణీషధరాః స్త్రియః।
ఆజగ్ముస్తత్ర సంభ్రాంతా రాక్షస్యో యత్ర రావణిః ॥ **6.80.6** ॥ 3606

శస్త్రాణి శరపత్రాణి సమిధోఽథ బిభీతకాః।
లోహితాని చ వాసాంసి స్రువం కార్ష్ణాయసం తథా ॥ **6.80.7** ॥ 3607

సర్వతోఽగ్నిం సమాస్తీర్య శరపత్త్రైః సతోమరైః।
ఛాగస్య సర్వకృష్ణస్య గలం జగ్రాహ జీవతః ॥ **6.80.8** ॥ 3608

సకృద్ధోమసమిద్ధస్య విధూమస్య మహార్చిషః।
బభూవుస్తాని లింగాని విజయం దర్శయంతి చ ॥ **6.80.9** ॥ 3609

ప్రదక్షిణావర్తశిఖస్తప్తహాటకసన్నిభః।
హవిస్తత్ ప్రతిజగ్రాహ పావకః స్వయముత్థితః ॥ **6.80.10** ॥ 3610

హుత్వాగ్నిం తర్పయిత్వాథ దేవదానవరాక్షసాన్।
ఆరురోహ రథశ్రేష్ఠమంతర్ధానగతం శుభం ॥ **6.80.11** ॥ 3611

స వాజిభిశ్చతుర్భిస్తు బాణైస్తు నిశితైర్యుతః।
ఆరోపితమహాచాపః శుశుభే స్యందనోత్తమః ॥ **6.80.12** ॥ 3612

జాజ్వల్యమానో వపుషా తపనీయపరిచ్ఛదః।
మృగైశ్చంద్రార్ధచంద్రైశ్చ స రథః సమలంకృతః ॥ **6.80.13** ॥ 3613

జాంబూనదమహాకంబుర్దీప్తపావకసన్నిభః।
బభూవేంద్రజితః కేతుర్వైదూర్యసమలంకృతః ॥ **6.80.14** ॥ 3614

తేన చాదిత్యకల్పేన బ్రహ్మాస్త్రేణ చ పాలితః।
స బభూవ దురాధర్షో రావణిః సుమహాబలః ॥ **6.80.15** ॥ 3615

సోఽభినిర్యాయ నగరాదింద్రజిత్ సమితింజయః।
హుత్వాగ్నిం రాక్షసైర్మంత్రైరంతర్ధానగతోఽబ్రవీత్ ॥ **6.80.16** ॥ 3616

అద్య హత్వా రణే యౌ తౌ మిథ్యా ప్రవ్రజితౌ వనే।
జయం పిత్రే ప్రదాస్యామి రావణాయ రణేఽధికం ॥ **6.80.17** ॥ 3617

అద్య నిర్వానరాముర్వీం హత్వా రామం చ లక్ష్మణం।
కరిష్యే పరమాం ప్రీతిమిత్యుక్త్వాంతరధీయత ॥ **6.80.18** ॥ 3618

ఆపపాతాథ సంక్రుద్ధో దశగ్రీవేణ చోదితః।
తీక్ష్ణకార్ముకనారాచైస్తీక్ష్ణస్త్వీంద్రరిపూ రణే ॥ **6.80.19** ॥ 3619

స దదర్శ మహావీర్యౌ నాగౌ త్రిశిరసావివ।
సృజంతావిషుజాలాని వీరౌ వానరమధ్యగౌ ॥ **6.80.20** ॥ 3620

ఇమౌ తావితి సంచింత్య సజ్యం కృత్వా చ కార్ముకం।
సంతతానేషుధారాభిః పర్జన్య ఇవ వృష్టిమాన్ ॥ **6.80.21** ॥ 3621

స తు వైహాయసరథో యుధి తౌ రామలక్ష్మణౌ।
అచక్షుర్విషయే తిష్ఠన్ వివ్యాధ నిశితైః శరైః ॥ **6.80.22** ॥ 3622

తౌ తస్య శరవేగేన పరీతౌ రామలక్ష్మణౌ।
ధనుషీ సశరే కృత్వా దివ్యమస్త్రం ప్రచక్రతుః ॥ **6.80.23** ॥ 3623

ప్రచ్ఛాదయంతౌ గగనం శరజాలైర్మహాబలౌ।
తమస్త్రైః సూర్యసంకాశైర్నైవ పస్పర్శతుః శరైః ॥ **6.80.24** ॥ 3624

స హి ధూమాంధకారం చ చక్రే ప్రచ్ఛాదయన్నభః।
దిశశ్చాంతర్దధే శ్రీమాన్ నీహారతమసా వృతాః ॥ **6.80.25** ॥ 3625

నైవ జ్యాతలనిర్ఘోషో న చ నేమిఖురస్వనః।
శుశ్రువే చరతస్తస్య న చ రూపం ప్రకాశతే ॥ **6.80.26** ॥ 3626

ఘనాంధకారే తిమిరే శిలావర్షమివాద్భుతం।
స వవర్ష మహాబాహుర్నారాచశరవృష్టిభిః ॥ **6.80.27** ॥ 3627

స రామం సూర్యసంకాశైః శరైర్దత్తవరైర్భృశం।
వివ్యాధ సమరే క్రుద్ధః సర్వగాత్రేషు రావణిః ॥ **6.80.28** ॥ 3628

తౌ హన్యమానౌ నారాచైర్ధారాభిరివ పర్వతౌ।
హేమపుంఖాన్ నరవ్యాఘ్రౌ తిగ్మాన్ ముముచతుః శరాన్ ॥ **6.80.29** ॥ 3629

అంతరిక్షే సమాసాద్య రావణిం కంకపత్త్రిణః।
నికృత్య పతగా భూమౌ పేతుస్తే శోణితాప్లుతాః ॥ **6.80.30** ॥ 3630

అతిమాత్రం శరౌఘేణ దీప్యమానౌ నరోత్తమౌ।
తానిషూన్ పతతో భల్లైరనేకైర్విచకర్తతుః ॥ **6.80.31** ॥ 3631

యతో హి దదృశాతే తౌ శరాన్ నిపతితాంఛితాన్।
తతస్తు తౌ దాశరథీ ససృజాతేఽస్త్రముత్తమం ॥ **6.80.32** ॥ 3632

రావణిస్తు దిశః సర్వా రథేనాతిరథోఽపతత్।
వివ్యాధ తౌ దాశరథీ లఘ్వస్త్రో నిశితైః శరైః ॥ **6.80.33** ॥ 3633

తేనాతివిద్ధౌ తౌ వీరౌ రుక్మపుంఖైః సుసంహతైః।
బభూవతుర్దాశరథీ పుష్పితావివ కింశుకౌ ॥ **6.80.34** ॥ 3634

నాస్య వేగగతిం కశ్చిన్న చ రూపం ధనుః శరాన్।
న చాస్య విదితం కించిత్ సూర్యస్యేవాభ్రసంప్లవే ॥ **6.80.35** ॥ 3635

తేన విద్ధాశ్చ హరయో నిహతాశ్చ గతాసవః।
బభూవుః శతశస్తత్ర పతితా ధరణీతలే ॥ **6.80.36** ॥ 3636

లక్ష్మణస్తు తతః క్రుద్ధో భ్రాతరం వాక్యమబ్రవీత్।
బ్రాహ్మమస్త్రం ప్రయోక్ష్యామి వధార్థం సర్వరక్షసాం ॥ **6.80.37** ॥ 3637

తమువాచ తతో రామో లక్ష్మణం శుభలక్షణం।
నైకస్య హేతో రక్షాంసి పృథివ్యాం హంతుమర్హసి ॥ **6.80.38** ॥ 3638

అయుధ్యమానం ప్రచ్ఛన్నం ప్రాంజలిం శరణాగతం।
పలాయమానం మత్తం వా న హంతుం త్వమిహార్హసి ॥ **6.80.39** ॥ 3639

తస్యైవ తు వధే యత్నం కరిష్యామి మహాభుజ।
ఆదేక్ష్యావో మహావేగానస్త్రానాశీవిషోపమాన్ ॥ **6.80.40** ॥ 3640

తమేనం మాయినం క్షుద్రమంతర్హితరథం బలాత్ ।
రాక్షసం నిహనిష్యంతి దృష్ట్వా వానరయూథపాః ॥ **6.80.41** ॥ 3641

యద్యేష భూమిం విశతే దివం వా
రసాతలం వాపి నభస్తలం వా ।
ఏవం విగూఢోఽపి మమాస్త్రదగ్ధః
పతిష్యతే భూమితలే గతాసుః ॥ **6.80.42** ॥ 3642

ఇత్యేవముక్త్వా వచనం మహార్థం
రఘుప్రవీరః ప్లవగర్షభైర్వృతః ।
వధాయ రౌద్రస్య నృశంసకర్మణ -
స్తదా మహాత్మా త్వరితం నిరీక్షతే ॥ **6.80.43** ॥ 3643

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే అశీతితమః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ ఏకాశీతితమః సర్గః ॥

ఇంద్రజితా మాయామయసీతాయా వధః

విజ్ఞాయ తు మనస్తస్య రాఘవస్య మహాత్మనః।
స నివృత్యాహవాత్ తస్మాత్ ప్రవివేశ పురం తతః ॥ **6.81.1** ॥ 3644

సోఽనుస్మృత్య వధం తేషాం రాక్షసానాం తరస్వినాం।
క్రోధతామ్రేక్షణః శూరో నిర్జగామాథ రావణిః ॥ **6.81.2** ॥ 3645

స పశ్చిమేన ద్వారేణ నిర్యయౌ రాక్షసైర్వృతః।
ఇంద్రజిత్ సుమహావీర్యః పౌలస్త్యో దేవకంటకః ॥ **6.81.3** ॥ 3646

ఇంద్రజిత్తు తతో దృష్ట్వా భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ।
రణాయాభ్యుద్యతౌ వీరౌ మాయాం ప్రాదుష్కరోత్ తదా ॥ **6.81.4** ॥ 3647

ఇంద్రజిత్తు రథే స్థాప్య సీతాం మాయామయీం తదా।
బలేన మహతావృత్య తస్యా వధమరోచయత్ ॥ **6.81.5** ॥ 3648

మోహనార్థం తు సర్వేషాం బుద్ధిం కృత్వా సుదుర్మతిః।
హంతుం సీతాం వ్యవసితో వానరాభిముఖో యయౌ ॥ **6.81.6** ॥ 3649

తం దృష్ట్వా త్వభినిర్యాంతం సర్వే తే కాననౌకసః।
ఉత్పేతురభిసంక్రుద్ధాః శిలాహస్తా యుయుత్సవః ॥ **6.81.7** ॥ 3650

హనూమాన్ పురతస్తేషాం జగామ కపికుంజరః।
ప్రగృహ్య సుమహచ్ఛృంగం పర్వతస్య దురాసదం ॥ **6.81.8** ॥ 3651

స దదర్శ హతానందాం సీతామింద్రజితో రథే।
ఏకవేణీధరాం దీనాముపవాసకృశాననాం ॥ **6.81.9** ॥ 3652

పరిక్లిష్టైకవసనామమృజాం రాఘవప్రియాం।
రజోమలాభ్యామాలిప్తైః సర్వగాత్రైర్వరస్త్రియం ॥ **6.81.10** ॥ 3653

తాం నిరీక్ష్య ముహూర్తం తు మైథిలీమధ్యవస్య చ।
బభూవాచిరదృష్టా హి తేన సా జనకాత్మజా ॥ **6.81.11** ॥ 3654

అబ్రవీత్ తాం తు శోకార్తాం నిరానందాం తపస్వినీం।
దృష్ట్వా రథస్థితాం దీనాం రాక్షసేంద్రసుతశ్రితాం ॥ **6.81.12** ॥ 3655

కిం సమర్థితమస్యేతి చింతయన్ స మహాకపిః।
సహ తైర్వానరశ్రేష్ఠైరభ్యధావత రావణిం ॥ **6.81.13** ॥ 3656

తద్ వానరబలం దృష్ట్వా రావణిః క్రోధమూర్చ్ఛితః।
కృత్వా వికోశం నిస్త్రింశం మూర్ధ్ని సీతామకర్షయత్ ॥ **6.81.14** ॥ 3657

తాం స్త్రియం పశ్యతాం తేషాం తాడయామాస రాక్షసః।
క్రోశంతీం రామ రామేతి మాయయా యోజితాం రథే ॥ **6.81.15** ॥ 3658

గృహీతమూర్ధజాం దృష్ట్వా హనూమాన్ దైన్యమాగతః।
దుఃఖజం వారి నేత్రాభ్యాముత్సృజన్ మారుతాత్మజః ॥ **6.81.16** ॥ 3659

తాం దృష్ట్వా చారుసర్వాంగీం రామస్య మహిషీం ప్రియాం।
అబ్రవీత్ పరుషం వాక్యం క్రోధాద్ రక్షోధిపాత్మజం ॥ **6.81.17** ॥ 3660

దురాత్మన్నాత్మనాశాయ కేశపక్షే పరామృశః।
బ్రహ్మర్షీణాం కులే జాతో రాక్షసీం యోనిమాశ్రితః ॥ **6.81.18** ॥ 3661

ధిక్ త్వాం పాపసమాచారం యస్య తే మతిరీదృశీ।
నృశంసానార్య దుర్వృత్త క్షుద్ర పాపపరాక్రమ।
అనార్యస్యేదృశం కర్మ ఘృణా తే నాస్తి నిర్ఘృణ ॥ **6.81.19** ॥ 3662

చ్యుతా గృహాచ్చ రాజ్యాచ్చ రామహస్తాచ్చ మైథిలీ।
కిం తవైషాపరాద్ధా హి యదేనాం హంసి నిర్దయ ॥ **6.81.20** ॥ 3663

సీతాం హత్వా తు న చిరం జీవిష్యసి కథంచన।
వధార్హ కర్మణా తేన మమ హస్తగతో హ్యసి ॥ **6.81.21** ॥ 3664

యే చ స్త్రీఘాతినాం లోకా లోకవధ్యైశ్చ కుత్సితాః।
ఇహ జీవితముత్సృజ్య ప్రేత్య తాన్ ప్రతి లప్స్యసే ॥ **6.81.22** ॥ 3665

ఇతి బ్రువాణో హనుమాన్ సాయుధైర్హరిభిర్వృతః।
అభ్యధావత్ సుసంక్రుద్ధో రాక్షసేంద్రసుతం ప్రతి ॥ **6.81.23** ॥ 3666

ఆపతంతం మహావీర్యం తదనీకం వనౌకసాం।
రక్షసాం భీమకోపానామనీకేన న్యవారయత్ ॥ **6.81.24** ॥ 3667

స తాం బాణసహస్రేణ విక్షోభ్య హరివాహినీం।
హనూమంతం హరిశ్రేష్ఠమింద్రజిత్ ప్రత్యువాచ హ ॥ **6.81.25** ॥ 3668

సుగ్రీవస్త్వం చ రామశ్చ యన్నిమిత్తమిహాగతాః।
తాం వధిష్యామి వైదేహీమద్యైవ తవ పశ్యతః ॥ **6.81.26** ॥ 3669

ఇమాం హత్వా తతో రామం లక్ష్మణం త్వాం చ వానర।
సుగ్రీవం చ వధిష్యామి తం చానార్యం విభీషణం ॥ **6.81.27** ॥ 3670

న హంతవ్యాః స్త్రియశ్చేతి యద్ బ్రవీషి ప్లవంగమ।
పీడాకరమమిత్రాణాం యచ్చ కర్తవ్యమేవ తత్ ॥ **6.81.28** ॥ 3671

తమేవముక్త్వా రుదతీం సీతాం మాయామయీం చ తాం।
శితధారేణ ఖడ్గేన నిజఘానేంద్రజిత్ స్వయం ॥ **6.81.29** ॥ 3672

యజ్ఞోపవీతమార్గేణ ఛిన్నా తేన తపస్వినీ।
సా పృథివ్యాం పృథుశ్రోణీ పపాత ప్రియదర్శనా ॥ **6.81.30** ॥ 3673

తామింద్రజిత్ స్త్రియం హత్వా హనూమంతమువాచ హ।
మయా రామస్య పశ్యేమాం ప్రియాం శస్త్రనిషూదితాం।
ఏషా విశస్తా వైదేహీ నిష్ఫలో వః పరిశ్రమః ॥ **6.81.31** ॥ 3674

తతః ఖడ్గేన మహతా హత్వా తామింద్రజిత్స్వయం।
హృష్టః స రథమాస్థాయ ననాద చ మహాస్వనం ॥ **6.81.32** ॥ 3675

వానరాః శుశ్రువుః శబ్దమదూరే ప్రత్యవస్థితాః।
వ్యాదితాస్యస్య నదతస్తద్దుర్గం సంశ్రితస్య తు ॥ **6.81.33** ॥ 3676

తథా తు సీతాం వినిహత్య దుర్మతిః
ప్రహృష్టచేతాః స బభూవ రావణిః।
తం హృష్టరూపం సముదీక్ష్య వానరా
విషణ్ణరూపాః సమభిప్రదుద్రువుః ॥ **6.81.34** ॥ 3677

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే ఏకాశీతితమః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ ద్వ్యశీతితమః సర్గః ॥

హనుమన్నాయకత్వే వానరాణాం రక్షసాం చ యుద్ధం, హనుమతః శ్రీరామపార్శ్వే నివర్తనమింద్రజితా నికుంభిలాముపేత్య యజ్ఞస్యానుష్ఠానం చ

శ్రుత్వా తు భీమనిర్హ్రాదం శక్రాశనిసమస్వనం।
వీక్ష్యమాణా దిశః సర్వా దుద్రువుర్వానరా భృశం ॥ **6.82.1** ॥ 3678

తానువాచ తతః సర్వాన్ హనూమాన్ మారుతాత్మజః।
విషణ్ణవదనాన్ దీనాంస్త్రస్తాన్ విద్రవతః పృథక్ ॥ **6.82.2** ॥ 3679

కస్మాద్ విషణ్ణవదనా విద్రవధ్వం ప్లవంగమాః।
త్యక్తయుద్ధసముత్సాహాః శూరత్వం క్వ ను వో గతం ॥ **6.82.3** ॥ 3680

పృష్ఠతోఽనువ్రజధ్వం మామగ్రతో యాంతమాహవే।
శూరైరభిజనోపేతైరయుక్తం హి నివర్తితుం ॥ **6.82.4** ॥ 3681

ఏవముక్తాః సుసంక్రుద్ధా వాయుపుత్త్రేణ ధీమతా।
శైలశృంగాన్ ద్రుమాంశ్చైవ జగృహుర్హృష్టమానసాః ॥ **6.82.5** ॥ 3682

అభిపేతుశ్చ గర్జంతో రాక్షసాన్ వానరర్షభాః।
పరివార్య హనూమంతమన్వయుశ్చ మహాహవే ॥ **6.82.6** ॥ 3683

స తైర్వానరముఖ్యైస్తు హనూమాన్ సర్వతో వృతః।
హుతాశన ఇవార్చిష్మానదహచ్ఛత్రువాహినీం ॥ **6.82.7** ॥ 3684

స రాక్షసానాం కదనం చకార సుమహాకపిః।
వృతో వానరసైన్యేన కాలాంతకయమోపమః ॥ **6.82.8** ॥ 3685

స తు శోకేన చావిష్టః కోపేన మహతా కపిః।
హనూమాన్ రావణిరథే మహతీం పాతయచ్ఛిలాం ॥ **6.82.9** ॥ 3686

తామాపతంతీం దృష్ట్వైవ రథః సారథినా తదా।
విధేయాశ్వసమాయుక్తః విదూరమపవాహితః ॥ **6.82.10** ॥ 3687

తమింద్రజితమప్రాప్య రథస్థం సహసారథిం।
వివేశ ధరణీం భిత్త్వా సా శిలా వ్యర్థముద్యతా ॥ **6.82.11** ॥ 3688

పతితాయాం శిలాయాం తు వ్యథితా రక్షసాం చమూః।
నిపతంత్యా చ శిలయా రాక్షసా మథితా భృశం ॥ **6.82.12** ॥ 3689

తమభ్యధావఞ్ఛతశో నదంతః కాననౌకసః।
తే ద్రుమాంశ్చ మహాకాయా గిరిశృంగాణి చోద్యతాః ॥ **6.82.13** ॥ 3690

క్షిపంతీంద్రజితం సంఖ్యే వానరా భీమవిక్రమాః।
వృక్షశైలమహావర్షం విసృజంతః ప్లవంగమాః ॥ **6.82.14** ॥ 3691

శత్రూణాం కదనం చక్రుర్నేదుశ్చ వివిధైః స్వనైః।
వానరైస్తైర్మహాభీమైర్ఘోరరూపా నిశాచరాః ॥ **6.82.15** ॥ 3692

వీర్యాదభిహతా వృక్షైర్వ్యచేష్టంత రణక్షితౌ।
స సైన్యమభివీక్ష్యాథ వానరార్దితమింద్రజిత్ ॥ **6.82.16** ॥ 3693

ప్రగృహీతాయుధః క్రుద్ధః పరానభిముఖో యయౌ।
స శరౌఘానవసృజన్ స్వసైన్యేనాభిసంవృతః ॥ **6.82.17** ॥ 3694

జఘాన కపిశార్దూలాన్ సుబహూన్ దృఢవిక్రమః।
శూలైరశనిభిః ఖడ్గైః పట్టిశైః శూలముద్గరైః ॥ **6.82.18** ॥ 3695

తే చాప్యనుచరాంస్తస్య వానరా జఘ్నురాహవే।
సుస్కంధవిటపైః శైలైః శిలాభిశ్చ మహాబలః ॥ **6.82.19** ॥ 3696

హనూమాన్ కదనం చక్రే రక్షసాం భీమకర్మణాం।
సన్నివార్య పరానీకమబ్రవీత్ తాన్ వనౌకసః ॥ **6.82.20** ॥ 3697

హనూమాన్ సన్నివర్తధ్వం న నః సాధ్యమిదం బలం।
త్యక్త్వా ప్రాణాన్ విచేష్టంతో రామప్రియచికీర్షవః ॥ **6.82.21** ॥ 3698

యన్నిమిత్తం హి యుధ్యామో హతా సా జనకాత్మజా।
ఇమమర్థం హి విజ్ఞాప్య రామం సుగ్రీవమేవ చ ॥ **6.82.22** ॥ 3699

తౌ యత్ ప్రతివిధాస్యేతే తత్ కరిష్యామహే వయం।
ఇత్యుక్త్వా వానరశ్రేష్ఠో వారయన్ సర్వవానరాన్ ॥ **6.82.23** ॥ 3700

శనైః శనైరసంత్రస్తః సబలః సన్న్యవర్తత।
తతః ప్రేక్ష్య హనూమంతం వ్రజంతం యత్ర రాఘవః ॥ **6.82.24** ॥ 3701

స హోతుకామో దుష్టాత్మా గతశ్చైత్యం నికుంభిలాం।
నికుంభిలామధిష్ఠాయ పావకం జుహవేంద్రజిత్ ॥ **6.82.25** ॥ 3702

యజ్ఞభూమ్యాం తతో గత్వా పావకస్తేన రక్షసా।
హూయమానః ప్రజజ్వాల హోమశోణితభుక్ తదా ॥ **6.82.26** ॥ 3703

సార్చిఃపినద్ధో దదృశే హోమశోణితతర్పితః।
సంధ్యాగత ఇవాదిత్యః సుతీవ్రోఽగ్నిః సముత్థితః ॥ **6.82.27** ॥ 3704

అథేంద్రజిద్ రాక్షసభూతయే తు
జుహావ హవ్యం విధినా విధానవిత్।
దృష్ట్వా వ్యతిష్ఠంత చ రాక్షసాస్తే
మహాసమూహేషు నయానయజ్ఞాః ॥ **6.82.28** ॥ 3705

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే ద్వ్యశీతితమః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ త్ర్యశీతితమః సర్గః ॥

సీతావధం శ్రుత్వా శోకేన శ్రీరామస్య మూర్ఛా తమాశ్వాసయతో లక్ష్మణస్య పౌరుషార్థముద్యమశ్చ

రాఘవశ్చాపి విపులం తం రాక్షసవనౌకసాం।
శ్రుత్వా సంగ్రామనిర్ఘోషం జాంబవంతమువాచ హ ॥ **6.83.1** ॥ 3706

సౌమ్య నూనం హనుమతా కృతం కర్మ సుదుష్కరం।
శ్రూయతే చ యథా భీమః సుమహానాయుధస్వనః ॥ **6.83.2** ॥ 3707

తద్ గచ్ఛ కురు సాహాయ్యం స్వబలేనాభిసంవృతః।
క్షిప్రమృక్షపతే తస్య కపిశ్రేష్ఠస్య యుధ్యతః ॥ **6.83.3** ॥ 3708

ఋక్షరాజస్తథేత్యుక్త్వా స్వేనానీకేన సంవృతః।
ఆగచ్ఛత్ పశ్చిమం ద్వారం హనూమాన్ యత్ర వానరః ॥ **6.83.4** ॥ 3709

అథాయాంతం హనూమంతం దదర్శర్క్షపతిస్తదా।
వానరైః కృతసంగ్రామైః శ్వసద్భిరభిసంవృతం ॥ **6.83.5** ॥ 3710

దృష్ట్వా పథి హనూమాంశ్చ తదృక్షబలముద్యతం।
నీలమేఘనిభం భీమం సన్నివార్య న్యవర్తత ॥ **6.83.6** ॥ 3711

స తేన సహ సైన్యేన సన్నికర్షం మహాయశాః।
శీఘ్రమాగమ్య రామాయ దుఃఖితో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ **6.83.7** ॥ 3712

సమరే యుధ్యమానానామస్మాకం ప్రేక్షతాం చ సః।
జఘాన రుదతీం సీతామింద్రజిద్ రావణాత్మజః ॥ **6.83.8** ॥ 3713

ఉద్భ్రాంతచిత్తస్తాం దృష్ట్వా విషణ్ణోఽహమరిందమ।
తదహం భవతో వృత్తం విజ్ఞాపయితుమాగతః ॥ **6.83.9** ॥ 3714

తస్య తద్ వచనం శ్రుత్వా రాఘవః శోకమూర్చ్ఛితః।
నిపపాత తదా భూమౌ ఛిన్నమూల ఇవ ద్రుమః ॥ **6.83.10** ॥ 3715

తం భూమౌ దేవసంకాశం పతితం దృశ్య రాఘవం।
అభిపేతుః సముత్పత్య సర్వతః కపిసత్తమాః ॥ **6.83.11** ॥ 3716

ఆసించన్ సలిలైశ్చైనం పద్మోత్పలసుగంధిభిః।
ప్రదహంతమసంహార్యం సహసాగ్నిమివోత్థితం ॥ **6.83.12** ॥ 3717

తం లక్ష్మణోఽథ బాహుభ్యాం పరిష్వజ్య సుదుఃఖితః।
ఉవాచ రామమస్వస్థం వాక్యం హేత్వర్థసంయుతం ॥ **6.83.13** ॥ 3718

శుభే వర్త్మని తిష్ఠంతం త్వామార్య విజితేంద్రియం।
అనర్థేభ్యో న శక్నోతి త్రాతుం ధర్మో నిరర్థకః ॥ **6.83.14** ॥ 3719

భూతానాం స్థావరాణాం చ జంగమానాం చ దర్శనం।
యథాస్తి న తథా ధర్మస్తేన నాస్తీతి మే మతిః ॥ **6.83.15** ॥ 3720

యథైవ స్థావరం వ్యక్తం జంగమం చ తథావిధం।
నాయమర్థస్తథా యుక్తస్త్వద్విధో న విపద్యతే ॥ **6.83.16** ॥ 3721

యద్యధర్మో భవేద్ భూతో రావణో నరకం వ్రజేత్।
భవాంశ్చ ధర్మసంయుక్తో నైవ వ్యసనమాప్నుయాత్ ॥ **6.83.17** ॥ 3722

తస్య చ వ్యసనాభావాద్ వ్యసనం చాగతే త్వయి।
ధర్మో భవత్యధర్మశ్చ పరస్పరవిరోధినౌ ॥ **6.83.18** ॥ 3723

ధర్మేణోపలభేద్ ధర్మమధర్మం చాప్యధర్మతః।
యద్యధర్మేణ యుజ్యేయుర్యేష్వధర్మః ప్రతిష్ఠితః ॥ **6.83.19** ॥ 3724

న ధర్మేణ వియుజ్యేరన్నాధర్మరుచయో జనాః।
ధర్మేణాచరతాం తేషాం తథా ధర్మఫలం భవేత్ ॥ **6.83.20** ॥ 3725

యస్మాదర్థా వివర్ధంతే యేష్వధర్మః ప్రతిష్ఠితః।
క్లిశ్యంతే ధర్మశీలాశ్చ తస్మాదేతౌ నిరర్థకౌ ॥ **6.83.21** ॥ 3726

వధ్యంతే పాపకర్మాణో యద్యధర్మేణ రాఘవ।
వధకర్మహతోఽధర్మః స హతః కం వధిష్యతి ॥ **6.83.22** ॥ 3727

అథవా విహితేనాయం హన్యతే హంతి చాపరం।
విధిః స లిప్యతే తేన న స పాపేన కర్మణా ॥ **6.83.23** ॥ 3728

అదృష్టప్రతికారేణ అవ్యక్తేనాసతా సతా।
కథం శక్యం పరం ప్రాప్తుం ధర్మేణారివికర్షణ ॥ **6.83.24** ॥ 3729

యది సత్ స్యాత్ సతాం ముఖ్య నాసత్ స్యాత్ తవ కించన।
త్వయా యదీదృశం ప్రాప్తం తస్మాత్ తన్నోపపద్యతే ॥ **6.83.25** ॥ 3730

అథవా దుర్బలః క్లీబో బలం ధర్మోఽనువర్తతే।
దుర్బలో హృతమర్యాదో న సేవ్య ఇతి మే మతిః ॥ **6.83.26** ॥ 3731

బలస్య యది చేద్ ధర్మో గుణభూతః పరాక్రమైః।
ధర్మముత్సృజ్య వర్తస్వ యథా ధర్మే తథా బలే ॥ **6.83.27** ॥ 3732

అథ చేత్ సత్యవచనం ధర్మః కిల పరంతప।
అనృతం త్వయ్యకరణే కిం న బద్ధస్త్వయా వినా ॥ **6.83.28** ॥ 3733

యది ధర్మో భవేద్ భూత అధర్మో వా పరంతప।
న స్మ హత్వా మునిం వజ్రీ కుర్యాదిజ్యాం శతక్రతుః ॥ **6.83.29** ॥ 3734

అధర్మసంశ్రితో ధర్మో వినాశయతి రాఘవ।
సర్వమేతద్ యథాకామం కాకుత్స్థ కురుతే నరః ॥ **6.83.30** ॥ 3735

మమ చేదం మతం తాత ధర్మోఽయమితి రాఘవ।
ధర్మమూలం త్వయా ఛిన్నం రాజ్యముత్సృజతా తదా ॥ **6.83.31** ॥ 3736

అర్థేభ్యోఽథ ప్రవృద్ధేభ్యః సంవృత్తేభ్యస్తతస్తతః।
క్రియాః సర్వాః ప్రవర్తంతే పర్వతేభ్య ఇవాపగాః ॥ **6.83.32** ॥ 3737

అర్థేన హి విముక్తస్య పురుషస్యాల్పచేతసః।
విచ్ఛిద్యంతే క్రియాః సర్వా గ్రీష్మే కుసరితో యథా ॥ **6.83.33** ॥ 3738

సోఽయమర్థం పరిత్యజ్య సుఖకామః సుఖైధితః।
పాపమాచరతే కర్తుం తదా దోషః ప్రవర్తతే ॥ **6.83.34** ॥ 3739

యస్యార్థాస్తస్య మిత్రాణి యస్యార్థాస్తస్య బాంధవాః।
యస్యార్థాః స పుమాన్ లోకే యస్యార్థాః స చ పండితః ॥ **6.83.35** ॥ 3740

యస్యార్థాః స చ విక్రాంతో యస్యార్థాః స చ బుద్ధిమాన్।
యస్యార్థాః స మహాభాగో యస్యార్థాః స గుణాధికః ॥ **6.83.36** ॥ 3741

అర్థస్యైతే పరిత్యాగే దోషాః ప్రవ్యాహృతా మయా।
రాజ్యముత్సృజతా ధీర యేన బుద్ధిస్త్వయా కృతా ॥ **6.83.37** ॥ 3742

యస్యార్థా ధర్మకామార్థాస్తస్య సర్వం ప్రదక్షిణం।
అధనేనార్థకామేన నార్థాః శక్యో విచిన్వతా ॥ **6.83.38** ॥ 3743

హర్షః కామశ్చ దర్పశ్చ ధర్మః క్రోధః శమో దమః।
అర్థాదేతాని సర్వాణి ప్రవర్తంతే నరాధిప ॥ **6.83.39** ॥ 3744

యేషాం నశ్యత్యయం లోకశ్చరతాం ధర్మచారిణాం।
తేఽర్థాస్త్వయి న దృశ్యంతే దుర్దినేషు యథా గ్రహాః ॥ **6.83.40** ॥ 3745

త్వయి ప్రవ్రజితే వీర గురోశ్చ వచనే స్థితే।
రక్షసాపహృతా భార్యా ప్రాణైః ప్రియతరా తవ ॥ **6.83.41** ॥ 3746

తదద్య విపులం వీర దుఃఖమింద్రజితా కృతం।
కర్మణా వ్యపనేష్యామి తస్మాదుత్తిష్ఠ రాఘవ ॥ **6.83.42** ॥ 3747

ఉత్తిష్ఠ నరశార్దూల దీర్ఘబాహో ధృతవ్రత।
కిమాత్మానం మహాత్మానమాత్మానం నావబుధ్యసే ॥ **6.83.43** ॥ 3748

అయమనఘ తవోదితః ప్రియార్థం
జనకసుతానిధనం నిరీక్ష్య రుష్టః।
సరథగజహయాం సరాక్షసేంద్రాం
భృశమిషుభిర్వినిపాతయామి లంకాం ॥ **6.83.44** ॥ 3749

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే త్ర్యశీతితమః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ చతురశీతితమః సర్గః ॥

విభీషణేన శ్రీరామం ప్రతీంద్రజితో మాయాయా రహస్యం వర్ణయిత్వా సీతా జీవతీతి విశ్వాసస్య దృఢీకరణం లక్ష్మణం చ నికుంభిలాం గమయితుం ప్రార్థనం

రామమాశ్వాసమానే తు లక్ష్మణే భ్రాతృవత్సలే।
నిక్షిప్య గుల్మాన్ స్వస్థానే తత్రాగచ్ఛద్ విభీషణః ॥ **6.84.1** ॥ 3750

నానాప్రహరణైర్వీరైశ్చతుర్భిరభిసంవృతః।
నీలాంజనచయాకారైర్మాతంగైరివ యూథపైః ॥ **6.84.2** ॥ 3751

సోఽభిగమ్య మహాత్మానం రాఘవం శోకలాలసం।
వానరాంశ్చాపి దదృశే బాష్పపర్యాకులేక్షణాన్ ॥ **6.84.3** ॥ 3752

రాఘవం చ మహాత్మానమిక్ష్వాకుకులనందనం।
దదర్శ మోహమాపన్నం లక్ష్మణస్యాంకమాశ్రితం ॥ **6.84.4** ॥ 3753

వ్రీడితం శోకసంతప్తం దృష్ట్వా రామం విభీషణః।
అంతర్దుఃఖేన దీనాత్మా కిమేతదితి సోఽబ్రవీత్ ॥ **6.84.5** ॥ 3754

విభీషణముఖం దృష్ట్వా సుగ్రీవం తాంశ్చ వానరాన్।
లక్ష్మణోవాచ మందార్థమిదం బాష్పపరిప్లుతః ॥ **6.84.6** ॥ 3755

హతా ఇంద్రజితా సీతా ఇతి శ్రుత్వైవ రాఘవః।
హనూమద్వచనాత్ సౌమ్య తతో మోహముపాశ్రితః ॥ **6.84.7** ॥ 3756

కథయంతం తు సౌమిత్రిం సన్నివార్య విభీషణః।
పుష్కలార్థమిదం వాక్యం విసంజ్ఞం రామమబ్రవీత్ ॥ **6.84.8** ॥ 3757

మనుజేంద్రార్తరూపేణ యదుక్తస్త్వం హనూమతా।
తదయుక్తమహం మన్యే సాగరస్యేవ శోషణం ॥ **6.84.9** ॥ 3758

అభిప్రాయం తు జానామి రావణస్య దురాత్మనః।
సీతాం ప్రతి మహాబాహో న చ ఘాతం కరిష్యతి ॥ **6.84.10** ॥ 3759

యాచ్యమానః సుబహుశో మయా హితచికీర్షుణా।
వైదేహీముత్సృజస్వేతి న చ తత్ కృతవాన్ వచః ॥ **6.84.11** ॥ 3760

నైవ సామ్నా న దానేన న భేదేన కుతో యుధా।
సా ద్రష్టుమపి శక్యేత నైవ చాన్యేన కేనచిత్ ॥ **6.84.12** ॥ 3761

వానరాన్ మోహయిత్వా తు ప్రతియాతః స రాక్షసః।
మాయామయీం మహాబాహో తాం విద్ధి జనకాత్మజాం ॥ **6.84.13** ॥ 3762

చైత్యం నికుంభిలామద్య ప్రాప్య హోమం కరిష్యతి।
హుతవానుపయాతో హి దేవైరపి సవాసవైః ॥ **6.84.14** ॥ 3763

దురాధర్షో భవత్యేష సంగ్రామే రావణాత్మజః।
తేన మోహయతా నూనమేషా మాయా ప్రయోజితా ॥ **6.84.15** ॥ 3764

విఘ్నమన్విచ్ఛతా తత్ర వానరాణాం పరాక్రమే।
ససైన్యాస్తత్ర గచ్ఛామో యావత్తన్న సమాప్యతే ॥ **6.84.16** ॥ 3765

త్యజైనం నరశార్దూల మిథ్యా సంతాపమాగతం।
సీదతే హి బలం సర్వం దృష్ట్వా త్వాం శోకకర్శితం ॥ **6.84.17** ॥ 3766

ఇహ త్వం స్వస్థహృదయస్తిష్ఠ సత్త్వసముచ్ఛ్రితః।
లక్ష్మణం ప్రేషయాస్మాభిః సహ సైన్యానుకర్షిభిః ॥ **6.84.18** ॥ 3767

ఏష తం నరశార్దూలో రావణిం నిశితైః శరైః।
త్యాజయిష్యతి తత్కర్మ తతో వధ్యో భవిష్యతి ॥ **6.84.19** ॥ 3768

తస్యైతే నిశితాస్తీక్ష్ణాః పత్రిపత్త్రాంగవాజినః।
పతత్త్రిణ ఇవాసౌమ్యాః శరాః పాస్యంతి శోణితం ॥ **6.84.20** ॥ 3769

తత్ సందిశ మహాబాహో లక్ష్మణం శుభలక్షణం।
రాక్షసస్య వినాశాయ వజ్రం వజ్రధరో యథా ॥ **6.84.21** ॥ 3770

మనుజవర న కాలవిప్రకర్షో
రిపునిధనం ప్రతి యత్నమోఽద్య కర్తుం।
త్వమతిసృజ రిపోర్వధాయ వజ్రం
దివిజరిపోర్మథనే యథా మహేంద్రః ॥ **6.84.22** ॥ 3771

సమాప్తకర్మా హి స రాక్షసర్షభో
భవత్యదృశ్యః సమరే సురాసురైః।
యుయుత్సతా తేన సమాప్తకర్మణా
భవేత్ సురాణామపి సంశయో మహాన్ ॥ **6.84.23** ॥ 3772

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే చతురశీతితమః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ పంచాశీతితమః సర్గః ॥

విభీషణకర్తృకానురోధేన శ్రీరామేణేంద్రజిద్వధాయ లక్ష్మణస్య ప్రేషణం లక్ష్మణస్య నికుంభిలాసమీపే గమనం

తస్య తద్ వచనం శ్రుత్వా రాఘవః శోకకర్శితః।
నోపధారయతే వ్యక్తం యదుక్తం తేన రక్షసా ॥ **6.85.1** ॥ 3773

తతో ధైర్యమవష్టభ్య రామః పరపురంజయః।
విభీషణముపాసీనమువాచ కపిసన్నిధౌ ॥ **6.85.2** ॥ 3774

నైరృతాధిపతే వాక్యం యదుక్తం తే విభీషణ।
భూయస్తచ్ఛ్రోతుమిచ్ఛామి బ్రూహి యత్తే వివక్షితం ॥ **6.85.3** ॥ 3775

రాఘవస్య వచః శ్రుత్వా వాక్యం వాక్యవిశారదః।
యత్ తత్ పునరిదం వాక్యం బభాషేఽథ విభీషణః ॥ **6.85.4** ॥ 3776

యథాఽఽజ్ఞప్తం మహాబాహో త్వయా గుల్మనివేశనం।
తత్ తథానుష్ఠితం వీర త్వద్వాక్యసమనంతరం ॥ **6.85.5** ॥ 3777

తాన్యనీకాని సర్వాణి విభక్తాని సమంతతః।
విన్యస్తా యూథపాశ్చైవ యథాన్యాయం విభాగశః ॥ **6.85.6** ॥ 3778

భూయస్తు మమ విజ్ఞాప్యం తచ్ఛ్రుణుష్వ మహాప్రభో।
త్వయ్యకారణసంతప్తే సంతప్తహృదయా వయం ॥ **6.85.7** ॥ 3779

త్యజ రాజన్నిమం శోకం మిథ్యా సంతాపమాగతం।
యదియం త్యజ్యతాం చింతా శత్రుహర్షవివర్ధినీ ॥ **6.85.8** ॥ 3780

ఉద్యమః క్రియతాం వీర హర్షః సముపసేవ్యతాం।
ప్రాప్తవ్యా యది తే సీతా హంతవ్యాశ్చ నిశాచరాః ॥ **6.85.9** ॥ 3781

రఘునందన వక్ష్యామి శ్రూయతాం మే హితం వచః।
సాధ్వయం యాతు సౌమిత్రిర్బలేన మహతా వృతః ॥ **6.85.10** ॥ 3782

నికుంభిలాయాం సంప్రాప్తం హంతుం రావణిమాహవే।
ధనుర్మండలనిర్ముక్తైరాశీవిషవిషోపమైః ॥ **6.85.11** ॥ 3783

శరైర్హంతుం మహేష్వాసో రావణిం సమితింజయః।
తేన వీరేణ తపసా వరదానాత్ స్వయంభువః।
అస్త్రం బ్రహ్మశిరః ప్రాప్తం కామగాశ్చ తురంగమాః ॥ **6.85.12** ॥ 3784

స ఏష కిల సైన్యేన ప్రాప్తః కిల నికుంభిలాం।
యద్యుత్తిష్ఠేత్ కృతం కర్మ హతాన్ సర్వాంశ్చ విద్ధి నః ॥ **6.85.13** ॥ 3785

నికుంభిలామసంప్రాప్తమకృతాగ్నిం చ యో రిపుః।
త్వామాతతాయినం హన్యాదింద్రశత్రో స తే వధః ॥ **6.85.14** ॥ 3786

వరో దత్తో మహాబాహో సర్వలోకేశ్వరేణ వై।
ఇత్యేవం విహితో రాజన్ వధస్తస్యైష ధీమతః ॥ **6.85.15** ॥ 3787

వధాయేంద్రజితో రామ సందిశస్వ మహాబలం।
హతే తస్మిన్ హతం విద్ధి రావణం ససుహృద్గణం ॥ **6.85.16** ॥ 3788

విభీషణవచః శ్రుత్వా రామో వాక్యమథాబ్రవీత్।
జానామి తస్య రౌద్రస్య మాయాం సత్యపరాక్రమ ॥ **6.85.17** ॥ 3789

స హి బ్రహ్మాస్త్రవిత్ ప్రాజ్ఞో మహామాయో మహాబలః।
కరోత్యసంజ్ఞాన్ సంగ్రామే దేవాన్ సవరుణానపి ॥ **6.85.18** ॥ 3790

తస్యాంతరిక్షే చరతః సరథస్య మహాయశః।
న గతిర్జ్ఞాయతే వీర సూర్యస్యేవాభ్రసంప్లవే ॥ **6.85.19** ॥ 3791

రాఘవస్తు రిపోర్జ్ఞాత్వా మాయావీర్యం దురాత్మనః।
లక్ష్మణం కీర్తిసంపన్నమిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ **6.85.20** ॥ 3792

యద్ వానరేంద్రస్య బలం తేన సర్వేణ సంవృతః।
హనూమత్ప్రముఖైశ్చైవ యూథపైః సహ లక్ష్మణ ॥ **6.85.21** ॥ 3793

జాంబవేనర్క్షపతినా సహ సైన్యేన సంవృతః।
జహి తం రాక్షససుతం మాయాబలసమన్వితం ॥ **6.85.22** ॥ 3794

అయం త్వాం సచివైః సార్ధం మహాత్మా రజనీచరః।
అభిజ్ఞస్తస్య మాయానాం పృష్ఠతోఽనుగమిష్యతి ॥ **6.85.23** ॥ 3795

రాఘవస్య వచః శ్రుత్వా లక్ష్మణః సవిభీషణః।
జగ్రాహ కార్ముకశ్రేష్ఠమన్యద్ భీమపరాక్రమః ॥ **6.85.24** ॥ 3796

సన్నద్ధః కవచీ ఖడ్గీ సశరీ వామచాపభృత్।
రామపాదావుపస్పృశ్య హృష్టః సౌమిత్రిరబ్రవీత్ ॥ **6.85.25** ॥ 3797

అద్య మత్కార్ముకోన్ముక్తాః శరా నిర్భిద్య రావణిం।
లంకామభిపతిష్యంతి హంసాః పుష్కరిణీమివ ॥ **6.85.26** ॥ 3798

అద్యైవ తస్య రౌద్రస్య శరీరం మామకాః శరాః।
విధమిష్యంతి భిత్త్వా తం మహాచాపగుణచ్యుతాః ॥ **6.85.27** ॥ 3799

ఏవముక్త్వా తు వచనం ద్యుతిమాన్ భ్రాతురగ్రతః।
స రావణివధాకాంక్షీ లక్ష్మణస్త్వరితం యయౌ ॥ **6.85.28** ॥ 3800

సోఽభివాద్య గురోః పాదౌ కృత్వా చాపి ప్రదక్షిణం।
నికుంభిలామభియయౌ చైత్యం రావణిపాలితం ॥ **6.85.29** ॥ 3801

విభీషణేన సహితో రాజపుత్రః ప్రతాపవాన్।
కృతస్వస్త్యయనో భ్రాత్రా లక్ష్మణస్త్వరితో యయౌ ॥ **6.85.30** ॥ 3802

వానరాణాం సహస్రైస్తు హనూమాన్ బహుభిర్వృతః।
విభీషణశ్చ సామాత్యో లక్ష్మణం త్వరితం యయౌ ॥ **6.85.31** ॥ 3803

మహతా హరిసైన్యేన సవేగమభిసంవృతః।
ఋక్షరాజబలం చైవ దదర్శ పథి విష్ఠితం ॥ **6.85.32** ॥ 3804

స గత్వా దూరమధ్వానం సౌమిత్రిర్మిత్రనందనః।
రాక్షసేంద్రబలం దూరాదపశ్యద్ వ్యూహమాశ్రితం ॥ **6.85.33** ॥ 3805

స సంప్రాప్య ధనుష్పాణిర్మాయాయోగమరిందమః।
తస్థౌ బ్రహ్మవిధానేన విజేతుం రఘునందనః ॥ **6.85.34** ॥ 3806

విభీషణేన సహితో రాజపుత్రః ప్రతాపవాన్।
అంగదేన చ వీరేణ తథానిలసుతేన చ ॥ **6.85.35** ॥ 3807

వివిధమమలశస్త్రభాస్వరం తద్
ధ్వజగహనం గహనం మహారథైశ్చ।
ప్రతిభయతమమప్రమేయవేగం
తిమిరమివ ద్విషతాం బలం వివేశ ॥ **6.85.36** ॥ 3808

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే పంచాశీతితమః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ షడశీతితమః సర్గః ॥

వానరరక్షసాం యుద్ధం హనుమతా రక్షఃసైన్యస్య సంహార ఇంద్రజితో యుద్ధాయాహ్వానం చ లక్ష్మణకర్తృకమింద్రజితో దర్శనం

అథ తస్యామవస్థాయాం లక్ష్మణం రావణానుజః।
పరేషామహితం వాక్యమర్థసాధకమబ్రవీత్ ॥ **6.86.1** ॥ 3809

యదేతద్ రాక్షసానీకం మేఘశ్యామం విలోక్యతే।
ఏతదాయోధ్యతాం శీఘ్రం కపిభిశ్చ శిలాయుధైః ॥ **6.86.2** ॥ 3810

తస్యానీకస్య మహతో భేదనే యత లక్ష్మణ।
రాక్షసేంద్రసుతోఽప్యత్ర భిన్నే దృశ్యో భవిష్యతి ॥ **6.86.3** ॥ 3811

స త్వమింద్రాశనిప్రఖ్యైః శరైరవకిరన్ పరాన్।
అభిద్రవాశు యావద్ వై నైతత్ కర్మ సమాప్యతే ॥ **6.86.4** ॥ 3812

జహి వీర దురాత్మానం మాయాపరమధార్మికం।
రావణిం క్రూరకర్మాణం సర్వలోకభయావహం ॥ **6.86.5** ॥ 3813

విభీషణవచః శ్రుత్వా లక్ష్మణః శుభలక్షణః।
ववర్ష శరవర్షేణ రాక్షసేంద్రసుతం ప్రతి ॥ **6.86.6** ॥ 3814

ఋక్షాః శాఖామృగాశ్చైవ ద్రుమప్రవరయోధినః।
అభ్యధావంత సహితాస్తదనీకమవస్థితం ॥ **6.86.7** ॥ 3815

రాక్షసాశ్చ శితైర్బాణైరసిభిః శక్తితోమరైః।
అభ్యవర్తంత సమరే కపిసైన్యజిఘాంసవః ॥ **6.86.8** ॥ 3816

స సంప్రహారస్తుములః సంజజ్ఞే కపిరక్షసాం।
శబ్దేన మహతా లంకాం నాదయన్ వై సమంతతః ॥ **6.86.9** ॥ 3817

శస్త్రైశ్చ వివిధాకారైః శితైర్బాణైశ్చ పాదపైః।
ఉద్యతైర్గిరిశృంగైశ్చ ఘోరైరాకాశమావృతం ॥ **6.86.10** ॥ 3818

రాక్షసా వానరేంద్రేషు వికృతాననబాహవః।
నివేశయంతః శస్త్రాణి చక్రుస్తే సుమహద్భయం ॥ **6.86.11** ॥ 3819

తథైవ సకలైర్వృక్షైర్గిరిశృంగైశ్చ వానరాః।
అభిజఘ్నుర్నిజఘ్నుశ్చ సమరే సర్వరాక్షసాన్ ॥ **6.86.12** ॥ 3820

ఋక్షవానరముఖ్యైశ్చ మహాకాయైర్మహాబలైః।
రక్షసాం యుధ్యమానానాం మహద్భయమజాయత ॥ **6.86.13** ॥ 3821

స్వమనీకం విషణ్ణం తు శ్రుత్వా శత్రుభిరర్దితం।
ఉదతిష్ఠత దుర్ధర్షః స కర్మణ్యననుష్ఠితే ॥ **6.86.14** ॥ 3822

వృక్షాంధకారాన్నిర్గత్య జాతక్రోధః స రావణిః।
ఆరురోహ రథం సజ్జం పూర్వయుక్తం సుసంయతం ॥ **6.86.15** ॥ 3823

స భీమకార్ముకశరః కృష్ణాంజనచయోపమః।
రక్తాస్యనయనో భీమో బభౌ మృత్యురివాంతకః ॥ **6.86.16** ॥ 3824

దృష్ట్వైవ తు రథస్థం తం పర్యవర్తత తద్ బలం।
రక్షసాం భీమవేగానాం లక్ష్మణేన యుయుత్సతాం ॥ **6.86.17** ॥ 3825

తస్మింస్తు కాలే హనుమానరుజత్ స దురాసదం।
ధరణీధరసంకాశో మహావృక్షమరిందమః ॥ **6.86.18** ॥ 3826

స రాక్షసానాం తత్ సైన్యం కాలాగ్నిరివ నిర్దహన్ ।
చకార బహుభిర్వృక్షైర్నిఃసంజ్ఞం యుధి వానరః ॥ **6.86.19** ॥ 3827

విధ్వంసయంతం తరసా దృష్ట్వైవ పవనాత్మజం ।
రాక్షసానాం సహస్రాణి హనూమంతమవాకిరన్ ॥ **6.86.20** ॥ 3828

శితశూలధరాః శూలైరసిభిశ్చాసిపాణయః ।
శక్తిహస్తాశ్చ శక్తీభిః పట్టిశైః పట్టిశాయుధాః ॥ **6.86.21** ॥ 3829

పరిఘైశ్చ గదాభిశ్చ కుంతైశ్చ శుభదర్శనైః ।
శతశశ్చ శతఘ్నీభిరాయసైరపి ముద్గరైః ॥ **6.86.22** ॥ 3830

ఘోరైః పరశుభిశ్చైవ భిందిపాలైశ్చ రాక్షసాః ।
ముష్టిభిర్వజ్రకల్పైశ్చ తలైరశనిసన్నిభైః ॥ **6.86.23** ॥ 3831

అభిజఘ్నుః సమాసాద్య సమంతాత్ పర్వతోపమం ।
తేషామపి చ సంక్రుద్ధశ్చకార కదనం మహత్ ॥ **6.86.24** ॥ 3832

స దదర్శ కపిశ్రేష్ఠమచలోపమమింద్రజిత్ ।
సూదమానమసంత్రస్తమమిత్రాన్ పవనాత్మజం ॥ **6.86.25** ॥ 3833

స సారథిమువాచేదం యాహి యత్రైష వానరః ।
క్షయమేవ హి నః కుర్యాద్ రాక్షసానాముపేక్షితః ॥ **6.86.26** ॥ 3834

ఇత్యుక్తః సారథిస్తేన యయౌ యత్ర స మారుతిః ।
వహన్ పరమదుర్ధర్షం స్థితమింద్రజితం రథే ॥ **6.86.27** ॥ 3835

సోఽభ్యుపేత్య శరాన్ ఖడ్గాన్ పట్టిశాంశ్చ పరశ్వధాన్ ।
అభ్యవర్షత దుర్ధర్షః కపిమూర్ధని రాక్షసః ॥ **6.86.28** ॥ 3836

తాని శస్త్రాణి ఘోరాణి ప్రతిగృహ్య స మారుతిః ।
రోషేణ మహతావిష్టో వాక్యం చేదమువాచ హ ॥ **6.86.29** ॥ 3837

యుధ్యస్వ యది శూరోఽసి రావణాత్మజ దుర్మతే ।
వాయుపుత్రం సమాసాద్య న జీవన్ ప్రతియాస్యసి ॥ **6.86.30** ॥ 3838

బాహుభ్యాం సంప్రయుధ్యస్వ యది మే ద్వంద్వమాహవే ।
వేగం సహస్వ దుర్బుద్ధే తతస్త్వం రక్షసాం వరః ॥ **6.86.31** ॥ 3839

హనూమంతం జిఘాంసంతం సముద్యతశరాసనం ।
రావణాత్మజమాచష్టే లక్ష్మణాయ విభీషణః ॥ **6.86.32** ॥ 3840

యః స వాసవనిర్జేతా రావణస్యాత్మసంభవః ।
స ఏష రథమాస్థాయ హనూమంతం జిఘాంసతి ॥ **6.86.33** ॥ 3841

తమప్రతిమసంస్థానైః శరైః శత్రునివారణైః ।
జీవితాంతకరైర్ఘోరైః సౌమిత్రే రావణిం జహి ॥ **6.86.34** ॥ 3842

ఇత్యేవముక్తస్తు తదా మహాత్మా
విభీషణేనారివిభీషణేన ।
దదర్శ తం పర్వతసన్నికాశం
రథస్థితం భీమబలం నదంతం ॥ **6.86.35** ॥ 3843

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే షడశీతితమః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ సప్తాశీతితమః సర్గః ॥

ఇంద్రజిద్విభీషణయోః సరోషః సంవాదః

ఏవముక్త్వా తు సౌమిత్రిం జాతహర్షో విభీషణః।
ధనుష్పాణిం తమాదాయ త్వరమాణో జగామ సః ॥ **6.87.1** ॥ 3844

అవిదూరం తతో గత్వా ప్రవిశ్య తు మహద్ వనం।
అదర్శయత తత్కర్మ లక్ష్మణాయ విభీషణః ॥ **6.87.2** ॥ 3845

నీలజీమూతసంకాశం న్యగ్రోధం భీమదర్శనం।
తేజస్వీ రావణభ్రాతా లక్ష్మణాయ న్యవేదయత్ ॥ **6.87.3** ॥ 3846

ఇహోపహారం భూతానాం బలవాన్ రావణాత్మజః।
ఉపహృత్య తతః పశ్చాత్ సంగ్రామమభివర్తతే ॥ **6.87.4** ॥ 3847

అదృశ్యః సర్వభూతానాం తతో భవతి రాక్షసః।
నిహంతి సమరే శత్రూన్ బధ్నాతి చ శరోత్తమైః ॥ **6.87.5** ॥ 3848

తమప్రవిష్టం న్యగ్రోధం బలినం రావణాత్మజం।
విధ్వంసయ శరైర్దీప్తైః సరథం సాశ్వసారథిం ॥ **6.87.6** ॥ 3849

తథేత్యుక్త్వా మహాతేజాః సౌమిత్రిర్మిత్రనందనః।
బభూవావస్థితస్తత్ర చిత్రం విస్ఫారయన్ ధనుః ॥ **6.87.7** ॥ 3850

స రథేనాగ్నివర్ణేన బలవాన్ రావణాత్మజః।
ఇంద్రజిత్ కవచీ ఖడ్గీ సధ్వజః ప్రత్యదృశ్యత ॥ **6.87.8** ॥ 3851

తమువాచ మహాతేజాః పౌలస్త్యమపరాజితం ।
సమాహ్వయే త్వాం సమరే సమ్యగ్ యుద్ధం ప్రయచ్ఛ మే ॥ **6.87.9** ॥ 3852

ఏవముక్తో మహాతేజా మనస్వీ రావణాత్మజః ।
అబ్రవీత్ పరుషం వాక్యం తత్ర దృష్ట్వా విభీషణం ॥ **6.87.10** ॥ 3853

ఇహ త్వం జాతసంవృద్ధః సాక్షాద్ భ్రాతా పితుర్మమ ।
కథం ద్రుహ్యసి పుత్రస్య పితృవ్యో మమ రాక్షస ॥ **6.87.11** ॥ 3854

న జ్ఞాతిత్వం న సౌహార్దం న జాతిస్తవ దుర్మతే ।
ప్రమాణం న చ సౌదర్యం న ధర్మో ధర్మదూషణ ॥ **6.87.12** ॥ 3855

శోచ్యస్త్వమసి దుర్బుద్ధే నిందనీయశ్చ సాధుభిః ।
యస్త్వం స్వజనముత్సృజ్య పరభృత్యత్వమాగతః ॥ **6.87.13** ॥ 3856

నైతచ్ఛిథిలయా బుద్ధ్యా త్వం వేత్సి మహదంతరం ।
క్వ చ స్వజనసంవాసః క్వ చ నీచ పరాశ్రయః ॥ **6.87.14** ॥ 3857

గుణవాన్ వా పరజనః స్వజనో నిర్గుణోఽపి వా ।
నిర్గుణః స్వజనః శ్రేయాన్ యః పరః పర ఏవ సః ॥ **6.87.15** ॥ 3858

యః స్వపక్షం పరిత్యజ్య పరపక్షం నిషేవతే ।
స స్వపక్షే క్షయం యాతే పశ్చాత్ తైరేవ హన్యతే ॥ **6.87.16** ॥ 3859

నిరనుక్రోశతా చేయం యాదృశీ తే నిశాచర ।
స్వజనేన త్వయా శక్యం పౌరుషం రావణానుజ ॥ **6.87.17** ॥ 3860

ఇత్యుక్తో భ్రాతృపుత్రేణ ప్రత్యువాచ విభీషణః ।
అజానన్నివ మచ్ఛీలం కిం రాక్షస వికత్థసే ॥ **6.87.18** ॥ 3861

రాక్షసేంద్రసుతాసాధో పారుష్యం త్యజ గౌరవాత్ ।
కులే యద్యప్యహం జాతో రక్షసాం క్రూరకర్మణాం ।
గుణో యః ప్రథమో నౄణాం తన్మే శీలమరాక్షసం ॥ **6.87.19** ॥ 3862

న రమే దారుణేనాహం న చాధర్మేణ వై రమే।
భ్రాత్రా విషమశీలోఽపి కథం భ్రాతా నిరస్యతే ॥ **6.87.20** ॥ 3863

ధర్మాత్ ప్రచ్యుతశీలం హి పురుషం పాపనిశ్చయం।
త్యక్త్వా సుఖమవాప్నోతి హస్తాదాశీవిషం యథా ॥ **6.87.21** ॥ 3864

పరస్వహరణే యుక్తం పరదారాభిమర్శకం।
త్యాజ్యమాహుర్దురాత్మానం వేశ్మ ప్రజ్వలితం యథా ॥ **6.87.22** ॥ 3865

పరస్వానాం చ హరణం పరదారాభిమర్శనం।
సుహృదామతిశంకా చ త్రయో దోషాః క్షయావహాః ॥ **6.87.23** ॥ 3866

మహర్షీణాం వధో ఘోరః సర్వదేవైశ్చ విగ్రహః।
అభిమానశ్చ రోషశ్చ వైరిత్వం ప్రతికూలతా ॥ **6.87.24** ॥ 3867

ఏతే దోషా మమ భ్రాతుర్జీవితైశ్వర్యనాశనాః।
గుణాన్ ప్రచ్ఛాదయామాసుః పర్వతానివ తోయదాః ॥ **6.87.25** ॥ 3868

దోషైరేతైః పరిత్యక్తో మయా భ్రాతా పితా తవ।
నేయమస్తి పురీ లంకా న చ త్వం న చ తే పితా ॥ **6.87.26** ॥ 3869

అతిమానశ్చ బాలశ్చ దుర్వినీతశ్చ రాక్షస।
బద్ధస్త్వం కాలపాశేన బ్రూహి మాం యద్ యదిచ్ఛసి ॥ **6.87.27** ॥ 3870

అద్యేహ వ్యసనం ప్రాప్తం యన్మాం పరుషముక్తవాన్।
ప్రవేష్టుం న త్వయా శక్యం న్యగ్రోధం రాక్షసాధమ ॥ **6.87.28** ॥ 3871

ధర్షయిత్వా చ కాకుత్స్థం న శక్యం జీవితుం త్వయా।
యుధ్యస్వ నరదేవేన లక్ష్మణేన రణే సహ।
హతస్త్వం దేవతాకార్యం కరిష్యసి యమక్షయం ॥ **6.87.29** ॥ 3872

నిదర్శయ స్వాత్మబలం సముద్యతం
కురుష్వ సర్వాయుధసాయకవ్యయం।
న లక్ష్మణస్యైత్య హి బాణగోచరం
త్వమద్య జీవన్ సబలో గమిష్యసి ॥ **6.87.30** ॥ 3873

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే సప్తాశీతితమః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ అష్టాశీతితమః సర్గః ॥

లక్ష్మణేంద్రజితో రుషా సంవాదో మిథో యుద్ధం చ

విభీషణవచః శ్రుత్వా రావణిః క్రోధమూర్చ్ఛితః।
అబ్రవీత్ పరుషం వాక్యం క్రోధేనాభ్యుత్పపాత చ ॥ **6.88.1** ॥ 3874

ఉద్యతాయుధనిస్త్రింశో రథే సుసమలంకృతే।
కాలాశ్వయుక్తే మహతి స్థితః కాలాంతకోపమః ॥ **6.88.2** ॥ 3875

మహాప్రమాణముద్యమ్య విపులం వేగవద్ దృఢం।
ధనుర్భీమబలో భీమం శరాంశ్చామిత్రనాశనాన్ ॥ **6.88.3** ॥ 3876

తం దదర్శ మహేష్వాసో రథస్థః సమలంకృతః।
అలంకృతమమిత్రఘ్నో రావణస్యాత్మజో బలీ ॥ **6.88.4** ॥ 3877

హనూమత్పృష్ఠమారూఢముదయస్థరవిప్రభం।
ఉవాచైనం సుసంరబ్ధః సౌమిత్రిం సవిభీషణం ॥ **6.88.5** ॥ 3878

తాంశ్చ వానరశార్దూలాన్ పశ్యధ్వం మే పరాక్రమం।
అద్య మత్కార్ముకోత్సృష్టం శరవర్షం దురాసదం ॥ **6.88.6** ॥ 3879

ముక్తవర్షమివాకాశే ధారయిష్యథ సంయుగే।
అద్య వో మామకా బాణా మహాకార్ముకనిఃసృతాః।
విధమిష్యంతి గాత్రాణి తూలరాశిమివానలః ॥ **6.88.7** ॥ 3880

తీక్ష్ణసాయకనిర్భిన్నాఞ్శూలశక్త్యృష్టితోమరైః।
అద్య వో గమయిష్యామి సర్వానేవ యమక్షయం ॥ **6.88.8** ॥ 3881

సృజతః శరవర్షాణి క్షిప్రహస్తస్య సంయుగే।
జీమూతస్యేవ నదతః కః స్థాస్యతి మమాగ్రతః ॥ **6.88.9** ॥ 3882

రాత్రియుద్ధే తదా పూర్వం వజ్రాశనిసమైః శరైః।
శాయితౌ తౌ మయా భూయో విసంజ్ఞౌ సపురఃసరౌ ॥ **6.88.10** ॥ 3883

స్మృతిర్న తేఽస్తి వా మన్యే వ్యక్తం యాతో యమక్షయం।
ఆశీవిషసమం క్రుద్ధం యన్మాం యోద్ధుముపస్థితః ॥ **6.88.11** ॥ 3884

తచ్ఛ్రుత్వా రాక్షసేంద్రస్య గర్జితం రాఘవస్తదా।
అభీతవదనః క్రుద్ధో రావణిం వాక్యమబ్రవీత్ ॥ **6.88.12** ॥ 3885

ఉక్తశ్చ దుర్గమః పారః కార్యాణాం రాక్షస త్వయా।
కార్యాణాం కర్మణా పారం యో గచ్ఛతి స బుద్ధిమాన్ ॥ **6.88.13** ॥ 3886

స త్వమర్థస్య హీనార్థో దురవాపస్య కేనచిత్।
వాచా వ్యాహృత్య జానీషే కృతార్థోఽస్మీతి దుర్మతే ॥ **6.88.14** ॥ 3887

అంతర్ధానగతేనాజౌ యత్త్వయా చరితస్తదా।
తస్కరాచరితో మార్గో నైష వీరనిషేవితః ॥ **6.88.15** ॥ 3888

యథా బాణపథం ప్రాప్య స్థితోఽస్మి తవ రాక్షస।
దర్శయస్వాద్య తత్తేజో వాచా త్వం కిం వికత్థసే ॥ **6.88.16** ॥ 3889

ఏవముక్తో ధనుర్భీమం పరామృశ్య మహాబలః।
ససర్జ నిశితాన్ బాణానింద్రజిత్ సమితింజయః ॥ **6.88.17** ॥ 3890

తేన సృష్టా మహావేగాః శరాః సర్పవిషోపమాః।
సంప్రాప్య లక్ష్మణం పేతుః శ్వసంత ఇవ పన్నగాః ॥ **6.88.18** ॥ 3891

శరైరతిమహావేగైర్వేగవాన్ రావణాత్మజః।
సౌమిత్రిమింద్రజిద్ యుద్ధే వివ్యాధ శుభలక్షణం ॥ **6.88.19** ॥ 3892

స శరైరతివిద్ధాంగో రుధిరేణ సముక్షితః।
శుశుభే లక్ష్మణః శ్రీమాన్ విధూమ ఇవ పావకః ॥ **6.88.20** ॥ 3893

ఇంద్రజిత్ త్వాత్మనః కర్మ ప్రసమీక్ష్యాభిగమ్య చ।
వినద్య సుమహానాదమిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ **6.88.21** ॥ 3894

పత్రిణః శితధారాస్తే శరా మత్కార్ముకచ్యుతాః।
ఆదాస్యంతేఽద్య సౌమిత్రే జీవితం జీవితాంతకాః ॥ **6.88.22** ॥ 3895

అద్య గోమాయుసంఘాశ్చ శ్యేనసంఘాశ్చ లక్ష్మణ।
గృధ్రాశ్చ నిపతంతు త్వాం గతాసుం నిహతం మయా ॥ **6.88.23** ॥ 3896

క్షత్రబంధుం సదానార్యం రామః పరమదుర్మతిః।
భక్తం భ్రాతరమద్యైవ త్వాం ద్రక్ష్యతి హతం మయా ॥ **6.88.24** ॥ 3897

విస్రస్తకవచం భూమౌ వ్యపవిద్ధశరాసనం।
హృతోత్తమాంగం సౌమిత్రే త్వామద్య నిహతం మయా ॥ **6.88.25** ॥ 3898

ఇతి బ్రువాణం సంక్రుద్ధః పరుషం రావణాత్మజం।
హేతుమద్ వాక్యమర్థజ్ఞో లక్ష్మణః ప్రత్యువాచ హ ॥ **6.88.26** ॥ 3899

వాగ్బలం త్యజ దుర్బుద్ధే క్రూరకర్మన్ హి రాక్షస।
అథ కస్మాద్ వదస్యేతత్ సంపాదయ సుకర్మణా ॥ **6.88.27** ॥ 3900

అకృత్వా కత్థసే కర్మ కిమర్థమిహ రాక్షస।
కురు తత్ కర్మ యేనాహం శ్రద్ధేయం తవ కత్థనం ॥ **6.88.28** ॥ 3901

అనుక్త్వా పరుషం వాక్యం కించిదప్యనవక్షిపన్।
అవికత్థన్ వధిష్యామి త్వాం పశ్య పురుషాదన ॥ **6.88.29** ॥ 3902

ఇత్యుక్త్వా పంచ నారాచానాకర్ణాపూరితాఞ్ఛరాన్ ।
విజఘాన మహావేగాల్లక్ష్మణో రాక్షసోరసి ॥ **6.88.30** ॥ 3903

సుపత్రవాజితా బాణా జ్వలితా ఇవ పన్నగాః ।
నైరృతోరస్యభాసంత సవితూ రశ్మయో యథా ॥ **6.88.31** ॥ 3904

స శరైరాహతస్తేన సరోషో రావణాత్మజః ।
సుప్రయుక్తైస్త్రిభిర్బాణైః ప్రతివివ్యాధ లక్ష్మణం ॥ **6.88.32** ॥ 3905

స బభూవ మహాభీమో నరరాక్షససింహయోః ।
విమర్దస్తుములో యుద్ధే పరస్పరజయైషిణోః ॥ **6.88.33** ॥ 3906

విక్రాంతౌ బలసంపన్నావుభౌ విక్రమశాలినౌ ।
ఊభౌ పరమదుర్జేయావతుల్యబలతేజసౌ ॥ **6.88.34** ॥ 3907

యుయుధాతే తదా వీరౌ గ్రహావివ నభోగతౌ ।
బలవృత్రావివ హి తౌ యుధి వై దుష్ప్రధర్షణౌ ॥ **6.88.35** ॥ 3908

యుయుధాతే మహాత్మానౌ తదా కేసరిణావివ ।
బహూనవసృజంతౌ హి మార్గణౌఘానవస్థితౌ ।
నరరాక్షసముఖ్యౌ తౌ ప్రహృష్టావభ్యయుధ్యతాం ॥ **6.88.36** ॥ 3909

తతః శరాన్ దాశరథిః సంధాయామిత్రకర్షణః ।
ససర్జ రాక్షసేంద్రాయ క్రుద్ధః సర్ప ఇవ శ్వసన్ ॥ **6.88.37** ॥ 3910

తస్య జ్యాతలనిర్ఘోషం స శ్రుత్వా రాక్షసాధిపః ।
వివర్ణవదనో భూత్వా లక్ష్మణం సముదైక్షత ॥ **6.88.38** ॥ 3911

వివర్ణవదనం దృష్ట్వా రాక్షసం రావణాత్మజం ।
సౌమిత్రిం యుద్ధసంయుక్తం ప్రత్యువాచ విభీషణః ॥ **6.88.39** ॥ 3912

నిమిత్తాన్యుప పశ్యామి యాన్యస్మిన్ రావణాత్మజే।
త్వర తేన మహాబాహో భగ్న ఏష న సంశయః ॥ **6.88.40** ॥ 3913

తతః సంధాయ సౌమిత్రిః శరానాశీవిషోపమాన్।
ముమోచ విశిఖాంస్తస్మిన్ సర్పానివ విషోల్బణాన్ ॥ **6.88.41** ॥ 3914

శక్రాశనిసమస్పర్శైర్లక్ష్మణేనాహతః శరైః।
ముహూర్తమభవన్మూఢః సర్వసంక్షుభితేంద్రియః ॥ **6.88.42** ॥ 3915

ఉపలభ్య ముహూర్తేన సంజ్ఞాం ప్రత్యాగతేంద్రియః।
దదర్శావస్థితం వీరమాజౌ దశరథాత్మజం।
సోఽభిచక్రామ సౌమిత్రిం రోషాత్ సంరక్తలోచనః ॥ **6.88.43** ॥ 3916

అంబ్రవీచ్చైనమాసాద్య పునః స పరుషం వచః।
కిం న స్మరసి తద్ యుద్ధే ప్రథమే మత్పరాక్రమం।
నిబద్ధస్త్వం సహ భ్రాత్రా యదా యుధి విచేష్టసే ॥ **6.88.44** ॥ 3917

యువాం ఖలు మహాయుద్ధే వజ్రాశనిసమైః శరైః।
శాయితౌ ప్రథమం భూమౌ విసంజ్ఞౌ సపురఃసరౌ ॥ **6.88.45** ॥ 3918

స్మృతిర్వా నాస్తి తే మన్యే వ్యక్తం వా యమసాదనం।
గంతుమిచ్ఛసి యన్మాం త్వమాధర్షయితుమిచ్ఛసి ॥ **6.88.46** ॥ 3919

యది తే ప్రథమే యుద్ధే న దృష్టో మత్పరాక్రమః।
అద్య త్వాం దర్శయిష్యామి తిష్ఠేదానీం వ్యవస్థితః ॥ **6.88.47** ॥ 3920

ఇత్యుక్త్వా సప్తభిర్బాణైరభివివ్యాధ లక్ష్మణం।
దశభిస్తు హనూమంతం తీక్ష్ణధారైః శరోత్తమైః ॥ **6.88.48** ॥ 3921

తతః శరశతేనైవ సుప్రయుక్తేన వీర్యవాన్।
క్రోధాద్ ద్విగుణసంరబ్ధో నిర్బిభేద విభీషణం ॥ **6.88.49** ॥ 3922

తద్ దృష్ట్వేంద్రజితా కర్మ కృతం రామానుజస్తదా।
అచింతయిత్వా ప్రహసన్నైతత్ కించిదితి బ్రువన్ ॥ **6.88.50** ॥ 3923

ముమోచ చ శరాన్ ఘోరాన్ సంగృహ్య నరపుంగవః।
అభీతవదనః క్రుద్ధో రావణిం లక్ష్మణో యుధి ॥ **6.88.51** ॥ 3924

నైవం రణగతాః శూరాః ప్రహరంతి నిశాచర।
లఘువశ్చాల్పవీర్యాశ్చ శరా హీమే సుఖాస్తవ ॥ **6.88.52** ॥ 3925

నైవం శూరాస్తు యుధ్యంతే సమరే యుద్ధకాంక్షిణః।
ఇత్యేవం తం బ్రువన్ ధన్వీ శరైరభివవర్ష హ ॥ **6.88.53** ॥ 3926

తస్య బాణైః సువిధ్వస్తం కవచం కాంచనం మహత్।
వ్యశీర్యత రథోపస్థే తారాజాలమివాంబరాత్ ॥ **6.88.54** ॥ 3927

విధూతవర్మా నారాచైర్బభూవ స కృతవ్రణః।
ఇంద్రజిత్ సమరే వీరః ప్రత్యూషే భానుమానివ ॥ **6.88.55** ॥ 3928

తతః శరసహస్రేణ సంక్రుద్ధో రావణాత్మజః।
బిభేద సమరే వీరో లక్ష్మణం భీమవిక్రమః ॥ **6.88.56** ॥ 3929

వ్యశీర్యత మహద్దివ్యం కవచం లక్ష్మణస్య తు।
కృతప్రతికృతాన్యోన్యం బభూవతురరిందమౌ ॥ **6.88.57** ॥ 3930

అభీక్ష్ణం నిఃశ్వసంతౌ తౌ యుధ్యేతాం తుములం యుధి।
శరసంకృత్తసర్వాంగౌ సర్వతో రుధిరోక్షితౌ ॥ **6.88.58** ॥ 3931

సుదీర్ఘకాలం తౌ వీరావన్యోన్యం నిశితైః శరైః।
తతక్షతుర్మహాత్మానౌ రణకర్మవిశారదౌ।
బభూవతుశ్చాత్మజయే యత్తౌ భీమపరాక్రమౌ ॥ **6.88.59** ॥ 3932

తౌ శరౌఘైస్తథాకీర్ణౌ నికృత్తకవచధ్వజౌ।
సృజంతౌ రుధిరం చోష్ణం జలం ప్రస్రవణావివ ॥ **6.88.60** ॥ 3933

శరవర్షం తతో ఘోరం ముంచతోర్భీమనిఃస్వనం।
సాసారయోరివాకాశే నీలయోః కాలమేఘయోః ॥ **6.88.61** ॥ 3934

తయోరథ మహాన్ కాలో వ్యతీయాద్ యుధ్యమానయోః।
న చ తౌ యుద్ధవైముఖ్యం క్లమం చాప్యుపజగ్మతుః ॥ **6.88.62** ॥ 3935

అస్త్రాణ్యస్త్రవిదాం శ్రేష్ఠౌ దర్శయంతౌ పునః పునః।
శరానుచ్చావచాకారానంతరిక్షే బబంధతుః ॥ **6.88.63** ॥ 3936

వ్యపేతదోషమస్యంతౌ లఘు చిత్రం చ సుష్ఠు చ।
ఉభౌ తు తుములం ఘోరం చక్రతుర్నరరాక్షసౌ ॥ **6.88.64** ॥ 3937

తయోః పృథక్ పృథగ్ భీమః శుశ్రువే తలనిస్వనః।
స కంపం జనయామాస నిర్ఘాత ఇవ దారుణః ॥ **6.88.65** ॥ 3938

తయోః స భ్రాజతే శబ్దస్తథా సమరమత్తయోః।
సుఘోరయోర్నిష్టనతోర్గగనే మేఘయోరివ ॥ **6.88.66** ॥ 3939

సువర్ణపుంఖైర్నారాచైర్బలవంతౌ కృతవ్రణౌ।
ప్రసుస్రువాతే రుధిరం కీర్తిమంతౌ జయే ధృతౌ ॥ **6.88.67** ॥ 3940

తే గాత్రయోర్నిపతితా రుక్మపుంఖాః శరా యుధి।
అసృగ్దిగ్ధా వినిష్పేతుర్విశుద్ధరణీతలం ॥ **6.88.68** ॥ 3941

అన్యే సునిశితైః శస్త్రైరాకాశే సంజఘట్టిరే।
బభంజుశ్చిచ్ఛిదుశ్చైవ తయోర్బాణాః సహస్రశః ॥ **6.88.69** ॥ 3942

స బభూవ రణో ఘోరస్తయోర్బాణమయశ్చయః।
అగ్నిభ్యామివ దీప్తాభ్యాం సత్రే కుశమయశ్చ యః ॥ **6.88.70** ॥ 3943

తయోః కృతవ్రణౌ దేహౌ శుశుభాతే మహాత్మనోః।
సుపుష్పావివ నిష్పత్రౌ వనే కింశుకశాల్మలీ ॥ **6.88.71** ॥ 3944

చక్రతుస్తుములం ఘోరం సన్నిపాతం ముహుర్ముహుః।
ఇంద్రజిల్లక్ష్మణశ్చైవ పరస్పరజయైషిణౌ ॥ **6.88.72** ॥ 3945

లక్ష్మణో రావణిం యుద్ధే రావణిశ్చాపి లక్ష్మణం।
అన్యోన్యం తావభిఘ్నంతౌ న శ్రమం ప్రతిపద్యతాం ॥ **6.88.73** ॥ 3946

బాణజాలైః శరీరస్థైరవగాఢైస్తరస్వినౌ।
శుశుభాతే మహావీర్యౌ ప్రరూఢావివ పర్వతౌ ॥ **6.88.74** ॥ 3947

తయో రుధిరసిక్తాని సంవృతాని శరైర్భృశం।
బభ్రాజుః సర్వగాత్రాణి జ్వలంత ఇవ పావకాః ॥ **6.88.75** ॥ 3948

తయోరథ మహాన్ కాలో వ్యతీయాద్ యుధ్యమానయోః।
న చ తౌ యుద్ధవైముఖ్యం శ్రమం చాప్యభిజగ్మతుః ॥ **6.88.76** ॥ 3949

అథ సమరపరిశ్రమం నిహంతుం
సమరముఖేష్వజితస్య లక్ష్మణస్య।
ప్రియహితముపపాదయన్ మహాత్మా
సమరముపేత్య విభీషణోఽవతస్థే ॥ **6.88.77** ॥ 3950

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే అష్టాశీతితమః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ ఏకోననవతితమః సర్గః ॥

విభీషణస్య రక్షఃసు ప్రహారస్తేన వానరయూథపానాం ప్రోత్సాహనం లక్ష్మణేనేంద్రజితః సారథేర్వధో వానరైస్తదీయానామశ్వానాం వినిపాతనం

యుధ్యమానౌ తతో దృష్ట్వా ప్రసక్తౌ నరరాక్షసౌ ।
ప్రభిన్నావివ మాతంగౌ పరస్పరజయైషిణౌ ॥ **6.89.1** ॥ 3951

తయోర్యుద్ధం ద్రష్టుకామో వరచాపధరో బలీ ।
శూరః స రావణభ్రాతా తస్థౌ సంగ్రామమూర్ధని ॥ **6.89.2** ॥ 3952

తతో విస్ఫారయామాస మహద్ ధనురవస్థితః ।
ఉత్ససర్జ చ తీక్ష్ణాగ్రాన్ రాక్షసేషు మహాశరాన్ ॥ **6.89.3** ॥ 3953

తే శరాః శిఖిసంస్పర్శా నిపతంతః సమాహితాః ।
రాక్షసాన్ ద్రావయామాసుర్వజ్రాణీవ మహాగిరీన్ ॥ **6.89.4** ॥ 3954

విభీషణస్యానుచరాస్తేఽపి శూలాసిపట్టిశైః ।
చిచ్ఛిదుః సమరే వీరాన్ రాక్షసాన్ రాక్షసోత్తమాః ॥ **6.89.5** ॥ 3955

రాక్షసైస్తైః పరివృతః స తదా తు విభీషణః ।
బభౌ మధ్యే ప్రధృష్టానాం కలభానామివ ద్విపః ॥ **6.89.6** ॥ 3956

తతః సంచోదమానో వై హరీన్ రక్షోవధప్రియాన్ ।
ఉవాచ వచనం కాలే కాలజ్ఞో రక్షసాం వరః ॥ **6.89.7** ॥ 3957

ఏకోఽయం రాక్షసేంద్రస్య పరాయణమవస్థితః।
ఏతచ్ఛేషం బలం తస్య కిం తిష్ఠత హరీశ్వరాః ॥ **6.89.8** ॥ 3958

అస్మింశ్చ నిహతే పాపే రాక్షసే రణమూర్ధని।
రావణం వర్జయిత్వా తు శేషమస్య బలం హతం ॥ **6.89.9** ॥ 3959

ప్రహస్తో నిహతో వీరో నికుంభశ్చ మహాబలః।
కుంభకర్ణశ్చ కుంభశ్చ ధూమ్రాక్షశ్చ నిశాచరః ॥ **6.89.10** ॥ 3960

జంబుమాలీ మహామాలీ తీక్ష్ణవేగోఽశనిప్రభః।
సుప్తఘ్నో యజ్ఞకోపశ్చ వజ్రదంష్ట్రశ్చ రాక్షసః ॥ **6.89.11** ॥ 3961

సంహ్రాదీ వికటోఽరిఘ్నస్తపనో మంద ఏవ చ।
ప్రఘాసః ప్రఘసశ్చైవ ప్రజంఘో జంఘ ఏవ చ ॥ **6.89.12** ॥ 3962

అగ్నికేతుశ్చ దుర్ధర్షో రశ్మికేతుశ్చ వీర్యవాన్।
విద్యుజ్జిహ్వో ద్విజిహ్వశ్చ సూర్యశత్రుశ్చ రాక్షసః ॥ **6.89.13** ॥ 3963

అకంపనః సుపార్శ్వశ్చ చక్రమాలీ చ రాక్షసః।
కంపనః సత్త్వవంతౌ తౌ దేవాంతకనరాంతకౌ ॥ **6.89.14** ॥ 3964

ఏతాన్ నిహత్యాతిబలాన్ బహూన్ రాక్షససత్తమాన్।
బాహుభ్యాం సాగరం తీర్త్వా లంఘ్యతాం గోష్పదం లఘు ॥ **6.89.15** ॥ 3965

ఏతావదేవ శేషం వో జేతవ్యమితి వానరాః।
హతాః సర్వే సమాగమ్య రాక్షసా బలదర్పితాః ॥ **6.89.16** ॥ 3966

అయుక్తం నిధనం కర్తుం పుత్రస్య జనితుర్మమ।
ఘృణామపాస్య రామార్థే నిహన్యాం భ్రాతురాత్మజం ॥ **6.89.17** ॥ 3967

హంతుకామస్య మే బాష్పం చక్షుశ్చైవ నిరుధ్యతి।
తమేవైష మహాబాహుర్లక్ష్మణః శమయిష్యతి ॥ **6.89.18** ॥ 3968

వానరా ఘ్నత సంభూయ భృత్యానస్య సమీపగాన్ ।
ఇతి తేనాతియశసా రాక్షసేనాభిచోదితాః ॥ **6.89.19** ॥ 3969

వానరేంద్రా జహృషిరే లాంగూలాని చ వివ్యధుః ।
తతస్తు కపిశార్దూలాః క్ష్వేడంతశ్చ పునః పునః ।
ముముచుర్వివిధాన్ నాదాన్ మేఘూన్ దృష్ట్వేవ బర్హిణః ॥ **6.89.20** ॥ 3970

జాంబవానపి తైః సర్వైః స్వయూథ్యైరభిసంవృతః ।
తేఽశ్మభిస్తాడయామాసుర్నఖైర్దంతైశ్చ రాక్షసాన్ ॥ **6.89.21** ॥ 3971

నిఘ్నంతమృక్షాధిపతిం రాక్షసాస్తే మహాబలాః ।
పరివవ్రుర్భయం త్యక్త్వా తమనేకవిధాయుధాః ॥ **6.89.22** ॥ 3972

శరైః పరశుభిస్తీక్ష్ణైః పట్టిశైర్యష్టితోమరైః ।
జాంబవంతం మృధే జఘ్నుర్నిఘ్నంతం రాక్షసీం చమూం ॥ **6.89.23** ॥ 3973

స సంప్రహారస్తుములః సంజజ్ఞే కపిరక్షసాం ।
దేవాసురాణాం క్రుద్ధానాం యథా భీమో మహాస్వనః ॥ **6.89.24** ॥ 3974

హనూమానపి సంక్రుద్ధః సాలముత్పాట్య పర్వతాత్ ।
స లక్ష్మణం స్వయం పృష్ఠాదవరోప్య మహామనాః ॥ **6.89.25** ॥ 3975

రక్షసాం కదనం చక్రే దురాసాదః సహస్రశః ।
స దత్త్వా తుములం యుద్ధం పితృవ్యస్యేంద్రజిద్ బలీ ॥ **6.89.26** ॥ 3976

లక్ష్మణం పరవీరఘ్నః పునరేవాభ్యధావత ।
తౌ ప్రయుద్ధౌ తదా వీరౌ మృధే లక్ష్మణరాక్షసౌ ॥ **6.89.27** ॥ 3977

శరౌఘానభివర్షంతౌ జఘ్నతుస్తౌ పరస్పరం ।
అభీక్ష్ణమంతర్దధతుః శరజాలైర్మహాబలౌ ॥ **6.89.28** ॥ 3978

చంద్రాదిత్యావివోష్ణాంతే యథా మేఘైస్తరస్వినౌ।
నహ్యాదానం న సంధానం ధనుషో వా పరిగ్రహః ॥ **6.89.29** ॥ 3979

న విప్రమోక్షో బాణానాం న వికర్షో న విగ్రహః।
న ముష్టిప్రతిసంధానం న లక్ష్యప్రతిపాదనం ॥ **6.89.30** ॥ 3980

అదృశ్యత తయోస్తత్ర యుధ్యతోః పాణిలాఘువాత్।
చాపవేగప్రయుక్తైశ్చ బాణజాలైః సమంతతః ॥ **6.89.31** ॥ 3981

అంతరిక్షేఽభిసంపన్నే న రూపాణి చకాశిరే।
లక్ష్మణో రావణిం ప్రాప్య రావణిశ్చాపి లక్ష్మణం ॥ **6.89.32** ॥ 3982

అవ్యవస్థా భవత్యుగ్రా తాభ్యామన్యోన్యవిగ్రహే।
తాభ్యాముభాభ్యాం తరసా ప్రసృష్టైర్విశిఖైః శితైః ॥ **6.89.33** ॥ 3983

నిరంతరమివాకాశం బభూవ తమసా వృతం।
తైః పతద్భిశ్చ బహుభిస్తయోః శరశతైః శితైః ॥ **6.89.34** ॥ 3984

దిశశ్చ ప్రదిశశ్చైవ బభూవుః శరసంకులాః।
తమసా పిహితం సర్వమాసీత్ ప్రతిభయం మహత్ ॥ **6.89.35** ॥ 3985

అస్తం గతే సహస్రాంశౌ సంవృతే తమసా చ వై।
రుధిరౌఘా మహానద్యః ప్రావర్తంత సహస్రశః ॥ **6.89.36** ॥ 3986

క్రవ్యాదా దారుణా వాగ్భిశ్చిక్షిపుర్భీమనిఃస్వనాన్।
న తదానీం ववౌ వాయుర్న చ జజ్వాల పావకః ॥ **6.89.37** ॥ 3987

స్వస్త్యస్తు లోకేభ్య ఇతి జజల్పుస్తే మహర్షయః।
సంపేతుశ్చాత్ర సంతప్తా గంధర్వాః సహ చారణైః ॥ **6.89.38** ॥ 3988

అథ రాక్షససింహస్య కృష్ణాన్ కనకభూషణాన్।
శరైశ్చతుర్భిః సౌమిత్రిర్వివ్యాధ చతురో హయాన్ ॥ **6.89.39** ॥ 3989

తతోఽపరేణ భల్లేన పీతేన నిశితేన చ।
సంపూర్ణాయతముక్తేన సుపత్రేణ సువర్చసా ॥ **6.89.40** ॥ 3990

మహేంద్రాశనికల్పేన సూతస్య విచరిష్యతః।
స తేన బాణాశనినా తలశబ్దానునాదినా ॥ **6.89.41** ॥ 3991

లాఘవాద్ రాఘవః శ్రీమాఞ్ఛిరః కాయాదపాహరత్।
స యంతరి మహాతేజా హతే మందోదరీసుతః ॥ **6.89.42** ॥ 3992

స్వయం సారథ్యమకరోత్ పునశ్చ ధనురస్పృశత్।
తదద్భుతమభూత్ తత్ర సారథ్యం పశ్యతాం యుధి ॥ **6.89.43** ॥ 3993

హయేషు వ్యగ్రహస్తం తం వివ్యాధ నిశితైః శరైః।
ధనుష్యథ పునర్వ్యగ్రం హయేషు ముముచే శరాన్ ॥ **6.89.44** ॥ 3994

ఛిద్రేషు తేషు బాణౌఘైర్విచరంతమభీతవత్।
అర్దయామాస సమరే సౌమిత్రిః శీఘ్రకృత్తమః ॥ **6.89.45** ॥ 3995

నిహతం సారథిం దృష్ట్వా సమరే రావణాత్మజః।
ప్రజహౌ సమరోద్ధర్షం విషణ్ణః స బభూవ హ ॥ **6.89.46** ॥ 3996

విషణ్ణవదనం దృష్ట్వా రాక్షసం హరియూథపాః।
తతః పరమసంహృష్టా లక్ష్మణం చాభ్యపూజయన్ ॥ **6.89.47** ॥ 3997

తతః ప్రమాథీ రభసః శరభో గంధమాదనః।
అమృష్యమాణాశ్చత్వారశ్చక్రుర్వేగం హరీశ్వరాః ॥ **6.89.48** ॥ 3998

తే చాస్య హయముఖ్యేషు తూర్ణముత్పత్య వానరాః।
చతుర్షు సుమహావీర్యా నిపేతుర్భీమవిక్రమాః ॥ **6.89.49** ॥ 3999

తేషామధిష్ఠితానాం తైర్వానరైః పర్వతోపమైః।
ముఖేభ్యో రుధిరం వ్యక్తం హయానాం సమవర్తత ॥ **6.89.50** ॥ 4000

తే హయా మథితా భగ్నా వ్యసవో ధరణీం గతాః।
తే నిహత్య హయాంస్తస్య ప్రమథ్య చ మహారథం।
పునరుత్పత్య వేగేన తస్థుర్లక్ష్మణపార్శ్వతః ॥ **6.89.51** ॥ 4001

స హతాశ్వాదవప్లుత్య రథాన్మథితసారథిః।
శరవర్షేణ సౌమిత్రిమభ్యధావత రావణిః ॥ **6.89.52** ॥ 4002

తతో మహేంద్రప్రతిమః స లక్ష్మణః
పదాతినం తం నిహతైర్హయోత్తమైః।
సృజంతమాజౌ నిశితాంఛరోత్తమాన్
భృశం తదా బాణగణైర్వ్యదారయత్ ॥ **6.89.53** ॥ 4003

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే ఏకోననవతితమః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ నవతితమః సర్గః ॥

ఇంద్రజిల్లక్ష్మణయోర్ఘోరం యుద్ధమింద్రజితో వధశ్చ

స హతాశ్వో మహాతేజా భూమౌ తిష్ఠన్ నిశాచరః।
ఇంద్రజిత్ పరమక్రుద్ధః సంప్రజజ్వాల తేజసా ॥ **6.90.1** ॥ 4004

తౌ ధన్వినౌ జిఘాంసంతావన్యోన్యమిషుభిర్భృశం।
విజయేనాభినిష్క్రాంతౌ వనే గజవృషావివ ॥ **6.90.2** ॥ 4005

నిబర్హయంతశ్చాన్యోన్యం తే రాక్షసవనౌకసః।
భర్తారం న జహుర్యుద్ధే సంపతంతస్తతస్తతః ॥ **6.90.3** ॥ 4006

తతస్తాన్ రాక్షసాన్ సర్వాన్ హర్షయన్ రావణాత్మజః।
స్తున్వానో హర్షమాణశ్చ ఇదం వచనమబ్రవీత్ ॥ **6.90.4** ॥ 4007

తమసా బహులేనేమాః సంసక్తాః సర్వతో దిశః।
నేహ విజ్ఞాయతే స్వో వా పరో వా రాక్షసోత్తమాః ॥ **6.90.5** ॥ 4008

ధృష్టం భవంతో యుధ్యంతు హరీణాం మోహనాయ వై।
అహం తు రథమాస్థాయ ఆగమిష్యామి సంయుగే ॥ **6.90.6** ॥ 4009

తథా భవంతః కుర్వంతు యథేమే హి వనౌకసః।
న యుధ్యేయుర్మహాత్మానః ప్రవిష్టే నగరం మయి ॥ **6.90.7** ॥ 4010

ఇత్యుక్త్వా రావణసుతో వంచయిత్వా వనౌకసః।
ప్రవివేశ పురీం లంకాం రథహేతోరమిత్రహా ॥ **6.90.8** ॥ 4011

స రథం భూషయిత్వాథ రుచిరం హేమభూషితం।
ప్రాసాసిశరసంయుక్తం యుక్తం పరమవాజిభిః ॥ **6.90.9** ॥ 4012

అధిష్ఠితం హయజ్ఞేన సూతేనాప్తోపదేశినా।
ఆరురోహ మహాతేజా రావణిః సమితింజయః ॥ **6.90.10** ॥ 4013

స రాక్షసగణైర్ముఖ్యైర్వృతో మందోదరీసుతః।
నిర్యయౌ నగరాద్ వీరః కృతాంతబలచోదితః ॥ **6.90.11** ॥ 4014

సోఽభినిష్క్రమ్య నగరాదింద్రజిత్ పరమౌజసా।
అభ్యయాజ్జవనైరశ్వైర్లక్ష్మణం సవిభీషణం ॥ **6.90.12** ॥ 4015

తతో రథస్థమాలోక్య సౌమిత్రీ రావణాత్మజం।
వానరాశ్చ మహావీర్యా రాక్షసశ్చ విభీషణః ॥ **6.90.13** ॥ 4016

విస్మయం పరమం జగ్ముర్లాఘవాత్ తస్య ధీమతః।
రావణిశ్చాపి సంక్రుద్ధో రణే వానరయూథపాన్ ॥ **6.90.14** ॥ 4017

పాతయామాస బాణౌఘైః శతశోఽథ సహస్రశః।
స మండలీకృతధనూ రావణిః సమితింజయః ॥ **6.90.15** ॥ 4018

హరీనభ్యహనత్ క్రుద్ధః పరం లాఘవమాస్థితః।
తే వధ్యమానా హరయో నారాచైర్భీమవిక్రమాః ॥ **6.90.16** ॥ 4019

సౌమిత్రిం శరణం ప్రాప్తాః ప్రజాపతిమివ ప్రజాః।
తతః సమరకోపేన జ్వలితో రఘునందనః।
చిచ్ఛేద కార్ముకం తస్య దర్శయన్ పాణిలాఘవం ॥ **6.90.17** ॥ 4020

సోఽన్యత్కార్ముకమాదాయ సజ్యం చక్రే త్వరన్నివ।
తదప్యస్య త్రిభిర్బాణైర్లక్ష్మణో నిరకృంతత ॥ **6.90.18** ॥ 4021

అథైనం ఛిన్నధన్వానమాశీవిషవిషోపమైః।
వివ్యాధోరసి సౌమిత్రీ రావణిం పంచభిః శరైః ॥ **6.90.19** ॥ 4022

తే తస్య కాయం నిర్భిద్య మహాకార్ముకనిఃసృతాః।
నిపేతుర్ధరణీం బాణా రక్తా ఇవ మహోరగాః ॥ **6.90.20** ॥ 4023

స చ్ఛిన్నధన్వా రుధిరం వమన్ వక్త్రేణ రావణిః।
జగ్రాహ కార్ముకశ్రేష్ఠం దృఢజ్యం బలవత్తరం ॥ **6.90.21** ॥ 4024

స లక్ష్మణం సముద్దిశ్య పరం లాఘవమాస్థితః।
ववర్ష శరవర్షాణి వర్షాణీవ పురందరః ॥ **6.90.22** ॥ 4025

ముక్తమింద్రజితా తత్తు శరవర్షమరిందమః।
ఆవారయదసంభ్రాంతో లక్ష్మణః సుదురాసదం ॥ **6.90.23** ॥ 4026

సందర్శయామాస తదా రావణిం రఘునందనః।
అసంభ్రాంతో మహాతేజాస్తదద్భుతమివాభవత్ ॥ **6.90.24** ॥ 4027

తతస్తాన్ రాక్షసాన్ సర్వాంస్త్రిభిరేకైకమాహవే।
అవిధ్యత్ పరమక్రుద్ధః శీఘ్రాస్త్రం సంప్రదర్శయన్।
రాక్షసేంద్రసుతం చాపి బాణౌఘైః సమతాడయత్ ॥ **6.90.25** ॥ 4028

సోఽతివిద్ధో బలవతా శత్రుణా శత్రుఘాతినా।
అసక్తం ప్రేషయామాస లక్ష్మణాయ బహూఞ్శరాన్ ॥ **6.90.26** ॥ 4029

తానప్రాప్తాఞ్శితైర్బాణైశ్చిచ్ఛేద పరవీరహా।
సారథేరస్య చ రణే రథినో రథసత్తమః ॥ **6.90.27** ॥ 4030

శిరో జహార ధర్మాత్మా భల్లేనానతపర్వణా।
అసూతాస్తే హయాస్తత్ర రథమూహురవిక్లవాః ॥ **6.90.28** ॥ 4031

మండలాన్యభిధావంతి తదద్భుతమివాభవత్ ।
అమర్షవశమాపన్నః సౌమిత్రిర్దృఢవిక్రమః ॥ **6.90.29** ॥ 4032

ప్రత్యవిధ్యద్ధయాంస్తస్య శరైర్విత్రాసయన్ రణే ।
అమర్షమాణస్తత్కర్మ రావణస్య సుతో రణే ॥ **6.90.30** ॥ 4033

వివ్యాధ దశభిర్బాణైః సౌమిత్రిం తమమర్షణం ।
తే తస్య వజ్రప్రతిమాః శరాః సర్పవిషోపమాః ।
విలయం జగ్మురాగత్య కవచం కాంచనప్రభం ॥ **6.90.31** ॥ 4034

అభేద్యకవచం మత్వా లక్ష్మణం రావణాత్మజః ।
లలాటే లక్ష్మణం బాణైః సుపుంఖైస్త్రిభిరింద్రజిత్ ॥ **6.90.32** ॥ 4035

అవిధ్యత్ పరమక్రుద్ధః శీఘ్రమస్త్రం ప్రదర్శయన్ ।
తైః పృషత్కైర్లలాటస్థైః శుశుభే రఘునందనః ॥ **6.90.33** ॥ 4036

రణాగ్రే సమరశ్లాఘీ త్రిశృంగ ఇవ పర్వతః ।
స తథాప్యర్దితో బాణై రాక్షసేన తదా మృధే ॥ **6.90.34** ॥ 4037

తమాశు ప్రతివివ్యాధ లక్ష్మణః పంచభిః శరైః ।
వికృష్యేంద్రజితో యుద్ధే వదనే శుభకుండలే ॥ **6.90.35** ॥ 4038

లక్ష్మణేంద్రజితౌ వీరౌ మహాబలశరాసనౌ ।
అన్యోన్యం జఘ్నతుర్వీరౌ విశిఖైర్భీమవిక్రమౌ ॥ **6.90.36** ॥ 4039

తతః శోణితదిగ్ధాంగౌ లక్ష్మణేంద్రజితావుభౌ ।
రణే తౌ రేజతుర్వీరౌ పుష్పితావివ కింశుకౌ ॥ **6.90.37** ॥ 4040

తౌ పరస్పరమభ్యేత్య సర్వగాత్రేషు ధన్వినౌ ।
ఘోరైర్వివ్యధతుర్బాణైః కృతభావావుభౌ జయే ॥ **6.90.38** ॥ 4041

తతః సమరకోపేన సంయుతో రావణాత్మజః।
విభీషణం త్రిభిర్బాణైర్వివ్యాధ వదనే శుభే ॥ **6.90.39** ॥ 4042

అయోముఖైస్త్రిభిర్విద్ధ్వా రాక్షసేంద్రం విభీషణం।
ఏకైకేనాభివివ్యాధ తాన్ సర్వాన్ హరియూథపాన్ ॥ **6.90.40** ॥ 4043

తస్మై దృఢతరం క్రుద్ధో జఘాన గదయా హయాన్।
విభీషణో మహాతేజా రావణేః స దురాత్మనః ॥ **6.90.41** ॥ 4044

స హతాశ్వాదవప్లుత్య రథాన్నిహతసారథేః।
అథ శక్తిం మహాతేజాః పితృవ్యాయ ముమోచ హ ॥ **6.90.42** ॥ 4045

తామాపతంతీం సంప్రేక్ష్య సుమిత్రానందవర్ధనః।
చిచ్ఛేద నిశితైర్బాణైర్దశధాపాతయద్ భువి ॥ **6.90.43** ॥ 4046

తస్మై దృఢధనుః క్రుద్ధో హతాశ్వాయ విభీషణః।
వజ్రస్పర్శసమాన్ పంచ ససర్జోరసి మార్గణాన్ ॥ **6.90.44** ॥ 4047

తే తస్య కాయం భిత్త్వా తు రుక్మపుంఖా నిమిత్తగాః।
బభూవుర్లోహితాదిగ్ధా రక్తా ఇవ మహోరగాః ॥ **6.90.45** ॥ 4048

స పితృవ్యస్య సంక్రుద్ధ ఇంద్రజిచ్ఛరమాదదే।
ఉత్తమం రక్షసాం మధ్యే యమదత్తం మహాబలః ॥ **6.90.46** ॥ 4049

తం సమీక్ష్య మహాతేజా మహేషుం తేన సంహితం।
లక్ష్మణోఽప్యాదదే బాణమన్యద్ భీమపరాక్రమః ॥ **6.90.47** ॥ 4050

కుబేరేణ స్వయం స్వప్నే యద్ దత్తమమితాత్మనా।
దుర్జయం దుర్విషహ్యం చ సేంద్రైరపి సురాసురైః ॥ **6.90.48** ॥ 4051

తయోస్తు ధనుషీ శ్రేష్ఠే బాహుభిః పరిఘోపమైః।
వికృష్యమాణే బలవత్ క్రౌంచావివ చుకూజతుః ॥ **6.90.49** ॥ 4052

తాభ్యాం తు ధనుషి శ్రేష్ఠే సంహితౌ సాయకోత్తమౌ।
వికృష్యమాణౌ వీరాభ్యాం భృశం జజ్వలతుః శ్రియా ॥ **6.90.50** ॥ 4053

తౌ భాసయంతావాకాశం ధనుర్భ్యాం విశిఖౌ చ్యుతౌ।
ముఖేన ముఖమాహత్య సన్నిపేతతురోజసా ॥ **6.90.51** ॥ 4054

సన్నిపాతస్తయోశ్చాసీచ్ఛరయోర్ఘోరరూపయోః।
సధూమవిస్ఫులింగశ్చ తజ్జోఽగ్నిర్దారుణోఽభవత్ ॥ **6.90.52** ॥ 4055

తౌ మహాగ్రహసంకాశావన్యోన్యం సన్నిపత్య చ।
సంగ్రామే శతధా యాతౌ మేదిన్యాం చైవ పేతతుః ॥ **6.90.53** ॥ 4056

శరౌ ప్రతిహతౌ దృష్ట్వా తావుభౌ రణమూర్ధని।
వ్రీడితౌ జాతరోషౌ చ లక్ష్మణేంద్రజితౌ తదా ॥ **6.90.54** ॥ 4057

సుసంరబ్ధస్తు సౌమిత్రిరస్త్రం వారుణమాదదే।
రౌద్రం మహేంద్రజిద్ యుద్ధేఽప్యసృజద్ యుధి నిష్ఠితః ॥ **6.90.55** ॥ 4058

తేన తద్విహితం శస్త్రం వారుణం పరమాద్భుతం।
తతః క్రుద్ధో మహాతేజా ఇంద్రజిత్ సమితింజయః।
ఆగ్నేయం సందధే దీప్తం స లోకం సంక్షిపన్నివ ॥ **6.90.56** ॥ 4059

సౌరేణాస్త్రేణ తద్ వీరో లక్ష్మణః పర్యవారయత్।
అస్త్రం నివారితం దృష్ట్వా రావణిః క్రోధమూర్చ్ఛితః ॥ **6.90.57** ॥ 4060

ఆదదే నిశితం బాణమాసురం శత్రుదారణం।
తస్మాచ్చాపాద్ వినిష్పేతుర్భాస్వరాః కూటముద్గరాః ॥ **6.90.58** ॥ 4061

శూలాని చ భుశుండ్యశ్చ గదాః ఖడ్గాః పరశ్వధాః।
తద్ దృష్ట్వా లక్ష్మణః సంఖ్యే ఘోరమస్త్రమథాసురం ॥ **6.90.59** ॥ 4062

అవార్యం సర్వభూతానాం సర్వశస్త్రవిదారణం।
మాహేశ్వరేణ ద్యుతిమాంస్తదస్త్రం ప్రత్యవారయత్ ॥ **6.90.60** ॥ 4063

తయోః సమభవద్ యుద్ధమద్భుతం రోమహర్షణం।
గగనస్థాని భూతాని లక్ష్మణం పర్యవారయన్ ॥ **6.90.61** ॥ 4064

భైరవాభిరుతే భీమే యుద్ధే వానరరక్షసాం।
భూతైర్బహుభిరాకాశం విస్మితైరావృతం బభౌ ॥ **6.90.62** ॥ 4065

ఋషయః పితరో దేవా గంధర్వగరుడోరగాః।
శతక్రతుం పురస్కృత్య రరక్షుర్లక్ష్మణం రణే ॥ **6.90.63** ॥ 4066

అథాన్యం మార్గణశ్రేష్ఠం సందధే రాఘవానుజః।
హుతాశనసమస్పర్శం రావణాత్మజదారణం ॥ **6.90.64** ॥ 4067

సుపత్రమనువృత్తాంగం సుపర్వాణం సుసంస్థితం।
సువర్ణవికృతం వీరః శరీరాంతకరం శరం ॥ **6.90.65** ॥ 4068

దురావారం దుర్విషహం రాక్షసానాం భయావహం।
ఆశీవిషవిషప్రఖ్యం దేవసంఘైః సమర్చితం ॥ **6.90.66** ॥ 4069

యేన శక్రో మహాతేజా దానవానజయత్ ప్రభుః।
పురా దేవాసురే యుద్ధే వీర్యవాన్ హరివాహనః ॥ **6.90.67** ॥ 4070

అథైంద్రమస్త్రం సౌమిత్రిః సంయుగేష్వపరాజితం।
శరశ్రేష్ఠం ధనుశ్రేష్ఠే వికర్షన్నిదమబ్రవీత్ ॥ **6.90.68** ॥ 4071

లక్ష్మీవాన్ లక్ష్మణో వాక్యమర్థసాధకమాత్మనః।
ధర్మాత్మా సత్యసంధశ్చ రామో దాశరథిర్యది।
పౌరుషే చాప్రతిద్వంద్వస్తదైనం జహి రావణిం ॥ **6.90.69** ॥ 4072

ఇత్యుక్త్వా బాణమాకర్ణం వికృష్య తమజిహ్మగం।
లక్ష్మణః సమరే వీరః ససర్జేంద్రజితం ప్రతి।
ఐంద్రాస్త్రేణ సమాయుజ్య లక్ష్మణః పరవీరహా ॥ **6.90.70** ॥ 4073

తచ్ఛిరః సశిరస్త్రాణం శ్రీమజ్జ్వలితకుండలం।
ప్రమథ్యేంద్రజితః కాయాత్ పాతయామాస భూతలే ॥ **6.90.71** ॥ 4074

తద్ రాక్షసతనూజస్య భిన్నస్కంధం శిరో మహత్।
తపనీయనిభం భూమౌ దదృశే రుధిరోక్షితం ॥ **6.90.72** ॥ 4075

హతః స నిపపాతాథ ధరణ్యాం రావణాత్మజః।
కవచీ సశిరస్త్రాణో విప్రవిద్ధశరాసనః ॥ **6.90.73** ॥ 4076

చుక్రుశుస్తే తతః సర్వే వానరాః సవిభీషణాః।
హృష్యంతే నిహతే తస్మిన్ దేవా వృత్రవధే యథా ॥ **6.90.74** ॥ 4077

అథాంతరిక్షే దేవానామృషీణాం చ మహాత్మనాం।
జజ్ఞేఽథ జయసన్నాదో గంధర్వాప్సరసామపి ॥ **6.90.75** ॥ 4078

పతితం సమభిజ్ఞాయ రాక్షసీ సా మహాచమూః।
వధ్యమానా దిశో భేజే హరిభిర్జితకాశిభిః ॥ **6.90.76** ॥ 4079

వానరైర్వధ్యమానాస్తే శస్త్రాణ్యుత్సృజ్య రాక్షసాః।
లంకామభిముఖాః సస్రుర్భ్రష్టసంజ్ఞాః ప్రధావితాః ॥ **6.90.77** ॥ 4080

దుద్రువుర్బహుధా భీతా రాక్షసాః శతశో దిశః।
త్యక్త్వా ప్రహరణాన్ సర్వే పట్టిశాసిపరశ్వధాన్ ॥ **6.90.78** ॥ 4081

కేచిల్లంకాం పరిత్రస్తాః ప్రవిష్టా వానరార్దితాః।
సముద్రే పతితాః కేచిత్ కేచిత్ పర్వతమాశ్రితాః ॥ **6.90.79** ॥ 4082

హతమింద్రజితం దృష్ట్వా శయానం చ రణక్షితౌ।
రాక్షసానాం సహస్రేషు న కశ్చిత్ ప్రత్యదృశ్యత ॥ **6.90.80** ॥ 4083

యథాస్తం గత ఆదిత్యే నావతిష్ఠంతి రశ్మయః।
తథా తస్మిన్ నిపతితే రాక్షసాస్తే గతా దిశః ॥ **6.90.81** ॥ 4084

శాంతరశ్మిరివాదిత్యో నిర్వాణ ఇవ పావకః।
బభూవ స మహాబాహుర్వ్యపాస్తగతజీవితః ॥ **6.90.82** ॥ 4085

ప్రశాంతపీడాబహులో వినష్టారిః ప్రహర్షవాన్।
బభూవ లోకః పతితే రాక్షసేంద్రసుతే తదా ॥ **6.90.83** ॥ 4086

హర్షం చ శక్రో భగవాన్ సహ సర్వైర్మహర్షిభిః।
జగామ నిహతే తస్మిన్ రాక్షసే పాపకర్మణి ॥ **6.90.84** ॥ 4087

ఆకాశే చాపి దేవానాం శుశ్రువే దుందుభిస్వనః।
నృత్యద్భిరప్సరోభిశ్చ గంధర్వైశ్చ మహాత్మభిః ॥ **6.90.85** ॥ 4088

వవర్షుః పుష్పవర్షాణి తదద్భుతమివాభవత్।
ప్రశశామ హతే తస్మిన్ రాక్షసే క్రూరకర్మణి ॥ **6.90.86** ॥ 4089

శుద్ధా ఆపో నభశ్చైవ జహ్రుషుర్దేవదానవాః।
ఆజగ్ముః పతితే తస్మిన్ సర్వలోకభయావహే ॥ **6.90.87** ॥ 4090

ఊచుశ్చ సహితాస్తుష్టా దేవగంధర్వదానవాః।
విజ్వరాః శాంతకలుషా బ్రాహ్మణా విచరంత్వితి ॥ **6.90.88** ॥ 4091

తతోఽభ్యనందన్ సంహృష్టాః సమరే హరియూథపాః।
తమప్రతిబలం దృష్ట్వా హతం నైరృతపుంగవం ॥ **6.90.89** ॥ 4092

విభీషణో హనూమాంశ్చ జాంబవాంశ్చర్క్షయూథపః।
విజయేనాభినందంతస్తుష్టువుశ్చాపి లక్ష్మణం ॥ **6.90.90** ॥ 4093

క్ష్వేడంతశ్చ ప్లవంతశ్చ గర్జంతశ్చ ప్లవంగమాః।
లబ్ధలక్షా రఘుసుతం పరివార్యోపతస్థిరే ॥ **6.90.91** ॥ 4094

లాంగూలాని ప్రవిధ్యంతః స్ఫోటయంతశ్చ వానరాః।
లక్ష్మణో జయతీత్యేవ వాక్యం విశ్రావయంస్తదా ॥ **6.90.92** ॥ 4095

అన్యోన్యం చ సమాశ్లిష్య హరయో హృష్టమానసాః।
చక్రురుచ్చావచగుణా రాఘవాశ్రయసత్కథాః ॥ **6.90.93** ॥ 4096

తదసుకరమథాభివీక్ష్య హృష్టాః
ప్రియసుహృదో యుధి లక్ష్మణస్య కర్మ।
పరమముపలభన్మనఃప్రహర్షం
వినిహతమింద్రరిపుం నిశమ్య దేవాః ॥ **6.90.94** ॥ 4097

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే నవతితమః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ ఏకనవతితమః సర్గః ॥

శ్రీరామపార్శ్వమాగమ్య లక్ష్మణవిభీషణప్రభృతిభిరింద్రజిద్వధవృత్తాంతస్య శ్రావణం సంతుష్టేన శ్రీరామేణ లక్ష్మణం పరిష్వజ్య తస్య ప్రశంసనం సుషేణేన లక్ష్మణాదీనాం చికిత్సనం చ

రుధిరక్లిన్నగాత్రస్తు లక్ష్మణః శుభలక్షణః।
బభూవ హృష్టస్తం హత్వా శత్రుజేతారమాహవే ॥ **6.91.1** ॥ 4098

తతః స జాంబవంతం చ హనూమంతం చ వీర్యవాన్।
సన్నిపత్య మహాతేజాస్తాంశ్చ సర్వాన్ వనౌకసః ॥ **6.91.2** ॥ 4099

ఆజగామ తతః శీఘ్రం యత్ర సుగ్రీవరాఘవౌ।
విభీషణమవష్టభ్య హనూమంతం చ లక్ష్మణః ॥ **6.91.3** ॥ 4100

తతో రామమభిక్రమ్య సౌమిత్రిరభివాద్య చ।
తస్థౌ భ్రాతృసమీపస్థః శక్రస్యేంద్రానుజో యథా ॥ **6.91.4** ॥ 4101

నిష్టనన్నివ చాగత్య రాఘవాయ మహాత్మనే।
ఆచచక్షే తదా వీరో ఘోరమింద్రజితో వధం ॥ **6.91.5** ॥ 4102

రావణేస్తు శిరశ్ఛిన్నం లక్ష్మణేన మహాత్మనా।
న్యవేదయత రామాయ తదా హృష్టో విభీషణః ॥ **6.91.6** ॥ 4103

శ్రుత్వైవ తు మహావీర్యో లక్ష్మణేనేంద్రజిద్వధం।
ప్రహర్షమతులం లేభే వాక్యం చేదమువాచ హ ॥ **6.91.7** ॥ 4104

సాధు లక్ష్మణ తుష్టోఽస్మి కర్మ చాసుకరం కృతం।
రావణేర్హి వినాశేన జితమిత్యుపధారయ ॥ **6.91.8** ॥ 4105

స తం శిరస్యుపాఘ్రాయ లక్ష్మణం కీర్తివర్ధనం।
లజ్జమానం బలాత్ స్నేహాదంకమారోప్య వీర్యవాన్ ॥ **6.91.9** ॥ 4106

ఉపవేశ్య తముత్సంగే పరిష్వజ్యావపీడితం।
భ్రాతరం లక్ష్మణం స్నిగ్ధం పునః పునరుదైక్షత ॥ **6.91.10** ॥ 4107

శల్యసంపీడితం శస్తం నిఃశ్వసంతం తు లక్ష్మణం।
రామస్తు దుఃఖసంతప్తం తం తు నిఃశ్వాసపీడితం ॥ **6.91.11** ॥ 4108

మూర్ధ్ని చైనముపాఘ్రాయ భూయః సంస్పృశ్య చ త్వరన్।
ఉవాచ లక్ష్మణం వాక్యమాశ్వాస్య పురుషర్షభః ॥ **6.91.12** ॥ 4109

కృతం పరమకల్యాణం కర్మ దుష్కరకర్మణా।
అద్య మన్యే హతే పుత్రే రావణం నిహతం యుధి ॥ **6.91.13** ॥ 4110

అద్యాహం విజయీ శత్రౌ హతే తస్మిన్ దురాత్మని।
రావణస్య నృశంసస్య దిష్ట్యా వీర త్వయా రణే ॥ **6.91.14** ॥ 4111

ఛిన్నో హి దక్షిణో బాహుః స హి తస్య వ్యపాశ్రయః।
విభీషణహనూమద్భ్యాం కృతం కర్మ మహద్ రణే ॥ **6.91.15** ॥ 4112

అహోరాత్రైస్త్రిభిర్వీరః కథంచిద్ వినిపాతితః।
నిరమిత్రః కృతోఽస్మ్యద్య నిర్యాస్యతి హి రావణః ॥ **6.91.16** ॥ 4113

బలవ్యూహేన మహతా నిర్యాస్యతి హి రావణః।
బలవ్యూహేన మహతా శ్రుత్వా పుత్రం నిపాతితం ॥ **6.91.17** ॥ 4114

తం పుత్రవధసంతప్తం నిర్యాంతం రాక్షసాధిపం।
బలేనావృత్య మహతా నిహనిష్యామి దుర్జయం ॥ **6.91.18** ॥ 4115

త్వయా లక్ష్మణ నాథేన సీతా చ పృథివీ చ మే।
న దుష్ప్రాపా హతే తస్మిఞ్శక్రజేతరి చాహవే ॥ **6.91.19** ॥ 4116

స తం భ్రాతరమాశ్వాస్య పరిష్వజ్య చ రాఘవః।
రామః సుషేణం ముదితః సమాభాష్యేదమబ్రవీత్ ॥ **6.91.20** ॥ 4117

విశల్యోఽయం మహాప్రాజ్ఞ సౌమిత్రిర్మిత్రవత్సలః।
యథా భవతి సుస్వస్థస్తథా త్వం సముపాచర ॥ **6.91.21** ॥ 4118

విశల్యాః క్రియతాం క్షిప్రం సౌమిత్రిః సవిభీషణాః।
ఋక్షవానరసైన్యానాం శూరాణాం ద్రుమయోధినాం ॥ **6.91.22** ॥ 4119

యే చాప్యన్యేఽత్ర యుధ్యంతి సశల్యా వ్రణినస్తథా।
తేఽపి సర్వే ప్రయత్నేన క్రియంతే సుఖినస్త్వయా ॥ **6.91.23** ॥ 4120

ఏవముక్తః స రామేణ మహాత్మా హరియూథపః।
లక్ష్మణాయ దదౌ నస్తః సుషేణః పరమౌషధం ॥ **6.91.24** ॥ 4121

స తస్య గంధమాఘ్రాయ విశల్యాః సమపద్యత।
తదా నిర్వేదనశ్చైవ సంరూఢవ్రణ ఏవ చ ॥ **6.91.25** ॥ 4122

విభీషణముఖానాం చ సుహృదాం రాఘవాజ్ఞయా।
సర్వవానరముఖ్యానాం చికిత్సామకరోత్ తదా ॥ **6.91.26** ॥ 4123

తతః ప్రకృతిమాపన్నో హృతశల్యో గతక్లమః।
సౌమిత్రిర్ముముదే తత్ర క్షణేన విగతజ్వరః ॥ **6.91.27** ॥ 4124

తదైవ రామః ప్లవగాధిపస్తథా
విభీషణశ్చర్క్షపతిశ్చ వీర్యవాన్।

అవేక్ష్య సౌమిత్రిమరోగముత్థితం
ముదా ససైన్యాః సుచిరం జహర్షిరే ॥ **6.91.28** ॥ 4125

అపూజయత్ కర్మ స లక్ష్మణస్య
సుదుష్కరం దాశరథిర్మహాత్మా।
హృష్టా బభూవుర్యుధి యూథపేంద్రా
నిపాతితం శక్రజితం నిశమ్య ॥ **6.91.29** ॥ 4126

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే ఏకనవతితమః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ ద్వినవతితమః సర్గః ॥

రావణస్య శోకః సుపార్శ్వకర్తృకాశ్వాసనేన చ తస్య సీతావధాన్నివృత్తిః

తతః పౌలస్త్యసచివాః శ్రుత్వా చేంద్రజితో వధం ।
ఆచచక్షురభిజ్ఞాయ దశగ్రీవాయ సత్వరాః ॥ **6.92.1** ॥ 4127

యుద్ధే హతో మహారాజ లక్ష్మణేన తవాత్మజః ।
విభీషణసహాయేన మిషతాం నో మహాద్యుతిః ॥ **6.92.2** ॥ 4128

శూరః శూరేణ సంగమ్య సంయుగేష్వపరాజితః ।
లక్ష్మణేన హతః శూరః పుత్రస్తే విబుధేంద్రజిత్ ॥ **6.92.3** ॥ 4129

గతః స పరమాన్ లోకాఞ్శూరైః సంతర్ప్య లక్ష్మణం ।
స తం ప్రతిభయం శ్రుత్వా వధం పుత్రస్య దారుణం ॥ **6.92.4** ॥ 4130

ఘోరమింద్రజితః సంఖ్యే కశ్మలం ప్రావిశన్మహత్ ।
ఉపలభ్య చిరాత్ సంజ్ఞాం రాజా రాక్షసపుంగవః ॥ **6.92.5** ॥ 4131

పుత్రశోకాకులో దీనో విలలాపాకులేంద్రియః ।
హా రాక్షసచమూముఖ్య మమ వత్స మహాబల ॥ **6.92.6** ॥ 4132

జిత్వేంద్రం కథమద్య త్వం లక్ష్మణస్య వశం గతః ।
నను త్వమిషుభిః క్రుద్ధో భింద్యాః కాలాంతకావపి ॥ **6.92.7** ॥ 4133

మందరస్యాపి శృంగాణి కిం పునర్లక్ష్మణం యుధి ।
అద్య వైవస్వతో రాజా భూయో బహుమతో మమ ॥ **6.92.8** ॥ 4134

యేనాద్య త్వం మహాబాహో సంయుక్తః కాలధర్మణా।
ఏష పంథాః సుయోధానాం సర్వామరగణేష్వపి।
యః కృతే హన్యతే భర్తుః స పుమాన్ స్వర్గమృచ్ఛతి ॥ **6.92.9** ॥ 4135

అద్య దేవగణాః సర్వే లోకపాలా మహర్షయః।
హతమింద్రజితం శ్రుత్వా సుఖం స్వప్స్యంతి నిర్భయాః ॥ **6.92.10** ॥ 4136

అద్య లోకాస్త్రయః కృత్స్నా పృథివీ చ సకాననా।
ఏకేనేంద్రజితా హీనా శూన్యేవ ప్రతిభాతి మే ॥ **6.92.11** ॥ 4137

అద్య నైరృతకన్యానాం శ్రోష్యామ్యంతఃపురే రవం।
కరేణుసంఘస్య యథా నినాదం గిరిగహ్వరే ॥ **6.92.12** ॥ 4138

యౌవరాజ్యం చ లంకాం చ రక్షాంసి చ పరంతప।
మాతరం మాం చ భార్యాశ్చ క్వ గతోఽసి విహాయ నః ॥ **6.92.13** ॥ 4139

మమ నామ త్వయా వీర గతస్య యమసాదనం।
ప్రేతకార్యాణి కార్యాణి విపరీతే హి వర్తసే ॥ **6.92.14** ॥ 4140

స త్వం జీవతి సుగ్రీవే లక్ష్మణే చ సరాఘవే।
మమ శల్యమనుద్ధృత్య క్వ గతోఽసి విహాయ నః ॥ **6.92.15** ॥ 4141

ఏవమాదివిలాపార్తం రావణం రాక్షసాధిపం।
ఆవివేశ మహాన్ కోపః పుత్రవ్యసనసంభవః ॥ **6.92.16** ॥ 4142

ప్రకృత్యా కోపనం హ్యేనం పుత్రస్య పునరాధయః।
దీప్తం సందీపయామాసుర్వర్మోఽర్కమివ రశ్మయః ॥ **6.92.17** ॥ 4143

లలాటే భ్రుకుటీభిశ్చ సంగతాభిర్వ్యరోచత।
యుగాంతే సహ నక్షైస్తు మహోర్మిభిరివోదధిః ॥ **6.92.18** ॥ 4144

కోపాద్ విజృంభమాణస్య వక్త్రాద్ వ్యక్తమివ జ్వలన్।
ఉత్పపాత సధూమాగ్నిర్వ్యాత్రస్య వదనాదివ ॥ **6.92.19** ॥ 4145

స పుత్రవధసంతప్తః శూరః క్రోధవశం గతః।
సమీక్ష్య రావణో బుద్ధ్యా వైదేహ్యా రోచయద్ వధం ॥ **6.92.20** ॥ 4146

తస్య ప్రకృత్యా రక్తే చ రక్తే క్రోధాగ్నినాపి చ।
రావణస్య మహాఘోరే దీప్తే నేత్రే బభూవతుః ॥ **6.92.21** ॥ 4147

ఘోరం ప్రకృత్యా రూపం తత్ తస్య క్రోధాగ్నిమూర్చ్ఛితం।
బభూవ రూపం క్రుద్ధస్య రుద్రస్యేవ దురాసదం ॥ **6.92.22** ॥ 4148

తస్య క్రుద్ధస్య నేత్రాభ్యాం ప్రాపతన్నశ్రుబిందవః।
దీపాభ్యామివ దీప్తాభ్యాం సార్చిషః స్నేహబిందవః ॥ **6.92.23** ॥ 4149

దంతాన్ విదశతస్తస్య శ్రూయతే దశనస్వనః।
యంత్రస్యాకృష్యమాణస్య మథ్నతో దానవైరివ ॥ **6.92.24** ॥ 4150

కాలాగ్నిరివ సంక్రుద్ధో యాం యాం దిశమవైక్షత।
తస్యాం తస్యాం భయత్రస్తా రాక్షసాః సంవిలిల్యిరే ॥ **6.92.25** ॥ 4151

తమంతకమివ క్రుద్ధం చరాచరచిఖాదిషుం।
వీక్షమాణం దిశః సర్వా రాక్షసా నోపచక్రముః ॥ **6.92.26** ॥ 4152

తతః పరమసంక్రుద్ధో రావణో రాక్షసాధిపః।
అబ్రవీద్ రక్షసాం మధ్యే సంస్తంభయిషురాహవే ॥ **6.92.27** ॥ 4153

మయా వర్షసహస్రాణి చరిత్వా పరమం తపః।
తేషు తేష్వవకాశేషు స్వయంభూః పరితోషితః ॥ **6.92.28** ॥ 4154

తస్యైవ తపసో వ్యుష్ట్యా ప్రసాదాచ్చ స్వయంభువః।
నాసురేభ్యో న దేవేభ్యో భయం మమ కదాచన ॥ **6.92.29** ॥ 4155

కవచం బ్రహ్మదత్తం మే యదాదిత్యసమప్రభం।
దేవాసురవిమర్దేషు న చ్ఛిన్నం వజ్రముష్టిభిః ॥ **6.92.30** ॥ 4156

తేన మామద్య సంయుక్తం రథస్థమిహ సంయుగే।
ప్రతీయాత్ కోఽద్య మామాజౌ సాక్షాదపి పురందరః ॥ **6.92.31** ॥ 4157

యత్ తదాభిప్రసన్నేన సశరం కార్ముకం మహత్।
దేవాసురవిమర్దేషు మమ దత్తం స్వయంభువా ॥ **6.92.32** ॥ 4158

అద్య తూర్యశతైర్భీమం ధనురుత్థాప్యతాం మమ।
రామలక్ష్మణయోరేవ వధాయ పరమాహవే ॥ **6.92.33** ॥ 4159

స పుత్రవధసంతప్తః క్రూరః క్రోధవశం గతః।
సమీక్ష్య రావణో బుద్ధ్యా సీతాం హంతుం వ్యవస్యత ॥ **6.92.34** ॥ 4160

ప్రత్యవేక్ష్య తు తామ్రాక్షః సుఘోరో ఘోరదర్శనః।
దీనో దీనస్వరాన్ సర్వాంస్తానువాచ నిశాచరాన్ ॥ **6.92.35** ॥ 4161

మాయయా మమ వత్సేన వంచనార్థం వనౌకసాం।
కించిదేవ హతం తత్ర సీతేయమితి దర్శితం ॥ **6.92.36** ॥ 4162

తదిదం తథ్యమేవాహం కరిష్యే ప్రియమాత్మనః।
వైదేహీం నాశయిష్యామి క్షత్రబంధుమనువ్రతాం ॥ **6.92.37** ॥ 4163

ఇత్యేవముక్త్వా సచివాన్ ఖడ్గమాశు పరామృశత్।
ఉద్ధృత్య గుణసంపన్నం విమలాంబరవర్చసం ॥ **6.92.38** ॥ 4164

నిష్పపాత స వేగేన సభార్యః సచివైర్వృతః।
రావణః పుత్రశోకేన భృశమాకులచేతనః ॥ **6.92.39** ॥ 4165

సంక్రుద్ధః ఖడ్గమాదాయ సహసా యత్ర మైథిలీ।
వ్రజంతం రాక్షసం ప్రేక్ష్య సింహనాదం విచుక్రుశుః ॥ **6.92.40** ॥ 4166

ఊచుశ్చాన్యోన్యమాలింగ్య సంక్రుద్ధం ప్రేక్ష్య రాక్షసం।
అద్యైనం తావుభౌ దృష్ట్వా భ్రాతరౌ ప్రవ్యథిష్యతః ॥ **6.92.41** ॥ 4167

లోకపాలా హి చత్వారః క్రుద్ధేనానేన నిర్జితాః।
బహవః శత్రవశ్చాన్యే సంయుగేష్వభిపాతితాః ॥ **6.92.42** ॥ 4168

త్రిషు లోకేషు రత్నాని భుంక్తే ఆహృత్య రావణః।
విక్రమే చ బలే చైవ నాస్త్యస్య సదృశో భువి ॥ **6.92.43** ॥ 4169

తేషాం సంజల్పమానానామశోకవనికాం గతాం।
అభిదుద్రావ వైదేహీం రావణః క్రోధమూర్చ్ఛితః ॥ **6.92.44** ॥ 4170

వార్యమాణః సుసంక్రుద్ధః సుహృద్భిర్హితబుద్ధిభిః।
అభ్యధావత సంక్రుద్ధః ఖే గ్రహో రోహిణీమివ ॥ **6.92.45** ॥ 4171

మైథిలీ రక్ష్యమాణా తు రాక్షసీభిరనిందితా।
దదర్శ రాక్షసం క్రుద్ధం నిస్త్రింశవరధారిణం ॥ **6.92.46** ॥ 4172

తం నిశమ్య సనిస్త్రింశం వ్యథితా జనకాత్మజా।
నివార్యమాణం బహుశః సుహృద్భిరనివర్తినం ॥ **6.92.47** ॥ 4173

సీతా దుఃఖసమావిష్టా విలపంతీదమబ్రవీత్।
యథాయం మామభిక్రుద్ధః సమభిద్రవతి స్వయం ॥ **6.92.48** ॥ 4174

వధిష్యతి సనాథాం మామనాథామివ దుర్మతిః।
బహుశశ్చోదయామాస భర్తారం మామనువ్రతాం ॥ **6.92.49** ॥ 4175

భార్యా మమ భవస్వేతి ప్రత్యాఖ్యాతో ధ్రువం మయా।
సోఽయం మామనుపస్థానే వ్యక్తం నైరాశ్యమాగతః ॥ **6.92.50** ॥ 4176

క్రోధమోహసమావిష్టో వ్యక్తం మాం హంతుముద్యతః।
అథవా తౌ నరవ్యాఘ్రౌ భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ ॥ **6.92.51** ॥ 4177

మన్నిమిత్తమనార్యేణ సమరేఽద్య నిపాతితౌ।
భైరవో హి మహాన్ నాదో రాక్షసానాం శ్రుతో మయా ॥ **6.92.52** ॥ 4178

బహూనామిహ హృష్టానాం తథా విక్రోశతాం ప్రియం।
అహో ధిఙ్మన్నిమిత్తోఽయం వినాశో రాజపుత్రయోః ॥ **6.92.53** ॥ 4179

అథవా పుత్రశోకేన అహత్వా రామలక్ష్మణౌ।
విధమిష్యతి మాం రౌద్రో రాక్షసః పాపనిశ్చయః ॥ **6.92.54** ॥ 4180

హనూమతస్తు తద్ వాక్యం న కృతం క్షుద్రయా మయా।
యద్యహం తస్య పృష్ఠేన తదాయాసమనిర్జితా ॥ **6.92.55** ॥ 4181

నాద్యైవమనుశోచేయం భర్తురంకగతా సతీ।
మన్యే తు హృదయం తస్యాః కౌసల్యాయాః ఫలిష్యతి ॥ **6.92.56** ॥ 4182

ఏకపుత్రా యదా పుత్రం వినష్టం శ్రోష్యతే యుధి।
సా హి జన్మ చ బాల్యం చ యౌవనం చ మహాత్మనః ॥ **6.92.57** ॥ 4183

ధర్మకార్యాణి రూపం చ రుదతీ సంస్మరిష్యతి।
నిరాశా నిహతే పుత్రే దత్త్వా శ్రాద్ధమచేతనా ॥ **6.92.58** ॥ 4184

అగ్నిమావేక్ష్యతే నూనమపో వాపి ప్రవేక్ష్యతి।
ధిగస్తు కుబ్జామసతీం మంథరాం పాపనిశ్చయాం ॥ **6.92.59** ॥ 4185

యన్నిమిత్తమిమం శోకం కౌసల్యా ప్రతిపత్స్యతే।
ఇత్యేవం మైథిలీం దృష్ట్వా విలపంతీం తపస్వినీం ॥ **6.92.60** ॥ 4186

రోహిణీమివ చంద్రేణ వినా గ్రహవశం గతాం।
ఏతస్మిన్నంతరే తస్య అమాత్యః శీలవాంఛుచిః ॥ **6.92.61** ॥ 4187

సుపార్శ్వో నామ మేధావీ రావణం రక్షసాం వరం।
నివార్యమాణః సచివైరిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ **6.92.62** ॥ 4188

కథం నామ దశగ్రీవ సాక్షాద్వైశ్రవణానుజ।
హంతుమిచ్ఛసి వైదేహీం క్రోధాద్ ధర్మమపాస్య చ ॥ **6.92.63** ॥ 4189

వేదవిద్యావ్రతస్నాతః స్వకర్మనిరతస్తథా।
స్త్రియః కస్మాద్ వధం వీర మన్యసే రాక్షసేశ్వర ॥ **6.92.64** ॥ 4190

మైథిలీం రూపసంపన్నాం ప్రత్యవేక్షస్వ పార్థివ।
తస్మిన్నేవ సహాస్మాభిరాహవే క్రోధముత్సృజ ॥ **6.92.65** ॥ 4191

అభ్యుత్థానం త్వమద్యైవ కృష్ణపక్షచతుర్దశీ।
కృత్వా నిర్యాహ్యమావాస్యాం విజయాయ బలైర్వృతః ॥ **6.92.66** ॥ 4192

శూరో ధీమాన్ రథీ ఖడ్గీ రథప్రవరమాస్థితః।
హత్వా దాశరథిం రామం భవాన్ ప్రాప్స్యతి మైథిలీం ॥ **6.92.67** ॥ 4193

స తద్ దురాత్మా సుహృదా నివేదితం
వచః సుధర్మ్యం ప్రతిగృహ్య రావణః।
గృహం జగామాథ తతశ్చ వీర్యవాన్
పునః సభాం చ ప్రయయౌ సుహృద్వృతః ॥ **6.92.68** ॥ 4194

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే ద్వినవతితమః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ త్రినవతితమః సర్గః ॥

శ్రీరామేణ రాక్షససేనాయాః సంహారః

స ప్రవిశ్య సభాం రాజా దీనః పరమదుఃఖితః।
నిషసాదాసనే ముఖ్యే సింహః క్రుద్ధ ఇవ శ్వసన్ ॥ **6.93.1** ॥ 4195

అబ్రవీచ్చ స తాన్ సర్వాన్ బలముఖ్యాన్ మహాబలః।
రావణః ప్రాంజలిర్వాక్యం పుత్రవ్యసనకర్శితః ॥ **6.93.2** ॥ 4196

సర్వే భవంతః సర్వేణ హస్త్యశ్వేన సమావృతాః।
నిర్యాంతు రథసంఘైశ్చ పాదాతైశ్చోపశోభితాః ॥ **6.93.3** ॥ 4197

ఏకం రామం పరిక్షిప్య సమరే హంతుమర్హథ।
వర్షంతః శరవర్షాణి ప్రావృట్కాల ఇవాంబుదాః ॥ **6.93.4** ॥ 4198

అథవాహం శరైస్తీక్ష్ణైర్భిన్నగాత్రం మహాహవే।
భవద్భిఃశ్వో నిహంతాస్మి రామం లోకస్య పశ్యతః ॥ **6.93.5** ॥ 4199

ఇత్యేతద్ వాక్యమాదాయ రాక్షసేంద్రస్య రాక్షసాః।
నిర్యయుస్తే రథైః శీఘ్రైర్నానాసైశ్చ సంయుతాః ॥ **6.93.6** ॥ 4200

పరిఘాన్ పట్టిశాంశ్చైవ శరఖడ్గపరశ్వధాన్।
శరీరాంతకరాన్ సర్వే చిక్షిపుర్వానరాన్ ప్రతి ॥ **6.93.7** ॥ 4201

వానరాశ్చ ద్రుమాంఛైలాన్ రాక్షసాన్ ప్రతి చిక్షిపుః।
స సంగ్రామో మహాభీమః సూర్యస్యోదయనం ప్రతి ॥ **6.93.8** ॥ 4202

రక్షసాం వానరాణాం చ తుములః సమపద్యత।
తే గదాభిశ్చ చిత్రాభిః ప్రాసైః ఖడ్గైః పరశ్వధైః ॥ **6.93.9** ॥ 4203

అన్యోన్యం సమరే జఘ్నుస్తదా వానరరాక్షసాః।
ఏవం ప్రవృత్తే సంగ్రామే హ్యద్భుతం సుమహద్రజః ॥ **6.93.10** ॥ 4204

రక్షసాం వానరాణాం చ శాంతం శోణితవిస్రవైః।
మాతంగరథకూలాశ్చ శరమత్స్యా ధ్వజద్రుమాః ॥ **6.93.11** ॥ 4205

శరీరసంఘాటవహాః ప్రసస్రుః శోణితాపగాః।
తతస్తే వానరాః సర్వే శోణితౌఘపరిప్లుతాః ॥ **6.93.12** ॥ 4206

ధ్వజవర్మరథానశ్వాన్ నానాప్రహరణాని చ।
ఆప్లుత్యాప్లుత్య సమరే వానరేంద్రా బభంజిరే ॥ **6.93.13** ॥ 4207

కేశాన్ కర్ణలలాటం చ నాసికాశ్చ ప్లవంగమాః।
రక్షసాం దశనైస్తీక్ష్ణైర్నఖైశ్చాపి వ్యకర్తయన్ ॥ **6.93.14** ॥ 4208

ఏకైకం రాక్షసం సంఖ్యే శతం వానరపుంగవాః।
అభ్యధావంత ఫలినం వృక్షం శకునయో యథా ॥ **6.93.15** ॥ 4209

తదా గదాభిర్ఘుర్వీభిః ప్రాసైః ఖడ్గైః పరశ్వధైః।
నిర్జఘ్నుర్వానరాన్ ఘోరాన్ రాక్షసాః పర్వతోపమాః ॥ **6.93.16** ॥ 4210

రాక్షసైర్వధ్యమానానాం వానరాణాం మహాచమూః।
శరణ్యం శరణం యాతా రామం దశరథాత్మజం ॥ **6.93.17** ॥ 4211

తతో రామో మహాతేజా ధనురాదాయ వీర్యవాన్।
ప్రవిశ్య రాక్షసం సైన్యం శరవర్షం ववర్ష చ ॥ **6.93.18** ॥ 4212

ప్రవిష్టం తు తదా రామం మేఘాః సూర్యమివాంబరే।
నాధిజగ్ముర్మహాఘోరా నిర్దహంతం శరాగ్నినా ॥ **6.93.19** ॥ 4213

కృతాన్యేవ సుఘోరాణి రామేణ రజనీచరాః।
రణే రామస్య దదృశుః కర్మాణ్యసుకరాణి తే ॥ **6.93.20** ॥ 4214

చాలయంతం మహాసైన్యం విధమంతం మహారథాన్।
దదృశుస్తే న వై రామం వాతం వనగతం యథా ॥ **6.93.21** ॥ 4215

ఛిన్నం భిన్నం శరైర్దగ్ధం ప్రభగ్నం శస్త్రపీడితం।
బలం రామేణ దదృశుర్న రామం శీఘ్రకారిణం ॥ **6.93.22** ॥ 4216

ప్రహరంతం శరీరేషు న తే పశ్యంతి రాఘవం।
ఇంద్రియార్థేషు తిష్ఠంతం భూతాత్మానమివ ప్రజాః ॥ **6.93.23** ॥ 4217

ఏష హంతి గజానీకమేష హంతి మహారథాన్।
ఏష హంతి శరైస్తీక్ష్ణైః పదాతీన్ వాజిభిః సహ ॥ **6.93.24** ॥ 4218

ఇతి తే రాక్షసాః సర్వే రామస్య సదృశాన్ రణే।
అన్యోన్యం కుపితా జఘ్నుః సాదృశ్యాద్ రాఘవస్య తు ॥ **6.93.25** ॥ 4219

న తే దదృశిరే రామం దహంతమపి వాహినీం।
మోహితాః పరమాస్త్రేణ గాంధర్వేణ మహాత్మనా ॥ **6.93.26** ॥ 4220

తే తు రామసహస్రాణి రణే పశ్యంతి రాక్షసాః।
పునః పశ్యంతి కాకుత్స్థమేకమేవ మహాహవే ॥ **6.93.27** ॥ 4221

భ్రమంతీం కాంచనీం కోటిం కార్ముకస్య మహాత్మనః।
అలాతచక్రప్రతిమాం దదృశుస్తే న రాఘవం ॥ **6.93.28** ॥ 4222

శరీరనాభి సత్త్వార్చిః శరారం నేమికార్ముకం।
జ్యాఘోషతలనిర్ఘోషం తేజోబుద్ధిగుణప్రభం ॥ **6.93.29** ॥ 4223

దివ్యాస్త్రగుణపర్యంతం నిఘ్నంతం యుధి రాక్షసాన్।
దదృశూ రామచక్రం తత్ కాలచక్రమివ ప్రజాః ॥ **6.93.30** ॥ 4224

అనీకం దశసాహస్రం రథానాం వాతరంహసాం।
అష్టాదశ సహస్రాణి కుంజరాణాం తరస్వినాం ॥ **6.93.31** ॥ 4225

చతుర్దశ సహస్రాణి సారోహాణాం చ వాజినాం।
పూర్ణే శతసహస్రే ద్వే రాక్షసానాం పదాతినాం ॥ **6.93.32** ॥ 4226

దివసస్యాష్టభాగేన శరైరగ్నిశిఖోపమైః।
హతాన్యేకేన రామేణ రక్షసాం కామరూపిణాం ॥ **6.93.33** ॥ 4227

తే హతాశ్వా హతరథాః శాంతా విమథితధ్వజాః।
అభిపేతుః పురీం లంకాం హతశేషా నిశాచరాః ॥ **6.93.34** ॥ 4228

హతైర్గజపదాత్యశ్వైస్తద్ బభూవ రణాజిరం।
ఆక్రీడభూమిః క్రుద్ధస్య రుద్రస్యేవ మహాత్మనః ॥ **6.93.35** ॥ 4229

తతో దేవాః సగంధర్వాః సిద్ధాశ్చ పరమర్షయః।
సాధు సాధ్వితి రామస్య తత్ కర్మ సమపూజయన్ ॥ **6.93.36** ॥ 4230

అబ్రవీచ్చ తదా రామః సుగ్రీవం ప్రత్యనంతరం।
విభీషణం చ ధర్మాత్మా హనూమంతం చ వానరం ॥ **6.93.37** ॥ 4231

జాంబవంతం హరిశ్రేష్ఠం మైందం ద్వివిదమేవ చ।
ఏతదస్త్రబలం దివ్యం మమ వా త్ర్యంబకస్య వా ॥ **6.93.38** ॥ 4232

నిహత్య తాం రాక్షసవాహినీం తు
రామస్తదా శక్రసమో మహాత్మా।
అస్త్రేషు శస్త్రేషు జితక్లమశ్చ
సంస్తూయతే దేవగణైః ప్రహృష్టైః ॥ **6.93.39** ॥ 4233

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే త్రినవతితమః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ చతుర్నవతితమః సర్గః ॥

రాక్షసీనాం విలాపః

తాని నాగసహస్రాణి సారోహాణి చ వాజినాం ।
రథానాం త్వగ్నివర్ణానాం సధ్వజానాం సహస్రశః ॥ **6.94.1** ॥ 4234

రాక్షసానాం సహస్రాణి గదాపరిఘయోధినాం ।
కాంచనధ్వజచిత్రాణాం శూరాణాం కామరూపిణాం ॥ **6.94.2** ॥ 4235

నిహతాని శరైర్దీప్తైస్తప్తకాంచనభూషణైః ।
రావణేన ప్రయుక్తాని రామేణాక్లిష్టకర్మణా ॥ **6.94.3** ॥ 4236

దృష్ట్వా శ్రుత్వా చ సంభ్రాంతా హతశేషా నిశాచరాః ।
రాక్షస్యశ్చ సమాగమ్య దీనాశ్చింతాపరిప్లుతాః ॥ **6.94.4** ॥ 4237

విధవా హతపుత్రాశ్చ క్రోశంత్యో హతబాంధవాః ।
రాక్షస్యః సహ సంగమ్య దుఃఖార్తాః పర్యదేవయన్ ॥ **6.94.5** ॥ 4238

కథం శూర్పణఖా వృద్ధా కరాలా నిర్ణతోదరీ ।
ఆససాద వనే రామం కందర్పసమరూపిణం ॥ **6.94.6** ॥ 4239

సుకుమారం మహాసత్త్వం సర్వభూతహితే రతం ।
తం దృష్ట్వా లోకవధ్యా సా హీనరూపా ప్రకామితా ॥ **6.94.7** ॥ 4240

కథం సర్వగుణైర్హీనా గుణవంతం మహౌజసం ।
సుముఖం దుర్ముఖీ రామం కామయామాస రాక్షసీ ॥ **6.94.8** ॥ 4241

జనస్యాస్యాల్పభాగ్యత్వాద్ వలినీ శ్వేతమూర్ధజా।
అకార్యమపహాస్యం చ సర్వలోకవిగర్హితం ॥ **6.94.9** ॥ 4242

రాక్షసానాం వినాశాయ దూషణస్య ఖరస్య చ।
చకారాప్రతిరూపా సా రాఘవస్య ప్రధర్షణం ॥ **6.94.10** ॥ 4243

తన్నిమిత్తమిదం వైరం రావణేన కృతం మహత్।
వధాయ సీతా సాఽఽనీతా దశగ్రీవేణ రక్షసా ॥ **6.94.11** ॥ 4244

న చ సీతాం దశగ్రీవః ప్రాప్నోతి జనకాత్మజాం।
బద్ధం బలవతా వైరమక్షయం రాఘవేణ చ ॥ **6.94.12** ॥ 4245

వైదేహీం ప్రార్థయానం తం విరాధం ప్రేక్ష్య రాక్షసం।
హతమేకేన రామేణ పర్యాప్తం తన్నిదర్శనం ॥ **6.94.13** ॥ 4246

చతుర్దశ సహస్రాణి రక్షసాం భీమకర్మణాం।
నిహతాని జనస్థానే శరైరగ్నిశిఖోపమైః ॥ **6.94.14** ॥ 4247

ఖరశ్చ నిహతః సంఖ్యే దూషణస్త్రిశిరాస్తథా।
శరైరాదిత్యసంకాశైః పర్యాప్తం తన్నిదర్శనం ॥ **6.94.15** ॥ 4248

హతో యోజనబాహుశ్చ కబంధో రుధిరాశనః।
క్రోధాన్నాదం నదన్ సోఽథ పర్యాప్తం తన్నిదర్శనం ॥ **6.94.16** ॥ 4249

జఘాన బలినం రామః సహస్రనయనాత్మజం।
వాలినం మేరుసంకాశం పర్యాప్తం తన్నిదర్శనం ॥ **6.94.17** ॥ 4250

ఋష్యమూకే వసంశ్చైవ దీనో భగ్నమనోరథః।
సుగ్రీవః ప్రాపితో రాజ్యం పర్యాప్తం తన్నిదర్శనం ॥ **6.94.18** ॥ 4251

ధర్మార్థసహితం వాక్యం సర్వేషాం రక్షసాం హితం।
యుక్తం విభీషణేనోక్తం మోహాత్ తస్య న రోచతే ॥ **6.94.19** ॥ 4252

విభీషణవచః కుర్యాద్ యది స్మ ధనదానుజః।
శ్మశానభూతా దుఃఖార్తా నేయం లంకా భవిష్యతి ॥ **6.94.20** ॥ 4253

కుంభకర్ణం హతం శ్రుత్వా రాఘవేణ మహాబలం।
అతికాయం చ దుర్మర్షం లక్ష్మణేన హతం తదా।
ప్రియం చేంద్రజితం పుత్రం రావణో నావబుధ్యతే ॥ **6.94.21** ॥ 4254

మమ పుత్రో మమ భ్రాతా మమ భర్తా రణే హతః।
ఇత్యేష శ్రూయతే శబ్దో రాక్షసీనాం కులే కులే ॥ **6.94.22** ॥ 4255

రథాశ్వనాగాశ్చ హతాస్తత్ర తత్ర సహస్రశః।
రణే రామేణ శూరేణ హతాశ్చాపి పదాతయః ॥ **6.94.23** ॥ 4256

రుద్రో వా యది వా విష్ణుర్మహేంద్రో వా శతక్రతుః।
హంతి నో రామరూపేణ యది వా స్వయమంతకః ॥ **6.94.24** ॥ 4257

హతప్రవీరా రామేణ నిరాశా జీవితే వయం।
అపశ్యంత్యో భయస్యాంతమనాథా విలపామహే ॥ **6.94.25** ॥ 4258

రామహస్తాద్ దశగ్రీవః శూరో దత్తమహావరః।
ఇదం భయం మహాఘోరం సముత్పన్నం న బుధ్యతే ॥ **6.94.26** ॥ 4259

తం న దేవా న గంధర్వా న పిశాచా న రాక్షసాః।
ఉపసృష్టం పరిత్రాతుం శక్తా రామేణ సంయుగే ॥ **6.94.27** ॥ 4260

ఉత్పాతాశ్చాపి దృశ్యంతే రావణస్య రణే రణే।
కథయంతి హి రామేణ రావణస్య నిబర్హణం ॥ **6.94.28** ॥ 4261

పితామహేన ప్రీతేన దేవదానవరాక్షసైః।
రావణస్యాభయం దత్తం మనుష్యేభ్యో న యాచితం ॥ **6.94.29** ॥ 4262

తదిదం మానుషం మన్యే ప్రాప్తం నిఃసంశయం భయం।
జీవితాంతకరం ఘోరం రక్షసాం రావణస్య చ ॥ **6.94.30** ॥ 4263

పీడ్యమానాస్తు బలినా వరదానేన రక్షసా।
దీప్తైస్తపోభిర్విబుధాః పితామహమపూజయన్ ॥ **6.94.31** ॥ 4264

దేవతానాం హితార్థాయ మహాత్మా వై పితామహః।
ఉవాచ దేవతాస్తుష్ట ఇదం సర్వా మహద్వచః ॥ **6.94.32** ॥ 4265

అద్యప్రభృతి లోకాంస్త్రీన్ సర్వే దానవరాక్షసాః।
భయేన ప్రభృతా నిత్యం విచరిష్యంతి శాశ్వతం ॥ **6.94.33** ॥ 4266

దైవతైస్తు సమాగమ్య సర్వైశ్చేంద్రపురోగమైః।
వృషధ్వజస్త్రిపురహా మహాదేవః ప్రతోషితః ॥ **6.94.34** ॥ 4267

ప్రసన్నస్తు మహాదేవో దేవానేతద్ వచోఽబ్రవీత్।
ఉత్పత్స్యతి హితార్థం వో నారీ రక్షఃక్షయావహా ॥ **6.94.35** ॥ 4268

ఏషా దేవైః ప్రయుక్తా తు క్షుద్ యథా దానవాన్ పురా।
భక్షయిష్యతి నః సర్వాన్ రాక్షసఘ్నీ సరావణాన్ ॥ **6.94.36** ॥ 4269

రావణస్యాపనీతేన దుర్వినీతస్య దుర్మతేః।
అయం నిష్టానకో ఘోరః శోకేన సమభిప్లుతః ॥ **6.94.37** ॥ 4270

తం న పశ్యామహే లోకే యో నః శరణదో భవేత్।
రాఘవేణోపసృష్టానాం కాలేనేవ యుగక్షయే ॥ **6.94.38** ॥ 4271

నాస్తి నః శరణం కించిద్ భయే మహతి తిష్ఠతాం।
దావాగ్నివేష్టితానాం హి కరేణూనాం యథా వనే ॥ **6.94.39** ॥ 4272

ప్రాప్తకాలం కృతం తేన పౌలస్త్యేన మహాత్మనా।
యత ఏవ భయం దృష్టం తమేవ శరణం గతః ॥ **6.94.40** ॥ 4273

ఇతీవ సర్వా రజనీచరస్త్రియః
పరస్పరం సంపరిరభ్య బాహుభిః।
విషేదురార్తాతిభయాభిపీడితా
వినేదురుచ్చైశ్చ తదా సుదారుణం ॥ **6.94.41** ॥ 4274

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే చతుర్నవతితమః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ పంచనవతితమః సర్గః ॥

స్వామాత్యానాహూయ రావణేన స్వశత్రువధవిషయకోత్సాహస్య ప్రకటనం సర్వైః సహ రణభూమిమాగత్య పరాక్రమస్య ప్రదర్శనం చ

ఆర్తానాం రాక్షసీనాం తు లంకాయాం వై కులే కులే।
రావణః కరుణం శబ్దం శుశ్రావ పరిదేవితం ॥ **6.95.1** ॥ 4275

స తు దీర్ఘం వినిఃశ్వస్య ముహూర్తం ధ్యానమాస్థితః।
బభూవ పరమక్రుద్ధో రావణో భీమదర్శనః ॥ **6.95.2** ॥ 4276

సందశ్య దశనైరోష్ఠం క్రోధసంరక్తలోచనః।
రాక్షసైరపి దుర్దర్శః కాలాగ్నిరివ మూర్తిమాన్ ॥ **6.95.3** ॥ 4277

ఉవాచ చ సమీపస్థాన్ రాక్షసాన్ రాక్షసేశ్వరః।
క్రోధావ్యక్తకథస్తత్ర నిర్దహన్నివ చక్షుషా ॥ **6.95.4** ॥ 4278

మహోదరం మహాపార్శ్వం విరూపాక్షం చ రాక్షసం।
శీఘ్రం వదత సైన్యాని నిర్యాతేతి మమాజ్ఞయా ॥ **6.95.5** ॥ 4279

తస్య తద్ వచనం శ్రుత్వా రాక్షసాస్తే భయార్దితాః।
చోదయామాసురవ్యగ్రాన్ రాక్షసాంస్తాన్ నృపాజ్ఞయా ॥ **6.95.6** ॥ 4280

తే తు సర్వే తథేత్యుక్త్వా రాక్షసా భీమదర్శనాః।
కృతస్వస్త్యయనాః సర్వే తే రణాభిముఖా యయుః ॥ **6.95.7** ॥ 4281

ప్రతిపూజ్య యథాన్యాయం రావణం తే మహారథాః।
తస్థుః ప్రాంజలయః సర్వే భర్తుర్విజయకాంక్షిణః ॥ **6.95.8** ॥ 4282

తతోవాచ ప్రహస్యైతాన్ రావణః క్రోధమూర్చ్ఛితః।
మహోదరమహాపార్శ్వౌ విరూపాక్షం చ రాక్షసం ॥ **6.95.9** ॥ 4283

అద్య బాణైర్ధనుర్ముక్తైర్యుగాంతాదిత్యసన్నిభైః।
రాఘవం లక్ష్మణం చైవ నేష్యామి యమసాదనం ॥ **6.95.10** ॥ 4284

ఖరస్య కుంభకర్ణస్య ప్రహస్తేంద్రజితోస్తథా।
కరిష్యామి ప్రతీకారమద్య శత్రువధాదహం ॥ **6.95.11** ॥ 4285

నైవాంతరిక్షం న దిశో న చ ద్యౌర్నాపి సాగరాః।
ప్రకాశత్వం గమిష్యంతి మద్బాణజలదావృతాః ॥ **6.95.12** ॥ 4286

అద్య వానరముఖ్యానాం తాని యూథాని భాగశః।
ధనుషా శరజాలేన వధిష్యామి పతత్రిణా ॥ **6.95.13** ॥ 4287

అద్య వానరసైన్యాని రథేన పవనౌజసా।
ధనుఃసముద్రాదుద్భూతైర్మథిష్యామి శరోర్మిభిః ॥ **6.95.14** ॥ 4288

వ్యాకోశపద్మవక్త్రాణి పద్మకేసరవర్చసాం।
అద్య యూథతటాకాని గజవత్ ప్రమథామ్యహం ॥ **6.95.15** ॥ 4289

సశరైరద్య వదనైః సంఖ్యే వానరయూథపాః।
మండయిష్యంతి వసుధాం సనాలైరివ పంకజైః ॥ **6.95.16** ॥ 4290

అద్య యూథప్రచండానాం హరీణాం ద్రుమయోధినాం।
ముక్తేనైకేషుణా యుద్ధే భేత్స్యామి చ శతం శతం ॥ **6.95.17** ॥ 4291

హతో భ్రాతా చ యేషాం వై యేషాం చ తనయో హతః।
వధేనాద్య రిపోస్తేషాం కరోమ్యశ్రుప్రమార్జనం ॥ **6.95.18** ॥ 4292

అద్య మద్బాణనిర్భిన్నైః ప్రస్తీర్ణైర్గతచేతనైః।
కరోమి వానరైయుద్ధే యత్నావేక్ష్యతలాం మహీం ॥ **6.95.19** ॥ 4293

అద్య కాకాశ్చ గృధ్రాశ్చ యే చ మాంసాశినోఽపరే।
సర్వాంస్తాంస్తర్పయిష్యామి శత్రుమాంసైః శరాహతైః ॥ **6.95.20** ॥ 4294

కల్ప్యతాం మే రథః శీఘ్రం క్షిప్రమానీయతాం ధనుః।
అనుప్రయాంతు మాం యుద్ధే యేఽత్ర శిష్టా నిశాచరాః ॥ **6.95.21** ॥ 4295

తస్య తద్ వచనం శ్రుత్వా మహాపార్శ్వోఽబ్రవీద్ వచః।
బలాధ్యక్షాన్ స్థితాంస్తత్ర బలం సంత్వర్యతామితి ॥ **6.95.22** ॥ 4296

బలాధ్యక్షాస్తు సంయుక్తా రాక్షసాంస్తాన్ గృహే గృహే।
చోదయంతః పరియయుర్లంకాం లఘుపరాక్రమాః ॥ **6.95.23** ॥ 4297

తతో ముహూర్తాన్నిష్పేతూ రాక్షసా భీమదర్శనాః।
నదంతో భీమవదనా నానాప్రహరణైర్భుజైః ॥ **6.95.24** ॥ 4298

అసిభిః పట్టిశైః శూలైర్గదాభిర్ముసలైర్హలైః।
శక్తిభిస్తీక్ష్ణధారాభిర్మహద్భిః కూటముద్గరైః ॥ **6.95.25** ॥ 4299

యష్టిభిర్వివిధైశ్చక్రైర్నిశితైశ్చ పరశ్వధైః।
భిందిపాలైః శతఘ్నీభిరన్యైశ్చాపి వరాయుధైః ॥ **6.95.26** ॥ 4300

అథానయన్ బలాధ్యక్షాశ్చత్వారో రావణాజ్ఞయా।
రథానాం నియుతం సాగ్రం నాగానాం నియుతత్రయం ॥ **6.95.27** ॥ 4301

అశ్వానాం షష్టికోట్యస్తు ఖరోష్ట్రాణాం తథైవ చ।
పదాతయస్త్వసంఖ్యాతా జగ్ముస్తే రాజశాసనాత్ ॥ **6.95.28** ॥ 4302

బలాధ్యక్షాశ్చ సంస్థాప్య రాజ్ఞః సేనాం పురఃస్థితాం।
ఏతస్మిన్నంతరే సూతః స్థాపయామాస తం రథం ॥ **6.95.29** ॥ 4303

దివ్యాస్త్రవరసంపన్నం నానాలంకారభూషితం।
నానాయుధసమాకీర్ణం కింకిణీజాలసంయుతం ॥ **6.95.30** ॥ 4304

నానారత్నపరిక్షిప్తం రత్నస్తంభైర్విరాజితం।
జాంబూనదమయైశ్చైవ సహస్రకలశైర్వృతం ॥ **6.95.31** ॥ 4305

తం దృష్ట్వా రాక్షసాః సర్వే విస్మయం పరమం గతాః।
తం దృష్ట్వా సహసోత్థాయ రావణో రాక్షసేశ్వరః ॥ **6.95.32** ॥ 4306

కోటిసూర్యప్రతీకాశం జ్వలంతమివ పావకం।
ద్రుతం సూతసమాయుక్తం యుక్తాష్టతురగం రథం।
ఆరురోహ తదా భీమం దీప్యమానం స్వతేజసా ॥ **6.95.33** ॥ 4307

తతః ప్రయాతః సహసా రాక్షసైర్బహుభిర్వృతః।
రావణః సత్త్వగాంభీర్యాద్ దారయన్నివ మేదినీం ॥ **6.95.34** ॥ 4308

తతశ్చాసీన్మహానాదస్తూర్యాణాం చ తతస్ తతః।
మృదంగైః పటహైః శంఖైః కలహైః సహ రక్షసాం ॥ **6.95.35** ॥ 4309

ఆగతో రక్షసాం రాజా ఛత్రచామరసంయుతః।
సీతాపహారీ దుర్వృత్తో బ్రహ్మఘ్నో దేవకంటకః।
యోద్ధుం రఘువరేణేతి శుశ్రువే కలహధ్వనిః ॥ **6.95.36** ॥ 4310

తేన నాదేన మహతా పృథివీ సమకంపత।
తం శబ్దం సహసా శ్రుత్వా వానరా దుద్రువుర్భయాత్ ॥ **6.95.37** ॥ 4311

రావణస్తు మహాబాహుః సచివైః పరివారితః।
ఆజగామ మహాతేజా జయాయ విజయం ప్రతి ॥ **6.95.38** ॥ 4312

రావణేనాభ్యనుజ్ఞాతౌ మహాపార్శ్వమహోదరౌ।
విరూపాక్షశ్చ దుర్ధర్షో రథానారురుహుస్తదా ॥ **6.95.39** ॥ 4313

తే తు హృష్టాభినర్దంతో భిందంత ఇవ మేదినీం।
నాదం ఘోరం విముంచంతో నిర్యయుర్జయకాంక్షిణః ॥ **6.95.40** ॥ 4314

తతో యుద్ధాయ తేజస్వీ రక్షోగణబలైర్వృతః।
నిర్యయావుద్యతధనుః కాలాంతకయమోపమః ॥ **6.95.41** ॥ 4315

తతః ప్రజవితాశ్వేన రథేన స మహారథః।
ద్వారేణ నిర్యయౌ తేన యత్ర తౌ రామలక్ష్మణౌ ॥ **6.95.42** ॥ 4316

తతో నష్టప్రభః సూర్యో దిశశ్చ తిమిరావృతాః।
ద్విజాశ్చ నేదుర్ఘోరాశ్చ సంచచాల చ మేదినీ ॥ **6.95.43** ॥ 4317

వవర్ష రుధిరం దేవశ్చస్ఖలుశ్చ తురంగమాః।
ధ్వజాగ్రే న్యపతద్ గృధ్రో వినేదుశ్చాశివం శివాః ॥ **6.95.44** ॥ 4318

నయనం చాస్ఫురద్ వామం వామో బాహురకంపత।
వివర్ణవదనశ్చాసీత్ కించిదభ్రశ్యత స్వనః ॥ **6.95.45** ॥ 4319

తతో నిష్పతతో యుద్ధే దశగ్రీవస్య రక్షసః।
రణే నిధనశంసీని రూపాణ్యేతాని జజ్ఞిరే ॥ **6.95.46** ॥ 4320

అంతరిక్షాత్ పపాతోల్కా నిర్ఘాతసమనిఃస్వనా।
వినేదురశివా గృధ్రా వాయసైరభిమిశ్రితాః ॥ **6.95.47** ॥ 4321

ఏతానచింతయన్ ఘోరానుత్పాతాన్ సమవస్థితాన్।
నిర్యయౌ రావణో మోహాద్ వధార్థం కాలచోదితః ॥ **6.95.48** ॥ 4322

తేషాం తు రథఘోషేణ రాక్షసానాం మహాత్మనాం।
వానరాణామపి చమూర్యుద్ధాయైవాభ్యవర్తత ॥ **6.95.49** ॥ 4323

తేషాం తు తుములం యుద్ధం బభూవ కపిరక్షసాం।
అన్యోన్యమాహ్వయానానాం క్రుద్ధానాం జయమిచ్ఛతాం ॥ **6.95.50** ॥ 4324

తతః క్రుద్ధో దశగ్రీవః శరైః కాంచనభూషణైః।
వానరాణామనీకేషు చకార కదనం మహత్ ॥ **6.95.51** ॥ 4325

నికృత్తశిరసః కేచిద్ రావణేన వలీముఖాః।
కేచిద్ విచ్ఛిన్నహృదయాః కేచిచ్ఛ్రోత్రవివర్జితాః ॥ **6.95.52** ॥ 4326

నిరుచ్ఛ్వాసా హతాః కేచిత్ కేచిత్ పార్శ్వేషు దారితాః।
కేచిద్ విభిన్నశిరసః కేచిచ్చక్షుర్వినాకృతాః ॥ **6.95.53** ॥ 4327

దశాననః క్రోధవివృత్తనేత్రో
యతో యతోఽభ్యేతి రథేన సంఖ్యే।
తతస్తతస్తస్య శరప్రవేగం
సోఢుం న శేకుర్హరియూథపాస్తే ॥ **6.95.54** ॥ 4328

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే పంచనవతితమః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ షణ్ణవతితమః సర్గః ॥

సుగ్రీవేణ రాక్షససేనాయాః సంహారో విరూపాక్షస్య వధశ్చ

తథా తైః కృత్తగాత్రైస్తు దశగ్రీవేణ మార్గణైః।
బభూవ వసుధా తత్ర ప్రకీర్ణా హరిభిస్తదా ॥ **6.96.1** ॥ 4329

రావణస్యాప్రసహ్యం తం శరసంపాతమేకతః।
న శేకుః సహితుం దీప్తం పతంగా జ్వలనం యథా ॥ **6.96.2** ॥ 4330

తేఽదితా నిశితైర్బాణైః క్రోశంతో విప్రదుద్రువుః।
పావకార్చిఃసమావిష్టా దహ్యమానా యథా గజాః ॥ **6.96.3** ॥ 4331

ప్లవంగానామనీకాని మహాభ్రాణీవ మారుతః।
సంయయౌ సమరే తస్మిన్ విధమన్ రావణః శరైః ॥ **6.96.4** ॥ 4332

కదనం తరసా కృత్వా రాక్షసేంద్రో వనౌకసాం।
ఆససాద తతో యుద్ధే త్వరితం రాఘవం రణే ॥ **6.96.5** ॥ 4333

సుగ్రీవస్తాన్ కపీన్ దృష్ట్వా భగ్నాన్ విద్రావితాన్ రణే।
గుల్మే సుషేణం నిక్షిప్య చక్రే యుద్ధే ద్రుతం మనః ॥ **6.96.6** ॥ 4334

ఆత్మనః సదృశం వీరం స తం నిక్షిప్య వానరం।
సుగ్రీవోఽభిముఖం శత్రుం ప్రతస్థే పాదపాయుధః ॥ **6.96.7** ॥ 4335

పార్శ్వతః పృష్ఠతశ్చాస్య సర్వే వానరయూథపాః।
అనుజగ్ముర్మహాశైలాన్ వివిధాంశ్చ వనస్పతీన్ ॥ **6.96.8** ॥ 4336

ననర్ద యుధి సుగ్రీవః స్వరేణ మహతా మహాన్ ।
పోథయన్ వివిధాంశ్చాన్యాన్ మమంథోత్తమరాక్షసాన్ ॥ **6.96.9** ॥ 4337

మమర్ద చ మహాకాయో రాక్షసాన్ వానరేశ్వరః ।
యుగాంతసమయే వాయుః ప్రవృద్ధానగమానివ ॥ **6.96.10** ॥ 4338

రాక్షసానామనీకేషు శైలవర్షం ववర్ష హ ।
అశ్మవర్షం యథా మేఘః పక్షిసంఘేషు కాననే ॥ **6.96.11** ॥ 4339

కపిరాజవిముక్తైస్తైః శైలవర్షైస్తు రాక్షసాః ।
వికీర్ణశిరసః పేతుర్వికీర్ణా ఇవ పర్వతాః ॥ **6.96.12** ॥ 4340

అథ సంక్షీయమాణేషు రాక్షసేషు సమంతతః ।
సుగ్రీవేణ ప్రభగ్నేషు నదత్సు చ పతత్సు చ ॥ **6.96.13** ॥ 4341

విరూపాక్షః స్వకం నామ ధన్వీ విశ్రావ్య రాక్షసః ।
రథాదాప్లుత్య దుర్ధర్షో గజస్కంధముపారుహత్ ॥ **6.96.14** ॥ 4342

స తం ద్విపమథారుహ్య విరూపాక్షో మహాబలః ।
ననర్ద భీమనిర్హ్రాదం వానరానభ్యధావత ॥ **6.96.15** ॥ 4343

సుగ్రీవే స శరాన్ ఘోరాన్ విససర్జ చమూముఖే ।
స్థాపయామాస చోద్విగ్నాన్ రాక్షసాన్ సంప్రహర్షయన్ ॥ **6.96.16** ॥ 4344

సోఽతివిద్ధః శితైర్బాణైః కపీంద్రస్తేన రక్షసా ।
చుక్రోశ చ మహాక్రోధో వధే చాస్య మనో దధే ॥ **6.96.17** ॥ 4345

తతః పాదపముద్ధృత్య శూరః సంప్రధనో హరిః ।
అభిపత్య జఘానాస్య ప్రముఖే తం మహాగజం ॥ **6.96.18** ॥ 4346

స తు ప్రహారాభిహతః సుగ్రీవేణ మహాగజః ।
అపాసర్పద్ ధనుర్మాత్రం నిషసాద ననాద చ ॥ **6.96.19** ॥ 4347

గజాత్ తు మథితాత్ తూర్ణమపక్రమ్య స వీర్యవాన్ ।
రాక్షసోఽభిముఖః శత్రుం ప్రత్యుద్గమ్య తతః కపిం ॥ **6.96.20** ॥ 4348

ఆర్షభం చర్మ ఖడ్గం చ ప్రగృహ్య లఘువిక్రమః ।
భర్త్సయన్నివ సుగ్రీవమాససాద వ్యవస్థితం ॥ **6.96.21** ॥ 4349

స హి తస్యాభిసంక్రుద్ధః ప్రగృహ్య విపులాం శిలాం ।
విరూపాక్షస్య చిక్షేప సుగ్రీవో జలదోపమాం ॥ **6.96.22** ॥ 4350

స తాం శిలామాపతంతీం దృష్ట్వా రాక్షసపుంగవః ।
అపక్రమ్య సువిక్రాంతః ఖడ్గేన ప్రాహరత్తదా ॥ **6.96.23** ॥ 4351

తేన ఖడ్గప్రహారేణ రక్షసా బలినా హతః ।
ముహూర్తమభవద్ భూమౌ విసంజ్ఞ ఇవ వానరః ॥ **6.96.24** ॥ 4352

సహసా స తదోత్పత్య రాక్షసస్య మహాహవే ।
ముష్టిం సంవర్త్య వేగేన పాతయామాస వక్షసి ॥ **6.96.25** ॥ 4353

ముష్టిప్రహారాభిహతో విరూపాక్షో నిశాచరః ।
తేన ఖడ్గేన సంక్రుద్ధః సుగ్రీవస్య చమూముఖే ॥ **6.96.26** ॥ 4354

కవచం పాతయామాస పద్భ్యామభిహతోఽపతత్ ।
స సముత్థాయ పతితః కపిస్తస్య వ్యసర్జయత్ ॥ **6.96.27** ॥ 4355

తలప్రహారమశనేః సమానం భీమనిఃస్వనం ।
తలప్రహారం తద్ రక్షః సుగ్రీవేణ సముద్యతం ॥ **6.96.28** ॥ 4356

నైపుణ్యాన్మోచయిత్వైనం ముష్టినోరసి తాడయత్ ।
తతస్తు సంక్రుద్ధతరః సుగ్రీవో వానరేశ్వరః ॥ **6.96.29** ॥ 4357

మోక్షితం చాత్మనో దృష్ట్వా ప్రహారం తేన రక్షసా ।
స దదర్శాంతరం తస్య విరూపాక్షస్య వానరః ॥ **6.96.30** ॥ 4358

తతోఽన్యం పాతయత్ క్రోధాచ్ఛంఖదేశే మహాతలం।
మహేంద్రాశనికల్పేన తలేనాభిహతః క్షితౌ ॥ **6.96.31** ॥ 4359

పపాత రుధిరక్లిన్నః శోణితం హి సముద్గిరన్।
స్రోతోభ్యస్తు విరూపాక్షో జలం ప్రస్రవణాదివ ॥ **6.96.32** ॥ 4360

వివృత్తనయనం క్రోధాత్ సఫేనం రుధిరాప్లుతం।
దదృశుస్తే విరూపాక్షం విరూపాక్షతరం కృతం ॥ **6.96.33** ॥ 4361

స్ఫురంతం పరివర్తంతం పార్థేన రుధిరోక్షితం।
కరుణం చ వినర్దంతం దదృశుః కపయో రిపుం ॥ **6.96.34** ॥ 4362

తథా తు తౌ సంయతి సంప్రయుక్తౌ
తరస్వినౌ వానరరాక్షసానాం।
బలార్ణవౌ సస్వనతుశ్చ భీమౌ
మహార్ణవౌ ద్వావివ భిన్నసేతూ ॥ **6.96.35** ॥ 4363

వినాశితం ప్రేక్ష్య విరూపనేత్రం
మహాబలం తం హరిపార్థివేన।
బలం సమేతం కపిరాక్షసానా -
ముద్వృత్తగంగాప్రతిమం బభూవ ॥ **6.96.36** ॥ 4364

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే షణ్ణవతితమః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ సప్తనవతితమః సర్గః ॥

సుగ్రీవేణ మహోదరస్య వధః

హన్యమానే బలే తూర్ణమన్యోన్యం తే మహామృధే।
సరసీవ మహాఘర్మే సూపక్షీణే బభూవతుః ॥ **6.97.1** ॥ 4365

స్వబలస్య తు ఘాతేన విరూపాక్షవధేన చ।
బభూవ ద్విగుణం క్రుద్ధో రావణో రాక్షసాధిపః ॥ **6.97.2** ॥ 4366

ప్రక్షీణం స్వబలం దృష్ట్వా వధ్యమానం వలీముఖైః।
బభూవాస్య వ్యథా యుద్ధే దృష్ట్వా దైవవిపర్యయం ॥ **6.97.3** ॥ 4367

ఉవాచ చ సమీపస్థం మహోదరమనంతరం।
అస్మిన్ కాలే మహాబాహో జయాశా త్వయి మే స్థితా ॥ **6.97.4** ॥ 4368

జహి శత్రుచమూం వీర దర్శయాద్య పరాక్రమం।
భర్తృపిండస్య కాలోఽయం నిర్వేష్టుం సాధు యుధ్యతాం ॥ **6.97.5** ॥ 4369

ఏవముక్తస్తథేత్యుక్త్వా రాక్షసేంద్రో మహోదరః।
ప్రవివేశారిసేనాం స పతంగ ఇవ పావకం ॥ **6.97.6** ॥ 4370

తతః స కదనం చక్రే వానరాణాం మహాబలః।
భర్తృవాక్యేన తేజస్వీ స్వేన వీర్యేణ చోదితః ॥ **6.97.7** ॥ 4371

వానరాశ్చ మహాసత్త్వాః ప్రగృహ్య విపులాః శిలాః।
ప్రవిశ్యారిబలం భీమం జఘ్నుస్తే సర్వరాక్షసాన్ ॥ **6.97.8** ॥ 4372

మహోదరః సుసంక్రుద్ధః శరైః కాంచనభూషణైః।
చిచ్ఛేద పాణిపాదోరు వానరాణాం మహాహవే ॥ **6.97.9** ॥ 4373

తతస్తే వానరాః సర్వే రాక్షసైరర్దితా భృశం।
దిశో దశ ద్రుతాః కేచిత్ కేచిత్ సుగ్రీవమాశ్రితాః ॥ **6.97.10** ॥ 4374

ప్రభగ్నం సమరే దృష్ట్వా వానరాణాం మహాబలం।
అభిదుద్రావ సుగ్రీవో మహోదరమనంతరం ॥ **6.97.11** ॥ 4375

ప్రగృహ్య విపులాం ఘోరాం మహీధరసమాం శిలాం।
చిక్షేప చ మహాతేజాస్తద్వధాయ హరీశ్వరః ॥ **6.97.12** ॥ 4376

తామాపతంతీం సహసా శిలాం దృష్ట్వా మహోదరః।
అసంభ్రాంతస్తతో బాణైర్నిర్బిభేద దురాసదాం ॥ **6.97.13** ॥ 4377

రక్షసా తేన బాణౌఘైర్నికృత్తా సా సహస్రధా।
నిపపాత తదా భూమౌ గృధ్రచక్రమివాకులం ॥ **6.97.14** ॥ 4378

తాం తు భిన్నాం శిలాం దృష్ట్వా సుగ్రీవః క్రోధమూర్చ్ఛితః।
సాలముత్పాట్య చిక్షేప తం స చిచ్ఛేద నైకధా ॥ **6.97.15** ॥ 4379

శరైశ్చ విదదారైనం శూరః పరబలార్దనః।
స దదర్శ తతః క్రుద్ధః పరిఘం పతితం భువి ॥ **6.97.16** ॥ 4380

ఆవిధ్య తు స తం దీప్తం పరిఘం తస్య దర్శయన్।
పరిఘేణోగ్రవేగేన జఘానాస్య హయోత్తమాన్ ॥ **6.97.17** ॥ 4381

తస్మాద్ధతహయాద్ వీరః సోఽవప్లుత్య మహారథాత్।
గదాం జగ్రాహ సంక్రుద్ధో రాక్షసోఽథ మహోదరః ॥ **6.97.18** ॥ 4382

గదాపరిఘహస్తౌ తౌ యుధి వీరౌ సమీయతుః।
నర్దంతౌ గోవృషప్రఖ్యౌ ఘనావివ సవిద్యుతౌ ॥ **6.97.19** ॥ 4383

తతః క్రుద్ధో గదాం తస్మై చిక్షేప రజనీచరః।
జ్వలంతీం భాస్కరాభాసాం సుగ్రీవాయ మహోదరః ॥ **6.97.20** ॥ 4384

గదాం తాం సుమహాఘోరామాపతంతీం మహాబలః।
సుగ్రీవో రోషతామ్రాక్షః సముద్యమ్య మహాహవే ॥ **6.97.21** ॥ 4385

ఆజఘాన గదాం తస్య పరిఘేణ హరీశ్వరః।
పపాత తరసా భిన్నః పరిఘస్తస్య భూతలే ॥ **6.97.22** ॥ 4386

తతో జగ్రాహ తేజస్వీ సుగ్రీవో వసుధాతలాత్।
ఆయసం ముసలం ఘోరం సర్వతో హేమభూషితం ॥ **6.97.23** ॥ 4387

స తముద్యమ్య చిక్షేప సోఽప్యస్య ప్రాక్షిపద్ గదాం।
భిన్నావన్యోన్యమాసాద్య పేతతుస్తౌ మహీతలే ॥ **6.97.24** ॥ 4388

తతో భిన్నప్రహరణౌ ముష్టిభ్యాం తౌ సమీయతుః।
తేజోబలసమావిష్టౌ దీప్తావివ హుతాశనౌ ॥ **6.97.25** ॥ 4389

జఘ్నతుస్తౌ తదాన్యోన్యం నదంతౌ చ పునః పునః।
తలైశ్చాన్యోన్యమాసాద్య పేతతుశ్చ మహీతలే ॥ **6.97.26** ॥ 4390

ఉత్పేతతుస్తదా తూర్ణం జఘ్నతుశ్చ పరస్పరం।
భుజైశ్చిక్షిపతుర్వీరావన్యోన్యమపరాజితౌ ॥ **6.97.27** ॥ 4391

జగ్మతుస్తౌ శ్రమం వీరౌ బాహుయుద్ధే పరంతపౌ।
ఆజహార తదా ఖడ్గమదూరపరివర్తినం ॥ **6.97.28** ॥ 4392

రాక్షసశ్చర్మణా సార్ధం మహావేగో మహోదరః।
తథైవ చ మహాఖడ్గం చర్మణా పతితం సహ।
జగ్రాహ వానరశ్రేష్ఠః సుగ్రీవో వేగవత్తరః ॥ **6.97.29** ॥ 4393

తతో రోషపరీతాంగౌ నదంతావభ్యధావతాం।
ఉద్యతాసీ రణే హృష్టౌ యుధి శస్త్రవిశారదౌ ॥ **6.97.30** ॥ 4394

దక్షిణం మండలం చోభౌ సుతూర్ణం సంపరీయతుః।
అన్యోన్యమభిసంక్రుద్ధౌ జయే ప్రణిహితావుభౌ ॥ **6.97.31** ॥ 4395

స తు శూరో మహావేగో వీర్యశ్లాఘీ మహోదరః।
మహావర్మణి తం ఖడ్గం పాతయామాస దుర్మతిః ॥ **6.97.32** ॥ 4396

లగ్నముత్కర్షతః ఖడ్గం ఖడ్గేన కపికుంజరః।
జహార సశిరస్త్రాణం కుండలోపగతం శిరః ॥ **6.97.33** ॥ 4397

నికృత్తశిరసస్తస్య పతితస్య మహీతలే।
తద్ బలం రాక్షసేంద్రస్య దృష్ట్వా తత్ర న దృశ్యతే ॥ **6.97.34** ॥ 4398

హత్వా తం వానరైః సార్ధం ననాద ముదితో హరిః।
చుక్రోధ చ దశగ్రీవో బభౌ హృష్టశ్చ రాఘవః ॥ **6.97.35** ॥ 4399

విషణ్ణవదనాః సర్వే రాక్షసా దీనచేతసః।
విద్రవంతి తతః సర్వే భయవిత్రస్తచేతసః ॥ **6.97.36** ॥ 4400

మహోదరం తం వినిపాత్య భూమౌ
మహాగిరేః కీర్ణమివైకదేశం।
సూర్యాత్మజస్తత్ర రరాజ లక్ష్మ్యా
సూర్యః స్వతేజోభిరివాప్రధృష్యః ॥ **6.97.37** ॥ 4401

అథ విజయమవాప్య వానరేంద్రః
సమరముఖే సురసిద్ధయక్షసంఘైః।
అవనితలగతైశ్చ భూతసంఘై -
ర్హరుషసమాకులితైర్నిరీక్ష్యమాణః ॥ **6.97.38** ॥ 4402

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే సప్తనవతితమః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ అష్టనవతితమః సర్గః ॥

అంగదేన మహాపార్శ్వస్య వధః

మహోదరే తు నిహతే మహాపార్శ్వో మహాబలః।
సుగ్రీవేణ సమీక్ష్యాథ క్రోధాత్సంరక్తలోచనః ॥ **6.98.1** ॥ 4403

అంగదస్య చమూం భీమాం క్షోభయామాస మార్గణైః।
స వానరాణాం ముఖ్యానాముత్తమాంగాని రాక్షసః ॥ **6.98.2** ॥ 4404

పాతయామాస కాయేభ్యః ఫలం వృంతాదివానిలః।
కేషాంచిదిషుభిర్బాహూంశ్చిచ్ఛేదాథ స రాక్షసః ॥ **6.98.3** ॥ 4405

వానరాణాం సుసంరబ్ధః పార్శ్వం కేషాంచిదాక్షిపత్।
తేఽర్దితా బాణవర్షేణ మహాపార్శ్వేన వానరాః ॥ **6.98.4** ॥ 4406

విషాదవిముఖాః సర్వే బభూవుర్గతచేతసః।
నిశమ్య బలముద్విగ్నమంగదో రాక్షసార్దితం ॥ **6.98.5** ॥ 4407

వేగం చక్రే మహావేగః సముద్ర ఇవ పర్వసు।
ఆయసం పరిఘం గృహ్య సూర్యరశ్మిసమప్రభం ॥ **6.98.6** ॥ 4408

సమరే వానరశ్రేష్ఠో మహాపార్శ్వే న్యపాతయత్।
స తు తేన ప్రహారేణ మహాపార్శ్వో విచేతనః ॥ **6.98.7** ॥ 4409

ససూతః స్యందనాత్ తస్మాద్ విసంజ్ఞశ్చాపతద్ భువి।
తస్యర్క్షరాజస్తేజస్వీ నీలాంజనచయోపమః ॥ **6.98.8** ॥ 4410

నిష్పత్య సుమహావీర్యః స్వయూథాన్మేఘసన్నిభాత్।
ప్రగృహ్య గిరిశృంగాభాం క్రుద్ధః స విపులాం శిలాం ॥ **6.98.9** ॥ 4411

అశ్వాంజఘాన తరసా బభంజ స్యందనం చ తం।
ముహూర్తాల్లబ్ధసంజ్ఞస్తు మహాపార్శ్వో మహాబలః ॥ **6.98.10** ॥ 4412

అంగదం బహుభిర్బాణైర్భాయస్తం ప్రత్యవిధ్యత।
జాంబవంతం త్రిభిర్బాణైరాజఘాన స్తనాంతరే ॥ **6.98.11** ॥ 4413

ఋక్షరాజం గవాక్షం చ జఘాన బహుభిః శరైః।
గవాక్షం జాంబవంతం చ స దృష్ట్వా శరపీడితౌ ॥ **6.98.12** ॥ 4414

జగ్రాహ పరిఘం ఘోరమంగదః క్రోధమూర్చ్ఛితః।
తస్యాంగదః సరోషాక్షో రాక్షసస్య తమాయసం ॥ **6.98.13** ॥ 4415

దూరస్థితస్య పరిఘం రవిరశ్మిసమప్రభం।
ద్వాభ్యాం భుజాభ్యాం సంగృహ్య భ్రామయిత్వా చ వేగవత్ ॥ **6.98.14** ॥ 4416

మహాపార్శ్వస్య చిక్షేప వధార్థం వాలినః సుతః।
స తు క్షిప్తో బలవతా పరిఘస్తస్య రక్షసః ॥ **6.98.15** ॥ 4417

ధనుశ్చ సశరం హస్తాచ్చిరస్త్రాణం చ పాతయత్।
తం సమాసాద్య వేగేన వాలిపుత్రః ప్రతాపవాన్ ॥ **6.98.16** ॥ 4418

తలేనాభ్యహనత్ క్రుద్ధః కర్ణమూలే సకుండలే।
స తు క్రుద్ధో మహావేగో మహాపార్శ్వో మహాద్యుతిః ॥ **6.98.17** ॥ 4419

కరేణైకేన జగ్రాహ సుమహాంతం పరశ్వధం।
తం తైలధౌతం విమలం శైలసారమయం దృఢం ॥ **6.98.18** ॥ 4420

రాక్షసః పరమక్రుద్ధో వాలిపుత్రే న్యపాతయత్ ।
తేన వామాంసఫలకే భృశం ప్రత్యవపాతితం ॥ **6.98.19** ॥ 4421

అంగదో మోక్షయామాస సరోషః స పరశ్వధం ।
స వీరో వజ్రసంకాశమంగదో ముష్టిమాత్మనః ॥ **6.98.20** ॥ 4422

సంవర్తయత్ సుసంక్రుద్ధః పితుస్తుల్యపరాక్రమః ।
రాక్షసస్య స్తనాభ్యాశే మర్మజ్ఞో హృదయం ప్రతి ॥ **6.98.21** ॥ 4423

ఇంద్రాశనిసమస్పర్శం స ముష్టిం విన్యపాతయత్ ।
తేన తస్య నిపాతేన రాక్షసస్య మహామృధే ॥ **6.98.22** ॥ 4424

పఫాల హృదయం చాస్య స పపాత హతో భువి ।
తస్మిన్ వినిహతే భూమౌ తత్ సైన్యం సంప్రచుక్షుభే ॥ **6.98.23** ॥ 4425

అభవచ్చ మహాన్ క్రోధః సమరే రావణస్య తు ।
వానరాణాం ప్రహృష్టానాం సింహనాదః సుపుష్కలః ॥ **6.98.24** ॥ 4426

స్ఫోటయన్నివ శబ్దేన లంకాం సాట్టాలగోపురాం ।
సహేంద్రేణేవ దేవానాం నాదః సమభవన్మహాన్ ॥ **6.98.25** ॥ 4427

అథేంద్రశత్రుస్త్రిదశాలయానాం
వనౌకసాం చైవ మహాప్రణాదం ।
శ్రుత్వా సరోషం యుధి రాక్షసేంద్రః
పునశ్చ యుద్ధాభిముఖోఽవతస్థే ॥ **6.98.26** ॥ 4428

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే అష్టనవతితమః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ ఏకోనశతతమః సర్గః ॥

శ్రీరామరావణయోర్యుద్ధం

మహోదరమహాపార్శ్వౌ హతౌ దృష్ట్వా స రావణః।
తస్మింశ్చ నిహతే వీరే విరూపాక్షే మహాబలే ॥ **6.99.1** ॥ 4429

ఆవివేశ మహాన్ క్రోధో రావణం తు మహామృధే।
సూతం సంచోదయామాస వాక్యం చేదమువాచ హ ॥ **6.99.2** ॥ 4430

నిహతానామమాత్యానాం రుద్ధస్య నగరస్య చ।
దుఃఖమేవాపనేష్యామి హత్వా తౌ రామలక్ష్మణౌ ॥ **6.99.3** ॥ 4431

రామవృక్షం రణే హన్మి సీతాపుష్పఫలప్రదం।
ప్రశాఖా యస్య సుగ్రీవో జాంబవాన్ కుముదో నలః ॥ **6.99.4** ॥ 4432

ద్వివిదశ్చైవ మైందశ్చ అంగదో గంధమాదనః।
హనూమాంశ్చ సుషేణశ్చ సర్వే చ హరియూథపాః ॥ **6.99.5** ॥ 4433

స దిశో దశ ఘోషేణ రథస్యాతిరథో మహాన్।
నాదయన్ ప్రయయౌ తూర్ణం రాఘవం చాభ్యధావత ॥ **6.99.6** ॥ 4434

పూరితా తేన శబ్దేన సనదీగిరికాననా।
సంచచాల మహీ సర్వా త్రస్తసింహమృగద్విజా ॥ **6.99.7** ॥ 4435

తామసం సుమహాఘోరం చకారాస్త్రం సుదారుణం।
నిర్దదాహ కపీన్ సర్వాంస్తే ప్రపేతుః సమంతతః ॥ **6.99.8** ॥ 4436

ఉత్పపాత రజో భూమౌ తైర్భగ్నైః సంప్రధావితైః।
నహి తత్ సహితుం శేకుర్బ్రహ్మణా నిర్మితం స్వయం ॥ **6.99.9** ॥ 4437

తాన్యనీకాన్యనేకాని రావణస్య శరోత్తమైః।
దృష్ట్వా భగ్నాని శతశో రాఘవః పర్యవస్థితః ॥ **6.99.10** ॥ 4438

తతో రాక్షసశార్దూలో విద్రావ్య హరివాహినీం।
స దదర్శ తతో రామం తిష్ఠంతమపరాజితం ॥ **6.99.11** ॥ 4439

లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా విష్ణునా వాసవం యథా।
ఆలిఖంతమివాకాశమవష్టభ్య మహద్ ధనుః ॥ **6.99.12** ॥ 4440

పద్మపత్రవిశాలాక్షం దీర్ఘబాహుమరిందమం।
తతో రామో మహాతేజాః సౌమిత్రిసహితో బలీ ॥ **6.99.13** ॥ 4441

వానరాంశ్చ రణే భగ్నానాపతంతం చ రావణం।
సమీక్ష్య రాఘవో హృష్టో మధ్యే జగ్రాహ కార్ముకం ॥ **6.99.14** ॥ 4442

విస్ఫారయితుమారేభే తతః స ధనురుత్తమం।
మహావేగం మహానాదం నిర్భిందన్నివ మేదినీం ॥ **6.99.15** ॥ 4443

రావణస్య చ బాణౌఘై రామవిస్ఫారితేన చ।
శబ్దేన రాక్షసాస్తేన పేతుశ్చ శతశస్తదా ॥ **6.99.16** ॥ 4444

తయోః శరపథం ప్రాప్య రావణో రాజపుత్రయోః।
స బభౌ చ యథా రాహుః సమీపే శశిసూర్యయోః ॥ **6.99.17** ॥ 4445

తమిచ్ఛన్ ప్రథమం యోద్ధుం లక్ష్మణో నిశితైః శరైః।
ముమోచ ధనురాయమ్య శరానగ్నిశిఖోపమాన్ ॥ **6.99.18** ॥ 4446

తాన్ ముక్తమాత్రానాకాశే లక్ష్మణేన ధనుష్మతా।
బాణాన్ బాణైర్మహాతేజా రావణః ప్రత్యవారయత్ ॥ **6.99.19** ॥ 4447

ఏకమేకేన బాణేన త్రిభిస్త్రీన్ దశభిర్దశ।
లక్ష్మణస్య ప్రచిచ్ఛేద దర్శయన్ పాణిలాఘవం ॥ **6.99.20** ॥ 4448

అభ్యతిక్రమ్య సౌమిత్రిం రావణః సమితింజయః।
ఆససాద రణే రామం స్థితం శైలమివాపరం ॥ **6.99.21** ॥ 4449

స రాఘవం సమాసాద్య క్రోధసంరక్తలోచనః।
వ్యసృజచ్ఛరవర్షాణి రావణో రాక్షసేశ్వరః ॥ **6.99.22** ॥ 4450

శరధారాస్తతో రామో రావణస్య ధనుశ్చ్యుతాః।
దృష్ట్వైవాపతితాః శీఘ్రం భల్లాంజగ్రాహ సత్వరం ॥ **6.99.23** ॥ 4451

తాంఛరౌఘాంస్తతో భల్లైస్తీక్ష్ణైశ్చిచ్ఛేద రాఘవః।
దీప్యమానాన్ మహాఘోరాఞ్ఛరానాశీవిషోపమాన్ ॥ **6.99.24** ॥ 4452

రాఘవో రావణం తూర్ణం రావణో రాఘవం తథా।
అన్యోన్యం వివిధైస్తీక్ష్ణైః శరవర్షైర్వవర్షతుః ॥ **6.99.25** ॥ 4453

చేరతుశ్చ చిరం చిత్రం మండలం సవ్యదక్షిణం।
బాణవేగాత్ సముత్క్షిప్తావన్యోన్యమపరాజితౌ ॥ **6.99.26** ॥ 4454

తయోర్భూతాని విత్రేసుర్యుగపత్ సంప్రయుధ్యతోః।
రౌద్రయోః సాయకముచోర్యమాంతకనికాశయోః ॥ **6.99.27** ॥ 4455

సతతం వివిధైర్బాణైర్బభూవ గగనం తదా।
ఘనైరివాతపాపాయే విద్యున్మాలాసమాకులైః ॥ **6.99.28** ॥ 4456

గవాక్షితమివాకాశం బభూవ శరవృష్టిభిః।
మహావేగైః సుతీక్ష్ణాగ్రైర్గృధ్రపత్త్రైః సువాజితైః ॥ **6.99.29** ॥ 4457

శరాంధకారమాకాశం చక్రతుః పరమం తదా।
గతేఽస్తం తపనే చాపి మహామేఘావివోత్థితౌ ॥ **6.99.30** ॥ 4458

తయోరభూన్మహాయుద్ధమన్యోన్యవధకాంక్షిణోః।
అనాసాద్యమచింత్యం చ వృత్రవాసవయోరివ ॥ **6.99.31** ॥ 4459

ఉభౌ హి పరమేష్వాసావుభౌ యుద్ధవిశారదౌ।
ఉభావస్త్రవిదాం ముఖ్యావుభౌ యుద్ధే విచేరతుః ॥ **6.99.32** ॥ 4460

ఉభౌ హి యేన వ్రజతస్తేన తేన శరోర్మయః।
ఊర్మయో వాయునా విద్ధా జగ్ముః సాగరయోరివ ॥ **6.99.33** ॥ 4461

తతః సంసక్తహస్తస్తు రావణో లోకరావణః।
నారాచమాలాం రామస్య లలాటే ప్రత్యముంచత ॥ **6.99.34** ॥ 4462

రౌద్రచాపప్రయుక్తాం తాం నీలోత్పలదలప్రభాం।
శిరసాధారయద్ రామో న వ్యథామభ్యపద్యత ॥ **6.99.35** ॥ 4463

అథ మంత్రానపి జపన్ రౌద్రమస్త్రముదీరయన్।
శరాన్ భూయః సమాదాయ రామః క్రోధసమన్వితః ॥ **6.99.36** ॥ 4464

ముమోచ చ మహాతేజాశ్చాపమాయమ్య వీర్యవాన్।
తాఞ్శరాన్ రాక్షసేంద్రాయ చిక్షేపాచ్ఛిన్నసాయకః ॥ **6.99.37** ॥ 4465

తే మహామేఘసంకాశే కవచే పతితాః శరాః।
అవధ్యే రాక్షసేంద్రస్య న వ్యథాం జనయంస్తదా ॥ **6.99.38** ॥ 4466

పునరేవాథ తం రామో రథస్థం రాక్షసాధిపం।
లలాటే పరమాస్త్రేణ సర్వాస్త్రకుశలోఽభినత్ ॥ **6.99.39** ॥ 4467

తే భిత్త్వా బాణరూపాణి పంచశీర్షా ఇవోరగాః।
శ్వసంతో వివిశుర్భూమిం రావణప్రతికూలితాః ॥ **6.99.40** ॥ 4468

నిహత్య రాఘవస్యాస్త్రం రావణః క్రోధమూర్చ్ఛితః।
ఆసురం సుమహాఘోరమస్త్రం ప్రాదుశ్చకార సః ॥ **6.99.41** ॥ 4469

సింహవ్యాఘ్రముఖాంశ్చాపి కంకకోకముఖానపి ।
గృధ్రశ్యేనముఖాంశ్చాపి శృగాలవదనాంస్తథా ॥ **6.99.42** ॥ 4470

ఈహామృగముఖాంశ్చాపి వ్యాదితాస్యాన్ భయావహాన్ ।
పంచాస్యాన్ లేలిహానాంశ్చ ససర్జ నిశితాఞ్ఛరాన్ ॥ **6.99.43** ॥ 4471

శరాన్ ఖరముఖాంశ్చాన్యాన్ వరాహముఖసంశ్రితాన్ ।
శ్వానకుక్కుటవక్త్రాంశ్చ మకరాశీవిషాననాన్ ॥ **6.99.44** ॥ 4472

ఏతాంశ్చాన్యాంశ్చ మాయాభిః ససర్జ నిశితాంఛరాన్ ।
రామం ప్రతి మహాతేజాః క్రుద్ధః సర్ప ఇవ శ్వసన్ ॥ **6.99.45** ॥ 4473

ఆసురేణ సమావిష్టః సోఽస్త్రేణ రఘుపుంగవః ।
ససర్జాస్త్రం మహోత్సాహం పావకం పావకోపమః ॥ **6.99.46** ॥ 4474

అగ్నిదీప్తముఖాన్ బాణాంస్తత్ర సూర్యముఖానపి ।
చంద్రార్ధచంద్రవక్త్రాంశ్చ ధూమకేతుముఖానపి ।
గ్రహనక్షత్రవర్ణాంశ్చ మహోల్కాముఖసంస్థితాన్ ॥ **6.99.47** ॥ 4475

విద్యుజ్జిహ్వోపమాంశ్చాపి ససర్జ వివిధాంఛరాన్ ।
తే రావణశరా ఘోరా రాఘవాస్త్రసమాహతాః ॥ **6.99.48** ॥ 4476

విలయం జగ్మురాకాశే జఘ్నుశ్చైవ సహస్రశః ।
తదస్త్రం నిహతం దృష్ట్వా రామేణాక్లిష్టకర్మణా ॥ **6.99.49** ॥ 4477

హృష్టా నేదుస్తతః సర్వే కపయః కామరూపిణః ।
సుగ్రీవాభిముఖా వీరాః సంపరిక్షిప్య రాఘవం ॥ **6.99.50** ॥ 4478

తతస్తదస్త్రం వినిహత్య రాఘవః
ప్రసహ్య తద్ రావణబాహునిఃసృతం ।

ముదాన్వితో దాశరథిర్మహాహవే
వినేదురుచ్చైర్ముదితాః కపీశ్వరాః ॥ **6.99.51** ॥ 4479

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే ఏకోనశతతమః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ శతతమః సర్గః ॥

శ్రీరామరావణయోర్యుద్ధం రావణస్య శక్త్యా లక్ష్మణస్య మూర్ఛా రావణస్య యుద్ధాత్ పలాయనం చ

తస్మిన్ ప్రతిహతేఽస్త్రే తు రావణో రాక్షసాధిపః।
క్రోధం చ ద్విగుణం చక్రే క్రోధాచ్చాస్త్రమనంతరం ॥ **6.100.1** ॥ 4480

మయేన విహితం రౌద్రమన్యదస్త్రం మహాద్యుతిః।
ఉత్స్రష్టుం రావణో భీమం రాఘవాయ ప్రచక్రమే ॥ **6.100.2** ॥ 4481

తతః శూలాని నిశ్చేరుర్గదాశ్చ ముసలాని చ।
కార్ముకాద్ దీప్యమానాని వజ్రసారాణి సర్వశః ॥ **6.100.3** ॥ 4482

ముద్గరాః కూటపాశాశ్చ దీప్తాశ్చాశనయస్తథా।
నిష్పేతుర్వివిధాస్తీక్ష్ణా వాతా ఇవ యుగక్షయే ॥ **6.100.4** ॥ 4483

తదస్త్రం రాఘవః శ్రీమానుత్తమాస్త్రవిదాం వరః।
జఘాన పరమాస్త్రేణ గాంధర్వేణ మహాద్యుతిః ॥ **6.100.5** ॥ 4484

తస్మిన్ ప్రతిహతేఽస్త్రే తు రాఘవేణ మహాత్మనా।
రావణః క్రోధతామ్రాక్షః సౌరమస్త్రముదీరయత్ ॥ **6.100.6** ॥ 4485

తతశ్చక్రాణి నిష్పేతుర్భాస్వరాణి మహాంతి చ।
కార్ముకాద్ భీమవేగస్య దశగ్రీవస్య ధీమతః ॥ **6.100.7** ॥ 4486

తైరాసీద్ గగనం దీప్తం సంపతద్భిః సమంతతః।
పతద్భిశ్చ దిశో దీప్తాశ్చంద్రసూర్యగ్రహైరివ ॥ **6.100.8** ॥ 4487

తాని చిచ్ఛేద బాణౌఘైశ్చక్రాణి తు స రాఘవః।
ఆయుధాని చ చిత్రాణి రావణస్య చమూముఖే ॥ **6.100.9** ॥ 4488

తదస్త్రం తు హతం దృష్ట్వా రావణో రాక్షసాధిపః।
వివ్యాధ దశభిర్బాణై రామం సర్వేషు మర్మసు ॥ **6.100.10** ॥ 4489

స విద్ధో దశభిర్బాణైర్మహాకార్ముకనిఃసృతైః।
రావణేన మహాతేజా న ప్రాకంపత రాఘవః ॥ **6.100.11** ॥ 4490

తతో వివ్యాధ గాత్రేషు సర్వేషు సమితింజయః।
రాఘవస్తు సుసంక్రుద్ధో రావణం బహుభిః శరైః ॥ **6.100.12** ॥ 4491

ఏతస్మిన్నంతరే క్రుద్ధో రాఘవస్యానుజో బలీ।
లక్ష్మణః సాయకాన్ సప్త జగ్రాహ పరవీరహా ॥ **6.100.13** ॥ 4492

తైః సాయకైర్మహావేగై రావణస్య మహాద్యుతిః।
ధ్వజం మనుష్యశీర్షం తు తస్య చిచ్ఛేద నైకధా ॥ **6.100.14** ॥ 4493

సారథేశ్చాపి బాణేన శిరో జ్వలితకుండలం।
జహార లక్ష్మణః శ్రీమాన్ నైర్ఋతస్య మహాబలః ॥ **6.100.15** ॥ 4494

తస్య బాణైశ్చ చిచ్ఛేద ధనుర్గజకరోపమం।
లక్ష్మణో రాక్షసేంద్రస్య పంచభిర్నిశితైస్తదా ॥ **6.100.16** ॥ 4495

నీలమేఘనిభాంశ్చాస్య సదశ్వాన్ పర్వతోపమాన్।
జఘానాప్లుత్య గదయా రావణస్య విభీషణః ॥ **6.100.17** ॥ 4496

హతాశ్వాత్ తు తదా వేగాదవప్లుత్య మహారథాత్।
కోపమాహారయత్ తీవ్రం భ్రాతరం ప్రతి రావణః ॥ **6.100.18** ॥ 4497

తతః శక్తిం మహాశక్తిః ప్రదీప్తామశనీమివ।
విభీషణాయ చిక్షేప రాక్షసేంద్రః ప్రతాపవాన్ ॥ **6.100.19** ॥ 4498

అప్రాప్తామేవ తాం బాణైస్త్రిభిశ్చిచ్ఛేద లక్ష్మణః।
అథోదతిష్ఠత్ సన్నాదో వానరాణాం మహారణే ॥ **6.100.20** ॥ 4499

సంపపాత త్రిధా ఛిన్నా శక్తిః కాంచనమాలినీ।
సవిస్ఫులింగా జ్వలితా మహోల్కేవ దివశ్చ్యుతా ॥ **6.100.21** ॥ 4500

తతః సంభావితతరాం కాలేనాపి దురాసదాం।
జగ్రాహ విపులాం శక్తిం దీప్యమానాం స్వతేజసా ॥ **6.100.22** ॥ 4501

సా వేగితా బలవతా రావణేన దురాత్మనా।
జజ్వాల సుమహాతేజా దీప్తాశనిసమప్రభా ॥ **6.100.23** ॥ 4502

ఏతస్మిన్నంతరే వీరో లక్ష్మణస్తం విభీషణం।
ప్రాణసంశయమాపన్నం తూర్ణమభ్యవపద్యత ॥ **6.100.24** ॥ 4503

తం విమోక్షయితుం వీరశ్చాపమాయమ్య లక్ష్మణః।
రావణం శక్తిహస్తం వై శరవర్షైరవాకిరత్ ॥ **6.100.25** ॥ 4504

కీర్యమాణః శరౌఘేణ విసృష్టేన మహాత్మనా।
న ప్రహర్తుం మనశ్చక్రే విముఖీకృతవిక్రమః ॥ **6.100.26** ॥ 4505

మోక్షితం భ్రాతరం దృష్ట్వా లక్ష్మణేన స రావణః।
లక్ష్మణాభిముఖస్తిష్ఠన్నిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ **6.100.27** ॥ 4506

మోక్షితస్తే బలశ్లాఘిన్ యస్మాదేవం విభీషణః।
విముచ్య రాక్షసం శక్తిస్త్వయీయం వినిపాత్యతే ॥ **6.100.28** ॥ 4507

ఏషా తే హృదయం భిత్త్వా శక్తిర్లోహితలక్షణా।
మద్బాహుపరిఘోత్సృష్టా ప్రాణానాదాయ యాస్యతి ॥ **6.100.29** ॥ 4508

ఇత్యేవముక్త్వా తాం శక్తిమష్టఘుంటాం మహాస్వనాం।
మయేన మాయావిహితామమోఘాం శత్రుఘాతినీం ॥ **6.100.30** ॥ 4509

లక్ష్మణాయ సముద్దిశ్య జ్వలంతీమివ తేజసా।
రావణః పరమక్రుద్ధశ్చిక్షేప చ ననాద చ ॥ **6.100.31** ॥ 4510

సా క్షిప్తా భీమవేగేన వజ్రాశనిసమస్వనా।
శక్తిరభ్యపతద్ వేగాల్లక్ష్మణం రణమూర్ధని ॥ **6.100.32** ॥ 4511

తామనువ్యాహరచ్ఛక్తిమాపతంతీం స రాఘవః।
స్వస్త్యస్తు లక్ష్మణాయేతి మోఘా భవ హతోద్యమా ॥ **6.100.33** ॥ 4512

రావణేన రణే శక్తిః క్రుద్ధేనాశీవిషోపమా।
ముక్తాఽఽశూరస్యభీతస్య లక్ష్మణస్య మమజ్జ సా ॥ **6.100.34** ॥ 4513

న్యపతత్ సా మహావేగా లక్ష్మణస్య మహోరసి।
జిహ్వేవోరగరాజస్య దీప్యమానా మహాద్యుతిః ॥ **6.100.35** ॥ 4514

తతో రావణవేగేన సుదూరమవగాఢయా।
శక్త్యా విభిన్నహృదయః పపాత భువి లక్ష్మణః ॥ **6.100.36** ॥ 4515

తదవస్థం సమీపస్థో లక్ష్మణం ప్రేక్ష్య రాఘవః।
భ్రాతృస్నేహాన్మహాతేజా విషణ్ణహృదయోఽభవత్ ॥ **6.100.37** ॥ 4516

స ముహూర్తమివ ధ్యాత్వా బాష్పపర్యాకులేక్షణః।
బభూవ సంరబ్ధతరో యుగాంత ఇవ పావకః ॥ **6.100.38** ॥ 4517

న విషాదస్య కాలోఽయమితి సంచింత్య రాఘవః।
చక్రే సుతుములం యుద్ధం రావణస్య వధే ధృతః।
సర్వయత్నేన మహతా లక్ష్మణం పరివీక్ష్య చ ॥ **6.100.39** ॥ 4518

స దదర్శ తతో రామః శక్త్యా భిన్నం మహాహవే।
లక్ష్మణం రుధిరాదిగ్ధం సపన్నగమివాచలం ॥ **6.100.40** ॥ 4519

తామపి ప్రహితాం శక్తిం రావణేన బలీయసా।
యత్నతస్తే హరిశ్రేష్ఠా న శేకురవమర్దితుం ॥ **6.100.41** ॥ 4520

అర్దితాశ్చైవ బాణౌఘైస్తే ప్రవేకేణ రక్షసాం।
సౌమిత్రేః సా వినిర్భిద్య ప్రవిష్టా ధరణీతలం ॥ **6.100.42** ॥ 4521

తాం కరాభ్యాం పరామృశ్య రామః శక్తిం భయావహాం।
బభంజ సమరే క్రుద్ధో బలవాన్ విచకర్ష చ ॥ **6.100.43** ॥ 4522

తస్య నిష్కర్షతః శక్తిం రావణేన బలీయసా।
శరాః సర్వేషు గాత్రేషు పాతితా మర్మభేదినః ॥ **6.100.44** ॥ 4523

అచింతయిత్వా తాన్ బాణాన్ సమాశ్లిష్య చ లక్ష్మణం।
అబ్రవీచ్చ హనూమంతం సుగ్రీవం చ మహాకపిం ॥ **6.100.45** ॥ 4524

లక్ష్మణం పరివార్యైవం తిష్ఠధ్వం వానరోత్తమాః।
పరాక్రమస్య కాలోఽయం సంప్రాప్తో మే చిరేప్సితః ॥ **6.100.46** ॥ 4525

పాపాత్మాయం దశగ్రీవో వధ్యతాం పాపనిశ్చయః।
కాంక్షితం చాతకస్యేవ ఘర్మాంతే మేఘదర్శనం ॥ **6.100.47** ॥ 4526

అస్మిన్ ముహూర్తే నచిరాత్ సత్యం ప్రతిశృణోమి వః।
అరావణమరామం వా జగద్ ద్రక్ష్యథ వానరాః ॥ **6.100.48** ॥ 4527

రాజ్యనాశం వనే వాసం దండకే పరిధావనం।
వైదేహ్యాశ్చ పరామర్శో రక్షోభిశ్చ సమాగమం ॥ **6.100.49** ॥ 4528

ప్రాప్తం దుఃఖం మహాఘోరం క్లేశశ్చ నిరయోపమః।
అద్య సర్వమహం త్యక్ష్యే నిహత్వా రావణం రణే ॥ **6.100.50** ॥ 4529

యదర్థం వానరం సైన్యం సమానీతమిదం మయా।
సుగ్రీవశ్చ కృతో రాజ్యే నిహత్వా వాలినం రణే।
యదర్థం సాగరః క్రాంతః సేతుర్బద్ధశ్చ సాగరే ॥ **6.100.51** ॥ 4530

సోఽయమద్య రణే పాపశ్చక్షుర్విషయమాగతః।
చక్షుర్విషయమాగత్య నాయం జీవితుమర్హతి ॥ **6.100.52** ॥ 4531

దృష్టిం దృష్టివిషస్యేవ సర్పస్య మమ రావణః।
యథా వా వైనతేయస్య దృష్టిం ప్రాప్తో భుజంగమః ॥ **6.100.53** ॥ 4532

సుఖం పశ్యత దుర్ధర్షా యుద్ధం వానరపుంగవాః।
ఆసీనాః పర్వతాగ్రేషు మమేదం రావణస్య చ ॥ **6.100.54** ॥ 4533

అద్య పశ్యంతు రామస్య రామత్వం మమ సంయుగే।
త్రయో లోకాః సగంధర్వాః సదేవాః సర్షిచారణాః ॥ **6.100.55** ॥ 4534

అద్య కర్మ కరిష్యామి యల్లోకాః సచరాచరాః।
సదేవాః కథయిష్యంతి యావద్ భూమిర్ధరిష్యతి।
సమాగమ్య సదా లోకే యథా యుద్ధం ప్రవర్తితం ॥ **6.100.56** ॥ 4535

ఏవముక్త్వా శితైర్బాణైస్తప్తకాంచనభూషణైః।
ఆజఘాన రణే రామో దశగ్రీవం సమాహితః ॥ **6.100.57** ॥ 4536

తథా ప్రదీప్తైర్నారాచైర్ముసలైశ్చాపి రావణః।
అభ్యవర్షత్ తదా రామం ధారాభిరివ తోయదః ॥ **6.100.58** ॥ 4537

రామరావణముక్తానామన్యోన్యమభినిఘ్నతాం।
వరాణాం చ శరాణాం చ బభూవ తుములః స్వనః ॥ **6.100.59** ॥ 4538

విచ్ఛిన్నాశ్చ వికీర్ణాశ్చ రామరావణయోః శరాః।
అంతరిక్షాత్ ప్రదీప్తాగ్రా నిపేతుర్ధరణీతలే ॥ **6.100.60** ॥ 4539

తయోర్జ్యాతలనిర్ఘోషో రామరావణయోర్మహాన్ ।
త్రాసనః సర్వభూతానాం సంబభూవాద్భుతోపమః ॥ **6.100.61** ॥ 4540

స కీర్యమాణః శరజాలవృష్టిభి -
ర్మహాత్మనా దీప్తధనుష్మతార్దితః ।
భయాత్ ప్రదుద్రావ సమేత్య రావణో
యథానిలేనాభిహతో బలాహకః ॥ **6.100.62** ॥ 4541

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే శతతమః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ ఏకాధికశతతమః సర్గః ॥

శ్రీరామస్య విలాపో హనుమదాహృతయౌషధ్యా సుషేణప్రయుక్తయా లక్ష్మణస్య సంజ్ఞాలాభః

శక్త్యా నిపాతితం దృష్ట్వా రావణేన బలీయసా।
లక్ష్మణం సమరే శూరం శోణితౌఘపరిప్లుతం ॥ **6.101.1** ॥ 4542

స దత్త్వా తుములం యుద్ధం రావణస్య దురాత్మనః।
విసృజన్నేవ బాణౌఘాన్ సుషేణమిదమబ్రవీత్ ॥ **6.101.2** ॥ 4543

ఏష రావణవీర్యేణ లక్ష్మణః పతితో భువి।
సర్పవచ్చేష్టతే వీరో మమ శోకముదీరయన్ ॥ **6.101.3** ॥ 4544

శోణితార్ద్రమిమం వీరం ప్రాణైః ప్రియతరం మమ।
పశ్యతో మమ కా శక్తిర్యోద్ధుం పర్యాకులాత్మనః ॥ **6.101.4** ॥ 4545

అయం స సమరశ్లాఘీ భ్రాతా మే శుభలక్షణః।
యది పంచత్వమాపన్నః ప్రాణైర్మే కిం సఖేన వా ॥ **6.101.5** ॥ 4546

లజ్జతీవ హి మే వీర్యం భ్రశ్యతీవ కరాద్ ధనుః।
సాయకా వ్యవసీదంతి దృష్టిర్బాష్పవశం గతా ॥ **6.101.6** ॥ 4547

అవసీదంతి గాత్రాణి స్వప్నయానే నృణామివ।
చింతా మే వర్ధతే తీవ్రా ముమూర్షాపి చ జాయతే ॥ **6.101.7** ॥ 4548

భ్రాతరం నిహతం దృష్ట్వా రావణేన దురాత్మనా।
విష్టనంతం తు దుఃఖార్తం మర్మణ్యభిహతం భృశం ॥ **6.101.8** ॥ 4549

రాఘవో భ్రాతరం దృష్ట్వా ప్రియం ప్రాణం బహిశ్చరం।
దుఃఖేన మహతావిష్టో ధ్యానశోకపరాయణః ॥ **6.101.9** ॥ 4550

పరం విషాదమాపన్నో విలలాపాకులేంద్రియః।
భ్రాతరం నిహతం దృష్ట్వా లక్ష్మణం రణపాంసుషు ॥ **6.101.10** ॥ 4551

విజయోఽపి హి మే శూర న ప్రియాయోపకల్పతే।
అచక్షుర్విషయశ్చంద్రః కాం ప్రీతిం జనయిష్యతి ॥ **6.101.11** ॥ 4552

కిం మే యుద్ధేన కిం ప్రాణైర్యుద్ధకార్యం న విద్యతే।
యత్రాయం నిహతః శేతే రణమూర్ధని లక్ష్మణః ॥ **6.101.12** ॥ 4553

యథైవ మాం వనం యాంతమనుయాతి మహాద్యుతిః।
అహమప్యనుయాస్యామి తథైవైనం యమక్షయం ॥ **6.101.13** ॥ 4554

ఇష్టబంధుజనో నిత్యం మాం స నిత్యమనువ్రతః।
ఇమామవస్థాం గమితో రాక్షసైః కూటయోధిభిః ॥ **6.101.14** ॥ 4555

దేశే దేశే కలత్రాణి దేశే దేశే చ బాంధవాః।
తం తు దేశం న పశ్యామి యత్ర భ్రాతా సహోదరః ॥ **6.101.15** ॥ 4556

కిం ను రాజ్యేన దుర్ధర్షలక్ష్మణేన వినా మమ।
కథం వక్ష్యామ్యహం త్వంబాం సుమిత్రాం పుత్రవత్సలాం ॥ **6.101.16** ॥ 4557

ఉపాలంభం న శక్ష్యామి సోఢుం దత్తం సుమిత్రయా।
కిం ను వక్ష్యామి కౌసల్యాం మాతరం కిం ను కైకయీం ॥ **6.101.17** ॥ 4558

భరతం కిం ను వక్ష్యామి శత్రుఘ్నం చ మహాబలం।
సహ తేన వనం యాతో వినా తేనాగతః కథం ॥ **6.101.18** ॥ 4559

ఇహైవ మరణం శ్రేయో న తు బంధువిగర్హణం।
కిం మయా దుష్కృతం కర్మ కృతమన్యత్ర జన్మని ॥ **6.101.19** ॥ 4560

యేన మే ధార్మికో భ్రాతా నిహతశ్చాగ్రతః స్థితః।
హా భ్రాతర్మనుజశ్రేష్ఠ శూరాణాం ప్రవర ప్రభో ॥ **6.101.20** ॥ 4561

ఏకాకీ కిం ను మాం త్యక్త్వా పరలోకాయ గచ్ఛసి।
విలపంతం చ మాం భ్రాతః కిమర్థం నావభాషసే ॥ **6.101.21** ॥ 4562

ఉత్తిష్ఠ పశ్య కిం శేషే దీనం మాం పశ్య చక్షుషా।
శోకార్తస్య ప్రమత్తస్య పర్వతేషు వనేషు చ ॥ **6.101.22** ॥ 4563

విషణ్ణస్య మహాబాహో సమాశ్వాసయితా మమ।
రామమేవం బ్రువాణం తు శోకవ్యాకులితేంద్రియం ॥ **6.101.23** ॥ 4564

ఆశ్వాసయన్నువాచేదం సుషేణః పరమం వచః।
త్యజేమాం నరశార్దూల బుద్ధిం వైక్లవ్యకారిణీం ॥ **6.101.24** ॥ 4565

శోకసంజననీం చింతాం తుల్యాం బాణైశ్చమూముఖే।
నైవ పంచత్వమాపన్నో లక్ష్మణో లక్ష్మివర్ధనః ॥ **6.101.25** ॥ 4566

నహ్యస్య వికృతం వక్త్రం న చ శ్యామత్వమాగతం।
సుప్రభం చ ప్రసన్నం చ ముఖమస్య నిరీక్ష్యతాం ॥ **6.101.26** ॥ 4567

పద్మపత్రతలౌ హస్తౌ సుప్రసన్నే చ లోచనే।
నేదృశం దృశ్యతే రూపం గతాసూనాం విశాంపతే ॥ **6.101.27** ॥ 4568

విషాదం మా కృథా వీర సప్రాణోఽయమరిందమ।
ఆఖ్యాతి తు ప్రసుప్తస్య స్రస్తగాత్రస్య భూతలే ॥ **6.101.28** ॥ 4569

సోచ్ఛ్వాసం హృదయం వీర కంపమానం ముహుర్ముహుః।
ఏవముక్త్వా మహాప్రాజ్ఞః సుషేణో రాఘవం వచః ॥ **6.101.29** ॥ 4570

సమీపస్థమువాచేదం హనూమంతం మహాకపిం।
సౌమ్య శీఘ్రమితో గత్వా పర్వతం హి మహోదయం ॥ **6.101.30** ॥ 4571

పూర్వం తు కథితో యోఽసౌ వీర జాంబవతా తవ।
దక్షిణే శిఖరే జాతాం మహౌషధిమిహానయ ॥ **6.101.31** ॥ 4572

విశల్యకరణీం నామ్నా సావర్ణ్యకరణీం తథా।
సంజీవకరణీం వీర సంధానీం చ మహౌషధీం ॥ **6.101.32** ॥ 4573

సంజీవనార్థం వీరస్య లక్ష్మణస్య త్వమానయ।
ఇత్యేవముక్తో హనుమాన్ గత్వా చౌషధిపర్వతం।
చింతామభ్యగమచ్ఛ్రీమానజానంస్తా మహౌషధీః ॥ **6.101.33** ॥ 4574

తస్య బుద్ధిః సముత్పన్నా మారుతేరమితౌజసః।
ఇదమేవ గమిష్యామి గృహీత్వా శిఖరం గిరేః ॥ **6.101.34** ॥ 4575

అస్మింస్తు శిఖరే జాతామోషధీం తాం సుఖావహాం।
ప్రతర్కేణావగచ్ఛామి సుషేణో హ్యేవమబ్రవీత్ ॥ **6.101.35** ॥ 4576

అగృహ్య యది గచ్ఛామి విశల్యకరణీమహం।
కాలాత్యయేన దోషః స్యాద్ వైక్లవ్యం చ మహద్ భవేత్ ॥ **6.101.36** ॥ 4577

ఇతి సంచింత్య హనుమాన్ గత్వా క్షిప్రం మహాబలః।
ఆసాద్య పర్వతశ్రేష్ఠం త్రిః ప్రకంప్య గిరేః శిరః ॥ **6.101.37** ॥ 4578

ఫుల్లనానాతరుగణం సముత్పాట్య మహాబలః।
గృహీత్వా హరిశార్దూలో హస్తాభ్యాం సమతోలయత్ ॥ **6.101.38** ॥ 4579

స నీలమివ జీమూతం తోయపూర్ణం నభస్తలాత్।
ఉత్పపాత గృహీత్వా తు హనూమాఞ్ఛిఖరం గిరేః ॥ **6.101.39** ॥ 4580

సమాగమ్య మహావేగః సన్న్యస్య శిఖరం గిరేః।
విశ్రమ్య కించిద్ధనుమాన్ సుషేణమిదమబ్రవీత్ ॥ **6.101.40** ॥ 4581

ఔషధీర్నావగచ్ఛామి తా అహం హరిపుంగవ।
తదిదం శిఖరం కృత్స్నం గిరేస్తస్యాహృతం మయా ॥ **6.101.41** ॥ 4582

ఏవం కథయమానం తు ప్రశస్య పవనాత్మజం।
సుషేణో వానరశ్రేష్ఠో జగ్రాహోత్పాట్య చౌషధీః ॥ **6.101.42** ॥ 4583

విస్మితాస్తు బభూవుస్తే సర్వే వానరపుంగవాః।
దృష్ట్వా తు హనుమత్కర్మ సురైరపి సుదుష్కరం ॥ **6.101.43** ॥ 4584

తతః సంక్షోదయిత్వా తామోషధీం వానరోత్తమః।
లక్ష్మణస్య దదౌ నస్తః సుషేణః సుమహాద్యుతిః ॥ **6.101.44** ॥ 4585

సశల్యః స సమాఘ్రాయ లక్ష్మణః పరవీరహా।
విశల్యో విరుజః శీఘ్రముదతిష్ఠన్మహీతలాత్ ॥ **6.101.45** ॥ 4586

తముత్థితం తు హరయో భూతలాత్ ప్రేక్ష్య లక్ష్మణం।
సాధుసాధ్వితి సుప్రీతా లక్ష్మణం ప్రత్యపూజయన్ ॥ **6.101.46** ॥ 4587

ఏహ్యేహీత్యబ్రవీద్ రామో లక్ష్మణం పరవీరహా।
సస్వజే గాఢమాలింగ్య బాష్పపర్యాకులేక్షణః ॥ **6.101.47** ॥ 4588

అబ్రవీచ పరిష్వజ్య సౌమిత్రిం రాఘవస్తదా।
దిష్ట్యా త్వాం వీర పశ్యామి మరణాత్ పునరాగతం ॥ **6.101.48** ॥ 4589

నహి మే జీవితేనార్థః సీతయా చ జయేన వా।
కో హి మే జీవితేనార్థస్త్వయి పంచత్వమాగతే ॥ **6.101.49** ॥ 4590

ఇత్యేవం బ్రువతస్తస్య రాఘవస్య మహాత్మనః।
ఖిన్నః శిథిలయా వాచా లక్ష్మణో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ **6.101.50** ॥ 4591

తాం ప్రతిజ్ఞాం ప్రతిజ్ఞాయ పురా సత్యపరాక్రమ।
లఘుః కశ్చిదివాసత్త్వో నైవం త్వం వక్తుమర్హసి ॥ **6.101.51** ॥ 4592

నహి ప్రతిజ్ఞాం కుర్వంతి వితథాం సత్యవాదినః।
లక్షణం హి మహత్త్వస్య ప్రతిజ్ఞాపరిపాలనం ॥ **6.101.52** ॥ 4593

నైరాశ్యముపగంతుం చ నాలం తే మత్కృతేఽనఘ।
వధేన రావణస్యాద్య ప్రతిజ్ఞామనుపాలయ ॥ **6.101.53** ॥ 4594

న జీవన్ యాస్యతే శత్రుస్తవ బాణపథం గతః।
నర్దతస్తీక్ష్ణదంష్ట్రస్య సింహస్యేవ మహాగజః ॥ **6.101.54** ॥ 4595

అహం తు వధమిచ్ఛామి శీఘ్రమస్య దురాత్మనః।
యావదస్తం న యాత్యేష కృతకర్మా దివాకరః ॥ **6.101.55** ॥ 4596

యది వధమిచ్ఛసి రావణస్య సంఖ్యే
యది చ కృతాం హి తవేచ్ఛసి ప్రతిజ్ఞాం।
యది తవ రాజసుతాభిలాష ఆర్య
కురు చ వచో మమ శీఘ్రమద్య వీర ॥ **6.101.56** ॥ 4597

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే ఏకాధికశతతమః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ ద్వ్యధికశతతమః సర్గః ॥

ఇంద్రప్రహితం రథమారూఢస్య రామస్య రావణేన సహ యుద్ధం

లక్ష్మణేన తు తద్ వాక్యముక్తం శ్రుత్వా స రాఘవః।
సందధే పరవీరఘ్నో ధనురాదాయ వీర్యవాన్ ॥ **6.102.1** ॥ 4598

రావణాయ శరాన్ ఘోరాన్ విససర్జ చమూముఖే।
అథాన్యం రథమాస్థాయ రావణో రాక్షసాధిపః ॥ **6.102.2** ॥ 4599

అభ్యధావత కాకుత్స్థం స్వర్భానురివ భాస్కరం।
దశగ్రీవో రథస్థస్తు రామం వజ్రోపమైః శరైః।
ఆజఘాన మహాశైలం ధారాభిరివ తోయదః ॥ **6.102.3** ॥ 4600

దీప్తపావకసంకాశైః శరైః కాంచనభూషణైః।
అభ్యవర్షద్ రణే రామో దశగ్రీవం సమాహితః ॥ **6.102.4** ॥ 4601

భూమౌ స్థితస్య రామస్య రథస్థస్య స రక్షసః।
న సమం యుద్ధమిత్యాహుర్దేవగంధర్వకిన్నరాః ॥ **6.102.5** ॥ 4602

తతో దేవవరః శ్రీమాఞ్శ్రుత్వా తేషాం వచోఽమృతం।
ఆహూయ మాతలిం శక్రో వచనం చేదమబ్రవీత్ ॥ **6.102.6** ॥ 4603

రథేన మమ భూమిష్ఠం శీఘ్రం యాహి రఘూత్తమం।
ఆహూయ భూతలం యాతః కురు దేవహితం మహత్ ॥ **6.102.7** ॥ 4604

ఇత్యుక్తో దేవరాజేన మాతలిర్దేవసారథిః।
ప్రణమ్య శిరసా దేవం తతో వచనమబ్రవీత్ ॥ **6.102.8** ॥ 4605

శీఘ్రం యాస్యామి దేవేంద్ర సారథ్యం చ కరోమ్యహం।
తతో హయైశ్చ సంయోజ్య హరితైః స్యందనోత్తమం ॥ **6.102.9** ॥ 4606

తతః కాంచనచిత్రాంగః కింకిణీశతభూషితః।
తరుణాదిత్యసంకాశో వైదూర్యమయకూబరః।
సదశ్వైః కాంచనాపీడైర్యుక్తః శ్వేతప్రకీర్ణకైః ॥ **6.102.10** ॥ 4607

హరిభిః సూర్యసంకాశైర్హేమజాలవిభూషితైః।
రుక్మవేణుధ్వజః శ్రీమాన్ దేవరాజరథో వరః ॥ **6.102.11** ॥ 4608

దేవరాజేన సందిష్టో రథమారుహ్య మాతలిః।
అభ్యవర్తత కాకుత్స్థమవతీర్య త్రివిష్టపాత్ ॥ **6.102.12** ॥ 4609

అబ్రవీచ్చ తదా రామం సప్రతోదో రథే స్థితః।
ప్రాంజలిర్మాతలిర్వాక్యం సహస్రాక్షస్య సారథిః ॥ **6.102.13** ॥ 4610

సహస్రాక్షేణ కాకుత్స్థ రథోఽయం విజయాయ తే।
దత్తస్తవ మహాసత్త్వ శ్రీమఞ్ఛత్రునిబర్హణ ॥ **6.102.14** ॥ 4611

ఇదమైంద్రం మహచ్చాపం కవచం చాగ్నిసన్నిభం।
శరాశ్చాదిత్యసంకాశాః శక్తిశ్చ విమలా శివా ॥ **6.102.15** ॥ 4612

ఆరుహ్యేమం రథం వీర రాక్షసం జహి రావణం।
మయా సారథినా దేవ మహేంద్ర ఇవ దానవాన్ ॥ **6.102.16** ॥ 4613

ఇత్యుక్తః సంపరిక్రమ్య రథం తమభివాద్య చ।
ఆరురోహ తదా రామో లోకాన్ లక్ష్మ్యా విరాజయన్ ॥ **6.102.17** ॥ 4614

తద్ బభౌ చాద్భుతం యుద్ధం ద్వైరథం రోమహర్షణం।
రామస్య చ మహాబాహో రావణస్య చ రక్షసః ॥ **6.102.18** ॥ 4615

స గాంధర్వేణ గాంధర్వం దైవం దైవేన రాఘవః।
అస్త్రం రాక్షసరాజస్య జఘాన పరమాస్త్రవిత్ ॥ **6.102.19** ॥ 4616

అస్త్రం తు పరమం ఘోరం రాక్షసం రాక్షసాధిపః।
ససర్జ పరమక్రుద్ధః పునరేవ నిశాచరః ॥ **6.102.20** ॥ 4617

తే రావణధనుర్ముక్తాః శరాః కాంచనభూషణాః।
అభ్యవర్తంత కాకుత్స్థం సర్పా భూత్వా మహావిషాః ॥ **6.102.21** ॥ 4618

తే దీప్తవదనా దీప్తం వమంతో జ్వలనం ముఖైః।
రామమేవాభ్యవర్తంత వ్యాదితాస్యా భయానకాః ॥ **6.102.22** ॥ 4619

తైర్వాసుకిసమస్పర్శైర్దీప్తభోగైర్మహావిషైః।
దిశశ్చ సంతతాః సర్వా విదిశశ్చ సమావృతాః ॥ **6.102.23** ॥ 4620

తాన్ దృష్ట్వా పన్నగాన్ రామః సమాపతత ఆహవే।
అస్త్రం గారుత్మతం ఘోరం ప్రాదుశ్చక్రే భయావహం ॥ **6.102.24** ॥ 4621

తే రాఘవధనుర్ముక్తా రుక్మపుంఖాః శిఖిప్రభాః।
సుపర్ణాః కాంచనా భూత్వా విచేరుః సర్పశత్రవః ॥ **6.102.25** ॥ 4622

తే తాన్ సర్వాఞ్శరాంజఘ్నుః సర్పరూపాన్ మహాజవాన్।
సుపర్ణరూపా రామస్య విశిఖాః కామరూపిణః ॥ **6.102.26** ॥ 4623

అస్త్రే ప్రతిహతే క్రుద్ధో రావణో రాక్షసాధిపః।
అభ్యవర్షత్ తదా రామం ఘోరాభిః శరవృష్టిభిః ॥ **6.102.27** ॥ 4624

తతః శరసహస్రేణ రామమక్లిష్టకారిణం।
అర్దయిత్వా శరౌఘేణ మాతలిం ప్రత్యవిధ్యత ॥ **6.102.28** ॥ 4625

చిచ్ఛేద కేతుముద్దిశ్య శరేణైకేన రావణః।
పాతయిత్వా రథోపస్థే రథాత్ కేతుం చ కాంచనం ॥ **6.102.29** ॥ 4626

ఐంద్రానపి జఘూనాశ్వాఞ్శరజాలేన రావణః।
విషేదుర్దేవగంధర్వచారణా దానవైః సహ ॥ **6.102.30** ॥ 4627

రామమార్తం తదా దృష్ట్వా సిద్ధాశ్చ పరమర్షయః।
వ్యథితా వానరేంద్రాశ్చ బభూవుః సవిభీషణాః ॥ **6.102.31** ॥ 4628

రామచంద్రమసం దృష్ట్వా గ్రస్తం రావణరాహుణా।
ప్రాజాపత్యం చ నక్షత్రం రోహిణీం శశినః ప్రియాం ॥ **6.102.32** ॥ 4629

సమాక్రమ్య బుధస్తస్థౌ ప్రజానామహితావహః।
సధూమపరివృత్తోర్మిః ప్రజ్వలన్నివ సాగరః ॥ **6.102.33** ॥ 4630

ఉత్పపాత తదా క్రుద్ధః స్పృశన్నివ దివాకరం।
శస్త్రవర్ణః సుపరుషో మందరశ్మిర్దివాకరః ॥ **6.102.34** ॥ 4631

అదృశ్యత కబంధాంకః సంసక్తో ధూమకేతునా।
కోసలానాం చ నక్షత్రం వ్యక్తమింద్రాగ్నిదైవతం ॥ **6.102.35** ॥ 4632

ఆహత్యాంగారకస్తస్థౌ విశాఖమపి చాంబరే।
దశాస్యో వింశతిభుజః ప్రగృహీతశరాసనః ॥ **6.102.36** ॥ 4633

అదృశ్యత దశగ్రీవో మైనాక ఇవ పర్వతః।
నిరస్యమానో రామస్తు దశగ్రీవేణ రక్షసా ॥ **6.102.37** ॥ 4634

నాశక్నోదభిసంధాతుం సాయకాన్ రణమూర్ధని।
స కృత్వా భ్రుకుటిం క్రుద్ధః కించిత్ సంరక్తలోచనః ॥ **6.102.38** ॥ 4635

జగామ సుమహాక్రోధం నిర్దహన్నివ రాక్షసాన్ ।
తస్య క్రుద్ధస్య వదనం దృష్ట్వా రామస్య ధీమతః ।
సర్వభూతాని విత్రేసుః ప్రాకంపత చ మేదినీ ॥ **6.102.39** ॥ 4636

సింహశార్దూలవాంఛైలః సంచచాల చలద్ ద్రుమః ।
బభూవ చాపి క్షుభితః సముద్రః సరితాం పతిః ॥ **6.102.40** ॥ 4637

ఖరాశ్చ ఖరనిర్ఘోషా గగనే పరుషా ఘనాః ।
ఔత్పాతికాశ్చ నర్దంతః సమంతాత్ పరిచక్రముః ॥ **6.102.41** ॥ 4638

రామం దృష్ట్వా సుసంక్రుద్ధముత్పాతాంశ్చైవ దారుణాన్ ।
విత్రేసుః సర్వభూతాని రావణస్యాభవద్ భయం ॥ **6.102.42** ॥ 4639

విమానస్థాస్తదా దేవా గంధర్వాశ్చ మహోరగాః ।
ఋషిదానవదైత్యాశ్చ గరుత్మంతశ్చ ఖేచరాః ॥ **6.102.43** ॥ 4640

దదృశుస్తే తదా యుద్ధం లోకసంవర్తసంస్థితం ।
నానాప్రహరణైర్భీమైః శూరయోః సంప్రయుధ్యతోః ॥ **6.102.44** ॥ 4641

ఊచుః సురాసురాః సర్వే తదా విగ్రహమాగతాః ।
ప్రేక్షమాణా మహాయుద్ధం వాక్యం భక్త్యా ప్రహృష్టవత్ ॥ **6.102.45** ॥ 4642

దశగ్రీవం జయేత్యాహురసురాః సమవస్థితాః ।
దేవా రామమథోచుస్తే త్వం జయేతి పునః పునః ॥ **6.102.46** ॥ 4643

ఏతస్మిన్నంతరే క్రోధాద్ రాఘవస్య చ రావణః ।
ప్రహర్తుకామో దుష్టాత్మా స్పృశన్ ప్రహరణం మహత్ ॥ **6.102.47** ॥ 4644

వజ్రసారం మహానాదం సర్వశత్రునిబర్హణం ।
శైలశృంగనిభైః కూటైశ్చిత్తదృష్టిభయావహం ॥ **6.102.48** ॥ 4645

సధూమమివ తీక్ష్ణాగ్రం యుగాంతాగ్నిచయోపమం।
అతిరౌద్రమనాసాద్యం కాలేనాపి దురాసదం ॥ **6.102.49** ॥ 4646

త్రాసనం సర్వభూతానాం దారణం భేదనం తథా।
ప్రదీప్త ఇవ రోషేణ శూలం జగ్రాహ రావణః ॥ **6.102.50** ॥ 4647

తచ్ఛూలం పరమక్రుద్ధో జగ్రాహ యుధి వీర్యవాన్।
అనీకైః సమరే శూరై రాక్షసైః పరివారితః ॥ **6.102.51** ॥ 4648

సముద్యమ్య మహాకాయో ననాద యుధి భైరవం।
సంరక్తనయనో రోషాత్ స్వసైన్యమభిహర్షయన్ ॥ **6.102.52** ॥ 4649

పృథివీం చాంతరిక్షం చ దిశశ్చ ప్రదిశస్తథా।
ప్రాకంపయత్ తదా శబ్దో రాక్షసేంద్రస్య దారుణః ॥ **6.102.53** ॥ 4650

అతికాయస్య నాదేన తేన తస్య దురాత్మనః।
సర్వభూతాని విత్రేసుః సాగరశ్చ ప్రచుక్షుభే ॥ **6.102.54** ॥ 4651

స గృహీత్వా మహావీర్యః శూలం తద్ రావణో మహత్।
వినద్య సుమహానాదం రామం పరుషమబ్రవీత్ ॥ **6.102.55** ॥ 4652

శూలోఽయం వజ్రసారస్తే రామ రోషాన్మయోద్యతః।
తవ భ్రాతృసహాయస్య సద్యః ప్రాణాన్ హరిష్యతి ॥ **6.102.56** ॥ 4653

రక్షసామద్య శూరాణాం నిహతానాం చమూముఖే।
త్వాం నిహత్య రణశ్లాఘిన్ కరోమి తరసా సమం ॥ **6.102.57** ॥ 4654

తిష్ఠేదానీం నిహన్మి త్వామేష శూలేన రాఘవ।
ఏవముక్త్వా స చిక్షేప తచ్ఛూలం రాక్షసాధిపః ॥ **6.102.58** ॥ 4655

తద్ రావణకరాన్ముక్తం విద్యున్మాలాసమావృతం।
అష్టఘంటం మహానాదం వియద్గతమశోభత ॥ **6.102.59** ॥ 4656

తచ్ఛూలం రాఘవో దృష్ట్వా జ్వలంతం ఘోరదర్శనం।
ససర్జ విశిఖాన్ రామశ్చాపమాయమ్య వీర్యవాన్ ॥ **6.102.60** ॥ 4657

ఆపతంతం శరౌఘేణ వారయామాస రాఘవః।
ఉత్పతంతం యుగాంతాగ్నిం జలౌఘైరివ వాసవః ॥ **6.102.61** ॥ 4658

నిర్దదాహ స తాన్ బాణాన్ రామకార్ముకనిఃసృతాన్।
రావణస్య మహాఇూలః పతంగానివ పావకః ॥ **6.102.62** ॥ 4659

తాన్ దృష్ట్వా భస్మసాద్భూతాఇూలసంస్పర్శచూర్ణితాన్।
సాయకానంతరిక్షస్థాన్ రాఘవః క్రోధమాహరత్ ॥ **6.102.63** ॥ 4660

స తాం మాతలినా నీతాం శక్తిం వాసవసమ్మతాం।
జగ్రాహ పరమక్రుద్ధో రాఘవో రఘునందనః ॥ **6.102.64** ॥ 4661

సా తోలితా బలవతా శక్తిర్ఘంటాకృతస్వనా।
నభః ప్రజ్వాలయామాస యుగాంతోల్కేవ సప్రభా ॥ **6.102.65** ॥ 4662

సా క్షిప్తా రాక్షసేంద్రస్య తస్మింఛూలే పపాత హ।
భిన్నః శక్త్యా మహాఇూలో నిపపాత గతద్యుతిః ॥ **6.102.66** ॥ 4663

నిర్బిభేద తతో బాణైర్హయానస్య మహాజవాన్।
రామస్తీక్ష్ణైర్మహావేగైర్వజ్రకల్పైరజిహ్మగైః ॥ **6.102.67** ॥ 4664

నిర్బిభేదోరసి తదా రావణం నిశితైః శరైః।
రాఘవః పరమాయత్తో లలాటే పత్రిభిస్త్రిభిః ॥ **6.102.68** ॥ 4665

స శరైర్భిన్నసర్వాంగో గాత్రప్రస్రుతశోణితః।
రాక్షసేంద్రః సమూహస్థః ఫుల్లాశోక ఇవాబభౌ ॥ **6.102.69** ॥ 4666

స రామబాణైరతివిద్ధగాత్రో
నిశాచరేంద్రః క్షతజార్ద్రగాత్రః।

జగామ ఖేదం చ సమాజమధ్యే
క్రోధం చ చక్రే సుభృశం తదానీం ॥ **6.102.70** ॥ 4667

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే ద్వ్యధికశతతమః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ త్ర్యధికశతతమః సర్గః ॥

శ్రీరామకర్తృకం రావణస్య భర్త్సనం రామేణాహతస్య రావణస్య తదీయసారథినా రణాద్ బహిరపనయనం

స తు తేన తదా క్రోధాత్ కాకుత్స్థేనార్దితో భృశం।
రావణః సమరశ్లాఘీ మహాక్రోధముపాగమత్ ॥ **6.103.1** ॥ 4668

స దీప్తనయనోఽమర్షాచ్చాపముద్యమ్య వీర్యవాన్।
అభ్యర్దయత్ సుసంక్రుద్ధో రాఘవం పరమాహవే ॥ **6.103.2** ॥ 4669

బాణధారాసహస్రైస్తైః స తోయద ఇవాంబరాత్।
రాఘవం రావణో బాణైస్తటాకమివ పూరయన్ ॥ **6.103.3** ॥ 4670

పూరితః శరజాలేన ధనుర్ముక్తేన సంయుగే।
మహాగిరిరివాకంప్యః కాకుత్స్థో న ప్రకంపతే ॥ **6.103.4** ॥ 4671

స శరైః శరజాలాని వారయన్ సమరే స్థితః।
గభస్తీనివ సూర్యస్య ప్రతిజగ్రాహ వీర్యవాన్ ॥ **6.103.5** ॥ 4672

తతః శరసహస్రాణి క్షిప్రహస్తో నిశాచరః।
నిజఘానోరసి క్రుద్ధో రాఘవస్య మహాత్మనః ॥ **6.103.6** ॥ 4673

స శోణితసమాదిగ్ధః సమరే లక్ష్మణాగ్రజః।
దృష్టః ఫుల్ల ఇవారణ్యే సుమహాన్ కింశుకద్రుమః ॥ **6.103.7** ॥ 4674

శరాభిఘాతసంరబ్ధః సోఽభిజగ్రాహ సాయకాన్।
కాకుత్స్థః సుమహాతేజా యుగాంతాదిత్యవర్చసః ॥ **6.103.8** ॥ 4675

తతోఽన్యోన్యం సుసంరబ్ధౌ తావుభౌ రామరావణౌ।
శరాంధకారే సమరే నోపలక్షయతాం తదా ॥ **6.103.9** ॥ 4676

తతః క్రోధసమావిష్టో రామో దశరథాత్మజః।
ఉవాచ రావణం వీరః ప్రహస్య పరుషం వచః ॥ **6.103.10** ॥ 4677

మమ భార్యా జనస్థానాదజ్ఞానాద్ రాక్షసాధమ।
హృతా తే వివశా యస్మాత్ తస్మాత్ త్వం నాసి వీర్యవాన్ ॥ **6.103.11** ॥ 4678

మయా విరహితాం దీనాం వర్తమానాం మహావనే।
వైదేహీం ప్రసభం హృత్వా శూరోఽహమితి మన్యసే ॥ **6.103.12** ॥ 4679

స్త్రీషు శూర వినాథాసు పరదారాభిమర్శనం।
కృత్వా కాపురుషం కర్మ శూరోఽహమితి మన్యసే ॥ **6.103.13** ॥ 4680

భిన్నమర్యాద నిర్లజ్జ చారిత్రేష్వనవస్థిత।
దర్పాన్మృత్యుముపాదాయ శూరోఽహమితి మన్యసే ॥ **6.103.14** ॥ 4681

శూరేణ ధనదభ్రాత్రా బలైః సముదితేన చ।
శ్లాఘనీయం మహత్కర్మ యశస్యం చ కృతం త్వయా ॥ **6.103.15** ॥ 4682

ఉత్సేకేనాభిపన్నస్య గర్హితస్యాహితస్య చ।
కర్మణః ప్రాప్నుహీదానీం తస్యాద్య సుమహత్ ఫలం ॥ **6.103.16** ॥ 4683

శూరోఽహమితి చాత్మానమవగచ్ఛసి దుర్మతే।
నైవ లజ్జాస్తి తే సీతాం చౌరవద్ వ్యపకర్షతః ॥ **6.103.17** ॥ 4684

యది మత్సన్నిధౌ సీతా ధర్షితా స్యాత్ త్వయా బలాత్।
భ్రాతరం తు ఖరం పశ్యేస్తదా మత్సాయకైర్హతః ॥ **6.103.18** ॥ 4685

దిష్ట్యాసి మమ మందాత్మంశ్చక్షుర్విషయమాగతః।
అద్య త్వాం సాయకైస్తీక్ష్ణైర్నయామి యమసాదనం ॥ **6.103.19** ॥ 4686

అద్య తే మచ్ఛరైశ్ఛిన్నం శిరో జ్వలితకుండలం।
క్రవ్యాదా వ్యపకర్షంతు వికీర్ణం రణపాంసుషు ॥ **6.103.20** ॥ 4687

నిపత్యోరసి గృధ్రాస్తే క్షితౌ క్షిప్తస్య రావణ।
పిబంతు రుధిరం తర్షాద్ బాణశల్యాంతరోత్థితం ॥ **6.103.21** ॥ 4688

అద్య మద్బాణభిన్నస్య గతాసోః పతితస్య తే।
కర్షన్ త్వంత్రాణి పతగా గరుత్మంత ఇవోరగాన్ ॥ **6.103.22** ॥ 4689

ఇత్యేవం స వదన్ వీరో రామః శత్రునిబర్హణః।
రాక్షసేంద్రం సమీపస్థం శరవర్షైరవాకిరత్ ॥ **6.103.23** ॥ 4690

బభూవ ద్విగుణం వీర్యం బలం హర్షశ్చ సంయుగే।
రామస్యాస్త్రబలం చైవ శత్రోర్నిధనకాంక్షిణః ॥ **6.103.24** ॥ 4691

ప్రాదుర్బభూవురస్త్రాణి సర్వాణి విదితాత్మనః।
ప్రహర్షాచ్చ మహాతేజాః శీఘ్రహస్తతరోఽభవత్ ॥ **6.103.25** ॥ 4692

శుభాన్యేతాని చిహ్నాని విజ్ఞాయాత్మగతాని సః।
భూయ ఏవార్దయద్ రామో రావణం రాక్షసాంతకృత్ ॥ **6.103.26** ॥ 4693

హరీణాం చాశ్మనికరైః శరవర్షైశ్చ రాఘవాత్।
హన్యమానో దశగ్రీవో విఘూర్ణహృదయోఽభవత్ ॥ **6.103.27** ॥ 4694

యదా చ శస్త్రం నారేభే న చకర్ష శరాసనం।
నాస్య ప్రత్యకరోద్ వీర్యం విక్లవేనాంతరాత్మనా ॥ **6.103.28** ॥ 4695

క్షిప్తాశ్చాశు శరాస్తేన శస్త్రాణి వివిధాని చ।
మరణార్థాయ వర్తంతే మృత్యుకాలోఽభ్యవర్తత ॥ **6.103.29** ॥ 4696

సూతస్తు రథనేతాస్య తదవస్థం నిరీక్ష్య తం।
శనైర్యుద్ధాదసంభ్రాంతో రథం తస్యాపవాహయత్ ॥ **6.103.30** ॥ 4697

రథం చ తస్యాథ జవేన సారథి -
ర్నివార్య భీమం జలదస్వనం తదా।
జగామ భీత్యా సమరాన్మహీపతిం
నిరస్తవీర్యం పతితం సమీక్ష్య ॥ **6.103.31** ॥ 4698

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే త్ర్యధికశతతమః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ చతురధికశతతమః సర్గః ॥

రావణేన సారథేర్భర్త్సనం సారథినా ప్రతివచసా రావణం సంతోష్య తదీయరథస్య రణభూమౌ ప్రాపణం

స తు మోహాత్ సుసంక్రుద్ధః కృతాంతబలచోదితః।
క్రోధసంరక్తనయనో రావణః సూతమబ్రవీత్ ॥ **6.104.1** ॥ 4699

హీనవీర్యమివాశక్తం పౌరుషేణ వివర్జితం।
భీరుం లఘుమివాసత్త్వం విహీనమివ తేజసా ॥ **6.104.2** ॥ 4700

విముక్తమివ మాయాభిరస్త్రైరివ బహిష్కృతం।
మామవజ్ఞాయ దుర్బుద్ధే స్వయా బుద్ధ్యా విచేష్టసే ॥ **6.104.3** ॥ 4701

కిమర్థం మామవజ్ఞాయ మచ్ఛందమనవేక్ష్య చ।
త్వయా శత్రుసమక్షం మే రథోఽయమపవాహితః ॥ **6.104.4** ॥ 4702

త్వయాద్య హి మమానార్య చిరకాలముపార్జితం।
యశో వీర్యం చ తేజశ్చ ప్రత్యయశ్చ వినాశితః ॥ **6.104.5** ॥ 4703

శత్రోః ప్రఖ్యాతవీర్యస్య రంజనీయస్య విక్రమైః।
పశ్యతో యుద్ధలుబ్ధోఽహం కృతః కాపురుషస్త్వయా ॥ **6.104.6** ॥ 4704

యత్ త్వం కథమిదం మోహాన్న చేద్ వహసి దుర్మతే।
సత్యోఽయం ప్రతితర్కో మే పరేణ త్వముపస్కృతః ॥ **6.104.7** ॥ 4705

నహి తద్ విద్యతే కర్మ సుహృదో హితకాంక్షిణః।
రిపూణాం సదృశం త్వేతద్ యత్ త్వయైతదనుష్ఠితం ॥ **6.104.8** ॥ 4706

నివర్తయ రథం శీఘ్రం యావన్నాప్నైతి మే రిపుః।
యది వాధ్యుషితోఽసి త్వం స్మర్యతే యది మే గుణః ॥ **6.104.9** ॥ 4707

ఏవం పరుషముక్తస్తు హితబుద్ధిరబుద్ధినా।
అబ్రవీద్ రావణం సూతో హితం సానునయం వచః ॥ **6.104.10** ॥ 4708

న భీతోఽస్మి న మూఢోఽస్మి నోపజప్తోఽస్మి శత్రుభిః।
న ప్రమత్తో న నిఃస్నేహో విస్మృతా న చ సత్క్రియా ॥ **6.104.11** ॥ 4709

మయా తు హితకామేన యశశ్చ పరిరక్షతా।
స్నేహప్రస్కన్నమనసా హితమిత్యప్రియం కృతం ॥ **6.104.12** ॥ 4710

నాస్మిన్నర్థే మహారాజ త్వం మాం ప్రియహితే రతం।
కశ్చిల్లఘురివానార్యో దోషతో గంతుమర్హసి ॥ **6.104.13** ॥ 4711

శ్రూయతాం ప్రతి దాస్యామి యన్నిమిత్తం మయా రథః।
నదీవేగ ఇవాంభోభిః సంయుగే వినివర్తితః ॥ **6.104.14** ॥ 4712

శ్రమం తవావగచ్ఛామి మహతా రణకర్మణా।
నహి తే వీర్యసౌముఖ్యం ప్రకర్షం నోపధారయే ॥ **6.104.15** ॥ 4713

రథోద్వహనఖిన్నాశ్చ భగ్నా మే రథవాజినః।
దీనా ఘర్మపరిశ్రాంతా గావో వర్షహతా ఇవ ॥ **6.104.16** ॥ 4714

నిమిత్తాని చ భూయిష్ఠం యాని ప్రాదుర్భవంతి నః।
తేషు తేష్వభిపన్నేషు లక్షయామ్యప్రదక్షిణం ॥ **6.104.17** ॥ 4715

దేశకాలౌ చ విజ్ఞేయౌ లక్షణానీంగితాని చ।
దైన్యం హర్షశ్చ ఖేదశ్చ రథినశ్చ బలాబలం ॥ **6.104.18** ॥ 4716

స్థలనిమ్నాని భూమేశ్చ సమాని విషమాణి చ।
యుద్ధకాలశ్చ విజ్ఞేయః పరస్యాంతరదర్శనం ॥ **6.104.19** ॥ 4717

ఉపయానాపయానే చ స్థానం ప్రత్యపసర్పణం।
సర్వమేతద్ రథస్థేన జ్ఞేయం రథకుటుంబినా ॥ **6.104.20** ॥ 4718

తవ విశ్రామహేతోస్తు తథైషాం రథవాజినాం।
రౌద్రం వర్జయతా ఖేదం క్షమం కృతమిదం మయా ॥ **6.104.21** ॥ 4719

స్వేచ్ఛయా న మయా వీర రథోఽయమపవాహితః।
భర్తుః స్నేహపరీతేన మయేదం యత్ కృతం ప్రభో ॥ **6.104.22** ॥ 4720

ఆజ్ఞాపయ యథాతత్త్వం వక్ష్యస్యరినిషూదన।
తత్ కరిష్యామ్యహం వీర గతానృణ్యేన చేతసా ॥ **6.104.23** ॥ 4721

సంతుష్టస్తేన వాక్యేన రావణస్తస్య సారథేః।
ప్రశస్యైనం బహువిధం యుద్ధలుబ్ధోఽబ్రవీదిదం ॥ **6.104.24** ॥ 4722

రథం శీఘ్రమిమం సూత రాఘవాభిముఖం నయ।
నాహత్వా సమరే శత్రూన్ నివర్తిష్యతి రావణః ॥ **6.104.25** ॥ 4723

ఏవముక్త్వా రథస్థస్య రావణో రాక్షసేశ్వరః।
దదౌ తస్య శుభం హ్యేకం హస్తాభరణముత్తమం।
శ్రుత్వా రావణవాక్యాని సారథిః సన్న్యవర్తత ॥ **6.104.26** ॥ 4724

తతో ద్రుతం రావణవాక్యచోదితః
ప్రచోదయామాస హయాన్ స సారథిః।
స రాక్షసేంద్రస్య తతో మహారథః
క్షణేన రామస్య రణాగ్రతోఽభవత్ ॥ **6.104.27** ॥ 4725

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే చతురధికశతతమః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ పంచాధికశతతమః సర్గః ॥

అగస్త్యేన రణే విజయలాభార్థమాదిత్యహృదయస్తోత్రపాఠాయ శ్రీరామం ప్రతి సమ్మతిదానం

తతో యుద్ధపరిశ్రాంతం సమరే చింతయా స్థితం ।
రావణం చాగ్రతో దృష్ట్వా యుద్ధాయ సముపస్థితం ॥ **6.105.1** ॥ 4726

దైవతైశ్చ సమాగమ్య ద్రష్టుమభ్యాగతో రణం ।
ఉపగమ్యాబ్రవీద్ రామమగస్త్యో భగవాంస్తదా ॥ **6.105.2** ॥ 4727

రామ రామ మహాబాహో శృణు గుహ్యం సనాతనం ।
యేన సర్వానరీన్ వత్స సమరే విజయిష్యసే ॥ **6.105.3** ॥ 4728

ఆదిత్యహృదయం పుణ్యం సర్వశత్రువినాశనం ।
జయావహం జపం నిత్యమక్షయం పరమం శివం ॥ **6.105.4** ॥ 4729

సర్వమంగలమాంగల్యం సర్వపాపప్రణాశనం ।
చింతాశోకప్రశమనమాయుర్వర్ధనముత్తమం ॥ **6.105.5** ॥ 4730

రశ్మిమంతం సముద్యంతం దేవాసురనమస్కృతం ।
పూజయస్వ వివస్వంతం భాస్కరం భువనేశ్వరం ॥ **6.105.6** ॥ 4731

సర్వదేవాత్మకో హ్యేష తేజస్వీ రశ్మిభావనః ।
ఏష దేవాసురగణాన్ లోకాన్ పాతి గభస్తిభిః ॥ **6.105.7** ॥ 4732

ఏష బ్రహ్మా చ విష్ణుశ్చ శివః స్కందః ప్రజాపతిః।
మహేంద్రో ధనదః కాలో యమః సోమో హ్యాపాం పతిః ॥ **6.105.8** ॥ 4733

పితరో వసవః సాధ్యా అశ్వినౌ మరుతో మనుః।
వాయుర్వహ్నిః ప్రజాః ప్రాణ ఋతుకర్తా ప్రభాకరః ॥ **6.105.9** ॥ 4734

ఆదిత్యః సవితా సూర్యః ఖగః పూషా గభస్తిమాన్।
సువర్ణసదృశో భానుర్హిరణ్యరేతా దివాకరః ॥ **6.105.10** ॥ 4735

హరిదశ్వః సహస్రార్చిః సప్తసప్తిర్మరీచిమాన్।
తిమిరోన్మథనః శంభుస్త్వష్టా మార్తండకోఽంశుమాన్ ॥ **6.105.11** ॥ 4736

హిరణ్యగర్భః శిశిరస్తపనోఽహస్కరో రవిః।
అగ్నిగర్భోఽదితేః పుత్రః శంఖః శిశిరనాశనః ॥ **6.105.12** ॥ 4737

వ్యోమనాథస్తమోభేదీ ఋగ్యజుఃసామపారగః।
ఘనవృష్టిరపాం మిత్రో వింధ్యవీథీప్లవంగమః ॥ **6.105.13** ॥ 4738

ఆతపీ మండలీ మృత్యుః పింగలః సర్వతాపనః।
కవిర్విశ్వో మహాతేజా రక్తః సర్వభవోద్భవః ॥ **6.105.14** ॥ 4739

నక్షత్రగ్రహతారాణామధిపో విశ్వభావనః।
తేజసామపి తేజస్వీ ద్వాదశాత్మన్ నమోఽస్తు తే ॥ **6.105.15** ॥ 4740

నమః పూర్వాయ గిరయే పశ్చిమాయాద్రయే నమః।
జ్యోతిర్గణానాం పతయే దినాధిపతయే నమః ॥ **6.105.16** ॥ 4741

జయాయ జయభద్రాయ హర్యశ్వాయ నమో నమః।
నమో నమః సహస్రాంశో ఆదిత్యాయ నమో నమః ॥ **6.105.17** ॥ 4742

నమ ఉగ్రాయ వీరాయ సారంగాయ నమో నమః।
నమః పద్మప్రబోధాయ ప్రచండాయ నమోఽస్తు తే ॥ **6.105.18** ॥ 4743

బ్రహ్మేశానాచ్యుతేశాయ సూర్యాయాదిత్యవర్చసే ।
భాస్వతే సర్వభక్షాయ రౌద్రాయ వపుషే నమః ॥ **6.105.19** ॥ 4744

తమోఘ్నాయ హిమఘ్నాయ శత్రుఘ్నాయామితాత్మనే ।
కృతఘ్నఘ్నాయ దేవాయ జ్యోతిషాం పతయే నమః ॥ **6.105.20** ॥ 4745

తప్తచామీకరాభాయ హరయే విశ్వకర్మణే ।
నమస్తమోఽభినిఘ్నాయ రుచయే లోకసాక్షిణే ॥ **6.105.21** ॥ 4746

నాశయత్యేష వై భూతం తమేవ సృజతి ప్రభుః ।
పాయత్యేష తపత్యేష వర్షత్యేష గభస్తిభిః ॥ **6.105.22** ॥ 4747

ఏష సుప్తేషు జాగర్తి భూతేషు పరినిష్ఠితః ।
ఏష చైవాగ్నిహోత్రం చ ఫలం చైవాగ్నిహోత్రిణాం ॥ **6.105.23** ॥ 4748

దేవాశ్చ క్రతవశ్చైవ క్రతూనాం ఫలమేవ చ ।
యాని కృత్యాని లోకేషు సర్వేషు పరమప్రభుః ॥ **6.105.24** ॥ 4749

ఏనమాపత్సు కృచ్ఛ్రేషు కాంతారేషు భయేషు చ ।
కీర్తయన్ పురుషః కశ్చిన్నావసీదతి రాఘవ ॥ **6.105.25** ॥ 4750

పూజయస్వైనమేకాగ్రో దేవదేవం జగత్పతిం ।
ఏతత్ త్రిగుణితం జప్త్వా యుద్ధేషు విజయిష్యతి ॥ **6.105.26** ॥ 4751

అస్మిన్ క్షణే మహాబాహో రావణం త్వం జహిష్యసి ।
ఏవముక్త్వా తతోఽగస్త్యో జగామ స యథాగతం ॥ **6.105.27** ॥ 4752

ఏతచ్ఛ్రుత్వా మహాతేజా నష్టశోకోఽభవత్ తదా ।
ధారయామాస సుప్రీతో రాఘవః ప్రయతాత్మవాన్ ॥ **6.105.28** ॥ 4753

ఆదిత్యం ప్రేక్ష్య జప్త్వేదం పరం హర్షమవాప్తవాన్ ।
త్రిరాచమ్య శుచిర్భూత్వా ధనురాదాయ వీర్యవాన్ ॥ **6.105.29** ॥ 4754

రావణం ప్రేక్ష్య హృష్టాత్మా జయార్థం సముపాగమత్।
సర్వయత్నేన మహతా వృతస్తస్య వధేఽభవత్ ॥ **6.105.30** ॥ 4755

అథ రవిరవదన్నిరీక్ష్య రామం
ముదితమనాః పరమం ప్రహృష్యమాణః।
నిశిచరపతిసంక్షయం విదిత్వా
సురగణమధ్యగతో వచస్త్వరేతి ॥ **6.105.31** ॥ 4756

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే పంచాధికశతతమః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ షడధికశతతమః సర్గః ॥

రావణస్య రథం దృష్ట్వా శ్రీరామేణ మాతలేః ప్రబోధనం రావణపరాజయస్య శ్రీరామవిజయస్య చ సూచకానాం శకునానాం వర్ణనం

సారథిః స రథం హృష్టః పరసైన్యప్రధర్షణం।
గంధర్వనగరాకారం సముచ్ఛ్రితపతాకినం ॥ **6.106.1** ॥ 4757

యుక్తం పరమసంపన్నైర్వాజిభిర్హేమమాలిభిః।
యుద్ధోపకరణైః పూర్ణం పతాకాధ్వజమాలినం ॥ **6.106.2** ॥ 4758

గ్రసంతమివ చాకాశం నాదయంతం వసుంధరాం।
ప్రణాశం పరసైన్యానాం స్వసైన్యస్య ప్రహర్షణం ॥ **6.106.3** ॥ 4759

రావణస్య రథం క్షిప్రం చోదయామాస సారథిః।
తమాపతంతం సహసా స్వనవంతం మహాధ్వజం ॥ **6.106.4** ॥ 4760

రథం రాక్షసరాజస్య నరరాజో దదర్శ హ।
కృష్ణవాజిసమాయుక్తం యుక్తం రౌద్రేణ వర్చసా ॥ **6.106.5** ॥ 4761

దీప్యమానమివాకాశే విమానం సూర్యవర్చసం।
తడిత్పతాకాగహనం దర్శితేంద్రాయుధప్రభం ॥ **6.106.6** ॥ 4762

శరధారా విముంచంతం ధారాధరమివాంబుదం।
స దృష్ట్వా మేఘసంకాశమాపతంతం రథం రిపోః ॥ **6.106.7** ॥ 4763

గిరేర్వజ్రాభిమృష్టస్య దీర్యతః సదృశస్వనం।
విస్ఫారయన్ వై వేగేన బాలచంద్రానతం ధనుః ॥ **6.106.8** ॥ 4764

ఉవాచ మాతలిం రామః సహస్రాక్షస్య సారథిం।
మాతలే పశ్య సంరబ్ధమాపతంతం రథం రిపోః ॥ **6.106.9** ॥ 4765

యథాపసవ్యం పతతా వేగేన మహతా పునః।
సమరే హంతుమాత్మానం తథానేన కృతా మతిః ॥ **6.106.10** ॥ 4766

తదప్రమాదమాతిష్ఠ ప్రత్యుద్గచ్ఛ రథం రిపోః।
విధ్వంసయితుమిచ్ఛామి వాయుర్మేఘమివోత్థితం ॥ **6.106.11** ॥ 4767

అవిక్లవమసంభ్రాంతమవ్యగ్రహృదయేక్షణం।
రశ్మిసంచారనియతం ప్రచోదయ రథం ద్రుతం ॥ **6.106.12** ॥ 4768

కామం న త్వం సమాధేయః పురందరరథోచితః।
యుయుత్సురహమేకాగ్రః స్మారయే త్వాం న శిక్షయే ॥ **6.106.13** ॥ 4769

పరితుష్టః స రామస్య తేన వాక్యేన మాతలిః।
ప్రచోదయామాస రథం సురసారథిరుత్తమః ॥ **6.106.14** ॥ 4770

అపసవ్యం తతః కుర్వన్ రావణస్య మహారథం।
చక్రసంభూతరజసా రావణం వ్యవధూనయత్ ॥ **6.106.15** ॥ 4771

తతః క్రుద్ధో దశగ్రీవస్తామ్రవిస్ఫారితేక్షణః।
రథప్రతిముఖం రామం సాయకైరవధూనయత్ ॥ **6.106.16** ॥ 4772

ధర్షణామర్షితో రామో ధైర్యం రోషేణ లంభయన్।
జగ్రాహ సుమహావేగమైంద్రం యుధి శరాసనం ॥ **6.106.17** ॥ 4773

శరాంశ్చ సుమహావేగాన్ సూర్యరశ్మిసమప్రభాన్।
తదుపోఢం మహద్ యుద్ధమన్యోన్యవధకాంక్షిణోః।
వవర్షతురాభిముఖ్యాయోర్వృత్రయోరివ సింహయోః ॥ **6.106.18** ॥ 4774

తతో దేవాః సగంధర్వాః సిద్ధాశ్చ పరమర్షయః।
సమీయుర్ద్వైరథం ద్రష్టుం రావణక్షయకాంక్షిణః ॥ **6.106.19** ॥ 4775

సముత్పేతురథోత్పాతా దారుణా రోమహర్షణాః।
రావణస్య వినాశాయ రాఘవస్యోదయాయ చ ॥ **6.106.20** ॥ 4776

వవర్ష రుధిరం దేవో రావణస్య రథోపరి।
వాతా మండలినస్తీవ్రా వ్యపసవ్యం ప్రచక్రముః ॥ **6.106.21** ॥ 4777

మహద్గృధ్రకులం చాస్య భ్రమమాణం నభస్థలే।
యేన యేన రథో యాతి తేన తేన ప్రధావతి ॥ **6.106.22** ॥ 4778

సంధ్యయా చావృతా లంకా జపాపుష్పనికాశయా।
దృశ్యతే సంప్రదీప్తేవ దివసేఽపి వసుంధరా ॥ **6.106.23** ॥ 4779

సనిర్ఘాతా మహోల్కాశ్చ సంప్రపేతుర్మహాస్వనాః।
విషాదయంస్తే రక్షాంసి రావణస్య తదాహితాః ॥ **6.106.24** ॥ 4780

రావణశ్చ యతస్తత్ర ప్రచచాల వసుంధరా।
రక్షసాం చ ప్రహరతాం గృహీతా ఇవ బాహవః ॥ **6.106.25** ॥ 4781

తామ్రాః పీతాః సితాః శ్వేతాః పతితాః సూర్యరశ్మయః।
దృశ్యంతే రావణస్యాగ్రే పర్వతస్యేవ ధాతవః ॥ **6.106.26** ॥ 4782

గృధ్రైరనుగతాశ్చాస్య వమంత్యో జ్వలనం ముఖైః।
ప్రణేదుర్ముఖమీక్షంత్యః సంరబ్ధమశివం శివాః ॥ **6.106.27** ॥ 4783

ప్రతికూలం ववౌ వాయూ రణే పాంసూన్ సముత్కిరన్।
తస్య రాక్షసరాజస్య కుర్వన్ దృష్టివిలోపనం ॥ **6.106.28** ॥ 4784

నిపేతురింద్రాశనయః సైన్యే చాస్య సమంతతః।
దుర్విషహ్యాస్వరా ఘోరా వినా జలధరోదయం ॥ **6.106.29** ॥ 4785

దిశశ్చ ప్రదిశః సర్వా బభూవుస్తిమిరావృతాః।
పాంసువర్షేణ మహతా దుర్దర్శం చ నభోఽభవత్ ॥ **6.106.30** ॥ 4786

కుర్వంత్యాః కలహం ఘోరం సారికాస్తద్రథం ప్రతి।
నిపేతుః శతశస్తత్ర దారుణా దారుణారుతాః ॥ **6.106.31** ॥ 4787

జఘనేభ్యః స్ఫులింగాశ్చ నేత్రేభ్యోఽశ్రూణి సంతతం।
ముముచుస్తస్య తురగాస్తుల్యమగ్నిం చ వారి చ ॥ **6.106.32** ॥ 4788

ఏవంప్రకారా బహవః సముత్పాతా భయావహాః।
రావణస్య వినాశాయ దారుణాః సంప్రజజ్ఞిరే ॥ **6.106.33** ॥ 4789

రామస్యాపి నిమిత్తాని సౌమ్యాని చ శివాని చ।
బభూవుర్జయశంసీని ప్రాదుర్భూతాని సర్వశః ॥ **6.106.34** ॥ 4790

నిమిత్తానీహ సౌమ్యాని రాఘవః స్వజయాయ వై।
దృష్ట్వా పరమసంహృష్టో హతం మేనే చ రావణం ॥ **6.106.35** ॥ 4791

తతో నిరీక్ష్యాత్మగతాని రాఘవో
రణే నిమిత్తాని నిమిత్తకోవిదః।
జగామ హర్షం చ పరాం చ నిర్వృతిం
చకార యుద్ధే హ్యధికం చ విక్రమం ॥ **6.106.36** ॥ 4792

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే షడధికశతతమః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ సప్తాధికశతతమః సర్గః ॥

శ్రీరామరావణయోర్ఘోరం యుద్ధం

తతః ప్రవృత్తం సుక్రూరం రామరావణయోస్తదా ।
సుమహద్ ద్వైరథం యుద్ధం సర్వలోకభయావహం ॥ **6.107.1** ॥ 4793

తతో రాక్షససైన్యం చ హరీణాం చ మహద్బలం ।
ప్రగృహీతప్రహరణం నిశ్చేష్టం సమవర్తత ॥ **6.107.2** ॥ 4794

సంప్రయుద్ధౌ తు తౌ దృష్ట్వా బలవన్నరరాక్షసౌ ।
వ్యాక్షిప్తహృదయాః సర్వే పరం విస్మయమాగతాః ॥ **6.107.3** ॥ 4795

నానాప్రహరణైర్వ్యగ్రైర్భుజైర్విస్మితబుద్ధయః ।
తస్థుః ప్రేక్ష్య చ సంగ్రామం నాభిజగ్ముః పరస్పరం ॥ **6.107.4** ॥ 4796

రక్షసాం రావణం చాపి వానరాణాం చ రాఘవం ।
పశ్యతాం విస్మితాక్షాణాం సైన్యం చిత్రమివాబభౌ ॥ **6.107.5** ॥ 4797

తౌ తు తత్ర నిమిత్తాని దృష్ట్వా రాఘవరావణౌ ।
కృతబుద్ధీ స్థిరామర్షౌ యుయుధాతే హ్యభీతవత్ ॥ **6.107.6** ॥ 4798

జేతవ్యమితి కాకుత్స్థో మర్తవ్యమితి రావణః ।
ధృతౌ స్వవీర్యసర్వస్వం యుద్ధేఽదర్శయతాం తదా ॥ **6.107.7** ॥ 4799

తతః క్రోధాద్ దశగ్రీవః శరాన్ సంధాయ వీర్యవాన్।
ముమోచ ధ్వజముద్దిశ్య రాఘవస్య రథే స్థితం ॥ **6.107.8** ॥ 4800

తే శరాస్తమనాసాద్య పురందరరథధ్వజం।
రథశక్తిం పరామృశ్య నిపేతుర్ధరణీతలే ॥ **6.107.9** ॥ 4801

తతో రామోఽపి సంక్రుద్ధశ్చాపమాకృష్య వీర్యవాన్।
కృతప్రతికృతం కర్తుం మనసా సంప్రచక్రమే ॥ **6.107.10** ॥ 4802

రావణధ్వజముద్దిశ్య ముమోచ నిశితం శరం।
మహాసర్పమివాసహ్యం జ్వలంతం స్వేన తేజసా ॥ **6.107.11** ॥ 4803

రామశ్చిక్షేప తేజస్వీ కేతుముద్దిశ్య సాయకం।
జగామ స మహీం ఛిత్త్వా దశగ్రీవధ్వజం శరః ॥ **6.107.12** ॥ 4804

స నికృత్తోఽపతద్ భూమౌ రావణస్యందనధ్వజః।
ధ్వజస్యోన్మథనం దృష్ట్వా రావణః స మహాబలః ॥ **6.107.13** ॥ 4805

సంప్రదీప్తోఽభవత్ క్రోధాదమర్షాత్ ప్రదహన్నివ।
స రోషవశమాపన్నః శరవర్షం ववర్ష హ ॥ **6.107.14** ॥ 4806

రామస్య తురగాన్ దీప్తైః శరైర్వివ్యాధ రావణః।
తే దివ్యా హరయస్తత్ర నాస్ఖలన్నాపి బభ్రముః ॥ **6.107.15** ॥ 4807

బభూవుః స్వస్థహృదయాః పద్మనాలైరివాహతాః।
తేషామసంభ్రమం దృష్ట్వా వాజినాం రావణస్తదా ॥ **6.107.16** ॥ 4808

భూయ ఏవ సుసంక్రుద్ధః శరవర్షం ముమోచ హ।
గదాశ్చ పరిఘాంశ్చైవ చక్రాణి ముసలాని చ ॥ **6.107.17** ॥ 4809

గిరిశృంగాణి వృక్షాంశ్చ తథా శూలపరశ్వధాన్।
మాయావిహితమేతత్ తు శస్త్రవర్షమపాతయత్।
నవనాశనదా బాణానశ్రాంతహృదయోద్యమః ॥ **6.107.18** ॥ 4810

తుములం త్రాసజననం భీమం భీమప్రతిస్వనం।
తద్ వర్షమభవద్ యుద్ధే నైకశస్త్రమయం మహత్ ॥ **6.107.19** ॥ 4811

విముచ్య రాఘవరథం సమంతాద్ వానరే బలే।
సాయకైరంతరిక్షం చ చకార సునిరంతరం ॥ **6.107.20** ॥ 4812

ముమోచ చ దశగ్రీవో నిఃసంగేనాంతరాత్మనా।
వ్యాయచ్ఛమానం తం దృష్ట్వా తత్పరం రావణం రణే ॥ **6.107.21** ॥ 4813

ప్రహసన్నివ కాకుత్స్థః సందధే నిశితాంఛరాన్।
స ముమోచ తతో బాణాంఛతశోఽథ సహస్రశః ॥ **6.107.22** ॥ 4814

తాన్ దృష్ట్వా రావణశ్చక్రే స్వశరైః ఖం నిరంతరం।
తాభ్యాం నియుక్తేన తదా శరవర్షేణ భాస్వతా ॥ **6.107.23** ॥ 4815

శరబద్ధమివాభాతి ద్వితీయం భాస్వదంబరం।
నానిమిత్తోఽభవద్ బాణో నానిర్ఘాత్తా న నిష్ఫలః ॥ **6.107.24** ॥ 4816

అన్యోన్యమభిసంహత్య నిపేతుర్ధరణీతలే।
తథా విసృజతోర్బాణాన్ రామరావణయోర్మృధే ॥ **6.107.25** ॥ 4817

ప్రాయుధ్యేతామవిచ్ఛిన్నమస్యంతౌ సవ్యదక్షిణం।
చక్రతుశ్చ శరైర్ఘోరైర్నిరుచ్ఛ్వాసమివాంబరం ॥ **6.107.26** ॥ 4818

రావణస్య హయాన్ రామో హయాన్ రామస్య రావణః।
జఘ్నతుస్తౌ తదాన్యోన్యం కృతానుకృతకారిణౌ ॥ **6.107.27** ॥ 4819

ఏవం తు తౌ సుసంక్రుద్ధౌ చక్రతుర్యుద్ధముత్తమం।
ముహూర్తమభవద్ యుద్ధం తుములం రోమహర్షణం ॥ **6.107.28** ॥ 4820

తౌ తథా యుధ్యమానౌ తు సమరే రామరావణౌ।
దదృశుః సర్వభూతాని విస్మితేనాంతరాత్మనా ॥ **6.107.29** ॥ 4821

అర్దయంతౌ తు సమరే తయోస్తౌ స్యందనోత్తమౌ।
పరస్పరమభిక్రుద్ధౌ పరస్పరమభిద్రుతౌ ॥ **6.107.30** ॥ 4822

పరస్పరవధే యుక్తౌ ఘోరరూపౌ బభూవతుః।
మండలాని చ వీథీశ్చ గతప్రత్యాగతాని చ ॥ **6.107.31** ॥ 4823

దర్శయంతౌ బహువిధాం సూతౌ సారథ్యజాం గతిం।
అర్దయన్ రావణం రామో రాఘవం చాపి రావణః ॥ **6.107.32** ॥ 4824

గతివేగం సమాపన్నౌ ప్రవర్తననివర్తనే।
క్షిపతోః శరజాలాని తయోస్తౌ స్యందనోత్తమౌ ॥ **6.107.33** ॥ 4825

చేరతుః సంయుగమహీం సాసారౌ జలదావివ।
దర్శయిత్వా తదా తౌ తు గతిం బహువిధాం రణే ॥ **6.107.34** ॥ 4826

పరస్పరస్యాభిముఖౌ పునరేవ చ తస్థతుః।
ధురం ధురేణ రథయోర్వక్త్రం వక్త్రేణ వాజినాం ॥ **6.107.35** ॥ 4827

పతాకాశ్చ పతాకాభిః సమీయుః స్థితయోస్తదా।
రావణస్య తతో రామో ధనుర్ముక్తైః శితైః శరైః ॥ **6.107.36** ॥ 4828

చతుర్భిశ్చతురో దీప్తాన్ హయాన్ ప్రత్యపసర్పయత్।
స క్రోధవశమాపన్నో హయానామపసర్పణే ॥ **6.107.37** ॥ 4829

ముమోచ నిశితాన్ బాణాన్ రాఘవాయ దశాననః।
సోఽతివిద్ధో బలవతా దశగ్రీవేణ రాఘవః ॥ **6.107.38** ॥ 4830

జగామ న వికారం చ న చాపి వ్యథితోఽభవత్।
చిక్షేప చ పునర్బాణాన్ వజ్రసారసమస్వనాన్ ॥ **6.107.39** ॥ 4831

సారథిం వజ్రహస్తస్య సముద్దిశ్య దశాననః।
మాతలేస్తు మహావేగాః శరీరే పతితాః శరాః ॥ **6.107.40** ॥ 4832

న సూక్ష్మమపి సమ్మోహం వ్యథాం వా ప్రదదుర్యుధి।
తయా ధర్షణయా క్రుద్ధో మాతలేర్న తథాఽఽత్మనః ॥ **6.107.41** ॥ 4833

చకార శరజాలేన రాఘవో విముఖం రిపుం।
వింశతిం త్రింశతిం షష్టిం శతశోఽథ సహస్రశః ॥ **6.107.42** ॥ 4834

ముమోచ రాఘవో వీరః సాయకాన్ స్యందనే రిపోః।
రావణోఽపి తతః క్రుద్ధో రథస్థో రాక్షసేశ్వరః ॥ **6.107.43** ॥ 4835

గదాముసలవర్షేణ రామం ప్రత్యర్దయద్ రణే।
తత్ ప్రవృత్తం పునర్యుద్ధం తుములం రోమహర్షణం ॥ **6.107.44** ॥ 4836

గదానాం ముసలానాం చ పరిఘాణాం చ నిఃస్వనైః।
శరాణాం పుంఖవాతైశ్చ క్షుభితాః సప్త సాగరాః ॥ **6.107.45** ॥ 4837

క్షుబ్ధానాం సాగరాణాం చ పాతాలతలవాసినః।
వ్యథితా దానవాః సర్వే పన్నగాశ్చ సహస్రశః ॥ **6.107.46** ॥ 4838

చకంపే మేదినీ కృత్స్నా సశైలవనకాననా।
భాస్కరో నిష్ప్రభశ్చాసీన్న వవౌ చాపి మారుతః ॥ **6.107.47** ॥ 4839

తతో దేవాః సగంధర్వాః సిద్ధాశ్చ పరమర్షయః।
చింతామాపేదిరే సర్వే సకిన్నరమహోరగాః ॥ **6.107.48** ॥ 4840

స్వస్తి గోబ్రాహ్మణేభ్యస్తు లోకాస్తిష్ఠంతు శాశ్వతాః।
జయతాం రాఘవః సంఖ్యే రావణం రాక్షసేశ్వరం ॥ **6.107.49** ॥ 4841

ఏవం జపంతోఽపశ్యంస్తే దేవాః సర్షిగణాస్తదా।
రామరావణయోర్యుద్ధం సుఘోరం రోమహర్షణం ॥ **6.107.50** ॥ 4842

గంధర్వాప్సరసాం సంఘా దృష్ట్వా యుద్ధమనూపమం।
గగనం గగనాకారం సాగరః సాగరోపమః ॥ **6.107.51** ॥ 4843

రామరావణయోర్యుద్ధం రామరావణయోరివ।
ఏవం బ్రువంతో దదృశుస్తద్ యుద్ధం రామరావణం ॥ **6.107.52** ॥ 4844

తతః క్రోధాన్మహాబాహూ రఘూణాం కీర్తివర్ధనః।
సంధాయ ధనుషా రామః శరమాశీవిషోపమం ॥ **6.107.53** ॥ 4845

రావణస్య శిరోఽచ్ఛిందచ్ఛ్రిమజ్జ్వలితకుండలం।
తచ్ఛిరః పతితం భూమౌ దృష్టం లోకైస్త్రిభిస్తదా ॥ **6.107.54** ॥ 4846

తస్యైవ సదృశం చాన్యద్ రావణస్యోత్థితం శిరః।
తత్ క్షిప్తం క్షిప్రహస్తేన రామేణ క్షిప్రకారిణా ॥ **6.107.55** ॥ 4847

ద్వితీయం రావణశిరశ్ఛిన్నం సంయతి సాయకైః।
ఛిన్నమాత్రం చ తచ్ఛీర్షం పునరేవ ప్రదృశ్యతే ॥ **6.107.56** ॥ 4848

తదప్యశనిసంకాశైశ్ఛిన్నం రామస్య సాయకైః।
ఏవమేవ శతం ఛిన్నం శిరసాం తుల్యవర్చసాం ॥ **6.107.57** ॥ 4849

న చైవ రావణస్యాంతో దృశ్యతే జీవితక్షయే।
తతః సర్వాస్త్రవిద్ వీరః కౌసల్యానందవర్ధనః ॥ **6.107.58** ॥ 4850

మార్గణైర్బహుభిర్యుక్తశ్చింతయామాస రాఘవః।
మారీచో నిహతో యైస్తు ఖరో యైస్తు సదూషణః ॥ **6.107.59** ॥ 4851

క్రౌంచావటే విరాధస్తు కబంధో దండకావనే।
యైః సాలా గిరయో భగ్నా వాలీ చ క్షుభితోఽంబుధిః ॥ **6.107.60** ॥ 4852

త ఇమే సాయకాః సర్వే యుద్ధే ప్రాత్యయికా మమ।
కిం ను తత్ కారణం యేన రావణే మందతేజసః ॥ **6.107.61** ॥ 4853

ఇతి చింతాపరశ్చాసీదప్రమత్తశ్చ సంయుగే।
వవర్ష శరవర్షాణి రాఘవో రావణోరసి ॥ **6.107.62** ॥ 4854

రావణోఽపి తతః క్రుద్ధో రథస్థో రాక్షసేశ్వరః।
గదాముసలవర్షేణ రామం ప్రత్యర్దయద్ రణే ॥ **6.107.63** ॥ 4855

తత్ ప్రవృత్తం మహద్ యుద్ధం తుములం రోమహర్షణం।
అంతరిక్షే చ భూమౌ చ పునశ్చ గిరిమూర్ధని ॥ **6.107.64** ॥ 4856

దేవదానవయక్షాణాం పిశాచోరగరక్షసాం।
పశ్యతాం తన్మహద్ యుద్ధం సర్వరాత్రమవర్తత ॥ **6.107.65** ॥ 4857

నైవ రాత్రిం న దివసం న ముహూర్తం న చ క్షణం।
రామరావణయోర్యుద్ధం విరామముపగచ్ఛతి ॥ **6.107.66** ॥ 4858

దశరథసుతరాక్షసేంద్రయోస్తయో -
ర్జయమనవేక్ష్య రణే స రాఘవస్య।
సురవరరథసారథిర్మహాత్మా
రణరతరామముువాచ వాక్యమాశు ॥ **6.107.67** ॥ 4859

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే సప్తాధికశతతమః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ అష్టాధికశతతమః సర్గః ॥

శ్రీరామేణ రావణస్య వధః

అథ సంస్మారయామాస మాతలీ రాఘవం తదా।
అజానన్నివ కిం వీర త్వమేనమనువర్తసే ॥ **6.108.1** ॥ 4860

విసృజాస్మై వధాయ త్వమస్త్రం పైతామహం ప్రభో।
వినాశకాలః కథితో యః సురైః సోఽద్య వర్తతే ॥ **6.108.2** ॥ 4861

తతః సంస్మారితో రామస్తేన వాక్యేన మాతలేః।
జగ్రాహ స శరం దీప్తం నిఃశ్వసంతమివోరగం ॥ **6.108.3** ॥ 4862

యం తస్మై ప్రథమం ప్రాదాదగస్త్యో భగవానృషిః।
బ్రహ్మదత్తం మహద్ బాణమమోఘం యుధి వీర్యవాన్ ॥ **6.108.4** ॥ 4863

బ్రహ్మణా నిర్మితం పూర్వమింద్రార్థమమితౌజసా।
దత్తం సురపతేః పూర్వం త్రిలోకజయకాంక్షిణః ॥ **6.108.5** ॥ 4864

యస్య వాజేషు పవనః ఫలే పావకభాస్కరౌ।
శరీరమాకాశమయం గౌరవే మేరుమందరౌ ॥ **6.108.6** ॥ 4865

జాజ్వల్యమానం వపుషా సుపుంఖం హేమభూషితం।
తేజసా సర్వభూతానాం కృతం భాస్కరవర్చసం ॥ **6.108.7** ॥ 4866

సధూమమివ కాలాగ్నిం దీప్తమాశీవిషోపమం।
నరనాగాశ్వవృందానాం భేదనం క్షిప్రకారిణం ॥ **6.108.8** ॥ 4867

ద్వారాణాం పరిఘాణాం చ గిరీణాం చాపి భేదనం।
నానారుధిరదిగ్ధాంగం మేదోదిగ్ధం సుదారుణం ॥ **6.108.9** ॥ 4868

వజ్రసారం మహానాదం నానాసమితిదారుణం।
సర్వవిత్రాసనం భీమం శ్వసంతమివ పన్నగం ॥ **6.108.10** ॥ 4869

కంకగృధ్రబకానాం చ గోమాయుగణరక్షసాం।
నిత్యభక్షప్రదం యుద్ధే యమరూపం భయావహం ॥ **6.108.11** ॥ 4870

నందనం వానరేంద్రాణాం రక్షసామవసాదనం।
వాజితం వివిధైర్వాజైశ్చారుచిత్రైర్గరుత్మతః ॥ **6.108.12** ॥ 4871

తముత్తమేషుం లోకానామిక్ష్వాకుభయనాశనం।
ద్విషతాం కీర్తిహరణం ప్రహర్షకరమాత్మనః ॥ **6.108.13** ॥ 4872

అభిమంత్ర్య తతో రామస్తం మహేషుం మహాబలః।
వేదప్రోక్తేన విధినా సందధే కార్ముకే బలీ ॥ **6.108.14** ॥ 4873

తస్మిన్ సంధీయమానే తు రాఘవేణ శరోత్తమే।
సర్వభూతాని సంత్రేసుశ్చచాల చ వసుంధరా ॥ **6.108.15** ॥ 4874

స రావణాయ సంక్రుద్ధో భృశమాయమ్య కార్ముకం।
చిక్షేప పరమాయత్తః శరం మర్మవిదారణం ॥ **6.108.16** ॥ 4875

స వజ్ర ఇవ దుర్ధర్షో వజ్రిబాహువిసర్జితః।
కృతాంత ఇవ చావార్యో న్యపతద్ రావణోరసి ॥ **6.108.17** ॥ 4876

స విసృష్టో మహావేగః శరీరాంతకరః పరః।
బిభేద హృదయం తస్య రావణస్య దురాత్మనః ॥ **6.108.18** ॥ 4877

రుధిరాక్తః స వేగేన శరీరాంతకరః శరః।
రావణస్య హరన్ ప్రాణాన్ వివేశ ధరణీతలం ॥ **6.108.19** ॥ 4878

స శరో రావణం హత్వా రుధిరార్ద్రకృతచ్ఛవిః।
కృతకర్మా నిభృతవత్ స తూణీం పునరావిశత్ ॥ **6.108.20** ॥ 4879

తస్య హస్తాద్ధతస్యాశు కార్ముకం తత్ ససాయకం।
నిపపాత సహ ప్రాణైర్భ్రశ్యమానస్య జీవితాత్ ॥ **6.108.21** ॥ 4880

గతాసుర్భీమవేగస్తు నైరృతేంద్రో మహాద్యుతిః।
పపాత స్యందనాద్ భూమౌ వృత్రో వజ్రహతో యథా ॥ **6.108.22** ॥ 4881

తం దృష్ట్వా పతితం భూమౌ హతశేషా నిశాచరాః।
హతనాథా భయత్రస్తాః సర్వతః సంప్రదుద్రువుః ॥ **6.108.23** ॥ 4882

నర్దంతశ్చాభిపేతుస్తాన్ వానరా ద్రుమయోధినః।
దశగ్రీవవధం దృష్ట్వా వానరా జితకాశినః ॥ **6.108.24** ॥ 4883

అర్దితా వానరైర్హృష్టైర్లంకామభ్యపతన్ భయాత్।
హతాశ్రయత్వాత్ కరుణైర్బాష్పప్రస్రవణైర్ముఖైః ॥ **6.108.25** ॥ 4884

తతో వినేదుః సంహృష్టా వానరా జితకాశినః।
వదంతో రాఘవజయం రావణస్య చ తద్వధం ॥ **6.108.26** ॥ 4885

అథాంతరిక్షే వ్యనదత్ సౌమ్యస్త్రిదశదుందుభిః।
దివ్యగంధవహస్తత్ర మారుతః సుసుఖో ववౌ ॥ **6.108.27** ॥ 4886

నిపపాతాంతరిక్షాచ్చ పుష్పవృష్టిస్తదా భువి।
కిరంతీ రాఘవరథం దురావాపా మనోహరా ॥ **6.108.28** ॥ 4887

రాఘవస్తవసంయుక్తా గగనే చ విశుశ్రువే।
సాధుసాధ్వితి వాగగ్ర్యా దేవతానాం మహాత్మనాం ॥ **6.108.29** ॥ 4888

ఆవివేశ మహాన్ హర్షో దేవానాం చారణైః సహ।
రావణే నిహతే రౌద్రే సర్వలోకభయంకరే ॥ **6.108.30** ॥ 4889

తతః సకామం సుగ్రీవమంగదం చ విభీషణం।
చకార రాఘవః ప్రీతో హత్వా రాక్షసపుంగవం ॥ **6.108.31** ॥ 4890

తతః ప్రజగ్ముః ప్రశమం మరుద్గణా
దిశః ప్రసేదుర్విమలం నభోఽభవత్।
మహీ చకంపే న చ మారుతో వవౌ
స్థిరప్రభశ్చాప్యభవద్ దివాకరః ॥ **6.108.32** ॥ 4891

తతస్తు సుగ్రీవవిభీషణాంగదాః
సుహృద్విశిష్టాః సహలక్ష్మణస్తదా।
సమేత్య హృష్టా విజయేన రాఘవం
రణేఽభిరామం విధినాభ్యపూజయన్ ॥ **6.108.33** ॥ 4892

స తు నిహతరిపుః స్థిరప్రతిజ్ఞః
స్వజనబలాభివృతో రణే బభూవ।
రఘుకులనృపనందనో మహౌజా -
స్త్రిదశగణైరభిసంవృతో మహేంద్రః ॥ **6.108.34** ॥ 4893

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే అష్టాధికశతతమః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ నవాధికశతతమః సర్గః ॥

విభీషణస్య విలాపః శ్రీరామేణ తస్య ప్రబోధనపూర్వకం రావణాంత్యేష్టిసంస్కారార్థం తం ప్రత్యాదేశదానం

భ్రాతరం నిహతం దృష్ట్వా శయానం నిర్జితం రణే।
శోకవేగపరీతాత్మా విలలాప విభీషణః ॥ **6.109.1** ॥ 4894

వీరవిక్రాంత విఖ్యాత ప్రవీణ నయకోవిద।
మహార్హశయనోపేత కిం శేషే నిహతో భువి ॥ **6.109.2** ॥ 4895

నిక్షిప్య దీర్ఘౌ నిశ్చేష్టౌ భుజావంగదభూషితౌ।
ముకుటేనాపవృత్తేన భాస్కరాకారవర్చసా ॥ **6.109.3** ॥ 4896

తదిదం వీర సంప్రాప్తం యన్మయా పూర్వమీరితం।
కామమోహపరీతస్య యత్ తన్న రుచితం తవ ॥ **6.109.4** ॥ 4897

యన్న దర్పాత్ ప్రహస్తో వా నేంద్రజిన్నాపరే జనాః।
న కుంభకర్ణోఽతిరథో నాతికాయో నరాంతకః।
న స్వయం బహు మన్యేథాస్తస్యోదర్కోఽయమాగతః ॥ **6.109.5** ॥ 4898

గతః సేతుః సునీతానాం గతో ధర్మస్య విగ్రహః।
గతః సత్త్వస్య సంక్షేపః సుహస్తానాం గతిర్గతా ॥ **6.109.6** ॥ 4899

ఆదిత్యః పతితో భూమౌ మగ్నస్తమసి చంద్రమాః।
చిత్రభానుః ప్రశాంతార్చిర్వ్యవసాయో నిరుద్యమః।
అస్మిన్ నిపతితే వీరే భూమౌ శస్త్రభృతాం వరే ॥ **6.109.7** ॥ 4900

కిం శేషమిహలోకస్య గతసత్త్వస్య సంప్రతి।
రణే రాక్షసశార్దూలే ప్రసుప్త ఇవ పాంసుషు ॥ **6.109.8** ॥ 4901

ధృతిప్రవాలః ప్రసభాగ్ర్యపుష్ప -
స్తపోబలః శౌర్యనిబద్ధమూలః।
రణే మహాన్ రాక్షసరాజవృక్షః
సమ్మర్దితో రాఘవమారుతేన ॥ **6.109.9** ॥ 4902

తేజోవిషాణః కులవంశవంశః
కోపప్రసాదాపరగాత్రహస్తః।
ఇక్ష్వాకుసింహావగృహీతదేహః
సుప్తః క్షితౌ రావణగంధహస్తీ ॥ **6.109.10** ॥ 4903

పరాక్రమోత్సాహవిజృంభితార్చి -
ర్నిఃశ్వాసధూమః స్వబలప్రతాపః।
ప్రతాపవాన్ సంయతి రాక్షసాగ్ని -
ర్నిర్వాపితో రామపయోధరేణ ॥ **6.109.11** ॥ 4904

సింహర్క్షలాంగూలకకుద్విషాణః
పరాభిజిద్గంధనగంధవాహః।
రక్షోవృషశ్చాపలకర్ణచక్షుః
క్షితీశ్వరవ్యాఘ్రహతోఽవసన్నః ॥ **6.109.12** ॥ 4905

వదంతం హేతుమద్వాక్యం పరిదృష్టార్థనిశ్చయం।
రామః శోకసమావిష్టమిత్యువాచ విభీషణం ॥ **6.109.13** ॥ 4906

నాయం వినష్టో నిశ్చేష్టః సమరే చండవిక్రమః।
అత్యున్నతమహోత్సాహః పతితోఽయమశంకితః ॥ **6.109.14** ॥ 4907

నైవం వినష్టాః శోచంతే క్షత్రధర్మవ్యవస్థితాః।
వృద్ధిమాశంసమానా యే నిపతంతి రణాజిరే ॥ **6.109.15** ॥ 4908

యేన సేంద్రాస్త్రయో లోకాస్త్రాసితా యుధి ధీమతా।
తస్మిన్ కాలసమాయుక్తే న కాలః పరిశోచితుం ॥ **6.109.16** ॥ 4909

నైకాంతవిజయో యుద్ధే భూతపూర్వః కదాచన।
పరైర్వా హన్యతే వీరః పరాన్ వా హంతి సంయుగే ॥ **6.109.17** ॥ 4910

ఇయం హి పూర్వైః సందిష్టా గతిః క్షత్రియసమ్మతా।
క్షత్రియో నిహతః సంఖ్యే న శోచ్య ఇతి నిశ్చయః ॥ **6.109.18** ॥ 4911

తదేవం నిశ్చయం దృష్ట్వా తత్త్వమాస్థాయ విజ్వరః।
యదిహానంతరం కార్యం కల్ప్యం తదనుచింతయ ॥ **6.109.19** ॥ 4912

తముక్తవాక్యం విక్రాంతం రాజపుత్రం విభీషణః।
ఉవాచ శోకసంతప్తో భ్రాతుర్హితమనంతరం ॥ **6.109.20** ॥ 4913

యోఽయం విమర్దేష్వవిభగ్నపూర్వః
సురైః సమస్తైరపి వాసవేన।
భవంతమాసాద్య రణే విభగ్నో
వేలామివాసాద్య యథా సముద్రః ॥ **6.109.21** ॥ 4914

అనేన దత్తాని వనీపకేషు
భుక్తాశ్చ భోగా నిభృతాశ్చ భృత్యాః।
ధనాని మిత్రేషు సమర్పితాని
వైరాణ్యమిత్రేషు చ యాపితాని ॥ **6.109.22** ॥ 4915

ఏషోఽహితాగ్నిశ్చ మహాతపాశ్చ
వేదాంతగః కర్మసు చాగ్ర్యశూరః।
ఏతస్య యత్ ప్రేతగతస్య కృత్యం
తత్ కర్తుమిచ్ఛామి తవ ప్రసాదాత్ ॥ **6.109.23** ॥ 4916

స తస్య వాక్యైః కరుణైర్మహాత్మా
సంబోధితః సాధు విభీషణేన।
ఆజ్ఞాపయామాస నరేంద్రసూనుః
స్వర్గీయమాధానమదీనసత్త్వః ॥ **6.109.24** ॥ 4917

మరణాంతాని వైరాణి నిర్వృత్తం నః ప్రయోజనం।
క్రియతామస్య సంస్కారో మమాప్యేష యథా తవ ॥ **6.109.25** ॥ 4918

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే నవాధికశతతమః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ దశాధికశతతమః సర్గః ॥

రావణస్య స్త్రీణాం విలాపః

రావణం నిహతం శ్రుత్వా రాఘవేణ మహాత్మనా ।
అంతఃపురాద్ వినిష్పేతూ రాక్షస్యః శోకకర్శితాః ॥ **6.110.1** ॥ 4919

వార్యమాణాః సుబహుశో వేష్టంత్యః క్షితిపాంసుషు ।
విముక్తకేశ్యః శోకార్తా గావో వత్సహతా ఇవ ॥ **6.110.2** ॥ 4920

ఉత్తరేణ వినిష్క్రమ్య ద్వారేణ సహ రాక్షసైః ।
ప్రవిశ్యాయోధనం ఘోరం విచిన్వంత్యో హతం పతిం ॥ **6.110.3** ॥ 4921

ఆర్యపుత్రేతి వాదిన్యో హా నాథేతి చ సర్వశః ।
పరిపేతుః కబంధాంకాం మహీం శోణితకర్దమాం ॥ **6.110.4** ॥ 4922

తా బాష్పపరిపూర్ణాక్ష్యో భర్తృశోకపరాజితాః ।
కరిణ్య ఇవ నర్దంత్యః కరేణ్వో హతయూథపాః ॥ **6.110.5** ॥ 4923

దదృశుస్తా మహాకాయం మహావీర్యం మహాద్యుతిం ।
రావణం నిహతం భూమౌ నీలాంజనచయోపమం ॥ **6.110.6** ॥ 4924

తాః పతిం సహసా దృష్ట్వా శయానం రణపాంసుషు ।
నిపేతుస్తస్య గాత్రేషు చ్ఛిన్నా వనలతా ఇవ ॥ **6.110.7** ॥ 4925

బహుమానాత్ పరిష్వజ్య కాచిదేనం రురోద హ ।
చరణౌ కాచిదాలంబ్య కాచిత్ కంఠేఽవలంబ్య చ ॥ **6.110.8** ॥ 4926

ఉత్క్షిప్య చ భుజౌ కాచిద్ భూమౌ సుపరివర్తతే।
హతస్య వదనం దృష్ట్వా కాచిన్మోహముపాగమత్ ॥ **6.110.9** ॥ 4927

కాచిదంకే శిరః కృత్వా రురోద ముఖమీక్షతీ।
స్నాపయంతీ ముఖం బాష్పైస్తుషారైరివ పంకజం ॥ **6.110.10** ॥ 4928

ఏవమార్తాః పతిం దృష్ట్వా రావణం నిహతం భువి।
చుక్రుశుర్బహుధా శోకాద్ భూయస్తాః పర్యదేవయన్ ॥ **6.110.11** ॥ 4929

యేన విత్రాసితః శక్రో యేన విత్రాసితో యమః।
యేన వైశ్రవణో రాజా పుష్పకేణ వియోజితః ॥ **6.110.12** ॥ 4930

గంధర్వాణామృషీణాం చ సురాణాం చ మహాత్మనాం।
భయం యేన రణే దత్తం సోఽయం శేతే రణే హతః ॥ **6.110.13** ॥ 4931

అసురేభ్యః సురేభ్యో వా పన్నగేభ్యోఽపి వా తథా।
భయం యో న విజానాతి తస్యేదం మానుషాద్ భయం ॥ **6.110.14** ॥ 4932

అవధ్యో దేవతానాం యస్తథా దానవరక్షసాం।
హతః సోఽయం రణే శేతే మానుషేణ పదాతినా ॥ **6.110.15** ॥ 4933

యో న శక్యః సురైర్హంతుం న యక్షైర్నాసురైస్తథా।
సోఽయం కశ్చిదివాసత్త్వో మృత్యుం మర్త్యేన లంభితః ॥ **6.110.16** ॥ 4934

ఏవం వదంత్యో రురుదుస్తస్య తా దుఃఖితాః స్త్రియః।
భూయ ఏవ చ దుఃఖార్తా విలేపుశ్చ పునః పునః ॥ **6.110.17** ॥ 4935

అశృణ్వతా తు సుహృదాం సతతం హితవాదినాం।
మరణాయాహృతా సీతా రాక్షసాశ్చ నిపాతితాః।
ఏతాః సమమిదానీం తే వయమాత్మా చ పాతితః ॥ **6.110.18** ॥ 4936

బ్రువాణోఽపి హితం వాక్యమిష్టో భ్రాతా విభీషణః।
దృష్టం పరుషితో మోహాత్ త్వయాఽఽత్మవధకాంక్షిణా ॥ **6.110.19** ॥ 4937

యది నిర్యాతితా తే స్యాత్ సీతా రామాయ మైథిలీ।
న నః స్యాద్ వ్యసనం ఘోరమిదం మూలహరం మహత్ ॥ **6.110.20** ॥ 4938

వృత్తకామో భవేద్ భ్రాతా రామో మిత్రకులం భవేత్।
వయం చావిధవాః సర్వాః సకామా న చ శత్రవః ॥ **6.110.21** ॥ 4939

త్వయా పునర్నృశంసేన సీతాం సంరుంధతా బలాత్।
రాక్షసా వయమాత్మా చ త్రయం తుల్యం నిపాతితం ॥ **6.110.22** ॥ 4940

న కామకారః కామం వా తవ రాక్షసపుంగవ।
దైవం చేష్టయతే సర్వం హతం దైవేన హన్యతే ॥ **6.110.23** ॥ 4941

వానరాణాం వినాశోఽయం రాక్షసానాం చ తే రణే।
తవ చైవ మహాబాహో దైవయోగాదుపాగతః ॥ **6.110.24** ॥ 4942

నైవార్థేన చ కామేన విక్రమేణ న చాజ్ఞయా।
శక్యా దైవగతిర్లోకే నివర్తయితుముద్యతా ॥ **6.110.25** ॥ 4943

విలేపురేవం దీనాస్తా రాక్షసాధిపయోషితః।
కురర్య ఇవ దుఃఖార్తా బాష్పపర్యాకులేక్షణాః ॥ **6.110.26** ॥ 4944

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే దశాధికశతతమః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ ఏకాదశాధికశతతమః సర్గః ॥

మందోదర్యా విలాపో రావణశవస్య దాహశ్చ

తాసాం విలపమానానాం తదా రాక్షసయోషితాం।
జ్యేష్ఠపత్నీ ప్రియా దీనా భర్తారం సముదైక్షత ॥ **6.111.1** ॥ 4945

దశగ్రీవం హతం దృష్ట్వా రామేణాచింత్యకర్మణా।
పతిం మందోదరీ తత్ర కృపణా పర్యదేవయత్ ॥ **6.111.2** ॥ 4946

నను నామ మహాబాహో తవ వైశ్రవణానుజ।
క్రుద్ధస్య ప్రముఖే స్థాతుం త్రస్యత్యపి పురందరః ॥ **6.111.3** ॥ 4947

ఋషయశ్చ మహాంతోఽపి గంధర్వాశ్చ యశస్వినః।
నను నామ తవోద్వేగాచ్చారణాశ్చ దిశో గతాః ॥ **6.111.4** ॥ 4948

స త్వం మానుషమాత్రేణ రామేణ యుధి నిర్జితః।
న వ్యపత్రపసే రాజన్ కిమిదం రాక్షసేశ్వర ॥ **6.111.5** ॥ 4949

కథం త్రైలోక్యమాక్రమ్య శ్రియా వీర్యేణ చాన్వితం।
అవిషహ్యం జఘాన త్వాం మానుషో వనగోచరః ॥ **6.111.6** ॥ 4950

మానుషాణామవిషయే చరతః కామరూపిణః।
వినాశస్తవ రామేణ సంయుగే నోపపద్యతే ॥ **6.111.7** ॥ 4951

న చైతత్ కర్మ రామస్య శ్రద్దధామి చమూముఖే।
సర్వతః సముపేతస్య తవ తేనాభిమర్షణం ॥ **6.111.8** ॥ 4952

అథవా రామరూపేణ కృతాంతః స్వయమాగతః।
మాయాం తవ వినాశాయ విధాయాప్రతితర్కితాం ॥ **6.111.9** ॥ 4953

అథవా వాసవేన త్వం ధర్షితోఽసి మహాబల।
వాసవస్య తు కా శక్తిస్త్వాం ద్రష్టుమపి సంయుగే ॥ **6.111.10** ॥ 4954

మహాబలం మహావీర్యం దేవశత్రుం మహౌజసం।
వ్యక్తమేష మహాయోగీ పరమాత్మా సనాతనః ॥ **6.111.11** ॥ 4955

అనాదిమధ్యనిధనో మహతః పరమో మహాన్।
తమసః పరమో ధాతా శంఖచక్రగదాధరః ॥ **6.111.12** ॥ 4956

శ్రీవత్సవక్షా నిత్యశ్రీరజయ్యః శాశ్వతో ధ్రువః।
మానుషం రూపమాస్థాయ విష్ణుః సత్యపరాక్రమః ॥ **6.111.13** ॥ 4957

సర్వైః పరివృతో దేవైర్వానరత్వముపాగతైః।
సర్వలోకేశ్వరః శ్రీమాన్ లోకానాం హితకామ్యయా ॥ **6.111.14** ॥ 4958

స రాక్షసపరీవారం దేవశత్రుం భయావహం।
ఇంద్రియాణి పురా జిత్వా జితం త్రిభువనం త్వయా ॥ **6.111.15** ॥ 4959

స్మరద్భిరివ తద్ వైరమింద్రియైరేవ నిర్జితః।
యదైవ హి జనస్థానే రాక్షసైర్బహుభిర్వృతః ॥ **6.111.16** ॥ 4960

ఖరస్తు నిహతో భ్రాతా తదా రామో న మానుషః।
యదైవ నగరీం లంకాం దుష్ప్రవేశాం సురైరపి ॥ **6.111.17** ॥ 4961

ప్రవిష్టో హనుమాన్ వీర్యాత్ తదైవ వ్యథితా వయం।
క్రియతామవిరోధశ్చ రాఘవేణేతి యన్మయా ॥ **6.111.18** ॥ 4962

ఉచ్యమానో న గృహ్ణాసి తస్యేయం వ్యుష్టిరాగతా।
అకస్మాచ్చాభికామోఽసి సీతాం రాక్షసపుంగవ ॥ **6.111.19** ॥ 4963

ఐశ్వర్యస్య వినాశాయ దేహస్య స్వజనస్య చ।
అరుంధత్యా విశిష్టాం తాం రోహిణ్యాశ్చాపి దుర్మతే ॥ **6.111.20** ॥ 4964

సీతాం ధర్షయతా మాన్యాం త్వయా హ్యసదృశం కృతం।
వసుధాయా హి వసుధాం శ్రియాః శ్రీం భర్తృవత్సలాం ॥ **6.111.21** ॥ 4965

సీతాం సర్వానవద్యాంగీమరణ్యే విజనే శుభాం।
ఆనయిత్వా తు తాం దీనాం ఛద్మనాఽఽత్మస్వదూషణం ॥ **6.111.22** ॥ 4966

అప్రాప్య తం చైవ కామం మైథిలీసంగమే కృతం।
పతివ్రతాయాస్తపసా నూనం దగ్ధోఽసి మే ప్రభో ॥ **6.111.23** ॥ 4967

తదైవ యన్న దగ్ధస్త్వం ధర్షయంస్తనుమధ్యమాం।
దేవా బిభ్యతి తే సర్వే సేంద్రాః సాగ్నిపురోగమాః ॥ **6.111.24** ॥ 4968

అవశ్యమేవ లభతే ఫలం పాపస్య కర్మణః।
భర్తుః పర్యాగతే కాలే కర్తా నాస్త్యత్ర సంశయః ॥ **6.111.25** ॥ 4969

శుభకృచ్ఛుభమాప్నోతి పాపకృత్ పాపమశ్నుతే।
విభీషణః సుఖం ప్రాప్తస్త్వం ప్రాప్తః పాపమీదృశం ॥ **6.111.26** ॥ 4970

సంత్యన్యాః ప్రమదాస్తుభ్యం రూపేణాభ్యధికాస్తతః।
అనంగవశమాపన్నస్త్వం తు మోహాన్న బుధ్యసే ॥ **6.111.27** ॥ 4971

న కులేన న రూపేణ న దాక్షిణ్యేన మైథిలీ।
మయాధికా వా తుల్యా వా తత్ తు మోహాన్న బుధ్యసే ॥ **6.111.28** ॥ 4972

సర్వదా సర్వభూతానాం నాస్తి మృత్యురలక్షణః।
తవ తద్వదయం మృత్యుర్మైథిలీకృతలక్షణః ॥ **6.111.29** ॥ 4973

సీతానిమిత్తజో మృత్యుస్త్వయా దూరాదుపాహృతః।
మైథిలీ సహ రామేణ విశోకా విహరిష్యతి ॥ **6.111.30** ॥ 4974

అల్పపుణ్యా త్వహం ఘోరే పతితా శోకసాగరే।
కైలాసే మందరే మేరౌ తథా చైత్రరథే వనే ॥ **6.111.31** ॥ 4975

దేవోద్యానేషు సర్వేషు విహృత్య సహితా త్వయా।
విమానేనానురూపేణ యా యామ్యతులయా శ్రియా ॥ **6.111.32** ॥ 4976

పశ్యంతీ వివిధాన్ దేశాంస్తాంస్తాంశ్చిత్రస్రగంబరా।
భ్రంశితా కామభోగేభ్యః సాస్మి వీర వధాత్ తవ ॥ **6.111.33** ॥ 4977

సైవాన్యేవాస్మి సంవృత్తా ధిగ్రాజ్ఞాం చంచలాం శ్రియం।
హా రాజన్ సుకుమారం తే సుభ్రు సుత్వక్సమున్నసం ॥ **6.111.34** ॥ 4978

కాంతిశ్రీద్యుతిభిస్తుల్యమిందుపద్మదివాకరైః।
కిరీటకూటోజ్జ్వలితం తామ్రాస్యం దీప్తకుండలం ॥ **6.111.35** ॥ 4979

మదవ్యాకులలోలాక్షం భూత్వా యత్పానభూమిషు।
వివిధస్రగ్ధరం చారు వల్గుస్మితకథం శుభం ॥ **6.111.36** ॥ 4980

తదేవాద్య తవైవం హి వక్త్రం న భ్రాజతే ప్రభో।
రామసాయకనిర్భిన్నం రక్తం రుధిరవిస్రవైః ॥ **6.111.37** ॥ 4981

విశీర్ణమేదోమస్తిష్కం రూక్షం స్యందనరేణుభిః।
హా పశ్చిమా మే సంప్రాప్తా దశా వైధవ్యదాయినీ ॥ **6.111.38** ॥ 4982

యా మయాఽఽసీన్న సంబుద్ధా కదాచిదపి మందయా।
పితా దానవరాజో మే భర్తా మే రాక్షసేశ్వరః ॥ **6.111.39** ॥ 4983

పుత్రో మే శక్రనిర్జేతా ఇత్యహం గర్వితా భృశం।
దృప్తారిమథనాః క్రూరాః ప్రఖ్యాతబలపౌరుషాః ॥ **6.111.40** ॥ 4984

అకుతశ్చిద్భయా నాథా మమేత్యాసీన్మతిర్ధ్రువా।
తేషామేవంప్రభావాణాం యుష్మాకం రాక్షసర్షభాః ॥ **6.111.41** ॥ 4985

కథం భయమసంబుద్ధం మానుషాదిదమాగతం।
స్నిగ్ధేంద్రనీలనీలం తు ప్రాంశుశైలోపమం మహత్ ॥ **6.111.42** ॥ 4986

కేయూరాంగదవైదూర్యముక్తాహారస్రగుజ్జ్వలం।
కాంతం విహారేష్వధికం దీప్తం సంగ్రామభూమిషు ॥ **6.111.43** ॥ 4987

భాత్యాభరణభాభిర్యద్ విద్యుద్భిరివ తోయదః।
తదేవాద్య శరీరం తే తీక్ష్ణైర్బైకశరైశ్చితం ॥ **6.111.44** ॥ 4988

పునర్దుర్లభసంస్పర్శం పరిష్వక్తుం న శక్యతే।
శ్వావిధః శలలైర్యద్వద్ బాణైర్లగ్నైర్నిరంతరం ॥ **6.111.45** ॥ 4989

స్వర్పితైర్మర్మసు భృశం సంఛిన్నస్నాయుబంధనం।
క్షితౌ నిపతితం రాజన్ శ్యామం వై రుధిరచ్ఛవి ॥ **6.111.46** ॥ 4990

వజ్రప్రహారాభిహతో వికీర్ణ ఇవ పర్వతః।
హా స్వప్నః సత్యమేవేదం త్వం రామేణ కథం హతః ॥ **6.111.47** ॥ 4991

త్వం మృత్యోరపి మృత్యుః స్యాః కథం మృత్యువశం గతః।
త్రైలోక్యవసుభోక్తారం త్రైలోక్యోద్వేగదం మహత్ ॥ **6.111.48** ॥ 4992

జేతారం లోకపాలానాం క్షేప్తారం శంకరస్య చ।
దృప్తానాం నిగ్రహీతారమావిష్కృతపరాక్రమం ॥ **6.111.49** ॥ 4993

లోకక్షోభయితారం చ సాధుభూతవిదారణం।
ఓజసా దృప్తవాక్యానాం వక్తారం రిపుసన్నిధౌ ॥ **6.111.50** ॥ 4994

స్వయూథభృత్యగోప్తారం హంతారం భీమకర్మణాం।
హంతారం దానవేంద్రాణాం యక్షాణాం చ సహస్రశః ॥ **6.111.51** ॥ 4995

నివాతకవచానాం తు నిగ్రహీతారమాహవే।
నైకయజ్ఞవిలోప్తారం త్రాతారం స్వజనస్య చ ॥ **6.111.52** ॥ 4996

ధర్మవ్యవస్థాభేత్తారం మాయాస్రష్టారమాహవే।
దేవాసురనృకన్యానామాహర్తారం తతస్తతః ॥ **6.111.53** ॥ 4997

శత్రుస్త్రీశోకదాతారం నేతారం స్వజనస్య చ।
లంకాద్వీపస్య గోప్తారం కర్తారం భీమకర్మణాం ॥ **6.111.54** ॥ 4998

అస్మాకం కామభోగానాం దాతారం రథినాం వరం।
ఏవంప్రభావం భర్తారం దృష్ట్వా రామేణ పాతితం ॥ **6.111.55** ॥ 4999

స్థిరాస్మి యా దేహమిమం ధారయామి హతప్రియా।
శయనేషు మహార్హేషు శయిత్వా రాక్షసేశ్వర ॥ **6.111.56** ॥ 5000

ఇహ కస్మాత్ ప్రసుప్తోఽసి ధరణ్యాం రేణుగుంఠితః।
యదా మే తనయః శస్తో లక్ష్మణేనేంద్రజిద్ యుధి ॥ **6.111.57** ॥ 5001

తదా త్వభిహతా తీవ్రమద్య త్వస్మిన్ నిపాతితా।
సాహం బంధుజనైర్హీనా హీనా నాథేన చ త్వయా ॥ **6.111.58** ॥ 5002

విహీనా కామభోగైశ్చ శోచిష్యే శాశ్వతీః సమాః।
ప్రపన్నో దీర్ఘమధ్వానం రాజన్నద్య సుదుర్గమం ॥ **6.111.59** ॥ 5003

నయ మామపి దుఃఖార్తాం న వర్తిష్యే త్వయా వినా।
కస్మాత్ త్వం మాం విహాయేహ కృపణాం గంతుమిచ్ఛసి ॥ **6.111.60** ॥ 5004

దీనాం విలపతీం మందాం కిం చ మాం నాభిభాషసే।
దృష్ట్వా న ఖల్వభిక్రుద్ధో మామిహానవగుంఠితాం ॥ **6.111.61** ॥ 5005

నిర్గతాం నగరద్వారాత్ పద్భ్యామేవాగతాం ప్రభో।
పశ్యేష్టదార దారాంస్తే భ్రష్టలజ్జావగుంఠనాన్ ॥ **6.111.62** ॥ 5006

బహిర్నిష్పతితాన్ సర్వాన్ కథం దృష్ట్వా న కుప్యసి।
అయం క్రీడాసహాయస్తేఽనాథో లాలప్యతే జనః ॥ **6.111.63** ॥ 5007

న చైనమాశ్వాసయసి కిం వా న బహుమన్యసే।
యాస్త్వయా విధవా రాజన్ కృతా నైకాః కులస్త్రియః ॥ **6.111.64** ॥ 5008

పతివ్రతా ధర్మరతా గురుశుశ్రూషణే రతాః।
తాభిః శోకాభితప్తాభిః శప్తః పరవశం గతః ॥ **6.111.65** ॥ 5009

త్వయా విప్రకృతాభిశ్చ తదా శప్తస్తదాగతం।
ప్రవాదః సత్యమేవాయం త్వాం ప్రతి ప్రాయశో నృప ॥ **6.111.66** ॥ 5010

పతివ్రతానాం నాకస్మాత్ పతంత్యశ్రూణి భూతలే।
కథం చ నామ తే రాజన్ లోకానాక్రమ్య తేజసా ॥ **6.111.67** ॥ 5011

నారీచౌర్యమిదం క్షుద్రం కృతం శౌండీర్యమానినా।
అపనీయాశ్రమాద్ రామం యన్మృగచ్ఛద్మనా త్వయా ॥ **6.111.68** ॥ 5012

ఆనీతా రామపత్నీ సా అపనీయ చ లక్ష్మణం।
కాతర్యం చ న తే యుద్ధే కదాచిత్ సంస్మరామ్యహం ॥ **6.111.69** ॥ 5013

తత్ తు భాగ్యవిపర్యాసాన్మానం తే పక్వలక్షణం।
అతీతానాగతార్థజ్ఞో వర్తమానవిచక్షణః ॥ **6.111.70** ॥ 5014

మైథిలీమాహృతాం దృష్ట్వా ధ్యాత్వా నిఃశ్వస్య చాయతం।
సత్యవాక్ స మహాబాహో దేవరో మే యదబ్రవీత్ ॥ **6.111.71** ॥ 5015

అయం రాక్షసముఖ్యానాం వినాశః ప్రత్యుపస్థితః।
కామక్రోధసముత్థేన వ్యసనేన ప్రసంగినా ॥ **6.111.72** ॥ 5016

నివృత్తస్త్వత్కృతేనార్థః సోఽయం మూలహరో మహాన్।
త్వయా కృతమిదం సర్వమనాథం రాక్షసం కులం ॥ **6.111.73** ॥ 5017

నహి త్వం శోచితవ్యో మే ప్రఖ్యాతబలపౌరుషః।
స్త్రీస్వభావాత్ తు మే బుద్ధిః కారుణ్యే పరివర్తతే ॥ **6.111.74** ॥ 5018

సుకృతం దుష్కృతం చ త్వం గృహీత్వా స్వాం గతిం గతః।
ఆత్మానమనుశోచామి త్వద్వినాశేన దుఃఖితాం ॥ **6.111.75** ॥ 5019

సుహృదాం హితకామానాం న శ్రుతం వచనం త్వయా।
భ్రాతౄణాం చైవ కార్త్స్న్యేన హితముక్తం దశానన ॥ **6.111.76** ॥ 5020

హేత్వర్థయుక్తం విధివచ్ఛ్రేయస్కరమదారుణం।
విభీషణేనాభిహితం న కృతం హేతుమత్ త్వయా ॥ **6.111.77** ॥ 5021

మారీచకుంభకర్ణాభ్యాం వాక్యం మమ పితుస్తథా।
న కృతం వీర్యమత్తేన తస్యేదం ఫలమీదృశం ॥ **6.111.78** ॥ 5022

నీలజీమూతసంకాశ పీతాంబర శుభాంగద।
స్వగాత్రాణి వినిక్షిప్య కిం శేషే రుధిరావృతః ॥ **6.111.79** ॥ 5023

ప్రసుప్త ఇవ శోకార్తాం కిం మాం న ప్రతిభాషసే।
మహావీర్యస్య దక్షస్య సంయుగేష్వపలాయినః ॥ **6.111.80** ॥ 5024

యాతుధానస్య దౌహిత్రీం కిం మాం న ప్రతిభాషసే।
ఉత్తిష్ఠోత్తిష్ఠ కిం శేషే నవే పరిభవే కృతే ॥ **6.111.81** ॥ 5025

అద్య వై నిర్భయా లంకాం ప్రవిష్టాః సూర్యరశ్మయః।
యేన సూదయసే శత్రూన్ సమరే సూర్యవర్చసా ॥ **6.111.82** ॥ 5026

వజ్రం వజ్రధరస్యేవ సోఽయం తే సతతార్చితః।
రణే బహుప్రహరణో హేమజాలపరిష్కృతః ॥ **6.111.83** ॥ 5027

పరిఘో వ్యవకీర్ణస్తే బాణైశ్ఛిన్నః సహస్రధా।
ప్రియామివోపసంగృహ్య కిం శేషే రణమేదినీం ॥ **6.111.84** ॥ 5028

అప్రియామివ కస్మాచ్చ మాం నేచ్ఛస్యభిభాషితుం।
ధిగస్తు హృదయం యస్యా మమేదం న సహస్రధా ॥ **6.111.85** ॥ 5029

త్వయి పంచత్వమాపన్నే ఫలతే శోకపీడితం।
ఇత్యేవం విలపంతీ సా బాష్పపర్యాకులేక్షణా ॥ **6.111.86** ॥ 5030

స్నేహోపస్కన్నహృదయా తదా మోహముపాగమత్।
కశ్మలాభిహతా సన్నా బభౌ సా రావణోరసి ॥ **6.111.87** ॥ 5031

సంధ్యానురక్తే జలదే దీప్తా విద్యుదివోజ్జ్వలా।
తథాగతాం సముత్థాప్య సపత్న్యస్తాం భృశాతురాః ॥ **6.111.88** ॥ 5032

పర్యవస్థాపయామాసూ రుదత్యో రుదతీం భృశం।
కిం తే న విదితా దేవి లోకానాం స్థితిరధ్రువా ॥ **6.111.89** ॥ 5033

దశావిభాగపర్యాయే రాజ్ఞాం వై చంచలాః శ్రియః।
ఇత్యేవముచ్యమానా సా సశబ్దం ప్రరురోద హ ॥ **6.111.90** ॥ 5034

స్నపయంతీ తదాస్రేణ స్తనౌ వక్త్రం సునిర్మలం।
ఏతస్మిన్నంతరే రామో విభీషణమువాచ హ ॥ **6.111.91** ॥ 5035

సంస్కారః క్రియతాం భ్రాతుః స్త్రీగణః పరిసాంత్వ్యతాం।
తమువాచ తతో ధీమాన్ విభీషణ ఇదం వచః ॥ **6.111.92** ॥ 5036

విమృశ్య బుద్ధ్యా ప్రశ్రితం ధర్మార్థసహితం హితం।
త్యక్తధర్మవ్రతం క్రూరం నృశంసమనృతం తథా ॥ **6.111.93** ॥ 5037

నాహమర్హామి సంస్కర్తుం పరదారాభిమర్శనం।
భ్రాతృరూపో హి మే శత్రురేష సర్వాహితే రతః ॥ **6.111.94** ॥ 5038

రావణో నార్హతే పూజాం పూజ్యోఽపి గురుగౌరవాత్।
నృశంస ఇతి మాం రామ వక్ష్యంతి మనుజా భువి ॥ **6.111.95** ॥ 5039

శ్రుత్వా తస్యాగుణాన్ సర్వే వక్ష్యంతి సుకృతం పునః।
తచ్ఛ్రుత్వా పరమప్రీతో రామో ధర్మభృతాం వరః ॥ **6.111.96** ॥ 5040

విభీషణమువాచేదం వాక్యజ్ఞం వాక్యకోవిదః।
తవాపి మే ప్రియం కార్యం త్వత్ప్రభావాన్మయా జితం ॥ **6.111.97** ॥ 5041

అవశ్యం తు క్షమం వాచ్యో మయా త్వం రాక్షసేశ్వర।
అధర్మానృతసంయుక్తః కామం త్వేష నిశాచరః ॥ **6.111.98** ॥ 5042

తేజస్వీ బలవాంఛూరః సంగ్రామేషు చ నిత్యశః।
శతక్రతుముఖైర్దేవైః శ్రూయతే న పరాజితః ॥ **6.111.99** ॥ 5043

మహాత్మా బలసంపన్నో రావణో లోకరావణః।
మరణాంతాని వైరాణి నిర్వృత్తం నః ప్రయోజనం ॥ **6.111.100** ॥ 5044

క్రియతామస్య సంస్కారో మమాప్యేష యథా తవ।
త్వత్సకాశాన్మహాబాహో సంస్కారం విధిపూర్వకం ॥ **6.111.101** ॥ 5045

క్షిప్రమర్హతి ధర్మేణ త్వం యశోభాగ్ భవిష్యసి।
రాఘవస్య వచః శ్రుత్వా త్వరమాణో విభీషణః ॥ **6.111.102** ॥ 5046

సంస్కారయితుమారేభే భ్రాతరం రావణం హతం।
స ప్రవిశ్య పురీం లంకాం రాక్షసేంద్రో విభీషణః ॥ **6.111.103** ॥ 5047

రావణస్యాగ్నిహోత్రం తు నిర్యాపయతి సత్వరం।
శకటాన్ దారురూపాణి అగ్నీన్ వై యాజకాంస్తథా ॥ **6.111.104** ॥ 5048

తథా చందనకాష్ఠాని కాష్ఠాని వివిధాని చ।
అగరూణి సుగంధీని గంధాంశ్చ సురభీంస్తథా ॥ **6.111.105** ॥ 5049

మణిముక్తాప్రవాలాని నిర్యాపయతి రాక్షసః।
ఆజగామ ముహూర్తేన రాక్షసైః పరివారితః ॥ **6.111.106** ॥ 5050

తతో మాల్యవతా సార్ధం క్రియామేవ చకార సః।
సౌవర్ణీం శిబికాం దివ్యామారోప్య క్షౌమవాససం ॥ **6.111.107** ॥ 5051

రావణం రాక్షసాధీశమశ్రువర్ణముఖా ద్విజాః।
తూర్యఘోషైశ్చ వివిధైః స్తువద్భిశ్చాభినందితం ॥ **6.111.108** ॥ 5052

పతాకాభిశ్చ చిత్రాభిః సుమనోభిశ్చ చిత్రితాం।
ఉత్థిప్య శిబికాం తాం తు విభీషణపురోగమాః ॥ **6.111.109** ॥ 5053

దక్షిణాభిముఖాః సర్వే గృహ్య కాష్ఠాని భేజిరే।
అగ్నయో దీప్యమానాస్తే తదాధ్వర్యుసమీరితాః ॥ **6.111.110** ॥ 5054

శరణాభిగతాః సర్వే పురస్తాత్ తస్య తే యయుః।
అంతఃపురాణి సర్వాణి రుదమానాని సత్వరం ॥ **6.111.111** ॥ 5055

పృష్ఠతోఽనుయయుస్తాని ప్లవమానాని సర్వతః।
రావణం ప్రయతే దేశే స్థాప్య తే భృశదుఃఖితాః ॥ **6.111.112** ॥ 5056

చితాం చందనకాష్ఠైశ్చ పద్మకోశీరచందనైః।
బ్రాహ్మ్యా సంవర్తయామాసూ రాంకవాస్తరణావృతాం ॥ **6.111.113** ॥ 5057

ప్రచక్రూ రాక్షసేంద్రస్య పితృమేధమనుత్తమం।
వేదిం చ దక్షిణాప్రాచీం యథాస్థానం చ పావకం ॥ **6.111.114** ॥ 5058

పృషదాజ్యేన సంపూర్ణం స్రువం స్కంధే ప్రచిక్షిపుః।
పాదయోః శకటం ప్రాపురూర్వోశ్చోలూఖలం తదా ॥ **6.111.115** ॥ 5059

దారుపాత్రాణి సర్వాణి అరణిం చోత్తరారణిం।
దత్త్వా తు ముసలం చాన్యం యథాస్థానం విచక్రముః ॥ **6.111.116** ॥ 5060

శాస్త్రదృష్టేన విధినా మహర్షివిహితేన చ।
తత్ర మేధ్యం పశుం హత్వా రాక్షసేంద్రస్య రాక్షసాః ॥ **6.111.117** ॥ 5061

పరిస్తరణికాం రాజ్ఞో ఘృతాక్తాం సమవేశయన్ ।
గంధైర్మాల్యైరలంకృత్య రావణం దీనమానసాః ॥ **6.111.118** ॥ 5062

విభీషణసహాయాస్తే వస్త్రైశ్చ వివిధైరపి ।
లాజైరవకిరంతి స్మ బాష్పపూర్ణముఖాస్తథా ॥ **6.111.119** ॥ 5063

స దదౌ పావకం తస్య విధియుక్తం విభీషణః ।
స్నాత్వా చైవార్ద్రవస్త్రేణ తిలాన్ దర్భవిమిశ్రితాన్ ॥ **6.111.120** ॥ 5064

ఉదకేన చ సమ్మిశ్రాన్
ప్రదాయ విధిపూర్వకం ।
తాః స్త్రియోఽనునయామాస
సాంత్వయిత్వా పునః పునః ॥ **6.111.121** ॥ 5065

గమ్యతామితి తాః సర్వా వివిశుర్నగరం తతః ।
ప్రవిష్టాసు పురీం స్త్రీషు రాక్షసేంద్రో విభీషణః ।
రామపార్శ్వముపాగమ్య సమతిష్ఠద్ వినీతవత్ ॥ **6.111.122** ॥ 5066

రామోఽపి సహ సైన్యేన ససుగ్రీవః సలక్ష్మణః ।
హర్షం లేభే రిపుం హత్వా వృత్రం వజ్రధరో యథా ॥ **6.111.123** ॥ 5067

తతో విముక్త్వా సశరం శరాసనం
మహేంద్రదత్తం కవచం స తన్మహత్ ।
విముచ్య రోషం రిపునిగ్రహాత్ తతో
రామః స సౌమ్యత్వముపాగతోఽరిహా ॥ **6.111.124** ॥ 5068

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే
ఏకాదశాధికశతతమః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ ద్వాదశాధికశతతమః సర్గః ॥

విభీషణస్య రాజ్యాభిషేకః శ్రీరామేణ హనుమద్ద్వారా సీతాం ప్రతి సందేశస్య ప్రేషణం

తే రావణవధం దృష్ట్వా దేవగంధర్వదానవాః।
జగ్ముః స్వైః స్వైర్విమానైస్తే కథయంతః శుభాః కథాః ॥ **6.112.1** ॥ 5069

రావణస్య వధం ఘోరం రాఘవస్య పరాక్రమం।
సుయుద్ధం వానరాణాం చ సుగ్రీవస్య చ మంత్రితం ॥ **6.112.2** ॥ 5070

అనురాగం చ వీర్యం చ మారుతేర్లక్ష్మణస్య చ।
పతివ్రతాత్వం సీతాయా హనూమతి పరాక్రమం ॥ **6.112.3** ॥ 5071

కథయంతో మహాభాగా జగ్ముర్హృష్టా యథాగతం।
రాఘవస్తు రథం దివ్యమింద్రదత్తం శిఖిప్రభం ॥ **6.112.4** ॥ 5072

అనుజ్ఞాప్య మహాబాహుర్మాతలిం ప్రత్యపూజయత్।
రాఘవేణాభ్యనుజ్ఞాతో మాతలిః శక్రసారథిః ॥ **6.112.5** ॥ 5073

దివ్యం తం రథమాస్థాయ దివమేవోత్పపాత హ।
తస్మింస్తు దివమారూఢే సరథే రథినాం వరః ॥ **6.112.6** ॥ 5074

రాఘవః పరమప్రీతః సుగ్రీవం పరిషస్వజే।
పరిష్వజ్య చ సుగ్రీవం లక్ష్మణేనాభివాదితః ॥ **6.112.7** ॥ 5075

పూజ్యమానో హరిగణైరాజగామ బలాలయం।
అథోవాచ స కాకుత్స్థః సమీపపరివర్తినం ॥ **6.112.8** ॥ 5076

సౌమిత్రిం సత్త్వసంపన్నం లక్ష్మణం దీప్తతేజసం।
విభీషణమిమం సౌమ్య లంకాయామభిషేచయ ॥ **6.112.9** ॥ 5077

అనురక్తం చ భక్తం చ తథా పూర్వోపకారిణం।
ఏష మే పరమః కామో యదిమం రావణానుజం ॥ **6.112.10** ॥ 5078

లంకాయాం సౌమ్య పశ్యేయమభిషిక్తం విభీషణం।
ఏవముక్తస్తు సౌమిత్రీ రాఘవేణ మహాత్మనా ॥ **6.112.11** ॥ 5079

తథేత్యుక్త్వా సుసంహృష్టః సౌవర్ణం ఘటమాదదే।
తం ఘటం వానరేంద్రాణాం హస్తే దత్త్వా మనోజవాన్ ॥ **6.112.12** ॥ 5080

వ్యాదిదేశ మహాసత్త్వాన్ సముద్రసలిలం తదా।
అతిశీఘ్రం తతో గత్వా వానరాస్తే మనోజవాః ॥ **6.112.13** ॥ 5081

ఆగతాస్తు జలం గృహ్య సముద్రాద్ వానరోత్తమాః।
తతస్త్వేకం ఘటం గృహ్య సంస్థాప్య పరమాసనే ॥ **6.112.14** ॥ 5082

ఘటేన తేన సౌమిత్రిరభ్యషించద్ విభీషణం।
లంకాయాం రక్షసాం మధ్యే రాజానం రామశాసనాత్ ॥ **6.112.15** ॥ 5083

విధినా మంత్రదృష్టేన సుహృద్గణసమావృతం।
అభ్యషించస్తదా సర్వే రాక్షసా వానరాస్తథా ॥ **6.112.16** ॥ 5084

ప్రహర్షమతులం గత్వా తుష్టువూ రామమేవ హి।
తస్యామాత్యా జహృషిరే భక్తా యే చాస్య రాక్షసాః ॥ **6.112.17** ॥ 5085

దృష్ట్వాభిషిక్తం లంకాయాం రాక్షసేంద్రం విభీషణం।
రాఘవః పరమాం ప్రీతిం జగామ సహలక్ష్మణః ॥ **6.112.18** ॥ 5086

స తద్ రాజ్యం మహత్ ప్రాప్య రామదత్తం విభీషణః।
సాంత్వయిత్వా ప్రకృతయస్తతో రామముపాగమత్ ॥ **6.112.19** ॥ 5087

దధ్యక్షతాన్ మోదకాంశ్చ లాజాః సుమనసస్తథా।
ఆజహ్రురథ సంహృష్టాః పౌరాస్తస్మై నిశాచరాః ॥ **6.112.20** ॥ 5088

స తాన్ గృహీత్వా దుర్ధర్షో రాఘవాయ న్యవేదయత్।
మంగల్యం మంగలం సర్వం లక్ష్మణాయ చ వీర్యవాన్ ॥ **6.112.21** ॥ 5089

కృతకార్యం సమృద్ధార్థం దృష్ట్వా రామో విభీషణం।
ప్రతిజగ్రాహ తత్ సర్వం తస్యైవ ప్రతికామ్యయా ॥ **6.112.22** ॥ 5090

తతః శైలోపమం వీరం ప్రాంజలిం ప్రణతం స్థితం।
ఉవాచేదం వచో రామో హనూమంతం ప్లవంగమం ॥ **6.112.23** ॥ 5091

అనుజ్ఞాప్య మహారాజమిమం సౌమ్య విభీషణం।
ప్రవిశ్య నగరీం లంకాం కౌశలం బ్రూహి మైథిలీం ॥ **6.112.24** ॥ 5092

వైదేహ్యై మాం చ కుశలం సుగ్రీవం చ సలక్ష్మణం।
ఆచక్ష్వ వదతాం శ్రేష్ఠ రావణం చ హతం రణే ॥ **6.112.25** ॥ 5093

ప్రియమేతదిహాఖ్యాహి వైదేహ్యాస్త్వం హరీశ్వర।
ప్రతిగృహ్య తు సందేశముపావర్తితుమర్హసి ॥ **6.112.26** ॥ 5094

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే
ద్వాదశాధికశతతమః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ త్రయోదశాధికశతతమః సర్గః ॥

సీతయా సహ సంలప్య నివృత్తేన హనుమతా శ్రీరామం ప్రతి తస్యాః సందేశస్య శ్రావణం

ఇతి ప్రతిసమాదిష్టో హనూమాన్ మారుతాత్మజః।
ప్రవివేశ పురీం లంకాం పూజ్యమానో నిశాచరైః ॥ **6.113.1** ॥ 5095

ప్రవిశ్య చ పురీం లంకామనుజ్ఞాప్య విభీషణం।
తతస్తేనాభ్యనుజ్ఞాతో హనూమాన్ వృక్షవాటికాం ॥ **6.113.2** ॥ 5096

సంప్రవిశ్య యథాన్యాయం సీతాయా విదితో హరిః।
దదర్శ మృజయా హీనాం సాతంకాం రోహిణీమివ ॥ **6.113.3** ॥ 5097

వృక్షమూలే నిరానందాం రాక్షసీభిః పరీవృతాం।
నిభృతః ప్రణతః ప్రహ్వాః సోఽభిగమ్యాభివాద్య చ ॥ **6.113.4** ॥ 5098

దృష్ట్వా తమాగతం దేవీ హనూమంతం మహాబలం।
తూష్ణీమాస్త తదా దృష్ట్వా స్మృత్వా హృష్టాభవత్ తదా ॥ **6.113.5** ॥ 5099

సౌమ్యం తస్యా ముఖం దృష్ట్వా హనూమాన్ ప్లవగోత్తమః।
రామస్య వచనం సర్వమాఖ్యాతుముపచక్రమే ॥ **6.113.6** ॥ 5100

వైదేహి కుశలీ రామః సహసుగ్రీవలక్ష్మణః।
కుశలం చాహ సిద్ధార్థో హతశత్రురమిత్రజిత్ ॥ **6.113.7** ॥ 5101

విభీషణసహాయేన రామేణ హరిభిః సహ।
నిహతో రావణో దేవి లక్ష్మణేన చ వీర్యవాన్ ॥ **6.113.8** ॥ 5102

ప్రియమాఖ్యామి తే దేవి భూయశ్చ త్వాం సభాజయే।
తవ ప్రభావాద్ ధర్మజ్ఞే మహాన్ రామేణ సంయుగే ॥ **6.113.9** ॥ 5103

లబ్ధోఽయం విజయః సీతే స్వస్థా భవ గతజ్వరా।
రావణశ్చ హతః శత్రుర్లంకా చైవ వశీకృతా ॥ **6.113.10** ॥ 5104

మయా హ్యలబ్ధనిద్రేణ ధృతేన తవ నిర్జయే।
ప్రతిజ్ఞైషా వినిస్తీర్ణా బద్ధ్వా సేతుం మహోదధౌ ॥ **6.113.11** ॥ 5105

సంభ్రమశ్చ న కర్తవ్యో వర్తంత్యా రావణాలయే।
విభీషణవిధేయం హి లంకైశ్వర్యమిదం కృతం ॥ **6.113.12** ॥ 5106

తదాశ్వసిహి విస్రబ్ధం స్వగృహే పరివర్తసే।
అయం చాభ్యేతి సంహృష్టస్త్వద్దర్శనసముత్సుకః ॥ **6.113.13** ॥ 5107

ఏవముక్తా తు సా దేవీ సీతా శశినిభాననా।
ప్రహర్షేణావరుద్ధా సా వ్యాహర్తుం న శశాక హ ॥ **6.113.14** ॥ 5108

తతోఽబ్రవీద్ధరివరః సీతామప్రతిజల్పతీం।
కిం త్వం చింతయసే దేవి కిం చ మాం నాభిభాషసే ॥ **6.113.15** ॥ 5109

ఏవముక్తా హనుమతా సీతా ధర్మపథే స్థితా।
అబ్రవీత్ పరమప్రీతా బాష్పగద్గదయా గిరా ॥ **6.113.16** ॥ 5110

ప్రియమేతదుపశ్రుత్య భర్తుర్విజయసంశ్రితం।
ప్రహర్షవశమాపన్నా నిర్వాక్యాస్మి క్షణాంతరం ॥ **6.113.17** ॥ 5111

నహి పశ్యామి సదృశం చింతయంతీ ప్లవంగమ।
ఆఖ్యానకస్య భవతో దాతుం ప్రత్యభినందనం ॥ **6.113.18** ॥ 5112

న హి పశ్యామి తత్ సౌమ్య పృథివ్యామపి వానర।
సదృశం యత్ప్రియాఖ్యానే తవ దత్త్వా భవేత్ సుఖం ॥ **6.113.19** ॥ 5113

హిరణ్యం వా సువర్ణం వా రత్నాని వివిధాని చ।
రాజ్యం వా త్రిషు లోకేషు ఏతన్నార్హతి భాషితం ॥ **6.113.20** ॥ 5114

ఏవముక్తస్తు వైదేహ్యా ప్రత్యువాచ ప్లవంగమః।
ప్రగృహీతాంజలిర్హర్షాత్ సీతాయాః ప్రముఖే స్థితః ॥ **6.113.21** ॥ 5115

భర్తుః ప్రియహితే యుక్తే భర్తుర్విజయకాంక్షిణి।
స్నిగ్ధమేవంవిధం వాక్యం త్వమేవార్హస్యనిందితే ॥ **6.113.22** ॥ 5116

తవైతద్ వచనం సౌమ్యే సారవత్ స్నిగ్ధమేవ చ।
రత్నౌఘాద్ వివిధాచ్చాపి దేవరాజ్యాద్ విశిష్యతే ॥ **6.113.23** ॥ 5117

అర్థతశ్చ మయా ప్రాప్తా దేవరాజ్యాదయో గుణాః।
హతశత్రుం విజయినం రామం పశ్యామి సుస్థితం ॥ **6.113.24** ॥ 5118

తస్య తద్ వచనం శ్రుత్వా మైథిలీ జనకాత్మజా।
తతః శుభతరం వాక్యమువాచ పవనాత్మజం ॥ **6.113.25** ॥ 5119

అతిలక్షణసంపన్నం మాధుర్యగుణభూషణం।
బుద్ధ్యా హ్యష్టాంగయా యుక్తం త్వమేవార్హసి భాషితుం ॥ **6.113.26** ॥ 5120

శ్లాఘనీయోఽనిలస్య త్వం సుతః పరమధార్మికః।
బలం శౌర్యం శ్రుతం సత్త్వం విక్రమో దాక్ష్యముత్తమం ॥ **6.113.27** ॥ 5121

తేజః క్షమా ధృతిః స్థైర్యం వినీతత్వం న సంశయః।
ఏతే చాన్యే చ బహవో గుణాస్త్వయ్యేవ శోభనాః ॥ **6.113.28** ॥ 5122

అథోవాచ పునః సీతామసంభ్రాంతో వినీతవత్।
ప్రగృహీతాంజలిర్హర్షాత్ సీతాయాః ప్రముఖే స్థితః ॥ **6.113.29** ॥ 5123

ఇమాస్తు ఖలు రాక్షస్యో యది త్వమనుమన్యసే।
హంతుమిచ్ఛామి తాః సర్వా యాభిస్త్వం తర్జితా పురా ॥ **6.113.30** ॥ 5124

క్లిశ్యంతీం పతిదేవాం త్వామశోకవనికాం గతాం।
ఘోరరూపసమాచారాః క్రూరాః క్రూరతరేక్షణాః ॥ **6.113.31** ॥ 5125

ఇహ శ్రుతా మయా దేవి రాక్షస్యో వికృతాననాః।
అసకృత్పరుషైర్వాక్యైర్వదంత్యో రావణాజ్ఞయా ॥ **6.113.32** ॥ 5126

వికృతా వికృతాకారాః క్రూరాః క్రూరకచేక్షణాః।
ఇచ్ఛామి వివిధైర్ఘాతైర్హంతుమేతాః సుదారుణాః ॥ **6.113.33** ॥ 5127

రాక్షస్యో దారుణకథా వరమేతత్ ప్రయచ్ఛ మే।
ముష్టిభిః పార్ష్ణిఘాతైశ్చ విశాలైశ్చైవ బాహుభిః ॥ **6.113.34** ॥ 5128

జంఘూజానుప్రహారైశ్చ దంతానాం చైవ పీడనైః।
కర్తనైః కర్ణనాసానాం కేశానాం లుంచనైస్తథా ॥ **6.113.35** ॥ 5129

నిపాత్య హంతుమిచ్ఛామి తవ విప్రియకారిణీః।
ఏవం ప్రహారైర్బహుభిః సంప్రహార్య యశస్విని ॥ **6.113.36** ॥ 5130

ఘాతయే తీవ్రరూపాభిర్యాభిస్త్వం తర్జితా పురా।
ఇత్యుక్తా సా హనుమతా కృపణా దీనవత్సలా ॥ **6.113.37** ॥ 5131

హనూమంతమువాచేదం చింతయిత్వా విమృశ్య చ।
రాజసంశ్రయవశ్యానాం కుర్వతీనాం పరాజ్ఞయా ॥ **6.113.38** ॥ 5132

విధేయానాం చ దాసీనాం కః కుప్యేద్ వానరోత్తమ।
భాగ్యవైషమ్యదోషేణ పురస్తాద్దుష్కృతేన చ ॥ **6.113.39** ॥ 5133

మయైతత్ ప్రాప్యతే సర్వం స్వకృతం హ్యుపభుజ్యతే।
మైవం వద మహాబాహో దైవీ హ్యేషా పరా గతిః ॥ **6.113.40** ॥ 5134

ప్రాప్తవ్యం తు దశాయోగాన్మయైతదితి నిశ్చితం।
దాసీనాం రావణస్యాహం మర్షయామీహ దుర్బలా ॥ **6.113.41** ॥ 5135

ఆజ్ఞప్తా రాక్షసేనేహ రాక్షస్యస్తర్జయంతి మాం।
హతే తస్మిన్ న కుర్వంతి తర్జనం మారుతాత్మజ ॥ **6.113.42** ॥ 5136

అయం వ్యాఘ్రసమీపే తు పురాణో ధర్మసంహితః।
ఋక్షేణ గీతః శ్లోకోఽస్తి తం నిబోధ ప్లవంగమ ॥ **6.113.43** ॥ 5137

న పరః పాపమాదత్తే పరేషాం పాపకర్మణాం।
సమయో రక్షితవ్యస్తు సంతశ్చారిత్రభూషణాః ॥ **6.113.44** ॥ 5138

పాపానాం వా శుభానాం వా వధార్హాణామథాపి వా।
కార్యం కారుణ్యమార్యేణ న కశ్చిన్నాపరాధ్యతి ॥ **6.113.45** ॥ 5139

లోకహింసావిహారాణాం క్రూరాణాం పాపకర్మణాం।
కుర్వతామపి పాపాని నైవ కార్యమశోభనం ॥ **6.113.46** ॥ 5140

ఏవముక్తస్తు హనుమాన్ సీతయా వాక్యకోవిదః।
ప్రత్యువాచ తతః సీతాం రామపత్నీమనిందితాం ॥ **6.113.47** ॥ 5141

యుక్తా రామస్య భవతీ ధర్మపత్నీ గుణాన్వితా।
ప్రతిసందిశ మాం దేవి గమిష్యే యత్ర రాఘవః ॥ **6.113.48** ॥ 5142

ఏవముక్తా హనుమతా వైదేహీ జనకాత్మజా।
సాబ్రవీద్ ద్రష్టుమిచ్ఛామి భర్తారం భక్తవత్సలం ॥ **6.113.49** ॥ 5143

తస్యాస్తద్ వచనం శ్రుత్వా హనూమాన్ మారుతాత్మజః।
హర్షయన్ మైథిలీం వాక్యమువాచేదం మహామతిః ॥ **6.113.50** ॥ 5144

పూర్ణచంద్రముఖం రామం ద్రక్ష్యస్యద్య సలక్ష్మణం।
స్థితమిత్రం హతామిత్రం శచీవేంద్రం సురేశ్వరం ॥ **6.113.51** ॥ 5145

తామేవముక్త్వా భ్రాజంతీం సీతాం సాక్షాదివ శ్రియం।
ఆజగామ మహాతేజా హనూమాన్ యత్ర రాఘవః ॥ **6.113.52** ॥ 5146

సపది హరివరస్తతో హనూమాన్
ప్రతివచనం జనకేశ్వరాత్మజాయాః।
కథితమకథయద్ యథాక్రమేణ
త్రిదశవరప్రతిమాయ రాఘవాయ ॥ **6.113.53** ॥ 5147

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే
త్రయోదశాధికశతతమః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ చతుర్దశాధికశతతమః సర్గః ॥

శ్రీరామస్యాజ్ఞయా విభీషణేన సీతాయాస్తత్సమీప ఆనయనం సీతాకర్తృకం ప్రియతమముఖచంద్రస్య దర్శనం చ

తమువాచ మహాప్రాజ్ఞః సోఽభివాద్య ప్లవంగమః।
రామం కమలపత్రాక్షం వరం సర్వధనుష్మతాం ॥ **6.114.1** ॥ 5148

యన్నిమిత్తోఽయమారంభః కర్మణాం యః ఫలోదయః।
తాం దేవీం శోకసంతప్తాం ద్రష్టుమర్హసి మైథిలీం ॥ **6.114.2** ॥ 5149

సా హి శోకసమావిష్టా బాష్పపర్యాకులేక్షణా।
మైథిలీ విజయం శ్రుత్వా ద్రష్టుం త్వామభికాంక్షతి ॥ **6.114.3** ॥ 5150

పూర్వకాత్ ప్రత్యయాచ్చాహముక్తో విశ్వస్తయా తయా।
ద్రష్టుమిచ్ఛామి భర్తారమితి పర్యాకులేక్షణా ॥ **6.114.4** ॥ 5151

ఏవముక్తో హనుమతా రామో ధర్మభృతాం వరః।
ఆగచ్ఛత్ సహసా ధ్యానమీషద్బాష్పపరిప్లుతః ॥ **6.114.5** ॥ 5152

స దీర్ఘమభినిఃశ్వస్య జగతీమవలోకయన్।
ఉవాచ మేఘసంకాశం విభీషణముపస్థితం ॥ **6.114.6** ॥ 5153

దివ్యాంగరాగాం వైదేహీం దివ్యాభరణభూషితాం।
ఇహ సీతాం శిరఃస్నాతాముపస్థాపయ మా చిరం ॥ **6.114.7** ॥ 5154

ఏవముక్తస్తు రామేణ త్వరమాణో విభీషణః।
ప్రవిశ్యాంతఃపురం సీతాం స్త్రీభిః స్వాభిరచోదయత్ ॥ **6.114.8** ॥ 5155

తతః సీతాం మహాభాగాం దృష్ట్వోవాచ విభీషణః।
మూర్ధ్ని బద్ధాంజలిః శ్రీమాన్ వినీతో రాక్షసేశ్వరః ॥ **6.114.9** ॥ 5156

దివ్యాంగరాగా వైదేహి దివ్యాభరణభూషితా।
యానమారోహ భద్రం తే భర్తా త్వాం ద్రష్టుమిచ్ఛతి ॥ **6.114.10** ॥ 5157

ఏవముక్తా తు వైదేహీ ప్రత్యువాచ విభీషణం।
అస్నాత్వా ద్రష్టుమిచ్ఛామి భర్తారం రాక్షసేశ్వర ॥ **6.114.11** ॥ 5158

తస్యాస్తద్ వచనం శ్రుత్వా ప్రత్యువాచ విభీషణః।
యథాఽఽహ రామో భర్తా తే తత్ తథా కర్తుమర్హసి ॥ **6.114.12** ॥ 5159

తస్య తద్ వచనం శ్రుత్వా మైథిలీ పతిదేవతా।
భర్తృభక్త్యావృతా సాధ్వీ తథేతి ప్రత్యభాషత ॥ **6.114.13** ॥ 5160

తతః సీతాం శిరఃస్నాతాం సంయుక్తాం ప్రతికర్మణా।
మహార్హాభరణోపేతాం మహార్హాంబరధారిణీం ॥ **6.114.14** ॥ 5161

ఆరోప్య శిబికాం దీప్తాం పరార్ధ్యాంబరసంవృతాం।
రక్షోభిర్బహుభిర్గుప్తామాజహార విభీషణః ॥ **6.114.15** ॥ 5162

సోఽభిగమ్య మహాత్మానం జ్ఞాత్వాపి ధ్యానమాస్థితం।
ప్రణతశ్చ ప్రహృష్టశ్చ ప్రాప్తాం సీతాం న్యవేదయత్ ॥ **6.114.16** ॥ 5163

తామాగతాముపశ్రుత్య రక్షోగృహచిరోషితాం।
రోషం హర్షం చ దైన్యం చ రాఘవః ప్రాప శత్రుహా ॥ **6.114.17** ॥ 5164

తతో యానగతాం సీతాం సవిమర్శం విచారయన్।
విభీషణమిదం వాక్యమహృష్టో రాఘవోఽబ్రవీత్ ॥ **6.114.18** ॥ 5165

రాక్షసాధిపతే సౌమ్య నిత్యం మద్విజయే రతః।
వైదేహీ సన్నికర్షం మే క్షిప్రం సమభిగచ్ఛతు ॥ **6.114.19** ॥ 5166

తస్య తద్ వచనం శ్రుత్వా రాఘవస్య విభీషణః।
తూర్ణముత్సారణం తత్ర కారయామాస ధర్మవిత్ ॥ **6.114.20** ॥ 5167

కంచుకోష్ణీషిణస్తత్ర వేత్రర్ఘుర్ష్టరపాణయః।
ఉత్సారయంతస్తాన్ యోధాన్ సమంతాత్ పరిచక్రముః ॥ **6.114.21** ॥ 5168

ఋక్షాణాం వానరాణాం చ రాక్షసానాం చ సర్వశః।
వృందాన్యుత్సార్యమాణాని దూరముత్తస్థురంతతః ॥ **6.114.22** ॥ 5169

తేషాముత్సార్యమాణానాం నిఃస్వనః సుమహానభూత్।
వాయునోద్ధూయమానస్య సాగరస్యేవ నిఃస్వనః ॥ **6.114.23** ॥ 5170

ఉత్సార్యమాణాంస్తాన్ దృష్ట్వా సమంతాజ్జాతసంభ్రమాన్।
దాక్షిణ్యాత్తదమర్షాచ్చ వారయామాస రాఘవః ॥ **6.114.24** ॥ 5171

సంరంభాచ్చాబ్రవీద్ రామశ్చక్షుషా ప్రదహన్నివ।
విభీషణం మహాప్రాజ్ఞం సోపాలంభమిదం వచః ॥ **6.114.25** ॥ 5172

కిమర్థం మామనాదృత్య క్లిశ్యతేఽయం త్వయా జనః।
నివర్తయైనముద్వేగం జనోఽయం స్వజనో మమ ॥ **6.114.26** ॥ 5173

న గృహాణి న వస్త్రాణి న ప్రాకారస్తిరస్క్రియా।
నేదృశా రాజసత్కారా వృత్తమావరణం స్త్రియాః ॥ **6.114.27** ॥ 5174

వ్యసనేషు న కృచ్ఛ్రేషు న యుద్ధేషు స్వయంవరే।
న క్రతౌ నో వివాహే వా దర్శనం దూష్యతే స్త్రియాః ॥ **6.114.28** ॥ 5175

సైషా విపద్గతా చైవ కృచ్ఛ్రేణ చ సమన్వితా।
దర్శనే నాస్తి దోషోఽస్యా మత్సమీపే విశేషతః ॥ **6.114.29** ॥ 5176

విసృజ్య శిబికాం తస్మాత్ పద్భ్యామేవాపసర్పతు।
సమీపే మమ వైదేహీం పశ్యంత్వేతే వనౌకసః ॥ **6.114.30** ॥ 5177

ఏవముక్తస్తు రామేణ సవిమర్శో విభీషణః।
రామస్యోపానయత్ సీతాం సన్నికర్షం వినీతవత్ ॥ **6.114.31** ॥ 5178

తతో లక్ష్మణసుగ్రీవౌ హనూమాంశ్చ ప్లవంగమః।
నిశమ్య వాక్యం రామస్య బభూవుర్వ్యథితా భృశం ॥ **6.114.32** ॥ 5179

కలత్రనిరపేక్షైశ్చ ఇంగితైరస్య దారుణైః।
అప్రీతమివ సీతాయాం తర్కయంతి స్మ రాఘవం ॥ **6.114.33** ॥ 5180

లజ్జయా త్వవలీయంతీ స్వేషు గాత్రేషు మైథిలీ।
విభీషణేనానుగతా భర్తారం సాభ్యవర్తత ॥ **6.114.34** ॥ 5181

విస్మయాచ్చ ప్రహర్షాచ్చ స్నేహాచ్చ పతిదేవతా।
ఉదైక్షత ముఖం భర్తుః సౌమ్యం సౌమ్యతరాననా ॥ **6.114.35** ॥ 5182

అథ సమపనుదన్మనఃక్లమం సా
సుచిరమదృష్టముదీక్ష్య వై ప్రియస్య।
వదనముదితపూర్ణచంద్రకాంతం
విమలశశాంకనిభాననా తదాఽఽసీత్ ॥ **6.114.36** ॥ 5183

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే
చతుర్దశాధికశతతమః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ పంచదశాధికశతతమః సర్గః ॥

సీతాయాశ్చరిత్రం సందిహ్య తామనంగీకృత్య శ్రీరామేణ తాం ప్రత్యన్యత్ర కుత్రాపి గంతుమాదేశదానం

తాం తు పార్శ్వే స్థితాం ప్రహ్వాం రామః సంప్రేక్ష్య మైథిలీం ।
హృదయాంతర్గతం భావం వ్యాహర్తుముపచక్రమే ॥ **6.115.1** ॥ 5184

ఏషాసి నిర్జితా భద్రే శత్రుం జిత్వా రణాజిరే ।
పౌరుషాద్ యదనుష్ఠేయం మయైతదుపపాదితం ॥ **6.115.2** ॥ 5185

గతోఽస్మ్యంతమమర్షస్య ధర్షణా సంప్రమార్జితా ।
అవమానశ్చ శత్రుశ్చ యుగపన్నిహతౌ మయా ॥ **6.115.3** ॥ 5186

అద్య మే పౌరుషం దృష్టమద్య మే సఫలః శ్రమః ।
అద్య తీర్ణప్రతిజ్ఞోఽహం ప్రభవామ్యద్య చాత్మనః ॥ **6.115.4** ॥ 5187

యా త్వం విరహితా నీతా చలచిత్తేన రక్షసా ।
దైవసంపాదితో దోషో మానుషేణ మయా జితః ॥ **6.115.5** ॥ 5188

సంప్రాప్తమవమానం యస్తేజసా న ప్రమార్జతి ।
కస్తస్య పౌరుషేణార్థో మహతాప్యల్పచేతసః ॥ **6.115.6** ॥ 5189

లంఘనం చ సముద్రస్య లంకాయాశ్చాపి మర్దనం ।
సఫలం తస్య చ శ్లాఘ్యమద్య కర్మ హనూమతః ॥ **6.115.7** ॥ 5190

యుద్ధే విక్రమతశ్చైవ హితం మంత్రయతస్తథా।
సుగ్రీవస్య ససైన్యస్య సఫలోఽద్య పరిశ్రమః ॥ **6.115.8** ॥ 5191

విభీషణస్య చ తథా సఫలోఽద్య పరిశ్రమః।
విగుణం భ్రాతరం త్యక్త్వా యో మాం స్వయముపస్థితః ॥ **6.115.9** ॥ 5192

ఇత్యేవం వదతః శ్రుత్వా సీతా రామస్య తద్ వచః।
మృగీవోత్ఫుల్లనయనా బభూవాశ్రుపరిప్లుతా ॥ **6.115.10** ॥ 5193

పశ్యతస్తాం తు రామస్య సమీపే హృదయప్రియాం।
జనవాదభయాద్ రాజ్ఞో బభూవ హృదయం ద్విధా ॥ **6.115.11** ॥ 5194

సీతాముత్పలపత్రాక్షీం నీలకుంచితమూర్ధజాం।
అవదద్ వై వరారోహాం మధ్యే వానరరక్షసాం ॥ **6.115.12** ॥ 5195

యత్ కర్తవ్యం మనుష్యేణ ధర్షణాం ప్రతిమార్జతా।
తత్ కృతం రావణం హత్వా మయేదం మానకాంక్షిణా ॥ **6.115.13** ॥ 5196

నిర్జితా జీవలోకస్య తపసా భావితాత్మనా।
అగస్త్యేన దురాధర్షా మునినా దక్షిణేవ దిక్ ॥ **6.115.14** ॥ 5197

విదితశ్చాస్తు భద్రం తే యోఽయం రణపరిశ్రమః।
సుతీర్ణః సుహృదాం వీర్యాన్న త్వదర్థం మయా కృతః ॥ **6.115.15** ॥ 5198

రక్షతా తు మయా వృత్తమపవాదం చ సర్వతః।
ప్రఖ్యాతస్యాత్మవంశస్య న్యంగం చ పరిమార్జతా ॥ **6.115.16** ॥ 5199

ప్రాప్తచారిత్రసందేహా మమ ప్రతిముఖే స్థితా।
దీపో నేత్రాతురస్యేవ ప్రతికూలాసి మే దృఢా ॥ **6.115.17** ॥ 5200

తద్ గచ్ఛ త్వానుజానేఽద్య యథేష్టం జనకాత్మజే।
ఏతా దశ దిశో భద్రే కార్యమస్తి న మే త్వయా ॥ **6.115.18** ॥ 5201

కః పుమాంస్తు కులే జాతః స్త్రియం పరగృహోషితాం।
తేజస్వీ పునరాదద్యాత్ సుహృల్లోభేన చేతసా ॥ **6.115.19** ॥ 5202

రావణాంకపరిక్లిష్టాం దృష్టాం దుష్టేన చక్షుషా।
కథం త్వాం పునరాదద్యాం కులం వ్యపదిశన్మహత్ ॥ **6.115.20** ॥ 5203

యదర్థం నిర్జితా మే త్వం సోఽయమాసాదితో మయా।
నాస్తి మే త్వయ్యభిష్వంగో యథేష్టం గమ్యతామితి ॥ **6.115.21** ॥ 5204

తదద్య వ్యాహృతం భద్రే మయైతత్ కృతబుద్ధినా।
లక్ష్మణే వాథ భరతే కురు బుద్ధిం యథాసుఖం ॥ **6.115.22** ॥ 5205

శత్రుఘ్నే వాథ సుగ్రీవే రాక్షసే వా విభీషణే।
నివేశయ మనః సీతే యథా వా సుఖమాత్మనా ॥ **6.115.23** ॥ 5206

నహి త్వాం రావణో దృష్ట్వా దివ్యరూపాం మనోరమాం।
మర్షయేత చిరం సీతే స్వగృహే పర్యవస్థితాం ॥ **6.115.24** ॥ 5207

తతః ప్రియార్హశ్రవణా తదప్రియం
ప్రియాదుపశ్రుత్య చిరస్య మానినీ।
ముమోచ బాష్పం రుదతీ తదా భృశం
గజేంద్రహస్తాభిహతేవ వల్లరీ ॥ **6.115.25** ॥ 5208

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
యుద్ధకాండే
పంచదశాధికశతతమః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ షోడశాధికశతతమః సర్గః ॥

శ్రీరామాయ సోపాలంభం ప్రతివచనం దత్త్వా స్వసతీత్వపరీక్షార్థం సీతాయా అగ్నౌ ప్రవేశః

ఏవముక్తా తు వైదేహీ పరుషం రోమహర్షణం।
రాఘవేణ సరోషేణ శ్రుత్వా ప్రవ్యథితాభవత్ ॥ **6.116.1** ॥ 5209

సా తదాశ్రుతపూర్వం హి జనే మహతి మైథిలీ।
శ్రుత్వా భర్తుర్వచో ఘోరం లజ్జయావనతాభవత్ ॥ **6.116.2** ॥ 5210

ప్రవిశంతీవ గాత్రాణి స్వాని సా జనకాత్మజా।
వాక్శరైస్తైః సశల్యేవ భృశమశ్రూణ్యవర్తయత్ ॥ **6.116.3** ॥ 5211

తతో బాష్పపరిక్లిన్నం ప్రమార్జంతీ స్వమాననం।
శనైర్గద్గదయా వాచా భర్తారమిదమబ్రవీత్ ॥ **6.116.4** ॥ 5212

కిం మామసదృశం వాక్యమీదృశం శ్రోత్రదారుణం।
రూక్షం శ్రావయసే వీర ప్రాకృతః ప్రాకృతామివ ॥ **6.116.5** ॥ 5213

న తథాస్మి మహాబాహో యథా మామవగచ్ఛసి।
ప్రత్యయం గచ్ఛ మే స్వేన చారిత్రేణైవ తే శపే ॥ **6.116.6** ॥ 5214

పృథక్స్త్రీణాం ప్రచారేణ జాతిం త్వం పరిశంకసే।
పరిత్యజైనాం శంకాం తు యది తేఽహం పరీక్షితా ॥ **6.116.7** ॥ 5215

యదహం గాత్రసంస్పర్శం గతాస్మి వివశా ప్రభో।
కామకారో న మే తత్ర దైవం తత్రాపరాధ్యతి ॥ **6.116.8** ॥ 5216

మదధీనం తు యత్ తన్మే హృదయం త్వయి వర్తతే।
పరాధీనేషు గాత్రేషు కిం కరిష్యామ్యనీశ్వరీ ॥ **6.116.9** ॥ 5217

సహ సంవృద్ధభావేన సంసర్గేణ చ మానద।
యది తేఽహం న విజ్ఞాతా హతా తేనాస్మి శాశ్వతం ॥ **6.116.10** ॥ 5218

ప్రేషితస్తే మహావీరో హనుమానవలోకకః।
లంకాస్థాహం త్వయా రాజన్ కిం తదా న విసర్జితా ॥ **6.116.11** ॥ 5219

ప్రత్యక్షం వానరస్యాస్య తద్వాక్యసమనంతరం।
త్వయా సంత్యక్తయా వీర త్యక్తం స్యాజ్జీవితం మయా ॥ **6.116.12** ॥ 5220

న వృథా తే శ్రమోఽయం స్యాత్ సంశయే న్యస్య జీవితం।
సుహృజ్జనపరిక్లేశో న చాయం విఫలస్తవ ॥ **6.116.13** ॥ 5221

త్వయా తు నృపశార్దూల రోషమేవానువర్తతా।
లఘునేవ మనుష్యేణ స్త్రీత్వమేవ పురస్కృతం ॥ **6.116.14** ॥ 5222

అపదేశేన జనకాన్నోత్పత్తిర్వసుధాతలాత్।
మమ వృత్తం చ వృత్తజ్ఞ బహు తే న పురస్కృతం ॥ **6.116.15** ॥ 5223

న ప్రమాణీకృతః పాణిర్బాల్యే మమ నిపీడితః।
మమ భక్తిశ్చ శీలం చ సర్వం తే పృష్ఠతః కృతం ॥ **6.116.16** ॥ 5224

ఇతి బ్రువంతీ రుదతీ బాష్పగద్గదభాషిణీ।
ఉవాచ లక్ష్మణం సీతా దీనం ధ్యానపరాయణం ॥ **6.116.17** ॥ 5225

చితాం మే కురు సౌమిత్రే వ్యసనస్యాస్య భేషజం।
మిథ్యాపవాదోపహతా నాహం జీవితుముత్సహే ॥ **6.116.18** ॥ 5226

అప్రీతేన గుణైర్భర్త్రా త్యక్తాయా జనసంసది।
యా క్షమా మే గతిర్గంతుం ప్రవేక్ష్యే హవ్యవాహనం ॥ **6.116.19** ॥ 5227

ఏవముక్తస్తు వైదేహ్యా లక్ష్మణః పరవీరహా।
అమర్షవశమాపన్నో రాఘవం సముదైక్షత ॥ **6.116.20** ॥ 5228

స విజ్ఞాయ మనశ్ఛందం రామస్యాకారసూచితం।
చితాం చకార సౌమిత్రిర్మతే రామస్య వీర్యవాన్ ॥ **6.116.21** ॥ 5229

నహి రామం తదా కశ్చిత్ కాలాంతకయమోపమం।
అనునేతుమథో వక్తుం ద్రష్టుం వాప్యశకత్ సుహృత్ ॥ **6.116.22** ॥ 5230

అధోముఖం స్థితం రామం తతః కృత్వా ప్రదక్షిణం।
ఉపావర్తత వైదేహీ దీప్యమానం హుతాశనం ॥ **6.116.23** ॥ 5231

ప్రణమ్య దైవతేభ్యశ్చ బ్రాహ్మణేభ్యశ్చ మైథిలీ।
బద్ధాంజలిపుటా చేదమువాచాగ్నిసమీపతః ॥ **6.116.24** ॥ 5232

యథా మే హృదయం నిత్యం నాపసర్పతి రాఘవాత్।
తథా లోకస్య సాక్షీ మాం సర్వతః పాతు పావకః ॥ **6.116.25** ॥ 5233

యథా మాం శుద్ధచారిత్రాం దుష్టాం జానాతి రాఘవః।
తథా లోకస్య సాక్షీ మాం సర్వతః పాతు పావకః ॥ **6.116.26** ॥ 5234

కర్మణా మనసా వాచా యథా నాతిచరామ్యహం।
రాఘవం సర్వధర్మజ్ఞం తథా మాం పాతు పావకః ॥ **6.116.27** ॥ 5235

ఆదిత్యో భగవాన్ వాయుర్దిశశ్చంద్రస్తథైవ చ।
అహశ్చాపి తథా సంధ్యే రాత్రిశ్చ పృథివీ తథా।
యథాన్యేఽపి విజానంతి తథా చారిత్రసంయుతాం ॥ **6.116.28** ॥ 5236

ఏవముక్త్వా తు వైదేహీ పరిక్రమ్య హుతాశనం।
వివేశ జ్వలనం దీప్తం నిఃశంకేనాంతరాత్మనా ॥ **6.116.29** ॥ 5237

జనశ్చ సుమహాంస్తత్ర బాలవృద్ధసమాకులః।
దదర్శ మైథిలీం దీప్తాం ప్రవిశంతీం హుతాశనం ॥ **6.116.30** ॥ 5238

సా తప్తనవహేమాభా తప్తకాంచనభూషణా।
పపాత జ్వలనం దీప్తం సర్వలోకస్య సన్నిధౌ ॥ **6.116.31** ॥ 5239

దదృశుస్తాం విశాలాక్షీం పతంతీం హవ్యవాహనం।
సీతాం సర్వాణి రూపాణి రుక్మవేదినిభాం తదా ॥ **6.116.32** ॥ 5240

దదృశుస్తాం మహాభాగాం ప్రవిశంతీం హుతాశనం।
ఋషయో దేవగంధర్వా యజ్ఞే పూర్ణాహుతీమివ ॥ **6.116.33** ॥ 5241

ప్రచుక్రుశుః స్త్రియః సర్వాస్తాం దృష్ట్వా హవ్యవాహనే।
పతంతీం సంస్కృతాం మంత్రైర్వసోర్ధారామివాధ్వరే ॥ **6.116.34** ॥ 5242

దదృశుస్తాం త్రయో లోకా దేవగంధర్వదానవాః।
శప్తాం పతంతీం నిరయే త్రిదివాద్ దేవతామివ ॥ **6.116.35** ॥ 5243

తస్యామగ్నిం విశంత్యాం తు హాహేతి విపులః స్వనః।
రక్షసాం వానరాణాం చ సంబభూవాద్భుతోపమః ॥ **6.116.36** ॥ 5244

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే
షోడశాధికశతతమః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ సప్తదశాధికశతతమః సర్గః ॥

శ్రీరామస్య పార్శ్వే దేవానామాగమనం బ్రహ్మణా తస్య భగవత్తాయాః ప్రతిపాదనం స్తవనం చ

తతో హి దుర్మనా రామః శ్రుత్వైవం వదతాం గిరః।
దధ్యౌ ముహూర్తం ధర్మాత్మా బాష్పవ్యాకులలోచనః ॥ **6.117.1** ॥ 5245

తతో వైశ్రవణో రాజా యమశ్చ పితృభిః సహ।
సహస్రాక్షశ్చ దేవేశో వరుణశ్చ జలేశ్వరః ॥ **6.117.2** ॥ 5246

షడర్ధనయనః శ్రీమాన్ మహాదేవో వృషధ్వజః।
కర్తా సర్వస్య లోకస్య బ్రహ్మా బ్రహ్మవిదాం వరః ॥ **6.117.3** ॥ 5247

ఏతే సర్వే సమాగమ్య విమానైః సూర్యసన్నిభైః।
ఆగమ్య నగరీం లంకామభిజగ్ముశ్చ రాఘవం ॥ **6.117.4** ॥ 5248

తతః సహస్తాభరణాన్ ప్రగృహ్య విపులాన్ భుజాన్।
అబ్రువంస్త్రిదశశ్రేష్ఠా రాఘవం ప్రాంజలిం స్థితం ॥ **6.117.5** ॥ 5249

కర్తా సర్వస్య లోకస్య శ్రేష్ఠో జ్ఞానవిదాం విభుః।
ఉపేక్షసే కథం సీతాం పతంతీం హవ్యవాహనే।
కథం దేవగణశ్రేష్ఠమాత్మానం నావబుధ్యసే ॥ **6.117.6** ॥ 5250

ఋతధామా వసుః పూర్వం వసూనాం చ ప్రజాపతిః।
త్రయాణామపి లోకానామాదికర్తా స్వయంప్రభుః ॥ **6.117.7** ॥ 5251

రుద్రాణామష్టమో రుద్రః సాధ్యానామపి పంచమః।
అశ్వినౌ చాపి కర్ణౌ తే సూర్యాచంద్రమసౌ దృశౌ ॥ **6.117.8** ॥ 5252

అంతే చాదౌ చ మధ్యే చ దృశ్యసే చ పరంతప।
ఉపేక్షసే చ వైదేహీం మానుషః ప్రాకృతో యథా ॥ **6.117.9** ॥ 5253

ఇత్యుక్తో లోకపాలైస్తైః స్వామీ లోకస్య రాఘవః।
అబ్రవీత్ త్రిదశశ్రేష్ఠాన్ రామో ధర్మభృతాం వరః ॥ **6.117.10** ॥ 5254

ఆత్మానం మానుషం మన్యే రామం దశరథాత్మజం।
సోఽహం యశ్చ యతశ్చాహం భగవాంస్తద్ బ్రవీతు మే ॥ **6.117.11** ॥ 5255

ఇతి బ్రువాణం కాకుత్స్థం బ్రహ్మా బ్రహ్మవిదాం వరః।
అబ్రవీచ్ఛృణు మే వాక్యం సత్యం సత్యపరాక్రమ ॥ **6.117.12** ॥ 5256

భవాన్ నారాయణో దేవః శ్రీమాంశ్చక్రాయుధః ప్రభుః।
ఏకశృంగో వరాహస్త్వం భూతభవ్యసపత్నజిత్ ॥ **6.117.13** ॥ 5257

అక్షరం బ్రహ్మ సత్యం చ మధ్యే చాంతే చ రాఘవ।
లోకానాం త్వం పరో ధర్మో విష్వక్సేనశ్చతుర్భుజః ॥ **6.117.14** ॥ 5258

శార్ఙ్గధన్వా హృషీకేశః పురుషః పురుషోత్తమః।
అజితః ఖడ్గధృగ్ విష్ణుః కృష్ణశ్చైవ బృహద్బలః ॥ **6.117.15** ॥ 5259

సేనానీర్గ్రామణీశ్చ త్వం బుద్ధిః సత్త్వం క్షమా దమః।
ప్రభవశ్చాప్యయశ్చ త్వముపేంద్రో మధుసూదనః ॥ **6.117.16** ॥ 5260

ఇంద్రకర్మా మహేంద్రస్త్వం పద్మనాభో రణాంతకృత్।
శరణ్యం శరణం చ త్వామాహుర్దివ్యా మహర్షయః ॥ **6.117.17** ॥ 5261

సహస్రశృంగో వేదాత్మా శతశీర్షో మహర్షభః।
త్వం త్రయాణాం హి లోకానామాదికర్తా స్వయంప్రభుః ॥ **6.117.18** ॥ 5262

సిద్ధానామపి సాధ్యానామాశ్రయశ్చాసి పూర్వజః।
త్వం యజ్ఞస్త్వం వషట్కారస్త్వమోంకారః పరాత్పరః ॥ **6.117.19** ॥ 5263

ప్రభవం నిధనం చాపి నో విదుః కో భవానితి।
దృశ్యసే సర్వభూతేషు గోషు చ బ్రాహ్మణేషు చ ॥ **6.117.20** ॥ 5264

దిక్షు సర్వాసు గగనే పర్వతేషు నదీషు చ।
సహస్రచరణః శ్రీమాన్ శతశీర్షః సహస్రదృక్ ॥ **6.117.21** ॥ 5265

త్వం ధారయసి భూతాని పృథివీం సర్వపర్వతాన్।
అంతే పృథివ్యాః సలిలే దృశ్యసే త్వం మహోరగః ॥ **6.117.22** ॥ 5266

త్రీన్ లోకాన్ ధారయన్ రామ దేవగంధర్వదానవాన్।
అహం తే హృదయం రామ జిహ్వా దేవీ సరస్వతీ ॥ **6.117.23** ॥ 5267

దేవా రోమాణి గాత్రేషు బ్రహ్మణా నిర్మితాః ప్రభో।
నిమేషస్తే స్మృతా రాత్రిరున్మేషో దివసస్తథా ॥ **6.117.24** ॥ 5268

సంస్కారాస్త్వభవన్ వేదా నైతదస్తి త్వయా వినా।
జగత్ సర్వం శరీరం తే స్థైర్యం తే వసుధాతలం ॥ **6.117.25** ॥ 5269

అగ్నిః కోపః ప్రసాదస్తే సోమః శ్రీవత్సలక్షణః।
త్వయా లోకాస్త్రయః క్రాంతాః పురా సైర్విక్రమైస్త్రిభిః ॥ **6.117.26** ॥ 5270

మహేంద్రశ్చ కృతో రాజా బలిం బద్ధ్వా సుదారుణం।
సీతా లక్ష్మీర్భవాన్ విష్ణుర్దేవః కృష్ణః ప్రజాపతిః ॥ **6.117.27** ॥ 5271

వధార్థం రావణస్యేహ ప్రవిష్టో మానుషీం తనుం।
తదిదం నస్త్వయా కార్యం కృతం ధర్మభృతాం వర ॥ **6.117.28** ॥ 5272

నిహతో రావణో రామ ప్రహృష్టో దివమాక్రమ।
అమోఘం దేవ వీర్యం తే న తే మోఘాః పరాక్రమాః ॥ **6.117.29** ॥ 5273

అమోఘం దర్శనం రామ అమోఘస్తవ సంస్తవః।
అమోఘాస్తే భవిష్యంతి భక్తిమంతో నరా భువి ॥ **6.117.30** ॥ 5274

యే త్వాం దేవం ధ్రువం భక్తాః పురాణం పురుషోత్తమం।
ప్రాప్నువంతి తథా కామానిహ లోకే పరత్ర చ ॥ **6.117.31** ॥ 5275

ఇమమార్షం స్తవం దివ్యమితిహాసం పురాతనం।
యే నరాః కీర్తయిష్యంతి నాస్తి తేషాం పరాభవః ॥ **6.117.32** ॥ 5276

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే
సప్తదశాధికశతతమః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ అష్టాదశాధికశతతమః సర్గః ॥

చితాం విధూయ సీతామాదాయ మూర్తిమతోఽగ్నిదేవస్య ప్రకటనం సీతాం శ్రీరామాయ సమర్ప్య తస్యాః పవిత్రతాయాః ప్రమాణీకరణం శ్రీరామేణ సహర్షం సీతాయాః స్వీకరణం చ

ఏతచ్ఛ్రుత్వా శుభం వాక్యం పితామహసమీరితం।
అంకేనాదాయ వైదేహీముత్పపాత విభావసుః ॥ **6.118.1** ॥ 5277

విధూయాథ చితాం తాం తు వైదేహీం హవ్యవాహనః।
ఉత్తస్థౌ మూర్తిమానాశు గృహీత్వా జనకాత్మజాం ॥ **6.118.2** ॥ 5278

తరుణాదిత్యసంకాశాం తప్తకాంచనభూషణాం।
రక్తాంబరధరాం బాలాం నీలకుంచితమూర్ధజాం ॥ **6.118.3** ॥ 5279

అక్లిష్టమాల్యాభరణాం తథారూపామనిందితాం।
దదౌ రామాయ వైదేహీమంకే కృత్వా విభావసుః ॥ **6.118.4** ॥ 5280

అబ్రవీత్ తు తదా రామం సాక్షీ లోకస్య పావకః।
ఏషా తే రామ వైదేహీ పాపమస్యాం న విద్యతే ॥ **6.118.5** ॥ 5281

నైవ వాచా న మనసా నైవ బుద్ధ్యా న చక్షుషా।
సువృత్తా వృత్తశౌటీర్యం న త్వామత్యచరచ్ఛుభా ॥ **6.118.6** ॥ 5282

రావణేనాపనీతైషా వీర్యోత్సిక్తేన రక్షసా।
త్వయా విరహితా దీనా వివశా నిర్జనే సతీ ॥ **6.118.7** ॥ 5283

రుద్ధా చాంతఃపురే గుప్తా త్వచ్చిత్తా త్వత్పరాయణా।
రక్షితా రాక్షసీభిశ్చ ఘోరాభిర్ఘోరబుద్ధిభిః ॥ **6.118.8** ॥ 5284

ప్రలోభ్యమానా వివిధం తర్జ్యమానా చ మైథిలీ।
నాచింతయత తద్రక్షస్త్వద్గతేనాంతరాత్మనా ॥ **6.118.9** ॥ 5285

విశుద్ధభావాం నిష్పాపాం ప్రతిగృహ్ణీష్వ మైథిలీం।
న కించిదభిధాతవ్యా అహమాజ్ఞాపయామి తే ॥ **6.118.10** ॥ 5286

తతః ప్రీతమనా రామః శ్రుత్వైవం వదతాం వరః।
దధ్యౌ ముహూర్తం ధర్మాత్మా హర్షవ్యాకులలోచనః ॥ **6.118.11** ॥ 5287

ఏవముక్తో మహాతేజా ధృతిమానురువిక్రమః।
ఉవాచ త్రిదశశ్రేష్ఠం రామో ధర్మభృతాం వరః ॥ **6.118.12** ॥ 5288

అవశ్యం చాపి లోకేషు సీతా పావనమర్హతి।
దీర్ఘకాలోషితా హీయం రావణాంతఃపురే శుభా ॥ **6.118.13** ॥ 5289

బాలిశో బత కామాత్మా రామో దశరథాత్మజః।
ఇతి వక్ష్యతి మాం లోకో జానకీమవిశోధ్య హి ॥ **6.118.14** ॥ 5290

అనన్యహృదయాం సీతాం మచ్చిత్తపరిరక్షిణీం।
అహమప్యవగచ్ఛామి మైథిలీం జనకాత్మజాం ॥ **6.118.15** ॥ 5291

ఇమామపి విశాలాక్షీం రక్షితాం స్వేన తేజసా।
రావణో నాతివర్తేత వేలామివ మహోదధిః ॥ **6.118.16** ॥ 5292

ప్రత్యయార్థం తు లోకానాం త్రయాణాం సత్యసంశ్రయః।
ఉపేక్షే చాపి వైదేహీం ప్రవిశంతీం హుతాశనం ॥ **6.118.17** ॥ 5293

న హి శక్తః సుదుష్టాత్మా మనసాపి హి మైథిలీం।
ప్రధర్షయితుమప్రాప్యాం దీప్తామగ్నిశిఖామివ ॥ **6.118.18** ॥ 5294

నేయమర్హతి వైక్లవ్యం రావణాంతఃపురే సతీ।
అనన్యా హి మయా సీతా భాస్కరస్య ప్రభా యథా ॥ **6.118.19** ॥ 5295

విశుద్ధా త్రిషు లోకేషు మైథిలీ జనకాత్మజా।
న విహాతుం మయా శక్యా కీర్తిరాత్మవతా యథా ॥ **6.118.20** ॥ 5296

అవశ్యం చ మయా కార్యం సర్వేషాం వో వచో హితం।
స్నిగ్ధానాం లోకనాథానామేవం చ వదతాం హితం ॥ **6.118.21** ॥ 5297

ఇత్యేవముక్త్వా విజయీ మహాబలః
ప్రశస్యమానః స్వకృతేన కర్మణా।
సమేత్య రామః ప్రియయా మహాయశాః
సుఖం సుఖార్హోఽనుబభూవ రాఘవః ॥ **6.118.22** ॥ 5298

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే
అష్టాదశాధికశతతమః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ ఏకోనవింశత్యధికశతతమః సర్గః ॥

శ్రీమహాదేవస్యాజ్ఞయా శ్రీరామలక్ష్మణాభ్యాం విమానేనాగతస్య రాజ్ఞో దశరథస్యాభివాదనం పుత్రాభ్యాం సీతాయై చావశ్యకం సందిశ్య తస్యేంద్రలోకే గమనం చ

ఏతచ్ఛ్రుత్వా శుభం వాక్యం రాఘవేణానుభాషితం।
తతః శుభతరం వాక్యం వ్యాజహార మహేశ్వరః ॥ **6.119.1** ॥ 5299

పుష్కరాక్ష మహాబాహో మహావక్షః పరంతప।
దిష్ట్యా కృతమిదం కర్మ త్వయా ధర్మభృతాం వర ॥ **6.119.2** ॥ 5300

దిష్ట్యా సర్వస్య లోకస్య ప్రవృద్ధం దారుణం తమః।
అపవృత్తం త్వయా సంఖ్యే రామ రావణజం భయం ॥ **6.119.3** ॥ 5301

ఆశ్వాస్య భరతం దీనం కౌసల్యాం చ యశస్వినీం।
కైకేయీం చ సుమిత్రాం చ దృష్ట్వా లక్ష్మణమాతరం ॥ **6.119.4** ॥ 5302

ప్రాప్య రాజ్యమయోధ్యాయాం నందయిత్వా సుహృజ్జనం।
ఇక్ష్వాకూణాం కులే వంశం స్థాపయిత్వా మహాబల ॥ **6.119.5** ॥ 5303

ఇష్ట్వా తురగమేధేన ప్రాప్య చానుత్తమం యశః।
బ్రాహ్మణేభ్యో ధనం దత్త్వా త్రిదివం గంతుమర్హసి ॥ **6.119.6** ॥ 5304

ఏష రాజా దశరథో విమానస్థః పితా తవ।
కాకుత్స్థ మానుషే లోకే గురుస్తవ మహాయశాః ॥ **6.119.7** ॥ 5305

ఇంద్రలోకం గతః శ్రీమాంస్త్వయా పుత్రేణ తారితః।
లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా త్వమేనమభివాదయ ॥ **6.119.8** ॥ 5306

మహాదేవవచః శ్రుత్వా రాఘవః సహలక్ష్మణః।
విమానశిఖరస్థస్య ప్రణామమకరోత్ పితుః ॥ **6.119.9** ॥ 5307

దీప్యమానం స్వయా లక్ష్మ్యా విరజోఽంబరధారిణం।
లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా దదర్శ పితరం ప్రభుః ॥ **6.119.10** ॥ 5308

హర్షేణ మహతాఽఽవిష్టో విమానస్థో మహీపతిః।
ప్రాణైః ప్రియతరం దృష్ట్వా పుత్రం దశరథస్తదా ॥ **6.119.11** ॥ 5309

ఆరోప్యాంకే మహాబాహుర్వరాసనగతః ప్రభుః।
బాహుభ్యాం సంపరిష్వజ్య తతో వాక్యం సమాదదే ॥ **6.119.12** ॥ 5310

న మే స్వర్గో బహు మతః సమ్మానశ్చ సురర్షభైః।
త్వయా రామ విహీనస్య సత్యం ప్రతిశృణోమి తే ॥ **6.119.13** ॥ 5311

అద్య త్వాం నిహతామిత్రం దృష్ట్వా సంపూర్ణమానసం।
నిస్తీర్ణవనవాసం చ ప్రీతిరాసీత్ పరా మమ ॥ **6.119.14** ॥ 5312

కైకేయ్యా యాని చోక్తాని వాక్యాని వదతాం వర।
తవ ప్రవ్రాజనార్థాని స్థితాని హృదయే మమ ॥ **6.119.15** ॥ 5313

త్వాం తు దృష్ట్వా కుశలినం పరిష్వజ్య సలక్ష్మణం।
అద్య దుఃఖాద్ విముక్తోఽస్మి నీహారాదివ భాస్కరః ॥ **6.119.16** ॥ 5314

తారితోఽహం త్వయా పుత్ర సుపుత్రేణ మహాత్మనా।
అష్టావక్రేణ ధర్మాత్మా కహోలో బ్రాహ్మణో యథా ॥ **6.119.17** ॥ 5315

ఇదానీం చ విజానామి యథా సౌమ్య సురేశ్వరైః।
వధార్థం రావణస్యేహ విహితం పురుషోత్తమం ॥ **6.119.18** ॥ 5316

సిద్ధార్థా ఖలు కౌసల్యా యా త్వాం రామ గృహం గతం।
వనాన్నివృత్తం సంహృష్టా ద్రక్ష్యతే శత్రుసూదనం ॥ **6.119.19** ॥ 5317

సిద్ధార్థాః ఖలు తే రామ నరా యే త్వాం పురీం గతం।
రాజ్యే చైవాభిషిక్తం చ ద్రక్ష్యంతే వసుధాధిపం ॥ **6.119.20** ॥ 5318

అనురక్తేన బలినా శుచినా ధర్మచారిణా।
ఇచ్ఛేయం త్వామహం ద్రష్టుం భరతేన సమాగతం ॥ **6.119.21** ॥ 5319

చతుర్దశ సమాః సౌమ్య వనే నిర్యాతితాస్త్వయా।
వసతా సీతయా సార్ధం మత్ప్రీత్యా లక్ష్మణేన చ ॥ **6.119.22** ॥ 5320

నివృత్తవనవాసోఽసి ప్రతిజ్ఞా పూరితా త్వయా।
రావణం చ రణే హత్వా దేవతాః పరితోషితాః ॥ **6.119.23** ॥ 5321

కృతం కర్మ యశః శ్లాఘ్యం ప్రాప్తం తే శత్రుసూదన।
భ్రాతృభిః సహ రాజ్యస్థో దీర్ఘమాయురవాప్నుహి ॥ **6.119.24** ॥ 5322

ఇతి బ్రువాణం రాజానం రామః ప్రాంజలిరబ్రవీత్।
కురు ప్రసాదం ధర్మజ్ఞ కైకేయ్యా భరతస్య చ ॥ **6.119.25** ॥ 5323

సపుత్రాం త్వాం త్యజామీతి యదుక్తా కేకయీ త్వయా।
స శాపః కైకయీం ఘోరః సపుత్రాం న స్పృశేత్ ప్రభో ॥ **6.119.26** ॥ 5324

తథేతి స మహారాజో రామముక్త్వా కృతాంజలిం।
లక్ష్మణం చ పరిష్వజ్య పునర్వాక్యమువాచ హ ॥ **6.119.27** ॥ 5325

రామం శుశ్రూషతా భక్త్యా వైదేహ్యా సహ సీతయా।
కృతా మమ మహాప్రీతిః ప్రాప్తం ధర్మఫలం చ తే ॥ **6.119.28** ॥ 5326

ధర్మం ప్రాప్స్యసి ధర్మజ్ఞ యశశ్చ విపులం భువి।
రామే ప్రసన్నే స్వర్గం చ మహిమానం తథోత్తమం ॥ **6.119.29** ॥ 5327

రామం శుశ్రూష భద్రం తే సుమిత్రానందవర్ధన।
రామః సర్వస్య లోకస్య హితేష్వభిరతః సదా ॥ **6.119.30** ॥ 5328

ఏతే సేంద్రాస్త్రయో లోకాః సిద్ధాశ్చ పరమర్షయః।
అభివాద్య మహాత్మానమర్చంతి పురుషోత్తమం ॥ **6.119.31** ॥ 5329

ఏతత్ తదుక్తమవ్యక్తమక్షరం బ్రహ్మసమ్మితం।
దేవానాం హృదయం సౌమ్య గుహ్యం రామః పరంతపః ॥ **6.119.32** ॥ 5330

అవాప్తధర్మాచరణం యశశ్చ విపులం త్వయా।
ఏవం శుశ్రూషతావ్యగ్రం వైదేహ్యా సహ సీతయా ॥ **6.119.33** ॥ 5331

ఇత్యుక్త్వా లక్ష్మణం రాజా స్నుషాం బద్ధాంజలిం స్థితాం।
పుత్రీత్యాభాష్య మధురం శనైరేనామువాచ హ ॥ **6.119.34** ॥ 5332

కర్తవ్యో న తు వైదేహి మన్యుస్త్యాగమిమం ప్రతి।
రామేణేదం విశుద్ధ్యర్థం కృతం వై త్వద్ధితైషిణా ॥ **6.119.35** ॥ 5333

సుదుష్కరమిదం పుత్రి తవ చారిత్రలక్షణం।
కృతం యత్ తేఽన్యనారీణాం యశో హ్యభిభవిష్యతి ॥ **6.119.36** ॥ 5334

న త్వం కామం సమాధేయా భర్తృశుశ్రూషణం ప్రతి।
అవశ్యం తు మయా వాచ్యమేష తే దైవతం పరం ॥ **6.119.37** ॥ 5335

ఇతి ప్రతిసమాదిశ్య పుత్రౌ సీతాం చ రాఘవః।
ఇంద్రలోకం విమానేన యయౌ దశరథో నృపః ॥ **6.119.38** ॥ 5336

విమానమాస్థాయ మహానుభావః
శ్రియా చ సంహృష్టతనుర్నృపోత్తమః।
ఆమంత్ర్య పుత్రౌ సహ సీతయా చ
జగామ దేవప్రవరస్య లోకం ॥ **6.119.39** ॥ 5337

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే
ఏకోనవింశత్యధికశతతమః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ వింశత్యధికశతతమః సర్గః ॥

శ్రీరామస్యానునయేనేంద్రేణ మృతవానరాణాముజ్జీవనం దేవానాం ప్రస్థానం వానరసేనాయా విశ్రామశ్చ

ప్రతిప్రయాతే కాకుత్స్థే మహేంద్రః పాకశాసనః।
అబ్రవీత్ పరమప్రీతో రాఘవం ప్రాంజలిం స్థితం ॥ **6.120.1** ॥ 5338

అమోఘం దర్శనం రామ తవాస్మాకం నరర్షభ।
ప్రీతియుక్తాః స్మ తేన త్వం బ్రూహి యన్మనసేప్సితం ॥ **6.120.2** ॥ 5339

ఏవముక్తో మహేంద్రేణ ప్రసన్నేన మహాత్మనా।
సుప్రసన్నమనా హృష్టో వచనం ప్రాహ రాఘవః ॥ **6.120.3** ॥ 5340

యది ప్రీతిః సముత్పన్నా మయి తే విబుధేశ్వర।
వక్ష్యామి కురు మే సత్యం వచనం వదతాం వర ॥ **6.120.4** ॥ 5341

మమ హేతోః పరాక్రాంతా యే గతా యమసాదనం।
తే సర్వే జీవితం ప్రాప్య సముత్తిష్ఠంతు వానరాః ॥ **6.120.5** ॥ 5342

మత్కృతే విప్రయుక్తా యే పుత్రైర్దారైశ్చ వానరాః।
తాన్ ప్రీతమనసః సర్వాన్ ద్రష్టుమిచ్ఛామి మానద ॥ **6.120.6** ॥ 5343

విక్రాంతాశ్చాపి శూరాశ్చ న మృత్యుం గణయంతి చ।
కృతయత్నా విపన్నాశ్చ జీవయైతాన్ పురందర ॥ **6.120.7** ॥ 5344

మత్ప్రియేష్వభిరక్తాశ్చ న మృత్యుం గణయంతి యే।
త్వత్ప్రసాదాత్ సమేయుస్తే వరమేతమహం వృణే ॥ **6.120.8** ॥ 5345

నీరుజో నిర్వ్రణాంశ్చైవ సంపన్నబలపౌరుషాన్।
గోలాంగూలాంస్తథర్క్షాంశ్చ ద్రష్టుమిచ్ఛామి మానద ॥ **6.120.9** ॥ 5346

అకాలే చాపి పుష్పాణి మూలాని చ ఫలాని చ।
నద్యశ్చ విమలాస్తత్ర తిష్ఠేయుర్యత్ర వానరాః ॥ **6.120.10** ॥ 5347

శ్రుత్వా తు వచనం తస్య రాఘవస్య మహాత్మనః।
మహేంద్రః ప్రత్యువాచేదం వచనం ప్రీతిసంయుతం ॥ **6.120.11** ॥ 5348

మహానయం వరస్తాత యస్త్వయోక్తో రఘూత్తమ।
ద్విర్మయా నోక్తపూర్వం చ తస్మాదేతద్ భవిష్యతి ॥ **6.120.12** ॥ 5349

సముత్తిష్ఠంతు తే సర్వే హతా యే యుధి రాక్షసైః।
ఋక్షాశ్చ సహ గోపుచ్ఛైర్నికృత్తాననబాహవః ॥ **6.120.13** ॥ 5350

నీరుజో నిర్వ్రణాశ్చైవ సంపన్నబలపౌరుషాః।
సముత్థాస్యంతి హరయః సుప్తా నిద్రాక్షయే యథా ॥ **6.120.14** ॥ 5351

సుహృద్భిర్బాంధవైశ్చైవ జ్ఞాతిభిః స్వజనేన చ।
సర్వ ఏవ సమేష్యంతి సంయక్తాః పరయా ముదా ॥ **6.120.15** ॥ 5352

అకాలే పుష్పశబలాః ఫలవంతశ్చ పాదపాః।
భవిష్యంతి మహేష్వాస నద్యశ్చ సలిలాయుతాః ॥ **6.120.16** ॥ 5353

సవ్రణైః ప్రథమం గాత్రైరిదానీం నిర్వ్రణైః సమైః।
తతః సముత్థితాః సర్వే సుప్తేవ హరిసత్తమాః ॥ **6.120.17** ॥ 5354

బభూవుర్వానరాః సర్వే కిం త్వేతదితి విస్మితాః।
కాకుత్స్థం పరిపూర్ణార్థం దృష్ట్వా సర్వే సురోత్తమాః ॥ **6.120.18** ॥ 5355

అబ్రువన్ పరమప్రీతాః స్తుత్వా రామం సలక్ష్మణం।
గచ్ఛాయోధ్యామితో రాజన్ విసర్జయ చ వానరాన్ ॥ **6.120.19** ॥ 5356

మైథిలీం సాంత్వయస్వైనామనురక్తాం యశస్వినీం।
భ్రాతరం భరతం పశ్య త్వచ్ఛోకాద్ వ్రతచారిణం ॥ **6.120.20** ॥ 5357

శత్రుఘ్నం చ మహాత్మానం మాతౄః సర్వాః పరంతప।
అభిషేచయ చాత్మానం పౌరాన్ గత్వా ప్రహర్షయ ॥ **6.120.21** ॥ 5358

ఏవముక్త్వా సహస్రాక్షో రామం సౌమిత్రిణా సహ।
విమానైః సూర్యసంకాశైర్యయౌ హృష్టః సురైః సహ ॥ **6.120.22** ॥ 5359

అభివాద్య చ కాకుత్స్థః సర్వాంస్తాంస్త్రిదశోత్తమాన్।
లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా వాసమాజ్ఞాపయత్ తదా ॥ **6.120.23** ॥ 5360

తతస్తు సా లక్ష్మణరామపాలితా
మహాచమూర్హృష్టజనా యశస్వినీ।
శ్రియా జ్వలంతీ విరరాజ సర్వతో
నిశా ప్రణీతేవ హి శీతరశ్మినా ॥ **6.120.24** ॥ 5361

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే
వింశత్యధికశతతమః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ ఏకవింశత్యధికశతతమః సర్గః ॥

శ్రీరామస్యాయోధ్యాయాం గంతుముద్యమనం తదాజ్ఞయా విభీషణేన పుష్పకస్యానయనం చ

తాం రాత్రిముషితం రామం సుఖోదితమరిందమం।
అబ్రవీత్ ప్రాంజలిర్వాక్యం జయం పృష్ట్వా విభీషణః ॥ **6.121.1** ॥ 5362

స్నానాని చాంగరాగాణి వస్త్రాణ్యాభరణాని చ।
చందనాని చ మాల్యాని దివ్యాని వివిధాని చ ॥ **6.121.2** ॥ 5363

అలంకారవిదశ్చైతా నార్యః పద్మనిభేక్షణాః।
ఉపస్థితాస్త్వాం విధివత్ స్నాపయిష్యంతి రాఘవ ॥ **6.121.3** ॥ 5364

ఏవముక్తస్తు కాకుత్స్థః ప్రత్యువాచ విభీషణం।
హరీన్ సుగ్రీవముఖ్యాంస్త్వం స్నానేనోపనిమంత్రయ ॥ **6.121.4** ॥ 5365

స తు తామ్యతి ధర్మాత్మా మమ హేతోః సుఖోచితః।
సుకుమారో మహాబాహుర్భరతః సత్యసంశ్రయః ॥ **6.121.5** ॥ 5366

తం వినా కైకయీపుత్రం భరతం ధర్మచారిణం।
న మే స్నానం బహు మతం వస్త్రాణ్యాభరణాని చ ॥ **6.121.6** ॥ 5367

ఏతత్ పశ్య యథా క్షిప్రం ప్రతిగచ్ఛామ తాం పురీం।
అయోధ్యాం గచ్ఛతో హ్యేష పంథాః పరమదుర్గమః ॥ **6.121.7** ॥ 5368

ఏవముక్తస్తు కాకుత్స్థం ప్రత్యువాచ విభీషణః।
అహ్నా త్వాం ప్రాపయిష్యామి తాం పురీం పార్థివాత్మజ ॥ **6.121.8** ॥ 5369

పుష్పకం నామ భద్రం తే విమానం సూర్యసన్నిభం।
మమ భ్రాతుః కుబేరస్య రావణేన బలీయసా ॥ **6.121.9** ॥ 5370

హృతం నిర్జిత్య సంగ్రామే కామగం దివ్యముత్తమం।
త్వదర్థం పాలితం చేదం తిష్ఠత్యతులవిక్రమ ॥ **6.121.10** ॥ 5371

తదిదం మేఘసంకాశం విమానమిహ తిష్ఠతి।
యేన యాస్యసి యానేన త్వమయోధ్యాం గతజ్వరః ॥ **6.121.11** ॥ 5372

అహం తే యద్యనుగ్రాహ్యో యది స్మరసి మే గుణాన్।
వస తావదిహ ప్రాజ్ఞ యద్యస్తి మయి సౌహృదం ॥ **6.121.12** ॥ 5373

లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా వైదేహ్యా భార్యయా సహ।
అర్చితః సర్వకామైస్త్వం తతో రామ గమిష్యసి ॥ **6.121.13** ॥ 5374

ప్రీతియుక్తస్య విహితాం ససైన్యైః ససుహృద్గణైః।
సత్క్రియాం రామ మే తావద్ గృహాణ త్వం మయోద్యతాం ॥ **6.121.14** ॥ 5375

ప్రణయాద్ బహుమానాచ్చ సౌహార్దేన చ రాఘవ।
ప్రసాదయామి ప్రేష్యోఽహం న ఖల్వాజ్ఞాపయామి తే ॥ **6.121.15** ॥ 5376

ఏవముక్తస్తతో రామః ప్రత్యువాచ విభీషణం।
రక్షసాం వానరాణాం చ సర్వేషామేవ శృణ్వతాం ॥ **6.121.16** ॥ 5377

పూజితోఽస్మి త్వయా వీర సాచివ్యేన పరేణ చ।
సర్వాత్మనా చ చేష్టాభిః సౌహార్దేన పరేణ చ ॥ **6.121.17** ॥ 5378

న ఖల్వేతన్న కుర్యాం తే వచనం రాక్షసేశ్వర।
తం తు మే భ్రాతరం ద్రష్టుం భరతం త్వరతే మనః ॥ **6.121.18** ॥ 5379

మాం నివర్తయితుం యోఽసౌ చిత్రకూటముపాగతః।
శిరసా యాచతో యస్య వచనం న కృతం మయా ॥ **6.121.19** ॥ 5380

కౌసల్యాం చ సుమిత్రాం చ కైకేయీం చ యశస్వినీం।
గుహం చ సుహృదం చైవ పౌరాంజానపదైః సహ ॥ **6.121.20** ॥ 5381

అనుజానీహి మాం సౌమ్య పూజితోఽస్మి విభీషణ।
మన్యుర్న ఖలు కర్తవ్యః సఖే త్వాం చానుమానయే ॥ **6.121.21** ॥ 5382

ఉపస్థాపయ మే శీఘ్రం విమానం రాక్షసేశ్వర।
కృతకార్యస్య మే వాసః కథం స్యాదిహ సమ్మతః ॥ **6.121.22** ॥ 5383

ఏవముక్తస్తు రామేణ రాక్షసేంద్రో విభీషణః।
విమానం సూర్యసంకాశమాజుహావ త్వరాన్వితః ॥ **6.121.23** ॥ 5384

తతః కాంచనచిత్రాంగం వైదూర్యమణివేదికం।
కూటాగారైః పరిక్షిప్తం సర్వతో రజతప్రభం ॥ **6.121.24** ॥ 5385

పాండురాభిః పతాకాభిర్ధ్వజైశ్చ సమలంకృతం।
శోభితం కాంచనైర్హర్మ్యైర్హేమపద్మవిభూషితైః ॥ **6.121.25** ॥ 5386

ప్రకీర్ణం కింకిణీజాలైర్ముక్తామణిగవాక్షకం।
ఘంటాజాలైః పరిక్షిప్తం సర్వతో మధురస్వనం ॥ **6.121.26** ॥ 5387

తం మేరుశిఖరాకారం నిర్మితం విశ్వకర్మణా।
బృహద్భిర్భూషితం హర్మ్యైర్ముక్తారజతశోభితైః ॥ **6.121.27** ॥ 5388

తలైః స్ఫటికచిత్రాంగైర్వైదూర్యైశ్చ వరాసనైః।
మహార్హాస్తరణోపేతైరుపపన్నం మహాధనైః ॥ **6.121.28** ॥ 5389

ఉపస్థితమనాధృష్యం తద్ విమానం మనోజవం।
నివేదయిత్వా రామాయ తస్థౌ తత్ర విభీషణః ॥ **6.121.29** ॥ 5390

తత్ పుష్పకం కామగమం విమాన -
ముపస్థితం భూధరసన్నికాశం ।
దృష్ట్వా తదా విస్మయమాజగామ
రామః ససౌమిత్రిరుదారసత్త్వః ॥ **6.121.30** ॥ 5391

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే
ఏకవింశత్యధికశతతమః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ ద్వావింశత్యధికశతతమః సర్గః ॥

శ్రీరామస్యాజ్ఞయా విభీషణేన వానరాణాం భృశం సత్కారో విభీషణం వానరాంశ్చ సహైవాదాయ శ్రీరామస్య పుష్పకేణాయోధ్యాం ప్రతి ప్రస్థానం చ

ఉపస్థితం తు తం కృత్వా పుష్పకం పుష్పభూషితం।
అవిదూరే స్థితో రామమిత్యువాచ విభీషణః ॥ **6.122.1** ॥ 5392

స తు బద్ధాంజలిపుటో వినీతో రాక్షసేశ్వరః।
అబ్రవీత్ త్వరయోపేతః కిం కరోమీతి రాఘవం ॥ **6.122.2** ॥ 5393

తమబ్రవీన్మహాతేజా లక్ష్మణస్యోపశృణ్వతః।
విమృశ్య రాఘవో వాక్యమిదం స్నేహపురస్కృతం ॥ **6.122.3** ॥ 5394

కృతప్రయత్నకర్మాణః సర్వ ఏవ వనౌకసః।
రత్నైరర్థైశ్చ వివిధైః సంపూజ్యంతాం విభీషణ ॥ **6.122.4** ॥ 5395

సహామీభిస్త్వయా లంకా నిర్జితా రాక్షసేశ్వర।
హృష్టైః ప్రాణభయం త్యక్త్వా సంగ్రామేష్వనివర్తిభిః ॥ **6.122.5** ॥ 5396

త ఇమే కృతకర్మాణః సర్వ ఏవ వనౌకసః।
ధనరత్నప్రదానైశ్చ కర్మైషాం సఫలం కురు ॥ **6.122.6** ॥ 5397

ఏవం సమ్మానితాశ్చైతే నంద్యమానా యథా త్వయా।
భవిష్యంతి కృతజ్ఞేన నిర్వృతా హరియూథపాః ॥ **6.122.7** ॥ 5398

త్యాగినం సంగ్రహీతారం సానుక్రోశం జితేంద్రియం।
సర్వే త్వామభిగచ్ఛంతి తతః సంబోధయామి తే ॥ **6.122.8** ॥ 5399

హీనం రతిగుణైః సర్వైరభిహంతారమాహవే।
సేనా త్యజతి సంవిగ్నా నృపతిం తం నరేశ్వర ॥ **6.122.9** ॥ 5400

ఏవముక్తస్తు రామేణ వానరాంస్తాన్ విభీషణః।
రత్నార్థసంవిభాగేన సర్వానేవాభ్యపూజయత్ ॥ **6.122.10** ॥ 5401

తతస్తాన్ పూజితాన్ దృష్ట్వా రత్నార్థైర్హరియూథపాన్।
ఆరురోహ తదా రామస్తద్ విమానమనుత్తమం ॥ **6.122.11** ॥ 5402

అంకేనాదాయ వైదేహీం లజ్జమానాం మనస్వినీం।
లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా విక్రాంతేన ధనుష్మతా ॥ **6.122.12** ॥ 5403

అబ్రవీత్ స విమానస్థః పూజయన్ సర్వవానరాన్।
సుగ్రీవం చ మహావీర్యం కాకుత్స్థః సవిభీషణం ॥ **6.122.13** ॥ 5404

మిత్రకార్యం కృతమిదం భవద్భిర్వానరర్షభాః।
అనుజ్ఞాతా మయా సర్వే యథేష్టం ప్రతిగచ్ఛత ॥ **6.122.14** ॥ 5405

యత్ తు కార్యం వయస్యేన స్నిగ్ధేన చ హితేన చ।
కృతం సుగ్రీవ తత్ సర్వం భవతాధర్మభీరుణా ॥ **6.122.15** ॥ 5406

కిష్కింధాం ప్రతి యాహ్యాశు స్వసైన్యేనాభిసంవృతః।
స్వరాజ్యే వస లంకాయాం మయా దత్తే విభీషణ।
న త్వాం ధర్షయితుం శక్తాః సేంద్రా అపి దివౌకసః ॥ **6.122.16** ॥ 5407

అయోధ్యాం ప్రతి యాస్యామి రాజధానీం పితుర్మమ।
అభ్యనుజ్ఞాతుమిచ్ఛామి సర్వానామంత్రయామి వః ॥ **6.122.17** ॥ 5408

ఏవముక్తాస్తు రామేణ హరీంద్రా హరయస్తథా।
ఊచుః ప్రాంజలయః సర్వే రాక్షసశ్చ విభీషణః ॥ **6.122.18** ॥ 5409

అయోధ్యాం గంతుమిచ్ఛామః సర్వాన్ నయతు నో భవాన్।
ముద్యుక్తా విచరిష్యామో వనాన్యుపవనాని చ ॥ **6.122.19** ॥ 5410

దృష్ట్వా త్వామభిషేకార్ద్రం కౌసల్యామభివాద్య చ।
అచిరాదాగమిష్యామః స్వగృహాన్ నృపసత్తమ ॥ **6.122.20** ॥ 5411

ఏవముక్తస్తు ధర్మాత్మా వానరైః సవిభీషణైః।
అబ్రవీద్ వానరాన్ రామః ససుగ్రీవవిభీషణాన్ ॥ **6.122.21** ॥ 5412

ప్రియాత్ ప్రియతరం లబ్ధం యదహం ససుహృజ్జనః।
సర్వైర్భవద్భిః సహితః ప్రీతిం లప్స్యే పురీం గతః ॥ **6.122.22** ॥ 5413

క్షిప్రమారోహ సుగ్రీవ విమానం సహ వానరైః।
త్వమప్యారోహ సామాత్యో రాక్షసేంద్ర విభీషణ ॥ **6.122.23** ॥ 5414

తతః స పుష్పకం దివ్యం సుగ్రీవః సహ వానరైః।
ఆరురోహ ముదా యుక్తః సామాత్యశ్చ విభీషణః ॥ **6.122.24** ॥ 5415

తేష్వారూఢేషు సర్వేషు కౌబేరం పరమాసనం।
రాఘవేణాభ్యనుజ్ఞాతముత్పపాత విహాయసం ॥ **6.122.25** ॥ 5416

ఖగతేన విమానేన హంసయుక్తేన భాస్వతా।
ప్రహృష్టశ్చ ప్రతీతశ్చ బభౌ రామః కుబేరవత్ ॥ **6.122.26** ॥ 5417

తే సర్వే వానరర్క్షాశ్చ రాక్షసాశ్చ మహాబలాః।
యథాసుఖమసంబాధం దివ్యే తస్మిన్నుపావిశన్ ॥ **6.122.27** ॥ 5418

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే
ద్వావింశత్యధికశతతమః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ త్రయోవింశత్యధికశతతమః సర్గః ॥

అయోధ్యాం గచ్ఛన్ శ్రీరామో సీతాం మార్గస్థానాన్యదర్శయత్

అనుజ్ఞాతం తు రామేణ తద్ విమానమనుత్తమం ।
హంసయుక్తం మహానాదముత్పపాత విహాయసం ॥ **6.123.1** ॥ 5419

పాతయిత్వా తతశ్చక్షుః సర్వతో రఘునందనః ।
అబ్రవీన్మైథిలీం సీతాం రామః శశినిభాననాం ॥ **6.123.2** ॥ 5420

కైలాసశిఖరాకారే త్రికూటశిఖరే స్థితాం ।
లంకామీక్షస్వ వైదేహి నిర్మితాం విశ్వకర్మణా ॥ **6.123.3** ॥ 5421

ఏతదాయోధనం పశ్య మాంసశోణితకర్దమం ।
హరీణాం రాక్షసానాం చ సీతే విశసనం మహత్ ॥ **6.123.4** ॥ 5422

ఏష దత్తవరః శేతే ప్రమాథీ రాక్షసేశ్వరః ।
తవ హేతోర్విశాలాక్షి నిహతో రావణో మయా ॥ **6.123.5** ॥ 5423

కుంభకర్ణోఽత్ర నిహతః ప్రహస్తశ్చ నిశాచరః ।
ధూమ్రాక్షశ్చాత్ర నిహతో వానరేణ హనూమతా ॥ **6.123.6** ॥ 5424

విద్యున్మాలీ హతశ్చాత్ర సుషేణేన మహాత్మనా ।
లక్ష్మణేనేంద్రజిచ్చాత్ర రావణిర్నిహతో రణే ॥ **6.123.7** ॥ 5425

అంగదేనాత్ర నిహతో వికటో నామ రాక్షసః।
విరూపాక్షశ్చ దుష్ప్రేక్షో మహాపార్శ్వమహోదరౌ ॥ **6.123.8** ॥ 5426

అకంపనశ్చ నిహతో బలినోఽన్యే చ రాక్షసాః।
త్రిశిరాశ్చాతికాయశ్చ దేవాంతకనరాంతకౌ ॥ **6.123.9** ॥ 5427

యుద్ధోన్మత్తశ్చ మత్తశ్చ రాక్షసప్రవరావుభౌ।
నికుంభశ్చైవ కుంభశ్చ కుంభకర్ణాత్మజౌ బలీ ॥ **6.123.10** ॥ 5428

వజ్రదంష్ట్రశ్చ దంష్ట్రశ్చ బహవో రాక్షసా హతాః।
మకరాక్షశ్చ దుర్ధర్షో మయా యుధి నిపాతితః ॥ **6.123.11** ॥ 5429

అకంపనశ్చ నిహతః శోణితాక్షశ్చ వీర్యవాన్।
యూపాక్షశ్చ ప్రజంఘశ్చ నిహతౌ తు మహాహవే ॥ **6.123.12** ॥ 5430

విద్యుజ్జిహ్వోఽత్ర నిహతో రాక్షసో భీమదర్శనః।
యజ్ఞశత్రుశ్చ నిహతః సుప్తఘ్నశ్చ మహాబలః ॥ **6.123.13** ॥ 5431

సూర్యశత్రుశ్చ నిహతో బ్రహ్మశత్రుస్తథాపరః।
అత్ర మందోదరీ నామ భార్యా తం పర్యదేవయత్ ॥ **6.123.14** ॥ 5432

సపత్నీనాం సహస్రేణ సాగ్రేణ పరివారితా।
ఏతత్ తు దృశ్యతే తీర్థం సముద్రస్య వరాననే ॥ **6.123.15** ॥ 5433

యత్ర సాగరముత్తీర్య తాం రాత్రిముషితా వయం।
ఏష సేతుర్మయా బద్ధః సాగరే లవణార్ణవే ॥ **6.123.16** ॥ 5434

తవ హేతోర్విశాలాక్షి నలసేతుః సుదుష్కరః।
పశ్య సాగరమక్షోభ్యం వైదేహి వరుణాలయం ॥ **6.123.17** ॥ 5435

అపారమివ గర్జంతం శంఖశుక్తిసమాకులం।
హిరణ్యనాభం శైలేంద్రం కాంచనం పశ్య మైథిలి ॥ **6.123.18** ॥ 5436

విశ్రమార్థం హనుమతో భిత్త్వా సాగరముత్థితం।
ఏతత్ కుక్షౌ సముద్రస్య స్కంధావారనివేశనం ॥ **6.123.19** ॥ 5437

అత్ర పూర్వం మహాదేవః ప్రసాదమకరోద్ విభుః।
ఏతత్ తు దృశ్యతే తీర్థం సాగరస్య మహాత్మనః ॥ **6.123.20** ॥ 5438

సేతుబంధ ఇతి ఖ్యాతం త్రైలోక్యేన చ పూజితం।
ఏతత్ పవిత్రం పరమం మహాపాతకనాశనం ॥ **6.123.21** ॥ 5439

అత్ర రాక్షసరాజోఽయమాజగామ విభీషణః।
ఏషా సా దృశ్యతే సీతే కిష్కింధా చిత్రకాననా ॥ **6.123.22** ॥ 5440

సుగ్రీవస్య పురీ రమ్యా యత్ర వాలీ మయా హతః।
అథ దృష్ట్వా పురీం సీతా కిష్కింధాం వాలిపాలితాం ॥ **6.123.23** ॥ 5441

అబ్రవీత్ ప్రశ్రితం వాక్యం రామం ప్రణయసాధ్వసా।
సుగ్రీవప్రియభార్యాభిస్తారాప్రముఖతో నృప ॥ **6.123.24** ॥ 5442

అన్యేషాం వానరేంద్రాణాం స్త్రీభిః పరివృతా హ్యహం।
గంతుమిచ్ఛే సహాయోధ్యాం రాజధానీం త్వయా సహ ॥ **6.123.25** ॥ 5443

ఏవముక్తోఽథ వైదేహ్యా రాఘవః ప్రత్యువాచ తాం।
ఏవమస్త్వితి కిష్కింధాం ప్రాప్య సంస్థాప్య రాఘవః ॥ **6.123.26** ॥ 5444

విమానం ప్రేక్ష్య సుగ్రీవం వాక్యమేతదువాచ హ।
బ్రూహి వానరశార్దూల సర్వాన్ వానరపుంగవాన్ ॥ **6.123.27** ॥ 5445

స్త్రీభిః పరివృతాః సర్వే హ్యయోధ్యాం యాంతు సీతయా।
తథా త్వమపి సర్వాభిః స్త్రీభిః సహ మహాబల ॥ **6.123.28** ॥ 5446

అభిత్వరయ సుగ్రీవ గచ్ఛామః ప్లవగాధిప।
ఏవముక్తస్తు సుగ్రీవో రామేణామితతేజసా ॥ **6.123.29** ॥ 5447

వానరాధిపతిః శ్రీమాంస్తైశ్చ సర్వైః సమావృతః।
ప్రవిశ్యాంతఃపురం శీఘ్రం తారాముద్వీక్ష్య సోఽబ్రవీత్ ॥ **6.123.30** ॥ 5448

ప్రియే త్వం సహ నారీభిర్వానరాణాం మహాత్మనాం।
రాఘవేణాభ్యనుజ్ఞాతా మైథిలీప్రియకామ్యయా ॥ **6.123.31** ॥ 5449

త్వర త్వమభిగచ్ఛామో గృహ్య వానరయోషితః।
అయోధ్యాం దర్శయిష్యామః సర్వా దశరథస్త్రియః ॥ **6.123.32** ॥ 5450

సుగ్రీవస్య వచః శ్రుత్వా తారా సర్వాంగశోభనా।
ఆహూయ చాబ్రవీత్ సర్వా వానరాణాం తు యోషితః ॥ **6.123.33** ॥ 5451

సుగ్రీవేణాభ్యనుజ్ఞాతా గంతుం సర్వైశ్చ వానరైః।
మమ చాపి ప్రియం కార్యమయోధ్యాదర్శనేన చ ॥ **6.123.34** ॥ 5452

ప్రవేశం చైవ రామస్య పౌరజానపదైః సహ।
విభూతిం చైవ సర్వాసాం స్త్రీణాం దశరథస్య చ ॥ **6.123.35** ॥ 5453

తారయా చాభ్యనుజ్ఞాతాః సర్వా వానరయోషితః।
నేపథ్యవిధిపూర్వం తు కృత్వా చాపి ప్రదక్షిణం ॥ **6.123.36** ॥ 5454

అధ్యారోహన్ విమానం తత్ సీతాదర్శనకాంక్షయా।
తాభిః సహోత్థితం శీఘ్రం విమానం ప్రేక్ష్య రాఘవః ॥ **6.123.37** ॥ 5455

ఋష్యమూకసమీపే తు వైదేహీం పునరబ్రవీత్।
దృశ్యతేఽసౌ మహాన్ సీతే సవిద్యుదివ తోయదః ॥ **6.123.38** ॥ 5456

ఋష్యమూకో గిరివరః కాంచనైర్ధాతుభిర్వృతః।
అత్రాహం వానరేంద్రేణ సుగ్రీవేణ సమాగతః ॥ **6.123.39** ॥ 5457

సమయశ్చ కృతః సీతే వధార్థం వాలినో మయా।
ఏషా సా దృశ్యతే పంపా నలినీ చిత్రకాననా ॥ **6.123.40** ॥ 5458

త్వయా విహీనో యత్రాహం విలలాప సుదుఃఖితః।
అస్యాస్తీరే మయా దృష్టా శబరీ ధర్మచారిణీ ॥ **6.123.41** ॥ 5459

అత్ర యోజనబాహుశ్చ కబంధో నిహతో మయా।
దృశ్యతేఽసౌ జనస్థానే శ్రీమాన్ సీతే వనస్పతిః ॥ **6.123.42** ॥ 5460

జటాయుశ్చ మహాతేజాస్తవ హేతోర్విలాసిని।
రావణేన హతో యత్ర పక్షిణాం ప్రవరో బలీ ॥ **6.123.43** ॥ 5461

ఖరశ్చ నిహతో యత్ర దూషణశ్చ నిపాతితః।
త్రిశిరాశ్చ మహావీర్యో మయా బాణైరజిహ్మగైః ॥ **6.123.44** ॥ 5462

ఏతత్ తదాశ్రమపదమస్మాకం వరవర్ణిని।
పర్ణశాలా తథా చిత్రా దృశ్యతే శుభదర్శనే ॥ **6.123.45** ॥ 5463

యత్ర త్వం రాక్షసేంద్రేణ రావణేన హృతా బలాత్।
ఏషా గోదావరీ రమ్యా ప్రసన్నసలిలా శుభా ॥ **6.123.46** ॥ 5464

అగస్త్యస్యాశ్రమశ్చైవ దృశ్యతే కదలీవృతః।
దీప్తశ్చైవాశ్రమో హ్యేష సుతీక్ష్ణస్య మహాత్మనః ॥ **6.123.47** ॥ 5465

దృశ్యతే చైవ వైదేహి శరభంగాశ్రమో మహాన్।
ఉపయాతః సహస్రాక్షో యత్ర శక్రః పురందరః ॥ **6.123.48** ॥ 5466

అస్మిన్ దేశే మహాకాయో విరాధో నిహతో మయా।
ఏతే తే తాపసా దేవి దృశ్యంతే తనుమధ్యమే ॥ **6.123.49** ॥ 5467

అత్రిః కులపతిర్యత్ర సూర్యవైశ్వానరోపమః।
అత్ర సీతే త్వయా దృష్టా తాపసీ ధర్మచారిణీ ॥ **6.123.50** ॥ 5468

అసౌ సుతను శైలేంద్రశ్చిత్రకూటః ప్రకాశతే।
అత్ర మాం కైకయీపుత్రః ప్రసాదయితుమాగతః ॥ **6.123.51** ॥ 5469

ఏషా సా యమునా రమ్యా దృశ్యతే చిత్రకాననా।
భరద్వాజాశ్రమః శ్రీమాన్ దృశ్యతే చైష మైథిలి ॥ **6.123.52** ॥ 5470

ఇయం చ దృశ్యతే గంగా పుణ్యా త్రిపథగా నదీ।
నానాద్విజగణాకీర్ణా సంప్రపుష్పితకాననా ॥ **6.123.53** ॥ 5471

శృంగవేరపురం చైతద్ గుహో యత్ర సఖా మమ।
ఏషా సా దృశ్యతే సీతే సరయూర్యూపమాలినీ ॥ **6.123.54** ॥ 5472

ఏషా సా దృశ్యతే సీతే రాజధానీ పితుర్మమ।
అయోధ్యాం కురు వైదేహి ప్రణామం పునరాగతా ॥ **6.123.55** ॥ 5473

తతస్తే వానరాః సర్వే రాక్షసాః సవిభీషణాః।
ఉత్పత్యోత్పత్య సంహృష్టాస్తాం పురీం దదృశుస్తదా ॥ **6.123.56** ॥ 5474

తతస్తు తాం పాండురహర్మ్యమాలినీం
విశాలకక్ష్యాం గజవాజిభిర్వృతాం।
పురీమపశ్యన్ ప్లవగాః సరాక్షసాః
పురీం మహేంద్రస్య యథామరావతీం ॥ **6.123.57** ॥ 5475

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే
త్రయోవింశత్యధికశతతమః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ చతుర్వింశత్యధికశతతమః సర్గః ॥

భరద్వాజాశ్రమేఽవతీర్య శ్రీరామేణ మహర్షేర్దర్శనం తతో వరగ్రహణం చ

పూర్ణే చతుర్దశే వర్షే పంచమ్యాం లక్ష్మణాగ్రజః ।
భరద్వాజాశ్రమం ప్రాప్య ववందే నియతో మునిం ॥ **6.124.1** ॥ 5476

సోఽపృచ్ఛదభివాద్యైనం భరద్వాజం తపోధనం ।
శృణోషి కచ్చిద్ భగవన్ సుభిక్షానామయం పురే ।
కచ్చిత్ స యుక్తో భరతో జీవంత్యపి చ మాతరః ॥ **6.124.2** ॥ 5477

ఏవముక్తస్తు రామేణ భరద్వాజో మహామునిః ।
ప్రత్యువాచ రఘుశ్రేష్ఠం స్మితపూర్వం ప్రహృష్టవత్ ॥ **6.124.3** ॥ 5478

ఆజ్ఞావశత్వే భరతో జటిలస్త్వాం ప్రతీక్షతే ।
పాదుకే తే పురస్కృత్య సర్వం చ కుశలం గృహే ॥ **6.124.4** ॥ 5479

త్వాం పురా చీరవసనం ప్రవిశంతం మహావనం ।
స్త్రీతృతీయం చ్యుతం రాజ్యాద్ ధర్మకామం చ కేవలం ॥ **6.124.5** ॥ 5480

పదాతిం త్యక్తసర్వస్వం పితృనిర్దేశకారిణం ।
సర్వభోగైః పరిత్యక్తం స్వర్గచ్యుతమివామరం ॥ **6.124.6** ॥ 5481

దృష్ట్వా తు కరుణాపూర్వం మమాసీత్ సమితింజయ ।
కైకేయీవచనే యుక్తం వన్యమూలఫలాశినం ॥ **6.124.7** ॥ 5482

సాంప్రతం తు సమృద్ధార్థం సమిత్రగణబాంధవం।
సమీక్ష్య విజితారిం చ మమాభూత్ ప్రీతిరుత్తమా ॥ **6.124.8** ॥ 5483

సర్వం చ సుఖదుఃఖం తే విదితం మమ రాఘవ।
యత్ త్వయా విపులం ప్రాప్తం జనస్థాననివాసినా ॥ **6.124.9** ॥ 5484

బ్రాహ్మణార్థే నియుక్తస్య రక్షతః సర్వతాపసాన్।
రావణేన హృతా భార్యా బభూవేయమనిందితా ॥ **6.124.10** ॥ 5485

మారీచదర్శనం చైవ సీతోన్మథనమేవ చ।
కబంధదర్శనం చైవ పంపాభిగమనం తథా ॥ **6.124.11** ॥ 5486

సుగ్రీవేణ చ తే సఖ్యం యత్ర వాలీ హతస్త్వయా।
మార్గణం చైవ వైదేహ్యాః కర్మ వాతాత్మజస్య చ ॥ **6.124.12** ॥ 5487

విదితాయాం చ వైదేహ్యాం నలసేతుర్యథా కృతః।
యథా చాదీపితా లంకా ప్రహృష్టైర్హరియూథపైః ॥ **6.124.13** ॥ 5488

సపుత్రబాంధవామాత్యః సబలః సహవాహనః।
యథా చ నిహతః సంఖ్యే రావణో బలదర్పితః ॥ **6.124.14** ॥ 5489

యథా చ నిహతే తస్మిన్ రావణే దేవకంటకే।
సమాగమశ్చ త్రిదశైర్యథా దత్తశ్చ తే వరః ॥ **6.124.15** ॥ 5490

సర్వం మమైతద్ విదితం తపసా ధర్మవత్సల।
సంపతంతి చ మే శిష్యాః ప్రవృత్త్యాఖ్యాః పురీమితః ॥ **6.124.16** ॥ 5491

అహమప్యత్ర తే దద్మి వరం శస్త్రభృతాం వర।
అర్ఘ్యం ప్రతిగృహాణేదమయోధ్యాం శ్వో గమిష్యసి ॥ **6.124.17** ॥ 5492

తస్య తచ్ఛిరసా వాక్యం ప్రతిగృహ్య నృపాత్మజః।
బాఢమిత్యేవ సంహృష్టః శ్రీమాన్ వరమయాచత ॥ **6.124.18** ॥ 5493

అకాలఫలినో వృక్షాః సర్వే చాపి మధుస్రవాః।
ఫలాన్యమృతగంధీని బహూని వివిధాని చ ॥ **6.124.19** ॥ 5494

భవంతు మార్గే భగవన్నయోధ్యాం ప్రతి గచ్ఛతః।
తథేతి చ ప్రతిజ్ఞాతే వచనాత్ సమనంతరం ॥ **6.124.20** ॥ 5495

అభవన్ పాదపాస్తత్ర స్వర్గపాదపసన్నిభాః।
నిష్ఫలాః ఫలినశ్చాసన్ విపుష్పాః పుష్పశాలినః ॥ **6.124.21** ॥ 5496

శుష్కాః సమగ్రపత్రాస్తే నగాశ్చైవ మధుస్రవాః।
సర్వతో యోజనాస్తిస్రో గచ్ఛతామభవంస్తదా ॥ **6.124.22** ॥ 5497

తతః ప్రహృష్టాః ప్లవగర్షభాస్తే
బహూని దివ్యాని ఫలాని చైవ।
కామాదుపాశ్నంతి సహస్రశస్తే
ముదాన్వితాః స్వర్గజితో యథైవ ॥ **6.124.23** ॥ 5498

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే
చతుర్వింశత్యధికశతతమః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ పంచవింశత్యధికశతతమః సర్గః ॥

హనుమతా నిషాదరాజం గుహం శ్రీభరతం చోపగమ్య శ్రీరామాగమనస్య సూచనం తతః ప్రసన్నేన భరతేన తస్మాద్ ఉపహారం దాతుముద్ఘోషణం చ

అయోధ్యాం తు సమాలోక్య చింతయామాస రాఘవః।
ప్రియకామః ప్రియం రామస్తతస్త్వరితవిక్రమః ॥ **6.125.1** ॥ 5499

చింతయిత్వా తతో దృష్టిం వానరేషు న్యపాతయత్।
ఉవాచ ధీమాంస్తేజస్వీ హనూమంతం ప్లవంగమం ॥ **6.125.2** ॥ 5500

అయోధ్యాం త్వరితో గత్వా శీఘ్రం ప్లవగసత్తమ।
జానీహి కచ్చిత్ కుశలీ జనో నృపతిమందిరే ॥ **6.125.3** ॥ 5501

శృంగవేరపురం ప్రాప్య గుహం గహనగోచరం।
నిషాదాధిపతిం బ్రూహి కుశలం వచనాన్మమ ॥ **6.125.4** ॥ 5502

శ్రుత్వా తు మాం కుశలినమరోగం విగతజ్వరం।
భవిష్యతి గుహః ప్రీతః స మమాత్మసమః సఖా ॥ **6.125.5** ॥ 5503

అయోధ్యాయాశ్చ తే మార్గం ప్రవృత్తిం భరతస్య చ।
నివేదయిష్యతి ప్రీతో నిషాదాధిపతిర్గుహః ॥ **6.125.6** ॥ 5504

భరతస్తు త్వయా వాచ్యః కుశలం వచనాన్మమ।
సిద్ధార్థం శంస మాం తస్మై సభార్యం సహలక్ష్మణం ॥ **6.125.7** ॥ 5505

హరణం చాపి వైదేహ్యా రావణేన బలీయసా।
సుగ్రీవేణ చ సంవాదం వాలినశ్చ వధం రణే ॥ **6.125.8** ॥ 5506

మైథిల్యన్వేషణం చైవ యథా చాధిగతా త్వయా।
లంఘయిత్వా మహాతోయమాపగాపతిమవ్యయం ॥ **6.125.9** ॥ 5507

ఉపయానం సముద్రస్య సాగరస్య చ దర్శనం।
యథా చ కారితః సేతూ రావణశ్చ యథా హతః ॥ **6.125.10** ॥ 5508

వరదానం మహేంద్రేణ బ్రహ్మణా వరుణేన చ।
మహాదేవప్రసాదాచ్చ పిత్రా మమ సమాగమం ॥ **6.125.11** ॥ 5509

ఉపయాతం చ మాం సౌమ్య భరతాయ నివేదయ।
సహ రాక్షసరాజేన హరీణామీశ్వరేణ చ ॥ **6.125.12** ॥ 5510

జిత్వా శత్రుగణాన్ రామః ప్రాప్య చానుత్తమం యశః।
ఉపాయాతి సమృద్ధార్థః సహ మిత్రైర్మహాబలైః ॥ **6.125.13** ॥ 5511

ఏతచ్ఛ్రుత్వా యమాకారం భజతే భరతస్తతః।
స చ తే వేదితవ్యః స్యాత్ సర్వం యచ్చాపి మాం ప్రతి ॥ **6.125.14** ॥ 5512

జ్ఞేయాః సర్వే చ వృత్తాంతా భరతస్యేంగితాని చ।
తత్త్వేన ముఖవర్ణేన దృష్ట్యా వ్యాభాషితేన చ ॥ **6.125.15** ॥ 5513

సర్వకామసమృద్ధం హి హస్త్యశ్వరథసంకులం।
పితృపైతామహం రాజ్యం కస్య నావర్తయేన్మనః ॥ **6.125.16** ॥ 5514

సంగత్యా భరతః శ్రీమాన్ రాజ్యేనార్థీ స్వయం భవేత్।
ప్రశాస్తు వసుధాం సర్వామఖిలాం రఘునందనః ॥ **6.125.17** ॥ 5515

తస్య బుద్ధిం చ విజ్ఞాయ వ్యవసాయం చ వానర।
యావన్న దూరం యాతాః స్మః క్షిప్రమాగంతుమర్హసి ॥ **6.125.18** ॥ 5516

ఇతి ప్రతిసమాదిష్టో హనూమాన్ మారుతాత్మజః।
మానుషం ధారయన్ రూపమయోధ్యాం త్వరితో యయౌ ॥ **6.125.19** ॥ 5517

అథోత్పపాత వేగేన హనూమాన్ మారుతాత్మజః।
గరుత్మానివ వేగేన జిఘృక్షన్నురగోత్తమం ॥ **6.125.20** ॥ 5518

లంఘయిత్వా పితృపథం విహగేంద్రాలయం శుభం।
గంగాయమునయోర్భీమం సమతీత్య సమాగమం ॥ **6.125.21** ॥ 5519

శృంగవేరపురం ప్రాప్య గుహమాసాద్య వీర్యవాన్।
స వాచా శుభయా హృష్టో హనూమానిదమబ్రవీత్ ॥ **6.125.22** ॥ 5520

సఖా తు తవ కాకుత్స్థో రామః సత్యపరాక్రమః।
ససీతః సహ సౌమిత్రిః స త్వాం కుశలమబ్రవీత్ ॥ **6.125.23** ॥ 5521

పంచమీమద్య రజనీముషిత్వా వచనాన్మనేః।
భరద్వాజాభ్యనుజ్ఞాతం ద్రక్ష్యస్యత్రైవ రాఘవం ॥ **6.125.24** ॥ 5522

ఏవముక్త్వా మహాతేజాః సంప్రహృష్టతనూరుహః।
ఉత్పపాత మహావేగాద్ వేగవానవిచారయన్ ॥ **6.125.25** ॥ 5523

సోఽపశ్యద్ రామతీర్థం చ నదీం వాలుకినీం తథా।
వరూథీం గోమతీం చైవ భీమం శాలవనం తథా ॥ **6.125.26** ॥ 5524

ప్రజాశ్చ బహుసాహస్రీః స్ఫీతాంజనపదానపి।
స గత్వా దూరమధ్వానం త్వరితః కపికుంజరః ॥ **6.125.27** ॥ 5525

ఆససాద ద్రుమాన్ ఫుల్లాన్ నందిగ్రామసమీపగాన్।
సురాధిపస్యోపవనే యథా చైత్రరథే ద్రుమాన్ ॥ **6.125.28** ॥ 5526

స్త్రీభిః సపుత్రైః పౌత్రైశ్చ రమమాణైః స్వలంకృతైః।
క్రోశమాత్రే త్వయోధ్యాయాశ్చీరకృష్ణాజినాంబరం ॥ **6.125.29** ॥ 5527

దదర్శ భరతం దీనం కృశమాశ్రమవాసినం।
జటిలం మలదిగ్ధాంగం భ్రాతృవ్యసనకర్శితం ॥ **6.125.30** ॥ 5528

ఫలమూలాశినం దాంతం తాపసం ధర్మచారిణం।
సమున్నతజటాభారం వల్కలాజినవాససం ॥ **6.125.31** ॥ 5529

నియతం భావితాత్మానం బ్రహ్మర్షిసమతేజసం।
పాదుకే తే పురస్కృత్య ప్రశాసంతం వసుంధరాం ॥ **6.125.32** ॥ 5530

చాతుర్వర్ణ్యస్య లోకస్య త్రాతారం సర్వతో భయాత్।
ఉపస్థితమమాత్యైశ్చ శుచిభిశ్చ పురోహితైః ॥ **6.125.33** ॥ 5531

బలముఖ్యైశ్చ యుక్తైశ్చ కాషాయాంబరధారిభిః।
నహి తే రాజపుత్రం తం చీరకృష్ణాజినాంబరం ॥ **6.125.34** ॥ 5532

పరిభోక్తుం వ్యవస్యంతి పౌరా వై ధర్మవత్సలాః।
తం ధర్మమివ ధర్మజ్ఞం దేహబంధమివాపరం ॥ **6.125.35** ॥ 5533

ఉవాచ ప్రాంజలిర్వాక్యం హనూమాన్ మారుతాత్మజః।
వసంతం దండకారణ్యే యం త్వం చీరజటాధరం ॥ **6.125.36** ॥ 5534

అనుశోచసి కాకుత్స్థం స త్వాం కౌశలమబ్రవీత్।
ప్రియమాఖ్యామి తే దేవ శోకం త్యజ సుదారుణం ॥ **6.125.37** ॥ 5535

అస్మిన్ ముహూర్తే భ్రాత్రా త్వం రామేణ సహ సంగతః।
నిహత్య రావణం రామః ప్రతిలభ్య చ మైథిలీం ॥ **6.125.38** ॥ 5536

ఉపయాతి సమృద్ధార్థః సహ మిత్రైర్మహాబలైః।
లక్ష్మణశ్చ మహాతేజా వైదేహీ చ యశస్వినీ।
సీతా సమగ్రా రామేణ మహేంద్రేణ శచీ యథా ॥ **6.125.39** ॥ 5537

ఏవముక్తో హనుమతా భరతః కైకయీసుతః।
పపాత సహసా హృష్టో హర్షాన్మోహముపాగమత్ ॥ **6.125.40** ॥ 5538

తతో ముహూర్తాదుత్థాయ ప్రత్యాశ్వస్య చ రాఘవః।
హనూమంతమువాచేదం భరతః ప్రియవాదినం ॥ **6.125.41** ॥ 5539

అశోకజైః ప్రీతిమయైః కపిమాలింగ్య సంభ్రమాత్।
సిషేచ భరతః శ్రీమాన్ విపులైరశ్రుబిందుభిః ॥ **6.125.42** ॥ 5540

దేవో వా మానుషో వా త్వమనుక్రోశాదిహాగతః।
ప్రియాఖ్యానస్య తే సౌమ్య దదామి బ్రువతః ప్రియం ॥ **6.125.43** ॥ 5541

గవాం శతసహస్రం చ గ్రామాణాం చ శతం పరం।
సకుండలాః శుభాచారా భార్యాః కన్యాస్తు షోడశ ॥ **6.125.44** ॥ 5542

హేమవర్ణాః సునాసోరూః శశిసౌమ్యాననాః స్త్రియః।
సర్వాభరణసంపన్నాః సంపన్నాః కులజాతిభిః ॥ **6.125.45** ॥ 5543

నిశమ్య రామాగమనం నృపాత్మజః
కపిప్రవీరస్య తదాద్భుతోపమం।
ప్రహర్షితో రామదిదృక్షయాభవత్
పునశ్చ హర్షాదిదమబ్రవీద్ వచః ॥ **6.125.46** ॥ 5544

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే
పంచవింశత్యధికశతతమః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ షడ్వింశత్యధికశతతమః సర్గః ॥

హనుమతా భరతం ప్రతి శ్రీరామలక్ష్మణసీతాకర్తృకవనవాససంబంధినాం సమేషాం వృత్తానాం శ్రావణం

బహూని నామ వర్షాణి గతస్య సుమహద్వనం।
శృణోమ్యహం ప్రీతికరం మమ నాథస్య కీర్తనం ॥ **6.126.1** ॥ 5545

కల్యాణీ బత గాథేయం లౌకికీ ప్రతిభాతి మాం।
ఏతి జీవంతమానందో నరం వర్షశతాదపి ॥ **6.126.2** ॥ 5546

రాఘవస్య హరీణాం చ కథమాసీత్ సమాగమః।
కస్మిన్ దేశే కిమాశ్రిత్య తత్త్వమాఖ్యాహి పృచ్ఛతః ॥ **6.126.3** ॥ 5547

స పృష్టో రాజపుత్రేణ బృస్యాం సముపవేశితః।
ఆచచక్షే తతః సర్వం రామస్య చరితం వనే ॥ **6.126.4** ॥ 5548

యథా ప్రవ్రాజితో రామో మాతుర్దత్తౌ వరౌ తవ।
యథా చ పుత్రశోకేన రాజా దశరథో మృతః ॥ **6.126.5** ॥ 5549

యథా దూతైస్త్వమానీతస్తూర్ణం రాజగృహాత్ ప్రభో।
త్వయాయోధ్యాం ప్రవిష్టేన యథా రాజ్యం న చేప్సితం ॥ **6.126.6** ॥ 5550

చిత్రకూటగిరిం గత్వా రాజ్యేనామిత్రకర్శనః।
నిమంత్రితస్త్వయా భ్రాతా ధర్మమాచరతా సతాం ॥ **6.126.7** ॥ 5551

స్థితేన రాజ్ఞో వచనే యథా రాజ్యం విసర్జితం।
ఆర్యస్య పాదుకే గృహ్య యథాసి పునరాగతః ॥ **6.126.8** ॥ 5552

సర్వమేతన్మహాబాహో యథావద్ విదితం తవ।
త్వయి ప్రతిప్రయాతే తు యద్ వృత్తం తన్నిబోధ మే ॥ **6.126.9** ॥ 5553

అపయాతే త్వయి తదా సముద్భ్రాంతమృగద్విజం।
పరిద్యూనమివాత్యర్థం తద్ వనం సమపద్యత ॥ **6.126.10** ॥ 5554

తద్ధస్తిమృదితం ఘోరం సింహవ్యాఘ్రమృగాకులం।
ప్రవివేశాథ విజనం స మహద్ దండకావనం ॥ **6.126.11** ॥ 5555

తేషాం పురస్తాద్ బలవాన్ గచ్ఛతాం గహనే వనే।
వినదన్ సుమహానాదం విరాధః ప్రత్యదృశ్యత ॥ **6.126.12** ॥ 5556

తముత్క్షిప్య మహానాదమూర్ధ్వబాహుమధోముఖం।
నిఖాతే ప్రక్షిపంతి స్మ నదంతమివ కుంజరం ॥ **6.126.13** ॥ 5557

తత్ కృత్వా దుష్కరం కర్మ భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ।
సాయాహ్నే శరభంగస్య రమ్యమాశ్రమమీయతుః ॥ **6.126.14** ॥ 5558

శరభంగే దివం ప్రాప్తే రామః సత్యపరాక్రమః।
అభివాద్య మునీన్ సర్వాంజనస్థానముపాగమత్ ॥ **6.126.15** ॥ 5559

పశ్చాచ్ఛూర్పణఖా నామ రామపార్శ్వముపాగతా।
తతో రామేణ సందిష్టో లక్ష్మణః సహసోత్థితః ॥ **6.126.16** ॥ 5560

ప్రగృహ్య ఖడ్గం చిచ్ఛేద కర్ణనాసం మహాబలః।
చతుర్దశ సహస్రాణి రక్షసాం భీమకర్మణాం ॥ **6.126.17** ॥ 5561

హతాని వసతా తత్ర రాఘవేణ మహాత్మనా।
ఏకేన సహ సంగమ్య రామేణ రణమూర్ధని ॥ **6.126.18** ॥ 5562

అహ్నశ్చతుర్థభాగేన నిఃశేషా రాక్షసాః కృతాః।
మహాబలా మహావీర్యాస్తపసో విఘ్నకారిణః ॥ **6.126.19** ॥ 5563

నిహతా రాఘవేణాజౌ దండకారణ్యవాసినః।
రాక్షసాశ్చ వినిష్పిష్టాః ఖరశ్చ నిహతో రణే ॥ **6.126.20** ॥ 5564

దూషణం చాగ్రతో హత్వా త్రిశిరాస్తదనంతరం।
తతస్తేనార్దితా బాలా రావణం సముపాగతా ॥ **6.126.21** ॥ 5565

రావణానుచరో ఘోరో మారీచో నామ రాక్షసః।
లోభయామాస వైదేహీం భూత్వా రత్నమయో మృగః ॥ **6.126.22** ॥ 5566

సా రామమబ్రవీద్ దృష్ట్వా వైదేహీ గృహ్యతామితి।
అయం మనోహరః కాంత ఆశ్రమో నో భవిష్యతి ॥ **6.126.23** ॥ 5567

తతో రామో ధనుష్పాణిర్మృగం తమనుధావతి।
స తం జఘాన ధావంతం శరేణానతపర్వణా ॥ **6.126.24** ॥ 5568

అథ సౌమ్య దశగ్రీవో మృగం యాతి తు రాఘవే।
లక్ష్మణే చాపి నిష్క్రాంతే ప్రవివేశాశ్రమం తదా ॥ **6.126.25** ॥ 5569

జగ్రాహ తరసా సీతాం గ్రహః ఖే రోహిణీమివ।
త్రాతుకామం తతో యుద్ధే హత్వా గృధ్రం జటాయుషం ॥ **6.126.26** ॥ 5570

ప్రగృహ్య సహసా సీతాం జగామాశు స రాక్షసః।
తతస్త్వద్భుతసంకాశాః స్థితాః పర్వతమూర్ధని ॥ **6.126.27** ॥ 5571

సీతాం గృహీత్వా గచ్ఛంతం వానరాః పర్వతోపమాః।
దదృశుర్విస్మితాకారా రావణం రాక్షసాధిపం ॥ **6.126.28** ॥ 5572

తతః శీఘ్రతరం గత్వా తద్ విమానం మనోజవం।
ఆరుహ్య సహ వైదేహ్యా పుష్పకం స మహాబలః ॥ **6.126.29** ॥ 5573

ప్రవివేశ తదా లంకాం రావణో రాక్షసేశ్వరః।
తాం సువర్ణపరిష్కారే శుభే మహతి వేశ్మని ॥ **6.126.30** ॥ 5574

ప్రవేశ్య మైథిలీం వాక్యైః సాంత్వయామాస రావణః।
తృణవద్ భాషితం తస్య తం చ నైరృతపుంగవం ॥ **6.126.31** ॥ 5575

అచింతయంతీ వైదేహీ హ్యశోకవనికాం గతా।
న్యవర్తత తదా రామో మృగం హత్వా తదా వనే ॥ **6.126.32** ॥ 5576

నివర్తమానః కాకుత్స్థో దృష్ట్వా గృధ్రం స విव్యథే।
గృధ్రం హతం తదా దృష్ట్వా రామః ప్రియతరం పితుః ॥ **6.126.33** ॥ 5577

మార్గమాణస్తు వైదేహీం రాఘవః సహలక్ష్మణః।
గోదావరీమనుచరన్ వనోద్దేశాంశ్చ పుష్పితాన్ ॥ **6.126.34** ॥ 5578

ఆసేదతుర్మహారణ్యే కబంధం నామ రాక్షసం।
తతః కబంధవచనాద్ రామః సత్యపరాక్రమః ॥ **6.126.35** ॥ 5579

ఋష్యమూకగిరిం గత్వా సుగ్రీవేణ సమాగతః।
తయోః సమాగమః పూర్వం ప్రీత్యా హార్దో వ్యజాయత ॥ **6.126.36** ॥ 5580

భ్రాత్రా నిరస్తః క్రుద్ధేన సుగ్రీవో వాలినా పురా।
ఇతరేతరసంవాదాత్ ప్రగాఢః ప్రణయస్తయోః ॥ **6.126.37** ॥ 5581

రామః స్వబాహువీర్యేణ స్వరాజ్యం ప్రత్యపాదయత్।
వాలినం సమరే హత్వా మహాకాయం మహాబలం ॥ **6.126.38** ॥ 5582

సుగ్రీవః స్థాపితో రాజ్యే సహితః సర్వవానరైః।
రామాయ ప్రతిజానీతే రాజపుత్ర్యాస్తు మార్గణం ॥ **6.126.39** ॥ 5583

ఆదిష్టా వానరేంద్రేణ సుగ్రీవేణ మహాత్మనా।
దశ కోట్యః ప్లవంగానాం సర్వాః ప్రస్థాపితా దిశః ॥ **6.126.40** ॥ 5584

తేషాం నో విప్రకృష్టానాం వింధ్యే పర్వతసత్తమే।
భృశం శోకాభితప్తానాం మహాన్ కాలోఽత్యవర్తత ॥ **6.126.41** ॥ 5585

భ్రాతా తు గృధ్రరాజస్య సంపాతిర్నామ వీర్యవాన్।
సమాఖ్యాతి స్మ వసతీం సీతాం రావణమందిరే ॥ **6.126.42** ॥ 5586

సోఽహం దుఃఖపరీతానాం దుఃఖం తజ్జ్ఞాతినాం నుదన్।
ఆత్మవీర్యం సమాస్థాయ యోజనానాం శతం ప్లుతః।
తత్రాహమేకామద్రాక్షమశోకవనికాం గతాం ॥ **6.126.43** ॥ 5587

కౌశేయవస్త్రాం మలినాం నిరానందాం దృఢవ్రతాం।
తయా సమేత్య విధివత్ పృష్ట్వా సర్వమనిందితాం ॥ **6.126.44** ॥ 5588

అభిజ్ఞానం మయా దత్తం రామనామాంగులీయకం।
అభిజ్ఞానం మణిం లబ్ధ్వా చరితార్థోఽహమాగతః ॥ **6.126.45** ॥ 5589

మయా చ పునరాగమ్య రామస్యాక్లిష్టకర్మణః।
అభిజ్ఞానం మయా దత్తమర్చిష్మాన్ స మహామణిః ॥ **6.126.46** ॥ 5590

శ్రుత్వా తాం మైథిలీం రామస్త్వాశశంసే చ జీవితం।
జీవితాంతమనుప్రాప్తః పీత్వామృతమివాతురః ॥ **6.126.47** ॥ 5591

ఉద్యోజయిష్యన్నుద్యోగం దధ్రే లంకావధే మనః।
జిఘాంసురివ లోకాంతే సర్వాన్ లోకాన్ విభావసుః ॥ **6.126.48** ॥ 5592

తతః సముద్రమాసాద్య నలం సేతుమకారయత్।
అతరత్ కపివీరాణాం వాహినీ తేన సేతునా ॥ **6.126.49** ॥ 5593

ప్రహస్తమవధీన్నీలః కుంభకర్ణం తు రాఘవః।
లక్ష్మణో రావణసుతం స్వయం రామస్తు రావణం ॥ **6.126.50** ॥ 5594

స శక్రేణ సమాగమ్య యమేన వరుణేన చ।
మహేశ్వరస్వయంభూభ్యాం తథా దశరథేన చ ॥ **6.126.51** ॥ 5595

తైశ్చ దత్తవరః శ్రీమానృషిభిశ్చ సమాగతైః।
సురర్షిభిశ్చ కాకుత్స్థో వరాన్ లేభే పరంతపః ॥ **6.126.52** ॥ 5596

స తు దత్తవరః ప్రీత్యా వానరైశ్చ సమాగతైః।
పుష్పకేణ విమానేన కిష్కింధామభ్యుపాగమత్ ॥ **6.126.53** ॥ 5597

తాం గంగాం పునరాసాద్య వసంతం మునిసన్నిధౌ।
అవిఘ్నం పుష్యయోగేన శ్వో రామం ద్రష్టుమర్హసి ॥ **6.126.54** ॥ 5598

తతః స వాక్యైర్మధురైర్హనూమతో
నిశమ్య హృష్టో భరతః కృతాంజలిః।
ఉవాచ వాణీం మనసః ప్రహర్షిణీం
చిరస్య పూర్ణః ఖలు మే మనోరథః ॥ **6.126.55** ॥ 5599

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే
షడ్వింశత్యధికశతతమః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ సప్తవింశత్యధికశతతమః సర్గః ॥

అయోధ్యాయాం శ్రీరామస్య సత్కారార్థమాయోజనం, శ్రీరామం ప్రత్యుద్గంతుమనసాం సర్వేషాం జనానాం భరతేన సహ నందిగ్రామే గమనం, శ్రీరామస్యాగమనం భరతాదిభిః సహ తస్య సమాగమః పుష్పకవిమానస్య తేన కుబేరపార్శ్వే ప్రేషణం చ

శ్రుత్వా తు పరమానందం భరతః సత్యవిక్రమః।
హృష్టమాజ్ఞాపయామాస శత్రుఘ్నం పరవీరహా ॥ **6.127.1** ॥ 5600

దైవతాని చ సర్వాణి చైత్యాని నగరస్య చ।
సుగంధమాల్యైర్వాదిత్రైరర్చంతు శుచయో నరాః ॥ **6.127.2** ॥ 5601

సూతాః స్తుతిపురాణజ్ఞాః సర్వే వైతాలికాస్తథా।
సర్వే వాదిత్రకుశలా గణికాశ్చైవ సర్వశః ॥ **6.127.3** ॥ 5602

రాజదారాస్తథామాత్యాః సైన్యాః సేనాంగనాగణాః।
బ్రాహ్మణాశ్చ సరాజన్యాః శ్రేణీముఖ్యాస్తథా గణాః ॥ **6.127.4** ॥ 5603

అభినిర్యాంతు రామస్య ద్రష్టుం శశినిభం ముఖం।
భరతస్య వచః శ్రుత్వా శత్రుఘ్నః పరవీరహా ॥ **6.127.5** ॥ 5604

విష్టీరనేకసాహస్రీశ్చోదయామాస భాగశః।
సమీకురుత నిమ్నాని విషమాణి సమాని చ ॥ **6.127.6** ॥ 5605

స్థానాని చ నిరస్యంతాం నందిగ్రామాదితః పరం।
సించంతు పృథివీం కృత్స్నాం హిమశీతేన వారిణా ॥ **6.127.7** ॥ 5606

తతోఽభ్యవకిరంత్వన్యే లాజైః పుష్పైశ్చ సర్వతః।
సముచ్ఛ్రితపతాకాస్తు రథ్యాః పురవరోత్తమే ॥ **6.127.8** ॥ 5607

శోభయంతు చ వేశ్మాని సూర్యస్యోదయనం ప్రతి।
స్రగ్దామముక్తపుష్పైశ్చ సువర్ణైః పంచవర్ణకైః ॥ **6.127.9** ॥ 5608

రాజమార్గమసంబాధం కిరంతు శతశో నరాః।
తతస్తచ్ఛాసనం శ్రుత్వా శత్రుఘ్నస్య ముదాన్వితాః ॥ **6.127.10** ॥ 5609

ధృష్టిర్జయంతో విజయః సిద్ధార్థశ్చార్థసాధకః।
అశోకో మంత్రపాలశ్చ సుమంత్రశ్చాపి నిర్యయుః ॥ **6.127.11** ॥ 5610

మత్తైర్నాగసహస్రైశ్చ సధ్వజైః సువిభూషితైః।
అపరే హేమకక్ష్యాభిః సగజాభిః కరేణుభిః ॥ **6.127.12** ॥ 5611

నిర్యయుస్తురగాక్రాంతా రథైశ్చ సుమహారథాః।
శక్త్యృష్టిపాశహస్తానాం సధ్వజానాం పతాకినాం ॥ **6.127.13** ॥ 5612

తురగాణాం సహస్రైశ్చ ముఖ్యైర్ముఖ్యతరాన్వితైః।
పదాతీనాం సహస్రైశ్చ వీరాః పరివృతా యయుః ॥ **6.127.14** ॥ 5613

తతో యానాన్యుపారూఢాః సర్వా దశరథస్త్రియః।
కౌసల్యాం ప్రముఖే కృత్వా సుమిత్రాం చాపి నిర్యయుః ॥ **6.127.15** ॥ 5614

కైకేయ్యా సహితాః సర్వా నందిగ్రామముపాగమన్ ॥ **6.127.16** ॥ 5615

ద్విజాతిముఖ్యైర్ధర్మాత్మా శ్రేణీముఖ్యైః సనైగమైః।
మాల్యమోదకహస్తైశ్చ మంత్రిభిర్భరతో వృతః ॥ **6.127.17** ॥ 5616

శంఖభేరీనినాదైశ్చ బందిభిశ్చాభినందితః।
ఆర్యపాదౌ గృహీత్వా తు శిరసా ధర్మకోవిదః ॥ **6.127.18** ॥ 5617

పాండురం ఛత్రమాదాయ శుక్లమాల్యోపశోభితం।
శుక్లే చ వాలవ్యజనే రాజార్హే హేమభూషితే ॥ **6.127.19** ॥ 5618

ఉపవాసకృశో దీనశ్చీరకృష్ణాజినాంబరః।
భ్రాతురాగమనం శ్రుత్వా తత్పూర్వం హర్షమాగతః ॥ **6.127.20** ॥ 5619

ప్రత్యుద్యయౌ యదా రామం మహాత్మా సచివైః సహ।
అశ్వానాం ఖురశబ్దైశ్చ రథనేమిస్వనేన చ ॥ **6.127.21** ॥ 5620

శంఖదుందుభినాదేన సంచచాలేవ మేదినీ।
గజానాం బృంహితైశ్చాపి శంఖదుందుభినిఃస్వనైః ॥ **6.127.22** ॥ 5621

కృత్స్నం తు నగరం తత్ తు నందిగ్రామముపాగమత్।
సమీక్ష్య భరతో వాక్యమువాచ పవనాత్మజం ॥ **6.127.23** ॥ 5622

కచ్చిన్న ఖలు కాపేయీ సేవ్యతే చలచిత్తతా।
నహి పశ్యామి కాకుత్స్థం రామమార్యం పరంతపం ॥ **6.127.24** ॥ 5623

కచ్చిన్న చానుదృశ్యంతే కపయః కామరూపిణః।
అథైవముక్తే వచనే హనూమానిదమబ్రవీత్ ॥ **6.127.25** ॥ 5624

అర్థ్యం విజ్ఞాపయన్నేవ భరతం సత్యవిక్రమం।
సదాఫలాన్ కుసుమితాన్ వృక్షాన్ ప్రాప్య మధుస్రవాన్ ॥ **6.127.26** ॥ 5625

భరద్వాజప్రసాదేన మత్తభ్రమరనాదితాన్।
తస్య చైవ వరో దత్తో వాసవేన పరంతప ॥ **6.127.27** ॥ 5626

ససైన్యస్య తదాతిథ్యం కృతం సర్వగుణాన్వితం।
నిఃస్వనః శ్రూయతే భీమః ప్రహృష్టానాం వనౌకసాం ॥ **6.127.28** ॥ 5627

మన్యే వానరసేనా సా నదీం తరతి గోమతీం।
రజోవర్షం సముద్భూతం పశ్య సాలవనం ప్రతి ॥ **6.127.29** ॥ 5628

మన్యే సాలవనం రమ్యం లోలయంతి ప్లవంగమాః।
తదేతద్ దృశ్యతే దూరాద్ విమానం చంద్రసన్నిభం ॥ **6.127.30** ॥ 5629

విమానం పుష్పకం దివ్యం మనసా బ్రహ్మనిర్మితం।
రావణం బాంధవైః సార్ధం హత్వా లబ్ధం మహాత్మనా ॥ **6.127.31** ॥ 5630

తరుణాదిత్యసంకాశం విమానం రామవాహనం।
ధనదస్య ప్రసాదేన దివ్యమేతన్మనోజవం ॥ **6.127.32** ॥ 5631

ఏతస్మిన్ భ్రాతరౌ వీరౌ వైదేహ్యా సహ రాఘవౌ।
సుగ్రీవశ్చ మహాతేజా రాక్షసశ్చ విభీషణః ॥ **6.127.33** ॥ 5632

తతో హర్షసముద్భూతో నిఃస్వనో దివమస్పృశత్।
స్త్రీబాలయువవృద్ధానాం రామోఽయమితి కీర్తితే ॥ **6.127.34** ॥ 5633

రథకుంజరవాజిభ్యస్తేఽవతీర్య మహీం గతాః।
దదృశుస్తం విమానస్థం నరాః సోమమివాంబరే ॥ **6.127.35** ॥ 5634

ప్రాంజలిర్భరతో భూత్వా ప్రహృష్టో రాఘవోన్ముఖః।
యథార్థేనార్ఘ్యపాద్యాద్యైస్తతో రామమపూజయత్ ॥ **6.127.36** ॥ 5635

మనసా బ్రహ్మణా సృష్టే విమానే భరతాగ్రజః।
రరాజ పృథుదీర్ఘాక్షో వజ్రపాణిరివామరః ॥ **6.127.37** ॥ 5636

తతో విమానాగ్రగతం భరతో భ్రాతరం తదా।
వవందే ప్రణతో రామం మేరుస్థమివ భాస్కరం ॥ **6.127.38** ॥ 5637

తతో రామాభ్యనుజ్ఞాతం తద్ విమానమనుత్తమం।
హంసయుక్తం మహావేగం నిపపాత మహీతలం ॥ **6.127.39** ॥ 5638

ఆరోపితో విమానం తద్ భరతః సత్యవిక్రమః।
రామమాసాద్య ముదితః పునరేవాభ్యవాదయత్ ॥ **6.127.40** ॥ 5639

తం సముత్థాయ కాకుత్స్థశ్చిరస్యాక్షిపథం గతం।
అంకే భరతమారోప్య ముదితః పరిషస్వజే ॥ **6.127.41** ॥ 5640

తతో లక్ష్మణమాసాద్య వైదేహీం చ పరంతపః।
అథాభ్యవాదయత్ ప్రీతో భరతో నామ చాబ్రవీత్ ॥ **6.127.42** ॥ 5641

సుగ్రీవం కేకయీపుత్రో జాంబవంతమథాంగదం।
మైందం చ ద్వివిదం నీలమృషభం చైవ సస్వజే ॥ **6.127.43** ॥ 5642

సుషేణం చ నలం చైవ గవాక్షం గంధమాదనం।
శరభం పనసం చైవ పరితః పరిషస్వజే ॥ **6.127.44** ॥ 5643

తే కృత్వా మానుషం రూపం వానరాః కామరూపిణః।
కుశలం పర్యపృచ్ఛంస్తే ప్రహృష్టా భరతం తదా ॥ **6.127.45** ॥ 5644

అథాబ్రవీద్ రాజపుత్రః సుగ్రీవం వానరర్షభం।
పరిష్వజ్య మహాతేజా భరతో ధర్మిణాం వరః ॥ **6.127.46** ॥ 5645

త్వమస్మాకం చతుర్ణాం వై భ్రాతా సుగ్రీవ పంచమః।
సౌహృదాజ్జాయతే మిత్రమపకారోఽరిలక్షణం ॥ **6.127.47** ॥ 5646

విభీషణం చ భరతః సాంత్వవాక్యమథాబ్రవీత్।
దిష్ట్యా త్వయా సహాయేన కృతం కర్మ సుదుష్కరం ॥ **6.127.48** ॥ 5647

శత్రుఘ్నశ్చ తదా రామమభివాద్య సలక్ష్మణం।
సీతాయాశ్చరణౌ వీరో వినయాదభ్యవాదయత్ ॥ **6.127.49** ॥ 5648

రామో మాతరమాసాద్య వివర్ణాం శోకకర్శితాం।
జగ్రాహ ప్రణతః పాదౌ మనో మాతుః ప్రహర్షయన్ ॥ **6.127.50** ॥ 5649

అభివాద్య సుమిత్రాం చ కైకేయీం చ యశస్వినీం ।
స మాతౄశ్చ తతః సర్వాః పురోహితముపాగమత్ ॥ **6.127.51** ॥ 5650

స్వాగతం తే మహాబాహో కౌసల్యానందవర్ధన ।
ఇతి ప్రాంజలయః సర్వే నాగరా రామమబ్రువన్ ॥ **6.127.52** ॥ 5651

తాన్యంజలిసహస్రాణి ప్రగృహీతాని నాగరైః ।
వ్యాకోశానీవ పద్మాని దదర్శ భరతాగ్రజః ॥ **6.127.53** ॥ 5652

పాదుకే తే తు రామస్య గృహీత్వా భరతః స్వయం ।
చరణాభ్యాం నరేంద్రస్య యోజయామాస ధర్మవిత్ ॥ **6.127.54** ॥ 5653

అబ్రవీచ్చ తదా రామం భరతః స కృతాంజలిః ।
ఏతత్ తే సకలం రాజ్యం న్యాసం నిర్యాతితం మయా ॥ **6.127.55** ॥ 5654

అద్య జన్మ కృతార్థం మే సంవృత్తశ్చ మనోరథః ।
యత్ త్వాం పశ్యామి రాజానమయోధ్యాం పునరాగతం ॥ **6.127.56** ॥ 5655

అవేక్షతాం భవాన్ కోశం కోష్ఠాగారం గృహం బలం ।
భవతస్తేజసా సర్వం కృతం దశగుణం మయా ॥ **6.127.57** ॥ 5656

తథా బ్రువాణం భరతం దృష్ట్వా తం భ్రాతృవత్సలం ।
ముముచుర్వానరా బాష్పం రాక్షసశ్చ విభీషణః ॥ **6.127.58** ॥ 5657

తతః ప్రహర్షాద్ భరతమంకమారోప్య రాఘవః ।
యయౌ తేన విమానేన ససైన్యో భరతాశ్రమం ॥ **6.127.59** ॥ 5658

భరతాశ్రమమాసాద్య ససైన్యో రాఘవస్తదా ।
అవతీర్య విమానాగ్రాదవతస్థే మహీతలే ॥ **6.127.60** ॥ 5659

అబ్రవీత్ తు తదా రామస్తద్ విమానమనుత్తమం ।
వహ వైశ్రవణం దేవమనుజానామి గమ్యతాం ॥ **6.127.61** ॥ 5660

తతో రామాభ్యనుజ్ఞాతం తద్ విమానమనుత్తమం।
ఉత్తరాం దిశముద్దిశ్య జగామ ధనదాలయం ॥ **6.127.62** ॥ 5661

విమానం పుష్పకం దివ్యం సంగృహీతం తు రక్షసా।
అగమద్ ధనదం వేగాద్ రామవాక్యప్రచోదితం ॥ **6.127.63** ॥ 5662

పురోహితస్యాత్మసఖస్య రాఘవో
బృహస్పతేః శక్ర ఇవామరాధిపః।
నిపీడ్య పాదౌ పృథగాసనే శుభే
సహైవ తేనోపవివేశ వీర్యవాన్ ॥ **6.127.64** ॥ 5663

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే
సప్తవింశత్యధికశతతమః సర్గః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ అష్టావింశత్యధికశతతమః సర్గః ॥

భరతేన శ్రీరామాయ రాజ్యస్య పునః ప్రత్యర్పణం శ్రీరామస్య నగరే గమనం రాజ్యేఽభిషేకః వానరాణాం ప్రస్థాపనం గ్రంథస్య మాహాత్మ్యం చ

శిరస్యంజలిమాధాయ కైకేయీనందివర్ధనః।
బభాషే భరతో జ్యేష్ఠం రామం సత్యపరాక్రమం ॥ **6.128.1** ॥ 5664

పూజితా మామికా మాతా దత్తం రాజ్యమిదం మమ।
తద్ దదామి పునస్తుభ్యం యథా త్వమదదా మమ ॥ **6.128.2** ॥ 5665

ధురమేకాకినా న్యస్తాం వృషభేణ బలీయసా।
కిశోరవద్ గురుం భారం న వోఢుమహముత్సహే ॥ **6.128.3** ॥ 5666

వారివేగేన మహతా భిన్నః సేతురివ క్షరన్।
దుర్బంధనమిదం మన్యే రాజ్యచ్ఛిద్రమసంవృతం ॥ **6.128.4** ॥ 5667

గతిం ఖర ఇవాశ్వస్య హంసస్యేవ చ వాయసః।
నాన్వేతుముత్సహే వీర తవ మార్గమరిందమ ॥ **6.128.5** ॥ 5668

యథా చారోపితో వృక్షో జాతశ్చాంతర్నివేశనే।
మహానపి దురారోహో మహాస్కంధః ప్రశాఖవాన్ ॥ **6.128.6** ॥ 5669

శీర్యేత పుష్పితో భూత్వా న ఫలాని ప్రదర్శయన్।
తస్య నానుభవేదర్థం యస్య హేతోః స రోపితః ॥ **6.128.7** ॥ 5670

ఏషోపమా మహాబాహో త్వమర్థం వేత్తుమర్హసి।
యద్యస్మాన్ మనుజేంద్ర త్వం భర్తా భృత్యాన్ న శాధి హి ॥ **6.128.8** ॥ 5671

జగదద్యాభిషిక్తం త్వామనుపశ్యతు రాఘవ।
ప్రతపంతమివాదిత్యం మధ్యాహ్నే దీప్తతేజసం ॥ **6.128.9** ॥ 5672

తూర్యసంఘాతనిర్ఘోషైః కాంచీనూపురనిఃస్వనైః।
మధురైర్గీతశబ్దైశ్చ ప్రతిబుధ్యస్వ శేష్వ చ ॥ **6.128.10** ॥ 5673

యావదావర్తతే చక్రం యావతీ చ వసుంధరా।
తావత్ త్వమిహ లోకస్య స్వామిత్వమనువర్తయ ॥ **6.128.11** ॥ 5674

భరతస్య వచః శ్రుత్వా రామః పరపురంజయః।
తథేతి ప్రతిజగ్రాహ నిషసాదాసనే శుభే ॥ **6.128.12** ॥ 5675

తతః శత్రుఘ్నవచనాన్నిపుణాః శ్మశ్రువర్ధనాః।
సుఖహస్తాః సుశీఘ్రాశ్చ రాఘవం పర్యవారయన్ ॥ **6.128.13** ॥ 5676

పూర్వం తు భరతే స్నాతే లక్ష్మణే చ మహాబలే।
సుగ్రీవే వానరేంద్రే చ రాక్షసేంద్రే విభీషణే ॥ **6.128.14** ॥ 5677

విశోధితజటః స్నాతశ్చిత్రమాల్యానులేపనః।
మహార్హవసనోపేతస్తస్థౌ తత్ర శ్రియా జ్వలన్ ॥ **6.128.15** ॥ 5678

ప్రతికర్మ చ రామస్య కారయామాస వీర్యవాన్।
లక్ష్మణస్య చ లక్ష్మీవానిక్ష్వాకుకులవర్ధనః ॥ **6.128.16** ॥ 5679

ప్రతికర్మ చ సీతాయాః సర్వా దశరథస్త్రియః।
ఆత్మనైవ తదా చక్రుర్మనస్విన్యో మనోహరం ॥ **6.128.17** ॥ 5680

తతో వానరపత్నీనాం సర్వాసామేవ శోభనం।
చకార యత్నాత్ కౌసల్యా ప్రహృష్టా పుత్రవత్సలా ॥ **6.128.18** ॥ 5681

తతః శత్రుఘ్నవచనాత్ సుమంత్రో నామ సారథిః।
యోజయిత్వాభిచక్రామ రథం సర్వాంగశోభనం ॥ **6.128.19** ॥ 5682

అగ్న్యర్కామలసంకాశం దివ్యం దృష్ట్వా రథం స్థితం।
ఆరురోహ మహాబాహూ రామః పరపురంజయః ॥ **6.128.20** ॥ 5683

సుగ్రీవో హనుమాంశ్చైవ మహేంద్రసదృశద్యుతీ।
స్నాతౌ దివ్యనిభైర్వస్త్రైర్జగ్మతుః శుభకుండలౌ ॥ **6.128.21** ॥ 5684

సర్వాభరణజుష్టాశ్చ యయుస్తాః శుభకుండలాః।
సుగ్రీవపత్న్యః సీతా చ ద్రష్టుం నగరముత్సుకాః ॥ **6.128.22** ॥ 5685

అయోధ్యాయాం చ సచివా రాజ్ఞో దశరథస్య చ।
పురోహితం పురస్కృత్య మంత్రయామాసురర్థవత్ ॥ **6.128.23** ॥ 5686

అశోకో విజయశ్చైవ సిద్ధార్థశ్చ సమాహితాః।
మంత్రయన్ రామవృద్ధ్యర్థమృద్ధ్యర్థం నగరస్య చ ॥ **6.128.24** ॥ 5687

సర్వమేవాభిషేకార్థం జయార్హస్య మహాత్మనః।
కర్తుమర్హథ రామస్య యద్ యన్మంగలపూర్వకం ॥ **6.128.25** ॥ 5688

ఇతి తే మంత్రిణః సర్వే సందిశ్య చ పురోహితః।
నగరాన్నిర్యయుస్తూర్ణం రామదర్శనబుద్ధయః ॥ **6.128.26** ॥ 5689

హరియుక్తం సహస్రాక్షో రథమింద్ర ఇవానఘః।
ప్రయయౌ రథమాస్థాయ రామో నగరముత్తమం ॥ **6.128.27** ॥ 5690

జగ్రాహ భరతో రశ్మీఞ్శత్రుఘ్నశ్ఛత్రమాదదే।
లక్ష్మణో వ్యజనం తస్య మూర్ధ్ని సంవీజయంస్తదా ॥ **6.128.28** ॥ 5691

శ్వేతం చ వాలవ్యజనం జగృహే పరితః స్థితః।
అపరం చంద్రసంకాశం రాక్షసేంద్రో విభీషణః ॥ **6.128.29** ॥ 5692

ఋషిసంఘైస్తదాఽఽకాశే దేవైశ్చ సమరుద్గణైః।
స్తూయమానస్య రామస్య శుశ్రువే మధురధ్వనిః ॥ **6.128.30** ॥ 5693

తతః శత్రుంజయం నామ కుంజరం పర్వతోపమం।
ఆరురోహ మహాతేజాః సుగ్రీవః ప్లవగర్షభః ॥ **6.128.31** ॥ 5694

నవ నాగసహస్రాణి యయురాస్థాయ వానరాః।
మానుషం విగ్రహం కృత్వా సర్వాభరణభూషితాః ॥ **6.128.32** ॥ 5695

శంఖశబ్దప్రణాదైశ్చ దుందుభీనాం చ నిఃస్వనైః।
ప్రయయౌ పురుషవ్యాఘ్రస్తాం పురీం హర్మ్యమాలినీం ॥ **6.128.33** ॥ 5696

దదృశుస్తే సమాయాంతం రాఘవం సపురఃసరం।
విరాజమానం వపుషా రథేనాతిరథం తదా ॥ **6.128.34** ॥ 5697

తే వర్ధయిత్వా కాకుత్స్థం రామేణ ప్రతినందితాః।
అనుజగ్ముర్మహాత్మానం భ్రాతృభిః పరివారితం ॥ **6.128.35** ॥ 5698

అమాత్యైర్బ్రాహ్మణైశ్చైవ తథా ప్రకృతిభిర్వృతః।
శ్రియా విరురుచే రామో నక్షత్రైరివ చంద్రమాః ॥ **6.128.36** ॥ 5699

స పురోగామిభిస్తూర్యైస్తాలస్వస్తికపాణిభిః।
ప్రవ్యాహరద్భిర్ముదితైర్మంగలాని వృతో యయౌ ॥ **6.128.37** ॥ 5700

అక్షతం జాతరూపం చ గావః కన్యాః సహద్విజాః।
నరా మోదకహస్తాశ్చ రామస్య పురతో యయుః ॥ **6.128.38** ॥ 5701

సఖ్యం చ రామః సుగ్రీవే ప్రభావం చానిలాత్మజే।
వానరాణాం చ తత్ కర్మ హ్యాచచక్షేఽథ మంత్రిణాం ॥ **6.128.39** ॥ 5702

శ్రుత్వా చ విస్మయం జగ్మురయోధ్యాపురవాసినః।
వానరాణాం చ తత్ కర్మ రాక్షసానాం చ తద్ బలం।
విభీషణస్య సంయోగమాచచక్షేఽథ మంత్రిణాం ॥ **6.128.40** ॥ 5703

ద్యుతిమానేతదాఖ్యాయ రామో వానరసంయుతః।
హృష్టపుష్టజనాకీర్ణామయోధ్యాం ప్రవివేశ సః ॥ **6.128.41** ॥ 5704

తతో హ్యభ్యుచ్ఛ్రయన్ పౌరాః పతాకాశ్చ గృహే గృహే।
ఐక్ష్వాకాధ్యుషితం రమ్యమాససాద పితుర్గృహం ॥ **6.128.42** ॥ 5705

అథాబ్రవీద్ రాజపుత్రో భరతం ధర్మిణాం వరం।
అర్థోపహితయా వాచా మధురం రఘునందనః ॥ **6.128.43** ॥ 5706

పితుర్భవనమాసాద్య ప్రవిశ్య చ మహాత్మనః।
కౌసల్యాం చ సుమిత్రాం చ కైకేయీమభివాద్య చ ॥ **6.128.44** ॥ 5707

తచ్చ మద్భవనం శ్రేష్ఠం సాశోకవనికం మహత్।
ముక్తావైదూర్యసంకీర్ణం సుగ్రీవాయ నివేదయ ॥ **6.128.45** ॥ 5708

తస్య తద్ వచనం శ్రుత్వా భరతః సత్యవిక్రమః।
హస్తే గృహీత్వా సుగ్రీవం ప్రవివేశ తమాలయం ॥ **6.128.46** ॥ 5709

తతస్తైలప్రదీపాంశ్చ పర్యంకాస్తరణాని చ।
గృహీత్వా వివిశుః క్షిప్రం శత్రుఘ్నేన ప్రచోదితాః ॥ **6.128.47** ॥ 5710

ఉవాచ చ మహాతేజాః సుగ్రీవం రాఘవానుజః।
అభిషేకాయ రామస్య దూతానాజ్ఞాపయ ప్రభో ॥ **6.128.48** ॥ 5711

సౌవర్ణాన్ వానరేంద్రాణాం చతుర్ణాం చతురో ఘటాన్।
దదౌ క్షిప్రం స సుగ్రీవః సర్వరత్నవిభూషితాన్ ॥ **6.128.49** ॥ 5712

తథా ప్రత్యూషసమయే చతుర్ణాం సాగరాంభసాం।
పూర్ణైర్ఘటైః ప్రతీక్షధ్వం తథా కురుత వానరాః ॥ **6.128.50** ॥ 5713

ఏవముక్తా మహాత్మానో వానరా వారణోపమాః।
ఉత్పేతుర్గగనం శీఘ్రం గరుడా ఇవ శీఘ్రగాః ॥ **6.128.51** ॥ 5714

జాంబవాంశ్చ హనూమాంశ్చ వేగదర్శీ చ వానరః।
ఋషభశ్చైవ కలశాంజలపూర్ణానథానయన్ ॥ **6.128.52** ॥ 5715

నదీశతానాం పంచానాం జలం కుంభైరుపాహరన్।
పూర్వాత్ సముద్రాత్ కలశం జలపూర్ణమథానయత్ ॥ **6.128.53** ॥ 5716

సుషేణః సత్త్వసంపన్నః సర్వరత్నవిభూషితం।
ఋషభో దక్షిణాత్తూర్ణం సముద్రాజ్జలమానయత్ ॥ **6.128.54** ॥ 5717

రక్తచందనకర్పూరైః సంవృతం కాంచనం ఘటం।
గవయః పశ్చిమాత్ తోయమాజహార మహార్ణవాత్ ॥ **6.128.55** ॥ 5718

రత్నకుంభేన మహతా శీతం మారుతవిక్రమః।
ఉత్తరాచ్చ జలం శీఘ్రం గరుడానిలవిక్రమః ॥ **6.128.56** ॥ 5719

ఆజహార స ధర్మాత్మానిలః సర్వగుణాన్వితః।
తతస్తైర్వానరశ్రేష్ఠైరానీతం ప్రేక్ష్య తజ్జలం ॥ **6.128.57** ॥ 5720

అభిషేకాయ రామస్య శత్రుఘ్నః సచివైః సహ।
పురోహితాయ శ్రేష్ఠాయ సుహృద్భ్యశ్చ న్యవేదయత్ ॥ **6.128.58** ॥ 5721

తతః స ప్రయతో వృద్ధో వసిష్ఠో బ్రాహ్మణైః సహ।
రామం రత్నమయే పీఠే ససీతం సన్న్యవేశయత్ ॥ **6.128.59** ॥ 5722

వసిష్ఠో వామదేవశ్చ జాబాలిరథ కాశ్యపః।
కాత్యాయనః సుయజ్ఞశ్చ గౌతమో విజయస్తథా ॥ **6.128.60** ॥ 5723

అభ్యషించన్నరవ్యాఘ్రం ప్రసన్నేన సుగంధినా।
సలిలేన సహస్రాక్షం వసవో వాసవం యథా ॥ **6.128.61** ॥ 5724

ఋత్విగ్భిర్బ్రాహ్మణైః పూర్వం కన్యాభిర్మంత్రిభిస్తథా।
యోధైశ్చైవాభ్యషించస్తే సంప్రహృష్టైః సనైగమైః ॥ **6.128.62** ॥ 5725

సర్వౌషధిరసైశ్చాపి దైవతైర్నభసి స్థితైః।
చతుర్భిర్లోకపాలైశ్చ సర్వైర్దేవైశ్చ సంగతైః ॥ **6.128.63** ॥ 5726

బ్రహ్మణా నిర్మితం పూర్వం కిరీటం రత్నశోభితం।
అభిషిక్తః పురా యేన మనుస్తం దీప్తతేజసం ॥ **6.128.64** ॥ 5727

తస్యాన్వవాయే రాజానః క్రమాద్ యేనాభిషేచితాః।
సభాయాం హేమక్లప్తాయాం శోభితాయాం మహాధనైః ॥ **6.128.65** ॥ 5728

రత్నైర్నానావిధైశ్చైవ చిత్రితాయాం సుశోభనైః।
నానారత్నమయే పీఠే కల్పయిత్వా యథావిధి ॥ **6.128.66** ॥ 5729

కిరీటేన తతః పశ్చాద్ వసిష్ఠేన మహాత్మనా।
ఋత్విగ్భిర్భూషణైశ్చైవ సమయోక్ష్యత రాఘవః ॥ **6.128.67** ॥ 5730

ఛత్రం తస్య చ జగ్రాహ శత్రుఘ్నః పాండురం శుభం।
శ్వేతం చ వాలవ్యజనం సుగ్రీవో వానరేశ్వరః ॥ **6.128.68** ॥ 5731

అపరం చంద్రసంకాశం రాక్షసేంద్రో విభీషణః।
మాలాం జ్వలంతీం వపుషా కాంచనీం శతపుష్కరాం ॥ **6.128.69** ॥ 5732

రాఘవాయ దదౌ వాయుర్వాసవేన ప్రచోదితః।
సర్వరత్నసమాయుక్తం మణిభిశ్చ విభూషితం ॥ **6.128.70** ॥ 5733

ముక్తాహారం నరేంద్రాయ దదౌ శక్రప్రచోదితః।
ప్రజగుర్దేవగంధర్వా ననృతుశ్చాప్సరోగణాః ॥ **6.128.71** ॥ 5734

అభిషేకే తదర్హస్య తదా రామస్య ధీమతః।
భూమిః సస్యవతీ చైవ ఫలవంతశ్చ పాదపాః ॥ **6.128.72** ॥ 5735

గంధవంతి చ పుష్పాణి బభూవూ రాఘవోత్సవే।
సహస్రశతమశ్వానాం ధేనూనాం చ గవాం తథా ॥ **6.128.73** ॥ 5736

దదౌ శతవృషాన్ పూర్వం ద్విజేభ్యో మనుజర్షభః।
త్రింశత్కోటీర్హిరణ్యస్య బ్రాహ్మణేభ్యో దదౌ పునః ॥ **6.128.74** ॥ 5737

నానాభరణవస్త్రాణి మహార్హాణి చ రాఘవః।
అర్కరశ్మిప్రతీకాశాం కాంచనీం మణివిగ్రహాం ॥ **6.128.75** ॥ 5738

సుగ్రీవాయ స్రజం దివ్యాం ప్రాయచ్ఛన్మనుజాధిపః।
వైదూర్యమయచిత్రే చ చంద్రరశ్మివిభూషితే ॥ **6.128.76** ॥ 5739

వాలిపుత్రాయ ధృతిమానంగదాయాంగదే దదౌ।
మణిప్రవరజుష్టం తం ముక్తాహారమనుత్తమం ॥ **6.128.77** ॥ 5740

సీతాయై ప్రదదౌ రామశ్చంద్రరశ్మిసమప్రభం।
అరజే వాససీ దివ్యే శుభాన్యాభరణాని చ ॥ **6.128.78** ॥ 5741

అవేక్షమాణా వైదేహీ ప్రదదౌ వాయుసూనవే।
అవముచ్యాత్మనః కంఠాద్ధారం జనకనందినీ ॥ **6.128.79** ॥ 5742

అవైక్షత హరీన్ సర్వాన్ భర్తారం చ ముహుర్ముహుః।
తామింగితజ్ఞః సంప్రేక్ష్య బభాషే జనకాత్మజాం ॥ **6.128.80** ॥ 5743

ప్రదేహి సుభగే హారం యస్య తుష్టాసి భామిని।
అథ సా వాయుపుత్రాయ తం హారమసితేక్షణా ॥ **6.128.81** ॥ 5744

తేజో ధృతిర్యశో దాక్ష్యం సామర్థ్యం వినయో నయః।
పౌరుషం విక్రమో బుద్ధిర్యస్మిన్నేతాని నిత్యదా ॥ **6.128.82** ॥ 5745

హనూమాంస్తేన హారేణ శుశుభే వానరర్షభః।
చంద్రాంశుచయగౌరేణ శ్వేతాభ్రేణ యథాచలః ॥ **6.128.83** ॥ 5746

సర్వే వానరవృద్ధాశ్చ యే చాన్యే వానరోత్తమాః।
వాసోభిర్భూషణైశ్చైవ యథార్హం ప్రతిపూజితాః ॥ **6.128.84** ॥ 5747

విభీషణోఽథ సుగ్రీవో హనూమాంజాంబవాంస్తథా।
సర్వే వానరముఖ్యాశ్చ రామేణాక్లిష్టకర్మణా ॥ **6.128.85** ॥ 5748

యథార్హం పూజితాః సర్వే కామై రత్నైశ్చ పుష్కలైః।
ప్రహృష్టమనసః సర్వే జగ్ముర్ఏవ యథాగతం ॥ **6.128.86** ॥ 5749

తతో ద్వివిదమైందాభ్యాం నీలాయ చ పరంతపః।
సర్వాన్ కామగుణాన్ వీక్ష్య ప్రదదౌ వసుధాధిపః ॥ **6.128.87** ॥ 5750

దృష్ట్వా సర్వే మహాత్మానస్తతస్తే వానరర్షభాః।
విసృష్టాః పార్థివేంద్రేణ కిష్కింధాం సముపాగమన్ ॥ **6.128.88** ॥ 5751

సుగ్రీవో వానరశ్రేష్ఠో దృష్ట్వా రామాభిషేచనం।
పూజితశ్చైవ రామేణ కిష్కింధాం ప్రావిశత్ పురీం ॥ **6.128.89** ॥ 5752

విభీషణోఽపి ధర్మాత్మా సహ తైర్నైరృతర్షభైః।
లబ్ధ్వా కులధనం రాజా లంకాం ప్రాయాన్మహాయశాః ॥ **6.128.90** ॥ 5753

స రాజ్యమఖిలం శాసన్నిహతారిర్మహాయశాః।
రాఘవః పరమోదారః శశాస పరయా ముదా।
ఉవాచ లక్ష్మణం రామో ధర్మజ్ఞం ధర్మవత్సలః ॥ **6.128.91** ॥ 5754

ఆతిష్ఠ ధర్మజ్ఞ మయా సహేమాం
గాం పూర్వరాజాధ్యుషితాం బలేన।

తుల్యం మయా త్వం పితృభిర్ధృతా యా
తాం యౌవరాజ్యే ధురముద్వహస్వ ॥ **6.128.92** ॥ 5755

సర్వాత్మనా పర్యనునీయమానో
యదా న సౌమిత్రిరుపైతి యోగం ।
నియుజ్యమానో భువి యౌవరాజ్యే
తతోఽభ్యషించద్ భరతం మహాత్మా ॥ **6.128.93** ॥ 5756

పౌండరీకాశ్వమేధాభ్యాం వాజపేయేన చాసకృత్ ।
అన్యైశ్చ వివిధైర్యజ్ఞైరయజత్ పార్థివాత్మజః ॥ **6.128.94** ॥ 5757

రాజ్యం దశసహస్రాణి ప్రాప్య వర్షాణి రాఘవః ।
శతాశ్వమేధానాజహ్రే సదశ్వాన్ భూరిదక్షిణాన్ ॥ **6.128.95** ॥ 5758

ఆజానులంబిబాహుః స మహావక్షాః ప్రతాపవాన్ ।
లక్ష్మణానుచరో రామః శశాస పృథివీమిమాం ॥ **6.128.96** ॥ 5759

రాఘవశ్చాపి ధర్మాత్మా ప్రాప్య రాజ్యమనుత్తమం ।
ఈజే బహువిధైర్యజ్ఞైః ససుహృజ్జ్ఞాతిబాంధవః ॥ **6.128.97** ॥ 5760

న పర్యదేవన్ విధవా న చ వ్యాలకృతం భయం ।
న వ్యాధిజం భయం చాసీద్ రామే రాజ్యం ప్రశాసతి ॥ **6.128.98** ॥ 5761

నిర్దస్యురభవల్లోకో నానర్థం కశ్చిదస్పృశత్ ।
న చ స్మ వృద్ధా బాలానాం ప్రేతకార్యాణి కుర్వతే ॥ **6.128.99** ॥ 5762

సర్వం ముదితమేవాసీత్ సర్వో ధర్మపరోఽభవత్ ।
రామమేవానుపశ్యంతో నాభ్యహింసన్ పరస్పరం ॥ **6.128.100** ॥ 5763

ఆసన్ వర్షసహస్రాణి తథా పుత్రసహస్రిణః ।
నిరామయా విశోకాశ్చ రామే రాజ్యం ప్రశాసతి ॥ **6.128.101** ॥ 5764

రామో రామో రామ ఇతి ప్రజానామభవన్ కథాః।
రామభూతం జగదభూద్ రామే రాజ్యం ప్రశాసతి ॥ **6.128.102** ॥ 5765

నిత్యమూలా నిత్యఫలాస్తరవస్తత్ర పుష్పితాః।
కామవర్షీ చ పర్జన్యః సుఖస్పర్శశ్చ మారుతః ॥ **6.128.103** ॥ 5766

బ్రాహ్మణాః క్షత్రియా వైశ్యాః శూద్రా లోభవివర్జితాః।
స్వకర్మసు ప్రవర్తంతే తుష్టాః స్వైరేవ కర్మభిః ॥ **6.128.104** ॥ 5767

ఆసన్ ప్రజా ధర్మపరా రామే శాసతి నానృతాః।
సర్వే లక్షణసంపన్నాః సర్వే ధర్మపరాయణాః ॥ **6.128.105** ॥ 5768

దశవర్షసహస్రాణి దశవర్షశతాని చ।
భ్రాతృభిః సహితః శ్రీమాన్ రామో రాజ్యమకారయత్ ॥ **6.128.106** ॥ 5769

ధర్మ్యం యశస్యమాయుష్యం రాజ్ఞాం చ విజయావహం।
ఆదికావ్యమిదం చార్షం పురా వాల్మీకినా కృతం ॥ **6.128.107** ॥ 5770

యః శృణోతి సదా లోకే నరః పాపాత్ ప్రముచ్యతే।
పుత్రకామశ్చ పుత్రాన్ వై ధనకామో ధనాని చ ॥ **6.128.108** ॥ 5771

లభతే మనుజో లోకే శ్రుత్వా రామాభిషేచనం।
మహీం విజయతే రాజా రిపూంశ్చాప్యధితిష్ఠతి ॥ **6.128.109** ॥ 5772

రాఘవేణ యథా మాతా సుమిత్రా లక్ష్మణేన చ।
భరతేన చ కైకేయీ జీవపుత్రాస్తథా స్త్రియః ॥ **6.128.110** ॥ 5773

భవిష్యంతి సదానందాః పుత్రపౌత్రసమన్వితాః।
శ్రుత్వా రామాయణమిదం దీర్ఘమాయుశ్చ విందతి ॥ **6.128.111** ॥ 5774

రామస్య విజయం చేమం సర్వమక్లిష్టకర్మణః।
శృణోతి య ఇదం కావ్యం పురా వాల్మీకినా కృతం ॥ **6.128.112** ॥ 5775

శ్రద్దధానో జితక్రోధో దుర్గాణ్యతితరత్యసౌ।
సమాగమ్య ప్రవాసాంతే రమంతే సహ బాంధవైః ॥ **6.128.113** ॥ 5776

శృణ్వంతి య ఇదం కావ్యం పురా వాల్మీకినా కృతం।
తే ప్రార్థితాన్ వరాన్ సర్వాన్ ప్రాప్నువంతీహ రాఘవాత్ ॥ **6.128.114** ॥ 5777

శ్రవణేన సురాః సర్వే ప్రీయంతే సంప్రశృణ్వతాం।
వినాయకాశ్చ శామ్యంతి గృహే తిష్ఠంతి యస్య వై ॥ **6.128.115** ॥ 5778

విజయేత మహీం రాజా ప్రవాసీ స్వస్తిమాన్ భవేత్।
స్త్రియో రజస్వలాః శ్రుత్వా పుత్రాన్ సూయురనుత్తమాన్ ॥ **6.128.116** ॥ 5779

పూజయంశ్చ పఠంశ్చైనమితిహాసం పురాతనం।
సర్వపాపైః ప్రముచ్యేత దీర్ఘమాయురవాప్నుయాత్ ॥ **6.128.117** ॥ 5780

ప్రణమ్య శిరసా నిత్యం శ్రోతవ్యం క్షత్రియైర్ద్విజాత్।
ఐశ్వర్యం పుత్రలాభశ్చ భవిష్యతి న సంశయః ॥ **6.128.118** ॥ 5781

రామాయణమిదం కృత్స్నం శృణ్వతః పఠతః సదా।
ప్రీయతే సతతం రామః స హి విష్ణుః సనాతనః ॥ **6.128.119** ॥ 5782

ఆదిదేవో మహాబాహుర్హరిర్నారాయణః ప్రభుః।
సాక్షాద్ రామో రఘుశ్రేష్ఠః శేషో లక్ష్మణ ఉచ్యతే ॥ **6.128.120** ॥ 5783

ఏవమేతత్ పురావృత్తమాఖ్యానం భద్రమస్తు వః।
ప్రవ్యాహరత విస్రబ్ధం బలం విష్ణోః ప్రవర్ధతాం ॥ **6.128.121** ॥ 5784

దేవాశ్చ సర్వే తుష్యంతి గ్రహణాచ్ఛ్రవణాత్ తథా।
రామాయణస్య శ్రవణే తృప్యంతి పితరః సదా ॥ **6.128.122** ॥ 5785

భక్త్యా రామస్య యే చేమాం సంహితామృషిణా కృతాం।
యే లిఖంతీహ చ నరాస్తేషాం వాసస్త్రివిష్టపే ॥ **6.128.123** ॥ 5786

కుటుంబవృద్ధిం ధనధాన్యవృద్ధిం
స్త్రియశ్చ ముఖ్యాః సుఖముత్తమం చ।
శ్రుత్వా శుభం కావ్యమిదం మహార్థం
ప్రాప్నోతి సర్వాం భువి చార్థసిద్ధిం ॥ **6.128.124** ॥ 5787

ఆయుష్యమారోగ్యకరం యశస్యం
సౌభ్రాతృకం బుద్ధికరం శుభం చ।
శ్రోతవ్యమేతన్నియమేన సద్భి -
రాఖ్యానమోజస్కరమృద్ధికామైః ॥ **6.128.125** ॥ 5788

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే
అష్టావింశత్యధికశతతమః సర్గః ॥